

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

นางสาวสุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE DEVELOPMENT OF THE WORD /pen/ IN THAI

Miss Sureenate Jaratjarungkiat

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย
โดย	นางสาวสุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.วิภาส โปธิแพทย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัสววิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.วิภาส โปธิแพทย์)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์)
..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์)

สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ : พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย. (THE DEVELOPMENT OF THE WORD /pen/ IN THAI) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อ.ดร.วิภาส โปธิแพทย์, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ศ.กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์, 477 หน้า.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหมวดคำ หน้าที่ ความหมาย และบริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ในสมัยต่าง ๆ และศึกษาพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “เป็น” แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำซึ่งมีความหมายทั้งสิ้น 6 ความหมาย ได้แก่ ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’ และสามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำได้ 3 หมวด คือ คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ ซึ่งแบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภท ได้แก่ สัมพันธกริยา และกริยาแทน คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภทนี้สามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยาได้หมวดเดียว

ในด้านพัฒนาการของคำว่า “เป็น” พบว่าสามารถแบ่งข้อมูลได้เป็น 6 ช่วงสมัยด้วยกัน ได้แก่ (1) สมัยสุโขทัย (2) สมัยอยุธยาถึงธนบุรี (3) สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (4) สมัยรัชกาลที่ 3 ถึง 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (5) สมัยรัชกาลที่ 5 ถึง 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และ (6) สมัยรัชกาลปัจจุบัน

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” มีหลายเส้นทาง ทุกเส้นทางมีจุดเริ่มต้นมาจากคำว่า “เป็น” เดียวกัน ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ทุกเส้นทางมีความสัมพันธ์กัน พัฒนาการของคำว่า “เป็น” นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลง 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการนามนัย กระบวนการอุปลักษณะ และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

นอกจากนี้ ยังพบว่าคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น กลุ่มหนึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ซึ่งได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘รู้วิธี’ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา พัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนี้ พบว่าผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่

ภาควิชา.....ภาษาไทย..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....ภาษาไทย..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา.....2555..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

528 05191 22 : MAJOR THAI

KEYWORDS : GRAMMATICALIZATION / LEXICALIZATION / LANGUAGE CHANGE / COPULA / THAI

SUREENATE JARATJARUNGKIAT : THE DEVELOPMENT OF THE WORD

/pen/ IN THAI. ADVISOR : VIPAS POTHIPATH, Ph.D, CO-ADVISOR :

PROF.EMER.PRANEE KULLAVANIJAYA, Ph.D, 477 pp.

This dissertation aims at studying parts of speech, functions, meanings, and contexts of the word /pen/ and investigating the development of this word in each period from Sukhothai period right up until the present.

The study reveals that the word /pen/ is classified into 2 types: (1) /pen/ as lexical word which contains 6 meanings: 'to be alive', 'to arise/occur', 'to exist', 'to know how to do', 'to know the feeling', and 'to be at the right stage or condition', (2) /pen/ as non-lexical word which is divided into 2 subtypes: /pen/ as copula and /pen/ as verbal substitute. As a lexical word, the word /pen/ is categorized into 3 parts of speech: verb, adjective, and adverb; as a non-lexical word, /pen/ can occur only as a verb.

The finding also suggests that the development of the word /pen/ is divided into 6 periods: (1) Sukhothai, (2) Ayutthaya and Thonburi (3) Rattanakosin from the reigns of King Rama I to King Rama II, (4) Rattanakosin from the reigns of King Rama III to King Rama IV, (5) Rattanakosin from the reigns of King Rama V to King Rama VIII, and (6) Rattanakosin during the reign of the present King.

Historically, /pen/ has many pathways. However, according to this work, these pathways are derived from the same original word, the lexical word /pen/ meaning 'to be alive'; thus the pathways are related. All changes of the word /pen/ emerged under 3 processes: metonymic process, metaphorical process, grammaticalization process.

Another major finding is that the words or expressions containing the words /pen/ can be categorized into two groups, namely, groups of words or expressions that develop from the lexical word /pen/ meaning 'to be alive', 'to arise', 'to exist', and 'to know how to do'; and those which develop from the copula /pen/. The development of the words or expressions containing the words /pen/ emerged under lexicalization processes.

Department :Thai..... Student's Signature

Field of Study :Thai..... Advisor's Signature

Academic Year :2012..... Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วิภาส โปธิแพทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้ความรู้ ให้ข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และคอยตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเรียนรู้ ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง อาจารย์ ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ และอาจารย์ ดร.มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และได้ให้ข้อเสนอแนะและข้อแก้ไขอันมีประโยชน์ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ได้แก่ คณาจารย์ภาควิชา ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคุณครูจากโรงเรียนธิดานุเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต รองศาสตราจารย์ ดร. ราตรี ธีนวารชร์ อาจารย์ ดร.เทพี จรัสจรวงเกียรติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาสินี ปิยะพสุนทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ ฉัตรจินนภา ที่นอกจากจะให้ความรู้แก่ผู้วิจัยแล้ว ยังให้กำลังใจและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ในระหว่างการศึกษา ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา และในระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการ พัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (HS1231A) และได้รับทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ยังได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก “มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี” ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของทั้งสองพระองค์เป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการมูลนิธิไว้ ณ โอกาสนี้เช่นกัน

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคน ในภาควิชาภาษาไทยและภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงเพื่อน ๆ ทุกคนที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และโรงเรียน ธิดานุเคราะห์ที่คอยช่วยเหลือในด้านการเรียนและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณวรรณภา สรรพสิทธิ์ คุณนพรัฐ เสน่ห์ คุณนพวรรณ เมืองแก้ว และคุณदनัย พลอยพลาย ที่ช่วยพิสูจน์อักษรใน วิทยานิพนธ์เล่มนี้

ที่สำคัญ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ทุก ๆ คนในครอบครัว และคุณพานิน สารพานิช ที่ สนับสนุนการเรียน คอยเป็นกำลังใจ ให้ความรัก และดูแลผู้วิจัยอย่างดียิ่งตลอดมา

สุดท้าย คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่คุณย่าจินตนา จรัสจรวงเกียรติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฑ
สารบัญแผนภูมิ.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	12
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	12
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	12
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	13
1.6 การเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	14
1.6.1 ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล.....	14
1.6.2 แหล่งข้อมูล.....	14
1.6.3 การแบ่งเป็นช่วงสมัยย่อย ๆ.....	16
1.6.4 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารข้อมูล.....	20
1.6.5 รายชื่อเอกสารข้อมูลในอดีต.....	22
1.6.6 ขอบเขตของการเก็บข้อมูล.....	28

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	29
1.8 นิยามศัพท์.....	30
1.9 สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย.....	31
1.10 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	32
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	33
2.1 การกลายเป็นคำไวยากรณ์.....	33
2.1.1 นิยามของคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์.....	34
2.1.2 นิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์.....	37
2.1.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์.....	40
2.1.4 การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว.....	45
2.1.5 การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป.....	46
2.1.6 การคงลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้.....	48
2.1.7 การกลายเป็นคำไวยากรณ์และคำหลายความหมาย.....	49
2.1.8 ภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำใน ภาษาไทย.....	52
2.2 การกลายเป็นคำใหม่.....	57
2.2.1 การสร้างคำ.....	57
2.2.2 การหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน.....	58
2.2.3 การเพิ่มความเป็นอิสระของหน่วยคำ.....	59

2.3 สัมพันธกริยา.....	60
2.3.1 นิยามของสัมพันธกริยา.....	60
2.3.2 สถานะทางไวยากรณ์ของสัมพันธกริยา.....	60
2.3.3 หน่วยที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้.....	61
2.3.4 การไม่ปรากฏของสัมพันธกริยา.....	63
2.3.5 การใช้สัมพันธกริยาหลายตัว.....	64
2.3.6 ต้นกำเนิดของสัมพันธกริยา.....	65
2.4 การศึกษาคำว่า "เป็น" ในภาษาไทย.....	67
2.4.1 กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า "เป็น" ในฐานะที่เป็นคำกริยา.....	67
2.4.2 กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า "เป็น" ไว้หลายหน้าที่.....	69
บทที่ 3 การจำแนกหมวดคำของคำว่า "เป็น".....	79
3.1 การจำแนกคำว่า "เป็น" ออกเป็นหมวดคำต่าง ๆ.....	79
3.1.1 การจำแนกคำว่า "เป็น" ว่าเป็นคำกริยา.....	80
3.1.2 การจำแนกคำว่า "เป็น" ว่าเป็นคำคุณศัพท์.....	88
3.1.3 การจำแนกคำว่า "เป็น" ว่าเป็นคำกริยาวิเศษณ์.....	93
3.1.4 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า "เป็น" ในหมวดคำต่าง ๆ.....	97
3.2 คำว่า "เป็น" ที่อยู่ในหมวดคำกริยา.....	98
3.2.1 ประเภทของคำกริยา "เป็น".....	98
3.2.2 ปริบทการปรากฏของคำกริยา "เป็น".....	104

บทที่ 4 ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของสัมพันธกริยา “เป็น”	110
4.1 นิยามของสัมพันธกริยา “เป็น”	110
4.2 หน้าที่และปริบทการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น”.....	115
4.2.1 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” (สัมพันธกริยาแบบทั่วไป).....	115
4.2.2 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยคประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ (สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่).....	143
 บทที่ 5 ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.....	149
5.1 คำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย.....	158
5.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	158
5.1.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา.....	159
5.2 คำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี.....	168
5.2.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	168
5.2.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา.....	169
5.3 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2.....	185
5.3.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	185
5.3.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา.....	188

5.4 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4.....	207
5.4.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	207
5.4.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ.....	212
5.4.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	212
5.4.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน.....	236
5.5 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8.....	238
5.5.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	238
5.5.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ.....	248
5.5.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	248
5.5.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน.....	280
5.6 คำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน.....	282
5.6.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	282
5.6.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ.....	287
5.6.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	288
5.6.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน.....	306
5.7 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัย สุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน.....	308
5.7.1 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย.....	308
5.7.2 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย.....	309
5.7.3 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในแต่ละช่วงสมัย.....	311
5.7.4 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปในแต่ละช่วงสมัย..	311

บทที่ 6 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย.....	316
6.1 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	317
6.1.1 พัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	317
6.1.2 พัฒนาการด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ...	334
6.1.3 พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	341
6.2 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	346
6.2.1 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	346
6.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านการปรากฏร่วมของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา แบบทั่วไป.....	361
6.3 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน.....	381
6.4 ภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย.....	396
6.5 พัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ.....	400
6.5.1 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	401
6.5.2 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป.....	414
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	430
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	430
7.2 อภิปรายผล.....	447
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	461

รายการอ้างอิง.....	463
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	477

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	การแบ่งสมัยเอกสารข้อมูลในงานวิจัยที่ผ่านมา.....	17
2.1	กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้เสนอไว้.....	40
2.2	กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว.....	45
2.3	ภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำใน ภาษาไทย.....	52
2.4	การเรียกชื่อหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่นักภาษาศาสตร์หรือนักไวยากรณ์ได้ เสนอไว้.....	77
3.1	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ซึ่งวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2538) ได้วิเคราะห์ไว้	84
3.2	ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า “เป็น” ในหมวดคำต่าง ๆ.....	97
4.1	โครงสร้างย่อย ๆ ของสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว	135
4.2	โครงสร้างย่อย ๆ ของสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นคำกริยา คำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา.....	143
5.1	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน....	156
5.2	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง ปัจจุบัน.....	157
5.3	การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลัง ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.....	157

ตารางที่	หน้า
5.4	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย... 167
5.5	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี..... 184
5.6	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2..... 206
5.7	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4..... 237
5.8	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8..... 281
5.9	สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน.. 307
5.10	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย..... 308
5.11	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในแต่ละช่วงสมัย..... 309
5.12	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในหมวดคำต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย..... 310
5.13	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ในแต่ละช่วงสมัย..... 311
5.14	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว ในแต่ละช่วงสมัย..... 312
5.15	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา ในแต่ละช่วงสมัย..... 313
5.16	การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลังในแต่ละช่วงสมัย..... 314

ตารางที่	หน้า
6.1 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในแต่ละช่วงสมัย.....	318
6.2 หมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำว่า ‘บังเกิด’ ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, วัสดุภาพ’ ในแต่ละช่วงสมัย.....	342
6.3 การสูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม จากคำกริยาไปเป็นคำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์.....	344
6.4 การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป กับหน่วยนาม ₂ ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย.....	362
6.5 การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป กับกริยาลี ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย.....	367
6.6 การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป กับนามวลีกริยาลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ในแต่ละช่วงสมัย.....	373
6.7 การปรากฏของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย.....	383
6.8 การปรากฏของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย.....	386
6.9 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามด้วยนามวลีที่เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย.....	391
7.1 ความหมายและหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย.....	432
7.2 การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่เป็นกริยาเดี่ยว ในแต่ละช่วงสมัย.....	433

ตารางที่		หน้า
7.3	การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้าง พหุกริยา ในแต่ละช่วงสมัย.....	435
7.4	การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ในแต่ละช่วงสมัย.....	435
7.5	การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธ กริยา และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย.....	439
7.6	การวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง (2529) เปรียบเทียบ กับการศึกษาในครั้งนี้.....	456

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
2.1	หมวดคำและความหมายของคำว่า “ยัง”.....	47
2.2	การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ยัง”.....	48
3.1	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (5).....	86
3.2	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (6).....	86
3.3	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (7).....	87
3.4	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (8) และตัวอย่างที่ (9).....	90
3.5	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (10).....	92
3.6	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (11).....	92
3.7	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (12).....	96
3.8	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (13).....	96
4.1	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยที่อยู่หน้ากับหน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น”	115
4.2	ประเภท หน้าที่ ปริบทการปรากฏ และโครงสร้างของสัมพันธ์กริยา “เป็น”....	146
5.1	หมวดคำและประเภทของคำว่า “เป็น” ตามลำดับ.....	150
5.2	ลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย.....	153
5.3	ลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธ์กริยาในแต่ละช่วงสมัย.....	155
5.4	ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย.....	158
5.5	ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี.....	168
5.6	ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2.....	185

แผนภูมิที่	หน้า
5.7 ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4.....	207
5.8 ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8.....	238
5.9 ภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน.....	282
6.1 ความใกล้ชิดกันทางความหมายระหว่างคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ และ คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘บังเกิด’.....	325
6.2 ความใกล้ชิดกันทางความหมายระหว่างคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ และ คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘ได้ที่’.....	332
6.3 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ.....	334
6.4 พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำใน ภาพรวม.....	345
6.5 ขั้นตอนของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์.....	349
6.6 ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป.....	353
6.7 ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป.....	356
6.8 ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป.....	356
6.9 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	361
6.10 การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในภาษาของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา.....	369
6.11 ระดับความเป็นคำนามของคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” “ใหม่” “กังวล” และ “ปกติ” ในภาษาไทยปัจจุบัน.....	377

แผนภูมิที่	หน้า
6.12	ระดับความเป็นคำนามของคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ในภาษาไทยในอดีตและปัจจุบัน..... 379
6.13	ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน..... 385
6.14	ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน..... 388
6.15	แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน..... 388
6.16	ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน..... 395
6.17	เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน..... 395
6.18	ภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย..... 396
7.1	ความหมายและหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ..... 431
7.2	พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย..... 439

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบทความเรื่อง “เป็น เป็นคำมหัสจรรย์” นววรรณ พันธุมเมธา (2527ก: 34) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคำว่า “เป็น” ไว้ว่า

คำว่า เป็น เป็นคำมหัสจรรย์คำหนึ่ง มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่าง มีความหมายได้มากมาย ถือเป็นคำสามัญ แต่สำคัญในภาษา ใช้กันบ่อยจนชินตาชินหู ถ้าลองนับดูจะเห็นว่าวันหนึ่ง ๆ เราต้องใช้คำนี้นับหลายสิบ

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้น เนื่องจากในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (ข้อมูลที่ปรากฏในเดือนมกราคม พ.ศ. 2554) ได้แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ไว้ในรายการคำ 5,000 คำแรกที่พบมากที่สุด และคำว่า “เป็น” ปรากฏมากเป็นอันดับ 2 รองจากคำว่า “ที่” (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากบทความเรื่องเดียวกันนี้ นววรรณ พันธุมเมธา (2527ก: 34-35) ยังได้ยกตัวอย่างประโยคที่มีคำว่า “เป็น” ไว้จำนวนมาก ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” มีหน้าที่ความหมาย และรูปแบบการปรากฏที่หลากหลาย เช่น

- (1) ฉันอยากให้เขากลับเป็นขึ้นมาเหลือเกิน
- (2) เขาจับนกเป็น ๆ มาถอนขน
- (3) เขาใช้คนเป็น งานของเขาจึงรุ่งเรือง

นววรรณ พันธุมเมธา (2527ก: 36) ได้กล่าวว่าคำว่า “เป็น” หรือ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (3) เป็นคำกริยา คำขยายนาม และคำขยายกริยา ตามลำดับ ส่วนความหมายของคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างเหล่านี้ นววรรณ พันธุมเมธา (2527ก) ไม่ได้กล่าวถึงไว้ในบทความ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ได้วิเคราะห์ความหมายของคำว่า “เป็น” หรือ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างเหล่านี้ ด้วยการแทนที่ด้วยวลีที่มีความหมายเกือบบ้าง ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ คำว่า “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (2) มีความหมายว่า ‘ซึ่ง (ยัง)มีชีวิต(อยู่)’ ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3) มีความหมายว่า ‘อย่างรู้วิธี’

- (4) วิชานี้เป็นวิชาที่น่าสนใจมาก
- (5) แกะกระเทียมเป็นกลีบ ๆ
- (6) เขาสอบได้เป็นที่หนึ่งของห้อง
- (7) ถ้าเธอยังขึ้นไป ฉันเป็นโกรธเธอแน่
- (8) เขาอยากเป็นใหญ่เป็นโต

นวรรธณ พันธุมธา (2527ก: 35) กล่าวว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (4) ถึงตัวอย่างที่ (8) เป็นคำกริยาที่ไม่มีความหมายในตัวเอง ต้องมีคำอื่นมาขยายจึงจะได้ความ อีกทั้ง ยังได้อธิบายว่า ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” มีสामานยนามมาขยาย ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” มีลักษณนามมาขยาย ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เป็น” มีคำบอกลำดับที่มาขยาย ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” มีคำกริยามาขยาย และตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” มีคำวิเศษณ์มาขยาย

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (4) เป็นคำกริยาตัวเดียวของประโยค แต่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (5) ถึงตัวอย่างที่ (7) ปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (8) น่าจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของคำซ้อน “เป็นใหญ่เป็นโต” ไปแล้ว

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” มีหน้าที่ ความหมาย และรูปแบบการปรากฏที่หลากหลาย ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “เป็น” ก็น่าจะมีแ่งมุมที่จะสามารถศึกษาได้หลายประเด็น อีกทั้ง ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น เป็นเพียงตัวอย่างจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในภาษาไทยปัจจุบันเท่านั้น ยังมีตัวอย่างคำว่า “เป็น” อีกมากมายที่มีความน่าสนใจและสามารถศึกษาในแ่งมุมต่าง ๆ ได้อีกหลายแ่งมุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในภาษาต่างสมัยซึ่งมีการใช้ที่แตกต่างจากปัจจุบัน

เมื่อผู้วิจัยสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา ก็พบว่าผู้ที่ศึกษาคำว่า “เป็น” โดยเฉพาะไว้แล้ว ได้แก่ งานวิจัยของสถาวร พัทธบารุง (2529) โดยศึกษาหน้าที่ ความหมาย และการใช้คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏทั่วไปในชีวิตประจำวันในช่วงพ.ศ. 2529

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “เป็น” ยังมีแ่งมุมที่จะสามารถศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยของสถาวร พัทธบารุง (2529) ต่อไปอีกได้ ทั้งนี้เนื่องจากยังมีการวิเคราะห์ในบางประเด็นที่ผู้วิจัยมีความเห็นแตกต่างจากสถาวร พัทธบารุง (2529) อีกทั้ง กลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยจะ

ศึกษาในครั้งนี้ ก็มีสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง (2529) นอกจากนี้ ก็ยังมี แง่มุมการศึกษาอื่น ๆ อีกหลายแง่มุมที่สถาวร พ็ชรบำรุง (2529) ยังไม่ได้ศึกษาไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิเคราะห์ที่แตกต่างจากงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง (2529)

มีตัวอย่างการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” จำนวนหนึ่งในงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง (2529) ที่ผู้วิจัยมีแนวคิดในการวิเคราะห์ที่แตกต่าง ดังตัวอย่าง

(9) แดงมีถุงทำเป็นโหล

(10) พ่อมีเงินเป็นล้าน

ตัวอย่างที่ (9) และตัวอย่างที่ (10) นี้ สถาวร พ็ชรบำรุง (2529: 24) วิเคราะห์ว่า “เป็น โหล” และ “เป็นล้าน” เป็นหน่วยขยาย ซึ่งทำหน้าที่ขยายหน่วยนาม “ถุงเท้า” และ “เงิน” ตามลำดับ จากการวิเคราะห์นี้ชวนให้คิดว่า “เป็นโหล” และ “เป็นล้าน” มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันกับ “ถุงเท้า” และ “เงิน” ในลักษณะที่เป็นหน่วยเดียวกัน คือ แดง/มี/ถุงเท้าเป็นโหล หรือ พ่อ/มี/เงินเป็นล้าน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในทั้ง 2 ตัวอย่าง ไม่เพียงแต่จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของ “ถุงเท้า” กับ “โหล” และคู่ของ “เงิน” กับ “ล้าน” เท่านั้น แต่คำว่า “เป็น” ยังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของ “มี” กับ “โหล” หรือ “ล้าน” ได้ด้วย ดังตัวอย่าง

(9ก) ถุงเท้า แดงมีเป็นโหล

(10ก) เงิน พ่อมีเป็นล้าน

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (9) ตัวอย่างที่ (10) ตัวอย่างที่ (9ก) และตัวอย่างที่ (10ก) นี้ ผู้วิจัยจะเรียกว่า “สัมพันธ์กริยา” (copula) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะหมายถึง คำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น”

ตัวอย่างที่ (9) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า คือ ทั้งคำกริยา “มี” และคำนาม “ถุงเท้า” กับ หน่วยหลัง ได้แก่ คำลักษณนาม “โหล” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าถุงเท้าที่มีนั้นอยู่ในกลุ่มของจำนวน “โหล” หรือ 12 คู่

ส่วนตัวอย่างที่ (10) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า คือ ทั้งคำกริยา “มี” และคำนาม “เงิน” กับ หน่วยหลัง ได้แก่ คำบอกจำนวน “ล้าน” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเงินที่มีนั้นอยู่ในกลุ่มของจำนวน “ล้าน”

กลุ่มข้อมูลที่แตกต่างจากงานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529)

สถาวร พัชรบำรุง (2529: 18, 21, 33) ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้ตั้งแต่พ.ศ. 2529 ซึ่งบางตัวอย่าง ผู้ใช้ภาษาจำนวนหนึ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) อาจเห็นว่าเป็นตัวอย่างที่ไม่ใช้แล้วหรือฟังดูแปลก (ตัวอย่างที่มีเครื่องหมายปริศน์ (?) อยู่ข้างหน้า) เช่น

- (11) ?นำปลาเป็นหรือยัง
- (12) ?หล่อนเป็นเยี่ยมทางการทำครัว
- (13) ?ถ้าคุณก้าวอีกก้าวหนึ่ง ผมเป็นยิ่งคุณแน่

นอกจากนี้ ผู้วิจัยก็สนใจที่จะศึกษาข้อมูลภาษาไทยสมัยเก่า ซึ่งงานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529) ยังไม่ได้ศึกษาไว้ ดังที่ได้เสนอแนะไว้ในส่วนท้ายของงานวิจัยไว้ด้วยว่า ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำว่า “เป็น” ในภาษาไทยสมัยเก่ากับภาษาไทยปัจจุบันว่ามีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร (สถาวร พัชรบำรุง, 2529: 97)

เมื่อผู้วิจัยลองเก็บข้อมูลจากภาษาไทยสมัยเก่าแล้วก็พบว่าข้อมูลมีความน่าสนใจมาก เพราะมีหลายตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความแตกต่างจากปัจจุบัน และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางภาษาร่วมกับการใช้แนวคิดทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ต่าง ๆ ได้ ได้แก่ เรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) และการกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) หมายถึง การเพิ่มขอบเขตทางไวยากรณ์ของหน่วยคำ จากคำเนื้อหา (content words ซึ่งหมายถึง คำที่มีความหมายประจำคำ เช่น คำนาม คำกริยา) ไปเป็นคำไวยากรณ์ (grammatical words ซึ่งหมายถึง คำที่แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น คำช่วยกริยา คำบุพบท) หรือจากหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์น้อยไปเป็นหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์มากขึ้น (Kurylowicz, 1965: 52)

ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่แสดงให้เห็นว่าผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เช่น

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นคำเก่าที่ปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยและยังคงปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน แต่เมื่อพิจารณาในด้านปริบทการปรากฏจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ในอดีตคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นสิ่งมีชีวิตได้ไม่ว่าจะเป็น ‘มนุษย์’ ‘สัตว์’ หรือแม้แต่ ‘พืช’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยอยุธยา

(14) ... จึงตาทูนั้นก็แล่นมาดูลูกอ่อนก็ยังเป็นอยู่

(ว่าด้วยการพระราชทานที่กลปนา)¹

(ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 74)²

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3

(15) นายทหารก็ยิงปืนอีก ยิงจนสิ้นลูกสิ้นดิน, แล้วงูก็ยุดอยู่มิได้เลื้อยต่อขึ้นไปอีก. แต่นายทหารนั้นจะลงมาก็ลงมาได้, ด้วยมันยังไม่ตายยังเป็นอยู่.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 49)

ตัวอย่างข้อมูลในสุโขทัย

(16) แม่นชื่อ...สิรพระศรีมหาโพธินครสิงหลนั้นก็ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้าเอามาปลูกเหนือดิน จึงอธิษฐาน ภาวนา.....พระพุทธรูปจริงจึงว่าไซ้ร้ จุ่งให้เป็น อย่าได้เหี่ยวสักอัน ครั้นอธิษฐานตั้งอันชื่อใบหนึ่งแห่ง.....จึงขึ้นเป็นใบเขียวงามหนักหนาแก่กม...

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 53-57)

(กรมศิลปากร, 2526: 66)

ตัวอย่างที่ (14) ถึงตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธาน ได้แก่ นามวลี “ลูกอ่อน” “งู” และ “พระศรีมหาโพธิ” ซึ่งมีความหมายเป็น ‘มนุษย์’ ‘สัตว์’ และ ‘พืช’ ตามลำดับ

จากตัวอย่างที่ (16) จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ สามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็น ‘พืช’ ได้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไม่เพียงเท่านั้น ใน*อักษราภิธานศรับท์*ซึ่งเป็น

¹ ชื่อเรื่องหรือชื่อเอกสารที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

² ระบบการอ้างอิงแบบนาม-ปี ที่อ้างถึงรายการอ้างอิงท้ายเล่ม

พจนานุกรมสมัยรัชกาลที่ 5 ยังได้กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ ไว้ว่า “เป็น, คือมีชีวิตอยู่, เช่นไม้สดมีใบแลยอดเขียวชื่อน้อย ไม่เหี่ยวแห้งนั้นว่ายังเป็น” (แดนบีช แบรดเลย์, 2514: 401)

จากการให้นิยามข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการปรากฏร่วมกันระหว่างคำว่า “เป็น” กับนามวลีที่เป็น ‘พืช’ นี้ น่าจะเป็นโครงสร้างที่พบได้ทั่วไป เพราะได้ปรากฏเป็นตัวอย่างในพจนานุกรมของสมัยนั้น

ส่วนข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบันนั้น คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ยังคงสามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่มีความหมายเป็น ‘มนุษย์’ และ ‘สัตว์’ ได้ แต่ปรากฏร่วมกับนามวลีที่มีความหมายเป็น ‘พืช’ แล้วจะฟังแปลก ดังตัวอย่าง

- (17) คนที่ตายนะ สบายไปแล้ว แต่คนที่ยังเป็นอยู่นี้สิ ยังต้องลำบากต่อไป
- (18) วิธีทดสอบว่าเป็นอยู่หรือเปล่า ให้ลองเหยงที่ตาของปูดู ถ้ายังกระดุกกระดิก แสดงว่ายังไม่ตาย
- (คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)
- (19) ?ต้นไม้ที่ฉันให้เธอตอนวันเกิด ยังเป็นอยู่ไซ้ไหม

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ จะยังปรากฏใช้อยู่ แต่เมื่อพิจารณาปริบทการปรากฏแล้วจะพบว่าในอดีตคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็น ‘มนุษย์’ ‘สัตว์’ หรือแม้แต่ ‘พืช’ ได้เป็นโครงสร้างที่ปรากฏอยู่ทั่วไป แต่ในปัจจุบัน คำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ไม่สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็น ‘พืช’ ได้เหมือนในอดีตแล้ว

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงอาจสรุปได้ว่า คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ซึ่งถือว่าเป็นคำเนื้อหานั้น ในอดีตมีรูปแบบการปรากฏใช้มากกว่าในปัจจุบัน หรือเมื่อเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบัน คำกริยาในความหมายดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่ปรากฏใช้ในปริบทที่น้อยลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

นอกจากจะพบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้ว ผู้วิจัยยังพบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่น่าจะผ่านกระบวนการอื่นอีกกระบวนการหนึ่ง ซึ่งได้แก่ “การกลายเป็นคำใหม่” (lexicalization)

คำว่า “เป็น” ที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่

Brinton และ Traugott (2005: 32-61) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลายเป็นคำใหม่ในความหมายกว้างจะหมายถึง กระบวนการทางภาษาที่ทำให้เกิดคำใหม่ในคลังศัพท์ (lexicon) ซึ่งจะหมายรวมถึงกระบวนการ 3 กระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการสร้างคำ (word formation) 2) การหลอมรวม (fusion) เป็นคำใหม่หรือสำนวน และ 3) กระบวนการเพิ่มความเป็นอิสระของหน่วยคำ (increase in autonomy) กระบวนการแรกจะเป็นการศึกษาภาษาเฉพาะสมัย (synchronic) ส่วนอีก 2 กระบวนการนั้นจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในเชิงประวัติ (diachronic) (ดูรายละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2)

ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ เช่น คำว่า “เป็นต้น” ซึ่งผ่านกระบวนการที่เป็นการหลอมรวม ซึ่งหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงหน่วยทางภาษาจากหน่วยที่มีความซับซ้อนไปเป็นหน่วยที่มีความเรียบง่ายขึ้น (Brinton และ Traugott, 2005: 47-49) เช่น แต่เดิมเคยเป็นวลี แล้วได้กลายเป็นคำประสม ดังตัวอย่าง

ในอักษรวิธานศรียุคซึ่งเป็นพจนานุกรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ให้นิยามของคำว่า “เป็นต้น” ไว้ว่า “เป็นต้น, คือเป็นที่แรกๆ ที่เดิม ฤๅที่หนึ่ง, เขาพูดว่าเป็นต้นนั้น” (แดนบิช แบรดเลย์, 2514: 401)

แต่ในปัจจุบัน ความหมายของคำว่า “เป็นต้น” ที่คนทั่วไปรับรู้ คือ มีความหมายตรงกับเครื่องหมาย “ฯ” หรือ ไปยาลใหญ่ ซึ่งใช้เพื่อระบอความข้างท้ายซึ่งอยู่ในประเภทเดียวกันแต่ยังมีอีกมากหรือไม่ได้นำมาแสดงไว้หมด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 709; ราชบัณฑิตยสถาน, 2551: 40) เช่น

(20) สำนวนไทยที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “หน้า” มี หน้าตาย หน้าเป็น หน้าบาน เป็นต้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2551: 40)

สรุปได้ว่าคำว่า “เป็นต้น” ในสมัยก่อน เป็นคำที่บ่งว่าสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดถึงนั้นอยู่ในลำดับต้นหรือลำดับแรก ซึ่งยังคงเห็นที่มาหรือเค้าความหมายเดิมของคำว่า “เป็น” และ “ต้น” ได้ว่ามาจากสัมพันธกริยา “เป็น” กับ คำนาม “ต้น” (ลำดับแรก) แต่ในปัจจุบันคำว่า “เป็นต้น” ได้กลายเป็นหน่วยเดียวกันไปแล้ว หมายถึง ‘และอื่น ๆ’ หรือใช้แทนเครื่องหมายไปยาลใหญ่ (ฯ) ซึ่งมองเห็นเค้าความหมายเดิมของคำว่า “เป็น” และ “ต้น” ได้ค่อนข้างยาก

นอกจาก “เป็นต้น” แล้ว ยังมีคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบได้อีกบ้าง ที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ และแต่ละคำหรือสำนวนนั้น ประกอบขึ้นจากคำว่า “เป็น” ในหน้าที่หรือความหมายใด

แง่มุมที่สถาวร พชรบำรุง (2529) ยังไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคำว่า “เป็น”

ประเด็นที่สถาวร พชรบำรุง (2529) ยังไม่ได้กล่าวถึงไว้ เช่น คำว่า “เป็น” ซึ่งมีหน้าที่และความหมายที่หลากหลายนั้น เป็นเพียง “คำพ้องรูปพ้องเสียง” (homonyms) หรือ “คำหลายความหมาย” (polysemes)

คำพ้องรูปพ้องเสียงมีความแตกต่างกับคำหลายความหมายในเรื่องความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีรูปเดียวกัน กล่าวคือ คำพ้องรูปพ้องเสียง คือ คำที่มีรูปเดียวกัน แต่มีความหมายต่างกัน และความหมายเหล่านั้นไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแต่อย่างใด ในขณะที่คำหลายความหมายนั้น คำที่มีรูปเดียวกันจะมีความหมายเกี่ยวข้องกัน โดยแสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) ร่วมกัน (Hopper และ Traugott, 2003: 77)

ในกรณีของคำว่า “เป็น” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามของคำว่า “เป็น” ไว้ ดังนี้

เป็น ๑ ก. คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้า และคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น ท่านเป็นเจ้า เขาเป็นนาย.

เป็น ๒ ก. สามารถ, ได้, เช่น ต้นเป็น รำเป็น. ว. ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย, เช่น ปลาเป็น ...

(ราชบัณฑิตยสถาน 2546ก: 706-707)

พจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การเก็บคำไว้ว่า ถ้าคำที่มีรูปเดียวกัน มีความหมายที่ต่างกันหรือเป็นอิสระจากกัน ก็จะแยกให้เห็นโดยการใส่เลขกำกับไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546ก: (3))

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นต่างไปจากในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 โดยเห็นว่าคำว่า “เป็น” ไม่ควรแยกเป็นคำตั้ง 2 คำ เนื่องจากความหมายของคำว่า “เป็น” ไม่น่าจะเป็นอิสระจากกัน แต่ น่าจะสามารถเชื่อมโยงความหมายเข้าด้วยกันได้ หรือเป็นคำหลายความหมาย เช่น คำว่า “เป็น ๑” และ “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย’ อาจจะมีความสัมพันธ์กันในฐานะที่คำหนึ่งเป็นต้นกำเนิดของอีกคำหนึ่ง ดังนี้

Pustet (2003: 54) ได้กล่าวว่าในภาษาไทย คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา (ซึ่งเทียบได้กับ “เป็น ๑” ที่ปรากฏในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542) ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยพัฒนามาจากความหมายว่า ‘to be alive’ (ซึ่งก็คือ “เป็น ๒” ในความหมายว่า ‘ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย’ ที่ปรากฏในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542)

หากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ Pustet (2003) ได้กล่าวไว้จริง ก็แสดงว่าคำว่า “เป็น ๑” และ “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย’ ในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 นั้น มีความหมายที่เชื่อมโยงกันได้ ถ้าหากเป็นเช่นนี้ ก็ไม่ควรแยกให้อยู่คนละคำตั้งกัน

ในการหาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีรูปเดียวกันนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2527ข: 52) ได้กล่าวถึงไว้ว่า

เมื่อพิจารณาคำหนึ่งในขณะหนึ่ง คิดว่าคำนั้นเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง แต่เมื่อได้ศึกษาประวัติของคำนั้น ได้พบว่าความหมายที่ตนเคยคิดว่าไม่เกี่ยวข้องกันนั้น แท้ที่จริงมีความเกี่ยวข้องกันอยู่ ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนใจตัดสินใจใหม่ ให้คำนั้นเป็นคำหลายความหมาย

จากคำกล่าวนี้จะเห็นว่าการศึกษาคำที่มีรูปเดียวกันนั้น มีความสัมพันธ์กันทางความหมายหรือไม่ ต้องอาศัยการศึกษาจากภาษาไทยสมัยเก่าเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่งานวิจัยนี้จะศึกษา

นอกจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว คำว่า “เป็น” ยังมีแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจศึกษาอีก เช่น

(21) สมศักดิ์เป็นครูของฉัน

(22) สมศักดิ์เป็นคนไทย

ตัวอย่างที่ (21) และตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาซึ่งตามด้วยนามวลี “ครูของฉัน” และ “คนไทย” ตามลำดับ การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยากับนามวลีในลักษณะนี้ถือเป็นโครงสร้างปกติที่เกิดขึ้นในภาษาไทย สัมพันธกริยา “เป็น” ในตัวอย่างทั้ง 2 นี้ มีลักษณะการปรากฏที่เป็นแบบบังคับ (obligatory) ว่าต้องปรากฏเสมอ

จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า มีหน่วยทางวากยสัมพันธ์อื่น ๆ ที่สามารถตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้อีก ดังตัวอย่าง

(23) เรื่องนี้อาจจะเป็นจริงใช่ไหม

(24) เขายังเป็นกังวลเรื่องของฉันมาก

จากตัวอย่างที่ (23) และตัวอย่างที่ (24) จะเห็นว่าตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” คือ คำกริยา “จริง” หรือ “กังวล” ซึ่งถือว่าเป็นคำกริยาชนิดหนึ่งในภาษาไทย เช่น ในหนังสือ **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3** เรียกว่า “คำกริยาคุณศัพท์” (สถาบันภาษาไทย, 2552: 33)

อย่างไรก็ตาม คำกริยาคุณศัพท์ “จริง” หรือ “กังวล” นั้น ไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ก็ได้ ซึ่งทำให้เห็นลักษณะการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ในตัวอย่างดังกล่าวว่าเป็นแบบเลือกได้ (optional) ดังตัวอย่าง

(23ก) เรื่องนี้อาจจะจริงใช่ไหม

(24ก) เขายังกังวลเรื่องของฉันมาก

ในภาษาไทยปัจจุบัน คำกริยาคุณศัพท์ที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น มีจำนวนไม่มาก เพราะคำกริยาคุณศัพท์ส่วนใหญ่สามารถปรากฏได้โดยลำพัง โดยที่ไม่ต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ดังตัวอย่าง

(25) เสื้อของเขาสวยมาก

ตัวอย่างที่ (25) นี้ หากเติมสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ตำแหน่งหน้าคำกริยาคุณศัพท์ “สวย” ก็จะผิดไวยากรณ์ทันที ดังตัวอย่างที่ (25ก)

(25ก) *เสื้อของเขาเป็นสวยมาก

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” และคำกริยาคุณศัพท์ไม่ใช่โครงสร้างปกติที่เกิดขึ้นในภาษาไทย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เหตุใดคำกริยาคุณศัพท์บางคำในภาษาไทย จึงสามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ประเด็นนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยจะศึกษาในวิทยานิพนธ์ด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่าผู้ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้แล้วจำนวนหนึ่ง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นการศึกษาหรือกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาได้ ดังนี้

หากพิจารณาในด้านหมวดคำที่ศึกษา พบว่างานวิจัยเกือบทั้งหมดที่ศึกษาคำว่า “เป็น” นั้น ศึกษาเฉพาะบางหมวดคำหรือบางหน้าที่ เช่น งานวิจัยของสุรพล ชัยทองวงศ์วัฒนา (2532)

ที่ศึกษาเฉพาะคำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นคำกริยาบงบอกลักษณะ¹ หรืองานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) และราตรี แจ่มนิยม (2546) ที่ศึกษาคำว่า “เป็น” เฉพาะที่เป็นคำกริยาและคำบุพบท ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้หลายหน้าที่ เช่น งานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529) ซึ่งศึกษาคำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยกริยา เป็นหน่วยขยายในหน่วยนาม เป็นหน่วยขยายในหน่วยกริยา และเป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยนามและหน่วยกริยา

ในด้านข้อมูลภาษา พบว่างานวิจัยเกือบทั้งหมดที่ศึกษาคำว่า “เป็น” นั้น ศึกษาจากข้อมูลภาษาไทยปัจจุบัน และถึงแม้งานวิจัยของ สถาวร พัชรบำรุง (2529) จะศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้เกือบทุกหน้าที่แล้ว แต่ก็ไม่ได้ศึกษาจากข้อมูลภาษาไทยต่างสมัย มีเพียงงานวิจัยของราตรี แจ่มนิยม (2546) เท่านั้นที่เน้นศึกษาคำว่า “เป็น” จากข้อมูลภาษาไทยสมัยเก่า แต่ก็เน้นศึกษาเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาและคำบุพบท ซึ่งก็ยังไม่ครอบคลุมคำว่า “เป็น” ทุกหน้าที่ นอกจากนี้ ก็มีบางงานวิจัยที่ศึกษาคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยปัจจุบันเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ เช่น งานวิจัยของจตุพร โคตรกนก (2539) ที่ศึกษาคำว่า “เป็น” และคำว่า “คือ” ในภาษาไทยปัจจุบันเปรียบเทียบกับภาษาเขมร

ในด้านแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษานั้น พบว่ามีงานวิจัยที่เลือกใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาศึกษาคำว่า “เป็น” บ้าง เช่น งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) และราตรี แจ่มนิยม (2546) ที่ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยา “เป็น” ไปเป็นคำบุพบท “เป็น” และจากที่สำรวจงานวิจัยมาก็พบว่ายังไม่ม้งานวิจัยใดที่ศึกษาคำว่า “เป็น” โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำใหม่

ด้วยเหตุที่ยังไม่มีผู้ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้อย่างครอบคลุมทุกหมวดคำหรือทุกหน้าที่ โดยเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในภาษาไทยสมัยเก่านั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันว่ามีหน้าที่อย่างไร และศึกษาว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายได้บ้าง ทั้งความหมายประจำคำ (lexical meaning หรือ content meaning) และ

¹ คำกริยาบงบอกลักษณะ คือ คำกริยาที่ต้องปรากฏร่วมกับนามวลี 2 หน่วยเสมอ นามวลีหนึ่งปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยา ส่วนอีกนามวลีหนึ่งปรากฏในตำแหน่งหลังคำกริยา นามวลีที่ตามหลังคำกริยากลุ่มนี้ไม่มีความหมายบงบอกถึงการเป็นผู้รับการกระทำ แต่มีลักษณะเป็นส่วนเติมเต็ม เช่น วันเกิดของแม่ปีนี้เป็นวันพฤหัสบดี (สุรพล ชัยทองวงศ์วัฒนา, 2532: 1)

คำกริยาบงบอกลักษณะมีลักษณะที่เทียบได้กับสัมพันธกริยา “เป็น” จำนวนหนึ่งในงานวิจัยนี้

ความหมายทางไวยากรณ์ (grammatical meaning) อีกทั้ง ยังศึกษาว่าคำว่า “เป็น” มีปริบทการปรากฏอย่างไร โดยศึกษาว่าหน่วยใดบ้างที่สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “เป็น” ได้ นอกจากนี้ ยังศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันว่ามีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และผ่านกระบวนการใดบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาหมวดคำ หน้าที่ ความหมาย และปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ในสมัยต่าง ๆ

1.2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 คำว่า “เป็น” อยู่ในหลายหมวดคำ มีหลายหน้าที่ หลายความหมาย และมีปริบทการปรากฏที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย

1.3.2 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” มีความหลากหลายและซับซ้อน

1.3.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ได้แก่ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) และกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization)

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ศึกษาเฉพาะคำว่า “เป็น” ในเอกสารที่แต่งเป็นร้อยแก้วเท่านั้น

1.4.2 ในกรณีที่เป็นภาษาไทยสมัยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ เท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.5.1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) สัมพันธกริยา (copula) และการศึกษาคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)

1.5.2 เก็บข้อมูลคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) (ดูรายละเอียดในบทที่ 1 หัวข้อ 1.6)

1.5.3 จำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในทุกสมัย (โดยที่ยังไม่มีการแบ่งข้อมูลออกเป็นสมัย ๆ) โดยใช้ทั้งเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์และเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 3)

1.5.4 วิเคราะห์ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในทุกสมัย (โดยที่ยังไม่มีการแบ่งข้อมูลออกเป็นสมัย ๆ) เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่เด่นและพบมากที่สุดภาษาไทยทุกสมัย ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์เรื่องสถานะทางไวยากรณ์และหน้าที่ของสัมพันธกริยา “เป็น” และหน่วยที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 4)

1.5.5 วิเคราะห์หน้าที่ ความหมาย และปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ในแต่ละสมัย (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 5)

1.5.6 วิเคราะห์เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” และหาความสัมพันธ์ระหว่างเส้นทางต่าง ๆ และวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” โดยใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การขยายปริบทการปรากฏ การที่ความหมายจางลง และการสูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” โดยใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) ด้วย (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 6)

1.5.7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนะ (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 7)

1.6 การเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การนำเสนอในส่วนนี้ จะแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ 1) ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล 2) แหล่งข้อมูล 3) การแบ่งเป็นช่วงสมัยย่อย ๆ 4) เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารข้อมูล 5) รายชื่อเอกสารข้อมูลในอดีต และ 6) ขอบเขตของการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.6.1 ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นสมัยที่มีเอกสารที่จารึกด้วยอักษรไทยที่เก่าที่สุดซึ่งยังคงหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน เอกสารดังกล่าว ได้แก่ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจารึกในพ.ศ. 1835 (กรมศิลปากร, 2526: 3) และจะเก็บข้อมูลในสมัยต่อ ๆ มา ได้แก่ สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ โดยจะสิ้นสุดการเก็บข้อมูลปัจจุบัน คือ พ.ศ. 2555 จึงสรุปได้ว่าช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ อยู่ในระหว่างพ.ศ. 1835 ถึง 2555

1.6.2 แหล่งข้อมูล

หนังสือเก่าที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก หนังสือบางเรื่องก็ผ่านการพิมพ์ซ้ำหรือแก้ไขแล้วหลายครั้ง ซึ่งอาจจะทำให้ภาษาที่ปรากฏในหนังสือเหล่านั้น มีความคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับได้ ดังนั้น ในการคัดเลือกหนังสือเก่าที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเลือกเอกสารที่จัดอยู่ในหมวดหมู่ “หนังสือหายาก” ก่อน เนื่องจากหนังสือเก่าที่ได้รับการจัดให้อยู่ในหมวดหมู่นี้ จะมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (นงลักษณ์ ชายหาด, 2542: 89) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เป็นต้นฉบับหรือเป็นฉบับที่เก่าที่สุด ก็น่าจะทำให้เห็นลักษณะที่แท้จริงของภาษาในสมัยนั้น ๆ ได้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยไม่สามารถหาหนังสือเก่าบางเล่มที่เป็นหนังสือหายากได้ เนื่องจากข้อจำกัดบางประการ เช่น หนังสือเล่มนั้นชำรุดมากหรืออยู่ในระหว่างการซ่อมแซม ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยก็จะเลือกฉบับพิมพ์ครั้งอื่น ๆ ที่เก่าที่สุดเท่าที่จะสามารถหาได้ในขณะนั้น

การเก็บข้อมูลนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่ง ได้แก่ จากเอกสารหนังสือและเว็บไซต์ต่าง ๆ

ในกรณีที่เป็นการเอกสารหนังสือ จะเก็บข้อมูลจากเอกสารหนังสือที่มีการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น ส่วนแหล่งข้อมูลที่อยู่บนเว็บไซต์ต่าง ๆ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ ดังนี้

ประเภทแรก คือ เว็บไซต์รวบรวมหนังสือหายาก (rarebook) เว็บไซต์ที่ผู้วิจัยใช้รวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่

- เว็บไซต์รวบรวมหนังสือหายากของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (<http://library.tu.ac.th/newlib2/newweb/rarebook/rarebook.html>)
- เว็บไซต์รวบรวมหนังสือหายากของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร (<http://www.thapra.lib.su.ac.th/dbcollection/rarebook/>)
- เว็บไซต์รวบรวมหนังสือหายากของห้องสมุดดิจิทัลคิตตี้ (KIDS-D) ซึ่งร่วมมือกับสำนักหอสมุดแห่งชาติ (<http://dl.kids-d.org>)

หนังสือหายากที่ปรากฏในเว็บไซต์เหล่านี้ มีเนื้อหาที่เหมือนหนังสือหายากเล่มจริงทุกประการ เพียงแต่จัดเก็บและเผยแพร่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books)

อีกประเภทหนึ่ง คือ เว็บไซต์ที่เผยแพร่ฐานข้อมูลหรือคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีทั้งฐานข้อมูลเอกสารภาษาไทยสมัยเก่าและฐานข้อมูลเอกสารภาษาไทยสมัยปัจจุบัน ดังนี้

เอกสารภาษาไทยสมัยเก่า

- ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ฐานข้อมูลนี้จะรวบรวมจารึกที่พบในประเทศไทย โดยแบ่งการค้นหจารึกจากชนิดของอักษรที่ใช้จารึก เช่น อักษรไทยสุโขทัย อักษรไทยน้อย อักษรไทยอยุธยา อักษรปัลลวะ อักษรขอมโบราณ เป็นต้น หรือแบ่งตามภาษาที่ใช้จารึก ซึ่งมีทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอื่น เป็นต้น (<http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/>)
- ฐานข้อมูลวชิรญาณวิเศษ ในเว็บไซต์หนังสือเก่าชาวสยาม ซึ่งจัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) และสำนักหอสมุดแห่งชาติและศูนย์บริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ฐานข้อมูลนี้จะรวบรวมเอกสารวชิรญาณวิเศษ ตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึง เล่มที่ 9 ซึ่งเป็นเอกสารที่อยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ระหว่างพ.ศ. 2428 – 2436 (<http://www.sac.or.th/databases/siamrarebooks/wachirayan/>)

- ฐานข้อมูลกฎหมายตราสามดวง หรือ Thai Database of Three Seals Law and Palm Leaf Text ซึ่งจัดทำโดยศูนย์เอเชียอาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยเกียวโต ฐานข้อมูลนี้รวบรวมประมวลกฎหมายที่ชำระในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 (<http://area.net.cias.kyoto-u.ac.jp/ktsd/>)

เอกสารภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

- คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ หรือ Thai National Corpus (TNC) ซึ่งจัดทำโดยภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในคลังข้อมูลนี้มีการรวบรวมคำในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันจำนวนประมาณ 80 ล้านคำ (<http://ling.arts.chula.ac.th/tnc2/>)

ในฐานข้อมูลหรือคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นี้ ผู้วิจัยสามารถพิมพ์คำว่า “เป็น” หรือ “เปน” ที่ต้องการในช่อง “ค้นหา” หลังจากนั้น ก็จะได้ตัวอย่างประโยคหรือข้อความที่มีคำว่า “เป็น” ออกมา

1.6.3 การแบ่งเป็นช่วงสมัยย่อย ๆ

การเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบันนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ แบบแรก คือ เก็บข้อมูลแบบเว้นช่วงเวลา เช่น ในงานวิจัยของปราณี กุลละวณิชย์ (Pranee Kullavanijaya, 2002) ที่เก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน แต่ได้เว้นช่วงเวลาบางช่วงไว้ ได้แก่ สมัยธนบุรีถึงรัชกาลที่ 3 และสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 8 ส่วนการเก็บข้อมูลอีกแบบหนึ่งคือ เก็บข้อมูลทุกสมัยต่อเนื่องกันไป ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาพัฒนาการในเชิงประวัติของคำ มักจะเก็บข้อมูลในลักษณะนี้

การเก็บข้อมูลทั้ง 2 แบบนี้ มีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน การเก็บข้อมูลแบบแรกหรือแบบเว้นช่วงเวลา มีข้อดี คือ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาจากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกช่วงเวลาหนึ่งได้อย่างชัดเจน เพราะช่วงเวลาแต่ละช่วงที่เลือกมาศึกษานั้น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเด่น ๆ และแต่ละช่วงก็มีระยะเวลาที่ห่างกันค่อนข้างมาก

อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลแบบเว้นช่วงเวลานี้ อาจจะทำให้มีโอกาสที่ข้ามข้อมูลสำคัญ ได้มากกว่าการเก็บข้อมูลแบบต่อเนื่องกันไปทุกสมัย เช่น ตัวอย่างที่ทำให้เห็นรอยต่อของการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่าง

สมัยอยุธยา ถึง ร.3	→	สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5	→	สมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 8 และสมัยปัจจุบัน
คำบุพบท “ยัง” บังการก ‘จุดหมายเวลา’		คำบุพบท “ยัง” บังการก ‘จุดหมายเวลา’		
		สำนวน “(วัน)ยังค่ำ”/“(คืน)ยังรุ่ง”		สำนวน “(วัน)ยังค่ำ”/“(คืน)ยังรุ่ง”

ในกรณีของคำว่า “ยัง” (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551: 214) ข้างต้น สมมติว่าถ้าเลือกตัดข้อมูลช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 หรือรัชกาลที่ 5 ทิ้งไป ก็อาจทำให้ไม่เห็นการปรากฏควบคู่กันของคำบุพบท “ยัง” ที่บังการก ‘จุดหมายเวลา’ และสำนวน “(วัน)ยังค่ำ” หรือ “(คืน)ยังรุ่ง” ในช่วงสมัยเดียวกัน การปรากฏทั้งคำเก่าและคำใหม่ในสมัยเดียวกันนี้ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะแสดงให้เห็นว่าแม้คำใหม่จะเกิดขึ้น แต่คำเก่าก็ยังไม่ได้หายไปทันที

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลแบบต่อเนื่องกันไป เพราะเห็นว่าจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคำได้ละเอียดขึ้น แต่การเก็บข้อมูลแบบนี้ ก็อาจจะมีปัญหาในด้านการตัดแบ่งสมัยย่อย ๆ ว่าจะเลือกตัดแบ่งสมัย ณ เวลาใด หรือจะรวมสมัยใดเข้าด้วยกัน

เมื่อพิจารณาการแบ่งช่วงสมัยของข้อมูลจากงานวิจัยที่ผ่านมา ก็พบว่างานวิจัยแต่ละเล่มมีการตัดแบ่งสมัยที่แตกต่างกัน ดังนี้

งานวิจัย	สุโขทัย	อยุธยา	ธนบุรี	ร.1	ร.2	ร.3	ร.4	ร.5	ร.6	ร.7	ร.8	ปัจจุบัน
ไพทยา มีสัตย์ (2539)
เทพี จรัสจรวงเกียรติ (2543)
รุ่งอรุณ ทีฆชอุณหเถียร (2545)
มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546)
สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ (2551)
ปิ่นกาญจน์ วัชรปาน (2548)

ตารางที่ 1.1 แสดงการแบ่งสมัยเอกสารข้อมูลในงานวิจัยที่ผ่านมา

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการแบ่งสมัยเอกสารข้อมูลในงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งได้ศึกษาข้อมูลภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน งานวิจัยทุกเล่มได้แบ่งข้อมูลสมัยสุโขทัยแยกออกมาเป็นสมัยหนึ่ง ส่วนสมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบันนั้น ยังคงมีการตัดแบ่งหรือรวมสมัยที่ยังไม่ลงรอยกัน เช่น งานวิจัยของไพทยา มีสัตย์ (2539) ได้แยกสมัยรัชกาลที่ 4 ออกจากสมัยรัชกาลที่ 5 แต่งานวิจัยอื่น ๆ ไม่ได้แยก 2 สมัยนี้ออกจากกัน เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำแต่ละคำมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในการศึกษาคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะไม่ใช้แนวทางการแบ่งสมัยจากงานวิจัยเล่มใดเล่มหนึ่งมาใช้ในการแบ่งสมัย แต่จะแบ่งสมัยโดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” เป็นหลัก (ดูรายละเอียดในตอนต้นของบทที่ 5)

อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนแรกซึ่งเป็นการรวบรวมเอกสารข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งข้อมูลออกเป็นสมัย 4 สมัยก่อน ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยรัตนโกสินทร์นั้น เป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน เป็นสมัยที่มีเอกสารจำนวนมาก และเป็นสมัยที่มีปัญหาในการแบ่งสมัยย่อย ๆ มากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งสมัยรัตนโกสินทร์ให้ละเอียดไว้ก่อน โดยแบ่งออกเป็น 9 สมัยย่อยตามรัชกาลต่าง ๆ ในขณะที่สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยานั้น ถึงแม้ว่าจะมีระยะเวลาที่ยาวนานกว่าสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ผู้วิจัยไม่ได้แบ่งออกเป็นสมัยย่อย ๆ เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านเอกสารข้อมูลที่มีจำนวนน้อยมาก¹ ส่วนสมัยธนบุรีเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เพียง 15 ปี อีกทั้ง ยังมีเอกสารน้อยมากอีก จึงทำให้ไม่สามารถแบ่งเป็นสมัยย่อย ๆ ได้เช่นกัน

เมื่อเป็นเช่นนี้ สรุปได้ว่าการแบ่งสมัยเพื่อเก็บข้อมูลคำว่า “เป็น” จะมีทั้งสิ้น 12 สมัย ได้แก่

- 1) สมัยสุโขทัย
- 2) สมัยอยุธยา

¹ จากการสำรวจเอกสารข้อมูลในสมัยอยุธยา พบว่าเอกสารที่หลงเหลือมาจนถึงสมัยปัจจุบันและสามารถระบุศักราชได้ซึ่งมีจำนวนน้อยนั้น เกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) เป็นต้นมา

- 3) สมัยธนบุรี
- 4) สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 5) สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 6) สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 7) สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 8) สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 9) สมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 10) สมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 11) สมัยรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 12) สมัยรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (เก็บข้อมูลถึงพ.ศ. 2555) หรือสมัยปัจจุบัน

หลังจากที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลและได้วิเคราะห์ข้อมูลคำว่า “เป็น” ครบทั้ง 12 สมัยแล้ว ผู้วิจัยจึงจะจัดการข้อมูลอีกครั้งหนึ่งว่าควรจะรวมสมัยใดเข้าด้วยกันหรือแยกสมัยใดออกจากกัน โดยพิจารณาจากความเหมือนและความต่างของข้อมูลที่ปรากฏจริง กล่าวคือ หากข้อมูลไม่ได้มีความต่างอย่างมีนัยสำคัญก็จะรวมไว้เป็นช่วงสมัยเดียวกัน แต่ถ้าหากในสมัยหนึ่งมีความแตกต่างจากสมัยก่อนหน้าอย่างชัดเจน เช่น มีคำว่า “เป็น” ประเภทใหม่หรือมีความหมายใหม่เกิดขึ้น ก็จะแยกสมัยนั้นออกมา (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 5)

อนึ่ง ตั้งแต่สมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบันนั้น จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่ามีการวิวัฒนาการที่สืบเนื่องกัน แต่สมัยสุโขทัยนั้นไม่ได้มีการวิวัฒนาการที่สืบเนื่องกัน ดังนั้นจึงอาจมีคำถามเกิดขึ้นว่าควรแยกศึกษาภาษาสุโขทัยเป็นสายหนึ่งและภาษาในอยุธยาเป็นอีกสายหนึ่งหรือไม่ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515:)

ในเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้คนในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาจะเป็นคนคนละกลุ่มกัน และไม่ได้มีการวิวัฒนาการที่สืบเนื่องกันโดยตรงแบบรุ่นสู่รุ่นอย่างสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ แต่ก็น่าจะสามารถศึกษาได้ เนื่องด้วยเหตุผล ดังนี้

เหตุผลประการแรก ทั้งภาษาในสมัยสุโขทัยและภาษาในสมัยอยุธยาไม่ได้ถือว่าเป็นคนละภาษากัน แต่ยังคงถือว่าเป็นภาษาเดียวกัน คือ ภาษาไทย และหากพิจารณาเปรียบเทียบ

ลักษณะภาษาไทยในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาแล้วจะพบว่าความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นด้านคำศัพท์ จึงไม่น่าจะมีผลกระทบต่อการศึกษาคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้ ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ ภาษาในสมัยสุโขทัยมีความเก่ากว่าภาษาในสมัยอยุธยา ซึ่งน่าจะ สามารถทำให้เห็นลักษณะของภาษาที่อยู่ในลำดับเวลาที่ต่างกันได้

อย่างไรก็ตาม การจะตัดสินใจว่าข้อมูลในสมัยสุโขทัยสามารถนำมาศึกษารวมกับข้อมูลสมัย อยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 ด้วยหรือไม่นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าผลการศึกษาคำว่า “เป็น” ที่ได้หลังจากทำวิจัย เสร็จแล้ว น่าจะช่วยให้คำตอบได้ชัดเจนขึ้น (ดูรายละเอียดในบทที่ 7 ส่วนที่เป็นอภิปรายผล หัวข้อ 7.2.5)

1.6.4 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารข้อมูล

เอกสารสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยธนบุรีนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้เกณฑ์ในการ คัดเลือกเอกสาร เนื่องจากเอกสารทั้ง 3 สมัยที่ยังคงหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันนี้มีจำนวนน้อย มาก ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดที่รวบรวมได้

ส่วนเอกสารตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะสมัยหลัง ๆ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 8 มีเอกสารจำนวนมากจนไม่สามารถที่จะเก็บข้อมูลทั้งหมดได้ ดังนั้น จึงต้องมีการ คัดเลือกเอกสารข้อมูลที่จะเป็นตัวแทนของภาษาในสมัยนั้นออกมา

ในการคัดเลือกเอกสารข้อมูล มี 2 เกณฑ์ใหญ่ ๆ ได้แก่ การคัดเลือกเอกสารให้อยู่ใน ประเภทที่แตกต่างกันและให้มีผู้แต่งที่หลากหลายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะหากข้อมูล เจาะจงอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง ก็อาจจะทำให้ได้ลักษณะของภาษาที่ เป็นเฉพาะประเภทหรือเฉพาะบุคคล ซึ่งไม่สามารถนำมาเป็นตัวแทนของข้อมูลภาษาทั้งหมดใน สมัยนั้น ๆ ได้

จากการสำรวจวรรณกรรมร้อยแก้วทั้งหมดสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของ เอกสารตามลักษณะของเนื้อหาเป็น 7 ประเภท ได้แก่

- เอกสารที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ เช่น เอกสารประเภทจดหมายเหตุ พงศาวดาร บันทึก ข่าว

- เอกสารที่มีลักษณะเป็นจดหมายหรือมีการโต้ตอบกัน เช่น เอกสารประเภทพระราชหัตถเลขา พระราชปฎจฉา พระราชสาส์น/สาส์น
- เอกสารการปกครอง เช่น เอกสารประเภทกฎหมาย หมายรับสั่ง ใบบอก ประกาศ
- เอกสารวิชาการ เช่น เอกสารประเภทพระบรมราชาธิบาย พระราชวิจารณ์ ตำรา
- เอกสารบันเทิงคดี เช่น เอกสารประเภทนิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น บทละครพูด
- เอกสารแปล เช่น นวนิยายแปล เอกสารที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา
- เอกสารที่รวมหลาย ๆ เรื่อง เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร

การเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8 ผู้วิจัยจะคัดเลือกเอกสารมาสมัยละ 6-7 เล่ม แต่ข้อจำกัด คือ ไม่ใช่ทุกสมัยที่จะมีเอกสารกระจายครบทุกประเภทข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 2 ที่มีเอกสารที่ยังคงหลงเหลืออยู่เพียง 3 ประเภท ได้แก่ เอกสารที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ เอกสารการปกครอง และเอกสารวิชาการ ดังนั้น หากสมัยใดมีไม่ครบ ผู้วิจัยก็ต้องคัดเลือกเอกสารประเภทเดิมมากกว่า 1 เล่ม ทำให้เอกสารที่คัดเลือกมาอาจต้องอยู่ในประเภทที่ซ้ำกันบ้าง หากเกิดกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยจะพยายามเลือกเอกสารที่มีผู้แต่งที่แตกต่างกันอีกชั้นหนึ่ง

การกระจายเอกสารให้มีผู้แต่งที่หลากหลายอาจทำได้ยากในบางสมัย เช่น สมัยรัชกาลที่ 4 ที่เอกสารที่ยังคงหลงเหลืออยู่นั้นมักเป็นเอกสารที่เป็นพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 4 ส่วนเอกสารที่แต่งโดยผู้แต่งคนอื่น ๆ ก็มีอยู่ไม่มาก จากข้อจำกัดนี้ จึงอาจทำให้ได้เอกสารที่มีผู้แต่งที่ไม่มีความหลากหลายมากนัก แต่ถึงแม้จะมีผู้แต่งที่ซ้ำกัน ผู้วิจัยก็จะคัดเลือกข้อมูลให้อยู่ในประเภทที่แตกต่างกัน

ส่วนเอกสารในสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยก็จะเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลซึ่งมีการแบ่งประเภทของงานเขียนไว้แล้ว ได้แก่ คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ซึ่งมีการแบ่งประเภทเอกสารไว้ 6 ประเภท ได้แก่ บันเทิงคดี (fiction) หนังสือพิมพ์ (newspaper) งานวิชาการ (academic) งานที่ไม่ใช่งานวิชาการ (non-academic) เอกสารกฎหมาย (law) และเบ็ดเตล็ด (MISC)

1.6.5 รายชื่อเอกสารข้อมูลในอดีต

1.6.5.1 รายชื่อเอกสารในสมัยสุโขทัย

- จารึกพ่อขุนรามคำแหง¹
- จารึกวัดบางสนุก
- จารึกนครชุม
- จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย (หลักที่ 1)
- จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย (หลักที่ 2)
- จารึกวัดศรีชุม
- จารึกเขาสุนทรภู
- จารึกวัดพระยืน
- จารึกแผ่นตีบุก วัดมหาธาตุ
- จารึกวัดช้างล้อม
- จารึกปู่ขุนจิตขุนจอต
- จารึกวัดสรศักดิ์
- จารึกนายทิตไส
- จารึกทิตไสหง

¹ มีนักวิชาการบางคน ได้แก่ พริยะ ไกรฤกษ์ (2532) ได้แสดงความเห็นว่าจารึกพ่อขุนรามคำแหง หรือจารึกหลักที่ 1 ไม่ใช่วรรณกรรมในสมัยสุโขทัย แต่น่าจะสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่า แต่ก็มีผู้เชี่ยวชาญด้านจารึกหลายคน เช่น ประเสริฐ ฒ นคร (2549: 124-153) ที่ยืนยันว่าจารึกดังกล่าวมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย

อย่างไรก็ตาม การที่ในงานวิจัยนี้เชื่อว่าจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นเอกสารในสมัยสุโขทัยนั้น เนื่องจากได้มีการพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์แล้วว่าจารึกหลักนี้ทำขึ้นในสมัยสุโขทัยจริง (ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับจารึกพ่อขุนรามคำแหง, 2547: 188-202)

- จารึกฐานพระพุทธรูปผ้าขาวทอง
- จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู องค์ที่ 1 องค์ที่ 2 องค์ที่ 3
- จารึกกฎหมายลักษณะโจร
- จารึกฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร
- จารึกคำปู่สภ
- จารึกวัดเขากบ
- จารึกวัดหินตั้ง
- จารึกฐานพระพุทธรูปพระนายคัมภอง
- จารึกฐานพระพุทธรูปพระศรีมหาธา
- จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าแสน
- จารึกฐานพระพุทธรูปศิลาเขียววัดข้าวสาร
- จารึกรอยพระพุทธรูปวัดเสด็จ
- จารึกวัดเขมา
- จารึกวัดกำแพงงาม
- จารึกป้านางคำเย็บ
- จารึกวัดอโศการาม
- จารึกเจดีย์น้อย
- จารึกสองแคว
- จารึกวัดตาเถรขี้แห้ง
- จารึกเจ้าธรรมรังสี
- จารึกวัดพระเสด็จ

1.6.5.2 รายชื่อเอกสารในสมัยอยุธยา

- ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาคที่ 1
- บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส (โกษาปาน)
- ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนาสมัยอยุธยา ภาค 1
- พระราชกำหนดครั้งกรุงศรีอยุธยา
- ตำราพระโอสถพระนารายณ์
- ปฐมราชธรรม
- มลिनทัญญา ฉบับเจ้าปานเจ้าป้อมครั้งกรุงศรีอยุธยา

1.6.5.3 รายชื่อเอกสารในสมัยธนบุรี

- จดหมายเหตุรายวันทัฬหีสมัยธนบุรี
- พระราชพงษาวดารฉบับจำลอง 1136 สมัยกรุงธนบุรี
- ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1

1.6.5.4 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 1

- พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระราชนานไปยังประเทศจีน
- พระราชปฎินิพนธ์รัชกาลที่ 1
- กฎหมายตราสามดวง¹

¹ถึงแม้ว่ากฎหมายตราสามดวงจะเป็นกฎหมายที่เขียนขึ้นตั้งแต่ในสมัยอยุธยา แต่เอกสารนี้ได้มีการชำระในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยชำระทั้งที่เป็นตัวภาษาและเนื้อความ ดังข้อความที่ว่า "...ชำระ พระราชกำหนดบทพระอาการอันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วนตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเปนมวดเปนเหล่าเข้าไว้ แล้วทรงพระอุสาหทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ..." (กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1, 2537: 5) เมื่อมีปรับปรุงแก้ไขขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ในงานวิจัยนี้ จึงจัดให้กฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 1

- ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 2
- ประชุมหนังสือเก่า ภาคที่ 1
- สามก๊ก
- ราชาริราช

1.6.5.5 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 2

- จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173
- จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเศวตகுญชร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ.ศ. 2355
- ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 3
- ตำราพระโอสถครั้งรัชกาลที่ 2
- ตำรานพรัตน์
- ตำราทางยกทัพ สำนวจคราวเตรียมรบพม่าในรัชกาลที่ 2

1.6.5.6 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 3

- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3
- จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ
- จดหมายเหตุความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวี
- พระราชปฎินารัชกาลที่ 3 และกรมพระราชวังบวรมหาดัทธิพลเสพ
- ตำราปลูกฝักโศให้กันโรคระพิศม์ไม่ให้ขึ้นได้
- ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 4 ตอนที่ 1
- The Bangkok Recorder (จ.ศ. 1206 - 1207¹)

¹ พ.ศ. 2387 - 2388

1.6.5.7 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 4

- จดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษ
- พระราชปจฉาและพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ 4
- ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4
- ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 5 ตอนที่ 1
- ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4
- จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราโชวาทพระราชทานเจ้าเมือง
- The Bangkok Recorder (จ.ศ.1227¹)

1.6.5.8 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5

- พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1
- จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก
- หนังสือแสดงกิจจานุกิจ
- รวมนงานเขียนของเทียนวรรณ
- ความพยายาม
- จดหมายเหตุสยามไสมย (จ.ศ. 1244 - 1245²)
- วชิรญาณวิเศษ เล่ม 5 ถึง เล่ม 9

¹ พ.ศ. 2480

² พ.ศ. 2425 - 2426

1.6.5.9 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 6

- ระยะเวลาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลฝ่ายเหนือ พ.ศ. 2457
- นิราสนครวัด
- ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดา พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตทรงมล
- บทละครพูด เรื่อง ขนมหอมสน้ำยา และ จัดการรับเสด็จ
- บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์
- ความไม่พยายบาท
- ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464

1.6.5.10 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 7

- จดหมายเหตุร้ายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสชาว พ.ศ. 2472 และประพาสอินโดจีน พ.ศ. 2473
- บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2474
- แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ
- มุสโสลินี
- คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2478 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล
- คำแปลมนุษยธรรม 4 ประการ
- ละครแห่งชีวิต

1.6.5.11 รายชื่อเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 8

- สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475
- บันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ ประทานหม่อมราชวงศ์ สุนันทาติ สวัสดิกุล
- พระราชปจณาในรัชกาลที่ 8
- ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ ประทานแต่ หม่อม เจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล
- ตำนานสกุลกากร
- ข้างหลังภาพ
- ศัตรูของเจ้าหล่อน

1.6.6 ขอบเขตของการเก็บข้อมูล

เอกสารข้อมูลในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยธนบุรี ซึ่งมีจำนวนน้อยนั้น ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทุกหน้า

ส่วนเอกสารข้อมูลในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น นอกจากจะเลือกเก็บข้อมูลตามรายชื่อเอกสารดังที่กล่าวไปข้างต้น ซึ่งแต่ละสมัยจะมีประมาณ 6-7 เล่มแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนหน้าของเอกสารแต่ละเล่มที่นำมาใช้เป็นข้อมูล ดังนี้

หากเอกสารมีไม่ถึง 100 หน้า ผู้วิจัยจะศึกษาทั้งหมด ในกรณีที่เอกสารนั้นมีจำนวนหน้าตั้งแต่ 100 หน้าขึ้นไป ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเฉพาะส่วนที่เป็นเนื้อความ 100 หน้าแรกเท่านั้น แต่ถ้าหากเอกสารนั้นมีภาพประกอบด้วย ก็จะเก็บข้อมูลมากกว่า 100 หน้า เช่น หากใน 100 หน้ามีส่วนที่เป็นเนื้อความ 98 หน้า และส่วนที่เป็นภาพประกอบ 2 หน้า ผู้วิจัยก็จะเก็บข้อมูลในเอกสารนี้จำนวน 102 หน้า

เมื่อเก็บข้อมูลตามเกณฑ์ที่กล่าวไปข้างต้น ก็จะทำให้ได้จำนวนหน้าที่เก็บข้อมูลในแต่ละสมัยนั้น มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ 600-700 หน้า

ในกรณีที่เป็นการเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลหรือคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนตัวอย่างไว้ ดังนี้

ในฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจารึกเฉพาะที่จารึกเป็นภาษาไทย ทั้งที่จารึกเป็นอักษรไทยและอักษรขอม และเนื่องจากจารึกเหล่านี้มีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่างข้อมูลที่มีคำว่า “เป็น” ทั้งหมด

ในฐานข้อมูลกฎหมายตราสามดวง และฐานข้อมูลวรรณคดีพิเศษ ผู้วิจัยจะเก็บตัวอย่างข้อมูลที่มีคำว่า “เป็น” ฐานข้อมูลละ 500 ตัวอย่าง (จำนวน 500 ตัวอย่าง นี้ ผู้วิจัยเทียบจากการเก็บข้อมูลคำว่า “เป็น” จากเอกสารที่เป็นหนังสือ กล่าวคือ ผู้วิจัยพบคำว่า “เป็น” โดยเฉลี่ย 5 ครั้งต่อ 1 หน้า และแต่ละเล่มก็เก็บจำนวน 100 หน้า จึงเท่ากับว่าในแต่ละเล่มจะพบคำว่า “เป็น” 500 ครั้งโดยประมาณ)

ส่วนข้อมูลภาษาศาสตร์สมัยปัจจุบันซึ่งเก็บจากคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแยกตามประเภทเอกสารที่ปรากฏอยู่ในคลังข้อมูลซึ่งมี 6 ประเภท โดยเก็บประเภทย่อยละ 500 ตัวอย่างเช่นกัน

ในการเก็บข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลคำที่สะกดด้วย “เป็น” หรือ “เปิน” ทุกที่ และหากข้อความในเอกสารข้อมูลต่าง ๆ มีลักษณะที่ชำรุดหรือขาดหายไปมาก จนทำให้มีผลต่อการวิเคราะห์หน้าที่ทางไวยากรณ์หรือความหมายของคำว่า “เป็น” ผู้วิจัยก็จะไม่นำข้อมูลส่วนนั้นมาวิเคราะห์

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้เข้าใจหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เป็น” ซึ่งเป็นคำที่พบมากและยังมีปัญหาในการจำแนกหมวดคำในปัจจุบัน

1.7.2 ทำให้เข้าใจพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

1.7.3 เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของคำไทยอื่น ๆ

1.7.4 เพิ่มพูนองค์ความรู้ในเรื่องแบบลักษณ์ภาษาของสัมพันธกริยา

1.7.5 เป็นประโยชน์ต่อการเขียนตำราไวยากรณ์ไทย และการเรียนการสอนภาษาไทย ให้แก่ชาวไทยและชาวต่างชาติ

1.8 นิยามศัพท์

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) หมายถึง การเพิ่มขอบเขตทางไวยากรณ์ของหน่วยคำ จากคำเนื้อหาไปเป็นคำไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกลายเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มากขึ้น (Kurylowicz, 1965: 52)

คำเนื้อหา (content words, lexical items, contentives) หมายถึง คำที่มีความหมายประจำคำ บอกสิ่งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม เหตุการณ์ การกระทำ สภาพ คุณสมบัติ มีข้อจำกัดปรากฏร่วมกับคำอื่นน้อย โดยสามารถสื่อความหมายได้โดยลำพัง ไม่ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วย (Fries, 1952; Hopper และ Traugott, 1993, 2003)

คำไวยากรณ์ (grammatical words, function word) หมายถึง คำที่แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น บอกกาล การณ์ลักษณะ พจน์ บุรุษ เป็นต้น หรือบอกความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างคำหรืออนุภาค มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นมาก ไม่สามารถสื่อความหมายได้โดยลำพัง หรือไม่สามารถสื่อความหมายที่เป็นใจความหลักของประโยคได้โดยลำพัง ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วย (Fries, 1952; Hopper และ Traugott, 1993, 2003)

การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) หมายถึง กระบวนการทางภาษาที่ทำให้เกิดคำใหม่ในคลังศัพท์ (lexicon) ซึ่งจะหมายรวมถึง กระบวนการสร้างคำโดยวิธีการต่าง ๆ กระบวนการหลอมรวมหน่วยทางภาษาเข้าด้วยกันเป็นหน่วยเดียว และกระบวนการเพิ่มความเป็นอิสระของหน่วยคำ (Brinton และ Traugott, 2005: 33)

สัมพันธกริยา (copula) หมายถึง คำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หน้าที่ ได้แก่

- 1) การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” เช่น สมศรีเป็นแม่ของฉัน
- 2) การแสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาแสดง ความเชื่อแน่ เช่น ใครเห็นแมวตัวนี้ เป็นต้องรักมันทุกคน

กริยาแทน หมายถึง คำกริยาที่ปรากฏเดี่ยวแล้วสามารถทำหน้าที่แทนกริยาลี (verbal substitution) ที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนได้ (Halliday และ Hassan, 1976: 112-113) เช่น

สมศักดิ์ปวดหลังเรื้อรังมานาน ภรรยาของเขาก็เป็น แต่ก็ไม่ยอมไปหาหมอทั้งคู่ (คำว่า “เป็น” แทนกริยาวิเศษณ์ “ปวดหลังเรื้อรังมานาน”)

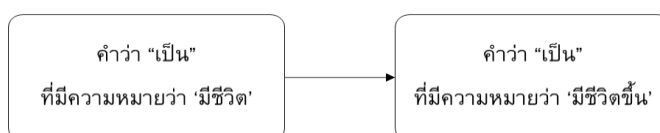
1.9 สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย

- * ถ้าเครื่องหมายนี้ปรากฏหน้าตัวอย่างใด หมายความว่า ตัวอย่างนั้น ๆ มีลักษณะที่ผิดไวยากรณ์
- ? ถ้าเครื่องหมายนี้ปรากฏหน้าตัวอย่างใด หมายความว่า ตัวอย่างนั้น ๆ เป็นตัวอย่างที่มีผู้ใช้ภาษาจำนวนหนึ่งเห็นว่าไม่ใช่แล้ว หรือเป็นตัวอย่างที่ฟังดูแปลก
- ถ้าเครื่องหมายนี้ปรากฏในตารางใด หมายความว่า คำว่า “เป็น” ในโครงสร้างนั้น ๆ ไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอยู่ทั่วไปหรือปรากฏอย่างเป็นปกติในภาษาไทยสมัยนั้น ๆ
- > ถ้าเครื่องหมายนี้ปรากฏในข้อความใด หมายความว่า ‘กลายเป็น’ และในบางกรณีจะหมายถึง ‘มากกว่า’
- ถ้าเครื่องหมายนี้ปรากฏในแผนภูมิใด หมายความว่า ‘กลายเป็น’
- [] หมายความว่าสิ่งที่ปรากฏในวงเล็บเหลี่ยมนี้จะแสดงอรรถลักษณะ หรือแสดงคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์หรืออรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” เช่น
 - [+กริยา] หมายความว่า ‘คำว่า “เป็น” ในบริบทนั้น ทำหน้าที่เป็นคำกริยา’
 - [+มีความหมายประจำคำ] หมายความว่า ‘คำว่า “เป็น” ในบริบทนั้น เป็นคำที่มีความหมายประจำคำ’
 - [+ หน่วยประธาน__] หมายความว่า ‘คำว่า “เป็น” ในบริบทนั้น มีตำแหน่งหลังนามวลีซึ่งเป็นหน่วยประธานของประโยค’
 - [+_นามวลี] หมายความว่า ‘คำว่า “เป็น” ในบริบทนั้น มีตำแหน่งหน้านามวลี’

1.10 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.10.1 จากการเก็บข้อมูล พบว่าคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในเอกสารภาษาไทยสมัยเก่านั้น สะกดได้ 2 แบบ คือ แบบที่มีไม้ไต่คู้ (“เป็น”) และแบบที่ไม่มีไม้ไต่คู้ (“เปิน”) แต่การสะกดที่แตกต่างกัน 2 แบบนี้ ผู้วิจัยพบว่าไม่ได้ทำให้มีความแตกต่างในด้านความหมายหรือหน้าที่

1.10.2 การเปลี่ยนแปลงที่มีการใช้สัญลักษณ์ > เช่น คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิตขึ้น’ และการใช้สัญลักษณ์ → ซึ่งปรากฏในแผนภูมิ เช่น

ในงานวิจัยนี้ ใช้สื่อความหมายว่าคำว่า “เป็น” ด้านซ้าย คือ คำที่น่าจะเกิดขึ้นก่อน หรือเป็นต้นกำเนิดของคำว่า “เป็น” ด้านขวา แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าหากมีคำใหม่ (คำว่า “เป็น” ด้านขวา) เกิดขึ้น แล้วคำเก่า (คำว่า “เป็น” ด้านซ้าย) จะต้องสูญหายไป ทั้ง 2 คำอาจจะปรากฏใช้ควบคู่กันไปในช่วงสมัยเดียวกันก็ได้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม¹

การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้จะแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ 2.1 การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) 2.2 การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) 2.3 สัมพันธกริยา (copula) และ 2.4 การศึกษาคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

2.1 การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization)

ทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยนี้มีด้วยกัน 7 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 นิยามของคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์

2.1.2 นิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์

2.1.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว

2.1.5 การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

2.1.6 การคงลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้

2.1.7 การกลายเป็นคำไวยากรณ์และคำหลายความหมาย

ส่วนหัวข้อ 2.1.8 ซึ่งเป็นหัวข้อย่อยสุดท้ายจะกล่าวถึงงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทย

¹การทบทวนวรรณกรรม โดยเฉพาะเรื่อง “การกลายเป็นคำไวยากรณ์” ในงานวิจัยเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยนี้ อาจมีบางส่วนที่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำกับการทบทวนวรรณกรรมที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของผู้วิจัย เรื่อง “ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551) เพราะต่างก็เป็นการศึกษาที่ใช้ทฤษฎีนี้เหมือนกัน

2.1.1 นิยามของคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์

คำเนื้อหา ตรงกับคำว่า “content words” หรือ “lexical items” หรือ “contentives” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึง คำที่บรรยายถึงสิ่ง การกระทำ และคุณลักษณะ คำเหล่านี้ ได้แก่ คำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ ตามลำดับ (Hopper และ Traugott, 2003: 4)

คำเนื้อหา ในภาษาไทยอาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คำหลัก” ก็ได้ เนื่องจากคำนามและคำกริยา หรือในบางกรณีอาจจะรวมคำคุณศัพท์ด้วย จะปรากฏอยู่ในหมวดคำที่เรียกว่า “major category” (Hopper และ Traugott, 2003: 107)

ส่วนคำไวยากรณ์ (grammatical words) หรือคำหน้าที่ (function words) หมายถึง คำที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น ทำหน้าที่เชื่อมส่วนต่าง ๆ ในประโยค ได้แก่ คำเชื่อม หรือทำหน้าที่แสดงการชี้เฉพาะหรือไม่ชี้เฉพาะให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (entities) และผู้ร่วมเหตุการณ์ที่ปรากฏในประโยค ได้แก่ คำสรรพนามและคำกำกับนาม (article) หรือทำหน้าที่แสดงว่าสิ่งนั้นมีความใกล้ชิดกับผู้พูดหรือผู้ฟังหรือไม่ ได้แก่ คำระบุเฉพาะ (demonstratives) (Hopper และ Traugott, 2003: 4)

อย่างไรก็ตาม คำบางคำ อาจจะตัดสินใจได้ยากว่าอยู่ในหมวดคำเนื้อหาหรือคำไวยากรณ์ เนื่องจากคำคำนั้นมีคุณสมบัติของทั้งสองหมวดคำ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าคำคำนั้นได้สูญเสียคุณสมบัติของคำเนื้อหาไปบางส่วน และในขณะเดียวกันก็ได้รับคุณสมบัติของคำไวยากรณ์มาบางส่วน

ในภาษาไทย มีคำจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะข้างต้น ดังที่กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2549: 99) ได้กล่าวว่า ในภาษาไทยมีอยู่หลายกรณีที่คำคำนั้นสูญเสียคุณสมบัติของคำกริยาไปบางส่วน ซึ่งทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่า คำคำนั้นมีสถานภาพเป็นคำกริยาอยู่หรือได้กลายเป็นคำไวยากรณ์ไปแล้ว เช่น *เขาเป็นเหมือนพ่อของฉัน* คำว่า “เหมือน” ยังมีข้อถกเถียงว่ายังเป็นคำกริยาอยู่ หรือกลายเป็นคำบุพบทไปแล้ว

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา (copula) ก็เกิดปัญหาในการจำแนกหมวดคำเช่นกันว่าจะจัดให้เป็นคำเนื้อหาเหมือนคำกริยาทั่วไป หรือว่าจะจัดให้เป็นคำไวยากรณ์ เพราะสัมพันธกริยา “เป็น” มีทั้งคุณสมบัติที่เหมือนและต่างจากคำกริยาทั่ว ๆ ไป¹ ดังนี้

¹ การทดสอบที่จะกล่าวถึงต่อไปปรับจากที่นวรรณ พันธุมธา (2527ข: 19) ใช้ทดสอบคำว่า “คือ

คุณสมบัติที่สัมพันธ์กริยา “เป็น” เหมือนกับคำกริยาทั่วไป ได้แก่

ประการแรก คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธ์กริยา สามารถอยู่ในตำแหน่งกริยาของประโยคได้ ดังตัวอย่าง

- (1) เขาดีพระเอกลิเก
- (2) เขารักพระเอกลิเก
- (3) เขาเป็นพระเอกลิเก

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” สามารถปรากฏในตำแหน่งเดียวกับคำกริยา “ดี” และ “รัก” ได้

อีกประการหนึ่ง คำว่า “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่(ได้)” และคำช่วยกริยาต่าง ๆ เช่น “ยัง...อยู่” ได้อย่างคำกริยาทั่วไป ดังตัวอย่าง

- (4) เขาไม่(ได้)ดีพระเอกลิเก
เขายังดีพระเอกลิเกอยู่
- (5) เขาไม่(ได้)รักพระเอกลิเก
เขายังรักพระเอกลิเกอยู่
- (6) เขาไม่(ได้)เป็นพระเอกลิเก
เขายังเป็นพระเอกลิเกอยู่

ส่วนคุณสมบัติที่สัมพันธ์กริยา “เป็น” แตกต่างจากคำกริยาทั่ว ๆ ไป มีดังนี้

Dixon (2002: 1, 8) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างคำกริยาทั่วไปและสัมพันธ์กริยาในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลกไว้ว่า คำกริยาทั่วไป ในที่นี้ ได้แก่ คำกริยากรรมและคำกริยากรรม จะมีความหมายที่อ้างถึงการกระทำหรือสภาพ ตัวอย่างในภาษาไทย เช่น คำกริยา “ดี” และ “รัก” ในตัวอย่างที่ (1) และตัวอย่างที่ (2) นั้น สามารถให้คำนิยามได้ว่าหมายถึง ‘เอามือหรือไม่เป็นต้นฟาดหรือเขนลงไป’ และ ‘มีใจผูกพันด้วยความหวังใย, มีใจผูกพันด้วยความเสนาหา, มีใจผูกพันฉันชู้สาว, ซอบ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 466, 938) ตามลำดับ

ส่วนสัมพันธ์กริยา Dixon (2002: 1,8) กล่าวว่าจะไม่มีความหมายที่อ้างถึงการกระทำหรือสภาพอย่างคำกริยากรรมหรือคำกริยากรรม แต่จะแสดงความหมายทางไวยากรณ์ คือแสดงความหมายที่เป็นความสัมพันธ์ (relational meaning) ระหว่างหน่วย 2 หน่วย ได้แก่

ประธานของสัมพันธกริยา (subject complement/SC) และภาคแสดงของสัมพันธกริยา (copula complement/CC)

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างประโยคที่ (1) เขาเป็นพระเอกลิเก นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่าเป็น “คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้าและคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 706) ความหมายนี้เทียบได้กับความหมายของสัมพันธกริยาที่ Dixon (2002) ได้กล่าวไว้ จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” นี้แสดงความหมายทางไวยากรณ์ คือ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางภาษา 2 หน่วย ซึ่งไม่ได้อ้างถึงการกระทำหรือสภาพแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในตำราไวยากรณ์ไทยเล่มอื่น ๆ อาจมีการเรียกคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) ด้วยชื่อเรียกที่ต่างกันไป เช่น “สันธานกริยา” (อุดม วโรตม์สิขิตต์, 2542: 22) คำว่า “สันธาน” ในชื่อดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่าคำกริยา “เป็น” ทำหน้าที่เชื่อมหรือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยในประโยคด้วย

นอกจากชื่อ “สัมพันธกริยา” และ “สันธานกริยา” แล้ว คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างดังกล่าวยังมีชื่อเรียกที่แสดงให้เห็นว่าคำกริยานี้ไม่มีความหมายที่แสดงเนื้อความอยู่ในตัวเอง เช่น ชื่อที่พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546: 84) เรียกว่า “วิกตรรกกริยา” ซึ่งหมายถึง กริยาที่มีเนื้อความอยู่ที่วิกติการก กล่าวคือ กริยาพวกนี้ไม่มีเนื้อความในตัวเอง ต้องอาศัยเนื้อความของศัพท์วิกติการกหรือการกอื่นที่อยู่ข้างท้ายเข้าช่วยจึงจะได้ความครบ” และในหนังสือ**บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3** ก็เรียกชื่อไว้อย่างสอดคล้องกันว่า “คำกริยาต้องเติมเต็ม” ซึ่งหมายถึง คำกริยาที่ต้องมีนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยเติมเต็มตามอยู่ข้างหลังเสมอ (สถาบันภาษาไทย, 2552: 35)

สรุปได้ว่า ในภาษาไทย สัมพันธกริยา “เป็น” ถือเป็นคำกริยา แต่เป็นคำกริยาชนิดที่ไม่มีความหมายบอกเนื้อความอยู่ในตัว หรือเป็นคำกริยาที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ คือ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วยในประโยค ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคำกริยาที่แสดงเนื้อความอย่างคำกริยา “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ แล้ว สัมพันธกริยา “เป็น” ก็ถือว่ามีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า

2.1.2 นิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization)

คำว่า “การกลายเป็นคำไวยากรณ์” ตรงกับคำว่า “grammaticalization” หรือ “grammaticization” ในภาษาอังกฤษ นิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่นักภาษาศาสตร์ต่าง ๆ ได้เสนอไว้ นั้น ไม่ค่อยมีปัญหาในการนำมาประยุกต์ใช้ เนื่องจากนักภาษาศาสตร์แต่ละคนให้คำนิยามที่ไม่ได้ขัดแย้งกัน ส่วนที่แตกต่างกัน ก็เป็นเพียงการให้นิยามที่กว้างกว่าหรือแคบกว่ากันเท่านั้น ดังนี้

คนที่เริ่มใช้คำว่า grammaticalization เป็นคนแรก คือ Meillet (1912) ซึ่งในขณะนั้นสะกดว่า “grammaticalisation” และให้นิยามว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำอิสระ (ในที่นี้ มีความหมายเทียบได้กับคำเนื้อหา) ไปสู่สถานะของการเป็นหน่วยทางไวยากรณ์ นอกจากนี้ Meillet (1912) ยังเห็นว่าคำที่ผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะค่อย ๆ สูญ การแสดงเนื้อหาหรือเนื้อความที่มีอยู่ในคำนั้นไป และในขณะเดียวกันคำนั้นก็จะต้องการกำลังเสริม (reinforcement) ด้านอื่นเข้ามาแทนที่ ซึ่งได้แก่ การรับหน้าที่ในทางไวยากรณ์เข้ามา (อ้างถึงใน McMahon, 1994: 160, 164)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้นิยามการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของ Kurylowicz (1965) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำเนื้อหาไปเป็นคำไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์น้อยไปเป็นหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์มากขึ้นด้วย

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้นิยามของ Kurylowicz (1965) เนื่องจากนิยามดังกล่าวครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ในทุกกรณี ทั้งนี้เนื่องมาจากการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” มักเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่ข้ามไปสู่หมวดคำไวยากรณ์อย่างเต็มตัว เช่น คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > สัมพันธกริยา “เป็น”

การเปลี่ยนแปลงข้างต้นนี้จะเห็นว่ายังไม่ได้ข้ามหมวดคำหรือยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำกริยาอยู่ เพียงแต่มีระดับของความเป็นไวยากรณ์ที่เพิ่มขึ้น

อนึ่ง Hopper และ Traugott (2003: 1-2) กล่าวว่าคำว่า “การกลายเป็นคำไวยากรณ์” นี้ อาจมองว่าเป็นกรอบความคิดในการวิจัย (research framework) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางภาษาก็ได้ หรือมองว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภาษาต่าง ๆ ก็ได้

ส่วน McMahon (1994: 160-161) ได้กล่าวว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์ไม่ได้เป็นเพียงแต่การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์เท่านั้น แต่จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษาทั่วโลกได้แสดงให้เห็นว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในด้านอื่นด้วย ได้แก่ ด้านหน่วยคำ เสียง หรือความหมาย

ในกรณีของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในทางวากยสัมพันธ์และด้านความหมายเป็นหลัก ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับหน่วยคำหรือเสียงนั้นอาจจะไม่ชัดเจนเท่าการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์หรือความหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของภาษาไทยที่อยู่ในกลุ่มภาษาคำโดด ซึ่งมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ คำหนึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปทำหน้าที่อีกอย่างหนึ่งได้โดยที่ยังคงรูปคำหรือคงเสียงไว้เหมือนเดิม เช่น การกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยาไปเป็นคำบุพบทของคำว่า “ถึง” “สู่” “ต่อ” เป็นต้น (จรัสดาว อินทรทัศน์, 2539) คำเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็นคำไวยากรณ์แล้ว ก็ยังคงมีเสียงหรือมีรูปภาษาเหมือนคำกริยาต้นกำเนิด หรือยังไม่ได้กลายเป็นหน่วยคำไม่อิสระ เป็นต้น

ส่วน Heine และ Kuteva (2002) ได้รวบรวมการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากภาษาทั่วโลกไว้ในหนังสือที่มีชื่อว่า **World lexicon of grammaticalization** ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภาษาต่าง ๆ อีกทั้ง ยังแสดงให้เห็นอีกว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นในภาษาหนึ่ง อาจจะมีลักษณะคล้าย ๆ กันที่เกิดขึ้นในภาษาอื่น ๆ ด้วยก็ได้ เช่น ตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementizer) ซึ่งพัฒนามาจากคำกริยาที่หมายถึง ‘พูด, ว่า’ นั้น เกิดขึ้นในหลายภาษา เช่น ภาษาอียิปต์ ภาษาทมิฬ (Heine และ Kuteva, 2002: 261-265)

นอกจากนี้ ผู้เขียนคนเดียวกัน คือ Heine และ Kuteva (2007: 57, 111) ยังได้รวบรวมตัวอย่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นในภาษาทั่วโลกมากกว่า 500 ภาษา ไว้ในหนังสือ **The Genesis of Grammar** โดยรวบรวมเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้มากกว่า 400 เส้นทาง จากนั้นก็ได้สรุปลำดับขั้นของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไว้ด้วย เช่น คำกริยามักจะพัฒนาไปเป็นหน่วยต่าง ๆ เช่น คำวิเศษณ์ คำปฏิเสธ ส่วนคำวิเศษณ์ ก็อาจจะพัฒนาไปเป็นหน่วยต่าง ๆ อีก เช่น คำแสดงการณลักษณะ คำระบุเฉพาะ ในขณะที่คำปฏิเสธจะไม่พัฒนาไปเป็นหน่วยใดอีกแล้ว เป็นต้น

สิ่งที่ Heine และ Kuteva (2007) ได้เสนอไว้ข้างต้นนี้ เอื้อประโยชน์ให้การศึกษาพัฒนาการของคำในภาษาต่าง ๆ ได้ เช่น ในกรณีที่ต้องการสันนิษฐานว่าคำแสดงการณลักษณะพัฒนามาจากคำในหมวดใด ก็อาจจะใช้ลำดับขั้นที่ Heine และ Kuteva (2007) ได้สรุปไว้มาเป็นแนวทางที่จะช่วยในการสันนิษฐานการเปลี่ยนแปลงทางภาษาได้ในเบื้องต้น

นอกจากนี้ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ก็อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ อีก เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเสียงหรือโครงสร้าง เช่น

ลักษณะทางระบบเสียง (phonological features) ทำให้เกิดการขยายขอบเขตทางไวยากรณ์ได้ ดังตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ของคำจำนวนนับ จาก “yi55” ซึ่งหมายถึงคำจำนวนนับ ‘1’ เมื่อไปปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม “ge51” จึงทำให้เปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์เป็น “yi35” ซึ่งหมายถึง คำจำนวนนับ ‘1’ พร้อมด้วยคำลักษณนาม (เทียบได้กับ ‘1 อัน’) กรณีนี้ถือว่าเกี่ยวข้องกับการกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ทำให้ได้ความหมายของคำลักษณนามซึ่งเป็นความหมายทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น (Tao, 2005: 308 อ้างถึงใน Pothipath, 2008: 174-175)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างแบบ “แก่นความ (topic) - เนื้อความ (comment)” ไปเป็นโครงสร้างแบบ “ภาคประธาน (subject) - ภาคแสดง (predicate)” ก็สัมพันธ์กับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะ (an anaphoric demonstrative pronoun) ไปเป็นสัมพันธกริยา (Li และ Thompson, 1977) ดังนี้

Topic	Comment	>	Subject	Predicate
NP	<u>shì</u> ₁ NP		NP	<u>shì</u> ₂ NP

จากการเปลี่ยนแปลงข้างต้น Li และ Thompson (1977) ได้แสดงให้เห็นว่าในโครงสร้างแบบแก่นความ-เนื้อความนั้น “shì₁”¹ ยังเป็นคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะซึ่งอ้างถึงแก่นความ (เทียบได้กับ this/that ในภาษาอังกฤษ) อยู่ แต่เมื่อคำว่า “shì₁” ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นสัมพันธกริยา “shì₂” ทำให้โครงสร้างเดิมถูกวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) ไปเป็นโครงสร้างแบบภาคประธาน-ภาคแสดงไปด้วย

¹ เลข 1 และ 2 ที่กำกับคำว่า shì นี้ เป็นเลขที่ผู้วิจัยกำกับขึ้นเอง เพื่อให้การนำเสนอเข้าใจง่ายขึ้นว่าอ้างถึง “shì” ตัวใด

ในกรณีของคำว่า “เป็น” นั้น จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และความหมาย แต่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” อาจจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ อีกก็ได้ ซึ่งก็น่าสนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์นี้เป็นชื่อกลาง ๆ ที่ผู้วิจัยอ้างอิงถึงสิ่งที่นักภาษาศาสตร์ต่าง ๆ เรียกว่า หลักการ (principle) กลไก (mechanism) กระบวนการ (process) หรือพารามิเตอร์ (parameters) ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

นักภาษาศาสตร์	กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์	
	ชื่อเรียกการเปลี่ยนแปลง	ประกอบด้วย
Lehmann (1985)	หลักการ (principle)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกร่อน (attrition) 2. การลดฐานะความเป็นส่วนประกอบของหน่วยสร้าง (condensation) 3. การรวมเป็นชุดหน่วยภาษาเดียวกัน (paradigmaticity) 4. การรวมเสียง (coalescence) 5. การบังคับการปรากฏ (obligatorification)
Bybee, Perkins, และ Pagliuca (1994)	กลไกการเปลี่ยนแปลง ทางความหมาย (mechanisms of semantic change)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) 2. การอนุมาน (inference) 3. การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) 4. การกลมกลืนทางความหมาย (harmony) 5. การดูดซับความหมายบริบท (absorption of contextual meaning)

นักภาษาศาสตร์ (ต่อ)	กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์	
	ชื่อเรียกการเปลี่ยนแปลงฯ	ประกอบด้วย
Bybee (2003)	กลไกของการเปลี่ยนแปลง ด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์ (grammatical change in grammaticalization)	1. การสูญฐานะของโครงสร้างในหน่วยประกอบ (loss of constituent structure) หรือการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) 2. การสูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization)
Hopper และ Traugott (2003)	กลไก (mechanism)	1. การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) 2. การเทียบแบบ (analogy)
	กระบวนการ (process)	1. กระบวนการนามนัย (metonymic process) (สัมพันธ์กับการวิเคราะห์ใหม่) 2. กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphorical process) (สัมพันธ์กับการเทียบแบบ)
	หลักการทั่วไปของ สมมติฐาน การเปลี่ยนแปลง แบบทิศทางเดียว (some general principles of unidirectionality)	1. การทำให้มีความทั่วไป (generalization) 2. การสูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization) 3. การเจาะจงเลือก (specialization) 4. การแยกตัว (divergence) 5. การนำมาใช้ใหม่ (renewal)
Heine และ Kuteva (2007)	พารามิเตอร์ (Parameters of grammaticalization)	1. การขยายปริบทการปรากฏ (extension) 2. การที่ความหมายจางลง (desemantization/semantic bleaching) 3. การสูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization) 4. การกร่อนเสียง (erosion/phonetic reduction)

ตารางที่ 2.1 แสดงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้เสนอไว้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของ Heine และ Kuteva (2007) เป็นหลักในการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” เนื่องจากเห็นว่าแนวคิดนี้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในทุกระดับและเป็นลำดับขั้นซึ่งน่าจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ได้อย่างชัดเจนที่สุด

ส่วนรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของนักภาษาศาสตร์คนอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยเคยกล่าวไปครั้งหนึ่งแล้วในวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของผู้วิจัยเรื่อง “ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ (สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ, 2551) และในงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก็มีการกล่าวถึงไว้เช่นกัน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามแนวคิดของ Heine และ Kuteva (2007: 33-44) มี 4 กระบวนการด้วยกัน ซึ่งเรียงลำดับตามกระบวนการที่เกิดก่อนหรือเกิดหลัง ได้แก่

- การขยายปริบทการปรากฏ (extension)
- การที่ความหมายจางลง (desemanticization/semantic bleaching)
- การสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (deategorialization)
- การกร่อนเสียง (erosion/phonetic reduction)

ทั้ง 4 กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางภาษา 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านวัจนปฏิบัติ (pragmatic factors) ปัจจัยด้านความหมาย (semantic factors) ปัจจัยด้านหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ (morphosyntactic factors) และปัจจัยด้านเสียง (phonetic factors) ตามลำดับรายละเอียดของทั้ง 4 กระบวนการ มีดังนี้

2.1.3.1 การขยายปริบทการปรากฏ (extension)

การขยายปริบทการปรากฏ หมายถึง การเกิดความหมายทางไวยากรณ์ขึ้นเมื่อหน่วยทางภาษาหนึ่งได้ขยายไปสู่บริบทใหม่ กล่าวคือ เมื่อคำคำหนึ่งไปปรากฏในบริบทใหม่ที่ก่อให้เกิดการตีความได้มากกว่าหนึ่งแบบ คือ เป็นความหมายเดิมหรือความหมายใหม่ก็ได้ ในที่นี้จะถือว่าคำคำนั้นเริ่มเข้าสู่กระบวนการขยายปริบทการปรากฏแล้ว ดังตัวอย่างคำว่า “in” ในภาษาอังกฤษ

- (7) John died **in** London.
- (8) John died **in** Iraq.
- (9) John died **in** a car accident.

ในตัวอย่างที่ (7) คำว่า “in” เป็นคำบุพบทบอกความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (spatial preposition) ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “in” ไม่ได้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เท่านั้น แต่สามารถบอกความสัมพันธ์เชิงเวลา (temporal preposition) ได้ด้วย จะเห็นว่าในตัวอย่างที่ (8) นี้ เริ่มเห็นว่ามี การอนุมานเกิดขึ้น เพราะคำว่า “in” ปรากฏพร้อมกับ “Iraq” ซึ่งอาจจะตีความว่าเป็นประเทศอิรักก็ได้ หรือตีความว่าเป็นเหตุการณ์ในอิรักก็ได้ เพราะในประวัติศาสตร์ร่วมสมัยมีเหตุการณ์มากมายที่เกิดขึ้นในอิรัก เช่น สงครามต่าง ๆ และเหตุการณ์นี้เป็นสิ่งที่คนทั่ว ๆ ไปรับรู้ ส่วนตัวอย่างที่ (9) คำว่า “in” สามารถตีความได้ว่าเป็นคำบุพบทบอกความสัมพันธ์เชิงเวลาของ เหตุการณ์เท่านั้น และไม่สามารถตีความว่าเป็นคำบุพบทบอกความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้อีก

ในชั้นหลัง ๆ นี้ เมื่อความหมายที่ถูกตีความใหม่ปรากฏใช้บ่อยครั้งขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดการยอมรับว่าเป็นความหมายอีกความหมายหนึ่งในภาษาไปในที่สุด (Heine และ Kuteva, 2007: 34-39)

2.1.3.2 การที่ความหมายจางลง (desemantization/semantic bleaching)

การที่ความหมายจางลง คือ การสูญเสียความหมายแสดงเนื้อความไปเรื่อย ๆ และได้ ความหมายจากบริบทใหม่มาแทน (Heine และ Kuteva, 2007: 39-40)

กระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดความหมายจางลง ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphoric process) (Heine และ Kuteva, 2007: 39-40; Hopper และ Traugott, 2003: 84) ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงความหมายจากวงความหมาย (domain) ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าไปสู่วงความหมายที่เป็นนามธรรมมากกว่า การเปลี่ยนแปลงข้ามวงความหมายนี้ จะต้องมีความสัมพันธ์กันแบบที่จับคู่กันได้หรือมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายกัน ตัวอย่างเช่น การกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยา “go” ไปเป็นคำช่วยกริยาแสดงการณลักษณะ “be going to” ถือว่าเป็นการเปลี่ยนวงความหมายให้มีความเป็นนามธรรมมากขึ้น จากการเคลื่อนที่ทางกายภาพไปเป็นการเคลื่อนที่ในเชิงเวลา (การเคลื่อนที่ไปสู่อนาคต)

2.1.3.3 การสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization)

การสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม คือ การสูญเสียลักษณะทางหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำเนื้อหาหรือหน่วยอื่น ๆ ที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อย แต่ในขณะเดียวกันก็จะได้คุณสมบัติจากหมวดคำใหม่ด้วย (Heine และ Kuteva, 2007: 40-42)

ลักษณะการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเติม มีดังนี้

- สูญความสามารถในการลงวิภัติปัจจัย เช่น ถ้าคำกริยาผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้ว ก็จะไม่มีการผันรูปคำตามกาลหรือกรณีลักษณะอีก
- สูญความสามารถในการเติมหน่วยคำแปลง (derivational morphology) เช่น ถ้าเป็นคำคุณศัพท์ (เช่น “kind”) ก็อาจจะเติมหน่วยคำแปลงเพื่อไปเป็นคำนาม (เช่น “kindness”) หรือเป็นคำวิเศษณ์ (เช่น “kindly”) ได้ แต่ถ้าหากเป็นคำไวยากรณ์ เช่น คำบุพบท จะไม่สามารถทำได้
- สูญความสามารถในการเติมส่วนขยาย (modifiers) เช่น ถ้ากริยาผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นหมวดคำอื่นแล้ว ก็จะไม่สามารถมีคำวิเศษณ์มาขยายได้อีก
- สูญความเป็นอิสระในฐานะที่เป็นคำอิสระ (autonomous form) และสูญเสียทางวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ สูญความสามารถในการปรากฏในส่วนต่างๆ ของประโยค เช่น การเปลี่ยนจากรูปอิสระ (free form) ไปเป็นรูปติด (clitic) หรือไปเป็นหน่วยคำเติม (affix)
- สูญความสามารถในการมีคำแทนหรือมีคำที่จะมาอ้างถึงหน่วยนั้นได้ เช่น ถ้าเป็นคำกริยาก็จะมีคำกริยาแทนมาอ้างถึงคำกริยานั้นได้ แต่เมื่อคำกริยานั้นผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้ว ก็ขาดคุณสมบัตินี้
- สูญการเป็นสมาชิกของชุดหน่วยภาษาทางไวยากรณ์ (grammatical paradigm) เดียวกัน เช่น เปลี่ยนจากการเป็นสมาชิกของหมวดคำเปิด (open-class items) ไปเป็นสมาชิกของหมวดคำปิด (close-class items)

2.1.3.4 การกร่อนเสียง (erosion/phonetic reduction)

การกร่อนเสียง ในที่นี้ คือ หน่วยทางภาษาจะมีสูญเสียบางประการไปซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ แต่ไม่ใช้การกลายเป็นคำไวยากรณ์ทุกกรณีที่จะส่งผลให้เกิดการกร่อนเสียง (Heine และ Kuteva, 2007: 34-35, 42) ตัวอย่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้วทำให้เกิดการกร่อนเสียง เช่น “pa hwile pe” ซึ่งหมายถึง ‘that time that’ ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า > “while” ซึ่งเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่ากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำ “เป็น” จะเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้างต้นในด้านใดบ้าง

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว

Heine และ Kuteva (2002: 4) ได้กล่าวว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว (unidirectional process) ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากนิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ ดังนี้

- คำเนื้อหา > คำไวยากรณ์
- หน่วยที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์น้อย (less grammatical) > หน่วยที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์มาก (more grammatical)

นอกจากนิยามจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียวแล้ว กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก็ยังคงแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียวเช่นกัน ดังนี้

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์	การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว
1. การขยายปริบทการปรากฏ	ปริบทเดิม > ปริบทใหม่
2. การที่ความหมายจางลง	ความหมายแสดงเนื้อความ > ความหมายที่ได้จากปริบท
3. การสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม	สูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม > ได้รับคุณสมบัติของหมวดคำใหม่
4. การกร่อนเสียง	สูญเสียลักษณะทางเสียงบางประการไป

ตารางที่ 2.2 แสดงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว

ประเด็นนี้ Hopper และ Traugott (2003: 16) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียวในลักษณะข้างต้นเป็นสมมติฐานที่น่าเชื่อถือของการศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่สวนทางกันจะเป็นไปได้ยาก

2.1.5 การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual change) ในประเด็นนี้ Haspelmath (1998 อ้างถึงใน Campbell และ Janda, 2001: 147-148) ได้ขยายความว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์จะไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน (abrupt) แต่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กินเวลานานและเป็นลำดับขั้น ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

$$A > \left\{ \begin{array}{c} B \\ A \end{array} \right\} > B$$

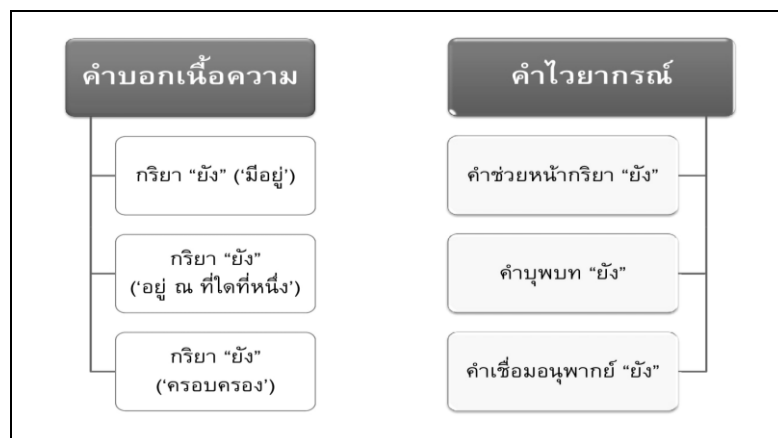
ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงจาก A ไปเป็น B ในทันที เพราะการเปลี่ยนแปลงจะไม่สามารถขาดขั้นตอนที่ปรากฏทั้ง A และ B ได้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านหรือการส่งผ่านจาก A ไป B ได้ Hopper และ Traugott (2003: 49) เรียกขั้นตอนนี้ว่า “ขั้นตอนระหว่างกลาง” (intermediary stage)

ตัวอย่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่แสดงให้เห็นว่ายังอยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง เช่น การที่ในภาษาอังกฤษปรากฏ “be going to” ที่มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ (A) และในขณะเดียวกันก็ปรากฏความหมายที่แสดงอนาคตกาล (B) ด้วย การปรากฏควบคู่กันเช่นนี้กินเวลามาแล้วหลายร้อยปีหรืออาจจะมากกว่านั้น และในปัจจุบันก็ยังคงปรากฏเช่นนี้อยู่

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ก็อาจจะหมายถึงการปรากฏทั้ง A และ B ในช่วงสมัยหนึ่ง และในบริบทเดียวกันเกิดความกำกวมในการตีความว่าเป็น A หรือ B ก็ได้ เช่น ภาษาอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 16 และ 17 มีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าคำว่า “go” มีความกำกวมในการตีความว่าเป็นได้ทั้งคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ก็ได้ หรือเป็นคำช่วยกริยาแสดงอนาคตกาลก็ได้ ในบริบทเดียวกัน (Brinton และ Traugott, 2005: 26)

อนึ่ง บริบทที่เกิดความกำกวมในการตีความนี้ บางคนอาจจะเห็นว่าทำให้เกิดปัญหาในการจำแนกหมวดคำ เช่น ในกรณีของคำว่า “go” ข้างต้น ก็อาจจะเกิดปัญหาว่าควรจัดคำนี้ให้อยู่ในหมวดคำกริยาหรือคำช่วยกริยา แต่ในมุมมองของการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาษานั้น ตัวอย่างของคำที่ตีความได้มากกว่า 1 แบบถือเป็นตัวอย่างที่มีความสำคัญมาก เพราะตัวอย่างเหล่านี้จะทำให้เห็นรอยต่อหรือจุดเชื่อมโยงของพัฒนาการของคำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี

ที่คำคำนั้นมีหลายความหมายหรือหลายหน้าที่ ตัวอย่างเช่น พัฒนาการของคำว่า “ยัง” (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551) ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงหมวดคำและความหมายของคำว่า “ยัง”

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “ยัง” ที่เป็นคำเนื้อหาอย่างคำกริยานั้น มีความหมายมากถึง 3 ความหมาย ส่วนคำไวยากรณ์ก็มีมากถึง 3 หน้าที่เช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ คำถามที่เกิดขึ้นคือ จะทราบได้อย่างไรว่าคำว่า “ยัง” ที่เป็นคำไวยากรณ์อย่างคำช่วยกริยา คำบุพบท หรือคำเชื่อมอนุพากย์นั้น จะมีคำกริยา “ยัง” ในความหมายใดเป็นคำต้นกำเนิด

จากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่ามีตัวอย่างคำว่า “ยัง” จำนวนหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติของคำ 2 ชนิด ในที่นี้หมายถึง คำว่า “ยัง” ปรากฏในบริบทซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 2 หมวดคำ หรือ 2 ความหมาย ซึ่งมีด้วยกัน 3 แบบ (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551: 143-149) ได้แก่

- คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำกริยาที่หมายถึง ‘มีอยู่’ ก็ได้ หรือเป็นคำช่วยกริยาก็ได้
- คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำกริยาที่หมายถึง ‘มีอยู่’ ก็ได้ หรือเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ก็ได้
- คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำกริยาที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ก็ได้ หรือเป็นคำบุพบทก็ได้

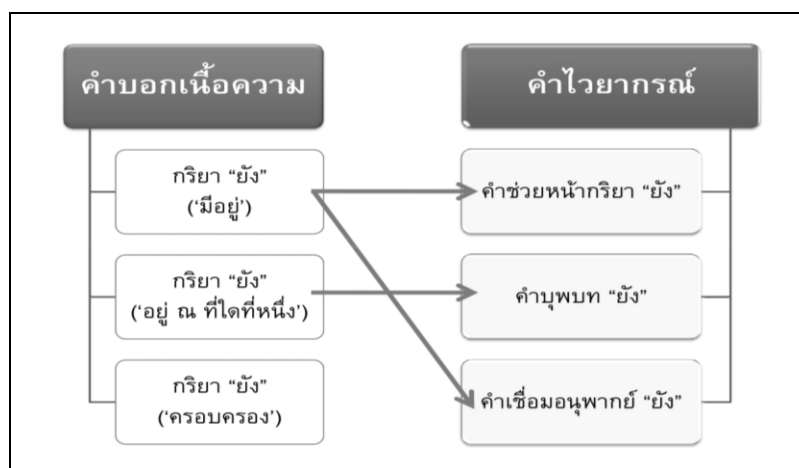
คำว่า “ยัง” ที่มีคุณสมบัติ 2 ชนิดทั้ง 3 แบบนี้ แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงว่าอยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง และทำให้สามารถจับคู่ความสัมพันธ์กันได้ว่าคำว่า “ยัง” คู่กันมีพัฒนาการอยู่ในเส้นทางเดียวกัน ดังนี้

คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ จับคู่กับคำช่วยหน้ากริยา “ยัง” และยังจับคู่กับคำเชื่อมอนุพากย์ “ยัง” ด้วย ส่วนคำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ จับคู่กับบุพบท “ยัง”

อย่างไรก็ตาม การจะตัดสินว่าคำที่จับคู่กันได้นั้น คำใดจะเกิดก่อนเกิดหลัง จะต้องอาศัย ข้อมูลเชิงประวัติมาช่วยในการตัดสินด้วย

ผลการศึกษาพบว่าคำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ และคำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ เกิดก่อนคำไวยากรณ์ทั้ง 3 หมวดคำ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าคำกริยาทั้ง 2 ความหมาย เป็นคำต้นกำเนิดของคำไวยากรณ์ทั้ง 3 หมวดคำ (สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ, 2551: 189)

จากผลการศึกษาที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปเส้นทางการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ยัง”

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ซึ่งมีความหมายหรือหน้าที่ที่กำกวม (ตีความได้มากกว่า 1 ความหมายหรือหน้าที่) นั้น ก็น่าจะเป็นตัวอย่างสำคัญที่จะทำให้ทราบว่าคำว่า “เป็น” ในหน้าที่ และ/หรือความหมายใดควรจับคู่กันหรืออยู่ในเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเดียวกัน (ดูรายละเอียดใน บทที่ 6 หัวข้อ 6.2.1 และหัวข้อ 6.3)

2.1.6 การคงลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้

การศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์นี้ นอกจากจะทำให้ทราบว่าคำใดเป็นต้นกำเนิดของคำใดแล้ว ยังสามารถบอกถึงข้อจำกัดในการเกิดร่วมกันของคำต่าง ๆ ซึ่งปรากฏใน ภาษาปัจจุบันได้ เพราะคำที่เกิดขึ้นใหม่ ยังไม่ได้สูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิมไปทั้งหมด หรือ ยังคงร่องรอยหรือลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้ Hopper และ Traugott (2003: 96) เรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า “persistence”

ตัวอย่างในภาษาอังกฤษ เช่น สาเหตุที่คำกำกับนาม (article) “a” และ “an” ในภาษาอังกฤษสามารถปรากฏรวมได้เฉพาะกับคำนามที่เป็นเอกพจน์เท่านั้น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากทั้ง “a” และ “an” ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากคำจำนวนนับที่หมายถึง ‘one’ นั้นเอง (Heine และ Kuteva, 2007: 45-46)

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นข้างต้นมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาสัมพันธกริยาในภาษาไทยโดยตรง เพราะหากศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ แล้วทราบว่าการกำเนิดของสัมพันธกริยา “เป็น” หรือ “คือ” เป็นคำที่มีความหมายว่าอะไร ก็น่าจะทำให้ได้คำตอบว่า เหตุใดในหลายบริบท สัมพันธกริยา “เป็น” และ “คือ” จึงไม่สามารถใช้แทนกันได้ กล่าวคือ สัมพันธกริยา “เป็น” จะปรากฏในบริบทที่บอกสภาพ สถานะ หรือตำแหน่ง เช่น ลิงก์โทรศัพท์เป็นอะไรนะ ใช้ไม่ได้แล้ว หรือ ส่วนสัมพันธกริยา “คือ” จะใช้ในบริบทที่บอกอธิบาย แนะนำ หรือชี้แจงให้รู้จักสิ่งนั้น เช่น ลิงก์โทรศัพท์คืออะไรนะ ฉันไม่รู้จัก (นวรรณ พันธุมเมธา, 2527ข: 19)

2.1.7 การกลายเป็นคำไวยากรณ์และคำหลายความหมาย

Hopper และ Traugott (2003: 77) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์และคำหลายความหมายไว้ว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นระเบียบวิธีสำคัญที่จะสรุปได้ว่าคำที่มีรูปเดียวกันเป็นคำหลายความหมาย หากมีความเป็นไปได้ว่าคำที่มีรูปเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย ไม่ว่าจะคำเหล่านั้นจะอยู่ในหมวดคำเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

คำหลายความหมาย ตรงกับคำว่า “polysemes” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึง คำที่มีรูปเดียวกันนั้น จะมีความหมายเกี่ยวข้องกัน โดยแสดงความหมายมโนทัศน์ (conceptual meaning) ร่วมกัน (Hopper และ Traugott, 2003: 77)

อย่างไรก็ตาม หากคำหลายความหมายนั้นมีหลายหน้าที่ ก็อาจจะเรียกว่า “คำหลายหน้าที่” (polyfunctional words) (Ruetaivan Kessakul และ Toshio Ohori, 2007: 103-104) ก็ได้ ตัวอย่างของคำหลายความหมายที่เป็นคำหลายหน้าที่ด้วย เช่น คำว่า “ที่” ดังนี้

น. แผลง, ถิ่น, เช่น ที่ประกอบอาชีพ ที่ทำมาหากิน, สถานที่ เช่น ที่ประชุม ที่พัก, ตำแหน่งที่ เช่น เอาแว่นวางไว้ที่โต๊ะ; ที่ดิน เช่น ซื้อมือที่ ขายที่ เช่าที่; ภาชนะ, เครื่องใช้, เช่น ที่บูชา ที่นอน ที่เขี่ยบุหรี่; ลักษณะนามบอกสถานที่หรือสิ่งของเป็นชุด ๆ เป็นต้น เช่น ที่นั่ง ๓ ที่ อาหาร ๓ ที่

ส. คำใช้แทนคำนามหรือข้อความที่อยู่ข้างหน้า เช่น คนที่ขยัน เด็กที่ฉลาด

ว. คำนำหน้าสังขยาบอกลำดับ เช่น ที่ ๑ ที่ ๒

บ. ใน, ณ, เช่น อยู่ที่บ้าน

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 531)

ตัวอย่างของคำหลายความหมายที่ไม่ได้เป็นคำหลายหน้าที่ เช่น คำว่า “ทะเลิ่ง” ซึ่งมีหลายความหมาย แต่มีหน้าที่เดียว คือ เป็นคำกริยา ดังนี้

ก. ถีบตัวพรตขึ้นมา เช่น ทะเลิ่งขึ้นจากน้ำ, เต็บโตขึ้นอย่างรวดเร็วผิดหูผิดตา เช่น ดันไม้ทะเลิ่งขึ้น; แสดงกิริยาหรือวาจาอันไม่สมควรในเรื่องที่มีใช้ฐานะของตัวหรือในเวลาที่เขาไม่ต้องการ, แสดงกิริยาหรือวาจาอาจเอื้อม ไม่รู้จักที่ต่ำสูง.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 516)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าคำที่มีรูปเดียวกันแล้วมีความสัมพันธ์ทางความหมายนี้ จะมีหน้าที่ที่หลากหลายหรือไม่ แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเรียกรวมว่า “คำหลายความหมาย”

นอกจากนี้ คำหลายความหมายยังมีความแตกต่างจากคำพ้องรูปพ้องเสียง (homonyms) ด้วย ความแตกต่างดังกล่าว ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีรูปเดียวกัน เพราะคำพ้องรูปพ้องเสียง คือ คำที่มีรูปเดียวกัน แต่มีความหมายต่างกัน ซึ่งความหมายเหล่านั้นไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแต่อย่างใด (Hopper และ Traugott, 2003: 77)

เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ (2545: 312) ได้อธิบายไว้ว่า คำพ้องรูปพ้องเสียงนั้น ถือเป็นเหตุบังเอิญทางภาษา เราอธิบายไม่ได้ว่าคำพ้องรูปพ้องเสียงเกิดขึ้นเพราะอะไร ส่วนคำหลายความหมาย ถือเป็นปรากฏการณ์ปกติในภาษา เป็นแนวโน้มของคนที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ได้มากที่สุด คือ ใช้คำที่มีอยู่เดิมเพื่อสื่อความหมายได้กว้างขึ้นหรือทำหน้าที่ได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประหยัด (principle of economy) ในภาษา

การเกิดคำหลายความหมายนั้น ไม่ได้เป็นเหตุบังเอิญเหมือนคำพ้องรูปพ้องเสียง เพราะสามารถอธิบายได้ว่าคำหลายความหมายนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด และคำอธิบายหนึ่ง คือ เรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะการศึกษาเรื่องกลายเป็นคำไวยากรณ์จะทำให้ทราบความสัมพันธ์

¹ ในหนังสือที่ผู้วิจัยอ้างอิงถึงนี้ เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ (2545: 312) เรียกคำหลายความหมายในบริบทนี้ว่า “คำหลายหน้าที่”

ระหว่างคำได้ เช่น คำใดมีต้นกำเนิดมาจากคำใด คำนั้นพัฒนาไปเป็นอีกคำหนึ่งโดยผ่านกลไกหรือกระบวนการใด อย่างไรบ้าง เป็นต้น

อนึ่ง การจำแนกว่าคำที่มีรูปเดียวกันนั้นเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง เป็นคำหลายความหมาย หรือเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน อาจจะทำให้ยากง่ายต่างกันแล้วแต่กรณี เพราะการตัดสินใจคำนั้นเป็นคำหลายความหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบทการตัดสินใจของแต่ละบุคคลและระดับของความสัมพันธ์ทางความหมายของคำแต่ละคำ ตัวอย่างเช่น

(10) They moored the boat to the **bank**.

He is the manager of a local **bank**.

(11) My father's firm built this **school**. (school refers to the building.)

John's **school** won the Football Charity Shield last year. (school refers to (a subset of) the human population of the school.)

(12) Alice can **walk** already and she's only 11 months old.

I usually **walk** to work.

Cruse (2000: 105) กล่าวว่า ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “bank” มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนมากจนไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกัน ตัวอย่างที่ (11) แม้ว่าคำว่า “school” จะมีความหมายแตกต่างกัน แต่ก็ยังพอเห็นความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ส่วนตัวอย่างที่ (12) คำว่า “walk” นั้น แยกได้ยากกว่าเป็นความหมายเดียวกันหรือคนละความหมาย

Cruse (2000: 108-109) ได้เสนอเกณฑ์ที่จะช่วยในการตัดสินใจคำคำนั้นเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง คำหลายความหมาย หรือเป็นคำเดียวกันไว้ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาว่าคำหรือความหมายนั้นเป็นที่ยอมรับแล้วหรือยังไม่เป็นที่ยอมรับให้ปรากฏในพจนานุกรม

ในกรณีของคำพ้องรูปพ้องเสียง ซึ่งมีความแตกต่างกันทางความหมายอย่างชัดเจนและไม่สามารถระบุความสัมพันธ์ทางความหมายได้ พจนานุกรมก็จะมีเลขกำกับไว้ที่คำคำนั้น เช่น bank¹ และ bank² เพื่อให้เห็นว่าเป็นคนละคำ แต่ถ้าหากเป็นคำหลายความหมาย ความหมายเหล่านี้ก็จะถูกรวบรวมแยกให้เห็นในพจนานุกรม เช่น คำว่า “school” ที่ในพจนานุกรมมีการแยกความหมายว่าเป็น ‘สถานที่’ และ ‘กลุ่มคน’ แต่ในกรณีของคำว่า “walk” นั้น ความหมายของทั้ง 2 ประโยคไม่ได้ต่างกันมาก ดังนั้น พจนานุกรมจึงไม่ได้แยกความหมายย่อยลงไปอีก

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ถึงแม้ว่าพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จะแยกคำว่า “เป็น” ออกเป็น 2 คำ ได้แก่ “เป็น ๑” และ “เป็น ๒” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 706-707) แต่ผลการศึกษาเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้จะให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำว่า “เป็น” ในความหมายต่าง ๆ ได้ ซึ่งในท้ายที่สุดจะทำให้ได้ข้อสรุปว่าควรแยกคำว่า “เป็น” ออกเป็น 2 คำ หรือควรรวมเป็นคำเดียวมากกว่า

2.1.8 ภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทย

งานวิจัยเกือบทั้งหมดที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทยนี้ ผู้วิจัยเคยทบทวนวรรณกรรมไปแล้วในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ (สุรีเนตร จรัสรุ่งเกียรติ, 2551: 40-67) ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจะสรุปภาพรวมแทน เพื่อให้เห็นแนวทางหรือประเด็นที่งานวิจัยต่าง ๆ ได้ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่าเป็นอย่างไร ดังนี้

งานวิจัย	กลุ่มข้อมูลที่ศึกษา	หมวดคำ/คำที่ศึกษา	ประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์
จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539)	ภาษาไทยปัจจุบัน	คำกริยา > คำบุพบท (23 คำ)	กระบวนการ
นันทริยา ลำเจียกเทศ (2539)	ภาษาไทยถิ่นล้านนา	คำนาม > คำไวยากรณ์อื่นๆ (28 คำ)	กระบวนการ + ปัจจัย
ไพทยา มีสัตย์ (2540)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	คำกริยา > คำช่วยหน้ากริยา (6 คำ)	กระบวนการ ทางความหมาย
รุ่งอรุณ ที่มชุนเหนือ (2545)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	ปฏิเสธสรรพนาม > อนิยมสรรพนาม	กระบวนการ + ปัจจัย
Kullavanijaya (2002)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน และ ไทถิ่น	“ที่”	กระบวนการ + เส้นทาง
มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	“แล้ว” “อยู่” “อยู่แล้ว”	กระบวนการ
ราตรี แจ่มนิยม (2546)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	คำกริยา > คำบุพบท (23 คำ)	กระบวนการ
ปิ่นกาญจน์ วัชรปาน (2548)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	“อยาก”	กระบวนการ ทางความหมาย

งานวิจัย (ต่อ)	กลุ่มข้อมูล ที่ศึกษา	หมวดคำ/คำที่ศึกษา	ประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับ การกลายเป็นคำไวยากรณ์
Takahashi (2005)	ไทยปัจจุบัน	“ยัง” และ “สู้”	เปรียบเทียบระดับ ความเป็นไวยากรณ์
สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ (2551)	สุโขทัย ถึง ปัจจุบัน	“ยัง”	กลไก + เส้นทาง

ตารางที่ 2.3 ภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทย

กลุ่มข้อมูลที่ศึกษา

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าข้อมูลภาษาที่งานวิจัยแต่ละเรื่องได้เลือกมาศึกษานั้น แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ศึกษาจากข้อมูลภาษาช่วงสมัยเดียว ซึ่งมีทั้งแบบที่ศึกษาจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบัน ได้แก่ งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน (2539) และ Takahashi (2005) และแบบที่ศึกษาจากภาษาไทยถิ่น ได้แก่ งานวิจัยของนันทริยา ลำเจียกเทศ (2539) หรืออาจจะศึกษาจากภาษาไทยถิ่นนอกประเทศร่วมด้วยก็ได้ ได้แก่ งานวิจัยของ Kullavanijaya (2002) อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ศึกษาข้อมูลในภาษาที่อยู่ต่างสมัยกัน เช่น งานวิจัยของไพทยา มีสัตย์ (2540) รุ่งอรุณ ทิฆุณหะเถียร (2545) หรือ สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ (2551) เป็นต้น ที่ศึกษาย้อนไปถึงตั้งแต่สมัยสุโขทัย

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการศึกษาข้อมูลคนละกลุ่มกันก็ทำให้วิธีการศึกษามีความแตกต่างกันด้วย เช่น งานวิจัยที่ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันอย่างงานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน (2539) ก็จะมีวิธีการนับความถี่ในการปรากฏของคำคำนั้นว่าหน้าทีใดพบมากหรือน้อยกว่ากัน ซึ่งทำให้สันนิษฐานได้ว่าคำใดน่าจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก่อนกัน เช่น คำว่า “ให้” และ “สู้” (จรัสดาว อินทรทัศน, 2539: 98)

- คำว่า “ให้” ปรากฏเป็นคำบุพบท 4.31% และปรากฏเป็นคำกริยา 95.69%
- คำว่า “สู้” ปรากฏเป็นคำบุพบท 99.47% และปรากฏเป็นคำกริยา 0.53%

จากจำนวนข้างต้น ทำให้สันนิษฐานได้ว่าคำว่า “สู้” น่าจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก่อน เพราะในปัจจุบันปรากฏเป็นคำไวยากรณ์อย่างคำบุพบทเกือบจะทั้งหมดแล้ว ส่วนคำว่า “ให้” น่าจะเพิ่งเริ่มเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะปรากฏเป็นคำบุพบทให้เห็นน้อยมากในปัจจุบัน

ในขณะที่งานวิจัยที่ศึกษาจากข้อมูลภาษาไทยต่างสมัย อาจจะไม่จำเป็นต้องนับความถี่ หากงานวิจัยเหล่านั้นได้รับคำตอบอยู่แล้วถึงการเกิดก่อนเกิดหลังของคำจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในข้อมูลภาษาในอดีต เช่น งานวิจัยของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) หรือสุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ (2551)

หมวดคำ/คำที่ศึกษา

ในด้านคำที่เลือกมาศึกษา อาจแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก คือ เลือกศึกษาเป็นหมวดคำ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงข้ามหมวดคำ (หมวดคำ A > หมวดคำ B,C,D,...) เช่น งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำที่อยู่หมวดคำกริยาแล้วกลายเป็นคำที่อยู่ในหมวดคำบุพบท งานวิจัยของไพทยา มีสัตย์ (2539) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำที่อยู่หมวดคำกริยาแล้วกลายเป็นคำที่อยู่ในหมวดคำช่วยกริยา หรืองานวิจัยของ นันทริยา (2539) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากคำที่อยู่ในหมวดคำนามแล้วกลายเป็นคำที่อยู่ในหมวดคำไวยากรณ์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ คำบุพบท คำลักษณนาม คำสรรพนาม และคำเชื่อมอนุพากย์

ส่วนอีกแนวทางหนึ่ง คือ เลือกศึกษาเป็นคำ ๆ (คำ A หน้าที่ A₁> หน้าที่ A₂, A₃, A₄,...) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะศึกษาคำคำเดียว เช่น ศึกษาคำว่า “ที่” “อยาก” “ยัง” มีเพียงส่วนน้อยที่เลือกศึกษามากกว่า 1 คำ เช่น งานวิจัยของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำ 3 คำ ได้แก่ คำว่า “แล้ว” “อยู่” “อยู่แล้ว” นอกจากนี้ ก็อาจจะศึกษาเป็นคำ ๆ โดยเน้นเฉพาะหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง เช่น งานวิจัยของ Takahashi (2005) ที่ศึกษาคำว่า “ยัง” และ “สู้” เฉพาะหน้าที่ที่เป็นคำบุพบท

ประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ในด้านประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ อาจศึกษาได้หลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ศึกษาเรื่องกลไก กระบวนการ หรือปัจจัยที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความหมาย ด้านไวยากรณ์ หรือด้านเสียง ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่าเป็นแบบใดบ้าง

ประเด็นต่อมา ศึกษาเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งมีทั้งแบบเส้นทางการที่ไม่ซับซ้อน และแบบซับซ้อน ดังนี้

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ไม่ซับซ้อน เช่น ในงานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ที่กล่าวว่า คำกริยาเป็นต้นกำเนิดของคำบุพบท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้แสดงให้เห็นเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ไม่ซับซ้อน คือ คำกริยา > คำบุพบท

ส่วนเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ซับซ้อน คือ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำที่มีมากกว่า 2 หน้าที่หรือหมวดคำ เช่น เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ที่” และ “ยัง” ดังนี้

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ที่”

- คำนาม > คำนามบอกหมวดหมู่ (class noun) > ส่วนประกอบของคำประสม > ตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementizer) > คำแสดงนามวลีแปลง (nominalizer) > คำลักษณนาม (Kullavanijaya, 2002: 23)

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ยัง” มี 4 เส้นทางย่อย ได้แก่

- คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ > คำช่วยหน้ากริยา
- คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ > คำเชื่อมอนุพากย์
- คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ > คำกริยาการีต
- คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ > คำบุพบท

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ยัง” ทั้ง 4 เส้นทางนี้ อาจกล่าวได้ว่า มีเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ 2 เส้นทางใหญ่ เพราะ 3 เส้นทางแรก มีต้นกำเนิดเดียวกัน คือ คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีอยู่’ ส่วนเส้นทางสุดท้าย คำต้นกำเนิด คือ คำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ คำกริยาต้นกำเนิดทั้ง 2 คำนี้มีความสัมพันธ์กันทางความหมายในแง่ ‘สภาพที่มีอยู่’

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ การเปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์ของคำ 2 คำ ได้แก่ งานวิจัยของ Takahashi (2005) ที่เปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์ของคำบุพบท “ยัง” และ “สู่” ว่าคำใดมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น เกณฑ์ความหมายและเกณฑ์ตำแหน่ง

จากเกณฑ์ความหมาย Takahashi (2005) ได้พิจารณาว่าการที่คำบุพบท “สู่” ยังคงเค้าความหมายของคำกริยาต้นกำเนิดอยู่ ได้แก่ ความหมายว่า ‘ถึง’ (arrival) และความหมายว่า ‘อยู่/

แบ่งปันสิ่งหนึ่งกับคนอื่น' (share/stay) ทำให้คำบุพบท “สู่” มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าคำบุพบท “ยัง” ซึ่งได้สูญเสียความหมายประจำคำไปหมดแล้ว

ส่วนเกณฑ์ตำแหน่ง Takahashi (2005) พิจารณาว่าหากคำว่า “ยัง” และ “สู่” ปรากฏพร้อมกันในประโยค คำบุพบทที่อยู่ใกล้คำกริยามากกว่าจะมีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า เช่น *เข้าไปสู่ยังที่ใกล้*¹ จากตัวอย่างนี้ คำว่า “สู่” มีตำแหน่งที่ใกล้ชิดกับคำกริยา “เข้า” และ “ไป” มากกว่าคำว่า “ยัง” แสดงให้เห็นว่าคำว่า “สู่” มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าคำว่า “ยัง”

อนึ่ง การศึกษาคำว่า “เป็น” ในวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของผู้วิจัยในครั้งนี้ กับการศึกษาคำว่า “ยัง” ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของผู้วิจัยนั้น มีความแตกต่างกันในเรื่องความยากของตัวข้อมูลและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีกับข้อมูล ดังนี้

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าข้อมูลคำว่า “เป็น” มีความซับซ้อนกว่าคำว่า “ยัง” กล่าวคือ คำว่า “เป็น” มีจำนวนการปรากฏในภาษาไทยมากกว่าคำว่า “ยัง” มาก โดยในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2554) ได้แสดงความถี่การปรากฏของคำว่า “เป็น” และ “ยัง” ไว้ในรายการคำ 5,000 คำแรกที่พบมากที่สุด ผลปรากฏว่าคำว่า “เป็น” อยู่ในอันดับ 2 ปรากฏเป็นจำนวน 397,265 ครั้ง ส่วนคำว่า “ยัง” อยู่ในอันดับที่ 39 ปรากฏเป็นจำนวน 78,724 ครั้ง (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

อีกทั้ง คำว่า “เป็น” ยังมีหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายที่หลากหลายกว่า ซึ่งส่งผลให้การวิเคราะห์ เช่น การศึกษาหมวดคำของคำว่า “เป็น” มีความซับซ้อนและอาจวิเคราะห์ได้ยากกว่า

นอกจากนี้ ลักษณะบางประการของคำว่า “เป็น” ก็ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์อย่างเดียวได้เหมือนคำว่า “ยัง” ดังนั้น ในการศึกษาคำว่า “เป็น” ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization) และแบบลักษณ์ภาษา (typology) ของสัมพันธกริยา (copula) ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

¹ ประโยคนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นประโยคที่ฟังแปลกสำหรับผู้พูดภาษาไทย

2.2 การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization)

คำว่า “lexicalization” ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกชื่อภาษาไทยว่า “การกลายเป็นคำใหม่” เป็นคำที่นักภาษาศาสตร์ได้ให้นิยามไว้ค่อนข้างหลากหลาย ทั้งที่เป็นมุมมองการศึกษาเฉพาะสมัย และมุมมองเชิงประวัติ แต่ในที่นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะนิยามและมุมมองการศึกษาที่ Brinton และ Traugott (2005) ได้เสนอไว้เท่านั้น ซึ่งหมายถึงปรากฏการณ์ทางภาษา 3 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การสร้างคำ

การกลายเป็นคำใหม่ในลักษณะแรกมักจะพิจารณาในมุมมองการศึกษาเฉพาะสมัย ปัจจุบัน ซึ่งหมายถึง วิธีการสร้างคำ (word formation) ที่ปรากฏโดยทั่วไป ความหมายนี้ถือว่าเป็นความหมายที่กว้าง เนื่องจากครอบคลุมกระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาซึ่งมีหลายวิธี เช่น

- การประสมคำ (compounding) คือ การรวมคำอิสระสองคำขึ้นไปเพื่อให้อีกคำหนึ่ง เช่น “black” (คำนาม) + “board” (คำคุณศัพท์) > “blackboard” (คำนาม) (Brinton และ Traugott, 2005: 36) หรือ “ใจ” (คำนาม) + “ลอย” (คำกริยา) > “ใจลอย” (คำกริยา เช่น ดูเขาสี ใจลอยแล้ว)
- การเปลี่ยนหน้าที่ของคำ (conversion) เช่น (to) “run” (คำกริยา) > (a) “run” (คำนาม) หรือ “down” (คำวิเศษณ์) > “down” (คำกริยา) (Brinton และ Traugott, 2005: 37) หรือ “คาราโอเกะ” (คำนาม เช่น เขาชอบร้องคาราโอเกะมาก) > “คาราโอเกะ” (คำกริยา เช่น วันนี้มาคาราโอเกะที่บ้านกันใหม่) (วรรณภา สรรพสิทธิ์, 2554: 72)
- การใช้อักษรแรกของคำมาสร้างเป็นคำใหม่ (initialism) หรือ การสร้างชื่อย่อ (acronym) เช่น “ra(dio) d(etecting) a(nd) r(anging)” > radar” หรือ “t(ele)v(ision)” > “TV” (Brinton และ Traugott, 2005: 42) หรือ “สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต” > “ส.ป.ช.”

ส่วนปรากฏการณ์ลักษณะที่ 2 และ 3 ที่จะกล่าวต่อไปนั้น เป็นการพิจารณาในมุมมองการศึกษาเชิงประวัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงทางภาษา เช่น การเปลี่ยนแปลงแบบที่หน่วยทางภาษานั้น ๆ ไม่สามารถผลิตหน่วยทางวากยสัมพันธ์อื่น ๆ โดยใช้กฎไวยากรณ์นั้น ๆ ต่อไปอีกได้ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับไวยากรณ์ (Brinton และ Traugott, 2005: 18, 32) เช่น

ในภาษาไทยสมัยเก่าปรากฏโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + “อัน” + กริยาวลี] เป็นโครงสร้างปกติ เช่น การราชการฝ่ายเกาะ มะตะแคงการแลประเทศฝรั่งเศสเป็นอันขาดกันแล้ว (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5) จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า “เป็น” “อัน” และ “ขาด” ยังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกัน และคำกริยา “ขาด” ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “กัน” และ “แล้ว” ได้อยู่ แต่ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน “เป็นอันขาด” ได้รวมเป็นหน่วยเดียวกันแล้ว หมายถึง ‘แน่นอน, แน่แท้’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 709) ซึ่งไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “กัน” และ “แล้ว” ได้อีก เช่น *ห้ามทำแบบนี้เป็นอันขาดกันแล้ว

การกลายเกิดเป็นคำใหม่ที่เป็นมุมมองเชิงประวัติ มีรายละเอียดดังนี้

2.2.2 การหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน

การกลายเกิดเป็นคำใหม่ในลักษณะที่ 2 นี้ (Brinton และ Traugott, 2005: 32, 47) หมายถึง กระบวนการของการหลอมรวม (fusion) หน่วยทางภาษาเข้าด้วยกันเป็นหน่วยทางภาษาใหม่อีกหน่วยหนึ่ง การหลอมรวมเข้าด้วยกันนี้ส่งผลให้การจัดเรียงองค์ประกอบ (compositionality) ของหน่วยในภาษาที่มีอยู่เดิมนั้นมีความซับซ้อนน้อยลง ดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงจากวลีที่ปรากฏในประโยคได้รวมไปเป็นหน่วยเดียว เช่น วลี “a-hwæpær” ซึ่งหมายถึง ‘each of two’ ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า > คำว่า “either” ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน หรือ วลี “mother in law” > “mother-in-law” (Brinton และ Traugott, 2005: 48-50) หรือ สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม “ตัน” (ลำดับแรก) ในภาษาไทยสมัยเก่า > “เป็นตัน” ซึ่งเทียบได้กับเครื่องหมาย ฯลฯ ในภาษาไทยปัจจุบัน
- การเปลี่ยนแปลงจากคำที่ซับซ้อน (complex lexeme) ไปเป็นคำที่ไม่ซับซ้อน เช่น คำว่า “god” ซึ่งหมายถึง ‘good’ + คำว่า “sib(b)” ซึ่งหมายถึง ‘relation’ ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า > คำว่า “gossip” ในภาษาอังกฤษสมัยปัจจุบัน (Brinton และ Traugott, 2005: 50-52) หรือ “หมาก” + “ม่วง” ในภาษาไทยสมัยเก่า > “มะม่วง” ในภาษาไทยปัจจุบัน (วิภาส โพรทิแพทย์, ม.ป.ป.: 15)
- การเปลี่ยนแปลงจากหน่วยคำไปเป็นเพียงองค์ประกอบทางเสียง เช่น หน่วยคำอิสระ “on” + “be” + “utan” ซึ่งหมายถึง ‘on/at’ + ‘by’ + ‘outside’ ตามลำดับ ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า > คำว่า “about” ในภาษาอังกฤษสมัยปัจจุบัน ซึ่งสูญเสียความเป็นหน่วยคำอิสระ

เหลือเพียงแค่เสียงที่ประกอบกันเป็นคำว่า “about” (Brinton และ Traugott, 2005: 52-54)

- การเปลี่ยนแปลงจากคำที่ปรากฏเรียงกันไปเป็นสำนวน (idiomaticization) เช่นตัวอย่างในภาษาอังกฤษ “shoot” + “the” + “breeze” > สำนวน “shoot the breeze” (Brinton และ Traugott, 2005: 54-55) ซึ่งหมายถึง ‘to engage in idle conversation, make relaxed, casual conversation’ (น่าจะเทียบได้กับ “คุยเรื่อยเปื่อย” ภาษาไทย) หรือตัวอย่างในภาษาไทย เช่น “แก” + “แดด” ในภาษาไทยสมัยเก่าใช้กับผลไม้ที่แก่เพราะถูกแดด > “แก่แดด” ในปัจจุบันใช้กับเด็กที่ตัวทำเป็นผู้ใหญ่เกินอายุ (วิภาส โภธิแพทย์, ม.ป.ป.: 20)

คำที่ผ่านกระบวนการกลายเกิดเป็นคำใหม่โดยการหลอมรวมขนั้นจะมีทั้งแบบที่มองเห็นเค้าความหมายเดิมได้ยากและง่าย เช่น กรณีของคำว่า “mother-in-law” ก็มองเห็นเค้าความหมายเดิมได้ว่า มาจากวลี “mother in law” แต่กรณีของคำว่า “gossip” อาจจะต้องมองหาเค้าความหมายเดิมได้ยากกว่า ซึ่งหากต้องการทราบความเป็นมา ก็อาจจะต้องศึกษาจากข้อมูลเชิงประวัติ

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนหรือคำประสม มีตัวอย่างหลายตัวอย่าง เช่น คำว่า “เป็นต้น” ซึ่งอาจจะต้องศึกษาจากข้อมูลเชิงประวัติประกอบเพื่อให้ทราบว่าสำนวนหรือคำประสมนั้น ๆ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร หรือผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงใดบ้าง

2.2.3 การเพิ่มความเป็นอิสระของหน่วยคำ

การกลายเกิดเป็นคำใหม่ในลักษณะสุดท้ายนี้ คือ กระบวนการเพิ่มความเป็นอิสระของหน่วยคำ ซึ่งหมายถึง กระบวนการแยกคำ (separation) เป็นอีกหน้าหรือหนึ่งความหมาย ซึ่งคำที่แยกออกมาใหม่นั้นมีความเป็นอิสระ (autonomy) มากกว่าคำเดิม เช่น ในภาษาอังกฤษ หน่วยคำเดิมหลังซึ่งเป็นหน่วยคำไม่อิสระ “-logy” และ “-ism” > หน่วยคำอิสระ “ology” และ “ism” หรือตัวอย่างในภาษาไทย เช่น “โทร-” (หน่วยคำเดิมหน้า เช่น “โทรศัพท์”) > “โทร” (คำกริยา เช่น *ฉันยังไม่ได้โทรไปเลย*) (วิภาส โภธิแพทย์, ม.ป.ป.: 21)

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มีทิศทางที่ตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงแบบการกลายเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบคำอิสระไปเป็นหน่วยทางไวยากรณ์

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบว่าผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ในลักษณะใดบ้าง

2.3 สัมพันธกริยา (copula)

แนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสัมพันธกริยานี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้จากหนังสือเรื่อง **Copulas: Universals in the Categorization of the Lexicon** เป็นหลักในการวิเคราะห์ ซึ่งเขียนโดยของ Regina Pustet (2003) หนังสือเล่มนี้ได้แสดงกรอบการวิเคราะห์สัมพันธกริยาที่ปรากฏในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก จำนวน 100 ภาษา ซึ่งหนึ่งในจำนวนนี้ก็มีความหมายด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับสัมพันธกริยาที่ Pustet (2003) เสนอไว้มีหลายประเด็น ได้แก่ 2.3.1 นิยามของสัมพันธกริยา 2.3.2 สถานะทางไวยากรณ์ของสัมพันธกริยา 2.3.3 หน่วยที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้ 2.3.4 การไม่ปรากฏของสัมพันธกริยา 2.3.5 การใช้สัมพันธกริยาหลายตัว และ 2.3.6 ต้นกำเนิดของสัมพันธกริยา ดังนี้

2.3.1 นิยามของสัมพันธกริยา

คำว่า “copula” ราชบัณฑิตยสถาน (2546ข: 22) บัญญัติไว้ว่า “สัมพันธกริยา” (มีความหมายเหมือนกับ linking verb หรือ “วิตรรกกริยา” แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ชื่อ “สัมพันธกริยา” เพื่ออ้างถึงชื่อ “copula”

Pustet (2003: 5) ได้ให้นิยามของสัมพันธกริยาไว้ว่า หมายถึง หน่วยทางภาษาที่ปรากฏร่วมกับหน่วยอื่นและทำหน้าที่เป็นแก่นของภาคแสดง และสัมพันธกริยานี้จะไม่เพิ่มความหมายที่บอกเนื้อความให้แก่ภาคแสดงที่ปรากฏอยู่

ตามแนวคิดของ Pustet (2003) สัมพันธกริยาในภาษาอังกฤษ ได้แก่ verb to be ส่วนคำกริยา เช่น “to become” “to feel” “to look” และ “to remain” นั้น Pustet (2003: 5-6) ไม่ถือว่าเป็นสัมพันธกริยา แต่เรียกว่า “กึ่งสัมพันธกริยา” (semi-copula) เนื่องจากขาดคุณสมบัติของสัมพันธกริยาไปข้อหนึ่ง เพราะคำเหล่านี้ยังคงเพิ่มความหมายให้แก่ภาคแสดงอยู่

2.3.2 สถานะทางไวยากรณ์ของสัมพันธกริยา

จากการศึกษาภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก สถานะของสัมพันธกริยาสามารถแบ่งเป็นประเภทกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ เป็นคำกริยาและไม่ใช้คำกริยา ดังนี้

1) สัมพันธกริยาที่เป็นคำกริยา (verbal copula) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทย่อย ดังนี้

- สัมพันธกริยาที่มีคุณสมบัติของคำกริยาสมบูรณ์เหมือนคำกริยาทั่วไป เช่น คำว่า “sein” ในภาษาเยอรมันที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มกริยา (intransitive verbs) คำว่า “sein” สามารถผันคำตามบุรุษ (person) พจน์ (number) กาล (tense) และทัศนภาวะ (modality) เป็นต้น ได้เหมือนคำกริยาอื่น ๆ ในภาษาเยอรมัน (Pustet, 2003: 40)
- สัมพันธกริยาที่มีคุณสมบัติของคำกริยาไม่สมบูรณ์ เช่น คำว่า shì ในภาษาจีน เนื่องจากคำกริยาอื่น ๆ ในภาษาจีนสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธได้ทั้ง 2 คำ คือ คำปฏิเสธ “bu” และคำปฏิเสธ “méi (yǒu)” แต่คำว่า shì สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “bu” ได้เพียงคำเดียวเท่านั้น (Pustet, 2003: 40)

2) สัมพันธกริยาที่ไม่ใช่คำกริยา (non-verbal copula) เช่น ในภาษาเกาหลี ที่สัมพันธกริยา “ita” มีสถานะเหมือนคำคุณศัพท์ เพราะคำว่า “ita” ในภาษาเกาหลีสามารถปรากฏร่วมกับคำอุปสรรคบ่งมาลา “-nun” ได้เช่นเดียวกับคำคุณศัพท์อื่น ๆ ซึ่งคำอุปสรรคนี้จะไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาในภาษาเกาหลีได้ (Pustet, 2003: 41)

2.3.3 หน่วยที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้

Pustet (2003) กล่าวว่า หน่วยที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้ มี 3 หน่วยด้วยกัน ได้แก่ คำนาม (nominal) คำคุณศัพท์ (adjectival) และคำกริยา (verbal) การแบ่งทั้ง 3 หน่วยออกจากกันนี้ Pustet (2003: 28) ใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ คำนามจะอ้างถึงมโนทัศน์ของสิ่ง (entity concept) คำคุณศัพท์จะอ้างถึงมโนทัศน์คุณสมบัติ (property concept) และคำกริยาจะอ้างถึงมโนทัศน์ของเหตุการณ์ (event concept)

ตัวอย่างของหน่วยที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้ เช่น

(13) nìn ye námása ye
 this COP banana COP
 ‘this is a banana’

(14) so ka sùrun
 house COP small
 ‘the house is small’

(15)	ne	bɛ	taa
	1SG	COP	leave
	'I am leaving'		

จากตัวอย่างที่ (13) ถึงตัวอย่างที่ (15) คือ ตัวอย่างในภาษาแบมบารา (Bambara) ซึ่งเป็นภาษาที่สัมพันธ์กริยาสามารถปรากฏร่วมกับทั้งคำนาม คำคุณศัพท์ และคำกริยาได้ ตามลำดับ (Pustet, 2003: 46)

จากการศึกษาภาษาทั่วโลก Pustet (2003) ได้สรุปว่าหน่วยที่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธ์กริยามากที่สุด คือ คำนาม รองลงมา คือ คำคุณศัพท์ และสุดท้าย คือ คำกริยา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากคำนามมีระดับความเป็นภาคแสดงต่ำสุด เพราะในภาษาส่วนใหญ่ คำนามมักจะไม่สามารถปรากฏตามลำพังในภาคแสดงได้ ต้องอาศัยสัมพันธ์กริยามาช่วย เพื่อให้ภาคแสดงนั้นมีความสมบูรณ์ เช่นตัวอย่าง *this is a cup* ในภาษาอังกฤษ ตัวอย่างนี้เมื่อตัดสัมพันธ์กริยาออกไปแล้ว ประโยคจะผิดไวยากรณ์ทันที **this a cup*

หน่วยที่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธ์กริยารองจากคำนาม ได้แก่ คำคุณศัพท์ เพราะมีภาษาจำนวนหนึ่งที่ยังต้องการสัมพันธ์กริยามาช่วย เพื่อให้ภาคแสดงที่มีคำคุณศัพท์นั้นมีความสมบูรณ์ เช่น ในภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง *she is beautiful* ซึ่งไม่สามารถตัดสัมพันธ์กริยาทิ้งไปได้ ในขณะที่บางภาษา เช่น ภาษาพม่า หรือภาษาตากาล็อก (Tagalog) ไม่ต้องมีสัมพันธ์กริยาปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์

ส่วนหน่วยที่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธ์กริยาน้อยที่สุด ได้แก่ คำกริยา เพราะลักษณะของภาษาส่วนใหญ่ในโลกเป็นแบบที่ไม่ต้องการสัมพันธ์กริยามาช่วยเพื่อให้ภาคแสดงนั้นมีความสมบูรณ์ เพราะภาคแสดงที่มีคำกริยานั้น มีความสมบูรณ์ด้วยตัวเองอยู่แล้ว เช่น ประโยค *I run* ในภาษาอังกฤษ ที่ในตำแหน่งหน้าคำว่า “run” ไม่ต้องมีสัมพันธ์กริยาหรือ verb to be

สรุปได้ว่า หน้าที่หลักของสัมพันธ์กริยา คือ การทำให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์ เพราะถ้าไม่มี ประโยคจะผิดไวยากรณ์ และการเติมสัมพันธ์กริยาเข้าไปในภาคแสดงนี้ Pustet (2003: 7) ได้เรียกชื่อเฉพาะไว้ว่า “copularization” ซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกว่า “กระบวนการเติมสัมพันธ์กริยา” (คำว่า “copularization” ตามแนวคิดของ Pustet (2003: 7) นี้ ไม่ได้หมายถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จากคำกริยาที่สมบูรณ์กลายเป็นสัมพันธ์กริยา)

ในภาษาไทย Pustet (2003: 47) ได้กล่าวว่าสัมพันธกริยา “เป็น” และ “คือ” เป็นแบบที่สามารถปรากฏร่วมกับภาคแสดงที่ประกอบด้วยคำนามเท่านั้น เช่น ดิฉันเป็นครู นี่คือนก

นอกจากนี้ Pustet (2003) ยังได้วิเคราะห์สรุปรวมเพื่อหาแนวโน้มการปรากฏร่วมกันของสัมพันธกริยากับคำนาม คำคุณศัพท์ และคำกริยาไว้ โดยสรุปว่า ถ้าภาษาใดเป็นภาษาที่มีสัมพันธกริยา ภาษานั้นจะต้องมีภาคแสดงแบบที่คำนามปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาเสมอ ข้อสรุปของ Pustet (2003) นี้สอดคล้องกับแบบลักษณะภาษาของสัมพันธกริยาที่ Croft (1991: 130) ได้เสนอไว้ ซึ่งได้แก่ ถ้าภาษาใดไม่มีโครงสร้างแบบที่คำนามปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาแล้ว ในภาษานั้นก็จะไม่มีโครงสร้างแบบที่คำคุณศัพท์และคำกริยาปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาด้วย

2.3.4 การไม่ปรากฏของสัมพันธกริยา (copula dropping)

Pustet (2003: 34-36) กล่าวว่า มีหลายภาษาที่สามารถละสัมพันธกริยาได้อย่างอิสระ เช่น ภาษาตุรกี ที่สัมพันธกริยา “-Dir” มีลักษณะแบบเลือกได้ว่าจะปรากฏหรือไม่ปรากฏในทุกบริบท แต่ก็มีหลายภาษาที่สัมพันธกริยาอาจถูกตัดไปได้ในบางบริบทเท่านั้น ซึ่งมีทั้งแบบเลือกได้และแบบบังคับ

จากการศึกษาภาษาต่าง ๆ Pustet (2003) พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการปรากฏหรือไม่ปรากฏของสัมพันธกริยา ดังนี้

ปัจจัยแรก ได้แก่ หน่วยที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา ซึ่งได้แก่ คำนาม คำคุณศัพท์ หรือคำกริยา ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าในบางภาษา เช่น ในภาษาอังกฤษ สัมพันธกริยาหรือ verb to be จะมีลักษณะบังคับว่าต้องปรากฏกับคำนามและคำคุณศัพท์เท่านั้น ส่วนบริบทที่ปรากฏคำกริยาในภาคแสดง จะมีลักษณะบังคับว่าจะต้องไม่มีสัมพันธกริยาปรากฏร่วมด้วย ในขณะที่สัมพันธกริยาในภาษาจีนกวางตุ้ง (Cantonese) มีลักษณะเลือกได้เมื่อปรากฏกับคำนาม และสามารถละสัมพันธกริยาออกไปได้โดยที่ไม่มีผลต่อความหมายหรือโครงสร้างของประโยค

ปัจจัยต่อมา ได้แก่ ประเภททางไวยากรณ์ (grammatical categories) เช่น กาล (tense) บุรุษ (person) ดังตัวอย่างในภาษา Michoacán Nahuatl ที่สัมพันธกริยา “ka” มีลักษณะแบบเลือกได้ในประโยคที่เป็นปัจจุบันกาล (present tense) หรือในภาษาอังกฤษาเรียน ที่สัมพันธกริยา

“van” ถูกบังคับว่าจะต้องตัดทิ้งไปเสมอเมื่อประธานเป็นบุรุษที่ 3 และเมื่อประโยคนั้นแสดงกาลเป็นปัจจุบันกาล

ปัจจัยอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะของประธานที่เป็นคำนาม คำสรรพนามหรือรูปแทนหน่วยนาม (pronominal) หรือคำระบุเฉพาะ เช่น สัมพันธกริยา “ní” ในภาษา Kenya Luo จะปรากฏเมื่อประธานเป็นคำนาม แต่ไม่สามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นรูปแทนคำนามได้ หรือในภาษาสวาฮีลี (Swahili) ที่สัมพันธกริยา “ni” อาจจะได้ เฉพาะในกรณีที่ประธานเป็นคำสรรพนามอิสระ (independent pronoun) หรือเป็นคำระบุเฉพาะเท่านั้น

2.3.5 การใช้สัมพันธกริยาหลายตัว (multiple copularization)

Pustet (2003: 45-53) กล่าวว่า ภาษาที่มีสัมพันธกริยามากกว่า 1 ตัว ปรากฏให้เห็นในหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาสเปน ภาษาลาโกตา (Lakota) และภาษาบาราซาโน (Barasano) เป็นต้น

ในภาษาต่าง ๆ อาจใช้สัมพันธกริยาหลายตัวเพราะปัจจัยที่ต่างกัน เช่น สัมพันธกริยาแตกต่างกันไปตามชนิดของภาคแสดง แตกต่างกันไปตามหน่วยที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา กล่าวคือ ถ้าหน่วยที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาเป็นคำนาม คำคุณศัพท์ หรือคำกริยา ก็จะใช้สัมพันธกริยาคณะตัว หรือแตกต่างกันไปตามประเภททางไวยากรณ์ หรือลักษณะทางความหมายของประธาน เช่น ถ้าประธานเป็นสิ่งมีชีวิต (animate) และเป็นสิ่งไม่มีชีวิต (inanimate) ก็จะใช้สัมพันธกริยาต่างกัน

ในภาษาไทย Pustet (2003: 47-49) ได้กล่าวว่า มีสัมพันธกริยา 2 คำ ได้แก่ คำว่า “เป็น” และคำว่า “คือ” ซึ่งในบางบริบทคำว่า “เป็น” และ “คือ” อาจแทนที่กันได้ เช่น

(16) นี่คือนก

(17) นี่เป็นนก

อย่างไรก็ตาม จากทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้น Pustet (2003: 47) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า เมื่อเปรียบเทียบตัวอย่างที่ (16) และตัวอย่างที่ (17) แล้ว เจ้าของภาษาจะยอมรับคำว่า “คือ” ได้มากกว่า

ส่วนปริบทที่เจ้าของภาษายอมรับคำว่า “เป็น” ได้มากกว่า “คือ” ได้แก่ ปริบทที่ภาคแสดงประกอบด้วยคำนามที่แสดงถึงอาชีพ เชื้อชาติ หรือแสดงความเป็นเจ้าของ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ตามลำดับ

- (18) ดิฉันเป็นครู
?ดิฉันคือครู
- (19) ดิฉันเป็นคนไทย
?ดิฉันคือคนไทย
- (20) นี่เป็นบ้านดิฉัน
?นี่คือบ้านดิฉัน

ตัวอย่างที่ (18) และตัวอย่างที่ (19) ผู้วิจัยเห็นด้วยกับที่ Pustet (2003) ได้เสนอไว้ แต่ตัวอย่างที่ (20) ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “คือ” ก็สามารถยอมรับได้ไม่ต่างจากคำว่า “เป็น” แต่ความหมายที่ต้องการสื่อสารอาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปริบท

ความแตกต่างระหว่างคำว่า “คือ” และ “เป็น” ยังมีอีก เช่น “คือ” จะปรากฏร่วมกับคำนามที่มีมีโนทัศน์เป็นวัตถุ ดังตัวอย่างที่ (21) ส่วนคำว่า “เป็น” จะปรากฏร่วมกับคำนามที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับมีโนทัศน์ของคำคุณศัพท์ คือ สื่อถึงคุณสมบัติ ดังตัวอย่างที่ (22)

- (21) นี่คือสามเหลี่ยม
'this is a triangle'
- (22) (กระจก)นี่เป็นสามเหลี่ยม
'this (mirror) is a triangular'

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “สามเหลี่ยม” คือ วัตถุที่เป็นสามเหลี่ยม ส่วนตัวอย่างที่ (22) สามเหลี่ยม คือ ลักษณะที่เป็นสามเหลี่ยม

2.3.6 ต้นกำเนิดของสัมพันธกริยา

ในการศึกษาภาษาต่างๆ จากมุมมองเชิงประวัติ สัมพันธกริยาอาจพัฒนามาจากคำกริยาที่แสดงตำแหน่งที่ตั้ง (location) ตำแหน่ง (position) หรือการมีอยู่ (existence) หรืออาจจะพัฒนามาจากคำกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพก็ได้ (Heine และ Kuteva, 2002: 64, 278, 282, 330; Stassen, 1997: 92 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 54) ดังนี้

- ในภาษาไทย สัมพันธกริยา “เป็น” มีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘to be alive’ (‘มีชีวิต’) ในภาษาไทยดั้งเดิม
- ในภาษาสเปน สัมพันธกริยาพัฒนามาจากคำที่มีความหมายว่า ‘stand’ (‘ยืน’) และ ‘sit’ (‘นั่ง’) ในภาษาละติน

นอกจากนี้ สัมพันธกริยาก็อาจมีรูปพ้องกับคำกริยาในความหมายต่าง ๆ ซึ่งมักจะเป็นคำกริยาแสดงความหมายอยู่กับที่ (stance verb) (Hengeveld, 1992: 245 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 54) ดังนี้

- ในภาษาที่อยู่ในตระกูลอินโดยูโรเปียน สัมพันธกริยามีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘to exist’ (‘มีอยู่’)
- ในภาษาแอมบารา สัมพันธกริยามีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘to live, exist’ (‘มี(ชีวิต)อยู่’)
- ในภาษาบาสก์ (Basque) ซึ่งมีสัมพันธกริยา 2 คำ พบว่าสัมพันธกริยา “izan” มีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘to exist’ (‘มีอยู่’) ส่วนสัมพันธกริยา “ukan” มีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘to have’ (‘มี’)
- ในภาษาพม่า สัมพันธกริยามีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘to become’ (‘กลายเป็น’)

นอกจาก สัมพันธกริยาจะมีรูปพ้องกับคำกริยา หรือพัฒนามาจากคำกริยาแล้ว สัมพันธกริยาก็อาจมีต้นกำเนิดมาจากคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะ (คำที่หมายถึง ‘นี้’) ก็ได้ เช่น ตัวอย่าง สัมพันธกริยา “shi” ในภาษาจีน หรือสัมพันธกริยา ‘pw’ ในภาษาอียิปต์ (Heine และ Kuteva, 2002: 108; Li และ Thomson, 1997 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 55)¹

Pustet (2003: 54-55) ได้กล่าวว่า กระบวนการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสัมพันธกริยาในภาษาต่าง ๆ นั้น ได้แก่ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

¹ Heine และ Kuteva (2002: 109) ได้สรุปว่าสัมพันธกริยามีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำกรอบการศึกษาสัมพันธกริยาที่ Pustet (2003) ได้เสนอไว้ ดังที่กล่าวไปข้างต้น มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาได้ และ ประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจซึ่งอยู่ภายในขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

- สัมพันธกริยาตามแนวคิดของ Pustet (2003) มีความแตกต่างจากวิกตรรถกริยาตามแนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546) หรือนักไวยากรณ์คนอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
- สัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทยมีสถานะทางไวยากรณ์อย่างไรบ้าง
- หน่วยใดบ้างที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้
- สัมพันธกริยา “เป็น” จะปรากฏหรือไม่ปรากฏในบริบทใด
- สัมพันธกริยา “เป็น” มีคำใดเป็นคำต้นกำเนิด

2.4 การศึกษาคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

การศึกษาคำว่า “เป็น” ที่ผ่านมา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นคำกริยา และ 2) กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ไว้หลายหน้าที่ ดังนี้

2.4.1 กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นคำกริยา

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546)

ในหนังสือ**หลักภาษาไทย** พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546: 84-85) กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ว่าเป็นคำกริยา ประเภทวิกตรรถกริยาซึ่งหมายถึงกริยาที่มีเนื้อความอยู่ที่วิภัตติการก กล่าวคือ กริยาพวกนี้ไม่มีเนื้อความในตัว ต้องอาศัยเนื้อความของศัพท์วิภัตติการกหรือการกอื่นที่อยู่ข้างท้ายเข้าช่วยจึงจะได้ความครบ เช่น คำว่า “**เป็น**” “เหมือน” “คล้าย” “เท่า” เป็นต้น วิกตรรถกริยาในภาษาไทย มักใช้ประกอบคำนาม เช่น เขา**เป็น**นายอำเภอ เขา**เป็น**คนดี หรือใช้กับคำวิเศษณ์ได้บ้าง เช่น เขา**เป็นใหญ่กว่า**ฉัน (มีตำแหน่งใหญ่)

อุดม วโรตม์สิขิตติ์ (2542)

ในหนังสือ**ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์** อุดม วโรตม์สิขิตติ์ (2542: 64-66, 74) ได้จัดให้คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา เพราะสามารถทำเป็นปฏิเสธได้ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็น “ดูลกริยา”

ดูลกริยาเป็นกริยาสภาวะ (stative verb) ได้แก่ กริยา “คือ”/“ใช่” และกริยา “เป็น” ในบางบริบท นามที่นำหน้าดูลกริยามีหน้าที่หลักเป็นผู้มีประสบการณ์ นามที่ตามหลังดูลกริยามีหน้าที่หลักเป็นอรรถบท คือ ไม่ใช่ผู้รับการกระทำ (ในที่นี้ น่าจะเทียบได้กับส่วนเติมเต็ม) เช่น เขาเป็นน้องชายของผม คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้มีความหมายเดียวกับ “คือ”

นอกจากนี้ คำว่า “เป็น” ที่เป็นดูลกริยาจะต้องมีลักษณะถาวรและกริยานุเคราะห์นำหน้าไม่ได้ และถ้าเป็นคำถามชนิดผู้ถามไม่แน่ใจ เช่น เขาเป็นน้องชายคุณหรือ(เปล่า) แล้วตอบว่า เขาไม่ได้เป็นน้องชายของผม กรณีนี้ก็ไม่ได้เป็นดูลกริยาเช่นกัน เพราะมีลักษณะชั่วคราว

2) คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นสันธานกริยา

สันธานกริยา เป็นกริยากัมมันต์ (active verb) ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมนามที่มาข้างหน้ากับนามที่ตามหลังสันธานกริยาเข้าด้วยกัน ได้แก่ “เป็น” ที่มีใช้ดูลกริยา มีลักษณะดังนี้

นามที่นำหน้า “เป็น” มีหน้าที่หลักเป็นผู้มีประสบการณ์ ส่วนนามที่ตามหลัง “เป็น” มีหน้าที่หลักเป็นอรรถบท แสดงลักษณะไม่ถาวร สามารถนำหน้าวิเศษณกริยาได้ และมีกริยานุเคราะห์นำหน้าได้ ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่เป็นสันธานกริยา เช่น เขาเป็นพระเอกลิเก ถนนเป็นโคลน ยาเป็นเม็ด ความคิดของเขาเป็นเลิศ

อย่างไรก็ตาม ตามแนวคิดของอุดม วัชรตมสิขิตติ (2542: 67) นั้น ดูลกริยาและสันธานกริยา ถือเป็นคนละประเภทกับวิตรรกกริยา วิตรรกกริยาตามแนวคิดนี้ จัดเป็นกริยาสภาวะชนิดหนึ่ง ซึ่งหมายถึง กริยาที่ไม่สามารถใช้เป็นคำสั่งได้และนามที่ตามหลังมีหน้าที่เป็นอรรถบทหรือไม่ใช่ผู้รับการกระทำ ประกอบด้วยคำ 3 คำเท่านั้น ได้แก่ คำว่า “คล้าย” “เท่า” “เหมือน”

3) คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นอกรรมกริยาสามัญท่ายของประโยค

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง เธอว่าอย่าไม่เป็น นี้ จัดเป็นคำอกรรมกริยาสามัญท่ายของประโยค เพราะสามารถทำเป็นปฏิเสธได้ คำว่า “เป็น” นี้ มีความหมายว่า ‘ได้รับการฝึกหัดมาแล้ว’

สรุป ชัยทองวงศ์วัฒนา (2532)

งานวิจัยเรื่องคำกริยาบ่งบอกลักษณะในภาษาไทยกรุงเทพ สรุป ชัยทองวงศ์วัฒนา (2532) ได้เลือกศึกษาเฉพาะคำกริยากลุ่มนี้จำนวน 10 คำ และคำว่า “เป็น” ก็เป็นหนึ่งในจำนวนนี้

ในงานวิจัยนี้พบว่าคำกริยา “เป็น” มีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 รายการคำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คำกริยา “เป็น” ที่เป็นคำกริยาบ่งบอกลักษณะประเภทเทียบความ เช่น สุดาเป็น นกเรียนที่เก่งที่สุดในห้องนี้ ในที่นี้ หน่วยนามหน้าและหน่วยนามหลังอ้างถึงหน่วยอ้างอิง เดียวกัน

2) คำกริยา “เป็น” ที่เป็นคำกริยาบ่งบอกลักษณะประเภทขยายความ เช่น นก ไก่ เป็ด และ ห่านเป็นสัตว์ปีก ในที่นี้ หน่วยนามหน้าและหน่วยนามหลัง มีความสัมพันธ์กันแบบคำจำกัดกลุ่ม-คำลูกกลุ่ม

3) คำกริยา “เป็น” ที่เป็นคำกริยาบ่งบอกลักษณะประเภทเปรียบเทียบ เช่น อุปนิสัยเขา เป็น(อุปนิสัย)ครู ในที่นี้ หน่วยนามหน้าและหน่วยนามหลัง มีความสัมพันธ์กันแบบเป็นคำที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ หน่วยหลักของหน่วยนามหน้าและหลังอ้างถึงหน่วยอ้างอิงชนิดเดียวกัน จากตัวอย่าง คือ อุปนิสัย คำกริยา “เป็น” นี้มีความหมายคล้ายคำว่า “เหมือน” หรือ “คล้าย”

2.4.2 กลุ่มที่กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ไว้หลายหน้าที่

บรรจบ พันธเมธา (2521)

ในหนังสือลักษณะภาษาไทย บรรจบ พันธเมธา (2521: 120, 127) กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ไว้ว่าอยู่ในชนิดของคำกริยา แบ่งเป็น 3 ชนิดย่อย ได้แก่

- 1) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาแท้ เช่น ปลายังเป็นอยู่
- 2) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่ยังไม่ได้ความบริบูรณ์ ต้องอาศัยความอื่นซึ่งได้แก่ ส่วนเสริมความมาช่วย เช่น ใครเป็นใคร
- 3) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาช่วย มีความหมายว่า ‘รู้ ทำได้’ เช่น ว่ายน้่าเป็น ทำเป็น กินเป็น

กำชัย ทองหล่อ (2547)

ในหนังสือหลักภาษาไทย กำชัย ทองหล่อ (2547: 223-224) กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ไว้ว่า อยู่ในชนิดของคำกริยาและคำวิเศษณ์ ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ในฐานะคำกริยา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก คำว่า “เป็น” เป็นวิกิตกรกริยา ซึ่งตามแนวคิดนี้หมายถึง กริยาที่ไม่สำเร็จ ความหมายในตัวเอง และใช้เป็นกริยาของประธานตามลำพังตัวเองไม่ได้ จะต้องมีการเติม คำสรรพนาม หรือคำวิเศษณ์มาขยาย จึงจะได้ความ กริยาพวกนี้ได้แก่คำว่า “เป็น” “เหมือน” “เท่า” “คล้าย” “คือ” “เสมือน” “ดูจ” “ประดุจ” “ประหนึ่ง” “ราวกับ” “เพียงดัง” “เปรียบเหมือน” “อุปมา” “เหมือน” เช่น นายแดงเป็นครู เขาพูดอะไรเป็นเท็จไปหมด

อีกประเภทหนึ่ง คำว่า “เป็น” ใช้เป็นคำกริยาชนิดอื่น (ที่ไม่ใช่วิกิตกรกริยา) เช่น ทำไม่ เขาจึงเป็นขึ้นมาได้ ในเมื่อเขาตายไปสิบสองชั่วโมงแล้ว หรือ เขาไม่เป็นงานอะไรเสียเลย

2) คำว่า “เป็น” ในฐานะคำวิเศษณ์

คำว่า “เป็น” ที่ใช้เป็นคำวิเศษณ์ เช่น ปลาเป็นว่ายน้ำได้ ปลาตายว่ายน้ำไม่ได้ (“เป็น” ขยาย “ปลา”) หรือตัวอย่าง เขาพูดเป็น (“เป็น” ขยาย “พูด”)

จากที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นว่าตามแนวคิดของ กำชัย ทองหล่อ (2547) คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ และ ‘รู้วิธี’ นั้น สามารถเป็นคำกริยาก็ได้ หรือเป็นคำวิเศษณ์ ก็ได้

นววรรณ พันธุมธา (2527ก)

ในหนังสือการใช้ภาษา นววรรณ พันธุมธา (2527ก: 34-36) เขียนบทความเรื่อง “เป็น” เป็นคำมหัศจรรย์¹ ไว้ ซึ่งกล่าวไว้ว่าคำว่า “เป็น” มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หลายอย่าง และมีความหมายได้มากมาย แต่คำว่า “เป็น” ที่เห็นบ่อย คือ คำกริยาที่ไม่สำเร็จความหมายในตัวเอง ต้องมีคำอื่นมาขยายจึงได้ความ เช่น

- วิชานี้เป็นวิชาที่น่าสนใจมาก (มีคำนามขยาย)¹
- แกะกระเทียมเป็นกลีบ ๆ (มีลักษณนามขยาย)
- ต้อนวัวมาเป็นฝูง ๆ (มีสมุหนามขยาย)
- เขาสอบได้เป็นที่หนึ่งของห้อง (มีคำบอกลำดับที่ขยาย)

¹คำอธิบายในวงเล็บ คือ คำอธิบายที่ปรากฏในหนังสือการใช้ภาษา ของนววรรณ พันธุมธา (2527ก: 34-36)

- ถ้าเธอยังขึ้นไป ฉันเป็นโกรธเธอแน่ (มีคำกริยาขยาย)
- เขาอยากเป็นใหญ่เป็นโต (มีคำวิเศษณ์ขยาย)
- ข้อคิดย่อมเป็นของผู้เขียน (มีคำเชื่อมขยาย)

คำว่า “เป็น” ยังทำหน้าที่อื่นได้อีก ได้แก่ เป็นคำกริยา เช่น ฉันอยากให้เขากลับเป็นขึ้นมาอีก เป็นคำขยายคำนาม เช่น เขาจับนกเป็น ๆ มาถอนขน (“เป็น” ขยาย “นก”) หรือเป็นคำขยายกริยา เช่น เขาใช้คนเป็นงานของเขาจึงเจริญรุ่งเรือง (“เป็น” ขยาย “ใช้”)

นอกจากนี้ คำว่า “เป็น” ก็ยังปรากฏร่วมกับคำว่า “อัน” หรือ “ที่” ได้ เช่น เป็นอันสิ้นสุดกันเพียงเท่านี้ หรือ เป็นที่สนใจของคนทั่วไป

จากที่นววรรณ พันธุเมธา (2527ก) ได้กล่าวไว้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าคำว่า “เป็น” ซึ่งเป็นคำกริยาที่ไม่สำเร็จความหมายในตัวเอง แล้วต้องมีหน่วยอื่นมาขยายจึงได้ความนั้น หน่วยที่ตามหลังสามารถเป็นได้ทั้งคำคำเดียว กลุ่มคำ หรือประโยค อีกทั้ง คำว่า “เป็น” ยังสามารถปรากฏเป็นคำกริยาตัวเดียวของประโยคได้ และปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ๆ ได้ด้วย

นววรรณ พันธุเมธา (2527ค)

ในหนังสือไวยากรณ์ไทย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 นววรรณ พันธุเมธา (2527ค: 7, 30) กล่าวถึงคำว่า “เป็น” ไว้ว่าอยู่ในหมวดคำหลักชนิดคำกริยา และอยู่ในหมวดคำขยาย ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ที่อยู่หมวดคำหลัก ชนิดคำกริยา

คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาเปรียบเทียบซึ่งหมายถึงคำกริยาที่ใช้สำหรับเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ หรือบุคคลต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกัน หรือเท่ากันหรือไม่ ได้แก่ “เป็น” “เหมือน” “คล้าย” “เท่า” “คือ” “เสมอ” “ต่าง” คำกริยาเหล่านี้จะต้องปรากฏระหว่างหน่วยนาม 2 หน่วย เช่น คุณพ่อของฉันเป็นครู

2) คำว่า “เป็น” ที่อยู่หมวดคำขยาย ชนิดคำกริยาที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยาอื่น

คำว่า “เป็น” ที่อยู่หมวดคำขยาย ประเภทคำกริยาที่ขยายคำกริยาอื่นนี้ เช่น เขาว่าย่น้ำเป็น คำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ผู้ทำกริยามีความสามารถที่จะทำกริยานั้นหรือไม่ จากตัวอย่างนี้ คือ ‘รู้วิธีย่น้ำ’

นววรรณ พันธุมเมธา (2549)

หนังสือไวยากรณ์ไทย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 นววรรณ พันธุมเมธา (2549) ไม่ได้กล่าวไว้ อย่างชัดเจนว่าคำว่า “เป็น” อยู่ในหมวดคำใด เหมือนที่ปรากฏในหนังสือไวยากรณ์ไทย ฉบับ พิมพ์ครั้งที่ 2 ซึ่งนววรรณ พันธุมเมธา (2527ค) แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” เป็นตัวอย่างหนึ่งของ คำกริยาเปรียบเทียบ

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องประโยคไกริยา นววรรณ พันธุมเมธา (2549: 204) ได้กล่าวว่า ประโยคไกริยาบางประโยคสามารถเติมคำกริยา ได้แก่ คำว่า “เป็น” ลงไปได้ ถ้าหน่วยนามทั้ง 2 หน่วยนั้น สัมพันธ์กันแบบหน่วยนามหนึ่งบอกเล่าเกี่ยวกับอีกหน่วยนามหนึ่ง เช่น *นี้ส่วนแบ่ง ของคุณ เด็กคนนั้นลูกสาวคุณสมศรี* หรือ *เดือนนี้เดือนกันยายน* ตัวอย่างเหล่านี้ สามารถเติมคำว่า “เป็น” ลงไประหว่างหน่วยนามได้

จากตัวอย่างเหล่านี้ น่าจะสรุปได้ว่านววรรณ พันธุมเมธา (2549) ให้คำว่า “เป็น” ที่สามารถ เติมลงไปประโยคไกริยาได้นั้น เป็นคำกริยา ส่วนจะเป็นคำกริยาประเภทใดนั้น เมื่อพิจารณา จากประเภทย่อย ๆ ของคำกริยาที่ปรากฏในหนังสือไวยากรณ์ไทย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “เป็น” น่าจะจัดอยู่ในประเภทคำกริยาแสดงสภาพได้มากกว่าคำกริยาประเภท อื่น ๆ เพราะคำกริยาแสดงสภาพ ในฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 มีความหมายดังนี้

คำกริยาแสดงสภาพ หมายถึง คำที่เปรียบเทียบบุคคลต่าง ๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นบุคคล เดียวกัน สิ่งเดียวกัน เหมือนกันหรือเท่ากันหรือไม่ คำกริยาเช่นนี้มีหลายคำ เช่น “เหมือน” “เท่า” “คล้าย” “เสมอ” “ต่าง” คำกริยาเปรียบเทียบแต่ละคำจะต้องปรากฏร่วมกับหน่วยนาม 2 หน่วย หน่วยนามหนึ่งหมายถึงบุคคลหรือสิ่งที่เป็นเจ้าของสภาพ อีกหน่วยหนึ่งหมายถึงผู้ร่วมสภาพนั้น ๆ (นววรรณ พันธุมเมธา 2549: 14)

ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง *เขาวัยน้ำเป็น* นั้น ในหนังสือไวยากรณ์ไทย ฉบับพิมพ์ ครั้งที่ 3 จัดให้อยู่ในหมวดคำขยาย ประเภทคำกริยาที่ขยายคำกริยาอื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่ต่าง จากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2

สตาวร พ็ชรบารุง (2529)

ในงานวิจัยเรื่องการใช้คำ “เป็น” ในภาษาไทย สตาวร พ็ชรบารุง (2529) ได้แบ่งคำว่า “เป็น” โดยใช้เกณฑ์ทางความหมายเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงกล่าวว่าคำว่า “เป็น” อยู่ในหมวดคำใดเป็นลำดับต่อมา ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิตอยู่’ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยกริยา เช่น *ปลายังเป็นอยู่* และคำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยขยายในหน่วยนาม เช่น *ปลาเป็นดีกว่าปลาตาย* (“เป็น” ขยาย “ปลา”)

2) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ เช่น *แหนมเป็นหรือยัง*

3) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายแสดงสภาพ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยกริยา เช่น *ข้าวเป็นอาหาร เขาเป็นเลิศทางวิชาการ* คำว่า “เป็น” ที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยนาม เช่น *แดงมีถุงทำเป็นโหล* (“เป็นโหล” ขยาย “ถุงทำ”) และคำว่า “เป็น” ที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยกริยา เช่น *เขาจะมาที่นี้เป็นส่วนมาก* (“เป็นส่วนมาก” ขยาย “มา”)

4) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘สามารถ, รู้วิธี’ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยกริยา เช่น *เขาเป็นมวย* และคำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยขยายในหน่วยกริยา เช่น *เขาถึบจักรยานเป็น* (“เป็น” ขยาย “ถึบ”)

5) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายตามคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้า เช่น *งานที่ทำในวันนี้นี้ ไม่ค่อยจะคืบหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น* (คำว่า “เป็น” มีความหมายตามคำกริยา “คืบหน้า”)

6) คำว่า “เป็น” ที่เน้นความหมายของคำอื่น เช่น คำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยกริยาและทำหน้าที่เน้น เช่น *ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียนเป็นเพราะผมไม่สบาย* (คำว่า “เป็น” เน้นความหมายของคำเชื่อม “เพราะ”) หรือคำว่า “เป็น” ที่เป็นหน่วยขยายในหน่วยกริยาและทำหน้าที่เน้น เช่น *เขาเห็นหน้าเธอที่ไรเป็นยิ้มทุกที* (คำว่า “เป็น” เน้นความหมายของคำกริยา “ยิ้ม”)

จากงานวิจัยของสตาวร พ็ชรบารุง (2529) นั้น ความหมายของคำว่า “เป็น” ที่ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่หมายความว่า ‘ได้ที่’ นอกจากนี้ ยังมีกริยาวิเคราะห์อีกหลายประเด็นที่ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างจากสตาวร พ็ชรบารุง (2529) เช่น คำว่า “เป็น” ที่ทำหน้าที่

เน้นความหมายของคำอื่นนั้น ในงานวิจัยนี้วิเคราะห์ว่าเป็นสัมพันธกริยา (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2 และบทที่ 7 หัวข้อ 7.2.4)

จตุพร โคตรกนก (2539)

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบคำไวยากรณ์ “คือ” และ “เป็น” ในภาษาไทย และ “k ” กับ “cie” ในภาษาเขมร ของจตุพร โคตรกนก (2539) ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะเน้นรายละเอียดเฉพาะคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ดังนี้

1) ความหมายของคำว่า “เป็น”

- คำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘ยังมีชีวิตอยู่’ ซึ่งตรงข้ามกับ ‘ตาย’ เช่น ขึ้นอยู่กับเขาต่อไป ฉันทน์เหมือนกับตายทั้งเป็น เขาจับปลาใส่กระทะทั้งที่มันยังเป็น ๆ อยู่เลย
- คำว่า “เป็น” แสดงความสามารถของประธานของประโยค ใช้ตามหลังกริยาหลักของประโยค เช่น ฉันทน์ขบรถเป็น ผู้หญิงท้องนาหุงข้าวทำกับข้าวเป็นกันทุกคน
- คำว่า “เป็น” เทียบได้กับ verb to be ใช้แสดงสถานะ สถานภาพ อาชีพ เชื้อชาติ หรือบรรยายลักษณะของประธานของประโยค เช่น ท่านเป็นนายของคุณ ฉันเป็น ใช้ นอกจากนี้ การบอกสถานภาพอาจจะมีคำบอกลำดับที่มาขยาย เช่น เขาสอบได้ เป็นที่หนึ่งของห้อง หรือในบางครั้งลักษณะของประธานก็แสดงให้เห็นโดยคำลักษณนามที่อยู่ข้างหลังคำว่า “เป็น” เช่น เขากรีดเปลือกทุเรียนออกเป็นพู ๆ
- คำว่า “เป็น” ใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ประดิษฐ์เขา เป็นพวกนอนหนังสือนะเธอ

2) หน้าที่ของคำว่า “เป็น” ซึ่งพิจารณาจากตำแหน่งและใช้กรอบประโยคทดสอบของ วิจิตรนธ์ ภาณุพงศ์ (2538) มีดังต่อไปนี้

- คำว่า “เป็น” ในตำแหน่งคำกริยา ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่สามารถปรากฏในตำแหน่งหน้าและ/หรือหลังคำช่วยกริยา และปรากฏในตำแหน่งหลังคำปฏิเสธ “ไม่” ได้ เช่น ขณะนี้เป็นฤดูแล้งแล้ว เธอคงจะเป็น ชานาที่มีความสุขที่สุด แ ไม่เป็นอะไรมาก
- คำว่า “เป็น” ในตำแหน่งคำขยายนามหรือคำคุณศัพท์ เช่น เขาทอดปลาเป็น ๆ (“เป็น ๆ” ขยาย “ปลา”)

- คำว่า “เป็น” ในตำแหน่งคำขยายกริยาหรือคำกริยาวิเศษณ์ เช่น ฉันเต็มรำเป็น (“เป็น” ขยาย “เต็มรำ”)
- คำว่า “เป็น” ในตำแหน่งคำเชื่อม ได้แก่ คำว่า “เป็น” ซึ่งอยู่ในตำแหน่งระหว่างคำนาม/นามวลี ดังตัวอย่าง ใบหน้าของเขาเป็นรูปไข่ ตัวอย่างนี้ จตุพร โคตรกนก (2539: 81-82) ได้อธิบายว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้อยู่ในตำแหน่งคำกริยา แต่ขาดคุณสมบัติเป็นคำกริยา ทำหน้าที่เชื่อมนามวลีทั้งสองเข้าด้วยกันทำให้เกิดเป็นประโยคและมีลักษณะของการเปรียบเทียบ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในตำแหน่งคำกริยา และคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในตำแหน่งคำเชื่อมข้างต้นนั้น ต่างก็เป็นสัมพันธกริยาเหมือนกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง ใบหน้าของเขาเป็นรูปไข่ นี้ ก็อาจจะเป็นคำว่า “เป็น” ในตำแหน่งคำกริยาได้ หากเพิ่มคำช่วยกริยาและคำปฏิเสธเข้าไปในประโยค เช่น ใบหน้าของเขาน่าจะไม่เป็นรูปไข่

จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) และราตรี แจ่มนิยม (2546)

งานวิจัยเรื่องกระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ศึกษาคำเพียง 2 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยาและคำบุพบท จำนวน 23 คำ และคำว่า “เป็น” เป็นหนึ่งในคำเหล่านี้

เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกหมวดคำกริยาออกจากคำบุพบทในงานวิจัยนี้ ได้แก่ การปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ และการแยกจากนามวลี กล่าวคือ คำกริยาจะสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธได้ และสามารถปรากฏแยกจากนามวลีที่ตามหลังได้ ในขณะที่คำบุพบทไม่สามารถทำได้

ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ตัดสินว่าเป็นคำกริยา (คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาตัวเดียวของประโยค) เช่น สัญลักษณ์ของปลาเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องราวทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเป็นการนำเสนอเรื่องราวให้เกิดความต่อเนื่องกัน หรือ ไม้ย้อมสีอ่อน ๆ เป็นลักษณะสีของลูก Plum แดง

ส่วนตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ตัดสินว่าเป็นคำบุพบท (คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏหลังคำกริยาอื่น) เช่น ผนังไม้ฉลุช่องเป็นรูปตัวปลา หรือ สัญลักษณ์ของร้านคือ ประติมากรรมรูปปลา สร้างด้วยไม้ชิ้นเป็นรูปตัวปลา

ส่วนงานวิจัยเรื่องการศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย ราชตรีแจ่มนิยม (2546) ก็ได้ศึกษาคำทั้ง 23 คำเหมือนกับจรัสดาว อินทรทัศน (2539) แต่ศึกษาจากข้อมูลภาษาต่างสมัย ส่วนหลักเกณฑ์จำแนกหมวดคำก็ใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับจรัสดาว อินทรทัศน (2539) ดังนั้น จึงทำให้การวิเคราะห์หมวดคำและการเรียกชื่อหมวดคำไม่ต่างจากที่จรัสดาว อินทรทัศน (2539) ได้วิเคราะห์ไว้ ถึงแม้ว่าราชตรีแจ่มนิยม (2546) จะศึกษาคำว่า “เป็น” ในภาษาต่างสมัย แต่ก็เน้นศึกษาเฉพาะคำกริยาและคำบุพบทเท่านั้น แต่การศึกษาของผู้วิจัยจะเน้นศึกษาคำว่า “เป็น” ทุกหมวดคำ

Iwasaki และ Ingkaphirom (2005)

Iwasaki และ Ingkaphirom (2005: 221-229) ได้กล่าวถึงประโยคที่มีสัมพันธกริยา (Copulative sentences) “เป็น” และ “คือ” ไว้ในหนังสือ **A Reference Grammar of Thai** ในส่วนของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยานั้น มีรายละเอียดดังนี้

สัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทย มีสถานะเป็นคำกึ่งกริยา (semi-verbal) กล่าวคือ สัมพันธกริยา “เป็น” ไม่ได้เป็นคำกริยาโดยสมบูรณ์อย่างคำกริยาทั่ว ๆ ไป เพราะคำกริยาทั่วไปสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่” ได้ ในขณะที่สัมพันธกริยา “เป็น” มักจะต้องปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ได้” เช่น *ไม่ครบ ไม่ได้เป็น* (นักเขียน) มีเพียงบางบริบทเท่านั้นที่สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่” โดยตรงได้ เช่น *เอ มันไม่เป็นอย่างนั้น*

สัมพันธกริยา “เป็น” มักจะปรากฏในโครงสร้าง [นามวลี₁ + “เป็น” + นามวลี₂] นามวลี₂ จะบ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติของนามวลี₁ หรือที่ Iwasaki และ Ingkaphirom (2005: 221) เรียกว่า “attribution” นามวลี₂ ซึ่งตามหลังคำว่า “เป็น” นี้มักจะเป็นคำที่บ่งบอกสภาพที่ถาวรหรือกึ่งถาวร เช่น อาชีพของบุคคลหรือคุณลักษณะของบุคคลหรือสิ่ง เช่น *ท่านเป็นกบฏ มันเป็นเม็ดสีเขียว ๆ ใ*

โดยปกติ สัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทย จะไม่ปรากฏนำหน้าคำคุณศัพท์ เว้นแต่ในกรณีที่คำคุณศัพท์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของนามวลี เช่น *ความขยันเป็นสิ่งสำคัญในการเรียน* (คำว่า “สำคัญ” เป็นส่วนหนึ่งของนามวลี “สิ่งสำคัญ”) และสัมพันธกริยา “เป็น” ก็สามารถนำหน้าคำนามที่มีคุณสมบัติทางความหมายคล้ายกับคำคุณศัพท์ได้ เช่น คำว่า “ประโยชน์” ดังตัวอย่าง *ขอให้พยายามทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย*

นอกจากนี้ สัมพันธกริยา “เป็น” ก็สามารถนำหน้าคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความเจ็บป่วยหรือลักษณะหรือภาวะของบุคคลหรือสิ่งของได้ เช่น เป็นหวัด เป็นเบาหวาน เป็นสนิม เป็นคราบ

นอกจากคำว่า “เป็น” จะเป็นสัมพันธกริยาแล้ว Iwasaki และ Ingkaphirom (2005: 353) ยังได้กล่าวไว้ว่าคำว่า “เป็น” ก็สามารถทำหน้าที่เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำ ซึ่งหมายถึง ‘มีชีวิต’ และเป็นคำกริยาช่วยที่แสดงถึงความสามารถซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ในการทำบางสิ่งหรือวิธีที่จะทำบางสิ่งได้ด้วย

จากการศึกษาภาษาที่ผ่านมาข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” มีความหมาย หน้าที่ และปรากฏอยู่ในหมวดคำที่หลากหลายมาก แต่มีคำว่า “เป็น” บางประเภทหรือบางความหมายที่การเรียกชื่อหมวดคำยังคงมีปัญหา ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

งานที่ศึกษาคำว่า “เป็น”	คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง “ฉัน <u>เป็น</u> นักเรียน”	คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง “ฉัน <u>ว่า</u> น้ำ <u>เป็น</u> ”
พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546)	วิกตรรถกริยา	-
อุดม วโรตม์สิขิตติ (2542)	ตุลกริยา สันธานกริยา	อกรรมกริยาสามัญท่ายประโยค
สุรพล ชัยทองวัฒนา (2532)	คำกริยาบ่งบอกลักษณะ	-
บรรจบ พันธุเมธา (2521)	คำกริยาที่ยังไม่ได้ความบริบูรณ์	คำกริยาช่วย
กำชัย ทองหล่อ (2547)	วิกตรรถกริยา	คำวิเศษณ์
นววรรณ พันธุเมธา (2527ก) “การใช้ภาษา”	คำกริยาที่มีความหมาย ไม่สำเร็จในตัวเอง	คำขยายคำกริยา
นววรรณ พันธุเมธา (2527ค) “ไวยากรณ์ไทย” พิมพ์ครั้งที่ 2	คำกริยาเปรียบเทียบ	คำขยาย
นววรรณ พันธุเมธา (2549) “ไวยากรณ์ไทย” พิมพ์ครั้งที่ 3	คำกริยาแสดงสภาพ (ผู้วิจัยพิจารณาจากนิยาม)	คำขยาย

งานที่ศึกษาคำว่า “เป็น” (ต่อ)	คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง “ฉัน <u>เป็น</u> นักเรียน”	คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง “ฉัน <u>ว่า</u> น้ำ <u>เป็น</u> ”
สถาวร พัชรบำรุง (2529)	หน่วยกริยา, ส่วนประกอบของหน่วยขยาย	หน่วยกริยา, หน่วยขยาย
จตุพร โคตรกนก (2539)	ตำแหน่งคำกริยา, ตำแหน่งคำเชื่อม	ตำแหน่งคำขยายตำแหน่งกริยา/ คำกริยวิเศษณ์
จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ราตรี แจ่มนิยม (2546)	คำกริยา, คำบุพบท (หากปรากฏหลังกริยาอื่น)	-
Iwasaki และ Ingkaphirom (2005)	คำกึ่งกริยา	คำกริยาช่วย

ตารางที่ 2.4 แสดงการเรียกชื่อหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่นักภาษาศาสตร์หรือนักไวยากรณ์ได้เสนอไว้

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในคอลัมน์ที่ 2 มีชื่อเรียกที่หลากหลายมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการให้คำนิยามที่แตกต่างกัน แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเรียกชื่อว่า “สัมพันธกริยา” และจะให้คำนิยามโดยคำนึงถึงลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” เป็นหลัก ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดอีกครั้งในบทที่ 4

ส่วนคำว่า “เป็น” ในคอลัมน์สุดท้ายซึ่งหมายถึง ‘วิธี’ ก็มีปัญหาในการวิเคราะห์หมวดคำหรือชนิดของคำที่ยังไม่สอดคล้องกันอยู่เช่นกัน จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้เป็นได้ทั้ง คำกริยาช่วย คำอาการกริยาสามัญท้ายประโยค และคำ(กริยา)วิเศษณ์/คำขยาย(กริยา) ดังนั้น ในบทต่อไป ซึ่งจะกล่าวถึงการจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น” นั้น ผู้วิจัยจะเสนอเกณฑ์การวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในความหมายดังกล่าวว่าในงานวิจัยนี้เห็นว่าเป็นคำชนิดใด

บทที่ 3

การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น”

ในการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในข้อมูล เรื่องสำคัญที่นำมาพิจารณาในลำดับต้น ๆ คือ คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหมวดคำใดได้บ้าง และจะเลือกใช้เกณฑ์ใดในการวิเคราะห์หมวดคำของคำว่า “เป็น” เนื่องจากการจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น” ในการศึกษาที่ผ่านมายังคงมีปัญหาหรือมีการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในหลายบริบทที่ยังไม่เป็นที่ยุติ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในตอนท้ายของบทที่ 2

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงคำว่า “เป็น” ในเรื่องการจำแนกหมวดคำในภาพรวม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ ๆ ได้แก่

หัวข้อแรกจะกล่าวถึงการจำแนกคำว่า “เป็น” ออกเป็นหมวดคำต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “เป็น” สามารถจำแนกได้เป็น 3 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์

ส่วนอีกหัวข้อหนึ่งจะเป็นการกล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่อยู่ในหมวดคำกริยา สาเหตุที่ต้องแยกออกมากล่าวในอีกหัวข้อหนึ่ง เนื่องจากคำว่า “เป็น” ในหมวดคำนี้มีรายละเอียดที่ซับซ้อนมากกว่าหมวดคำอื่น ๆ

3.1 การจำแนกคำว่า “เป็น” ออกเป็นหมวดคำต่าง ๆ

การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น” ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การจำแนกหมวดคำที่วิจิตร ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้ในหนังสือโครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์ เป็นเกณฑ์สำคัญในการวิเคราะห์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเกณฑ์ที่นำมาจำแนกคำว่า “เป็น” ได้ชัดเจนที่สุดซึ่งจะมีทั้งแบบที่นำมาใช้โดยตรงและแบบที่นำมาประยุกต์ใช้

เกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการจำแนกคำว่า “เป็น” ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ การจำแนกคำว่า “เป็น” ในทุกบริบทจะต้องผ่านการวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ 2 ด้าน ด้านแรก คือ การวิเคราะห์ที่ “ตำแหน่ง” ของคำว่า “เป็น” (คำว่า “เป็น” อยู่

หน้าหรือหลังหน่วยใดบ้าง) อีกด้านหนึ่ง คือ การวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็น “องค์ประกอบของวลี” (คำว่า “เป็น” ปรากฏเป็นองค์ประกอบส่วนใดของนามวลีหรือกริยาวลี)

นอกจากนี้ ยังมีการใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์อื่น ๆ อีก ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์คำหมวดใดหมวดหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะว่าเกณฑ์บางเกณฑ์ได้กำหนดคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของหมวดคำนั้น ๆ เท่านั้น ไม่สามารถใช้กับหมวดคำอื่นได้ เช่น หากกล่าวถึงคุณสมบัติการปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา หมวดคำที่สามารถปรากฏร่วมได้ก็จะได้แก่ คำกริยาเท่านั้น หรือหากกล่าวถึงคำที่ทำหน้าที่ขยาย หมวดคำที่ทำหน้าที่ดังกล่าวได้ก็จะได้แก่ คำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์เท่านั้น

ด้วยเหตุที่งานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์การจำแนกหมวดคำตามแนวคิดของวิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538) เป็นหลัก ดังนั้น ชื่อเรียกคำแต่ละหมวดก็จะใช้ชื่อเรียกตามที่วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้ด้วย จากขอบเขตข้อมูลของงานวิจัยนี้พบว่าคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในเอกสารข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน สามารถจำแนกให้อยู่ในหมวดคำใหญ่ ๆ ได้ทั้งสิ้น 3 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์

การจำแนกคำว่า “เป็น” แต่ละหมวดคำ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 การจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าเป็นคำกริยา

ในการจำแนกคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) ตำแหน่ง 2) การปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี

การวิเคราะห์ 2 ด้านแรก คือ เรื่องตำแหน่งและการปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยานี้ เป็นการวิเคราะห์ที่ได้แนวทางมาจากกรอบประโยคทดสอบคำกริยาทั้ง 4 ประเภทที่วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้ ดังนี้

ตำแหน่งและการปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538: 52-55) ได้เสนอกรอบประโยคทดสอบเพื่อจำแนกหมวดคำกริยาชนิดต่าง ๆ ไว้ คำกริยาเหล่านี้ ได้แก่ คำกริยากรรม คำกริยากรรม คำกริยาวิกรรม และคำกริยากรรมย่อย ดังนี้

หมวดคำกริยากรรม

นาม ___ แล้ว

นาม กำลัง ___

หมวดคำกริยากรรม

นาม ___ นาม แล้ว

นาม กำลัง ___ นาม

หมวดคำกริยาทวิกรรม

นาม ___ นาม นาม แล้ว

นาม กำลัง ___ นาม นาม

หมวดคำกริยากรรมย่อย

นาม ___ กว่า นาม แล้ว

คำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบข้างต้นได้ จะถือว่าเป็นคำกริยา และจากกรอบประโยคทดสอบเหล่านี้สามารถนำมาอธิบายลักษณะทางวากยสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของคำกริยาได้ ดังนี้

ในด้านตำแหน่ง หากพิจารณาภาพรวมจะเห็นว่าในตำแหน่งหลังคำกริยานั้น อาจจะมีนามตามหลังหรือไม่มีก็ได้ ในขณะที่ในตำแหน่งหน้าคำกริยาจะต้องมีนามปรากฏเสมอ ซึ่งนามในที่นี้ หากพิจารณาในฐานะที่เป็นส่วนของประโยค ก็คือ หน่วยประธาน (ดังจะกล่าวรายละเอียดในส่วนต่อไปเรื่อง “การเป็นองค์ประกอบของวลี”)

นอกจากนี้ คำกริยายังมีตำแหน่งหน้าคำช่วยหลังกริยาหรือมีตำแหน่งหลังคำช่วยหน้ากริยา คำช่วยหลังกริยาหรือคำช่วยหน้ากริยาที่วิจิตรน ภาณุพงศ์ (2538: 52-55) ได้ยกมาเป็นตัวอย่าง ได้แก่ คำว่า “แล้ว” และ “กำลัง” ตามลำดับ

จากตำแหน่งของคำกริยากับคำช่วยกริยานี้ หากพิจารณาในอีกมุมมองหนึ่ง คือ เรื่องของการปรากฏร่วมของคำ ก็อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หากคำคำนั้นเป็นคำกริยาก็จะสามารถปรากฏร่วมกับหมวดคำช่วยกริยาทั้งคำช่วยหน้ากริยาและคำช่วยหลังกริยาได้

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้กล่าวว่าคำช่วยกริยา “แล้ว” หรือ “กำลัง” เป็นคำแสดงการณลักษณะในภาษาไทยที่มีความหมายเฉพาะซึ่งอาจจะขัดแย้งกับคำกริยาบางคำ จนเป็นเหตุให้ไม่เป็นที่ยอมรับทั้ง ๆ ที่ถูกไวยากรณ์ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553: 47) เช่น *ขนมเคঁกนี้กำลังอ่อยมาก*

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำช่วยกริยา “แล้ว” หรือ “กำลัง” เป็นเพียงตัวแทนของหมวดคำช่วยหลังกริยาและหมวดคำช่วยหน้ากริยาที่วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538: 52-55) ได้ยกมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น คำช่วยกริยาที่สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาได้นั้น ยังมีอีกหลายคำ ดังนั้น หากคำช่วยกริยา “แล้ว” หรือ “กำลัง” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบางคำแล้วขัดแย้งกัน ก็อาจเปลี่ยนไปใช้คำช่วยกริยาอื่น ๆ ทดสอบแทนได้ เช่น *ขนมเค้กนี้หน้าจะ/คงจะอร่อยมาก* ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้คำช่วยกริยาอื่นทดสอบความเป็นคำกริยา เช่น งานวิจัยของ Sripen (1982: 18) และยาใจ ชูวิชา (2536: 3) ที่เลือกใช้คำช่วยกริยา “คง” เพราะเห็นว่ามีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำกริยาน้อยกว่าคำช่วยกริยา “แล้ว” หรือ “กำลัง”

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยานั้น ผู้วิจัยพบว่าอาจจะปรากฏในบริบทที่มีคำช่วยกริยาหรือไม่มีก็ได้ และถึงแม้ว่าในบางบริบทคำว่า “เป็น” จะไม่ได้ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคำกริยานั้นจะปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาไม่ได้ ในที่นี้จะยกตัวอย่างเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (1) คาร์เนเลียนเป็นหินชนิดหนึ่งที่มีสีส้มแดง
- (2) อหิวาตกโรคที่กำลังระบาดหนักในซิมบับเวกำลังเป็นภัยคุกคามอย่างใหญ่หลวงต่อประชาชนถึง 300,000 คน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) และตัวอย่างที่ (2) เป็นคำชนิดเดียวกัน คือ เป็นสัมพันธกริยา แต่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) ไม่ได้ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาใด ๆ ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (2) ปรากฏร่วมกับคำหน้าช่วยกริยา “กำลัง” ได้ ดังนั้น หากพิจารณาเพียงเท่านี้ ก็อาจจะสรุปได้ในขั้นต้นว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (2) เป็นคำกริยา

ส่วนตัวอย่างที่ (1) นั้น การที่เป็นข้อมูลในสมัยปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยสามารถทดสอบด้วยการเติมคำช่วยกริยาอื่น ๆ ลงไปที่หน้าและหลังคำว่า “เป็น” ได้ทันที เพราะสามารถตัดสินได้ในฐานะผู้พูดภาษาไทยปัจจุบันว่าคำช่วยกริยานั้นสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “เป็น” ได้แล้วขัดแย้งหรือไม่ เช่น *คาร์เนเลียนหน้าจะเป็นหินชนิดหนึ่งที่มีสีส้มแดง* เมื่อคำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “น่าจะ” ได้ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) นั้นก็ถือว่าเป็นคำกริยาด้วย

ในกรณีที่เป็นตัวอย่างข้อมูลภาษาในอดีต ก็มีลักษณะเดียวกัน คือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างจำนวนหนึ่งไม่ได้ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาให้เห็น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยา

(3) จนถึงปากอ่าวเมืองชีวิตะเวกวิยะ ซึ่งเป็นปากอ่าวของกรุงโรม

(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 21)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3) นี้เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏระหว่างนามวลี 2 หน่วย ได้แก่ “ปากอ่าวเมืองชีวิตะเวกวิยะ” กับ “ปากอ่าวของกรุงโรม”

เมื่อตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างข้อมูลในภาษาต่างสมัย ดังนั้น เราจึงไม่อาจทราบได้ว่าเมื่อเติมคำช่วยกริยาเข้าไปหน้าหรือหลังคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้แล้วจะเกิดความขัดแย้งหรือไม่ เนื่องจากไม่ใช่ผู้พูดภาษาในสมัยนั้น ๆ

หากเกิดกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยก็จะพิจารณาจากข้อมูลในสมัยเดียวกันว่ามีคำว่า “เป็น” เดียวกันนี้ (คำว่า “เป็น” ชนิดเดียวกันหรือความหมายเดียวกันซึ่งปรากฏในตำแหน่งเดียวกัน) ปรากฏในเอกสารข้อมูลในสมัยเดียวกันอีกหรือไม่ (อาจจะเป็นเอกสารเรื่องเดียวกันหรือคนละเรื่องก็ได้ แต่ต้องอยู่ในสมัยเดียวกัน) และถ้าหากพบว่ามีปรากฏ ก็พิจารณาต่อไปว่าคำว่า “เป็น” นี้ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาหรือไม่ ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยา

(4) ครั้งถึง ณ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำปีมะโรง ยังเป็นนพศก

(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 21)

ตัวอย่างที่ (4) ไม่เพียงแต่เป็นตัวอย่างที่อยู่ในสมัยเดียวกับตัวอย่างที่ (3) แต่ยังเป็นตัวอย่างที่อยู่ในเอกสารเรื่องเดียวกันด้วย คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (4) นี้ เป็นสัมพันธกริยา และมีตำแหน่งระหว่างนามวลี 2 หน่วย ได้แก่ “เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำปีมะโรง” และ “นพศก” ซึ่งถือว่าเป็นชนิดเดียวกันและมีตำแหน่งเดียวกันกับคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3)

เมื่อคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (4) สามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา “ยัง” ได้ จึงน่าจะทำให้สรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาที่มีตำแหน่งระหว่างนามวลี 2 หน่วยในสมัยอยุธยาเป็นคำกริยา ซึ่งก็หมายรวมถึงคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3) ด้วย

การเป็นองค์ประกอบของวลี

นอกจากการวิเคราะห์หมวดคำด้วยกรอบประโยคทดสอบแล้ว วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 88) ยังได้เสนอการวิเคราะห์องค์ประกอบของวลีซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องกรอบประโยคทดสอบไว้ด้วย กล่าวคือ คำที่จำแนกได้ว่าเป็นคำกริยานั้น หากพิจารณาในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของวลีหรือส่วนของประโยค ก็จะถือว่าเป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยแทน

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของกริยาวลีทั้ง 10 โครงสร้างที่วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 91-92) ได้แสดงไว้ พบว่าทุกโครงสร้างจะต้องประกอบด้วยหน่วยแทน โดยอาจจะประกอบด้วยหน่วยแทนที่ปรากฏเพียงหน่วยเดียว หรือประกอบด้วยหน่วยแทนที่ปรากฏร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วยก็ได้ จึงน่าจะสรุปได้ว่าหน่วยแทนนี้เป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดในกริยาวลี

องค์ประกอบที่สามารถปรากฏร่วมกับหน่วยแทน ได้แก่ 1) หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแทน (ประกอบด้วยคำ 2 ชนิด ได้แก่ คำช่วยหน้ากริยาและคำปฏิเสธ “ไม่”) 2) หน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยแทน (ประกอบด้วยคำช่วยหลังกริยา) และ 3) หน่วยขยาย (ประกอบด้วยคำกริยาวิเศษณ์ หรือวลีลดฐานะ ได้แก่ สถานวลีลดฐานะและกาลวลีลดฐานะ)

ในการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของวลีนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เป็น” กับหน่วยต่าง ๆ ในประโยค ซึ่งเป็นการประยุกต์มาจากการวิเคราะห์ประโยคที่วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 125) ได้นำเสนอไว้ในรูปแบบตาราง ดังนี้

1)	หน่วยประธาน			หน่วยกรรม	
2)	นามวลี			กริยาวลี	
	กระเป่า	สองใบ	นั้น	หนัก	เหลือเกิน
3)	หน่วยหลัก	หน่วยจำนวน	หน่วยกำหนด	หน่วยแทน	หน่วยขยาย
4)	คำนาม	คำจำนวนนับ คำลักษณนาม	คำบอกกำหนด เสียงตรี	คำกริยากรรม	คำกริยาวิเศษณ์

ตารางที่ 3.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ซึ่งวิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้วิเคราะห์ไว้

วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 125-128) ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์ในลักษณะข้างต้นจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำทั้งในแนวตั้งและแนวขวาง กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์จากหน่วยเล็กไปหาหน่วยใหญ่ คือ จากระดับคำไปหาประโยค เช่น เห็นว่าคำนั้นเป็นองค์ประกอบของวลีชนิดใด ส่วนความสัมพันธ์ในแนวขวางเป็นความสัมพันธ์ในด้านตำแหน่ง เช่น การเรียงลำดับของคำว่าคำใดปรากฏก่อนหรือคำใดปรากฏหลัง

อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ผู้วิจัยจะไม่วิเคราะห์ทุกระดับหรือทุกคำอย่างละเอียดดังที่วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้ แต่จะเน้นการวิเคราะห์เฉพาะคำว่า “เป็น” และหน่วยที่สัมพันธ์กับคำว่า “เป็น” โดยตรงเท่านั้น และจะนำเสนอในลักษณะของแผนภูมิแทนการนำเสนอแบบตาราง เนื่องจากเห็นว่าน่าจะทำให้เห็นภาพการเป็นองค์ประกอบของวลีได้ชัดเจนกว่า

ตัวอย่างของคำว่า “เป็น” ที่จำแนกว่าเป็นคำกริยา มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5

(5) เปน, คือมีชีวิตอยู่, เช่นไม้สดมีใบและอดเขียวช้่นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้นว่า
ยังเปน

(อักษรภิธานศรับท์ Dictionary of the Siamese Language)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2514: 401)

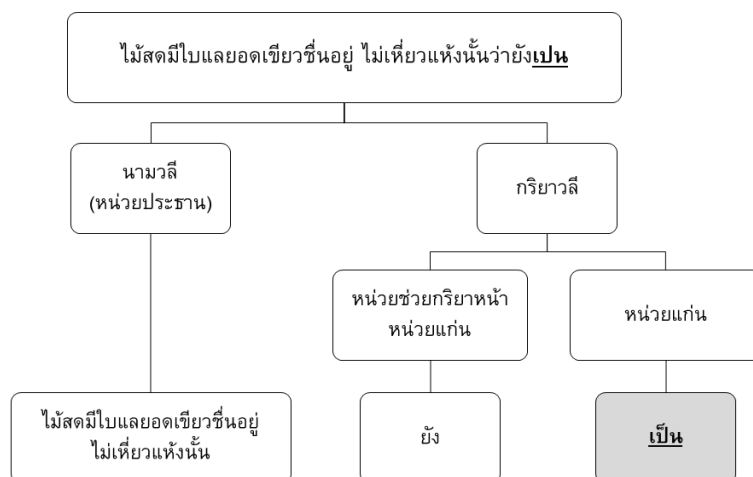
(6) ท่านอยู่ในเง้อมมือผมแล้ว จริงหนะขอรับ ถึงท่านเปน ๆ อยู่ก็ดูเอาเถอะ หะหะ-
ผมจะยิงท่านให้ตายกลิ้งทุตอยู่ที่นี้เอง

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 2)

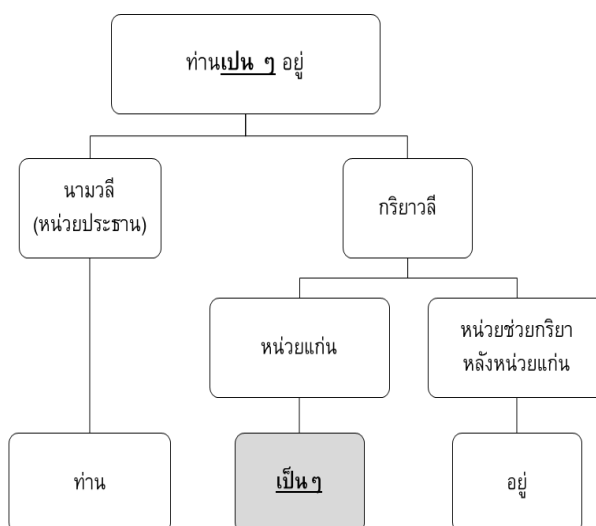
(วชิรญาณ, 2433: 15)

คำว่า “เป็น” ตัวอย่างที่ (5) และคำซ้ำ “เป็น ๆ” ตัวอย่างที่ (6) ซึ่งมีความหมายประจำคำ¹ว่า ‘มีชีวิต’ นั้น มีความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในแผนภูมิต่อไปนี้

¹ความหมายประจำคำ (content meaning) จะเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ที่อ้างถึงสิ่ง คน สถานที่ เหตุการณ์ คุณสมบัติของสิ่ง เป็นต้น ความหมายเช่นนี้จะปรากฏในกลุ่มที่เป็นหมวดคำเปิด (open class forms) ซึ่งสมาชิกจะเพิ่มขึ้นได้อย่างไม่จำกัด (Evans, 2007: 46-47)

แผนภูมิ¹ที่ 3.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (5)

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (6)

จากแผนภูมิข้างต้น เมื่อพิจารณาในด้านตำแหน่งจะพบว่าคำว่า “เป็น” และ “เป็น ๆ” มีตำแหน่งอยู่หลังนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค ได้แก่ “ไม้สดมีใบและยอดเขียวช้่นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้น” และ “ท่าน” ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในด้านการปรากฏรวมจะ

¹แผนภูมิซึ่งนำเสนอในบทนี้ เป็นแผนภูมิที่ประยุกต์มาจากการวิเคราะห์ประโยคที่วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 125) ได้นำเสนอไว้เพื่อใช้ในการศึกษาคำว่า “เป็น” ในงานวิจัยนี้โดยเฉพาะ ไม่ใช่แผนภูมิต้นไม้ (tree diagram) ซึ่งใช้กันแพร่หลายในทางภาษาศาสตร์

เห็นว่าคำว่า “เป็น” และ “เป็น ๆ” สามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาได้ด้วย ได้แก่ คำช่วยหน้ากริยา “ยัง” และคำช่วยหลังกริยา “อยู่” ตามลำดับ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของวลีจะพบว่าคำว่า “เป็น” และ “เป็น ๆ” เป็นองค์ประกอบชนิดหน่วยแก่น ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของกริยาวลี จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” หรือ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ในหมวดคำกริยา

อนึ่ง วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 88) ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่าหน่วยแก่นนี้อาจจะประกอบด้วยคำกริยาเพียงคำเดียว เช่น คำกริยา “สวย” “เขียน” หรือ “ให้” หรือคำกริยามากกว่า 1 คำก็ได้ เช่น “เดินหา” “ชอบเดินดู” “เริ่มศึกษาค้นคว้าหา(ความรู้)” ในกรณีของคำว่า “เป็น” ก็มีลักษณะเช่นนี้ ดังตัวอย่าง

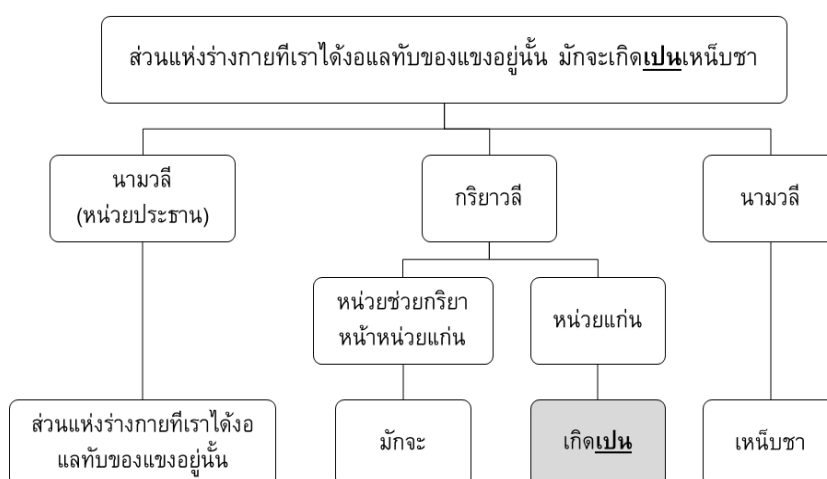
ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5

(7) ส่วนแห่งร่างกายที่เราได้งอแลทับของแขงอยู่นั้น มักจะเกิดเปนเหน็บชา

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 49)

(วชิรญาณ, 2434: 583)

คำว่า “เป็น” ตัวอย่างที่ (7) เป็นสัมพันธ์กริยา มีความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (7)

จากแผนภูมิข้างต้น เมื่อพิจารณาในด้านตำแหน่งจะพบว่าคำว่า “เป็น” มีตำแหน่งอยู่หลังนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค ได้แก่ “ส่วนแห่งร่างกายที่เราได้งอแลทับของแขงอยู่นั้น” และเมื่อพิจารณาในด้านการปรากฏร่วมจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” สามารถ

ปรากฏพร้อมกับคำช่วยกริยาได้ด้วย ได้แก่ คำช่วยหน้ากริยา “มักจะ” นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของวลีจะพบว่าคำว่า “เป็น” ปรากฏพร้อมกับคำกริยา “เกิด” เป็นองค์ประกอบชนิดหน่วยแก่นร่วมกัน จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ในหมวดคำกริยา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าอยู่ในหมวดคำกริยานั้น ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์หลัก ๆ 3 ด้าน คือ 1) ตำแหน่ง 2) การปรากฏพร้อมกับคำช่วยกริยา และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี จึงสรุปได้ว่าหากคำว่า “เป็น” ในบริบทนั้นเป็นคำกริยาจะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

[+หน่วยประธาน _]	=	คำว่า “เป็น” มีตำแหน่งหลังนามวลีที่เป็นหน่วยประธานของประโยค
[+ปรากฏพร้อมกับคำช่วยกริยาได้]	=	คำว่า “เป็น” สามารถปรากฏพร้อมกับคำช่วยกริยาได้
[+หน่วยแก่น]	=	คำว่า “เป็น” เป็นองค์ประกอบของกริยาวลี ชนิดหน่วยแก่น

อนึ่ง ในการศึกษาคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะไม่จำแนกชนิดย่อยของคำกริยาเหมือนที่วิจิตรน ภาณุพงศ์ (2538) ได้จำแนกไว้ตามกรอบประโยคทดสอบว่าเป็นคำกริยาอาการ คำกริยากรรม คำกริยาทวิกรรม หรือคำกริยาอาการย่อย แต่ผู้วิจัยจะแบ่งชนิดย่อยตามความหมายและหน้าที่ของคำว่า “เป็น” แทน ได้แก่ คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ สัมพันธกริยา และคำกริยาแทน ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อ 3.2 ต่อไป

3.1.2 การจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าเป็นคำคุณศัพท์

ในการจำแนกคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ตำแหน่ง 2) หน้าที่ และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี

แม้ว่าวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2538: 55) จะไม่ได้สร้างกรอบประโยคทดสอบเพื่อจำแนกคำคุณศัพท์ไว้โดยเฉพาะ แต่ก็ได้อธิบายลักษณะทางวากยสัมพันธ์ในด้านตำแหน่งและหน้าที่ของคำคุณศัพท์ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

ตำแหน่งและหน้าที่

วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 55) กล่าวว่าคำคุณศัพท์ คือ “คำที่ปรากฏหลังคำนาม แล้วร่วมกันทำหน้าที่เดียวกับคำนาม หรือพูดอีกอย่างว่าคำที่ขยายคำนาม”

มีข้อสังเกตว่า หากพิจารณาเฉพาะเกณฑ์ตำแหน่งจะพบว่าคำคุณศัพท์และคำกริยา ต่างก็มีตำแหน่งอยู่หลังคำนามเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ อาจทำให้ผู้ตั้งคำถามว่าคำคุณศัพท์ประเภทหนึ่ง เช่น คำว่า “เก่า” ในตัวอย่าง *เสื้อ(ตัว)เก่ายังใช้ได้* สามารถรวมให้อยู่ในหมวดคำเดียวกับคำกริยา เช่น “เก่า” ในตัวอย่าง *เสื้อคงเก่ากว่ากางเกงแล้ว* ได้หรือไม่ (วิจินตน์ ภาณุพงศ์, 2538: 56) หรือคำว่า “เก่า” ทั้ง 2 บริบทนี้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร จากประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2552: 295) ได้กล่าวว่าสามารถตอบได้หลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับว่ายึดตามแนวคิดของนักไวยากรณ์คนใด

หากวิเคราะห์ตามแนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546: 87) ก็จะระบุได้เลยว่าคำว่า “เก่า” ในทั้ง 2 ตัวอย่างจัดอยู่ในชนิดคำวิเศษณ์ (หมายรวมถึงคำคุณศัพท์ด้วย) ก่อนจากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ต่ออีกชั้นหนึ่งว่าคำวิเศษณ์ “เก่า” นี้มี 2 หน้าที่ คือ มีหน้าที่ประกอบคำอื่นให้แปลกออกไป เช่น คำว่า “ช้า” ในตัวอย่าง *เดินช้า* ซึ่งทำหน้าที่ประกอบกริยา “เดิน” หรือมีทำหน้าที่เป็นกริยา เช่น คำว่า “โง่” ในตัวอย่าง *เขาโง่* ซึ่งทำหน้าที่เป็นนอกรวมกริยา

ถ้าหากใช้แนวคิดของวิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 56) ซึ่งมีแนวคิดว่าคำคำเดียวทำหน้าที่ได้หลายอย่าง คำว่า “เก่า” จะแบ่งออกเป็น 2 หน้าที่ ถ้าทำหน้าที่ขยายนามก็จะเรียกว่าคำคุณศัพท์ แต่ถ้าทำหน้าที่อย่างกริยาก็จะเป็นคำกริยา ในการศึกษาคำว่า “เป็น” ผู้วิจัยก็จะเลือกใช้แนวทางนี้

แม้ว่าคำกริยาและคำคุณศัพท์จะปรากฏหลังคำนามเหมือนกัน แต่หากพิจารณาโครงสร้างของทั้งประโยค จะพบว่าคำทั้ง 2 หมวด ปรากฏหลังคำนามที่มีสถานะต่างกัน และการที่จะทราบว่คำนามแต่ละคำมีสถานะแตกต่างกันอย่างไร ก็ต้องวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของวลี

การเป็นองค์ประกอบของวลี

ในการวิเคราะห์เรื่องการเป็นองค์ประกอบของวลีนี้ จะช่วยแสดงให้เห็นว่าคำนามที่ปรากฏหน้าคำว่า “เป็น” ทำหน้าที่หรือเป็นองค์ประกอบของหน่วยทางภาษาในระดับใด

ในกรณีของคำกริยานั้น คำกริยาก็จะเป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยแก่นซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาของประโยค ในขณะที่คำนามที่นำมาก่อนก็จะเป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยหลักซึ่งทำหน้าที่เป็น “หน่วยประธาน” ของประโยค คำกริยาและคำนามที่นำมาก่อนนั้น ไม่ได้เป็นองค์ประกอบของวลีเดียวกัน

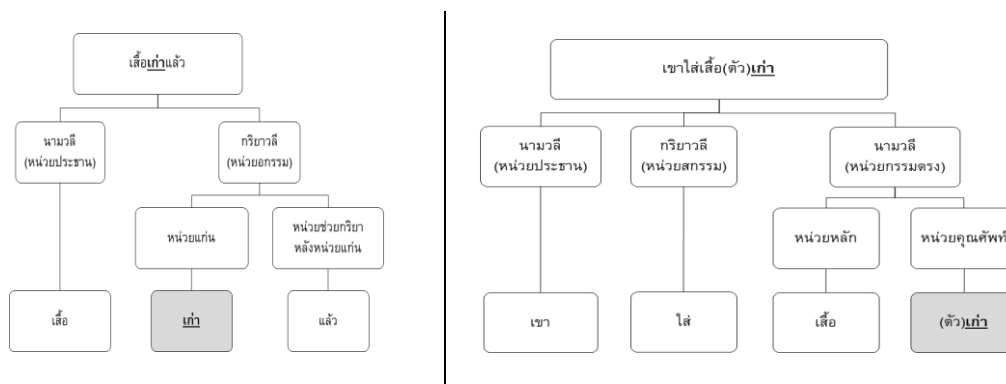
ส่วนกรณีของคำคุณศัพท์ก็จะแตกต่างกัน เพราะทั้งคำนามและคำคุณศัพท์ จะต้องปรากฏเป็นองค์ประกอบของนามวลีเดียวกัน โดยคำนามจะมีฐานะเป็น “หน่วยหลัก” ของนามวลี และคำคุณศัพท์จะมีฐานะเป็นหน่วยคุณศัพท์ของนามวลี ทั้ง 2 หน่วยนี้จะทำหน้าที่ร่วมกันเป็นส่วนของประโยคเดียวกัน เช่น เป็นหน่วยประธาน หรือหน่วยกรรมตรง

ในที่นี้จะเปรียบเทียบคำว่า “เก่า” ในตัวอย่าง 2 ตัวอย่าง เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ดังนี้

(8) เสื้อเก่าแล้ว

(9) เขาใส่เสื้อ(ตัว)เก่า

คำว่า “เก่า” ในทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้น มีสถานะในประโยคที่แตกต่างกัน ดังจะเปรียบเทียบให้เห็นในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (8) และตัวอย่างที่ (9)

จากแผนภูมิด้านซ้าย จะเห็นว่าคำว่า “เก่า” ในตัวอย่างที่ (8) เสื่อเก่าแล้ว เป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยแก่นซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมของประโยค ส่วนคำนาม “เสื่อ” นั้นเป็นองค์ประกอบของนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค จะเห็นว่าคำว่า “เก่า” และคำนาม “เสื่อ” ไม่ได้เป็นองค์ประกอบของวลีเดียวกัน จึงสรุปได้ว่า คำว่า “เก่า” ในตัวอย่างที่ (8) นี้เป็นคำกริยา

ส่วนแผนภูมิด้านขวา จะเห็นว่าคำว่า “เก่า” ในตัวอย่างที่ (9) เขาใส่เสื้อ(ตัว)เก่า มีฐานะเป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยคุณศัพท์ ส่วนคำนาม “เสื้อ” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยหลัก ทั้งคำว่า “เก่า” และคำนาม “เสื้อ” เป็นองค์ประกอบของนามวลีเดียวกัน และทำหน้าที่ร่วมกันเป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค จึงสรุปได้ว่า คำว่า “เก่า” ในตัวอย่างที่ (9) นี้เป็นคำคุณศัพท์

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ก็วิเคราะห์ด้วยเรื่องการเป็นองค์ประกอบของวลีเช่นเดียวกับคำว่า “เก่า” ข้างต้น จึงสรุปได้ว่า หากคำนามที่ปรากฏหน้าคำว่า “เป็น” มีฐานะเป็น “ส่วนของประโยค” ได้แก่ หน่วยประธาน คำว่า “เป็น” นั้นจะเป็นคำกริยา (ดูตัวอย่างที่ (5) ถึงตัวอย่างที่ (7) ข้างต้น) แต่ถ้าหากคำนามนั้นมีฐานะเป็นเพียง “องค์ประกอบของส่วนของประโยค” คำว่า “เป็น” นั้นก็จะถือว่าเป็นคำคุณศัพท์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างของคำว่า “เป็น” ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์ เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 2

(10) ๗ ล้นเกล้า ๗ ทั้งสองพระองค์ตรัสว่าดีแล้ว ก็ให้ท่านพระยานครเร่งจับเสื่อเป็น ส่งเข้ามาทูลเกล้าถวาย๗สักสองตัว

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 27)

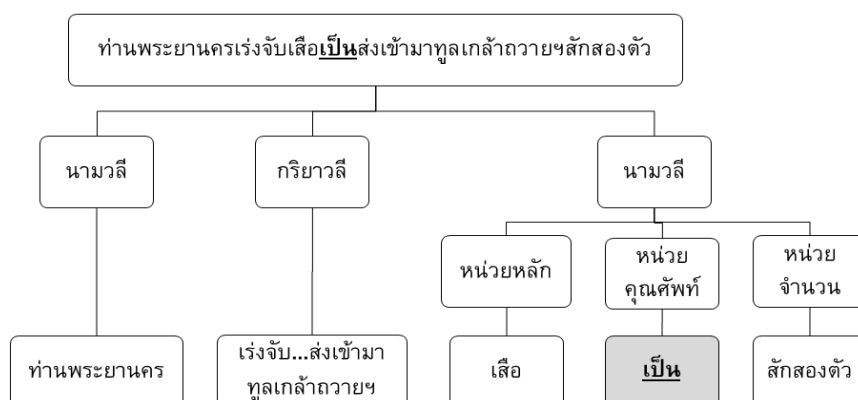
ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(11) แมงดาบกจะมีลำตัวโตขนาด 1 นิ้ว คุณสมบัติเฉพาะตัวของแมลงชนิดนี้อยู่ที่มีกลิ่นฉุนคล้ายแมงดา แต่เข้มข้นกว่าหลายเท่า บรรดาแม่บ้านจะซื้อตัวเป็น ๆ มา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

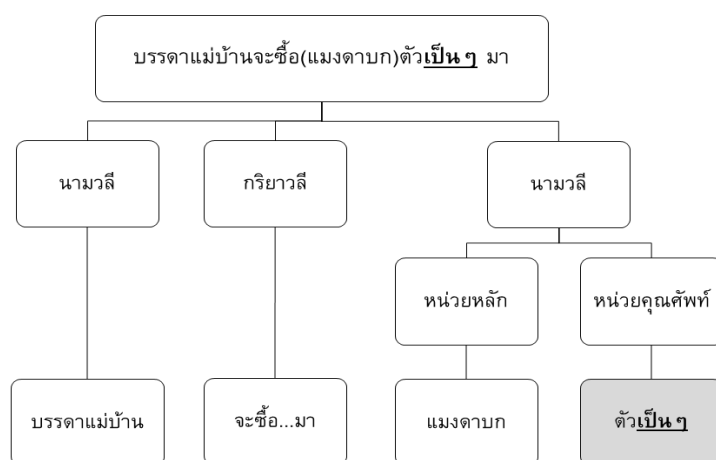
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (10) และ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (11) มีความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (10)

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าในตัวอย่างที่ (10) คำนาม “เสือ” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยหลัก คำว่า “เป็น” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยคุณศัพท์ ส่วน “ขสั๊กสองตัว” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยจำนวน ทั้ง 3 หน่วยเป็นองค์ประกอบของนามวลีเดียวกัน ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์

แผนภูมิที่ 3.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (11)

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าในตัวอย่างที่ (11) คำนาม “แมงดาบก” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยหลัก ส่วนคำว่า “เป็น ๆ” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยคุณศัพท์ โดยปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม “ตัว” ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบของนามวลีเดียวกัน ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น ๆ” ในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์เช่นกัน

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (10) และ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (11) นี้ ต่างก็มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ แต่เมื่อปรากฏเป็นคำคุณศัพท์จะสามารถแทนที่ได้ด้วยวลี ‘ซึ่งมีชีวิต’

สรุปได้ว่าการจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์นี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ตำแหน่ง 2) หน้าที่ และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี ผลการศึกษาพบว่าหากคำว่า “เป็น” ในบริบทนั้นเป็นคำคุณศัพท์จะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

[+หน่วยหลัก _]	=	คำว่า “เป็น” มีตำแหน่งหลังคำนามที่เป็นหน่วยหลักของนามวลี
[+ขยายนาม]	=	คำว่า “เป็น” ทำหน้าที่ขยายคำนาม
[+หน่วยคุณศัพท์]	=	คำว่า “เป็น” เป็นองค์ประกอบของนามวลีชนิดหน่วยคุณศัพท์

3.1.3 การจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าเป็นคำกริยาวิเศษณ์

ในการจำแนกคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ 3 ด้านเช่นเดียวกับการจำแนกคำคุณศัพท์ ได้แก่ 1) ตำแหน่ง 2) หน้าที่ และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี ดังนี้

ตำแหน่งและหน้าที่

วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2538: 63) ได้กล่าวว่าคำกริยาวิเศษณ์จะมีตำแหน่งหลังคำกริยา และสามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคต่อไปนี้

นาม กริยากรรม _

ตัวอย่างเช่น คำว่า “เก่ง” ในประโยค *เขาหัวเราะเก่ง* คำว่า “เก่ง” มีตำแหน่งหลังคำกริยากรรม “หัวเราะ”

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำกริยาในกรอบประโยคทดสอบข้างต้น อาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นคำกริยากรรมเท่านั้น แต่อาจเป็นคำกริยาประเภทอื่นก็ได้ เช่น กริยากรรม ดังตัวอย่าง *แมวจับหนูเก่ง* จะเห็นว่าคำว่า “เก่ง” ก็สามารถตามหลังคำกริยากรรม “จับ” ได้ เช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะปรับกรอบประโยคทดสอบข้างต้นเล็กน้อย เพื่อให้มีความทั่วไปมากขึ้น ดังนี้

นาม กริยา —

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ คือ คำที่ปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบข้างต้นได้นั้น มีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่ใช่คำกริยา ไม่ใช่คำช่วยหลังกริยา และไม่ใช่คำลงท้าย (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2538: 63)

การตัดสินใจในช่องว่างว่าเป็นคำช่วยหลังกริยาและคำลงท้ายหรือไม่นั้น อาจจะไม่มีความหมายมากนัก เนื่องจากวิจิตร ภาณุพงศ์ (2538: 57, 61-63) ได้ระบุคำหรือลักษณะของคำทั้ง 2 หมวดนี้ไว้โดยเฉพาะแล้วว่ามีคำอะไรบ้างหรือมีลักษณะอย่างไร ดังนี้

คำช่วยหลังกริยา คือ คำที่สามารถแทนที่คำว่า “แล้ว” ในกรอบประโยคที่ทดสอบ คำกริยาได้ ยังมีอีก 2 คำ ได้แก่ คำว่า “อยู่” และ “อยู่แล้ว” และจากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่าคำที่เป็นคำช่วยกริยาที่ปรากฏในหนังสือของวิจิตร ภาณุพงศ์ (2538) จะเป็นคำที่แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ต่าง ๆ เช่น กาล การณ์ลักษณะ เป็นต้น

ส่วนคำลงท้าย คือ คำที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของประโยค และมีลักษณะพิเศษ คือ ประการแรก คำที่เป็นคำลงท้าย มักมีหลายรูป โดยอาจจะต่างกันในเรื่องของเสียงวรรณยุกต์ หรือความสั้นยาวของสระ เช่น “คะ” หรือ “ขา” ประการต่อมา คือ คำลงท้ายสามารถทำให้ความหมายของประโยคทั้งประโยคเปลี่ยนแปลงไป เช่น “คะ” จะปรากฏในประโยคคำถาม ส่วน “คะ” จะปรากฏในประโยคบอกเล่า อีกประการหนึ่ง คำลงท้ายสามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดทั้ง 2 ฝ่าย เช่น ความสนิทสนม หรือความอาวุโส

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในช่องว่างว่าเป็นคำกริยาอีกตัวหนึ่งหรือเป็นคำกริยาวิเศษณ์นั้น อาจจะจำแนกออกจากกันได้ยากกว่า วิจิตร ภาณุพงศ์ (2538: 64) จึงได้เสนอว่าต้องทดสอบด้วยการลองแยกประโยค เช่น *เขาหัวเราะเก่ง* ให้แยกเป็น *เขาหัวเราะ* และ *เขาเก่ง* ถ้าหลังจากแยกประโยคแล้วความหมายไม่เหมือนเดิม คำว่า “เก่ง” ก็จะถือว่าเป็นคำกริยา

วิเศษณ์ ในทางตรงกันข้ามหากแยกประโยคแล้วความหมายไม่ต่างจากเดิม เช่น *เขาสีห์หกล้ม* แล้วแยกได้เป็น *เขาสีห์* และ *เขาหกล้ม* กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นคำกริยาทั้งคู่

นอกจากนี้ ในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องการจำแนกคำด้วยเกณฑ์หน้าที่ของคำในประโยค วิจิตรนั ภาณุพงศ์ (2538: 78) ได้กล่าวว่า คำกริยาวิเศษณ์ คือ หมวดคำหนึ่งที่ทำหน้าที่ขยายกริยา เช่น *เขาวាយน้ำเป็น* คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ทำหน้าที่ขยายกริยา “วายน้ำ” ว่าเป็นการวายน้ำอย่างรู้วิธี

การเป็นองค์ประกอบของวลี

ในการวิเคราะห์เรื่องการเป็นองค์ประกอบของวลีนี้ จะช่วยให้ช่วยให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนขึ้นว่าคำกริยาวิเศษณ์มีความสัมพันธ์กับคำกริยาที่นำมาก่อนอย่างไร

ทั้งคำกริยาและคำกริยาวิเศษณ์ที่ปรากฏเรียงกันนี้ จะเป็นองค์ประกอบของกริยาลีเดียวกันแล้วทำหน้าที่ร่วมกันเป็นหน่วยกริยาของประโยค โดยคำกริยาจะเป็นองค์ประกอบของกริยาลีชนิดหน่วยแก่น ส่วนกริยาวิเศษณ์จะเป็นองค์ประกอบของกริยาลีชนิดหน่วยขยาย

ความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยาวิเศษณ์และคำกริยาที่นำมาก่อนนั้น มีลักษณะคล้ายกันกับคำคุณศัพท์กับคำนามที่นำมาก่อน คือ คำแต่ละคู่ต่างก็ปรากฏเป็นองค์ประกอบของวลีเดียวกัน จะต่างก็แค่ชนิดของวลี คือ เป็นองค์ประกอบของกริยาลีหรือนามวลี

ตัวอย่างของคำว่า “เป็น” ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอยู่ในหมวดคำกริยาวิเศษณ์ เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

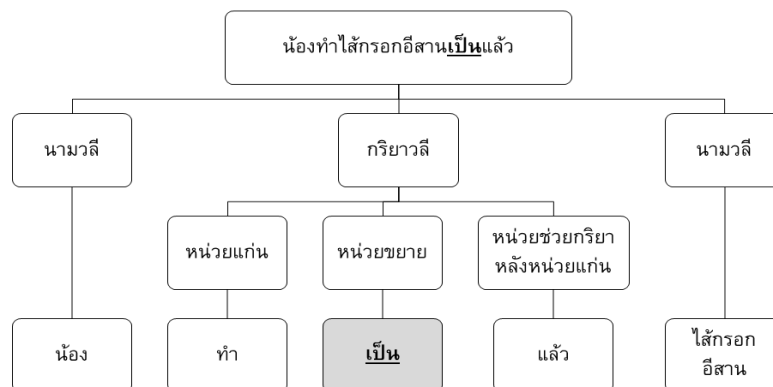
(12) น้องทำไส้กรอกอีสานเป็นแล้ว

(13) เขาสีบจักรยานเป็น

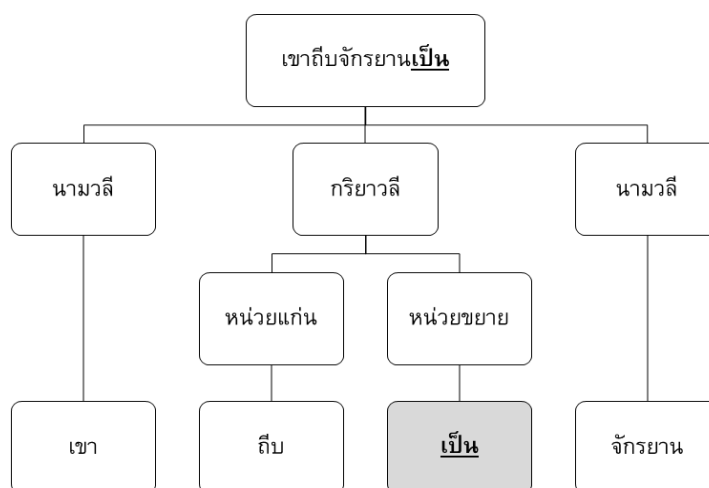
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” มีความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ในประโยค ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (12)

แผนภูมิที่ 3.8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในตัวอย่างที่ (13)

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าในตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยขยาย ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “ทำ” และ “ถือ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยแก่น ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบของกริยาวลีเดียวกัน ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นหน่วยกริยาของประโยค จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ในหมวดคำกริยาวิเศษณ์

คำว่า “เป็น” ตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) นี้ ต่างก็มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ แต่เมื่อปรากฏเป็นคำกริยาวิเศษณ์จะสามารถแทนที่ได้ด้วยวลี ‘อย่างไร้วิธี’

สรุปได้ว่าการจำแนกคำว่า “เป็น” ว่าอยู่ในหมวดคำกริยาวิเศษณ์นี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ตำแหน่ง 2) หน้าที่ และ 3) การเป็นองค์ประกอบของวลี ผลการศึกษาพบว่าหากคำว่า “เป็น” ในบริบทนั้นเป็นคำกริยาวิเศษณ์จะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

[+หน่วยแก่น _]	=	คำว่า “เป็น” มีตำแหน่งหลังคำกริยาที่เป็นหน่วยแก่นของกริยาวลี
[+ขยายกริยา]	=	คำว่า “เป็น” ทำหน้าที่ขยายคำกริยา
[+หน่วยขยาย]	=	คำว่า “เป็น” เป็นองค์ประกอบของกริยาวลีชนิดหน่วยขยาย

3.1.4 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า “เป็น” ในหมวดคำต่าง ๆ

การจำแนกคำว่า “เป็น” ออกเป็นหมวดคำต่าง ๆ ด้วยเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

หมวดคำ \ เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์	ตำแหน่ง	การเป็นองค์ประกอบของวลี	การปรากฏร่วมกับหน่วยอื่นหรือหน้าที่
คำกริยา	[+หน่วยประธาน _]	[+หน่วยแก่น]	[+ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาได้]
คำคุณศัพท์	[+หน่วยหลัก _]	[+หน่วยคุณศัพท์]	[+ขยายนาม]
คำกริยาวิเศษณ์	[+หน่วยแก่น _]	[+หน่วยขยาย]	[+ขยายกริยา]

ตารางที่ 3.2 แสดงลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า “เป็น” ในหมวดคำต่าง ๆ

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าการจำแนกคำว่า “เป็น” ออกเป็นหมวดคำต่าง ๆ ด้วยเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์นั้น มี 2 เกณฑ์ที่นำมาใช้จำแนกคำว่า “เป็น” ทุกหมวดคำ คือ เกณฑ์ตำแหน่งและการเป็นองค์ประกอบของวลี ส่วนเกณฑ์อื่น ๆ อีก 2 เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาและเกณฑ์หน้าที่ เป็นเกณฑ์ที่นำมาใช้คำว่า “เป็น” ในบางหมวดเท่านั้น เกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาเป็นเกณฑ์ที่ใช้ทดสอบเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา ส่วนเกณฑ์หน้าที่จะมาช่วยจำแนกคำว่า “เป็น” เฉพาะที่เป็นคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์ออกมา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาที่รายละเอียดในแต่ละหมวดคำจะพบว่า คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยามีความซับซ้อนมากที่สุด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดต่างหากในหัวข้อต่อไป

3.2 คำว่า “เป็น” ที่อยู่ในหมวดคำกริยา

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงคำว่า “เป็น” ที่อยู่ในหมวดคำกริยาซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย คือ ประเภทของคำกริยา “เป็น” และปริบทการปรากฏของคำกริยา “เป็น”

3.2.1 ประเภทของคำกริยา “เป็น”

จากขอบเขตข้อมูลในครั้งนี้ คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ด้วยเกณฑ์ความหมาย ได้แก่

- 1) คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ
- 2) คำกริยาที่ไม่มีความหมายประจำคำ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทย่อยได้เป็นอีก 2 ประเภท ด้วยเกณฑ์หน้าที่ ได้แก่ สัมพันธกริยา และคำกริยาแทน

คำกริยาแต่ละประเภท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1.1 คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ

คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ คือ คำกริยาที่มีความหมายอยู่ในตัวเอง สามารถหากริยาลืออื่นที่มีความหมายเกือบพ้องมาแทนที่ได้

ตัวอย่างของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ มีดังนี้

คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5

- (14) เปน, คือมีชีวิตรอยู่, เช่นไม้สดมีใบแลยอดเขียวชืนอยู่ไม่เหี่ยวแห้งนั้น
ว่ายังเปน

(อักษรภิธานศรับท์ Dictionary of the Siamese Language)

(แดนบ็ช แบรดเลย์, 2514: 401)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (15) ปลาที่ยังเป็นอยู่ล้วนเรียนรู้ที่จะว่ายน้ำ ส่วนปลาตายมักไหลตามน้ำ
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (14) และตัวอย่างที่ (15) เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับนามวลี “ไม้สดมีใบและยอดเขียวซึ่งอยู่ไม่เหี่ยวแห้งนั้น” และ “ปลา” ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของคำกริยา “เป็น”

คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3

- (16) โรคไส้เลื่อนนี้เป็นเพราะมีรูเข้าไปตาทอทั้งสองข้าง, ที่ตรงเอนลูกคันระออก จากทอ. ถ้ารูเปนปรกติดีแล้วไส้นั้นก็ออกไม่ได้. ถ้าไม่เปนปรกติแล้ว, รูนั้นก็เบิกกว้างออก, ให้ไส้มันย้งลงไปตามเอนลูกคันระ.

(จดหมายเหตุ บางกอกกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 59)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (16) เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ปรากฏร่วมกับนามวลี “โรคไส้เลื่อนนี้” ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของคำกริยา “เป็น” (“โรคไส้เลื่อนนี้/เป็น/เพราะ...” ในที่นี้ หมายถึง ‘โรคไส้เลื่อน/เกิดขึ้น¹/เพราะ...’ จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” สามารถแทนที่ได้ด้วยกริยาวลี “เกิดขึ้น”)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5

- (17) สุรยนั้นเป็นด้วยดวงจันทร์บังดวงอาทิตย์

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 41)

(วชิรญาณ, 2433: 492)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (17) เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ปรากฏร่วมกับนามวลี “สุรยนั้น” ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของคำกริยา “เป็น” (“สุรยนั้น/เป็น/

¹ต่อจากนี้ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ หมายถึง ความหมายซึ่งได้จากการถอดความจากคำว่า “เป็น” ในบริบท

ด้วย/ดวงจันทร์บังดวงอาทิตย์” ในที่นี้ หมายถึง ‘สุริยุปราคา^{นั้น}/เกิด(ขึ้น)/จาก/ดวงจันทร์บังดวงอาทิตย์’ จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” สามารถแทนที่ได้ด้วยกริยาวลี “เกิด(ขึ้น)”

คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนั้น ยังมีอีกหลายความหมาย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายทั้งหมดอีกครั้งในบทที่ 5

3.2.1.2 คำกริยาที่ไม่มีมีความหมายประจำคำ

คำกริยาที่ไม่มีมีความหมายประจำคำ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ สัมพันธกริยา และกริยาแทน ดังนี้

3.2.1.2.1 สัมพันธกริยา

คำว่า “สัมพันธกริยา” เป็นศัพท์ที่ราชบัณฑิตยสถาน (2546ข: 22) บัญญัติขึ้น ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “copula” มีความหมายเหมือนกับ “linking verb” และมีชื่อภาษาไทยอีกชื่อหนึ่งว่า “วิกตรรกกริยา”

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ชื่อเรียก “สัมพันธกริยา” เนื่องจากเป็นชื่อที่สื่อถึงหน้าที่ของคำว่า “เป็น” ได้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงคำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสัมพันธกริยาสามารถแบ่งได้เป็น 2 หน้าที่ ได้แก่

หน้าที่แรก คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 4

(18) เมื่อผู้ใดจะซื้อหา ช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ ลา ซึ่งเป็นพาหนะจะใช้แรง ก็
ยอมสรรเสริญสัตว์ที่อ้วน ดิสัตว์ที่ผอม

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 15)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ ลา” กับ นามวลี “พาหนะจะใช้แรง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ และลา อยู่ในกลุ่ม/ประเภทของพาหนะที่จะใช้แรง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (19) สังคมเกษตรกรรมนั้นล้ำหลังกว่าสังคมอุตสาหกรรม ความรู้สึกล้ำหลังนี้มีทั้งความรู้สึกอึดอัดใจ อาย และความอยากจะเริ่มต้นใหม่อยู่ด้วย **สังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมที่อาศัยธรรมชาติ**

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “สังคมเกษตรกรรม” กับ นามวลี “สังคมที่อาศัยธรรมชาติ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสังคมเกษตรกรรมมีลักษณะของสังคมที่อาศัยธรรมชาติ

อีกหน้าที่หนึ่ง คือ การแสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (20) **ฉันได้กลิ่นน้ำหอมนี้ที่ไร เป็นต้องจามทุกที**

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุภาค “ฉันได้กลิ่นน้ำหอมนี้ที่ไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี “ต้องจามทุกที” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังมีความสัมพันธ์กันแบบที่เป็นเงื่อนไขกัน และสัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ว่าเมื่อฉันได้กลิ่นน้ำหอมนี้ที่ไร ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(ฉัน)ต้องจามทุกทีนั้นเกิดขึ้นตามมา และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน่อยู่ด้วยว่าการจามจะเกิดขึ้นเสมอหากมีเหตุการณ์ “ฉันได้กลิ่นน้ำหอมนี้ที่ไร” เกิดขึ้น

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในภาษาไทยมีความซับซ้อนเพราะปรากฏในบริบทที่หลากหลาย และยังมีรายละเอียดที่จะต้องกล่าวถึงอีกมาก ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งบทต่อไป หรือในบทที่ 4 ซึ่งเป็นบทที่กล่าวถึงเรื่องลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของสัมพันธกริยา “เป็น” ไว้โดยเฉพาะ

3.2.1.2.2 คำกริยาแทน

Halliday และ Hassan (1976: 112-113) ได้กล่าวว่าในภาษาอังกฤษ มีคำว่า “do” เป็นคำที่ใช้แทนคำกริยา (verbal substitution) เช่น ...*the words did not come the same as they used to do* คำกริยา “do” แทนคำกริยา “come” ซึ่งเป็นคำกริยาหลักในประโยคที่นำมาก่อน

ส่วน Chanawangsa (1986: 76) ได้กล่าวว่า ในภาษาไทยไม่มีการแทนที่คำนามหรือคำกริยาด้วยคำแทนต่าง ๆ อย่างในภาษาอังกฤษ จากประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่าง เพราะผู้วิจัยพบว่าคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ก็มีการปรากฏและมีหน้าที่ในลักษณะเดียวกันกับคำกริยา “do” ข้างต้น คือทำหน้าที่แทนกริยาลึซึ่งอยู่ในประโยคที่นำมาก่อน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5

- (21) คนหลับบางคนถูกผีอำนั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้าจำความได้มาจนข้าพเจ้าบวชเป็นสามเณรโขงก็ได้ยินต่อมา แลส่วนตัวข้าพเจ้าก็ได้เป็นมาบ้าง

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 2)

(วชิรญาณ, 2433: 18)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (22) “ลูกชายอายุ 7 เดือน นอนหลับไม่สนิทเลยคะ ต้องทำอย่างไรดีคะ”
“ลูกสาวดิฉันก็เคยเป็นคะ ดิฉันก็เลยไม่ให้ลูกนอนกลางวันนาน ตอนนั้นก็หลับได้ปกติแล้วคะ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” ทำหน้าที่แทนกริยาลึ “ถูกผีอำ” ส่วนตัวอย่างที่ (22) คำกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แทนกริยาลึ “นอนหลับไม่สนิทเลย”

จากทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าคำกริยา “เป็น” จะสามารถแทนที่กริยาลึในประโยคที่นำมาก่อนได้ ก็ต่อเมื่อประธานของทั้ง 2 ประโยค (ซึ่งอาจจะอ้างถึงคนหรือสิ่งเดียวกันหรือไม่ก็ได้) ได้ประสบเหตุการณ์ ภาวะ สภาพ หรือความรู้สึกอย่างเดียวกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน หรือประโยคที่มีคำว่า “เป็น” และประโยคที่นำมาก่อนมีความสัมพันธ์แบบคล้ายตามกัน

ตัวอย่างที่ (21) ประธานของประโยคที่นำมาก่อน ได้แก่ “คนหลับบางคน” ได้ประสบเหตุการณ์ “ถูกผีอำ” และประธานของประโยคที่ตามมา ได้แก่ “ข้าพเจ้า” ก็ได้ประสบเหตุการณ์ ถูกผีอำเช่นเดียวกัน แต่ได้ใช้คำกริยา “เป็น” แทน

ส่วนตัวอย่างที่ (22) จะเห็นว่าประธานของประโยคที่นำมาก่อน ได้แก่ “ลูกชายอายุ 7 เดือน” ได้ประสบเหตุการณ์ที่ “นอนหลับไม่สนิทเลย” และประธานในประโยคที่ตามมา ได้แก่ “ลูกสาวดิฉัน” ก็เคยประสบเหตุการณ์แบบเดียวกัน แต่ได้ใช้คำกริยา “เป็น” แทน

นอกจากนี้ คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทน ก็อาจจะปรากฏในบริบทที่เป็นประโยคเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(23) เมื่อคืนนี้ ฉันรู้สึกปวดท้องมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

(24) ทำไมเขาจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรที่จะเป็น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากตัวอย่างที่ (23) และตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” ทำหน้าที่แทนกริยาลี “รู้สึก” และ “ประสบความสำเร็จ” ตามลำดับ จากทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้น มีลักษณะที่ร่วมกัน ดังนี้

- ฉันรู้สึกปวดท้องมาก อย่างที่ (ฉัน) ไม่เคยเป็น_(=รู้สึก)มาก่อน
- เขาไม่ประสบความสำเร็จ เท่าที่ (เขา) ควรจะเป็น_(=ประสบความสำเร็จ)

จากทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าต่างก็เป็นประโยคเปรียบเทียบ ในตัวอย่างที่ (23) คำกริยา “รู้สึก” และ “เป็น” ต่างมีประธานตัวเดียวกัน คือ “ฉัน” ส่วนตัวอย่างที่ (24) คำกริยา “ประสบความสำเร็จ” และคำกริยา “เป็น” ต่างมีประธานตัวเดียวกัน คือ “เขา”

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนั้น มีข้อจำกัดในการใช้ เพราะคำว่า “เป็น” ไม่สามารถแทนกริยาลีได้ทุกบริบท บริบทที่สามารถแทนได้ เท่าที่ปรากฏในข้อมูลมักจะเป็นบริบทที่กริยาลีซึ่งปรากฏประโยคที่นำมาก่อน มีความหมายแสดงการประสบในเหตุการณ์ ภาวะ สภาพ หรือความรู้สึก ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (21) ถึงตัวอย่างที่ (24) ส่วนบริบทที่ไม่สามารถแทนได้ เช่น บริบทที่กริยาลีซึ่งปรากฏประโยคที่นำมาก่อนมีความหมายแสดงการกระทำดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(25) สมศักดิ์กินข้าวอยู่

*สมศรีก็เป็น

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า หากใช้คำกริยา “เป็น” แทนกริยาวลี “กินข้าวอยู่” ในภาษาไทยปัจจุบันก็จะเห็นว่าผิดไวยากรณ์ และจากการเก็บข้อมูลจากภาษาต่างสมัยในขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ ก็ไม่พบตัวอย่างการใช้คำกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่มีความหมายแสดงการกระทำ¹

ดังนั้น ประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้าต่อไป คือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนี้ สามารถทำหน้าที่แทนกริยาวลีในลักษณะใดได้หรือไม่ได้อีกบ้าง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จึงสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนี้ หมายถึง คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยว แล้วสามารถทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนได้ (จะไม่แทนทั้งประโยคหรือทั้งข้อความ) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นคำกริยา “เป็น” มีความหมายตามกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคก่อนหน้า ซึ่งก็เท่ากับว่าความหมายของคำว่า “เป็น” จะแปรไปตามบริบท

3.2.2 บริบทการปรากฏของคำกริยา “เป็น”

บริบทการปรากฏของคำกริยา “เป็น” มี 2 แบบหลัก ๆ ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยว และคำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา (multi-verb construction) ดังนี้

3.2.2.1 คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยว

คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยว ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาเพียงคำเดียวในหน่วยแก่นของกริยาวลี หรือเป็นคำกริยาเพียงตัวเดียวของประโยค เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(26) ปลายังเป็น ๆ อยู่

(27) ดำเป็นวันโรค

¹ กริยาวลีที่สามารถทดสอบด้วยคำถามว่า “*ประธาน ทำอะไร?*” (Chafe, 1970: 96-102; จรัสดาว อินทรทัศน์, 2539: 71) เช่น

คำถาม: สมศักดิ์ทำอะไร

คำตอบ: สมศักดิ์กินข้าวอยู่

(28) ลินดา : ฉันเมื่อยจัง

อาหาร : ฉันก็เป็น

(ตัวอย่างจากงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง, 2529: 18, 20, 32)

ตัวอย่างที่ (26) ถึงตัวอย่าง (28) เป็นตัวอย่างที่มาจากงานวิจัยของสถาวร พ็ชรบำรุง (2529: 18, 20, 32) คำว่า “เป็น ๆ” และ “เป็น” ในตัวอย่างเหล่านี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นคำกริยาที่ปรากฏเดี่ยว ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ส่วนตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นกริยาแทน ซึ่งใช้แทนกริยาลี “เมื่อยจัง” ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน

3.2.2.2 คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา

Enfield (2008: 83-183) ได้กล่าวถึงหน่วยสร้างพหุกริยาว่า หมายถึง หน่วยสร้างที่มีคำกริยาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปปรากฏเรียงกัน

การที่ Enfield (2008) เรียกชื่อและนิยามเช่นนี้ ก็เพื่อให้มีความหมายที่กว้าง ๆ และเพื่อครอบคลุมทั้งหน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction)¹ และหน่วยสร้างที่ไม่ใช่หน่วยสร้างกริยาเรียงด้วย ดังตัวอย่าง

(29) กลับมาเรียนต่อ

(30) กลับมาเพื่อเรียนต่อ

(31) กลับมาแล้วก็เรียนต่อ²

¹ หน่วยสร้างกริยาเรียง หมายถึง หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยคำกริยาจำนวนตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปเรียงกันโดยไม่มีคำเชื่อมใด ๆ ปรากฏระหว่างคำกริยา คำกริยาทุกคำในหน่วยสร้างมีกาล การณ์ลักษณะ มาลา และข้อบอกล่า-ปฏิเสธร่วมกัน คำกริยาในหน่วยสร้างต้องมีอาร์กิวเมนต์อย่างน้อย 1 อาร์กิวเมนต์ร่วมกัน หน่วยสร้างกริยาเรียงมีทำนองเสียง (intonation) แบบเดียวกับประโยคความเดียว (simplex sentence) และไม่มีช่วงหยุดระหว่างคำกริยา และหน่วยสร้างกริยาเรียงแสดงเหตุการณ์เพียงเหตุการณ์เดียวแต่เป็นเหตุการณ์แบบซับซ้อน (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2549: 102)

² ตัวอย่างที่ (29) ถึงตัวอย่างที่ (31) นี้ ผู้วิจัยประยุกต์มาจากประโยคในภาษาลาวที่ Enfield (2008: 83-183) ได้ยกตัวอย่างไว้

ตัวอย่างที่ (29) ถึงตัวอย่างที่ (31) นี้ Enfield (2008) ถือว่าเป็นหน่วยสร้างพหุภพกริยาทั้งหมด ไม่ว่าหน่วยสร้างนั้นจะมีคำเชื่อมแทรกอยู่ระหว่างคำกริยาที่เรียงกันหรือไม่ แต่หากวิเคราะห์ตัวอย่างข้างต้นว่าตัวอย่างใดเป็นหน่วยสร้างกริยาเรียง ก็จะมีเฉพาะตัวอย่างที่ (29) เท่านั้น เพราะหน่วยสร้างกริยาเรียง มีคุณสมบัติที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ จะต้องไม่มีคำเชื่อมใด ๆ ปรากฏระหว่างคำกริยาที่เรียงกัน (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2549: 102) แต่หากเป็นหน่วยสร้างพหุภพกริยา ก็จะไม่มีการจำกัดนี้

จากการเก็บข้อมูลพบว่าคำกริยา “เป็น” ที่สามารถปรากฏในหน่วยสร้างพหุภพกริยา มี 2 ประเภทเท่านั้น ได้แก่ คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ และสัมพันธ์กริยา ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนพบเฉพาะที่ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยว (ดูตัวอย่างที่ (28) ข้างต้น)

คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ “เป็น” ที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุภพกริยา

ตัวอย่างข้อมูลสมัยสุโขทัย

- (32) แม้นชื่อ...สิรพระศรีมหาโพธินครสิงหลนั้นก็ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้า
เอามาปลูกเหนือดิน จึงอธิษฐาน ผิดว่า.....พระพุทธรูปจริงจึงว่าไซ้ร จูงให้
เป็น อย่าได้เหี่ยวสักอัน ครั้นอธิษฐานดังอันชื่อใบหนึ่งแห่ง.....จึงขึ้นเป็นใบ
เขียวงามหนักหนาแก่กม...

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 53-57)

(กรมศิลปากร, 2526: 66)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1

- (33) ธรรมชาติมนุษย์ดิรัจฉานทั้งปวงก็ดี ที่จะไม่มีครรภนั้นหาไม่ได้ ย่อมมี
ครรภทั่วทุกตัวสตรี ครั้นมีระดูแล้วถึงพบบุรุษก็ดีมิพบบุรุษก็ดี สัตว์ก็มา
ปฏิสนธิ แต่ทว่าครันตั้งได้เกิดเป็นก็มี ตั้งไม่ติดตายตกไปก็มี

(พระราชพงศาวดารในรัชกาลที่ 1)

(พระราชพงศาวดาร เล่ม 1, 2513: 175)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (32) และตัวอย่างที่ (33) ต่างก็เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุภพกริยา “จูงให้เป็น” (ในที่นี้หมายถึง ‘ขอให้มีชีวิต’) และหน่วยสร้างพหุภพกริยา “เกิดเป็น” (ในที่นี้หมายถึง ‘เกิดแล้วมีชีวิต’) ตามลำดับ

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (34) ชาวทิเบตเชื่อว่ามียูนิแวนชั่วร้ายสิงสถิตอยู่ในธรรมชาติ ในฝูงสัตว์เลี้ยง ในสิ่งที่มองไม่เห็น หรือแม้กระทั่งภายในตัวมนุษย์เอง พวกเขาจึงต้องใส่ลูกปัด **เพื่อเป็น**เครื่องปกป้องตัวเองจากเภทภัยที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของ วิญญาณร้าย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏอยู่ในหน่วยสร้างพหุกริยา “ใส่... **เพื่อเป็น**” ตามลำดับ สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ว่าลูกปัดซึ่งต้องใส่นั้นก็เพื่อให้ มีลักษณะของเครื่องปกป้องตัวเองจากเภทภัย

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (35) เขาทำงาน**เป็น**ลูกจ้างเขา

- (36) เขาพับผ้า**เป็น** 3 ทบ

(ตัวอย่างจากงานวิจัยของยาใจ ชูวิชา, 2536: 94)

ตัวอย่างที่ (35) และตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏอยู่ในหน่วยสร้างพหุกริยา “ทำงาน**เป็น**” และ “พับผ้า**เป็น**” ตามลำดับ สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ว่าเขาซึ่งทำงานอยู่ในกลุ่มของลูกจ้าง และการพับผ้าของเขามีลักษณะของทบ จำนวน 3 ทบ

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (35) และตัวอย่างที่ (36) มีลักษณะทางความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (35) มีความหมายแสดงลักษณะให้แก่คำกริยา “ทำงาน” ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (36) มีความหมายแสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพหรือผลที่เกิดจากคำกริยา “พับ” (คำว่า “เป็น” อาจตีความได้ว่าหมายถึง ‘กลายเป็น’)

ในประเด็นนี้ ยาใจ ชูวิชา (2536: 134-135) ได้อธิบายว่าคำว่า “เป็น” ในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ทำงาน**เป็น**” และ “พับ...**เป็น**” ต่างก็เป็นคำกริยาเดียวกัน คือ “กริยาบอกความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างหน่วย 2 หน่วย”

การที่คำว่า “เป็น” ดูเหมือนว่ามีลักษณะทางความหมายที่แตกต่างกัน สาเหตุสำคัญ น่าจะเป็นเพราะปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ต่างกัน ดังนี้

คำกริยา “ทำงาน” เมื่อปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” พบว่าเวลาของเหตุการณ์ที่แสดง โดยคำกริยาทั้ง 2 นั้น เกิดขึ้นพร้อมกัน กล่าวคือ เหตุการณ์ที่เขาเป็นลูกจ้าง เกิดขึ้นพร้อมกับเหตุการณ์ที่เขาทำงาน ในขณะที่ คำกริยา “พับ” เมื่อปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” พบว่า เวลาของเหตุการณ์ที่แสดงโดยคำกริยาทั้ง 2 นั้น เกิดขึ้นไม่พร้อมกัน เพราะการที่ผ้าเป็น 3 ทบ นั้น เป็นผลจากการพับผ้า ดังนั้น เหตุการณ์ที่ผ้าเป็น 3 ทบ จึงเกิดขึ้นหลังจากที่เหตุการณ์พับผ้าได้เกิดขึ้นแล้ว (ยาใจ ชูวิชา, 2536: 135)

จากที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นที่สอดคล้องกับที่ยาใจ ชูวิชา (2536) ได้วิเคราะห์ไว้เกือบทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่กล่าวว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างทั้ง 2 เป็น “กริยาบอกความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างหน่วย 2 หน่วย” เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นไม่ได้บอกความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างหน่วย 2 หน่วย แต่บอกความสัมพันธ์ในแบบที่หน่วยหลังระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยหน้า

สรุปได้ว่า ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยยังถือว่าคำว่า “เป็น” ตัวอย่างที่ (35) และตัวอย่างที่ (36) เป็นสัมพันธ์กริยาทั้งคู่ แต่ที่ดูเหมือนว่ามีลักษณะทางความหมายแตกต่างกัน เพราะคำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหน่วยสร้างที่มีความแตกต่างกัน

อนึ่ง คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (35) และตัวอย่างที่ (36) นั้น หากพิจารณาที่ตำแหน่งจะพบว่าปรากฏในตำแหน่งหลังกริยาและตำแหน่งหน้านามวลี ดังโครงสร้างต่อไปนี้

นามวลี + กริยา + (นามวลี) + “เป็น” + นามวลี

จากโครงสร้างข้างต้นจะเห็นว่าตำแหน่งของคำว่า “เป็น” เป็นตำแหน่งเดียวกับคำบุพบท เช่น คำบุพบท “จาก” ในตัวอย่าง เขาเขียนบันทึกจากความทรงจำ ดังนั้น จึงอาจมีผู้วิเคราะห์ว่า คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้เป็นคำบุพบท เช่น ที่จรัสดาว อินทรทัศน (2539: 185) วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง *ผนังไม้ฉลุของเป็นรูปตัวปลา* ว่าเป็นคำบุพบท แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้เป็นคำกริยาชนิดสัมพันธ์กริยาซึ่งมีสถานะเป็นคำกริยา คำหนึ่งที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา (รายละเอียดในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวเพิ่มเติมอีกครั้ง ในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.1.2)

จากที่กล่าวไปข้างต้นในบทนี้ สรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” สามารถจำแนกออกเป็นหมวดคำ
ได้ 3 หมวด ได้แก่ คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์

ในบรรดาคำทั้ง 3 หมวดนี้ คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาถือว่ามีรายละเอียดที่ซับซ้อน
มากที่สุด เนื่องจากสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำกริยาที่มีความหมายประจำ
คำ 2) คำกริยาที่ไม่มีความหมายประจำคำ คำกริยาประเภทหลังนี้ สามารถแบ่งได้เป็นอีก 2
ประเภทตามหน้าที่ ได้แก่ สัมพันธกริยา และกริยาแทน

นอกจากนี้ ในด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา พบว่าสามารถ
ปรากฏได้ใน 2 ปริบท 1) คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยว (คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในปริบทนี้ได้
ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ทุกประเภท) และ 2) คำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหูกริยา (คำ
ว่า “เป็น” ที่ปรากฏในปริบทนี้ได้ ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำและคำกริยา
“เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ เฉพาะที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น)

ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาอย่างละเอียดโดยเฉพาะ
อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่พบบ่อยที่สุดในทุกสมัยและมีลักษณะการปรากฏที่ซับซ้อน
มาก

บทที่ 4

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของสัมพันธกริยา “เป็น”¹

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของสัมพันธกริยา “เป็น” โดยเฉพาะ ทั้งด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในทุกสมัย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันมากล่าวถึงรวมกัน เพื่อให้เห็นภาพรวมของสัมพันธกริยา “เป็น” ทั้งหมดก่อนว่าเป็นอย่างไร

การนำเสนอในบทนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ หัวข้อ 4.1 จะกล่าวถึงนิยามของสัมพันธกริยา “เป็น” ส่วนหัวข้อ 4.2 จะกล่าวถึงหน้าที่และปริบทการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งผู้วิจัยจะจำแนกโครงสร้างไว้โดยละเอียด ทั้งนี้ก็เพื่อจะนำไปใช้วิเคราะห์เรื่องพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” และเรื่องพัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ซึ่งจะกล่าวถึงในบทที่ 6 ของงานวิจัยนี้

4.1 นิยามของสัมพันธกริยา “เป็น”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้แบ่งคำว่า “เป็น” ออกเป็น 2 คำตั้ง ได้แก่ “เป็น ๑” และ “เป็น ๒” คำว่า “เป็น” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทนี้ ได้แก่ “เป็น ๑” ซึ่งพจนานุกรมได้ระบุนิยามไว้ดังนี้

เป็น ๑ ก. คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้าและคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น ท่านเป็นเจ้า เขาเป็นนาย

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 706)

¹ รายละเอียดบางส่วนผู้วิจัยได้กล่าวถึงไว้บ้างแล้วในบทที่ 2 (ทบทวนวรรณกรรม) และบทที่ 3 (การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น”) แต่ในที่นี้ก็จะนำมากล่าวถึงรวมกันอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพิจารณาจากนิยามข้างต้น จะพบว่าคำว่า “เป็น ๑” มีลักษณะสอดคล้องกับคำชนิดหนึ่งที่นักไวยากรณ์ไทยได้เคยกล่าวถึงไว้ ได้แก่ “วิกตรรถกริยา” ดังนี้

นิยามของวิกตรรถกริยา

พระยาอุปกิตติศิลปสาร (2493, 2546: 84-85) ได้กล่าวถึงนิยามของคำว่า “วิกตรรถกริยา” ไว้ว่า

คำวิกตรรถ (วิกต+อรรถ) แปลว่า เนื้อความของวิกติการก วิกตรรถกริยา หมายความว่า กริยาที่มีเนื้อความอยู่ที่วิกติการก กล่าวคือ กริยาพวกนี้ไม่มีเนื้อความในตัว ต้องอาศัยเนื้อความของศัพท์วิกติการกหรือการกอื่นที่อยู่ข้างท้ายเข้าช่วยจึงจะได้รับความครบ ได้แก่คำว่า ‘เป็น, เหมือน, คล้าย, เท่า’ เป็นต้น ตัวอย่าง ‘เขาเป็นหมอ เขาเป็นใหญ่ เขาเหมือนกับเด็ก เขาคล้ายกับฉัน เขาเท่ากับลุงฉัน’ เป็นต้น ใจความสำคัญนี้อยู่ที่คำพ่วงท้าย คือ ‘หมอ, ใหญ่, เด็ก, ฉัน, ลุงฉัน’ คำกริยาที่อยู่ข้างหน้านั้น คล้ายกับเป็นทุนให้คำที่พ่วงท้ายเกาะพอให้สำเร็จรูปเป็นประโยคเท่านั้น ...

สรุปได้ว่า วิกตรรถกริยาตามแนวคิดของพระยาอุปกิตติศิลปสาร (2493, 2546) คือคำกริยาที่ไม่มีเนื้อความในตัวเอง ต้องอาศัยหน่วยอื่นมาช่วยให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์ แต่วิกตรรถกริยานี้ก็มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่สำคัญมาก ดังที่พระยาอุปกิตติศิลปสาร (2493, 2546) ได้เปรียบเทียบว่า วิกตรรถกริยาเป็นทุนให้หน่วยที่ตามหลังได้เกาะ

นอกจากพระยาอุปกิตติศิลปสาร (2493, 2546) แล้ว บรรจบ พันธุเมธา (2521: 120) ก็ได้กล่าวถึงนิยามของวิกตรรถกริยาไว้ด้วย โดยกล่าวว่าวิกตรรถกริยา หมายถึง คำกริยาที่ยังไม่ได้รับความบริบูรณ์ ต้องอาศัยส่วนขยายที่เรียกว่า “ส่วนเสริมความ” คำกริยาเหล่านี้ ได้แก่ “เป็น” “เหมือน” “คล้าย” “เท่า” เช่น *ใครเป็นใคร เขาเหมือนใคร ตัวเขาเท่าพ่อ หน้าเขาคล้ายพ่อ* คำว่า “ใคร” และ “พ่อ” ที่ตามหลังกริยาเหล่านี้ คือ ส่วนเสริมความ

การนิยามของพระยาอุปกิตติศิลปสาร (2493, 2546) และบรรจบ พันธุเมธา (2521) ข้างต้น ถือเป็นนิยามด้วยเกณฑ์ความหมาย ซึ่งก็สอดคล้องกับชื่อเรียก “วิกตรรถกริยา” ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งขึ้นจากเกณฑ์ความหมายเช่นกัน เพราะแปลตามตัวหมายถึง “กริยาที่มีเนื้อความอยู่ที่วิกติการก” (พระยาอุปกิตติศิลปสาร, 2493, 2546: 84) และเมื่อเปรียบเทียบการให้นิยามของนักไวยากรณ์ทั้ง 2 คนจะเห็นว่ามีส่วนที่เหมือนและต่างกัน ส่วนที่เหมือนกัน คือ วิกตรรถกริยาไม่สามารถทำให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์ได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น จึงต้องการอีกหน่วยหนึ่งเข้ามาช่วยให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์ แต่ส่วนที่ต่างกัน คือ เรื่องเนื้อความหรือความในตัว

วิกตรรถกริยา กล่าวคือ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546: 84) ได้กล่าวว่า “กริยาพวกนี้ไม่มีเนื้อความในตัว” ส่วนบรรจบ พันธุมเมธา (2521: 120) ได้กล่าวว่า เป็น “กริยาที่ยังไม่ได้ความบริบูรณ์” การนิยามเช่นนี้ยากแก่การตีความว่าแท้ที่จริงแล้วตามความคิดของนักไวยากรณ์ทั้ง 2 คนนั้น หมายถึงว่าไม่มีความหมายประจำคำอยู่เลย หรือถ้ามี ก็ยังไม่ชัดเจนว่ามีในระดับใด เช่น ยังมีแต่ไม่สมบูรณ์ หรือยังพอมี แต่มีน้อยมาก หรืออย่างไร เป็นต้น

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นว่าเรียกชื่อเรียก “วิกตรรถกริยา” และการนิยามโดยใช้เกณฑ์ความหมายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังคงมีปัญหา ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ก็จะเลือกใช้ชื่ออีกชื่อหนึ่งแทน ซึ่งได้แก่ ชื่อ “สัมพันธกริยา” และจะนิยามด้วยเกณฑ์ที่น่าจะมีปัญหาน้อยกว่า ได้แก่ เกณฑ์หน้าที่ ดังจะกล่าวต่อไป

นิยามของสัมพันธกริยา “เป็น”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546ข: 22) ได้กล่าวว่า ชื่อเรียก “วิกตรรถกริยา” ตรงกับคำว่า “copula” ในภาษาอังกฤษ คำนี้บัญญัติเป็นภาษาไทยไว้ชื่อหนึ่งว่า “สัมพันธกริยา”

ชื่อ “สัมพันธกริยา” เป็นคำศัพท์ที่ใหม่กว่าชื่อ “วิกตรรถกริยา” และยังไม่มีใครกล่าวถึงนิยามในภาษาไทยไว้โดยเฉพาะ คำว่า “สัมพันธกริยา” นี้เป็นชื่อที่ตั้งจากหน้าที่ของคำกริยา เพราะหากแปลตามตัวจะหมายถึงคำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542** ได้ให้นิยามของคำว่า “เป็น ๑” ไว้ว่าหมายถึง “คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้าและคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 706) การให้นิยามเช่นนี้ถือเป็นการให้นิยามโดยพิจารณาที่หน้าที่ของคำว่า “เป็น” เป็นหลักเช่นกัน

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเรียกคำว่า “เป็น” ที่นักไวยากรณ์เคยเรียกว่า “วิกตรรถกริยา” ว่า “สัมพันธกริยา” และจะกำหนดนิยามของสัมพันธกริยาสำหรับคำว่า “เป็น” ไว้โดยเฉพาะ โดยประยุกต์จากนิยามที่ **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542** ได้ให้ไว้ และพิจารณาจากหน้าที่ของคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในตัวอย่างข้อมูลเป็นหลัก

นิยามของสัมพันธกริยา “เป็น” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง คำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วยเพื่อให้เห็นว่าหน่วยหน้าและหน่วยหลังมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำว่า “เป็น” ทั้งหมดพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง 2 ลักษณะด้วยกัน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่ 2 หน้าที่ ดังนี้

หน้าที่แรก สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้า สัมพันธกริยา “เป็น” เช่น *สมศักดิ์เป็นหมอ* (สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ว่า สมศักดิ์อยู่ในกลุ่มของอาชีพหมอ)

อีกหน้าที่หนึ่ง สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบังมาลาแสดงความเชื่อแน่ว่า ประโยคเงื่อนไข *อ่านเรื่องราวของครอบครัวนี้ที่ไร ฉันเป็นต้องยึดตามทุกที* (สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอนุพากย์ที่นำมาก่อนกับกริยาลีที่ตามหลัง และยังบังมาลาแสดงความเชื่อแน่ว่าอาการที่ยึดตามจะต้องปรากฏทุกครั้ง เมื่อได้อ่านเรื่องราวของครอบครัวนี้)

อนึ่ง สัมพันธกริยา “เป็น” ในหน้าที่แรก เช่นในตัวอย่าง *สมศักดิ์เป็นหมอ* นี้ จะเห็นว่า สัมพันธกริยา “เป็น” มีตำแหน่งระหว่างคำนาม ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับคำกริยากรรม เช่น คำกริยา “กิน” ในตัวอย่าง *สมศักดิ์กินข้าว* ดังนั้น หากใช้เกณฑ์ตำแหน่งอย่างเดียว อาจจะไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องหาเกณฑ์อื่นเพิ่มเติมเพื่อจำแนกคำทั้ง 2 กลุ่มนี้ออกจากกันต่อไป

ความแตกต่างระหว่างกริยากรรมและสัมพันธกริยา

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 3 จะเห็นว่า ผู้วิจัยได้จำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น” ออกเป็นหมวดคำใหญ่ ๆ โดยใช้เกณฑ์การจำแนกหมวดคำที่วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้ในหนังสือโครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์ เป็นหลักในการจำแนกหมวดคำในงานวิจัยนี้

อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ สัมพันธกริยา “เป็น” นั้น หากใช้กรอบประโยคทดสอบที่ วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2538) ได้เสนอไว้มาวิเคราะห์ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ก็จะต้องจัดอยู่ในหมวดคำกริยากรรม เพราะสามารถปรากฏได้ในตำแหน่งเดียวกับคำกริยากรรมอื่น ๆ เช่น คำกริยา “สัมภาษณ์” ดังนี้

หมวดคำกริยากรรม

นาม	—	นาม	แล้ว
เขา	<u>สัมภาษณ์</u>	ดารา	แล้ว
เขา	<u>เป็น</u>	ดารา	แล้ว

ในกรณีเช่นนี้จะเห็นว่าการใช้เกณฑ์ตำแหน่งอย่างเดี่ยวอาจจะไม่เพียงพอ และทำให้เข้าใจว่าสัมพันธกริยา “เป็น” อยู่ในหมวดคำกริยากรรม ดังนั้น จึงอาจจะต้องใช้เกณฑ์อื่น ๆ ช่วยจำแนก ดังนี้

ในหนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3 (สถาบันภาษาไทย, 2552: 35-36) ได้เสนอวิธีการจำแนกคำกริยาต้องเติมเต็มออกจากคำกริยากรรมไว้ กล่าวคือ หากคำกริยานั้นสามารถมีคำว่า “ถูก” นำหน้าได้จะถือเป็นคำกริยากรรม เช่น คำกริยา “สัมภาษณ์” ในตัวอย่าง ดารา ถูกสัมภาษณ์ แต่ถ้าหากคำกริยานั้นไม่สามารถมีคำว่า “ถูก” นำหน้าได้ ก็จะถือว่าเป็นคำกริยาต้องเติมเต็ม เช่น คำกริยา “เป็น” ในตัวอย่าง *ดาราถูกเป็น

คำกริยาต้องเติมเต็มข้างต้นเทียบได้กับสัมพันธกริยา “เป็น” ในงานวิจัยนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยก็จะใช้เกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำว่า “ถูก” ข้างต้น มาจำแนกคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาออกจากคำกริยากรรม

นอกจากนี้ การจำแนกกริยากรรมออกจากสัมพันธกริยาอาจจะพิจารณาจากความหมายของคำกริยานั้น ๆ ก็ได้ กล่าวคือ โดยทั่วไปคำกริยากรรมจะเป็นคำที่มีความหมายประจำคำหรือมีเนื้อความที่อ้างถึงกระทำ กระบวนการ หรือสภาพ จึงทำให้สามารถนิยามความหมายของคำกริยากรรมได้ไม่ยาก เช่น คำกริยา “สัมภาษณ์” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามหนึ่งไว้ว่า “สนทนาหรือสอบถามเพื่อนำเรื่องราวไปเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์หรือวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 1170)

ในขณะที่คำกริยา “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กลับไม่ได้ระบุว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายประจำคำว่าอย่างไร แต่ได้ให้นิยามโดยระบุถึงหน้าที่ของคำว่า “เป็น” แทนว่าแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 706)

เมื่อทราบนิยามของสัมพันธกริยา “เป็น” แล้ว ในส่วนต่อไปผู้วิจัยก็จะกล่าวถึงหน้าที่และบริบทการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ว่าเป็นอย่างไร ดังนี้

4.2 หน้าทีและปริบทการปรากฏของสัมพันธ์กริยา “เป็น”

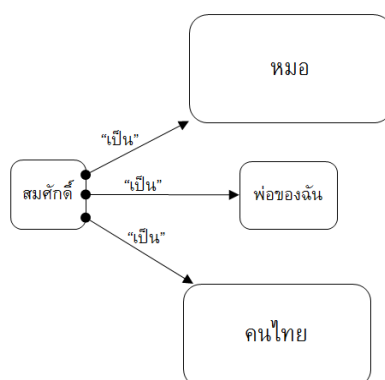
ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าสัมพันธ์กริยา “เป็น” มีหน้าที่ 2 หน้าที่ ได้แก่ 1) สัมพันธกริยา “เป็น” แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่มประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น” และ 2) สัมพันธกริยา “เป็น” แสดงความสัมพันธ์ในประโยคข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบังมาลาแสดงความเชื่อแน สัมพันธกริยา “เป็น” ในแต่ละหน้าที่มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.2.1 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่มประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น” (สัมพันธ์กริยาแบบทั่วไป)

เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ของสัมพันธ์กริยา “เป็น” ข้างต้นจะพบว่าสถานะของหน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น” (หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “หน่วยหน้า”) และหน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” (หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “หน่วยหลัง”) จะไม่เท่ากัน กล่าวคือ หน่วยหน้ามีสถานะเป็นสมาชิกของหน่วยหลัง ดังตัวอย่าง

- (1) สมศักดิ์เป็นหมอ
- (2) สมศักดิ์เป็นพ่อของฉัน
- (3) สมศักดิ์เป็นคนไทย

จากตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (3) หน่วยหน้า “สมศักดิ์” มีความสัมพันธ์กับหน่วยหลัง “หมอ” “พ่อของฉัน” และ “คนไทย” ดังจะแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยที่อยู่หน้ากับหน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น”

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่า “สมศักดิ์” เป็นสมาชิกหรือสังกัดอยู่ในกลุ่มหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม “หมอ” กลุ่ม “พ่อของฉัน” และกลุ่ม “คนไทย”

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มนี้อาจจะมีขนาดของกลุ่มที่เล็กใหญ่ไม่เท่ากัน กล่าวคือ กลุ่ม “พ่อของฉัน” อาจจะมีขนาดเล็กที่สุด ซึ่งอาจจะประกอบด้วย “สมศักดิ์” เป็นสมาชิกของกลุ่มเพียงคนเดียว ส่วนกลุ่ม “หมอ” หรือกลุ่ม “คนไทย” ก็จะมีสมาชิกจำนวนมากกว่า คือ ไม่ได้มีแค่ “สมศักดิ์” เป็นสมาชิกเพียงคนเดียว แต่อาจจะมี “สมชาย” “สมศรี” หรือ “สมใจ” ที่อยู่ในกลุ่มด้วย (เช่น สมชาย/สมศรี/สมใจก็เป็นหมอ หรือ สมชาย/สมศรี/สมใจก็เป็นคนไทย)

(4) **4 บวก 4 เป็น 8**

จากตัวอย่างที่ (4) จะเห็นว่าหน่วยหน้า ได้แก่ “4 บวก 4” เป็นสมาชิกหรือสังกัดอยู่ในกลุ่มของหน่วยหลัง ได้แก่ จำนวน “8” และนอกจาก “4 บวก 4” แล้ว ยังมีสมาชิกอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่สังกัดอยู่ในกลุ่มจำนวน “8” เช่น “2 บวก 6” “7 บวก 1” หรือ “9 ลบ 1” เป็นต้น

(5) **นก ไก่ เบ็ด ห่าน เป็นสัตว์ปีก**

จากตัวอย่างที่ (5) จะเห็นว่าหน่วยหน้า ได้แก่ “นก ไก่ เบ็ด ห่าน” เป็นสมาชิกหรือสังกัดอยู่ในประเภทของหน่วยหลัง ได้แก่ “สัตว์ปีก” ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลังในลักษณะนี้ สุรพล ชัยทองวงศ์วัฒนา (2532: 44) เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบคำลูกกลุ่ม-จำกลุ่ม

(6) **เด็กคนนี้ชนเป็นลิง**

ตัวอย่างที่ (6) เป็นการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ หน่วยหน้า ได้แก่ “เด็กคนนี้” และ “ชน” สังกัดอยู่ในกลุ่มของหน่วยหลัง ได้แก่ “ลิง” ในที่นี้ หมายถึง การชนของเด็กคนนี้อยู่ในกลุ่มของการชนแบบลิง หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การชนของเด็กคนนี้มีลักษณะแบบลิง

(7) **เนื้อปูยังเป็นชิ้น ๆ อยู่**

ตัวอย่างที่ (7) จะเห็นว่าหน่วยหน้า ได้แก่ “เนื้อปู” มีลักษณะของหน่วยหลัง ได้แก่ ลักษณะ “ชิ้น ๆ”

คำว่า “ชิ้น ๆ” เป็นคำชนิดที่นักไวยากรณ์เรียกว่า “คำลักษณนาม” เพราะทำหน้าที่บอกลักษณะของคำนามหรือคำกริยา หรือเป็นคำที่นักไวยากรณ์บางคนเรียกว่า “คำแยกประเภท” เพราะทำหน้าที่จำแนกคำนามหรือคำกริยาออกเป็นกลุ่มหรือเป็นพวก (นววรรณ พันธุเมธา,

2549: 37; พระยาอุปทิศศิลปสาร, 2493, 2546: 72-76; สถาบันภาษาไทย, 2552: 18-21) จะเห็นว่าไม่ว่าจะใช้คำว่า “กลุ่ม” “ประเภท” หรือ “ลักษณะ” ก็สื่อความไปในทางเดียวกัน เพราะหากสิ่งใดมีลักษณะร่วมกันก็จะถือว่าอยู่ในกลุ่มหรือประเภทเดียวกัน

สรุปได้ว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (7) ข้างต้น จะทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง โดยหน่วยหลังจะระบุ “กลุ่ม” “ประเภท” หรือ “ลักษณะ” ให้แก่หน่วยหน้า ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “สัมพันธกริยาแบบทั่วไป” เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่พบได้ทั่วไป

การที่หน่วยหน้าและหน่วยหลังมีสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงทำให้ทั้ง 2 หน่วยไม่สามารถสลับตำแหน่งกันได้ เพราะหากสลับกันแล้วก็จะผิดไวยากรณ์ เช่น *8 เป็น 4 บวก 4 หรือ *สัตว์ปีกเป็นนก ไก่ เปิด ห่าน เป็นต้น หรือในบางกรณีก็อาจจะพอสลับได้ แต่ไม่เป็นธรรมชาติหรือฟังแปลก เช่น ?พ่อของฉันเป็นสมศักดิ์

หลังจากที่ทราบหน่วยหน้าและหน่วยหลังมีความสัมพันธ์กันอย่างไรแล้ว ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะนำเสนอว่าหน่วยหน้าและหน่วยหลัง สามารถเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์แบบใดได้บ้าง หรือสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปจะปรากฏในบริบทแบบใด หรือมีโครงสร้างอย่างไร

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปจะปรากฏในโครงสร้าง 2 แบบใหญ่ ๆ ได้แก่

- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]
- [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

โครงสร้างแรก หน่วยหน้า ได้แก่ “หน่วยนาม₁” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ “หน่วยนาม₂” ส่วนอีกโครงสร้างหนึ่ง หน่วยหน้า ได้แก่ “หน่วยนาม₁” และ “กริยาวลี₁” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ “หน่วยนาม₂”

การที่ต้องแยกออกเป็น 2 โครงสร้างนี้ เพราะสัมพันธกริยา “เป็น” มีสถานะทางไวยากรณ์ที่ไม่เท่ากัน คำว่า “เป็น” ในโครงสร้างแรก มีสถานะเป็นคำกริยาเดี่ยว ส่วนคำว่า “เป็น” ในโครงสร้างหลังนั้น ปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น (กริยาวลี₁) จึงเป็นเพียงคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา

“หน่วยนาม” ในงานวิจัยนี้หมายถึง หน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่อาจจะเป็นนามวลี (ในที่นี้หมายรวมทั้งคำนามคำเดียว และคำนามกับส่วนขยาย) หรืออาจจะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์

อื่น ๆ ที่ไม่ใช่นามวลีก็ได้ แต่ต้องเป็นหน่วยที่ปรากฏในตำแหน่งเดียวกับนามวลีซึ่งปรากฏโดยทั่วไปได้ เช่น ตำแหน่งประธานหรือกรรมของประโยค

คำว่า “หน่วยนาม” เป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือไวยากรณ์ไทยของนworรณ พันธุเมธา (2549: 168-173)¹ ส่วนนิยามที่ได้กล่าวไปในย่อหน้าข้างต้นนั้น ผู้วิจัยก็ประยุกต์มาจากหนังสือเล่มเดียวกัน สาเหตุที่งานวิจัยนี้ต้องใช้คำว่า “หน่วยนาม” ของนworรณ พันธุเมธา (2549) เนื่องจากเห็นว่า “หน่วยนาม” เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งสามารถใช้เรียกหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่อยู่หน้าและหลังคำว่า “เป็น” ซึ่งมีความหลากหลายได้อย่างครอบคลุมทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์องค์ประกอบย่อย ๆ ที่อยู่ในหน่วยนามหรือการวิเคราะห์ในส่วนอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยยังคงใช้แนวคิดของวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2538) เป็นหลักตามเดิม

¹นworรณ พันธุเมธา (2549: 168-173) ได้กล่าวว่า หน่วยนาม หมายถึง หน่วยประโยคชนิดหนึ่ง ใช้อ้างถึงสิ่งต่าง ๆ โดยหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่สามารถเป็นหน่วยนามได้นั้น จะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- คำนาม เช่น *เด็กเล่นตุ๊กตา* หรือนามวลี เช่น *เอกสารฉบับนี้มีคุณค่ามาก*
- คำ วลี หรือประโยคที่ทำหน้าที่เหมือนคำนาม เช่น *คำบอกจำนวน คำปฏิเสธ คำกริยา กริยาวลี และประโยค ดังตัวอย่าง 3 มากกว่า 2 ไม่เป็นคำปฏิเสธ ตายดีกว่าอยู่ แกล้งกันอย่างไรก็ไม่ดีเลย และ เขาเห็นรถชนเด็กนักเรียน* ตามลำดับ
- คำเชื่อมกับคำนาม เช่น *เขาคุยกับชมอยู่นาน* หรือคำเชื่อมกับนามวลี เช่น *นึกคุยกับเพื่อนที่ไม่ได้พบกันมานาน*
- คำเชื่อมกับคำ วลี หรือประโยคที่ทำหน้าที่เหมือนคำนาม เช่น *การเล่นกีฬาเองสนุกกว่าดู ตายอย่างสงบดีกว่าอยู่อย่างทรมาณ และ หน้าตาของเขาดูสดชื่นแจ่มใสเหมือนกับเขาไม่เคยต้องพบความทุกข์ยากเลย* ตามลำดับ

จากที่กล่าวไปข้างต้น อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่สามารถเป็นหน่วยนามได้ไม่จำเป็นต้องเป็นคำนามหรือนามวลีเท่านั้น หน่วยทางวากยสัมพันธ์อื่น ๆ ก็สามารถเป็นหน่วยนามได้ หากหน่วยนั้นปรากฏในตำแหน่งเดียวกันกับที่คำนามหรือนามวลีโดยทั่วไปปรากฏ เช่น ตำแหน่งประธานหรือกรรมของประโยค

รายละเอียดของโครงสร้างแต่ละโครงสร้าง มีดังต่อไปนี้

4.2.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏระหว่างหน่วยนาม 2 หน่วยนี้ ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยว จากโครงสร้างข้างต้น หากนำหน่วยนามแต่ละหน่วยมาแยกย่อยว่าเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ใด ก็จะได้โครงสร้างย่อยที่หลากหลายมาก แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะแยกรายละเอียดเฉพาะส่วนที่เป็นหน่วยนาม₂ เท่านั้นว่าสามารถเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ชนิดใดได้บ้าง เนื่องจากหน่วยนาม₂ เป็นหน่วยที่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าหน่วยนาม₁ และเป็นหน่วยที่นักไวยากรณ์ไทยหรือนักภาษาศาสตร์ เช่น นววรรณ พันธุเมธา (2527ก: 34-36) สถาวร พัชรบำรุง (2529: 19-23) Pustet (2003: 47-49) ให้ความสนใจมากกว่า

หน่วยนาม₂ หรือหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี

โครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] จึงแบ่งได้เป็น 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

4.2.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพบว่า นามวลีที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าวมีความหลากหลายมาก โดยอาจจะเป็น 1) คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย 2) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” 3) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” 4) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” 5) คำสรรพนาม 6) คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน และ 7) คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน

สาเหตุที่ผู้วิจัยต้องจำแนกโครงสร้างข้างต้นโดยละเอียดนั้น ก็เพื่อจะนำไปใช้วิเคราะห์เรื่องพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” และเรื่องพัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 6 ของงานวิจัยนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

ตามแนวคิดของวิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ (2538: 79) นามวลีสามารถเป็นคำนามคำเดียวก็ได้ หรือเป็นคำนามกับส่วนขยายก็ได้

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับ ส่วนขยาย] มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(8) **คุณหญิงเป็นศิลปินด้วย**

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 23)

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

(9) แต่ห้องส่วนตัวพ่อฉัน เขาเรียกว่าสเด็จชุม อยู่ตาดฟ้าชั้นที่สองปากเรือ อยู่หัว
โถงต่อหน้าเรือ ได้กำไรหน้าต่างเปิดออกไปทางในเรืออีกหน้าต่างหนึ่ง **เส้นทางที่
ลมพัดเย็นไม่ใคร่ขาด**

(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 25)

ตัวอย่างที่ (8) และตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คุณหญิง” และ “ห้องส่วนตัวพ่อ” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ศิลปิน” และ “ทางที่ลมพัดเย็นไม่ใคร่ขาด” ตามลำดับ สัมพันธกริยา “เป็น” แสดงความสัมพันธ์ว่าคุณหญิงอยู่ในกลุ่มของ ศิลปิน และห้องส่วนตัวของพ่อมีลักษณะของทางที่ลมพัดเย็นไม่ใคร่ขาด

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เกิดขึ้นจากการประสมระหว่างคำนาม “การ” ที่หมายถึง ‘เรื่อง, งาน, สิ่ง’ กับ คำกริยา/คำกริยากับส่วนขยาย เช่น *ถึงทำการหนักไม่ได้ การเบา*

¹ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้นและตัวอย่างต่อ ๆ ไป คือ ส่วนที่เป็นการถอดความจากสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งจะสื่อความหมายเหมือนสัมพันธกริยา “เป็น”

อย่างไรก็ตาม อาจมีหลายตัวอย่างที่ประโยคซึ่งผ่านการถอดความอาจจะฟังดูไม่เป็นธรรมชาติเท่าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น” เนื่องจากประโยคถอดความเป็นประโยคที่เกิดจากการแปลความหมายจากประโยคพูดสื่อสารกันปกติอีกทอดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ประโยคที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน (วรรณภา สรรพสิทธิ์, 2554: 47)

มีท่า (วชิรญาณ, 2432: 407) “การหนัก” และ “การเบา” ในตัวอย่างนี้ หมายถึง ‘งานหนัก’ และ ‘งานเบา’

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย คำนาม “การ”] มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

(10) เออ ! ทำการกลางวันกับทำการกลางคืน ข้างไหนจะเป็นการลำบากจริง

(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 15)

(วชิรญาณ, 2435: 170)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้างไหน” กับ นามวลี “การลำบากจริง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานแบบใด(ระหว่างงานกลางวันหรืองานกลางคืน)จะอยู่ในกลุ่มของงานที่ลำบากจริง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” หมายถึง นามวลีที่แปลงมาจากคำว่า “ที่” ซึ่งตามด้วย คำกริยา/ คำกริยากับส่วนขยาย/อนุภาค¹ และมีความหมายเป็นนามธรรม เช่น เป็นที่หนักแล้ว เป็นที่พอใจของหัวหน้า (นววรรณ พันธุเมธา, 2549: 288-295; อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537: 17-18)

อย่างไรก็ตาม คำว่า “ที่” ในที่นี้ จะต้องไม่ได้มีความหมายเกี่ยวกับ ‘สถานที่’ เช่น “ที่นั่ง” หรือ “ที่ไว้ปืน” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537: 23) และไม่ได้หมายถึง ‘ตำแหน่งหน้าที่’ เช่น “ที่พระสุนทรราชวงศา เจ้าเมืองยโสธร” (จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชาบาท พระราชทานเจ้าเมือง, 2476: 14)

¹ นววรรณ พันธุเมธา (2549: 288-295) เรียกว่า กระบวนการที่เกิดจากการเติมคำว่า “ที่” หน้าคำกริยา หรือประโยคนี้ว่า “การแปลงเป็นหน่วยนาม”

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”] มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

- (11) “ชายที่รู้จักอ่อนน้อม ย่อมเป็นที่ชอบของคนทั่วไป” มยุรีไม่ได้แถมว่า “แต่คนที่เยอหยิ่งย่อมเป็นที่รังเกียจ”

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 41)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คนที่เยอหยิ่ง” กับ นามวลี “ที่รังเกียจ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคนที่เยอหยิ่งมีลักษณะของความน่ารังเกียจ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” หมายถึง นามวลีที่แปลงมาจากคำว่า “อัน” ซึ่งตามด้วยคำกริยา/คำกริยากับส่วนขยาย/อนุภาคย์ และมีความหมายเป็นนามธรรม เช่น โรคที่มีอาการอันเบาก็บอกว่าหนัก (วชิรญาณ, 2435: 53)

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”] มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

- (12) ถ้าน้ำได้พิภพโลกไม่มีแล้ว น้ำในทะเลทั้งปวงก็เปอันแห้งเหือดไป

(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 44)

(วชิรญาณ, 2435: 521)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “น้ำในทะเลทั้งปวง” กับ นามวลี “อันแห้งเหือดไป” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าน้ำในทะเลทั้งปวงมีลักษณะของการแห้งเหือดไป

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

คำสรรพนาม ในงานวิจัยนี้ หมายถึง คำที่ใช้แทนคำนามหรือคำนามกับส่วนขยาย (วิจิตรนทร์ ภาณุพงศ์, 2538)

ชนิดของคำสรรพนาม (สถาบันภาษาไทย, 2552: 23-30) ที่ปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างข้างต้น ได้แก่

1) คำสรรพนามบอกบุรุษ หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้ระบุแทนบุคคลหรือสิ่ง เช่น “ฉัน” “คุณ” “เขา” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

(13) แฟนของฉันเข้าใจผิดคิดว่าฝาแฝดของเธอเป็นเธอ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ฝาแฝดของเธอ” กับ นามวลี “เธอ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าฝาแฝดของเธอมีลักษณะของเธอ

2) คำสรรพนามถาม หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้แสดงคำถาม เช่น “อะไร” “ใคร” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(14) “รูปร่างท่าทางเป็นยังไรบ้าง”

“คนธรรมดาเรานี้แหละครับ...”

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 80)

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “รูปร่างท่าทาง” กับ นามวลี “ยังไร” (รูปแปรของ “อย่างไร”) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ารูปร่างท่าทางมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุลักษณะนั้นมา

3) คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ หมายถึง คำสรรพนามที่ไม่ได้ระบุแน่นอนว่าหมายถึงผู้ใดอะไร สิ่งใด หรือสถานที่ใด เช่น “ใคร/ใคร ๆ” “อื่น ๆ” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(15) ถ้าพบผิดจริงแล้วก็จะทรงขอให้เนรเทศเช่นทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ทั้งนั้นไม่เป็นใคร.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 150)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งหมายถึง ‘คน’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี “ใคร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าไม่ว่าคนที่ทำผิดจะอยู่ในกลุ่มของใครก็ตาม ก็จะต้องถูกเนรเทศ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่เมื่อปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” แล้ว จะสามารถเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่คู่สนทนารับรู้ร่วมกันอยู่แล้ว หรือเชื่อมโยงไปถึงสิ่งหรือเหตุการณ์ (ซึ่งอาจจะแสดงโดยคำ วลี ประโยค หรือข้อความ) ที่ได้กล่าวมาก่อนหรือที่จะกล่าวถึงต่อไป (สถาบันภาษาไทย, 2552: 118)

คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน เช่น “อย่างนี้” “อย่างนั้น” “แบบนี้” “แบบนี้” “เช่นนี้” “เช่นนั้น” “ดั่งนี้” “ดั่งนั้น” “ดั่งนี้” หรือ “ดั่งนั้น” คำหรือกลุ่มคำเหล่านี้ เมื่อพิจารณาที่โครงสร้างภายในคำจะพบว่ามักจะประกอบด้วย [คำที่มีความหมายว่า ‘อย่าง’ (“อย่าง” “แบบ” “เช่น” “ดั่ง” “ดั่ง”) + คำชี้เฉพาะ “นี้” หรือ “นั้น”]

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึง] มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

(16) ดั่งนี้, คือเหมือนนี้, ฤคาลัยนี้, อย่างนี้, นั้น, เขาย่อมพูดกันว่า, เมื่อกาลเป็นดั่งนี้
แล้วจะทำอย่างไร

(อักษรภิธานศรับท์ Dictionary of the Siamese Language)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2514: 129)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กาล” กับ นามวลี “ดั่งนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากาลหรือเวลามีลักษณะของการอ้างถึงสิ่งที่คู่สนทนารับรู้ร่วมกันอยู่แล้วว่าหมายถึงลักษณะใด

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 2

- (17) ...ครั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงเวียดนามให้กองทัพไปช่วยรักษาเมืองไว้ ฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาจะให้ผู้ใดออกมาว่ากล่าวกับเมือง เขมรโดยดีตามประเพณี เมืองขึ้นเกลือกจะขัดแย้งไม่ปรกติแม้จะขึ้น ช่มชี่ให้ราบคาบเล่า ท้าพกรุงเวียดนามก็มาตั้งอยู่หาว่าจะไปช่วยข้าง ผู้ใดไม่ เกลือกจะขัดข้องในทางพระราชไมตรีอันสุจริตต่อกัน ความ เป็นดังนี้จึงให้มีพระราชสาสน์ออกมาแจ้งโดยชื่อตรงไม่อำพราง ตามเรื่อง ความเมืองเขมรกระทำผิดล่วงเกินต่อกรุง พระมหานครศรีอยุธยา
- (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)
(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 6)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ความ” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเนื้อความมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 6

- (18) คนโศลกนี้ เหมือนฉันทอณูฎก มี ๔ บาท บาทละ ๘ พยางค์ หรือเขียนเป็น ๒ บาท บาทละ ๑๖ พยางค์ ส่วนครูลหุเป็นอย่างนี้ ๐๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐-๐๐ พยางค์ที่ ๖ ที่ ๗ มักเป็นครุ แต่ถ้าจะใช้เป็นลหุก็ได้
- (บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)
(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 4)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ครูลหุ” กับ นามวลี “อย่างนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าครูลหุนั้นมีลักษณะของการอ้างถึงสิ่งจะกล่าวถึงต่อไป (หมายถึง ส่วนที่ขีดเส้นใต้ซึ่งอยู่ตามหลังประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

อนึ่ง สถาวร พัชรบำรุง (2529: 32) ได้วิเคราะห์ตัวอย่างคำว่า “เป็น” จำนวนหนึ่งไว้ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

- (19) มันเป็นอย่างไร
- (20) ในการพูดหรือเขียนบางครั้งจะมีถ้อยคำที่ฟังแปลก สะดุดหูหรือรู้สึกว่ ไม่ถูกต้อง ที่เป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะการใช้ส่วนขยายที่สื่อความซ้อนกัน

(21) งานที่ทำในวันนี้ ไม่ค่อยดีบหน้าเท่าที่ควรจะเป็น

(สถาวร พัชรบารุง, 2529: 23, 32-33)

จากตัวอย่างข้างต้น สถาวร พัชรบารุง (2529: 23) ได้วิเคราะห์ว่า คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (19) เป็นคำที่มีความหมายแสดงสภาพซึ่งปรากฏหน้ากลุ่มคำ “อย่างนี้”

ส่วนในตัวอย่างที่ (20) และตัวอย่างที่ (21) สถาวร พัชรบารุง (2529: 32-33) วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ให้อยู่ในประเภทเดียวกัน คือ ต่างเป็นคำที่มีความหมายตามคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้าใช้หรือแทนคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้า กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (20) ใช้แทนข้อความ “ในการพูดหรือเขียนบางครั้งจะมีถ้อยคำที่ฟังแปลก สะดุดหูหรือรู้สึกว่าจะไม่ถูกต้อง” ทั้งข้อความ ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (21) แทนคำกริยา “ดีบหน้า”

ผู้วิจัยมีความเห็นที่สอดคล้องกับวิเคราะห์ของสถาวร พัชรบารุง (2529) ในตัวอย่างที่ (19) เพราะคำว่า “เป็น” คำที่มีความหมายแสดงสภาพนั้นสามารถเทียบได้กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ (ดูตัวอย่างที่ (16) ข้างต้น ซึ่งเป็นตัวอย่างในลักษณะเดียวกับตัวอย่างที่ (19))

ส่วนประเด็นที่ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างจากที่สถาวร พัชรบารุง (2529) ได้วิเคราะห์ไว้ ก็คือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (19) และตัวอย่างที่ (20) ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะให้คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างทั้ง 2 นี้อยู่คนละประเภทกัน แต่น่าจะรวมให้อยู่ในประเภทเดียวกันมากกว่า เพราะต่างก็มีโครงสร้างที่เหมือนกัน และก็มีลักษณะที่อ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันเหมือนกัน เพียงแต่ในตัวอย่างที่ (19) สิ่งที่รับรู้ร่วมกัน ถูกละไว้ในฐานที่เข้าใจกัน แต่ตัวอย่างที่ (20) สิ่งที่รับรู้ร่วมกัน ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในข้อความที่นำมาก่อน (ดูตัวอย่างที่ (17) ข้างต้น ซึ่งเป็นตัวอย่างในลักษณะเดียวกับตัวอย่างที่ (20))

นอกจากนี้ การที่สถาวร พัชรบารุง (2529) ได้รวมตัวอย่างที่ (20) และตัวอย่างที่ (21) ให้อยู่ในประเภทเดียวกัน คือ เป็นคำที่ใช้แทนคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้า ผู้วิจัยก็มีความเห็นที่แตกต่าง เพราะทั้ง 2 ตัวอย่างมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” คำเดียวไม่สามารถแทนข้อความก่อนหน้าได้ แต่คำว่า “เป็น” ต้องปรากฏร่วมกับคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน (เช่น “อย่างนี้” “เช่นนั้น”) จึงจะทำหน้าที่แทนข้อความที่นำมาก่อนได้ ในขณะที่ในตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เพียงคำเดียวก็สามารถแทน

คำกริยา “คือหน้า” ได้ จากความแตกต่างข้างต้นทำให้ผู้วิจัยจำแนกคำว่า “เป็น” ดังกล่าว ออกเป็นคณะประเภท ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในบริบทเดียวกับตัวอย่างที่ (20) หรือคำว่า “เป็น” ที่ตามหลังด้วย คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เป็นสัมพันธกริยา ทั้ง 2 หน่วยนี้จะทำหน้าที่ร่วมกัน (ไม่สามารถขาดหน่วยใดหน่วยหนึ่งไปได้) เพื่ออ้างถึงคำ วลี ประโยค หรือข้อความที่ปรากฏนำมาก่อนหรือที่กำลังจะตามมาก็ได้ หรืออาจจะอ้างถึงสิ่งที่คู่สนทนารับรู้ร่วมกันอยู่แล้วว่าหมายถึงอะไรก็ได้

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในบริบทเดียวกับตัวอย่างที่ (21) ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏเดี่ยวแล้วมีความหมายตามกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคก่อนหน้านั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เป็นคำกริยาแทนหรือคำกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนเท่านั้น ไม่ใช่แทนทั้งประโยคหรือทั้งข้อความ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

“คำลักษณนาม” คือ “คำที่ใช้บอกลักษณะของคำนามหรือคำกริยา” (สถาบันภาษาไทย, 2552: 21) หรือเป็นคำที่ใช้จำแนกคำนามหรือคำกริยาออกเป็นกลุ่มเป็นพวก ดังที่นworรณ พันธุเมธา (2549, 36) เรียกชื่อไว้ว่า “คำแยกประเภท”

นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้ยังถือว่าสมุหนาม เช่น “กอง” “ไหล” ก็คือ คำลักษณนามชนิดหนึ่งด้วย โดยถือว่าเป็นคำลักษณนามที่ใช้บอกหมู่ กลุ่ม พวก (สถาบันภาษาไทย, 2552: 21)

คำลักษณนามเป็นคำที่มีความเกี่ยวข้องกับคำนามอย่างใกล้ชิด ดังที่มีนักไวยากรณ์ไทย จัดให้คำลักษณนามเป็นคำนามประเภทหนึ่ง เช่น พระยาอุปทิศศิลปสาร (2493, 2546: 72-73) และมีหลายกรณีที่คำนามก็สามารถนำมาใช้เป็นคำลักษณนามได้ด้วย เช่น เช่น คำนาม “ต้น” ก็สามารถใช้เป็นคำลักษณนามบอกลักษณะที่เป็นต้นได้ด้วย เช่น ต้นไม้ 1 ต้น หรือ เสา 2 ต้น

ส่วนคำที่เกี่ยวกับจำนวน ในที่นี้งานวิจัยนี้ หมายถึง คำที่แสดงจำนวน ปริมาณ หรือ ลำดับ ได้แก่ ตัวเลขต่าง ๆ เช่น “1” “2” “3” หรือคำแสดงปริมาณ เช่น “ทุก” “หลาย” “ครึ่ง” หรือ คำลำดับที่ เช่น “ที่หนึ่ง” “แรก” “สุดท้าย”

ตัวอย่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณะนาม/ คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน] เช่น

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

(22) สนวนนี้คงเฟิ่งเสร็จได้ไม่นาน สังเกตหญ้าที่ปูยังเป็นแผ่น ๆ อยู่เลย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “หญ้าที่ปู” กับ นามวลี “แผ่น ๆ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหญ้าที่ปูมีลักษณะแผ่น ๆ

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยอยุธยา

(23) แลตัวมันนั้นเป็นสองตัว

(ทรงพระกรุณาให้แต่งพงศาวดารย่อ พ.ศ. 2223)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 101)

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตัวมันนั้น” กับ นามวลี “สองตัว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าลำตัวของมันอยู่ในกลุ่มจำนวน 2 ลำตัว

4.2.1.1.2 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/ กริยาวลี/อนุพากย์

คำที่ทำหน้าที่เชื่อม ในที่นี้ หมายถึงถึงทั้งคำบุพบท คำเชื่อมอนุพากย์ คำที่อยู่ระหว่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำนามหรือคำกริยาไปเป็นคำบุพบทหรือคำเชื่อมอนุพากย์ หรือคำที่มีคุณสมบัติของคำ 2 ชนิด เช่น คำว่า “ของ” ซึ่งมีความกำกวม คือ สามารถพิจารณาว่าเป็นคำนามที่หมายถึง ‘สิ่งของ’ หรือเป็นคำบุพบทบอกเจ้าของก็ได้

จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏใน โครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ 2) คำที่ทำหน้าที่ เชื่อมบอกเหตุ และ 3) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

หน่วยนาม₁ ในโครงสร้างข้างต้นมีความหมายบอก ‘สิ่งที่ถูกรอบครอง’ นามวลีที่อยู่หลังคำที่ทำหน้าที่เชื่อมมีความหมายบอก ‘เจ้าของ’ ส่วนคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ เท่าที่พบในข้อมูล ได้แก่ คำว่า “ของ” คำเดียว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 7

(24) แต่จะว่าชื่อ ๑๒ นักษัตริย์ของไทยที่เดี๋ยวก็มีหลักฐานเพียงพอไม่

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 54)

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ชื่อ ๑๒ นักษัตริย์” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของไทย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าชื่อ 12 นักษัตริย์นั้นอยู่ในความครอบครองของไทย (หรือไม่ ก็ยังมีหลักฐานไม่เพียงพอ)

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

หน่วยนาม₁ ในโครงสร้างข้างต้นจะมีลักษณะเป็นอนุพากย์และมีความหมายแสดงเหตุการณ์ที่เป็น ‘ผล’ นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ที่อยู่หลังคำที่ทำหน้าที่เชื่อมจะมีความหมายบอกเหตุการณ์ที่เป็น ‘สาเหตุ’ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ เท่าที่พบในข้อมูล ได้แก่ คำว่า “เพราะ” หรือ “ด้วย” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

(25) ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียนเป็นเพราะผมไม่สบาย

(สถาวร พืชบำรุง, 2529: 33)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุพากย์ “เพราะผมไม่สบาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียนอยู่ในกลุ่มเหตุผลที่ว่าผมไม่สบาย

มีข้อสังเกตว่าไม่ใช่ทุกกรณีที่คำว่า “เป็น” ซึ่งตามด้วยคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ จะเป็นสัมพันธกริยา ในบางกรณีคำว่า “เป็น” นั้นอาจจะเป็นคำที่มีความหมายประจำคำก็ได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3

- (26) โรคใส่เลื่อนนี้เป็นเพราะมีรูเข้าไปตาทองทั้งสองข้าง, ที่ตรงเอนลูกคันระ ออกจากทอง. ถ้ารูเป็นปรกติดีแล้วใส่นั้นก็ออกไม่ได้. ถ้าไม่เป็นปรกติแล้ว, รูนั้นก็เบิกกว้างออก, ให้ใส่น้อยยังลงไปตามเอนลูกคันระ.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคorder)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 59)

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ในที่นี้ “โรคใส่เลื่อนนี้เป็นเพราะ...” หมายถึง ‘โรคใส่เลื่อนเกิดขึ้นเพราะ...’

การจำแนกคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาซึ่งปรากฏในบริบทที่แสดงความสัมพันธ์แบบเหตุผล กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาซึ่งมีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ผู้วิจัยจะพิจารณาจากหน่วยนาม, กล่าวคือ หากหน่วยนาม, มีลักษณะเป็นอนุพากย์ (เช่น “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” ในตัวอย่างที่ (25)) คำว่า “เป็น” ก็จะเป็นสัมพันธกริยา แต่ถ้าหน่วยนาม, มีลักษณะเป็นนามวลี (เช่น “โรคใส่เลื่อนนี้” ในตัวอย่างที่ (26)) คำว่า “เป็น” ก็จะเป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’

อนึ่ง สถาวร พัชรบารุง (2529: 17) ได้จำแนกคำว่า “เป็น” ตามความหมายและวิธีการใช้ ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิตอยู่’ 2) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ 3) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายแสดงสภาพ (เทียบได้กับสัมพันธกริยา “เป็น” ในการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้) 4) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘สามารถ, รู้วิธี’ 5) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายตามคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้า และ 6) คำว่า “เป็น” ที่เน้นความหมายคำอื่น

สถาวร พัชรบารุง (2529: 33) ได้วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) ว่าอยู่ในประเภทที่ 6 หรือคำว่า “เป็น” ที่เน้นความหมายของคำอื่น โดยกล่าวว่าคำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำเชื่อม “เพราะ”

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่าง เพราะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้น น่าจะเป็นสัมพันธกริยามากกว่า หรือเทียบได้กับคำว่า “เป็น” ประเภทที่ 3 ในงานวิจัยของสถาวร พัชรบารุง (2529)

การที่สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) ว่าเป็นเพียงคำเน้นความหมายคำอื่นนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเนื่องมาจากคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นมีลักษณะเลือกที่จะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ แต่ถ้าหากปรากฏก็จะถือว่าช่วยเน้นความหมายของคำเชื่อม “เพราะ”

(25ก) ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน(เป็น)เพราะผมไม่สบาย

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นมีลักษณะเลือกปรากฏ เนื่องจากสามารถพิจารณาตัวอย่างข้างต้นออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

(25ข) ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน_{อนุพากย์} เพราะ ผมไม่สบาย_{อนุพากย์}

(25ค) ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน_{หน่วยนาม} เป็น เพราะผมไม่สบาย_{หน่วยนาม}

ตัวอย่างที่ (25ข) คือ การพิจารณาว่าหน่วยที่อยู่หน้าและหลัง “เพราะ” คือ อนุพากย์ 2 อนุพากย์ ที่มาต่อกัน โดยมีคำว่า “เพราะ” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์

ส่วนตัวอย่างที่ (25ค) เป็นการมองแบบประธาน-กริยา-ส่วนเติมเต็ม หรือเป็นการพิจารณาว่าหน่วยนามทั้ง 2 หน่วยและคำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในประโยคเดียวกัน หน่วยที่อยู่หน้าและหลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” คือ หน่วยนาม ซึ่งในที่นี้ คือ หน่วยนามที่เป็นอนุพากย์ “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” และหน่วยนามที่เป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุพากย์ “เพราะผมไม่สบาย”

หน่วยนามที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (25ค) นี้ อาจจะไม่ใช่หน่วยนามที่พบได้โดยทั่วไปเหมือนหน่วยนามที่เป็นนามวลี ดังตัวอย่างที่ (25ง)

(25ง) [สมศักดิ์]_{หน่วยนามที่เป็นนามวลี} เป็น [พ่อของฉัน]_{หน่วยนามที่เป็นนามวลี}

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบตำแหน่งของหน่วยนามในตัวอย่างที่ (25ค) และตัวอย่างที่ (25ง) จะพบว่าปรากฏตำแหน่งเดียวกัน คือ หน้าและหลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” กล่าวคือ หน่วยนาม “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งเดียวกับหน่วยนาม “สมศักดิ์” และหน่วยนาม “เพราะผมไม่สบาย” สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งเดียวกับหน่วยนาม “พ่อของฉัน” (หน่วยนาม “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” และ “เพราะผมไม่สบาย” สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งเดียวกับนามวลีที่ปรากฏโดยทั่วไป)

สรุปได้ว่าหน่วยที่ปรากฏหน้าและหลังคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25ค) และตัวอย่างที่ (25ง) ต่างก็เป็นหน่วยนามเหมือนกัน เพียงแต่หน่วยนามในตัวอย่างที่ (25ค) มีขนาดใหญ่กว่าหน่วยนามในตัวอย่างที่ (25ง)

โดยทั่วไป หน่วยที่มักปรากฏในตำแหน่งหน้าและหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทยปัจจุบัน ก็มักจะได้แก่ หน่วยนามที่เป็นนามวลี หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หากหน่วยนามที่เป็นนามวลี 2 หน่วยปรากฏร่วมกัน มักจะต้องมีสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏระหว่างกลางเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่ทำให้ประโยคมีความสมบูรณ์ในทางไวยากรณ์ หรือที่ Pustet (2003) ได้กล่าวว่าสัมพันธกริยามีหน้าที่ทำให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์

ดังนั้น หากพิจารณาว่าหน่วยที่อยู่หน้าและหลังคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25ค) ว่าเป็นหน่วยนาม โครงสร้างนั้นก็ต้องการสัมพันธกริยา “เป็น” มาอยู่ระหว่างกลางเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (25ง) เพื่อเติมเต็มให้ประโยคมีความสมบูรณ์เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า การที่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25ก) มีลักษณะเลือกปรากฏ เนื่องจากตัวอย่างนี้สามารถตีความหน่วยที่อยู่หน้าและหลังคำว่า “เป็น” ได้เป็น 2 แบบ แบบแรก คือตีความในระดับสัมพันธสารว่าเป็นอนุพากย์ 2 อนุพากย์ที่มีความสัมพันธ์กันและอยู่ติดกันโดยมีคำว่า “เพราะ” ทำหน้าที่เชื่อมอนุพากย์ทั้ง 2 เข้าด้วยกัน หากตีความเช่นนี้ คำว่า “เป็น” ก็จะไม่ต้องปรากฏ (ตัวอย่างที่ (25ข)) อีกแบบหนึ่ง เป็นการตีความในระดับวากยสัมพันธ์ว่าหน่วยที่อยู่หน้าและหลังคำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในประโยคเดียวกัน หน่วยที่อยู่หน้าและหลังเป็นหน่วยนาม แต่เป็นหน่วยนามที่มีขนาดใหญ่ (หน่วยนามที่เป็นอนุพากย์ หรือ เป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุพากย์) หากตีความเช่นนี้ ก็จะต้องมีคำว่า “เป็น” ปรากฏ เพื่อให้ประโยคมีความสมบูรณ์ในทางไวยากรณ์ (ตัวอย่างที่ (25ค))

หน่วยนาม₁+“เป็น”+คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ+นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

หน่วยนาม₁ ในโครงสร้างข้างต้นมีความหมายบอก ‘สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ’ ในขณะที่นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ ที่มีตำแหน่งอยู่หลังคำที่ทำหน้าที่เชื่อมนั้น มีความหมายบอก ‘สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ’ ส่วนคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ มีหลายคำ เช่น คำว่า “เหมือน” “ดัง” “เช่น” “คล้าย” “อย่าง”

ตัวอย่างของสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(27) ... ฉะนั้นเราก็เป็นเหมือนอาดัมกับอีฟในโลกน้อยนั้น

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 67)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เรา” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนอาดัมกับอีฟในโลกน้อยนั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรามีลักษณะที่เทียบได้กับอาดัมกับอีฟในโลกน้อยนั้น

อย่างไรก็ตาม คำว่า “เหมือน” ในตัวอย่างที่ (27) นี้ อาจมีผู้วิเคราะห์ว่าเป็นคำกริยา แต่เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ก็จะเห็นว่ามีส่วนที่เชื่อมหน่วยที่อยู่หน้าและหลังเข้าด้วยกันด้วย ดังนั้น คำว่า “เหมือน” ในตัวอย่างนี้ ก็น่าจะยังอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาไปเป็นคำบุพบท

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ในงานวิจัยนี้ “คำที่ทำหน้าที่เชื่อม” ไม่ได้หมายถึงเฉพาะคำบุพบทหรือคำเชื่อมอนุพากย์เท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงคำที่อยู่ระหว่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นคำบุพบทหรือคำเชื่อมอนุพากย์ด้วย ดังนั้นคำว่า “เหมือน” ในตัวอย่างที่ (27) จึงถือว่าเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมได้

4.2.1.1.3 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

คำกริยาคุณศัพท์ หมายถึง คำกริยาที่สามารถเปรียบเทียบระดับได้ หรือคำกริยาที่สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “กว่า” หรือ “ที่สุด” ได้ (สถาบันภาษาไทย, 2552: 34) เช่น *สวยกว่า สวยที่สุด*

กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น หมายถึง กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด กริยาวลีนี้อาจจะประกอบด้วยคำกริยาคุณศัพท์คำเดียว หรือคำกริยาคุณศัพท์กับส่วนขยายก็ได้ (วิจินตน์ ภาณุพงศ์, 2538: 88)

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น] เช่น

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 7

- (28) ยกตัวอย่างเช่นว่า เสด็จประทับพระราชอาสน์ ดั่งนี้ถูกต้อง ด้วยมีคำประทับเป็นกริยา ที่พูดกันว่าเสด็จยุโรป ถ้ามีคำกริยาเช่นว่า เสด็จไปยุโรป ดั่งนี้ก็เป็นถูกต้อง

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 90)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ดั่งนี้” กับ กริยาวลี “ถูกต้อง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพูดดั่งนี้มีลักษณะของความถูกต้อง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

คำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์ คือ คำกริยาที่ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “กว่า” หรือ “ที่สุด” ได้

ส่วนกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น หมายถึง กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด กริยาวลีนี้อาจจะประกอบด้วยคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์คำเดียว หรือคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์กับส่วนขยายก็ได้ (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2538: 88)

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น] เช่น

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

- (29) แล้วพวกฝ่ายในก็ถวายพระพรพร้อมกันทั้งสองพระองค์เป็นเสร็จงาน.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 42)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พวกฝ่ายใน...ถวายพระพรพร้อมกันทั้งสอง

พระองค์” กับ กริยาวลี “เสร็จงาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่พวกฝ่ายในถวายพระพรพร้อมกันทั้งสองพระองค์มีลักษณะของการเสร็จงาน

จากที่กล่าวไปข้างต้น คือ สัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวหรือปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] มีโครงสร้างย่อย ๆ จำนวนมาก ดังจะสรุปให้เห็นในตารางต่อไปนี้

หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂	
หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>นามวลี</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำสรรพนาม</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องจำนวน</u>
หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์</u>
หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>กริยาวลี</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น</u> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น</u>

ตารางที่ 4.1 แสดงโครงสร้างย่อย ๆ ของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว

ในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงสัมพันธกริยา “เป็น” ในอีกโครงสร้างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากโครงสร้างข้างต้นเล็กน้อย คือ ในตำแหน่งหน้าสัมพันธกริยา “เป็น” จะมีกริยาวลี₁ เพิ่มเติมเข้ามา ดังนี้

4.2.1.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂¹

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้นนั้น ในงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา

กริยาวลี₁ ในโครงสร้างนี้ หมายถึง กริยาวลีที่มีตำแหน่งหน้าสัมพันธกริยา “เป็น” กริยาวลี₁นี้อาจจะเป็นคำกริยาคำเดียวหรือหลายคำก็ได้ อาจจะมีคำนามตามหลังหรือไม่ก็ได้ หรืออาจจะมีคำเชื่อมอนุพากย์แทรกอยู่ระหว่างคำกริยาหรือไม่ก็ได้

หน่วยนาม₂ หรือหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างข้างต้นนั้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี

โครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] จึงแบ่งได้เป็น 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

4.2.1.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพบว่า นามวลีที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าวมีความหลากหลายมาก โดยอาจจะเป็น 1) คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย 2) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” 3) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” 4) นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” 5) คำสรรพนาม 6) คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน และ 7) คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

¹ คำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 4.2.1.1 (ได้แก่ หน่วยนาม นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” คำสรรพนาม คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน และคำที่ทำหน้าที่เชื่อม) จะปรากฏอีกครั้งในหัวข้อ 4.2.1.2 นี้ แต่ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงคำจำกัดความซ้ำอีกครั้ง เนื่องจากมีนิยามจากที่ปรากฏในหัวข้อ 4.2.1.1

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

- (30) นายกรัฐมนตรีเดินทางเพื่อไปเป็นประธาน ในงานฉลองพุทธชยันตี 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเฉลิมพระเกียรติ ที่วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “นายกรัฐมนตรี” และ กริยาวลี₁ “เดินทางเพื่อไป” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ประธาน” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่านายกรัฐมนตรีเดินทางเพื่อไปอยู่ในกลุ่มของประธาน

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

- (31) คนทั้งสองนั้น ได้ร่วมรักกันเป็นการลับ แต่นายห่างนั้นมิได้รู้ชัดเจนนว่าคนทั้งสองนั้นรักใคร่กันโดยสถานใด
(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 12)
(วชิรญาณ, 2435: 137)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ได้ร่วมรักกัน” กับ นามวลี “การลับ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการร่วมรักกันมีลักษณะของเรื่องลับ

เมื่อเปรียบเทียบตัวอย่างที่ (30) และตัวอย่างที่ (31) จะเห็นว่า มีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (30) สัมพันธกริยา “เป็น” สามารถแสดงความสัมพันธ์แบบ 2 คู่ในขณะเดียวกัน คู่แรก คือ ระหว่างหน่วยนาม₁ “นายกรัฐมนตรี” กับ นามวลี “ประธาน” ส่วนอีกคู่หนึ่ง คือ ระหว่างกริยาวลี₁ “เดินทางเพื่อไป” กับ นามวลี “ประธาน” ส่วนตัวอย่างที่ (31) สัมพันธกริยา “เป็น” สามารถแสดงความสัมพันธ์เพียงคู่เดียว คือ ระหว่างกริยาวลี₁ “ได้ร่วมรักกัน” กับ นามวลี “การลับ” เท่านั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] นั้น สัมพันธกริยา “เป็น” จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง กริยาวลี₁ กับ หน่วยนาม₂ เสมอทุกตัวอย่าง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนาม₁ กับ หน่วยนาม₂ จะมีด้วยหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับบางบริบท

ในการทดสอบว่าหน่วยนาม₁ กับ หน่วยนาม₂ ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ว่างมีความสัมพันธ์กันหรือไม่นั้น ผู้วิจัยจะใช้การทดสอบด้วยการลองตัด กริยาวลี₁ ออกไป หากตัดออกแล้วยังสื่อความรู้เรื่องหรือสื่อความไม่ต่างไปจากเดิม ก็แสดงว่า หน่วยนาม₁ กับหน่วยนาม₂ มีความสัมพันธ์กัน แต่ถ้าหากตัดแล้วสื่อความไม่รู้เรื่องหรือสื่อความ ต่างไปจากเดิม ก็แสดงว่าหน่วยนาม₁ กับหน่วยนาม₂ ว่างมีความสัมพันธ์กัน เช่น

ในตัวอย่างที่ (30) หากตัดกริยาวลี₁ ออกไปแล้วเหลือเพียง *นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน* จะเห็นว่ายังสื่อความรู้เรื่องและไม่ต่างไปจากเดิม ก็จะได้ถือว่าหน่วยนาม₁ กับ หน่วยนาม₂ ใน ตัวอย่างนี้มีความสัมพันธ์กัน แต่ในตัวอย่างที่ (31) หากตัดกริยาวลี₁ ออกไปแล้วเหลือเพียง *คน ทั้งสองนั้น เป็นการลับ* จะเห็นว่ายังสื่อความไม่รู้เรื่องและต่างไปจากเดิม ก็จะได้ถือว่าหน่วยนาม₁ กับ หน่วยนาม₂ ในตัวอย่างนี้ไม่มีความสัมพันธ์กัน

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 6

(32) การที่สมเด็จพระเจ้ายอดกลั่นไว้ไม่ให้เป็นที่รำคาญพระราชหฤทัยนั้นเป็นการดี
ยิ่งนัก

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศากิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 27)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “อดกลั่นไว้ไม่ให้” กับ นามวลี “ที่รำคาญพระราช หฤทัย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการอดกลั่นไว้ก็เพื่อไม่ให้มีลักษณะของความ รำคาญใจ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยธนบุรี

(33) แลชาวพระนครยิงปืนออกไปต้องทุบทูปืนดาดฟ้านั้นเตลิดขึ้นไป แลต้อง
พลนั้นเป็นอันน้อย

(พระราชพงศาวดารฉบับจำลอง 1136 สมัยธนบุรี)

(ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4, 2459: 11)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ยิงปืนออกไป...ต้องพลนั้น” กับ นามวลี “อันน้อย”
โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากองกำลังซึ่งถูกปืนยิงนั้นมีลักษณะของจำนวนน้อย

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยธนบุรี

(34) ถ้าจะขัดสนเป็นประการใดก็ให้ไปหาพระยาราชานคร

(จดหมายรายวันทัพบกสมัยธนบุรี)

(ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 2512: 239)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ขัดสน” กับ นามวลี “ประการใด” โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าถ้าการขัดสนมีลักษณะประการใด ๆ ก็ตาม (ก็ให้ไปหาพระยาราชานคร)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

(35) ตั้งแต่อกหัก เขาไม่ยอมกินอะไร เอาแต่ร้องไห้ รูปร่างหน้าตาก็เลย
เปลี่ยนไปเป็นแบบนี้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “รูปร่างหน้าตา” และ กริยาวลี “เปลี่ยนไป” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “แบบนี้” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่ารูปร่างหน้าตาซึ่งเปลี่ยนไปนั้นมีลักษณะของการอ้างถึงสิ่งที่คุณสนทนารับรู้ร่วมกันอยู่แล้วว่าหมายถึงลักษณะใด

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 7

(36) เครื่องจักรไม่เปลือยให้เป็นผง

(จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประพาสชวา พ.ศ. 2472)

(หม่อมเจ้าดำรงดาร์รงค์ เทวกุล, 2473: 27)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ไม่เปลือยให้” กับ นามวลี “ผง” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเปลือยซึ่งถูกไม่ก็เพื่อให้มีลักษณะของผง

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 6

(37) เวลาบ่าย ขึ้นไปดูนครวัดซ้ำอีกเป็นครั้งที่ ๓

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2468: 73)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ขึ้นไปดูนครวัดซ้ำอีก” กับ นามวลี “ครั้งที่ ๓” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการขึ้นไปดูนครวัดซ้ำอีกอยู่ในกลุ่มของครั้งที่ 3

4.2.1.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ และ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

ตัวอย่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(38) อีกสัปดาห์หนึ่งจะถึงวันเกิดของพ่อ ปีนี้คิดจะทำบุญฉลองพระนาครก ที่
พ่อคิดแบบอย่างนานมาแล้วและตกทอดมาเป็นของพ่อองค์หนึ่ง

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรณิศจักรักษาบำเหน็จบริบูรณ์พระราชกรณียกิจ)

(สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรณิศจักรักษาบำเหน็จบริบูรณ์พระราชกรณียกิจ, 2501: 60)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระนาครก” และ กริยาวลี₁ “ตกทอดมา” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของพ่อ” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าพระนาครกซึ่งตกทอดมานั้นอยู่ในความครอบครองของพ่อ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/
กริยาวลี/อนุพากย์

ตัวอย่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5

(39) เมื่อความจริงเป็นดังข้าพเจ้ากล่าวแล้ว จำเป็นเราท่านผู้เป็นพุทธบริษัท,
ควรจะต้องก่อสร้างปลูกเสถียรปัญญาขึ้นให้เป็นเหมือนร่ำรวัน,

(รวมงานเขียนของเทียนวรรณ)

(เทียนวรรณ, 2548: 155)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ก่อสร้างปลูกเสถียรปัญญาขึ้นให้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนร่ำรวัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์การก่อสร้างปลูกเสถียรปัญญาขึ้นนั้นก็เพื่อให้มีลักษณะที่เทียบได้กับร่ำรวัน

4.2.1.2.3 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

ตัวอย่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 6

(40) ทศกรรมได้นางสีดาไปไว้เปนนาน แต่พระรามก็ไม่ทรงรังเกียจ

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 91)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ได้นางสีดาไปไว้” กับ กริยาวลี “นาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการได้นางสีดาไปเก็บไว้นั้นมีลักษณะของระยะเวลาที่นาน

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์

ตัวอย่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างข้างต้น มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 6

(41) การทำบุญก็มีแต่ผ้าไตรบังสุกุล และจัดของไทยธรรมถวายพระให้มาก ๆ

คราวเดียวเปนแล้ว

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดา)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 21)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “จัดของไทยธรรมถวายพระให้มาก ๆ คราวเดียว” กับ กริยาวลี “แล้ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการจัดของไทยธรรมถวายพระให้มาก ๆ ครั้งเดียวนั้นมีลักษณะของการเสร็จสิ้น

จากที่กล่าวไปข้างต้น คือ สัมพันธกริยา “เป็น” ที่มีสถานะเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา ซึ่งปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] โดยมีโครงสร้างย่อย ๆ จำนวนมาก ดังจะสรุปให้เห็นในตารางต่อไปนี้

หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂	
หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>นามวลี</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำสรรพนาม</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน</u>
หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์</u>
หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + <u>กริยาวลี</u>	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น</u> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + <u>กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น</u>

ตารางที่ 4.2 แสดงโครงสร้างย่อย ๆ ของสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไป
ซึ่งปรากฏเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา

จากที่กล่าวไปทั้งหมดในหัวข้อ 4.2.1 คือ รายละเอียดของสัมพันธ์กริยา “เป็น” ในหน้าที่แรก ได้แก่ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา (สัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไป) ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของสัมพันธ์กริยา “เป็น” ในอีกหน้าที่หนึ่ง ได้แก่ การแสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ (สัมพันธ์กริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่)

4.2.2 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ (สัมพันธ์กริยาบ่งมาลาเชื่อแน่)

“มาลา หมายถึง ระเบียบของกริยาซึ่งทำให้ความหมายของประโยคทั้งประโยคเปลี่ยนแปลงไปเป็นความหมายแบบต่าง ๆ” (พรทิพย์ ภัทรนาวิก, 2515: 19)

มาลาแสดงความเชื่อแน่ หมายถึง มาลาที่แสดงความหมายของประโยคว่าเป็นแบบที่มั่นใจหรือแสดงการเชื่อมั่นในบางสิ่งบางอย่าง เช่น **นิคตังสอนหนังสือเด็กแน่** ตัวอย่างนี้ คำช่วยหน้ากริยา “ต้อง” และคำกริยาวิเศษณ์ “แน่” ได้บ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ให้แก่กริยา “สอน” (พรทิพย์ ภัทรนาวิก, 2515: 20, 170-183; สุดา รังกุพันธ์, 2547: 52)

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ ซึ่งต่อจากนี้จะเรียกว่า “สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่” นี้ จะปรากฏในโครงสร้างดังต่อไปนี้

[อนุพากย์₁/ข้อความ₁]_{หน่วยนาม₁} + “**เป็น**” + [กริยาวลี₂]_{หน่วยนาม₂}

อนุพากย์₁/ข้อความ₁ คือ อนุพากย์หรือข้อความที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ส่วนกริยาวลี₂ คือ กริยาวลีที่ปรากฏหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 หน่วยนี้ มีความสัมพันธ์กันแบบที่เป็นเงื่อนไขกัน

สัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน่ และมีตำแหน่งอยู่ระหว่างอนุพากย์₁/ข้อความ₁ กับ กริยาวลี₂ นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสัมพันธกริยาที่อยู่ระหว่างหน่วยนาม 2 หน่วย เพียงแต่หน่วยนาม₁ เป็นอนุพากย์₁/ข้อความ และหน่วยนาม₂ เป็นกริยาวลี₂ เสมอ

การบ่งมาลาเชื่อแน่นั้น จะมีลักษณะที่ผู้ส่งสารเชื่อว่าเหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาวลี₂นั้น จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน จะเกิดขึ้นเสมอหรือทุกครั้ง เมื่อมีเหตุการณ์ที่แสดงโดยอนุพากย์₁/ข้อความ₁ เกิดขึ้น โดยสัมพันธกริยา “เป็น” ก็จะบ่งมาลาเชื่อแน่ให้แก่กริยาวลี₂

ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน่ มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 8

(42) คุณหญิงกล่าว “ก็มากินที่นี้ซี ฉันรับรองว่า**ไม่ว่าเธอจะกินอะไร เป็นท้องไม่เสียทั้งสิ้น**”

(ละครแห่งชีวิต)

(หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง, 2519: 74)

ตัวอย่างนี้คำว่า “เป็น” มีหน้าที่หนึ่งที่เหมือนสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป คือ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “ไม่ว่าเธอจะกินอะไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ท้องไม่เสียทั้งสิ้น” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าไม่ว่าเธอจะกินอะไร ก็จะ**อยู่ในกลุ่มของ**เหตุการณ์ที่(เธอ)ท้อง

ไม่เสียทั้งสิ้น และสัมพันธ์กริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยว่าเธอจะไม่ต้องเสียอย่างแน่นอนไม่ว่าเธอจะกินอะไรก็ตาม

ตัวอย่างข้อมูลในสมัยปัจจุบัน

(43) เขาเห็นหน้าเธอที่ไรเป็นยิ้มทุกที

(สถาวร พัชรบำรุง, 2529: 33)

ตัวอย่างนี้สัมพันธ์กริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “เขาเห็นหน้าเธอที่ไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ยิ้มทุกที” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าเมื่อเขาเห็นหน้าเธอที่ไรก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(เขา)ยิ้มนั้นเกิดขึ้นตามมาทุกที และสัมพันธ์กริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยว่าการยิ้มจะเกิดขึ้นเสมอหากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

อนึ่ง สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) ได้วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (43) ว่าเป็นคำที่เน้นความหมายคำอื่น กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำกริยา “ยิ้ม” อีกทั้งคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) ยังวิเคราะห์ให้ให้อยู่ในประเภทเดียวกับคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) คือ ตัวอย่าง ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียนเป็นเพราะผมไม่สบาย โดยวิเคราะห์หว่าคำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำเชื่อม “เพราะ”

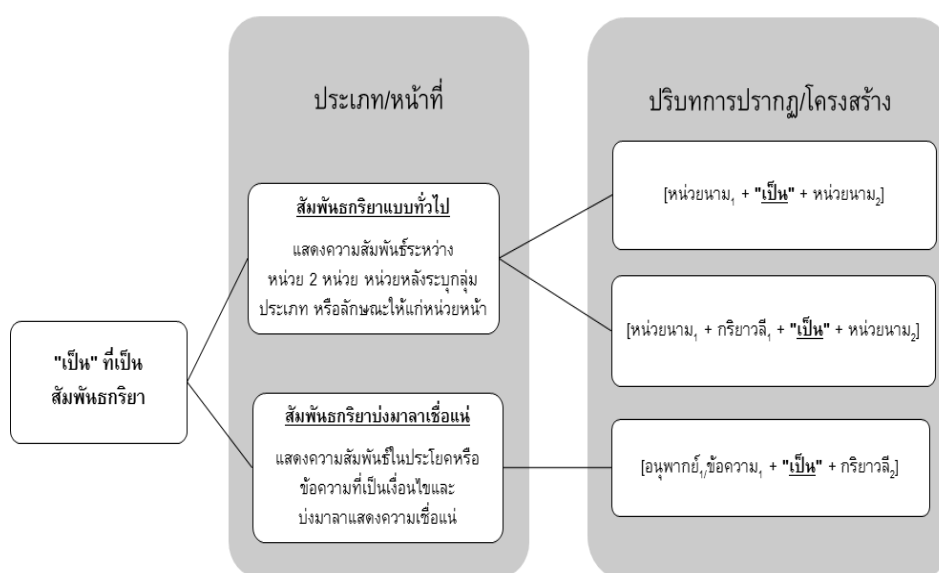
คำว่า “เป็น” ที่เน้นความหมายคำอื่นนี้ สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) ได้จัดให้อยู่คนละประเภทกับ “คำที่มีความหมายแสดงสภาพ” ซึ่งเทียบได้กับสัมพันธ์กริยา “เป็น” ในการศึกษาครั้งนี้

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างจากสถาวร พัชรบำรุง (2529) โดยวิเคราะห์หว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) และตัวอย่างที่ (43) ต่างก็เป็นสัมพันธ์กริยา แต่เป็นสัมพันธ์กริยาคนละประเภทกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) เป็นสัมพันธ์กริยาแบบทั่วไป ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (43) เป็นสัมพันธ์กริยาบ่งมาลาเชื่อแน

สรุปได้ว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแนนี้ จะปรากฏในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขกันซึ่งมีโครงสร้างแบบ [อนุพากย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂] เสมอ ส่วนด้านหน้าที่พบว่ามี 2 หน้าที่ หน้าที่แรกเป็นหน้าที่ที่เหมือนสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไป คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยหลัง ซึ่งได้แก่ กริยาวลี₂ ระบุลักษณะให้แก่

หน่วยหน้า ซึ่งได้แก่ อนุภาคย์, ข้อความ, ส่วนอีกหน้าที่หนึ่ง ก็คือ การบ่งมาลาที่แสดงความเชื่อ
แน่

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นในหัวข้อ 4.2 สรุปได้ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่ 2
หน้าที่ และแต่ละหน้าที่ก็ปรากฏในบริบทหรือในโครงสร้างที่แตกต่างกัน ดังจะสรุปให้เห็นใน
แผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงประเภท หน้าที่ บริบทการปรากฏ และโครงสร้างของสัมพันธกริยา “เป็น”

สัมพันธกริยา “เป็น” ถือว่ามีลักษณะที่ต่างจากคำกริยาทั่วไป กล่าวคือ คำกริยาทั่วไป
เป็นคำกริยาที่แสดงความหมายประจำคำ ในขณะที่สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นคำกริยาที่แสดง
หน้าที่ทางไวยากรณ์ ซึ่งได้แก่ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบสถานะทางไวยากรณ์และความเป็นคำกริยาของสัมพันธ
กริยา “เป็น” ที่ปรากฏในทั้ง 3 โครงสร้างด้วยกันเอง ผู้วิจัยมีความเห็นดังนี้

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏในโครงสร้างแรก [หน่วยนาม₁ + “**เป็น**” + หน่วย
นาม₂] ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวของประโยค อีกทั้ง ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาได้อย่าง
คำกริยาทั่วไปในภาษาไทย (ดูรายละเอียดในบทที่ 3) ทำให้ถึงแม้จะเป็นคำกริยาที่มีหน้าที่ทาง
ไวยากรณ์ แต่ก็ถือว่ามีความเป็นคำกริยาชัดเจนที่สุดในบรรดาสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏใน
ทั้ง 3 โครงสร้าง

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏในโครงสร้างที่ 2 [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] มีสถานะเป็นคำกริยาคำหนึ่งที่ปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา การที่สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้ปรากฏในตำแหน่งหลังคำกริยาอื่น ทำให้สถานะความเป็นคำกริยาไม่ชัดเจนเท่าในโครงสร้างแรก ก็อาจส่งผลให้ผู้พิจารณาว่า “เป็น” เป็นหมวดคำอื่นอย่างคำบุพบทได้ด้วย (เช่นที่จรัสดาว อินทรทัศน (2539: 185) วิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในตัวอย่าง *ผนังไม่ฉลุช่องเป็นรูปตัวปลา* ว่าเป็นคำบุพบท)

ส่วนสัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน่ซึ่งปรากฏในโครงสร้าง [อนุพากย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂] มีสถานะความเป็นคำกริยาชัดเจนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับ 2 โครงสร้างข้างต้น เพราะสัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทนี้ ไม่เพียงแต่จะทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลังเหมือนสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ทางไวยากรณ์อื่นอีกด้วย ซึ่งได้แก่ การบ่งมาลา

อนึ่ง สัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน่ อาจจะจัดให้อยู่ในหมวดคำช่วยกริยาก็ได้ เนื่องจากสามารถปรากฏในตำแหน่งเดียวกับคำช่วยกริยาอื่น ๆ และมีความหมายทางไวยากรณ์ที่บ่งมาลาเช่นเดียวกับคำช่วยกริยาอื่น ๆ ดังตัวอย่างที่ (44)

(44) เขาเห็นแมวตัวนี้ที่ไร เขาเป็นต้องเข้าไปกอดทุกที

(45) ถ้าเธอทราบเรื่องแล้ว เธอควรจะต้องไปงานนี้ละ

จากตัวอย่างที่ (44) และ (45) จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” และ “ควร” ปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยาเหมือนกัน และต่างก็มีความหมายทางไวยากรณ์ที่บ่งมาลาเช่นเดียวกัน แต่คำว่า “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่ ส่วนคำว่า “ควร” บ่งมาลาแนะนำ (พริทพิย์ ภัทรนาวิก, 2515: 284-185)

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะไม่เรียกคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในบริบทเดียวกับตัวอย่างที่ (44) ว่าเป็นคำช่วยกริยา แต่วิเคราะห์ว่าเป็น สัมพันธกริยาแบบหนึ่ง (สัมพันธกริยาที่บ่งมาลาเชื่อแน่) นั้น เหตุผลสำคัญประการหนึ่ง นอกเหนือเหตุผลที่คำว่า “เป็น” ในบริบทนี้ยังคงแสดงหน้าที่บางประการที่เหมือนสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปอยู่ (แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง) ก็คือ ชื่อดังกล่าวจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงกับสัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้ชัดเจนกว่าเมื่อกกล่าวถึงเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปและสัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่ มีพัฒนาการที่สัมพันธ์กัน หาก

เรียกชื่อสัมพันธกริยาเหมือนกัน ก็น่าจะทำให้เห็นความเกี่ยวเนื่องในพัฒนาการได้ชัดเจนกว่า (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.2.1.2)

สรุปได้ว่า สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นคำกริยาที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์หรือมีลักษณะของคำไวยากรณ์ ซึ่งต่างจากคำกริยาที่ปรากฏทั่วไปในภาษาไทยที่มักเป็นคำที่มีความหมายประจำคำหรือเป็นคำเนื้อหา และเมื่อเปรียบเทียบความเป็นคำกริยาระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” ด้วยกันเอง จะพบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ที่อยู่คนละประเภทกันหรือปรากฏในโครงสร้างที่แตกต่างกัน ก็มีระดับความเป็นคำกริยาที่ไม่เท่ากัน สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏในโครงสร้างแรกถือว่ามีความเป็นคำกริยามากที่สุด ส่วนสัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน ก็ถือว่ามึระดับความเป็นคำกริยาน้อยที่สุด

เมื่อสามารถจำแนกหมวดคำของคำว่า “เป็น (บทที่ 3)” ได้แล้ว และสามารถจำแนกว่าสัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่และปรึบทอย่างไร (บทที่ 4) ได้แล้ว ในบทต่อไป ก็จะเป็นการนำเสนอตัวอย่างของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยจะแบ่งข้อมูลออกเป็นช่วงสมัยต่าง ๆ และเรียงลำดับให้เห็นตามลำดับเวลาว่าในแต่ละช่วงเวลานั้นคำว่า “เป็น” มีลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์อย่างไรบ้าง

บทที่ 5

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะแบ่งออกเป็นระยะและช่วงสมัยต่าง ๆ ส่วนจะแบ่งเป็นกี่ระยะ และมีสมัยใดบ้างนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไป

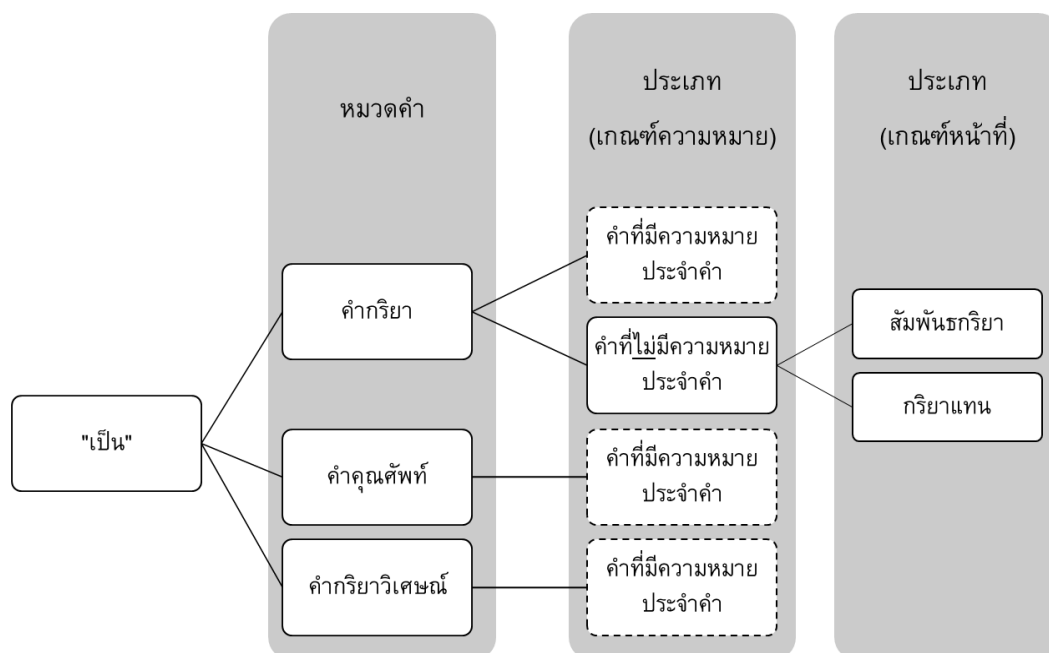
การศึกษาลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในช่วงสมัยต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อจะได้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ในช่วงสมัยนั้น ๆ มีความเหมือนหรือต่างจากช่วงสมัยที่อยู่ก่อนหน้าและช่วงสมัยที่อยู่ข้างหลังอย่างไร ผลการศึกษาในบทนี้จะสามารถนำไปอธิบายเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในบทต่อไป

ก่อนที่จะเข้าสู่วิธีการแบ่งข้อมูลว่ามีกี่ช่วงสมัยนั้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในแต่ละช่วงสมัยก่อนว่าจะเป็นอย่างไร ดังนี้

ลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในแต่ละช่วงสมัย

จากการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในบทที่ 3 พบว่าคำว่า “เป็น” ในข้อมูลทั้งหมดสามารถจำแนกเป็นหมวดคำได้ทั้งสิ้น 3 หมวดคำใหญ่ ๆ ได้แก่ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดคำกริยาวิเศษณ์

ในบรรดาหมวดคำทั้ง 3 หมวดนี้ หมวดคำกริยาจะมีความซับซ้อนมากที่สุด เพราะสามารถแบ่งเป็น 1) คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำกริยาที่ไม่มีความหมายประจำคำ คำกริยาประเภทหลังนี้สามารถจำแนกตามหน้าที่ได้เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังจะสรุปให้เห็นอีกครั้งตามแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงหมวดคำและประเภทของคำว่า “เป็น” ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์มีประเภทย่อยร่วมกัน ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ดังนั้น ผู้วิจัยก็จะนำคำที่มีความหมายประจำคำมารวมกันเป็นหัวข้อเดียวกัน เนื่องจากเห็นว่าจะทำให้การนำเสนอสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น และเมื่อก้าวถึงพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ก็จะทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนกว่า

เมื่อเป็นเช่นนี้ คำว่า “เป็น” ก็จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำซึ่งประกอบด้วย 2 ประเภทย่อย คือ สัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันนั้นพบว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ มีความหมายทั้งสิ้น 6 ความหมาย ได้แก่ ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำแต่ละความหมาย มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1) ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ คือ การที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป เช่น ไม้สดมีใบแลยอดเขียวชื่อนอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้นว่ายังเป็น (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) หรือ ก็ให้ท่านพระยานครเริงจับเสื่อเป็นส่งเข้ามาทูลเกล้าถวายยศสักสองตัว (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 2) นอกจากนี้ หากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบางคำ เช่น “ฟื้น” หรือ “ขึ้น” ก็อาจหมายถึง การที่สิ่งมีชีวิตนั้นตายไปแล้ว แต่ได้มีชีวิตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เช่น ญาติที่ดับสูญไปนั้นซึ่งจะได้กลับฟื้นเป็นขึ้นมา ก็หา มิได้ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 3)
- 1.2) ความหมายว่า ‘บังเกิด’ คือ การที่สิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งยังไม่เกิดหรือปรากฏขึ้นมา ได้เกิดหรือปรากฏขึ้นมา เช่น หมิงนั้นเป็นด้วยกระดูก เบื้องซ้ายของบุรุษ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) หรือ คนส่วนใหญ่ชอบคิดว่าหวัดเป็นเอง หายเองได้ ไม่ต้องรักษา (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- 1.3) ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ คือ การที่มีสิ่ง เหตุการณ์ หรือสภาพนั้น ๆ ปรากฏอยู่แล้ว และยังคงปรากฏต่อไปหรือยังดำเนินต่อไป เช่น การพระราชพิธีโสกันต์นี้เป็นไป ๔ วัน มีแห่ ๕ เวลา (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 4)
- 1.4) ความหมายว่า ‘รู้วิธี’ คือ การรู้หรือเข้าใจในวิธีการในการทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น ฝ่ายนายมิตร ชอบในวิชาการช่างต่าง ๆ จึงได้ศึกษาในการช่าง ก็เป็นโดยคล่องแคล่วในการช่างหัตถกรรม จิตรกรรม (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) หรือ บุชบกที่ทรงพระแท่นนั้น ทรงดูได้ คนเป็นทำ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) หรือ ผู้ที่อ่านหนังสือจีนเป็น ใ้ว่าจะอ่านออกเสียงของจีนชาวไหนได้ตลอดก็หาไม่ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 7)
- 1.5) ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ คือ การรู้จัก รับรู้ หรือตระหนักถึงความรู้สึกหรือสภาวะต่าง ๆ ในจิตใจหรือร่างกาย เช่น เธอคิดว่าเธอเหงา เป็นคนเดียวหรือไม (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)

- 1.6) ความหมายว่า 'ได้ที่' คือ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดำเนินมาจนถึงจุดที่เหมาะสม จุดที่พอดี จุดที่สมบูรณ์ หรือจุดสิ้นสุด เช่น *คราวที่จะปลูกครั้งเขาใช้ปลูกในเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ครั้งปนเต็มที วรรณคดีกึ่งไม้ที่ครั้งจับลงมาแลเก็บรวบรวมไว้* (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5)

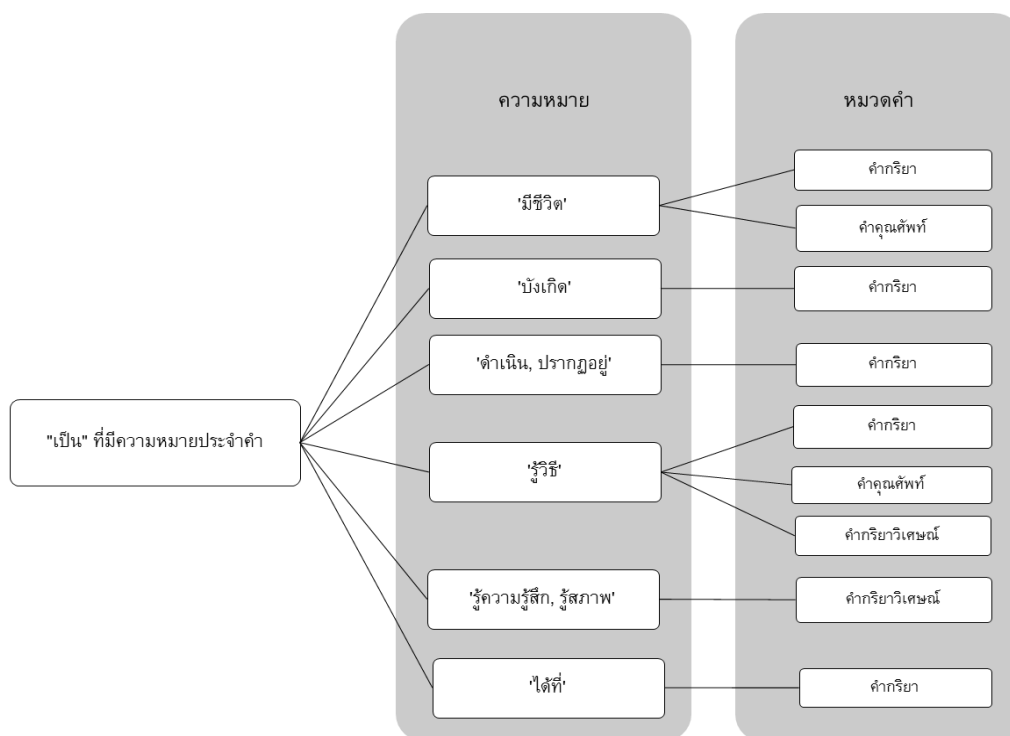
อนึ่ง หลังจากที่เราทราบว่าคำว่า "เป็น" ที่มีความหมายประจำคำนั้น มีความหมายใดบ้างแล้ว ในลำดับต่อมาผู้วิจัยก็จะพิจารณาว่าคำว่า "เป็น" ในแต่ละความหมายอยู่ในหมวดคำใดได้บ้าง โดยใช้เกณฑ์ที่นำเสนอไปแล้วในบทที่ 3

จากทั้ง 6 ความหมายข้างต้น เมื่อพิจารณาที่การปรากฏในหมวดคำต่าง ๆ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก คือ ความหมายของคำว่า "เป็น" ที่สามารถปรากฏได้ในหมวดคำเดียว เช่น ความหมายว่า 'บังเกิด' เท่าที่พบในตัวอย่างข้อมูล สามารถเป็นคำกริยาได้เท่านั้น หากเป็นเช่นนี้ ก็อาจถอดความคำว่า "เป็น" ด้วยคำกริยา "บังเกิด" ได้เลย หรือแทนที่ด้วยกริยาวลีอื่น ๆ ที่มีความหมายเกือบพ้องก็ได้ เช่นตัวอย่าง *หญิงนั้นปนด้วยกระดูกเบื้องซ้ายของบุรุษ* (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) คำว่า "เป็น" สามารถแทนที่ด้วย "เกิดขึ้น" ก็ได้

อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ความหมายของคำว่า "เป็น" ที่สามารถปรากฏได้มากกว่า 1 หมวดคำ เช่น ความหมายว่า 'มีชีวิต' ที่สามารถเป็นคำกริยาก็ได้ หรือเป็นคำคุณศัพท์ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ การถอดความคำว่า "เป็น" อาจมีการแทนที่ด้วยคำหรือวลีที่แตกต่างกันเล็กน้อยขึ้นอยู่กับหมวดคำที่ปรากฏ เช่น ในตัวอย่าง *ไม้สดมีใบแลยอดเขียวช้่นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้นว่ายังปน* (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5) คำว่า "เป็น" ในตัวอย่างนี้เป็นคำกริยา ก็จะแทนที่คำว่า "เป็น" ด้วยกริยาวลี "มีชีวิต" แต่หากคำว่า "เป็น" เป็นคำคุณศัพท์ เช่นในตัวอย่าง *ก็ให้ท่านพระยานครเร่งจับเสื่อเป็นส่งเข้ามาทูลเกล้าถวายฯ สักสองตัว* (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 2) ก็จะแทนที่คำว่า "เป็น" ด้วยวลี "ซึ่งมีชีวิต"

ลำดับการนำเสนอคำว่า "เป็น" ที่มีความหมายประจำคำสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย

2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

คำที่ไม่มีความหมายประจำคำ สามารถแบ่งประเภทย่อยตามหน้าที่ได้เป็น 2 ประเภท คือ สัมพันธกริยา และกริยาแทน ดังนี้

2.1) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบ่งได้เป็น 2 ประเภทด้วยเกณฑ์หน้าที่ ได้แก่

2.1.1) สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป หมายถึง สัมพันธกริยา “เป็น” ที่มีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 โครงสร้าง ได้แก่

- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]
- [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันนั้นพบว่า หน่วยนาม₂ ของทั้ง 2 โครงสร้างซึ่งอยู่ในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” นี้ สามารถเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้อีก 3 ชนิด ได้แก่

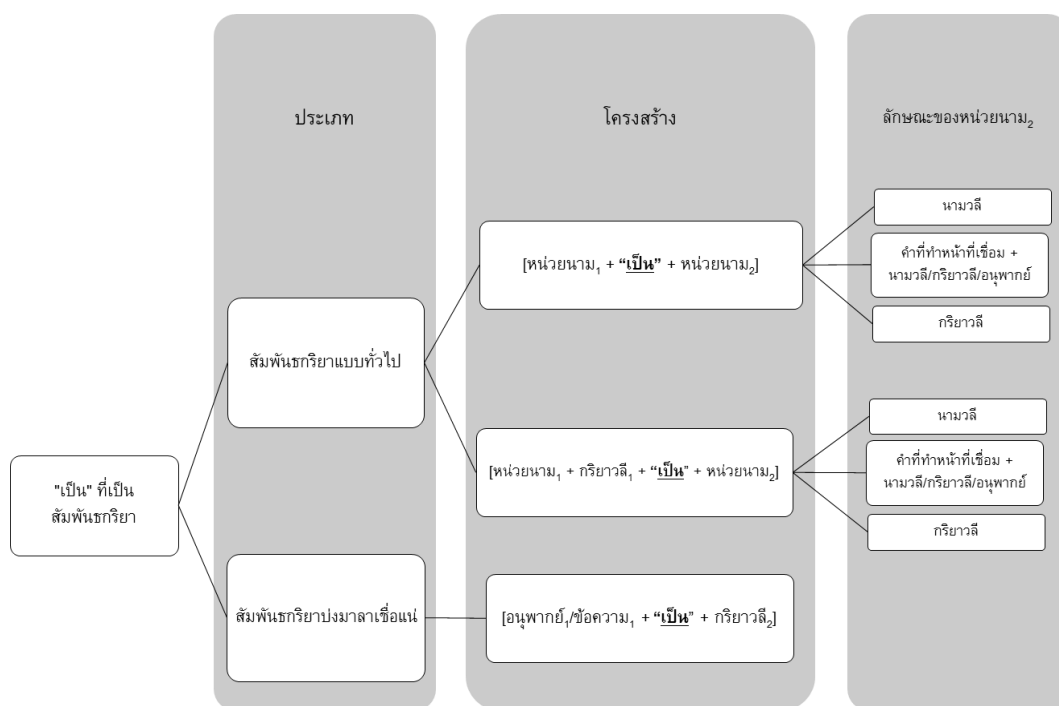
- หน่วยนาม₂ เป็นนามวลี เช่น วาพเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- หน่วยนาม₂ เป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ เช่น ปากกานี้เป็นของพี่สาวฉัน (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- หน่วยนาม₂ เป็นกริยาวลี เช่น ตาหุ่ยเป็นหน้าสงสารที่สุด (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 6)

อนึ่ง สัมพันธกริยา “เป็น” ในหน้าที่แรก เมื่อปรากฏอยู่ในโครงสร้างต่าง ๆ จะสามารถถอดความได้ว่า “อยู่ในกลุ่ม/ประเภท/สังกัด(ของ)” หรือ “มีลักษณะ(ของ)” หรือ “อยู่ในความครอบครอง” (เฉพาะปริบทที่ตามหลังด้วยคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ) เช่น เขาเป็นหมอ (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน) สามารถถอดความเป็นประโยคได้ว่า ‘เขาอยู่ในกลุ่มของอาชีพหมอ’

2.1.2) สัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่ หมายถึง สัมพันธกริยา “เป็น” ที่มีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ เช่น ถ้าไม่ไป เป็นต้องโกรธกัน (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 8) จะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ในหน้าที่ดังกล่าวจะปรากฏในโครงสร้างต่อไปนี้

- [อนุพากย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂]

ลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 5.3 แสดงลำดับการนำเสนอคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในแต่ละช่วงสมัย

การที่ต้องจำแนกโครงสร้างอย่างละเอียดเช่นนี้ เพราะจะเป็นประโยชน์ในการอธิบายเรื่องพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

2.2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนี้ จะมีความซับซ้อนน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับคำว่า “เป็น” ประเภทอื่น เนื่องจากมีหน้าที่เดียว คือ หน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน เช่น *สมศักดิ์ปวดหลังเรื้อรังมานาน ภรรยาของเขาก็เป็น แต่ก็ไม่ยอมไปหาหมอทั้งคู่* (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน) คำว่า “เป็น” แทนกริยาวลี “ปวดหลังเรื้อรังมานาน”

ในส่วนต่อไป จะกล่าวถึงวิธีการแบ่งข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันออกเป็นช่วงสมัยต่าง ๆ ว่าแบ่งได้กี่ระยะ และแต่ละระยะประกอบด้วยสมัยใดบ้าง ดังนี้

วิธีการแบ่งข้อมูลออกเป็นช่วงสมัยต่าง ๆ

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 ว่าในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันออกเป็น 12 สมัย ได้แก่

- 1) สมัยสุโขทัย
- 2) สมัยอยุธยา
- 3) สมัยธนบุรี
- 4) สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 5) สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 6) สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 7) สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 8) สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 9) สมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 10) สมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 11) สมัยรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- 12) สมัยรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (เก็บข้อมูลถึงพ.ศ. 2555) หรือสมัยปัจจุบัน

จากผลการศึกษาซึ่งได้จากการวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในข้อมูลทั้ง 12 สมัยข้างต้น พบว่าบางสมัยสามารถรวมกันได้ แต่บางสมัยจะต้องแยกออกจากกัน ดังนี้

เมื่อพิจารณาจากประเภทของคำว่า “เป็น” ได้แก่ คำที่มีความหมายประจำคำ และคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ ซึ่งได้แก่ สัมพันธกริยา และกริยาแทน ที่ปรากฏในสมัยต่าง ๆ พบว่าสามารถแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง ดังตารางต่อไปนี้

สุโขทัย - ร.2	ร.3 - ปัจจุบัน
คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา	คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: กริยาแทน
จำนวน 2 ประเภท	จำนวน 3 ประเภท

ตารางที่ 5.1 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

และเมื่อพิจารณาที่ความหมายต่าง ๆ ของคำว่า “เป็น” ประเภทแรก ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ก็จะทำให้แบ่งข้อมูลได้ละเอียดขึ้น คือ แบ่งเป็น 5 ช่วง ดังตารางต่อไปนี้

สุขุทัย - ธนบุรี	ร.1 – ร.2	ร.3 – ร.4	ร.5 – ร.8	ปัจจุบัน
‘มีชีวิต’	‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’	‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’	‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ ‘ได้ที่’	‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’
จำนวน 1 ความหมาย	จำนวน 2 ความหมาย	จำนวน 4 ความหมาย	จำนวน 6 ความหมาย	จำนวน 5 ความหมาย

ตารางที่ 5.2 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ตั้งแต่สมัยสุขุทัยจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากหน่วยที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ก็จะทำให้แยกสมัยสุขุทัยออกมาได้อีก 1 ช่วงสมัย ดังนี้

สุขุทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1 – ร.2	ร.3 – ร.4	ร.5 – ร.8	ปัจจุบัน
[+__นามวลี] [+__กริยาวลี]			[+__นามวลี] [+__กริยาวลี]		
			[+__คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพจน์]		
จำนวน 2 ลักษณะ			จำนวน 3 ลักษณะ		

ตารางที่ 5.3 แสดงการปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลัง ตั้งแต่สมัยสุขุทัยจนถึงปัจจุบัน

จากผลการศึกษาที่กล่าวไปข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ในงานวิจัยนี้จะแบ่งข้อมูลคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยสุขุทัยจนถึงปัจจุบันออกเป็น 6 ระยะ ได้แก่

- ช่วงสมัยที่ 1 คือ สมัยสุขุทัย
- ช่วงสมัยที่ 2 คือ สมัยอยุธยาถึงธนบุรี
- ช่วงสมัยที่ 3 คือ สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 4 คือ สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

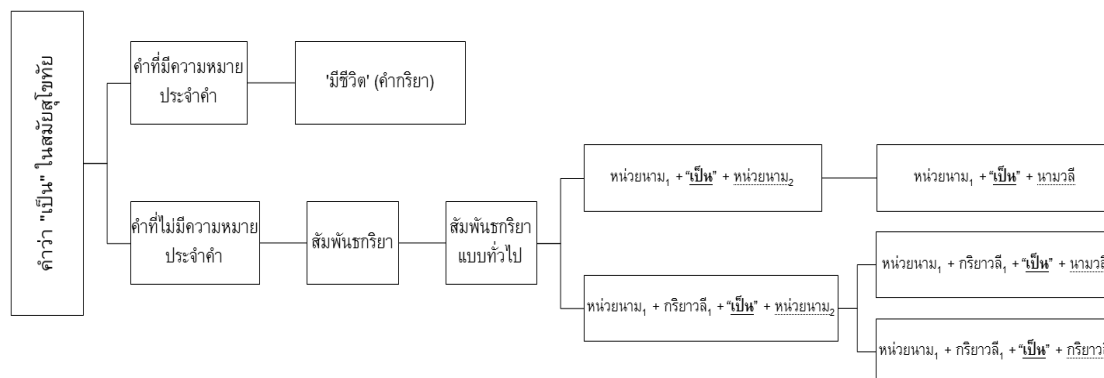
- ช่วงสมัยที่ 5 คือ สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 6 คือ สมัยปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9 สิ้นสุดที่ พ.ศ. 2555)

ดังนั้น เพื่อให้สามารถติดตามเนื้อหาในบทนี้ได้ง่าย ผู้วิจัยก็จะนำเสนอลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยเรียงลำดับตามเวลาข้างต้น ดังนี้

5.1 คำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยสุโขทัย พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ แต่คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบเฉพาะที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัยก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.4 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย

5.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยสุโขทัยนั้น เท่าที่พบ มีเพียงตัวอย่างเดียว ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ดังนี้

- (1) แม่นชื่อ...สิรพระศรีมหาโพธินครสิงหลนั้นก็ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้า
เอามาปลูกเหนือดิน จึงอธิษฐาน ผีว่า.....พระพุทธจริงจึงว่าไซ้ร้ จุ่งให้
เป็น อย่าได้เหี่ยวสักอัน ครั้นอธิษฐานตั้งอันชื่อไปหนึ่งแห่ง.....จึงขึ้นเป็นใบ
เขียวงามหนักหนาแก่กม...

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 53-57)

(กรมศิลปากร, 2526: 66)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาในหน่วยสร้างพหุกริยา “จุ่งให้เป็น” ในที่นี้
หมายถึง ‘ขอให้มีชีวิต’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “พระศรี
มหาโพธิ”

5.1.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยสุโขทัย เท่าที่ปรากฏในข้อมูล พบเฉพาะ
คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น และพบเฉพาะสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งทำหน้าที่แสดง
ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท
หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น”

ในด้านการปรากฏพบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในสมัยสุโขทัย จะ
ปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ
[หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.1.2.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยสุโขทัยพบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น เป็นหน่วยทาง
วากยสัมพันธ์ได้ลักษณะเดียว คือ นามวลี ทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างข้างต้น มี
โครงสร้างย่อย 1 โครงสร้างเช่นกัน ได้แก่ โครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี]

ในสมัยสุโขทัย นามวลีในโครงสร้างนี้ สามารถเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย และคำ
ลักษณนาม ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(2) เมื่อพระเป็นเจ้าได้เป็นพระพุทธรูป วันนั้นชนมาพิธี เราคนนี้ยังในร้อยปีเลย...

(จาริกนครชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 15-16)

(กรมศิลปากร, 2526: 30)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระเป็นเจ้า” กับ นามวลี “พระพุทธรูป” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพระเป็นเจ้ามีลักษณะของพระพุทธรูป

(3) อันว่าพระเสลาจาริกเจ้าท้าวสองแสนหา อันธรรรมิกราช ผู้เป็นลูกรักแก่

พญาผาย เป็นหลานแก่พญาคำฟู เป็นเหลนแก่พญามังราย

(จาริกวัดพระยืน ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 2-4)

(กรมศิลปากร, 2526: 95)

ตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เจ้าท้าวสองแสนหา อันธรรรมิกราช” กับ หน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ลูกรักแก่พญาผาย” “หลานแก่พญาคำฟู” และ “เหลนแก่พญามังราย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าท้าวสองแสนหานั้นอยู่ทั้งในกลุ่มลูกรักของพญาผาย หลานของพญาคำฟู และเหลนของพญามังราย

(4) เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย ได้ราชาภิเษก อันฝูงท้าว

พระยาทั้งหลายอันเป็นมิตรสหายอันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาตงววย ของ

ฝากหมากปลามาไหว้...

(จาริกนครชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 3-6)

(กรมศิลปากร, 2526: 29)

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ฝูงท้าวพระยาทั้งหลาย” กับ นามวลี “มิตรสหายอันมีในสี่ทิศนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าฝูงท้าวพระยาทั้งหลายนั้นอยู่ในกลุ่มของมิตรสหายอันมีในสี่ทิศนี้

(5) กุ๊กปลนาบุญส่งไปแก่ครูอุปัชฌาย์ พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ญาติ แก่ท้าว แก่พระยา

แก่เทพดาทั้งหลายและสัตว์อันไปตกนรกก็ดี อันได้เป็นเปรตดิรัจฉานก็ดี

(จาริกวัดเขมา ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 14-17)

(กรมศิลปากร, 2526: 218)

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สัตว์” กับ นามวลี “เปรตดิรัจฉาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสัตว์นั้นอยู่ในกลุ่มของเปรตดิรัจฉาน

(6) ขุนจิ้งนั้นซึ่งสรายเป็นสารสูงใหญ่แก่กม¹

(จารีกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 62-63)

(กรมศิลปากร, 2526: 67)

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ซึ่งสราย” กับ นามวลี “สารสูงใหญ่แก่กม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าซึ่งสรายอยู่ในกลุ่มของซึ่งที่สูงใหญ่ที่สุด

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม

ในสมัยสุโขทัย สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

(7) แต่นี้เจ้าเทพูจี้ แต่งเครื่องสำหรับไว้กับพระพุทธเจ้าในพิหาร ผ้าเบงจตีผืนหนึ่งค่าสองตำลึงเป็นอาสน บาตรทองเหลืองดวงหนึ่ง ค่าตำลึงหนึ่งเป็นบาตรพระเจ้า ลางพานเทศดวงหนึ่ง หน้าศอกสีนี้ว ค่าสองตำลึง ถ้วยโคมลายดวงหนึ่ง ถ้วยบริพันเล็กสิบดวง เป็นสำหรับกับลางพานแต่งเป็นบายศรีบูชาพระเจ้า

(จารีกวัดเขมา ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 15-20)

(กรมศิลปากร, 2526: 213)

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ถ้วยโคมลายดวงหนึ่ง ถ้วยบริพันเล็กสิบดวง” กับ นามวลี “สำหรับ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าถ้วยเหล่านี้มีลักษณะของสำหรับหรือการอยู่รวมกันเป็นชุด

¹ “แก่กม” หมายถึง ‘ที่สุด’ (กรมศิลปากร, 2526: 448)

อนึ่ง ในสมัยสุโขทัย ผู้วิจัยก็พบคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี] บ้าง แต่ที่ไม่นับแยกออกมาเป็นโครงสร้างย่อยอีกโครงสร้างหนึ่ง เพราะเห็นว่าสัมพันธ์กริยา “เป็น” และคำกริยาที่ตามหลังนั้นได้ปรากฏร่วมกันเป็นส่วนนไปแล้ว ดังนี้

(8) ฝึเทพดาในเขอันนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกฝึในเมืองนี้

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 6-7)

(กรมศิลปากร, 2526: 16)

สาเหตุที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ “เป็นใหญ่” ให้เป็นส่วนน เนื่องจาก “เป็นใหญ่” ในตัวอย่างนี้ น่าจะมีความหมายรวมทั้งหน่วยว่า ‘มีตำแหน่งใหญ่, มีความสำคัญ, มีอำนาจ’ นอกจากนี้ การที่พบเพียงตัวอย่างเดียว ก็อาจจะแสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ในบริบทเช่นนี้ ไม่ใช่โครงสร้างที่พบได้ทั่วไปในสมัยสุโขทัย ลักษณะเช่นนี้จะต่างจากสัมพันธ์กริยา “เป็น” ในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี] ซึ่งเป็นโครงสร้างที่พบได้ทั่วไป ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (2) ถึงตัวอย่างที่ (7) ข้างต้น

5.1.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยสุโขทัยพบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 2 ลักษณะ คือ เป็นนามวลีและกริยาวลี ดังนี้

5.1.2.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

ในสมัยสุโขทัย นามวลีในโครงสร้างนี้ สามารถเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นคำสรรพนาม หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(9) เมื่อพระศรีสรรเพชญ์เสด็จมาเป็นพระพุทธร

(จารึกแผ่นดีบุกวัดมหาธาตุ ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 9-11)

(กรมศิลปากร, 2526: 105)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระศรีสรรเพชญ์” และ กริยาวลี₁ “เสด็จมา” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “พระพุทธร” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าพระศรีสรรเพชญ์ซึ่งเสด็จมามีลักษณะของพระพุทธร

(10) เมื่อซื้อหา (๘๔,๑๒๐,๐๐๐) สร้างเป็นสวน

(จารีกวดหินตั้ง ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 28-31)

(กรมศิลปากร, 2526: 192)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ซื้อหา (๘๔,๑๒๐,๐๐๐) สร้าง” กับ นามวลี “สวน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนดังกล่าวที่ซื้อมานั้นถูกสร้างให้มีลักษณะของสวน

(11) พนมพิจารณาเนื้อใจในตนแล้วจึงแผลงที่เรือนตน เป็นพิหาร

(จารีกวดข้างล้อม บรรทัดที่ 35-36)

(กรมศิลปากร, 2526: 111)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “แผลงที่เรือนตน” กับ นามวลี “พิหาร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าที่ของเรือนตนเองถูกแผลงให้มีลักษณะของวิหาร

(12) ในกาลเมื่อฉลองนั้น ท่านพญารามิกราชและหากรัง แต่งกระยาทาน¹อัสสบริสการ²ทั้งหลายมาถวายให้เป็นมหาทานทุกด้านแล

(จารีกวดพระยีน ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 20-21)

(กรมศิลปากร, 2526: 100)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “แต่งกระยาทานอัสสบริสการทั้งหลายมาถวายให้” กับ นามวลี “มหาทานทุกด้าน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการแต่งเครื่องบริจาคนั้นก็เพื่อให้มีลักษณะของมหาทานที่ครอบคลุมทุกด้าน

¹ “กระยาทาน” หมายถึง ‘เครื่องบริจาคน’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 53)

² “อัสสบริสการ” หมายถึง ‘อัฐบริหาร’ (ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3, 2508: 140-144)

- (13) ...แลชั้นข้าวตอกดอกไม้ได้ เทียนรูป จันทน์ (น้ำ) มันหอม ค่อมตนนบ
บาท เบญจางค์ทั้งนั้น¹ เวน²ให้ เป็นพุทธรูชา ธรรมบุชา สังฆบุชา ...

(จารีกวดบางสนุก ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 8-19)

(กรมศิลปากร, 2526: 24)

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “เวน(ทั้งนั้น)ให้” กับ นามวลี “พุทธรูชา” “ธรรมบุชา”
“สังฆบุชา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการมอบหรือถวายสิ่งของทั้งหมดนั้นก็เพื่อให้มี
ลักษณะของการบูชา 3 ประเภท ได้แก่ พุทธรูชา ธรรมบุชา และสังฆบุชา (สิ่งของทั้งหมด ในที่นี้
อ้างถึง “...ชั้นข้าวตอกดอกไม้ได้ เทียนรูป จันทน์ (น้ำ) มันหอม”)

- (14) ทรงเดชบุญศักดิ์พิเศษทั่วหล้า ไซ้ข้าผู้ดี ธรรมรุจี จำหลักลายบาทลักษณะทั้ง
มวล ก็เสร็จในพระบาทพระสรรเพชญ ก็บริบูรณ์เท่านั้น สิริเป็นทอง
๑๕๐๐๐๐๐ บำเหน็จช่างหล่อ ๑๐ ตำลึง สิริประสมเป็นเงิน ๓๖ ตำลึง
ดังนี้แล

(จารีกรอยพระพุทธรบาทวัดเสด็จ บรรทัดที่ 2)

(กรมศิลปากร, 2526: 208)

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง จำนวน 2 คู่ ได้แก่ กริยาวลี, “สิริ” กับ นามวลี “ทอง ๑๕๐๐๐๐๐” และ
กริยาวลี, “สิริประสม” กับ นามวลี “เงิน ๓๖ ตำลึง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผลรวม
ของสิ่งที้นำไปสร้างพระบาทนั้นมีลักษณะของสิ่งมีค่าประเภททองจำนวน 1,500,000 และ
ผลรวมของราคาที่ใช้ในการก่อสร้างพระบาททั้งหมดนั้นมีลักษณะของสิ่งมีค่าประเภทเงินจำนวน
36 ตำลึง

¹ “ทั้งนั้น” หมายถึง ‘ทั้งหมด’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 518)

² “เวน” หมายถึง ‘มอบให้ ถวายให้’ (กรมศิลปากร, 2526: 469)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

ในสมัยสุโขทัย สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (15) ซึ่งรู้ว่าเจ้าใหญ่จักบำเหน็จตั้งท่านแต่งให้ไว้ตั้งอันแลเป็นตั้งฤๅ¹
(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 25-26)
(กรมศิลปากร, 2526: 164)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แต่ง(บำเหน็จ)” กับ นามวลี “ตั้งฤๅ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการแต่งบำเหน็จหรือรางวัลนั้นมีลักษณะเช่นไร

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

- (16) ..พระยารามราชผู้เป็นปู่..ปลุกไม้ม่วงฝู่งนี้เป็นถ่อง²
(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 2-4)
(กรมศิลปากร, 2526: 43)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปลุกไม้ม่วงฝู่งนี้” กับ นามวลี “ถ่อง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการปลุกต้นมะม่วงเหล่านี้มีลักษณะของถ่าง

- (17) ท่านมีพระศาสน์ว่าให้ชักป่าให้บรรจบนานั้นให้เป็นพันไร่ไว้กับอาราม
(จารึกวัดสรศักดิ์ บรรทัดที่ 26-27)
(กรมศิลปากร, 2526: 133)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ชักป่าให้บรรจบนานั้นให้” กับ นามวลี “พันไร่” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนของที่ดินตั้งแต่ป่าไปบรรจบที่นาซึ่งรวบรวมได้นั้นอยู่ในกลุ่มจำนวนพันไร่

¹ “ตั้งฤๅ” หมายถึง ‘เช่นไร’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 400)

² “ถ่อง” หมายถึง ‘ถ่าง’ (กรมศิลปากร, 2526: 455)

5.1.2.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยสุโขทัย เท่าที่พบ มีเพียงกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นเท่านั้น ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

(18) มีใจ สบรธาขอดมเป็นใส...ถวายเป็นบูชา

(จารึกวัดช้างล้อม ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 9-11)

(กรมศิลปากร, 2526: 113)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ถวาย” กับกริยาวลี “บูชา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการถวายนี้มีลักษณะของการบูชา

(19) .มี...รอยทำยอดที่นั่น พระเป็นเจ้าปาฏิหาริย์ได้สามเดือนเป็นอัครรรย

.....

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 93)

(กรมศิลปากร, 2526: 69)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปาฏิหาริย์ได้สามเดือน” กับกริยาวลี “อัครรรย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำปาฏิหาริย์ได้สามเดือนนั้นมีลักษณะของความนำอัครรรย

(20) แต่นี้คำปู่หลานสบถด้วยกัน จุงทันเห็นเป็นปรัตยักษ¹ดังคำกล่าวนี้

(จารึกปู่ขุนจิตขุนจอด ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 23-25)

(กรมศิลปากร, 2526: 121)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เห็น” กับกริยาวลี “ปรัตยักษดังคำกล่าวนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเห็นนั้นมีลักษณะของการประจักษ์หรือการขัดแย้งในคำกล่าว

¹ “ปรัตยักษ” หมายถึง ‘ประจักษ์’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 668)

สรุปได้ว่า ในสมัยสุโขทัย สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลักเพียงหน้าที่เดียว คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่มประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย สามารถสรุปได้ ดังนี้

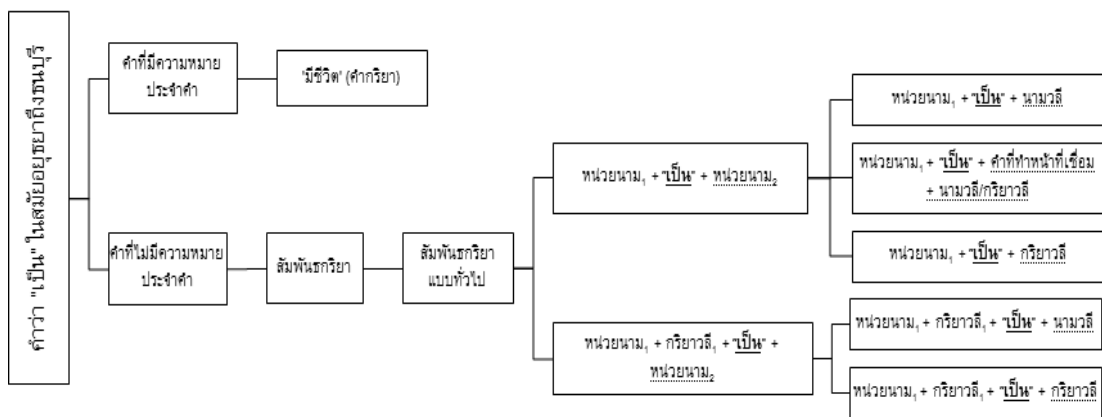
1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ	
1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’	(คำกริยา)
2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ	
2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา	
2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป	
สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]	สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณนาม 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาจุดเน้นศัพท์เป็นหน่วยแก่น

ตารางที่ 5.4 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย

5.2 คำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ แต่คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบเฉพาะที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.5 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

5.2.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีนั้น เท่าที่พบมีเพียงตัวอย่างเดียว ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ดังนี้

- (1) แม่นั้นเห็นงูซึ่งชดพันอยู่ ณ บนลูกอ่อนนั้นก็ตระนกดกใจกลัว จึงร้องเรียกรุ่นวายว่า ตาหูเอ๊ย ๆ ว่าลูกกูตายแล้ว ว่างูตระบองสลาขึ้นพันอยู่ ณ บนแปลแล จึงตานั้นก็แล่นมาดูลูกอ่อนก็ยังเป็นอยู่

(ว่าด้วยการพระราชทานที่กัลปนา)

(ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 74)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา “ก็ยังเป็นอยู่” ในที่นี้ หมายถึง ‘ก็ยังมีชีวิตอยู่, ก็ยังไม่ตาย’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ลูกอ่อน”

5.2.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี เท่าที่ปรากฏในข้อมูล พบเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น และพบเฉพาะสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งมีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่มประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น”

ในด้านการปรากฏพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี จะปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.2.2.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้ มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.2.2.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีนี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม หรือเป็นคำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (2) จึงปราศรัยว่าซึ่งเจ้าเมือง แลท่านเส(นา)บตีปวงบำรุงราชการของ **สมเด็จพระมหาภักษัตราธิราชผู้เป็นเจ้า** ให้สมควรด้วยพระยศแห่งสมเด็จพระมหาภักษัตราธิราชผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายนี้

(บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส)

(โกษาปาน 2530: 45)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สมเด็จพระมหาภักษัตราธิราช” กับ นามวลี “เจ้า”

ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสมเด็จพระมหากษัตริราชอยู่ในกลุ่มเจ้าซึ่งในที่นี้ หมายถึง เจ้าแผ่นดิน

- (3) ด้วยสินค้านั้นเป็นส่วยสาอากรของหลวง และห้ามมิให้ผู้ใดขายนอกชาว คลังนั้นเลย

(สัญญาไทย-ฝรั่งเศส ครั้นสมเด็จพระนารายณ์)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 13)

ตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สินค้านั้น” กับ นามวลี “ส่วยสาอากรของหลวง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสินค้านั้นอยู่ในกลุ่มของสินค้านั้นประเภทส่วยสาอากรของหลวง

- (4) แลพระสงฆ์ทั้ง ๒ ตำบล เป็นพระสงฆ์ ๑๐๐ รูป

(จดหมายเหตุการพระศพ สมเด็จพระรूप วัดพุทไธสวรรย์ฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 112)

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระสงฆ์ทั้ง ๒ ตำบล” กับ นามวลี “พระสงฆ์ ๑๐๐ รูป” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนของพระสงฆ์ที่ฉันภัตตาหารทั้ง 2 ตำบล อยู่ในกลุ่มจำนวน 100 รูป

- (5) ครั้นพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ได้ทรงทราบว่ราชทูตสยามมาถึงแล้ว จึงมีรับสั่ง กำหนดว่าจะเสด็จออกรับราชทูตสยามที่พระราชวัง ณ เมืองเวร์ไซส์ เป็นที่ทรงพระประพาสนอกกรุงปารีส ณ เดือนอ้าย

(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 21)

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระราชวัง ณ เมืองเวร์ไซส์” กับ นามวลี “ที่ทรงพระประพาสนอกกรุงปารีส ณ เดือนอ้าย” (คำว่า “ที่” ในที่นี้หมายถึง ‘สถานที่’) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพระราชวังที่เมือง “เวร์ไซส์” นั้นมีลักษณะของสถานที่ที่ทรงใช้เมื่อทรงพระประพาสนอกกรุงปารีสในเดือนอ้าย

- (6) ถ้าเป็นแต่เจ้าพระยานคร หักลงกึ่งหนึ่งคงเรียกกึ่งหนึ่งทั้งค่าตั้งค่าตราแล
ค่าเบ็ดเสร็จทั้งปวง

(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยธนบุรี)

(ยิ้ม ปัทมทยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, 2523: 18)

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งเป็น ‘คน’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี
“เจ้าพระยานคร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าบุคคลนั้นอยู่ในกลุ่มตำแหน่งเจ้าพระยา
นครศรีธรรมราช

นอกจากนี้ สัมพันธกริยา “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นยังปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ
“แต่” ในที่นี้ หมายถึง ‘แค่, เพียง’ ซึ่งเป็นคำที่ช่วยบอกความเห็นของผู้พูด (นววรรณ พันธุเมธา,
2549: 76-77) ว่าตำแหน่งดังกล่าวเป็นตำแหน่งที่ไม่ใหญ่มากนัก

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

- (7) อนึ่งถ้าแก่จะมาสั่งราชการสิ่งใด ให้มหาดเล็กจดหมายไว้ แล้วอ่านให้ถ้าแก่
ฟัง ถ้าถ้าแก่ว่าชอบแล้วให้พิเคราะห์ดูในข้อรับสั่ง ถ้าเป็นข้อพระราชทรัพย์
แลเนื้อความข้อใหญ่ ก็ให้ทราบทูลพระกรุณาฉลองก่อนจึงส่งไป ถ้าเป็นการ
เบ็ดเสร็จ ก็ให้สั่งชาววังไปตามรับสั่ง ให้จดหมายเวรชาววัง เวรมหาดไทย
เวรกลาโหม ไว้จงทุกครั้ง

(ตำราหน้าที่มหาดเล็ก)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 83)

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ คือ ‘เรื่อง/งาน’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี
“การเบ็ดเสร็จ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องที่ทำนั้นอยู่ในกลุ่มเรื่องหรืองานที่
เบ็ดเสร็จ

- (8) ครั้งนี้เป็นการเร็วอยู่เห็นมิทัน จึงเกณฑ์ให้กรมการเมือง นครสวรรค์ พิจิตร
สรรคบุรี กำแพงเพชร ช่วยทำ

(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยธนบุรี)

(ยิ้ม ปัทมทยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, 2523: 18)

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ครั้งนี้” กับ นามวลี “การเร็ว” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานครั้งนี้อยู่ในกลุ่มงานที่เร็วหรืองานที่ช้าไม่ได้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

(9) อันว่าแผ่นดินบุคคลทั้งหลายจะเรียรายทิ้งลงซึ่งของหอมแลโสโครกต่าง ๆ

อันปนที่ชอบใจแลมิได้ชอบใจก็ดี ก็รับทรงไว้สิ้น มิได้โกรธมิได้ยินดี

(มิลินทปัญหา ฉบับเจ้าปานเจ้าป้อม)

(มิลินทปัญหา ฉบับเจ้าปานเจ้าป้อม, ม.ป.ป.: 24)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ของหอมแลโสโครกต่าง ๆ” กับ นามวลี “ที่ชอบใจแลมิได้ชอบใจ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าของหอมและโสโครกต่าง ๆ นั้น อยู่ในกลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มของสิ่งของที่ชอบใจ และกลุ่มของสิ่งของที่ไม่ได้ชอบใจ

(10) ...รอยพระบาททั้งคู่ของสมเด็จพระกวิสรวรสุดตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพียบพร้อมด้วยบรมมงคล ๑๐๘ แผ่ไปเต็มจักรลักษณะอันวิจิตรต่าง ๆ เป็น

ที่ชื่นชูใจยิ่งนัก

(สร้างพระพุทธรบาทศิลาคู่ ไว้ ณ เมืองชัยนาท พ.ศ. 1970)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 27)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “รอยพระบาททั้งคู่ของสมเด็จพระกวิสรวรสุดตสัมมาสัมพุทธเจ้า” กับ นามวลี “ที่ชื่นชูใจยิ่งนัก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ารอยพระบาทนั้นมีลักษณะของสิ่งที่ชื่นชูใจยิ่งนัก

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

(11) เพลาปนอันคำ ลมพายุลมฝนก็ตกลงในราตรีนั้น แลเศรษฐีธาณัน จึ่งเอา

ทารกทั้งสองนั้นนอนไว้ได้ออก ก็ครอบทารกทั้งสองนั้นไว้ยังรุ่ง

(พระราชปฐจาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 39)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เพลลา” กับ นามวลี “อันคำ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเวลานั้นอยู่ในกลุ่มเวลาค่า

(12) เหตุว่า ภพทั้งสามนั้นเป็นอันใหม่เดือดร้อนอยู่เป็นนิจ

(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 44)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ภพทั้งสามนั้น” กับ นามวลี “อันใหม่เดือดร้อนอยู่เป็นนิจ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าภพทั้งสามภพนั้นมีลักษณะของสภาพใหม่ เดือด และร้อนอยู่เป็นนิจ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

(13) อันว่าพระมหากษัตริย์เจ้าอุปมาประดุจคนผู้ส่งอาทาศมณฑล
แลพัศตราพรรณสร้อยกายแห่งผู้ส่งอาทาศมณฑลนั้นเป็นจันไต¹ไซร์

(ปฐมราชธรรม)

(บุญเดือน ศรีวรรณ และ ปรีดี พิศภูมิวิถิ, บรรณารักษ, 2545: 43)

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พัศตราพรรณสร้อยกายแห่งผู้ส่งอาทาศมณฑลนั้น” กับ นามวลี “จันไต” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเครื่องแต่งกายนั้นมีลักษณะอย่างไรให้ระบุม่า

(14) อนึ่ง เมื่อเพลลาเพลิงสงบลง ไทยบ่าวพระยาพิพิธคนหนึ่ง นำบุตรพระยา
ราชาเศรษฐีผู้หนึ่งมาทูลเกล้า ฯ ถวาย สั่งถามว่า เป็นไฉน²จึงเอาไว้เป็นเมีย

(จดหมายรายวันทัพสมัยธนบุรี)

(ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 2512: 218)

¹ “จันไต” หมายถึง ‘อย่างไร’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 335)

² “ไฉน” ในตัวอย่างนี้ น่าจะหมายถึง ‘อย่างไร’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 341)

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ คือ ‘เหตุการณ์’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี “इन” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์มีลักษณะอย่างไร ให้ระบุมา

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(15) อนึ่งโรงพระสงฆ์รอบหอพระราชสาสน์ด้านชื่อนั้นเป็นสองชั้น

(พระราชปจญาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 69)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ด้านชื่อนั้น” กับ นามวลี “สองชั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าชื่อมีลักษณะของชั้นจำนวน 2 ชั้น

(16) อนึ่งม้าตัวหนึ่งตกลูก แลศึระะม้านั้นเป็นสี่เสเดียว แลตัวม้านั้นเป็นสองตัว และเท้าม้านั้นตัวละสี่เท้า ประคองชิงศึระะกัน

(ทรงพระกรุณาให้แต่งพงศาวดารย่อ พ.ศ. 2223)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 101)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ศึระะม้านั้น” และ “ตัวม้านั้น” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “สี่เสเดียว” และ “สองตัว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าศึระะของม้านั้นมีลักษณะศึระะเดียว ส่วนลำตัวของม้าอยู่ในกลุ่มจำนวน 2 ลำตัว

5.2.2.1.2 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี

จากการเก็บข้อมูลในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีพบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ และ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

- (17) ข้อหนึ่ง ถ้าแลกุมบันหฺญีขายสินค้ำแก่ลูกค้ำผู้ใด ๆ ให้ไปจำหน่ายต่างเมือง
เสียหายเป็นของกุมบันหฺญี¹เอง

(สัญญาไทย-ฝรั่งเศส ครั้งสมเด็จพระนารายณ์)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 13)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เสียหาย” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของกุมบันหฺญี” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความเสียหายอยู่ในความครอบครองของบริษัท

- (18) อันว่ากอดประท้วงกามศุขในเบญจกามคุณทั้งหลายนั้นเป็นอันชั่วถ้อย
เป็นของปุกุชน...

(พระราชปจณาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 36)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กามศุขในเบญจกามคุณทั้งหลายนั้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของปุกุชน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากามศุขดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของปุกุชน

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + กริยาวลี

ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (19) ขุนหลวงบรมโกษฐ์ขึ้นเสวยราชย์ปีชวด จัตวาศก จุลศักราช ๑๐๙๔ ราชากิเศก
ในวังนำแลเสด็จอยู่วังนำ ซึ่งไม่เข้ามาอยู่วังหลวงนั้นคงจะเป็นด้วยไม่
ไว้ใจพวกวังหลวง

(ตำราพระเมรุกรมหลวงโยธาเทพฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 105)

¹ “กุมบันหฺญี” เป็นคำทับศัพท์ของ “company”

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ซึ่งไม่เข้ามาอยู่วังหลวงนั้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “ด้วยไม่ไว้ใจพวกวังหลวง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า เหตุการณ์ที่ขุนหลวงบรมโกษฐ์ไม่เข้ามาอยู่ในวังหลวงนั้น อยู่ในกลุ่มเหตุผลเรื่องที่ไม่ไว้ใจพวกวังหลวง

5.2.2.1.3 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (20) ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันว่ามีชนมีปฏิบัติอันพระตถาคตตรัสรู้นี้ มิได้แปดปน
ด้วยกามสุขัลลิกานุโยคอันเปลลามก

(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 37)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กามสุขัลลิกานุโยค” กับ กริยาวลี “ลามก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากามสุขัลลิกานุโยคนั้นมีลักษณะของความลามก

- (21) ก็ะพ้นจากสงสารก็จะถึงนฤพานอันเปลลสุขเที่ยงแท้

(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 44)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ถึงนฤพาน” กับ กริยาวลี “สุขเที่ยงแท้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการถึงนิพพานมีลักษณะของความสุขอันเที่ยงแท้

- (22) ... แลทับท่านมาปรทับหมื่นนคร แลท่านได้ชนช้างด้วยหมื่นนคร แลครั้งนั้น

เปลลโกลาหนใหญ่

(ทรงพระกรุณาให้แต่งพงศาวดารย่อ พ.ศ. 2223)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 95)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ครั้งนั้น” กับ กริยาวลี “ไกลาหนใหญ่” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นมีลักษณะของความไกลาหลมาก

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

(23) ในวันเดียนั้นมูสุกรังปอวซึ่งพระมหากษัตริย์ให้ถืออาชญาสิทธิ์ในประเวียงเสียดเประบระตานั้นถือว่าถ้าแลผู้ใดเป็นร้ายแลฆ่าฟันกันก็ดี ช่มอาณาราชฎกรก็ดี ครั้นแลถามเป็นสัตย์แล้วก็ฆ่าเสียเองได้

(บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส)

(โกษาปาน 2530: 133)

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ผู้ใด” กับ กริยาวลี “ร้ายแลฆ่าฟันกัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้ใดอยู่ในกลุ่มผู้ร้ายและผู้ทีฆ่าฟันกัน

(24) ขณะนั้นสมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินกรีธาพลเสด็จขึ้นไปโดยทางเรือ ตั้งทัพหลวงตำบลบางพัง จึงแต่งพระยารามแลพระยาจักรีแลขุนหมื่นทั้งหลาย ยกพลขึ้นไป ๒๐๐๐ ไปถึงตำบลพิง แลเพโทบายว่าจะเข้าไปช่วยกันเมืองพระพิศณุโลก พระมหาธรรมราชาตรัสทราบการซึ่งเป็นคุณุรหัตนั้น ก็ตรัสให้ออกมาห้ามมิให้เข้าไป

(พระราชพงศาวดารฉบับจำลอง 1136 สมัยธนบุรี)

(ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4, 2459: 4)

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การ” ซึ่งหมายถึง ‘งาน’ กับ กริยาวลี “คุณุรหัต” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานซึ่งมีลักษณะของการคุณุรหัต

(25) เสร็จการสมโภช ณ วันพุธ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวดโทศก เป็นทำวิหารการพระแก้ว

(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยธนบุรี)

(ยิ้ม ปันทยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, 2523: 44)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เสร็จการสมโภช ณ วันพุธ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปี

ชวดโทศก” กับ กริยาวลี “ทำวิหารการพระแก้ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานที่จะทำหลังจากเสร็จงานสมโภชนั้นอยู่ในประเภทของงานที่ทำวิหารการพระแก้ว

5.2.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีพบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 2 ลักษณะ คือ เป็นนามวลีหรือเป็นกริยาวลี ดังนี้

5.2.2.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีนี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(26) แลข้าพเจ้าขอถวายเป็นนา สำหรับพระวัดกุฎีหลวงนี้

(ว่าด้วยการพระราชทานที่กัลปนา)

(ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 82)

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ขอถวาย” กับ นามวลี “นา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งที่ขอถวายนั้นมีลักษณะของนา

(27) เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ได้แปลเป็นภาษาโปรตุเกส

(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 20)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แปล” กับ นามวลี “ภาษาโปรตุเกส” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าภาษาที่ได้แปลไปนั้นมีลักษณะของภาษาโปรตุเกส

(28) เรือพระที่นั่งทรง เขียนหน้าเรือเป็นรูปครุฑ ข้างเป็นลายรดน้ำ

(จดหมายรายวันทัพสมัยธนบุรี)

(ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 2512: 205)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า ได้แก่ กริยาวลี, “เขียนหน้าเรือ” และ “เขียนข้าง(เรือ)” กับ หน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “รูปครุฑ” และ “ลายรดน้ำ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าลายที่เขียนตรงหน้าเรือมีลักษณะเป็นรูปครุฑ ส่วนลายที่เขียนตรงข้างเรือมีลักษณะของลายรดน้ำ

- (29) ผู้มีชื่อกระทำผิดในราชการเป็นมหันตโทษให้ลงพระราชอาญาถึงสิ้นชีวิต
(จดหมายรายวันทัพบกสมัยธนบุรี)
(ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 2512: 228)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “กระทำผิดในราชการ” กับ นามวลี “มหันตโทษ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความผิดที่กระทำในราชการนั้นอยู่ในประเภทความผิดมหันตโทษ

- (30) เติมพระเจ้ากรุงสยามทรงพระราชดำริไว้ว่า จะส่งบุตรขุนนางออกไปเป็น
นักเรียน ณ กรุงฝรั่งเศส ๑๒ นาย
(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 20)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ส่งบุตรขุนนางออกไป” กับ นามวลี “นักเรียน ณ กรุงฝรั่งเศส ๑๒ นาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าบุตรขุนนางที่ส่งออกไปนั้นอยู่ในกลุ่มของนักเรียนที่ไปเรียนที่กรุงฝรั่งเศสซึ่งมีจำนวน 12 นาย

- (31) สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรี-
อยุธยามหาดิลกจึงมีพระราชวงษาสองพระองค์ จึงจากับนางให้เป็นพระราช
ไมตรีโดยบุพประเวณีเพื่อจะสืบเชื้อคือสุริยวงษาและญาติวงษาพันธุมีต
(คำจาฤกที่พระเจดีย์ศรีสองรักษ์เมืองด่านซ้าย)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 2)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “จึงจากับนางให้” กับ นามวลี “พระราชไมตรี” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเจรจากับนางก็เพื่อให้มีลักษณะของพระราชไมตรี

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

- (32) ผู้รักษาเมืองนั้นก็ออกมาต้อนรับ พร้อมด้วยกรมการแลทหารที่ประจำเมือง
ทั้งปวง แลกำปั่นของโปปที่ทอดสมอในอ่าวนั้น จึง **ยิงปืนใหญ่ค้ำับ**
ทูตานุทูตสยาม เป็นการเอิกเกริกใหญ่ยิ่ง
(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 25)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ยิงปืนใหญ่ค้ำับทูตานุทูตสยาม” กับ นามวลี “การ
เอิกเกริกใหญ่ยิ่ง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการยิงปืนใหญ่เพื่อค้ำับทูตานุทูตสยาม
มีลักษณะของงานที่เอิกเกริกและยิ่งใหญ่

- (33) ถ้าเสด็จ ฯ ไปวัดพระศรีสรรเพชญ์**เป็นการปรกตินั้น** ให้เจ้ากรมปลัดกรม
นุ่งสมบั๊กใหม่เสื่อครุยคาดดาบแห่เสด็จ ฯ
(ตำราหน้าที่ตำรวจ)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 88)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เสด็จ ฯ ไปวัดพระศรีสรรเพชญ์” กับ นามวลี “การ
ปรกติ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเสด็จ ฯ ไปวัดพระศรีสรรเพชญ์ มีลักษณะของ
เรื่องปรกติ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

- (34) สำเภาอันเบานั้นก็ **หกคว่ำลง** **เปอันฉับพลัน**
(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 48)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “หกคว่ำลง” กับ นามวลี “อันฉับพลัน” ตามลำดับ โดย
แสดงความสัมพันธ์ว่าการหกคว่ำลงนั้น มีลักษณะของความฉับพลัน

- (35) อันว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ นั้น **มีเปอันน้อย**
(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)
(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 40)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “น้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ นั้น” และ กริยาวลี₁ “มี” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “อันน้อย” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่า ปริมาณของน้ำซึ่งมีอยู่ในมหาสมุทรทั้ง 4 นั้นมีลักษณะของปริมาณน้อย

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(36) เปลือกส้มหั้นเป็นเส้นฉาบน้ำตาลทรายสิ่งหนึ่ง

(บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส)

(โกษาปาน 2530: 65)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “หั้น(เปลือกส้ม)” กับ นามวลี “เส้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการหั้นเปลือกส้มมีลักษณะของเส้น

(37) ฤๅษีทั้ง ๓ องค์นั้นจึงบังคับฤๅษีทั้งปวง ให้เอวว่านทำเป็นผงเป็นก้อน

(ตำนานสร้างพระพิมพ์และวิธบูชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 77)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำ(ว่าน)” กับ นามวลี “ผง” และ “ก้อน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำว่านมีลักษณะของผงและก้อน

(38) แลชั้นกลางนั้นก็เป็นสองห้อง

(บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส)

(โกษาปาน 2530: 121)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “กัน(ชั้นกลางนั้น)” กับ นามวลี “สองห้อง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการกันพื้นที่บริเวณชั้นกลางนั้นมีลักษณะของห้อง จำนวน 2 ห้อง

(39) จึงสมเด็จพระมหินทราธิราชพระเจ้าแผ่นดินแลพระยารามก็ทูลวิงวอน

เปนหลายครา

(พระราชพงศาวดารฉบับจำลอง 1136 สมัยธนบุรี)

(ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4, 2459: 7)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทูลวิงวอน” กับ นามวลี “หลายครา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทูลวิงวอนนั้นมีลักษณะของจำนวนหลายครั้ง

(40) สัตว์ทั้งหลายอันตายในมัจฉิมวิยนั้นดูหน้าอันรดลงเป็นคำรบ¹ ๒ นั้น

(พระราชปจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 41)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “รด(น้ำ)ลง” กับ นามวลี “คำรบ ๒” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการรด(น้ำ)ลงนั้นอยู่ในกลุ่มครั้งที่ 2

5.2.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีนี้ เท่าที่พบ มีเพียงกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

(41) ครั้งนั้นได้พระศรีสินมรณภาพในพระราชวังนั้น ครั้นแล้วรู้ว่าพระสงฆราชป่า
แก้วให้ฤกษ์แก่พระศรีสินเป็นแม่แล้วไซ้ ก็ให้เอาพระสังฆราชป่าแก้วไป
ฆ่าเสีย

(ทรงพระกรุณาให้แต่งพงศาวดารย่อ พ.ศ. 2223)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 99)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ให้ฤกษ์แก่พระศรีสิน” กับ กริยาวลี “แม่” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการให้ฤกษ์แก่พระศรีสินมีลักษณะของความแม่

(42) เมื่อมีการที่อันจะควรโกรธเป็นมากไซ้รั ก็พึงให้โกรธจงมาก

(ปฐมราชธรรม)

(บุญเดือน ศรีวรพจน์ และ ปรีดี พิศุมิวิถึ, บรรณาธิการ, 2545: 42)

¹ “คำรบ” หมายถึง ‘ครั้งที่’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 251)

ตัวอย่างที่ (42) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “โกรธ” กับ กริยาวลี “มาก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการโกรธมีลักษณะของปริมาณมาก

(43) ในขณะที่นั้นพลศึกหงษาพูน¹ถนนเข้ามาเป็นชานาน

(พระราชพงศาวดารฉบับจำลอง 1136 สมัยธนบุรี)

(ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4, 2459: 14)

ตัวอย่างที่ (43) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พูนถนนเข้ามา” กับ กริยาวลี “ชานาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำถนนเข้ามาให้มีจำนวนมากขึ้นหรือสูงขึ้นนั้น มีลักษณะของการกระทำที่มีมานานแล้ว

(44) ครั้นทรงอ่านสมฤทธิแล้ว จึงทรงจับยาม และอนุมาณด้วยญาณตามกระแสเนื้อความนั้น ซึ่งบอกมานั้นแจ้ง จึงตรัสแก่บริษัททั้งปวงว่า พม่าจะยกมานั้นหามิได้ ในทันใดนั้น จึงทรงชักใช้ไต่ถามลาวมีชื่อด้วยภาษาลาว ก็แจ้งตระหนักในพระญาณเป็นแท้ว่า พม่าจะยกมานั้นหามิได้

(จดหมายรายวันทัพสมัยธนบุรี)

(ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 2512: 238)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แจ้งตระหนักในพระญาณ” กับ กริยาวลี “แท้ว่า พม่าจะยกมานั้นหามิได้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการแจ้งตระหนักในพระญาณนั้น มีลักษณะของความแน่นอนว่าพม่าไม่ได้ยกทัพมาจริง

สรุปได้ว่า ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลักเพียงหน้าที่เดียว คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่มประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

¹ “พูน” หมายถึง ‘เพิ่มให้สูงขึ้นให้มากขึ้น’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 797)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรีสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’

(คำกริยา)

2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

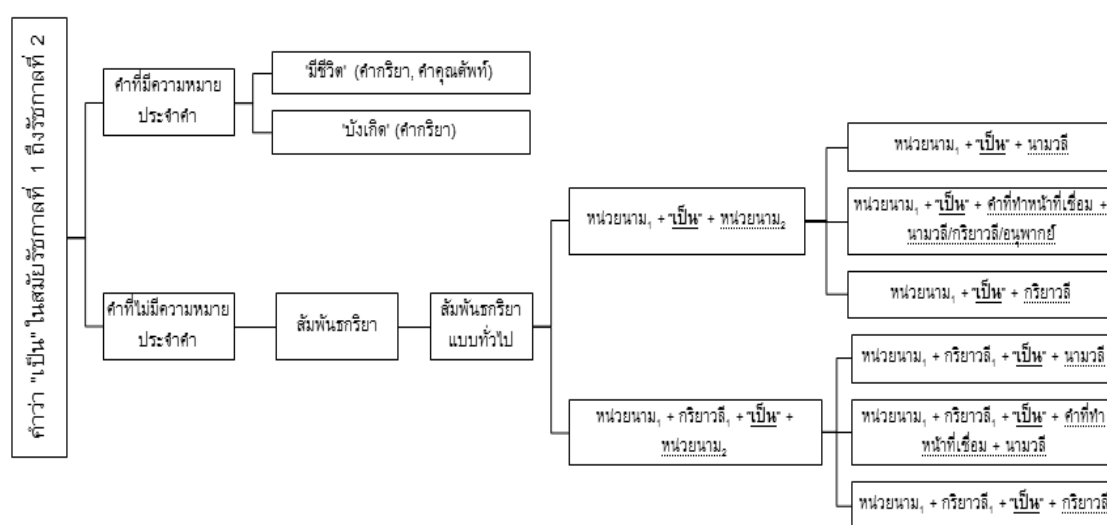
สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]	สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + กริยาวลี 	-
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

ตารางที่ 5.5 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

5.3 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ แต่คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบเฉพาะที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 ก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.6 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2

5.3.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบความหมาย 2 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘บังเกิด’ ดังนี้

5.3.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยาและหมวดคำคุณศัพท์ ดังนี้

5.3.1.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา

- (1) ธรรมดาสตรีมีนุษย์ดิรัจฉานทั้งปวงก็ดี ที่จะไม่มีครรภ์นั้นหาไม่ได้ ย่อมมีครรภ์ทั่วทุกตัวสตรี ครั้นมีระดูแล้วถึงพบบุรุษก็ดีมิพบบุรุษก็ดี สัตว์ก็มาปฏิสนธิ แต่ทว่าครันตั้งได้เกิดเป็นก็มี ตั้งไม่ติดตายตกไปก็มี

(พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปุจฉา เล่ม 1, 2513: 175)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหูกริยา “เกิดเป็น” ในที่นี้ หมายถึง ‘เกิดแล้วมีชีวิต, เกิดแล้วไม่ตาย’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “สัตว์”

5.3.1.1.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์

- (2) หนึ่งล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ทรงพระกรุณาตรัสจะใคร่ได้เสื่อเป็นมาทอดพระเนตรจึงฝ่าละออง ฯ กราบทูลพระกรุณาว่าท่านพระยานครว่าอยู่ถ้าต้องพระราชประสงค์จับเข้ามาทูลเกล้าถวาย ฯ ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ตรัสว่าดีแล้ว ก็ให้ท่านพระยานครเร่งจับเสื่อเป็นส่งเข้ามาทูลเกล้าถวายฯ สักสองตัว

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 27)

- (3) ไพร่พลทหารฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยา ไล่พิฆาตฆ่าฟันพม่า มอญลาว เข้าศึกล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก แต่จับได้เป็นเอาช้างไว้ ณ เรือนตรูทั้งนายและไพร่ ๕๐๐๐ เศษ

(พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ)

(กรมศิลปากร, 2505ข: 11)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่ขยายคำนาม “เสื่อ” ในที่นี้ “เสื่อเป็น” หมายถึง ‘เสื่อที่ยังมีชีวิต, เสื่อที่ยังไม่ตาย’ ส่วนตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่ขยายคำนาม “เข้าศึก” ในที่นี้ “จับได้(เข้าศึก)เป็น” หมายถึง ‘จับเข้าศึกที่ยังมีชีวิตได้, จับเข้าศึกที่ยังไม่ตายได้’

5.3.1.2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 นั้น เท่าที่พบ มีเพียงตัวอย่างเดียว ดังนี้

- (4) อาตมภาพ สมเด็จพระสังฆราช พระราชาคณะทั้งปวง ขอพระราชทานถวาย พระพรวิสัยนาด้วย คนไป บอด หนวก ห้ามบรรพชาไม่พักรับพระ สรรณาคมน์เลย สวดอุทิศตัจจุตถกรรมเป็นภิกษุทีเดียวนั้น ไซ้จะมีสืบมาทุกวันนี้หามิได้ มีครั้งเดียวเป็นอาทิกัมมิก¹ก่อนพุทธบัญญัติ สมเด็จพระพุทธเจ้ายังมีได้ตรัสห้าม เป็นขึ้นแต่พอเป็นเหตุให้สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าตรัสบัญญัติห้ามแล้ว

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 1, 2513: 96)

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นขึ้น” ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่บังเกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “อาทิกัมมิกก่อนพุทธบัญญัติ”

จากตัวอย่างข้างต้น “เป็นขึ้นแต่พอเป็นเหตุให้สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าตรัสบัญญัติห้ามแล้ว” ในที่นี้หมายถึง ถ้ามีเหตุการณ์ที่พระภิกษุทำผิดเกิดขึ้น และเหตุการณ์นั้นก็มีความผิดที่เกิดขึ้นครั้งแรก หรือเกิดก่อนที่จะมีการบัญญัติเป็นพุทธบัญญัติไว้ เหตุการณ์ดังกล่าวก็จะเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นข้อห้ามเพิ่มไว้

¹ “อาทิกัมมิกะ แปลว่า ผู้ทำคนแรก ผู้ประกอบกรรมครั้งแรก

อาทิกัมมิกะ หมายถึง ภิกษุผู้ก่อความเสียหายจนเป็นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามไว้ ผู้เป็นต้นบัญญัติแห่งสิกขาบทนั้นๆ กล่าวคือ เมื่อภิกษุรูปใดกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งชาวบ้านหรือภิกษุรูปนั้นมาสอบถาม ได้ความจริงแล้วหากทรงวินิจฉัยแล้วเห็นว่าการกระทำหรือความประพฤตินั้นไม่ดี ไม่ถูกต้อง นำตำหนิ ไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติก็นั้นบัญญัติเป็นสิกขาบทห้ามไว้ภิกษุรูปนั้นถือว่าเป็น อาทิกัมมิกะ ในเรื่องนั้น

อาทิกัมมิกะ ได้รับการยกเว้นไม่เป็นอาบัติ คือไม่ถือว่าเป็นผิด เพราะกระทำการนั้นเมื่อยังไม่มีสิกขาบทบัญญัติห้ามไว้” (ทองดี สุรเดโช, 2548)

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ พบความหมาย 2 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘บังเกิด’

5.3.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ: สัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 เท่าที่ปรากฏในข้อมูล พบเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาเท่านั้น และพบเฉพาะสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งมีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น”

ในด้านการปรากฏพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 จะปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.3.2.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.3.2.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำ แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(5) ยาชื่อสุริยาธิจร ... เป็นยาชูมิวจักษุ ...

(ตำราพระโอสถ ครึ่งรัชกาลที่ 2)

(ตำราพระโอสถ ครึ่งรัชกาลที่ 2, 2459: 13)

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ยาชื่อสุริยาจิร” กับ นามวลี “ยาชูผิวจักษุ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ายาชื่อสุริยาจิรอยู่ในประเภทของยาที่บำรุงผิวดตาให้ดีขึ้น

- (6) ขุนทิพรักษา นา ๓๐๐ ขุนอินทร์พงษา นา ๓๐๐ ขุนศรีรักษา นา ๓๐๐
 ขุนพรหมราชประหยา นา ๓๐๐ ขุนไชยราชา นา ๓๐๐ หมื่นไชโยธรา
 นา ๓๐๐ หมื่นศรีราชรักษา นา ๓๐๐ ทั้ง ๗ คนนี้เป็นขุนหมื่นใช้ในกรม
 (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)
 (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 86)

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ทั้ง ๗ คนนี้” กับ นามวลี “ขุนหมื่นใช้ในกรม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคนทั้ง 7 คน อันได้แก่ ขุนทิพรักษา ขุนอินทร์พงษา ขุนศรีรักษา ขุนพรหมราชประหยา ขุนไชยราชา หมื่นไชโยธรา และหมื่นศรีราชรักษา อยู่ในสังกัดของ ขุนหมื่นใช้ในกรม

- (7) เชิญท่านทั้งสองมาไปบ้านเรา ที่หลังบ้านเรามีสวนดอกไม้เป็นที่สังัด
 ดอกยี่โถบานอยู่เป็นอันมาก
 (สามก๊ก)
 (เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 9)

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สวนดอกไม้” กับ นามวลี “ที่สังัด” (คำว่า “ที่” ในที่นี้หมายถึง ‘สถานที่’) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสวนดอกไม้อยู่ในกลุ่มของสถานที่ที่สังัด

- (8) เมื่อผู้จ้างได้กำไรมากน้อยเท่าใดไม่ได้แบ่งปันให้แก่ลูกจ้าง ครั้นขาดทุนให้
 ลูกจ้างช่วยใช้นั้นไม่ได้ เพราะมันเป็นแต่ลูกจ้าง
 (กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3)
 (CSEAS, 2005: 143)

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “มัน” ซึ่งอ้างถึงคน กับ นามวลี “ลูกจ้าง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคนคนนั้นอยู่ในกลุ่มของลูกจ้าง

(9) ตัวข้าพเจ้านี้เป็นแต่ไม้กาฝากจะได้พึ่งบุญพระองค์สืบไป

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 84)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตัวข้าพเจ้านี้” กับ นามวลี “ไม้กาฝาก” ตามลำดับ ทั้ง 2 หน่วยนี้ มีความสัมพันธ์กันทางความหมายที่เป็นการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ กล่าวคือ ผู้พูดหรือประธานของประโยคอยู่ในสถานะที่เป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ดังนั้น จึงได้เปรียบเทียบให้เข้าไปอยู่ในกลุ่มของ “ไม้กาฝาก” ซึ่งเป็นไม้ที่ต้องพึ่งพาไม้อื่นเช่นกัน

อนึ่ง จากตัวอย่างที่ (8) และตัวอย่างที่ (9) จะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “แต่” ในที่นี้ หมายถึง ‘แค่, เพียง’ ซึ่งเป็นคำที่ช่วยบอกความเห็นของผู้พูด (นววรรณ พันธุเมธา, 2549: 76-77) กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (8) ผู้พูดเห็นว่าตำแหน่งลูกจ้างเป็นตำแหน่งที่เล็ก และไม่ได้มีส่วนสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับกิจการมากเท่าผู้จ้าง ส่วนตัวอย่างที่ (9) ผู้พูดเห็นว่าตนเองเป็นเพียงผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

(10) การเล่นชนไก่พนันเป็นการบาป

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4)

(CSEAS, 2005: 269)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การเล่นชนไก่พนัน” กับ นามวลี “การบาป” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเล่นพนันชนไก่อยู่ในกลุ่มของการกระทำที่บาป

(11) พระยาน้อยจึงตอบว่าซึ่งที่ทำดังนั้นเป็นแต่การเล่น ข้าหาโกรธไม่อย่าวิตก
เลย

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 83)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง อันได้แก่ หน่วยนาม₁ “ซึ่งที่ทำดังนั้น” กับ นามวลี “การเล่น” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งที่ทำนั้นมีลักษณะของเรื่องเล่น ๆ หรือไม่จริงจัง และการที่สัมพันธกริยา

“เป็น” ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “แต่” ซึ่งเป็นคำที่ช่วยบอกความเห็นของผู้ว่าสิ่งที่พื้ทำนั้นไม่ได้เป็นเรื่องสำคัญ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

- (12) ผู้ใดถือเพชรทุติยชาติที่อาจคงแก่เครื่องศัสตราวุธจะแทงพินกายผู้นั้นบมิ
เข้า จะเป็นที่เสหน้แก่เทพยตามนุษย์ทั้งหลาย

(ตำรานพรัตน์)

(สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์, 2464: 6)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ผู้ใดถือเพชรทุติยชาตินี้” กับ นามวลี “ที่เสหน้แก่เทพยตามนุษย์ทั้งหลาย” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้ใดที่ถือเพชรทุติยชาติผู้นั้นจะอยู่ในกลุ่มของบุคคลที่มีเสหน้แก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย

- (13) พระคัมภีร์อันนี้เป็นที่ยังคำครหายกโทษนั้น ให้อันตรายานเสื่อมสูญ

(จันทสุริยคติที่ปนี)

(ประชุมหนังสือเก่า ภาคที่ 1, 2459: 26)

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระคัมภีร์อันนี้” กับ นามวลี “ที่ยังคำครหายกโทษนั้น ให้อันตรายานเสื่อมสูญ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพระคัมภีร์อันนี้อยู่ในกลุ่มของคัมภีร์ที่จะทำให้คำครหายกโทษนั้นอันตรายานเสื่อมสูญไปได้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

- (14) อนึ่งแม่นบุทคลใจบาป จพิฆาฏฆ่าเสียซึ่งหมู่นิกรกนิรี นางอันหาผิดมิได้ได้แล
พินฆ่าพราหมณอันทรงพรตพรหมจรรยาได้แลสิบร้อย ฆ่าคชสารโคคาวิกิได้
ถึงพัน แลกองบาปกองกำนั้นก็เป็นอันหนัก

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1)

(CSEAS, 2005: 59-60)

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กองบาปกองกำนั้น” กับ นามวลี “อันหนัก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากองบาปและกองกรรมนั้นมีลักษณะของความหนัก

- (15) ประพตอิริยาบถตั้งพระอาทิตย์ คือประพติราชอาณาจักรเป็นอันเสมอ มิได้เลือกหน้าตามผิดและชอบ ดุจดั่งพระอาทิตย์อันส่งแสงเสมอไปมิเว้น
หนึ่ง

(ราชาริราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 99)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ประพติราชอาณาจักร” กับ นามวลี “อันเสมอ”
โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการประพติในราชอาณาจักรนั้นมีลักษณะของความเสมอกันหรือเท่า
เทียมกัน

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

- (16) ตั้งโต๊ะแลมาเห็นโจโฉก็ถามว่า เป็นไหน¹วันนี้จึงมาสายไป

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 74)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “โจโฉ” กับ นามวลี “ไหน” ตามลำดับ โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าการที่โจโฉมาสายนั้น โจโฉมีลักษณะของเหตุผลแบบใด ให้ระบุมา

- (17) เราเป็นผู้สำเร็จราชการอยู่ในแผ่นดินหาผู้ใดเสมอมิได้ แลชั้นที่สิบคนนี้
ความคิดความอ่านเป็นกระไร²จะอาจทำร้ายแก่เราได้

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 48)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ความคิดความอ่าน” กับ นามวลี “กระไร”
ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความคิดความอ่านมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุประเภทหรือ
ลักษณะของความคิดความอ่านนั้นมา

¹ “ไหน” ในตัวอย่างนี้ น่าจะหมายถึง ‘เหตุใด’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 341)

² “กระไร” ในตัวอย่างนี้ น่าจะหมายถึง ‘อย่างไร’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 54)

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (18) ...ครั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงเวียดนามให้กองทัพไปช่วยรักษาเมืองไว้ ฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาจะให้ผู้ใดออกมาว่ากล่าวกับเมืองเขมรโดยดีตามประเพณี เมืองขึ้นเกลือกจะขัดแย้งไม่ปรกติแม้จะขึ้นข่มขู่ให้ราบคาบเล่า ท้ากรุงเวียดนามก็มาตั้งอยู่หาว่าจะไปช่วยข้างผู้ใดไม่ เกลือกจะขัดข้องในทางพระราชไมตรีอันสุจริตต่อกัน ความเป็นดังนี้จึงให้มีพระราชสาส์นออกมาแจ้งโดยชื่อตรงไม่อำพราง ตามเรื่องความเมืองเขมรกระทำผิดล่วงเกินต่อกรุง พระมหานครศรีอยุธยา
- (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)
(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 56)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ความ” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความหรือเนื้อความมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึงข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน

- (19) เกนหวนกับขันที่สิบคนเป็นพวกเดียวกัน
- (สามก๊ก)
(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 39)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เกนหวนกับขันที่สิบคน” กับ นามวลี “พวกเดียวกัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเกนหวนกับขันที่ 10 คน มีลักษณะของพวกหรือกลุ่มเดียวกัน

- (20) ประตูที่ ๓ เป็นสองชั้น
- (ประชุมหมยรับสั่ง ภาคที่ 2 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก)
(ยิ้ม ปันทยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, 2525: 5)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ประตูที่ ๓” กับ นามวลี “สองชั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าประตูที่ 3 มีลักษณะของชั้นจำนวน 2 ชั้น

5.3.2.1.2 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

จากการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ และ 3) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

(21) ข้าพเจ้าจะหาสิ่งใดมาสนองคุณมิได้ มีแต่**กระบี่สั้นเล่มนี้**มีราคามาก เป็นของปู่ย่าตายายให้ต่อ ๆ กันมาจนถึงข้าพเจ้า ๆ จึงเอามาสนองคุณท่าน

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 74)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กระบี่สั้นเล่มนี้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของปู่ย่าตายาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า**กระบี่สั้นเล่มนี้**อยู่ในความครอบครองของปู่ย่าตายาย

(22) แลแดงอยู่ในไร่ของผู้ใดก็เป็นของผู้นั้น

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1)

(CSEAS, 2005: 15)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “แดง” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของผู้นั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า**แดง**อยู่ในความครอบครองของผู้นั้น

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (23) ว่าซึ่งกำหนดอายุสัตว์ในอเวจีมหานรกด้วยอันตรกัลปนั้น เปนด้วยเหตุใด

(พระราชปฐจาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปฐจา เล่ม 1, 2513: 13)

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ซึ่งกำหนดอายุสัตว์ในอเวจีมหานรกด้วยอันตรกัลปนั้น” กับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ด้วยเหตุใด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการกำหนดอายุของสัตว์ในอเวจีมหานรกด้วยหน่วยวัดที่เป็นอันตรกัลปนั้น อยู่ในกลุ่มเหตุผลเรื่องใด

หน่วยนาม, +“เป็น”+คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ+นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

- (24) มะอะนันนายบ้านเห็นจึงถามว่า โรคโยมนั้นเป็นประการใด สามเณรบอกเป็นปริศนาว่า จะเป็นราหูก็ใช่จะเป็นตัวคะก็ใช่ ครั้นจะว่าแห่งข้างไหนก็กลัวจะเป็นเท็จเหมือนโยมไถนาถึงคันทนา แล้วก็กลับมาสอยผลพุทราอ่อนลากข้าง และโรคโยมป่วยนั้นก็เป็นเหมือนรูปบอสดังนี้ คนทั้งปวงได้ฟังสามเณรว่าไม่เข้าใจก็หัวเราะเยาะเล่น

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 91)

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “โรคโยมป่วยนั้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนรูปบอสดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าโรคของโยมที่ป่วยนั้นมีลักษณะที่เทียบได้กับรูปบอกซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

- (25) โทษอันมีในผลปัทมราช¹ ทั้งหลายอันเป็นประภมชาติ, พุติยชาติ, ตติยชาติ, จัตตุชาติ, กิติ มีโทษ ๑๖ ประการ ... ประการหนึ่งผลข้าดังผลเพ็งโกน ... ประการหนึ่งเปนดังควนไฟอยู่ในผล

(ตำรานพรัตน์)

(สมเด็จพระยาบรมมหาราชบุรุษ, 2464: 10)

¹ “ปัทมราช” หมายถึง ‘พลอยสีแดง, ทับทิม’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 689)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ประการหนึ่ง” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุภาคย์ “ตั้งควันไฟอยู่ในผล” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าทับทิมที่มีรูปลักษณะที่ไม่ดีมีหลายลักษณะ แต่หนึ่งในลักษณะที่ไม่ดีนั้นอยู่ในกลุ่มที่เทียบได้กับสิ่งที่มีควันไฟที่อยู่ข้างใน

- (26) พระเจ้าข้างเผือกตรัสว่า คุณมันมีก็จริง แต่วาโทษมันกระทำไว้ เมื่อมันพาข้าพเจ้ามากลางทาง มันด่าข้าพเจ้าเป็นผิวพระพีนาง ข้าพเจ้าจะมาเสียอีก เหตุว่ามีคุณ ได้พามาจึงไม่ประหารชีวิตเสียแต่เท่านี้ ก็เป็นว่าแทนคุณอยู่แล้ว

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 68)

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ไม่ประหารชีวิต” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “ว่าแทนคุณอยู่แล้ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ไม่ประหารมีลักษณะที่เทียบได้กับการที่แทนคุณอยู่แล้ว

5.3.2.1.3 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (27) สถานที่นั้นเป็นเว้งว่างว่างเปล่าอยู่กว้างขวางได้หมื่นโยชน์

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจณา เล่ม 1, 2513: 26)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สถานที่นั้น” กับ กริยาวลี “เว้งว่างว่างเปล่า” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสถานที่นั้นมีลักษณะของความเว้งว่างว่างเปล่า

- (28) ซึ่งพระราชปจฉาข้อนี้เป็นสุขุมภาพเกินสติปัญญานักยากที่จะถวายเป็น
วิชา

(พระราชปจฉาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจฉา เล่ม 1, 2513: 40)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระราชปจฉาข้อนี้” กับ กริยาวลี “สุขุมภาพ”
ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพระราชปจฉาข้อนี้มีลักษณะของความสุขุมภาพหรือมี
ความลึกซึ้ง

- (29) เกิดโจรโพกผ้าเหลืองขึ้นที่นี่เพราะเหตุด้วยพระองค์เชื่อฟังคนที่สิบคน ชั้นที่
สิบคนนั้นตัดสินเนื้อความอาญาพระราชฎีกกลับจริงเป็นเท็จ เท็จเป็นจริง
ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งเป็นยุติธรรมนั้นให้ถอดเสีย เอาสินบน

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 26)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย” กับ กริยาวลี “ยุติธรรม”
ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยนั้นอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีความยุติธรรม

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

- (30) ผู้ใดถือมุกโทษอันเปนลายกลีบ ผู้ถือจะเปนหูหนวก, ผู้ใดถือมุกโทษตันหัว
คร่ำมีสีตั้งน้ำไหลไปมา ผู้ถือจะต้องเครื่องศัสตราวุธ.

(ตำราเนปถัมภ์)

(สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์, 2464: 18)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ผู้ถือ(มุกโทษอันเปนลายกลีบ)” กับ กริยาวลี “หู
หนวก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้ใดที่ถือมุกที่ลักษณะไม่ดีดังกล่าว ผู้นั้นจะอยู่ใน
กลุ่มของอาการหูหนวก

- (31) หรือมีพระพุทธรูปวิญญูติว่าเหตุที่จะเป็นบรรพชาอุปสมบท ได้ก็ประการ

(พระราชปจฉาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจฉา เล่ม 1, 2513: 79)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เหตุ” กับ กริยาวลี “บรรพชาอุปสมบท” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ามีเหตุอันใดบ้างที่จัดอยู่ในประเภทของการบรรพชาและการอุปสมบท

5.3.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้นจะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.3.2.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (32) และเชือกบาศซึ่งคล้องพระยาเศวตกฤษรไต้้นให้ลงรักปิดทอง
เอาไว้เป็นเชือกตัน สำหรับทำการพระราชพิธี
(จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเศวตกฤษร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอกข)
(ราชบัณฑิตยสภา, 2470: 36)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ให้ลงรักปิดทอง(เชือกบาศซึ่งคล้องพระยาเศวตกฤษร)เอาไว้” กับ นามวลี “เชือกตัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเชือกที่ถูกลงรักปิดทองเอาไว้อยู่ในประเภทของเชือกตัน

- (33) พระยาจักรี พระยากลาโหม พระยาสังคโลก คบคิดกันเป็นกบฏ

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)
(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 59)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระยาจักรี พระยากลาโหม พระยาสังคโลก” และ กริยาวลี₁ “คบคิดกัน” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “กบฏ” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าการคบคิดกันของพระยาจักรี พระยากลาโหม พระยาสังคโลก มีลักษณะของกบฏ

(34) ถ้าผู้ใดมีฝีมือกล้าหาญให้ช่วยกันจับโจรโพกผ้าเหลือง ได้แล้วจะ ปูนบำเหน็จให้เป็นขุนนาง

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 6)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปูนบำเหน็จให้(ผู้มีฝีมือกล้าหาญ)” กับ นามวลี “ขุนนาง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้มีฝีมือกล้าหาญซึ่งจะได้รับการปูนบำเหน็จแล้วนั้น อยู่ในกลุ่มขุนนาง

(35) ได้มีตราออกมาเป็นอักษรไทย ฉบับ ๑ มลายู ฉบับ ๑

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 4)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “มีตราออกมา” กับ นามวลี “อักษรไทย ฉบับ ๑ มลายู ฉบับ ๑” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตราที่มีออกมานั้น มีลักษณะของอักษรไทยและอักษรมลายู ซึ่งมีจำนวนอย่างละ 1 ฉบับ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

(36) ถ้าแลการนั้นช้าถึงเดือน ๑ แล้วมิสำเร็จใช้ ก็ให้ส่งตัวลูกความมาว่า เนื้อความไปก่อน แลซึ่งจะเบิกไปราชการนั้นให้ พิจารณาอุ้อราชการนั้น เป็นการจำเภาะตัวผู้นั้น

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 5)

(CSEAS, 2005: 74)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พิจารณาอุ้อราชการนั้น” กับ นามวลี “การจำเภาะ

ตัวผู้หนึ่ง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพิจารณาข้อราชการนั้นมีลักษณะของการ เจาะจงไปที่ตัวบุคคลนั้น ๆ

- (37) ครั้นถึงประตูเมืองฝ่ายทิศตะวันออก จึงบอกแก่นายประตูว่า มหาอุปราชใช้
เราไปเป็นการเร็ว โจโฉก็ควมม้าออกไปนอกเมืองหลวง

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 75)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ไป” กับ นามวลี “การเร็ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการไปนั้นมีลักษณะของความเร็วหรือความเร่งรีบ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

- (38) ถ้าพระเจ้าตราพระยาปรารถนาจะเลี้ยงดูเรากับไพร่พลทั้งปวงให้เป็นที่
สบายแล้ว ก็ให้เชิญพระเจ้าตราพระยาเสด็จออกมาหาเราก่อนเถิดเราจึงจะ
เข้าไป

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 36)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เลี้ยงดูเรากับไพร่พลทั้งปวงให้” กับ นามวลี “ที่สบาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเลี้ยงดูเรากับไพร่พลทั้งปวงนั้นมีลักษณะของความสบาย

- (39) ครั้นพิเคราะห์ดูในพระราชสาสน์เห็นเป็นที่สงสัยไม่แจ้งพระทัยกรุง
เวียงต๋นนาม

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 62)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เห็น” กับ นามวลี “ที่สงสัยไม่แจ้งพระทัยกรุง เวียงต๋นนาม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งที่เห็นในพระราชสาสน์นั้นมีลักษณะของความน่าสงสัย

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

- (40) เมื่อออกไปพายนอกริษอยู่ยั้งหน้าถ้ำแก้วแล้ว ย่อมเลงแลดูทิศานุทิศน้อยใหญ่ หยัดกายสวัดซึ่งเกสรแล้ว ก็เปล่งออกซึ่งสุระสิงหนาทแผดผาด สำเนียงเพนอันดัง ยังสัตว์ให้สยบสยองแล้วก็เผ่นโผนโจนไปจับเอาสัตว์เป็น ภูษาหารได้

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1)

(CSEAS, 2005: 66)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แผดผาดสำเนียง” กับ นามวลี “อันดัง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเปล่งเสียงออกมานั้นมีลักษณะของความดัง

- (41) แลพระไตรปิฎกนั้น พินเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเพนอันมาก

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1)

(CSEAS, 2005: 3)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระไตรปิฎกนั้น” และ กริยาวลี₁ “พินเพื่อน วิปริตผิดเพี้ยนไป” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “อันมาก” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าพระไตรปิฎกซึ่งพินเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปจากเดิมนั้นมีลักษณะของปริมาณมาก

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง ดังกล่าว เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (42) ฝ่ายตั้งหงวนครั้นเห็นลิโป้เข้ามาจึงถามว่า ลูกเอ๋ยเข้ามาทำไม ลิโป้จึงร้องตอบว่า ตัวกูก็เป็นชายมีฝีมือลือชาปรากฏ ซึ่งมึงจะมาเรียกกูว่าลูกนั้น ไม่สมควร ตั้งหงวนได้ยินดังนั้นก็ตกใจ จึงตอบว่าเป็นโจนเจ้าจึงคิดกลับใจ เป็นดังนี้

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 62)

ตัวอย่างที่ (42) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “คิดกลับใจ” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดง

ความสัมพันธ์ว่าการคิดกลับใจ ในที่นี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและการกระทำของลิโป้นั้น มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธ์กริยา “เป็น”) ซึ่งแสดงถึงความไม่เคารพตั้งหงวน

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(43) พอเห็นหิ้งห้อยบินนำหน้าไปเป็นหมู่ก็เห็นทางจึงพากันไปตามแสงหิ้งห้อย

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 51)

ตัวอย่างที่ (43) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “หิ้งห้อย” และ กริยาวลี₁ “บินนำหน้าไป” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “หมู่” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าหิ้งห้อยซึ่งบินนำหน้าไปนั้นมีลักษณะของหมู่หรือกลุ่ม

(44) ครั้นเวลาค่ำ จึงเปิดประตูยกทหารออกไปเป็นสองกองตามซึ่งคิดไว้นั้น

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 6)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ยกทหารออกไป” กับ นามวลี “สองกอง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าทหารซึ่งยกทัพออกไปมีลักษณะของจำนวน 2 กอง

(45) ม้าลิโป้นั้นตกใจ ถอยหลังทรุดออกไปเป็นหลายก้าว

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 99)

ตัวอย่างที่ (45) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ถอยหลังทรุดออกไป” กับ นามวลี “หลายก้าว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการถอยทรุดออกไปมีลักษณะของจำนวนหลายก้าว

(46) อินทนีล อันว่าแก้วอินทนีล มีพรรณผลนั้นเขียวเลื่อมประภัสสร ดังแสงแห่งปีกแมลงทับ ในตำหรับไสยศาสตร์ชื่อว่า ‘แก้วมรกฏ’ ประดับเรือนนพรัตน์เพนที่สาม

(ตำรานพรัตน์)

(สมเด็จพระยาบรมมหาราชบุรุษ, 2464: 2)

ตัวอย่างที่ (46) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ระดับเรือนนพรัตน์” กับ นามวลี “ที่สาม” (ในที่นี้จะมาจาก “ลำดับที่สาม”) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าขั้นตอนการประดับแก้วมรกตเข้าไปในเรือนนพรัตน์นั้น อยู่ในกลุ่มของขั้นตอนที่ 3

5.3.2.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี

จากการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 พบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว เท่าที่พบมีเพียง 1 ชนิด ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

- (47) ต่อมาขมมานพขึ้นไปเป็นพระอินทร์ ต้นปาริชาติจึงบังเกิดด้วยบุญของพระอินทร์ ขอนี้ยังไม่แจ้ง ... ถ้าเกิดเพราะบุญของพระอินทร์มาขมมานพภายหลัง ฉะนั้น จะเอาเป็นไม้ประจำดาวดิงส์ได้หรือ ถ้าเป็นไม้ประจำดาวดิงส์แล้วจะเอาเป็นของมาขมมานพได้หรือ

(พระราชพงศาวดารในรัชกาลที่ 1)

(พระราชพงศาวดาร เล่ม 1, 2513: 23-24)

ตัวอย่างที่ (47) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เอา(ต้นปาริชาติ)” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วย นามวลี “ของมาขมมานพ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าต้นปาริชาตินั้น เอาไปให้อยู่ในความครอบครองของมาขมมานพ (ได้หรือ)

- (48) อันว่าแก้วแหวนเงินทอง ของในองค์พระพุทธรูปพระสถูปเจดีย์ก็ดี ของ บูชาพระรัตนตรัยก็ดี ตกเป็นของบุคคลแล้วมีผู้ซื้อหาแลกเปลี่ยนได้ บริโภคใช้สอย ...

(พระราชพงศาวดารในรัชกาลที่ 1)

(พระราชพงศาวดาร เล่ม 1, 2513: 54)

ตัวอย่างที่ (48) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “แก้วแหวนเงินทอง” “ของในองค์พระพุทธรูปพระสถูปเจดีย์” “ของบูชาพระรัตนตรัย” และ กริยาวลี₁ “ตก” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่

คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของบุคคล” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งของต่าง ๆ นั้นถูกเปลี่ยนเจ้าของไปอยู่ในความครอบครองของบุคคลแทน

5.3.2.2.3 หน่วยนาม, + กริยาวลี, + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 นี้ เท่าที่พบ มีเพียงกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน ดังนี้

หน่วยนาม, + กริยาวลี, + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

- (49) ฝ่ายผู้มีอรรถคดีมีถ้อยคำท้วงติงตัดสินานวน อ่างให้สืบสักขีพยานนอก
 สำนวน ท่านหมี่ให้บังคับบัญชาตามพยานนอกสำนวนนั้นก่อน ท่านให้
 บังคับบัญชาสืบสุภาวเคราะห์การซึ่งได้เหนแก่จักษุไต่ยืนต่อโสตรแลบันทีก
 จดหมายไว้ ท่านพึงให้ฟังคำสุภาวเคราะห์การ¹เป็นเด็ดขาด

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2)

(CSEAS, 2005: 95)

ตัวอย่างที่ (49) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ฟังคำสุภาวเคราะห์การ” กับ กริยาวลี “เด็ดขาด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคำตัดสินซึ่งฟังจากตุลาการนั้นมีลักษณะของความเด็ดขาด

- (50) ครั้นอยู่มาวันหนึ่งเงาฮูจึงเอามืดเหน็บซ่อนไปในเสื้อ แล้วเข้าไปเฝ้าคอยที่อยู่
 พอตั่งโต๊ะออกมาถึงประตู่วัง เงาฮูถอดมืดเหน็บออกจะแทงตั่งโต๊ะ ๆ เห็นรับ
 ไว้ทัน ลิโป้จึงวิ่งเข้าช่วยจับเงาฮูไว้ได้ แล้วว่าเหตุใดตัวจึงมาคิดทำร้ายมหา
 อูปราช ผู้เป็นบิดาของเราดังนี้ เงาฮูมิได้กลัวจึงตอบว่าอายตั่งโต๊ะทำการ
 หยาบช้า ภูจะตัดเอาศีรษะประกาศแก่เทวาแลมนุษย์ให้เห็นประจักษ์จงทั่ว
 ตั่งโต๊ะไต่ยืนดั่งนั้นก็โกรธ จึงสั่งบูชให้เอาตัวเงาฮูไปแลเนื้อเสียให้สิ้นชีวิต บูช
 เข้ากุมเอาตัวเงาฮู ๆ มิได้กลัวตาย ต่าตั่งโต๊ะเป็นข้อหยาบช้า จนบูชลงดาบ
 ลินใจ แต่นั้นมาตั่งโต๊ะให้ทหารล้อมวงรักษาเป็นกวดขันยิ่งกว่าแต่ก่อน

(สามก๊ก)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 70-71)

¹ “สุภา” และ “เคราะห์การ” ต่างก็หมายถึง ‘ตุลาการ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 55, 1205)

ตัวอย่างที่ (50) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ล้อมวงรักษา” กับ กริยาวลี “กวดขันยิ่งกว่าแต่ก่อน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการล้อมวงรักษาป้องกันนั้น มีลักษณะของความกวดขันมากกว่าแต่ก่อน

(51) อลิมามังจึงให้ยกเอาพานแบ่งกระแจะน้ำดอกไม้ออกมาให้มะกะโท แล้วให้ยกของเลี้ยงมาจะให้มะกะโทกิน และพวกมะกะโทพวกอลิมามังกินสุรaban¹เลี้ยงดูกันเป็นอลวนอยู่

(ราชาธิราช)

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2505: 16)

ตัวอย่างที่ (51) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “กินสุรabanเลี้ยงดูกัน” กับ กริยาวลี “อลวน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการกินเหล้าและการเลี้ยงดูกันด้วยอาหาร มีลักษณะของความอลวนหรือความวุ่นวาย

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลักเพียงหน้าที่เดียว คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 สามารถสรุปได้ ดังนี้

¹ “สุรaban” หมายถึง ‘น้ำเหล้า’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 1207)

1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

- 1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ (คำกริยา, คำคุณศัพท์)
 1.2 ความหมายว่า ‘บังเกิด’ (คำกริยา)

2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

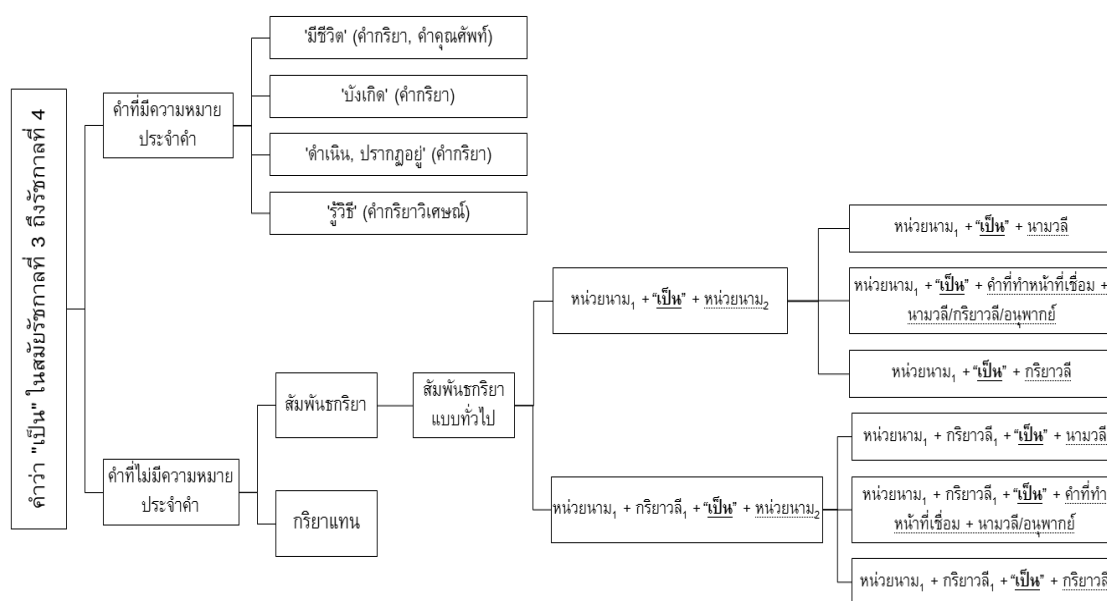
สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]	สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

ตารางที่ 5.6 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

5.4 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.7 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4

5.4.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบความหมาย 4 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘รู้วิธี’ ดังนี้

5.4.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยาและหมวดคำคุณศัพท์ ดังนี้

5.4.1.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา

- (1) ถ้าคนตายแล้ว, ไม่มีโลหิตในเส้นนั้น, ก็เกิดลมขึ้นเอง, ในเส้นนั้นบ้างเล็กน้อย. แต่เมื่อเป็นอยู่, ก็ไม่มีลมเลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 19)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา “แต่เมื่อเป็นอยู่” ในที่นี้ หมายถึง ‘แต่เมื่อมีชีวิตอยู่’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “คน”

- (2) ถ้าจะคิดขณะโดยกระดูกจะว่าสัตว์นั้นเปื่อยยาวประมาณเจดวาสองศอก. อันสัตว์เรียกมัสตะโตดนั้น, ในเดี๋ยวนี้ไม่มีใครพบเมื่อสัตว์นั้นยังเป็นอยู่, ได้พบแต่กระดูก, สัตว์นั้นตายเสียมานานแล้ว.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 63)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา “ยังเป็นอยู่” ในที่นี้ หมายถึง ‘ยังมีชีวิตอยู่’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “สัตว์นั้น”

- (3) ญาติที่ดับสูญไปนั้นซึ่งจะได้กลับเป็นขึ้นมาก็หาไม่ได้ ตั้งอยู่อย่างใดก็อยู่อย่างนั้น

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 3)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 12)

ตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหูกริยา “กลับเป็นขึ้นมา” ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ‘กลับมีชีวิตขึ้นมา(ใหม่)’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “ญาติที่ดับสูญไปนั้น”

มีข้อสังเกตว่า คำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) และตัวอย่างที่ (2) มีความหมายแสดงถึงการคงสภาพที่มีชีวิตว่าการที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ส่วนคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” มีความหมายแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพ จากเดิมที่สิ่งมีชีวิตนั้นตายไปแล้ว แต่ได้มีชีวิตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

5.4.1.1.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์

- (4) ชั้นสองชั้นสามทำเป็นรูปปั้นด้วยซี่ผึ้งประสม ... รูปผู้หญิงคนหนึ่งนอน หายใจดูเหมือนคนนอนหลับ รูปทั้งปวงแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแลของอื่นตามยศ ล้วนของจริง ๆ ทั้งสิ้น ดูผิวพรรณสัณฐานเหมือนคนเป็น นั่งพูดจาปราศ ไส ตามมิตรสหายไปมาเยี่ยมเยียนซึ่งกันแลกัน ฯ

(จดหมายเหตุของหม่อมราชวงศ์ทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 ฯ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราชทูตไทยไปยุโรป, 2467: 106)

- (5) แลอยู่มาลู่กเรืออังกฤษคนหนึ่งว่าได้เห็นซึ่งนกเป็นสูงเท่านกตายนั้น. มัน เทียวกินอยู่ที่ริมทะเลในเกาะเซลันดานั้น, ครั้นลู่กเรือเข้าไปใกล้ก้นั้น, มันก็ เดินหนีขึ้นภูเขาเสียโดยเร็ว

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 18)

ตัวอย่างที่ (4) และตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่ขยาย คำนาม “คน” และ “นก” ตามลำดับ “คนเป็น” และ “นกเป็น” ในทั้ง 2 ตัวอย่างนี้ หมายถึง ‘คนซึ่งมีชีวิต’ และ ‘นกซึ่งมีชีวิต’ ตามลำดับ

5.4.1.2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังนี้

- (6) ถ้าแพทย์ทั้งปวงจะปลูกฝีด้วยบุโพ่นั้น, ให้เอามือจับเข้าที่ปลีแขนให้หนัง นั้นตึงดีแล้ว, จึงเอาปลายมีดพับลับให้แหลมเหมือนใบเข้า, สะกิดเข้าไปที่ได้ ผิดหนัง, ภาโลहितทริบ ๆ ออกแล้ว, จึงเอาปลายขนนกที่ติดบุโพอยู่แต่ ก่อนที่ใส่ไว้ในขวดนั้น, เอาปลายแหลมที่บุโพติดอยู่นั้นเหน็บลงไปใรรอย มีด, ให้โลหิตทราบซึมเต็มดูเอาบุโพที่ขนนกขนไก่นั้น, ให้ระคนกันเข้าปน อยู่ในแผลนั้นแล้ว, เอาขนนกนั้นเสียบหนึ่งทิ้งไว้ประมาณแปดนาทิสิบนาที. กระทำอย่างว่านี้ศกสองแห่งสามแห่ง, เพื่อผีที่ปลูกจะไม่เป็นที่แผลแรก จะเป็นที่แผลรอง ๆ กันนั้น.

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคระพิษมิไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2388: 18)

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่บังเกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “ผีที่ปลุก” จากตัวอย่างนี้ “ผีที่ปลุกจะไม่เป็นที่แผลแรกจะเป็นที่แผลรอง ๆ” ในที่นี้ หมายถึง ‘ผีที่ปลุกจะไม่เกิดขึ้นที่แผลแรก จะเกิดขึ้นที่แผลรอง ๆ’

- (7) ถ้าออกไปถึงแล้ว การจะเป็นมากมายด้วยอ้ายแขกเหล่านั้นพากันกำเร็บเข้ากับอ้ายแขกไพร่ไปสิ้น ทำเอาเมืองสงขลาได้แล้ว ก็เพิ่มเติมทุ่มเทกองทัพออกไปช่วยให้มากให้ทันการ ทำเอาบ้านเมืองเขตแดนคืนให้จงได้
- (จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)
(กรมศิลปากร, 2505ก: 65)

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่เกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “การ” ซึ่งหมายถึง ‘เรื่อง’ จากตัวอย่างนี้ “การจะเป็นมากมาย” ในที่นี้ หมายถึง ‘เรื่องจะเกิดขึ้นมากมาย’

- (8) โรคไส้เลื่อนนี้เป็นเพราะมีรูเข้าไปตาทอทั้งทั้งสองข้าง, ที่ตรงเอนลูกคันระออกจากทอ. ถ้ารูเป็นปรกติดีแล้วไส้นั้นก็ออกไม่ได้. ถ้าไม่เป็นปรกติแล้ว, รูนั้นก็เบิกกว้างออก, ให้ไส้นั้นย้งลงไปตามเอนลูกคันระ.
- (จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)
(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 59)

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่เกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “โรคไส้เลื่อนนี้” จากตัวอย่างนี้ “โรคไส้เลื่อนนี้เป็นเพราะ...” ในที่นี้ หมายถึง ‘โรคไส้เลื่อนเกิดขึ้นเพราะ...’

- (9) แต่อาการที่เป็นขึ้นนอกจากที่ปลุกนั้น, ในร้อยคนจะมีบางคนหนึ่งสองคน.
- (ตำราปลุกผีโคให้กันโรคระพิศม์ไม่ให้ขึ้นได้)
(แดนบีช แบริดเลย์, 2388: 18)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นขึ้น” ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่เกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “อาการ” จากตัวอย่างนี้ “อาการที่เป็นขึ้น” ในที่นี้ หมายถึง ‘อาการที่เกิดขึ้น’

5.4.1.3 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังนี้

- (10) เรื่องนี้น่าจะมีคำตอบพระราชปจณา แต่หาพบฉบับไม่แต่การที่เป็นอยู่ในบัดนี้ เป็นอันต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชาอนุญาตก่อน จึงจะผูกพัทธสีมาได้

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 4)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 117)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ได้แก่ นามวลี “การ” ซึ่งหมายถึง ‘เรื่อง’ จากตัวอย่างนี้ “การที่เป็นอยู่ในบัดนี้” ในที่นี้ หมายถึง ‘เรื่องที่ดำเนิน/ปรากฏอยู่ในขณะนี้’

- (11) ก็การพระราชพิธีโสกันต์นี้เป็นไป ๔ วัน มีแห่ ๕ เวลา

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 51)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหูพริยา “เป็นไป” ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ได้แก่ นามวลี “การพระราชพิธีโสกันต์นี้” จากตัวอย่างนี้ “การพระราชพิธีโสกันต์นี้เป็นไป ๔ วัน” ในที่นี้ หมายถึง ‘งานพระราชพิธีโสกันต์นี้ ดำเนินไป 4 วัน’

5.4.1.4 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยาวิเศษณ์เท่านั้น ดังนี้

- (12) ครั้นหมดคนรู้การทัฬหีกลองแล้วคราวมีทัฬหีมากก็จะคว่าไขว่เปล่า ๆ ทั้งนั้น แต่จะหาคนยิงปืนเป็นสักคนหนึ่งก็จะมี ... ครั้งพม่ายกเข้ามาตั้งค่ายอยู่ วัดแม่นางปลื้มนั้น จะหาคนรู้วิชาปืนยิงปืนเป็นสู้รบกับพม่าก็ไม่มี สูญทกแล้วทหารเสียหมด รับสั่งสั่งให้เอาปืนปะขาวกวาดวัดขึ้นไปยิงสู้รบกันที่หัวรอ ต่างคนต่างก็ตกตื่นใจเอาสาลีจุกหู กลัวเสียงปืนจะดังเอาหูแตก

(จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 73)

(13) เขียนหนังสือ เป็น

(Grammatica linguae Thai)

(D.J. Pallegoix, 1850: 76)

ตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “ยิง” และ “เขียน” ตามลำดับ ในที่นี้ “ยิงเป็น” และ “เขียนหนังสือเป็น” หมายถึง ‘ยิงเป็นอย่างดี’ และ ‘เขียนหนังสือเป็นอย่างดี’ ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำพบความหมาย 4 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘รู้วิธี’

5.4.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

5.4.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบเฉพาะสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งมีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น”

ในด้านการปรากฏพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 จะปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.4.2.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้นจะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.4.2.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำ แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (14) เมื่อผู้ใดจะซื้อหา ช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ ลา ซึ่งเป็นพาหนะจะใช้แรง ก็
ย่อมสรรเสริญสัตว์ที่อ้วน ดีสัตว์ที่ผอม

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 15)

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ ลา” กับ นามวลี “พาหนะจะใช้แรง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าช้าง ม้า โค กระบือ อูฐ และลา อยู่ในประเภทของ พาหนะซึ่งใช้แรง

- (15) อ้ายลาวถามนายพุทว่าเป็นลาวพวกไหน นายพุทบอกว่าเป็นลาวเมือง
ภูเขียว

(จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3)

(กรมศิลปากร, 2530: 30)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “นายพุท” กับ นามวลี “ลาวพวกไหน” และ “ลาวเมืองภูเขียว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่านายพุทอยู่ในกลุ่มลาวพวกไหน ในที่นี้คำตอบคือ อยู่ในกลุ่มลาวเมืองภู

- (16) คนในประเทศนั้นเป็นคนดำผมหยิก ชั่วมาก ใจก็ดุร้าย ยากจนนัก

(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราวชกทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 ๒ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราวชกทูตไทยไปยุโรป, 2467: 49)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คนในประเทศนั้น” กับ นามวลี “คนตำมหยิก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคนในประเทศนั้นอยู่ในกลุ่มคนตำมหยิก

- (17) ก็ทองนั้นเป็นของเก็บไว้ไม่ผุอะ เมื่อราคายังต่ำอยู่ไม่ขาย เมื่อราคาของกลับสูงขึ้นไปจึงขาย

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 94)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ทองนั้น” กับ นามวลี “ของเก็บไว้ไม่ผุอะ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าทองนั้นอยู่ในประเภทของสิ่งของที่เก็บไว้ได้ไม่ผุร้อนไป

- (18) อ้ายแขกมันจงหองคุม هنگักหนายกเข้ามาในเขตแดนเมืองสงขลา ทำเอาเมืองจะนะเมืองเทพาไปได้ พระยาสงขลา ก็พากันอ้อแอ้เสียหมด หนึ่งให้อ้ายแขกมันหลอกหลวงทำเข้ามาได้จนในเขตแดน อ้ายแขกมันเป็นแต่ลูกเล็ก ๆ ยังให้มันทำได้ นำเกลียดน่าชังนักหนาทีเดียว

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 58)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปราบปรามร่วมกับคำบอกความสำคัญ “แต่” ซึ่งหมายถึง ‘แต่’ ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง อันได้แก่หน่วยนาม₁ “มัน” ซึ่งอ้างถึง “อ้ายแขก” กับ นามวลี “ลูกเล็ก ๆ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าอ้ายแขกนั้นอยู่ในกลุ่มของ(คนที่มีความสำคัญแต่)ลูกเล็ก ๆ เท่านั้น

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

- (19) ข้าพเจ้าแลนายนาทเป็นลูกศิษย์ของข้าพเจ้าจะปลูกที่บ้านข้าพเจ้าบ้าง. จะปลูกที่อื่น ๆ เป็นหลายแห่งบ้าง, ไม่เอาวัตถุสิ่งใดเลย. แต่ที่ข้าพเจ้าทำคนเดียวสองคนนี่เป็นการใหญ่หนักเหลือสติกำลังข้าพเจ้า, ที่ไหนจะสำเร็จได้. ควรที่จะให้แพทย์ทั้งปวงช่วยกันกับข้าพเจ้าด้วย, ...

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคพระพิศมไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2388: 31)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ที่ข้าพเจ้าทำคนเดียวสองคนนี่” กับ นามวลี “การใหญ่หนัก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานที่ข้าพเจ้าทำคนเดียวหรือสองคนนี้อยู่ในกลุ่มของงานที่มีขนาดใหญ่มาก

(20)

◎ ราชกิจจานุเบกษา ขะ

คือหนังสือประกาศการพระราชประสงค์ ฤๅประสงค์ท่านเสนาบดีซึ่งเปน
การด่วนการสำคัญ ฤๅแจ้งข่าวแจ้งความที่ควนจะให้รู้ด้วยกันมากในเร็ว ๆ

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4)

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4, 2540: 34)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การพระราชประสงค์ ฤๅประสงค์ท่านเสนาบดี” ในกับ นามวลี “การด่วนการสำคัญ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องที่เป็นพระราชประสงค์หรือเป็นประสงค์ของท่านเสนาบดีอยู่ในกลุ่มของเรื่องด่วนเรื่องสำคัญ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

(21)

...ครั้นถึง ๑๑ วัน ๑๓ วัน, ก็ยุบลงแห่งไปเอง. ไม่ตอ้งกินหยูกยาแลปิดยา
เลย. ปลุกครวหนึ่งสิบเก้าคนยี่สิบคน, ก็จะมีตัวรอนบ้างเล็กน้อยคักคน
หนึ่ง. ถึงกระนั้น, ก็ไม่ตอ้งกินยา, ไม่ตอ้งอดของแผลง. วิธีนี้และเปนที่กัน
ฝิดาษได้มันคงหนัก.

(ตำราปลุกฝิดาษให้กันโรคระพิษมิให้ขึ้นได้)

(แดนปีช แปรดเลขย์, 2388: 7)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “วิธีนี้และ” กับ นามวลี “ที่กันฝิดาษได้มันคงหนัก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าวิธีนี้แหละอยู่ในกลุ่มของวิธีที่ป้องกันโรคฝิดาษได้มันคงหนัก

(22)

ทุกวันนี้มีที่หลายแห่ง คือวังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ ที่คนเส้าๆ เปนที่ย่าเง
เกรงขาม เมื่อผู้คนบ่าวไพร่ทาสลูกนี่ของคนบันดาศักดินน้อยแลราษฎรสามัญ
หนีเข้าไปแอบอิงอาศัยอยู่ เจ้าหม่อมลนายถึงรู้จะไปติดตามไม่ได้

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4)

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4, 2540: 96)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ขุนนางใหญ่ ๆ” กับ นามวลี “ที่ย่าเียงเกรงขาม” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าขุนนางใหญ่ ๆ อยู่ในกลุ่มของคนที่น่าย่าเียงเกรงขาม

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

(23) แล้วสืบดูคนที่ข้าพเจ้าปลุกให้คราวนี้, ที่บ้านเจ้าพระญาพระคลัง, เจ้าพระญาพลเทพ, และที่วังกรมขุนอิศเรศรังสรรค์, วังกรมหมื่นวงษา, ที่ทูลกระหม่อมพระ, ที่บ้านพญาวิเศษวัดสมอราย, แลพวกไทพวกจีนพวกเขมร มอญ มลายู เป็นอันมาก.

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคระพิษมิให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2388: 34)

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พวกไทพวกจีนพวกเขมร มอญ มลายู” กับ นามวลี “อันมาก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนของพวกไท พวกจีน พวกเขมร มอญ มลายู มีลักษณะของปริมาณมาก

(24) ผู้ใดกลัวตายแล้ว ถ้าจะหลบเลี่ยง ไม่เข้าใกล้เข้าเคียง ช้างร้าย เสือร้าย สัตว์ร้าย และไม่ขึ้นไม้สูง ไม่ว่ายน้ำลึก ไม่เล่นเรือเล็กออกทะเลเล็ก ไม่เข้าป่าเข้าดง เข้าศึกสงคราม แลการชกตีฟันแทงกับผู้อื่น ... การตั้งว่ามานี้ นั้นเป็นการอันสมควรที่จะเห็นจริงด้วยกัน ว่าเป็นทางที่จะหลีกเลี่ยงความตายอยู่แล้ว

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 8)

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การตั้งว่ามานี้” กับ นามวลี “การอันสมควรที่จะเห็นจริงด้วยกัน” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งที่กล่าวไปในข้อความก่อนหน้านั้น (ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”) อยู่ในกลุ่มของสิ่งซึ่งสมควรที่จะเห็นว่าจริงด้วยกัน

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

(25) บัดนี้ข้าพเจ้าจะกล่าวโดยพิสดารตรง ๆ ว่าวิธีที่จะกันฝีดาษนั้นเป็นอย่างไร.

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคระพีศมไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบริดเลย์, 2388: 7)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “วิธีที่จะกันฝีดาษนั้น” กับ นามวลี “อย่างไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าวิธีที่จะกันโรคฝีดาษนั้นมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุลักษณะของวิธีการมา

(26) แล้วตรัสถามว่าข้างเมืองกลางนั้นเป็นอะไรเจียบตืออยู่ดอกหรือ

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 45)

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้างเมืองกลางนั้น” กับ นามวลี “อะไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ด้านเมืองกลางนั้นมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุลักษณะของเหตุการณ์มา

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

(27) แลผีที่ปลุกครวหาหนึ่งสิบเก่ายี่สิบคน, ก็จะมีตัวรอันบ้างตักคนหนึ่ง, แลบางที่ก็อีกเสบให้แขนวมให้ปวดไป. ถ้าเป็นดังนี้แล้ว, ก็ให้เอาเข้าต้มเขี้ยวไฟให้เปื่อย ๆ, แล้วพอกเข้าตรงแผลที่บวมนั้น, ให้ดูตหนองออกเสียให้หายปวด, เปลี่ยนพอกวันละสามเวลาก็หายบวม

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคระพีศมไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบริดเลย์, 2388: 25-26)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งเป็น ‘อาการ’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าอาการมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

(28) เมื่อสมเด็จพระวิปัสสิบงเกิดในโลกนั้น บังเกิดในกาลเมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุได้แปดหมื่นปี เมื่อพระสิขิบงเกิดในกาลเมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุได้ ๗

หมื่นปี ถ้อยคำประการนี้เสมือนหนึ่งจะว่าพระชนมายุสมเด็จพระพุทธเจ้า
ลดลงโดยลำดับ ที่จริงจะได้เป็นดังนั้นหาไม่ได้

(พระราชปจฉากรมพระราชวังบวรมหาดิศัย)

(พระราชปจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 64)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งเป็น ‘เหตุการณ์’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ
นามวลี “ดังนั้น” ตามลำดับ และจากตัวอย่างนี้สัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับกลุ่มคำแสดง
การปฏิเสธ “หาไม่ได้” ซึ่งหมายถึง ‘ไม่ได้, ไม่ใช่เช่นนั้น’ ด้วย ดังนั้น หน่วยหน้าและหน่วยหลัง
จึงแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ไม่ได้มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง
ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(29) แลยขาดหนึ่งนั้นหนักสองบาท, แต่ทว่าลงขวดดูเหมือนมาก, ลงขวดดูเหมือน
น้อย, เหตุว่ายาที่ปนก่อนเม็ดเล็ก ๆ แนน้อยก็เหนปนน้อย, ที่ปนก่อนโต ๆ
ฟูอยู่ก็เหน่มาก

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 40)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ยา” กับ นามวลี “ก้อนเม็ดเล็ก ๆ” และ “ก้อนโต ๆ”
ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ายาในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ใน 2 ประเภท ประเภทแรก คือ
ยาที่มีลักษณะของก้อนและเม็ดเล็ก ๆ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ยาที่มีลักษณะของก้อนโต ๆ

(30) วิถีอันนี้พวกอังกฤษ, แลพวกอเมริกาปนหลายโกตคน, ก็ได้ทดลองวิถี
อันนี้ดูมานานกว่าสี่สิบห้าปีมาแล้ว

(ตำราปลูกฝ้ายให้กันโรคระพิตมิไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบีช แบรดเลย์, 2388: 4)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พวกอังกฤษ, แลพวกอเมริกา” กับ นามวลี “หลาย
โกตคน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนของพวกอังกฤษและพวกอเมริกานอยู่ใน
กลุ่มของจำนวนหลายโกตคน

(31) คนเป็นหมื่นหนึ่งแล้ว ยังสู้กับคนอายแบกห้ำพั้นหกพั้นไม่ได้

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 70)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คน” กับ นามวลี “หมื่นหนึ่ง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าจำนวนของคนอยู่ในกลุ่มของจำนวนหมื่นหนึ่ง

อนึ่ง คำว่า “หมื่นหนึ่ง” สามารถพิจารณาได้ 2 กรณี กรณีแรก “หมื่นหนึ่ง” ในที่นี้หมายถึง ‘หนึ่งหมื่นหนึ่งพันคน’ แต่คำว่า “คน” ไม่ปรากฏรูป อีกกรณีหนึ่ง “หมื่นหนึ่ง” มีลักษณะที่คล้ายกับคำลักษณนามที่ใช้บอกกลุ่ม หมู่ พวกของคำนามที่อยู่รวมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำลักษณนามบอกกลุ่มที่เป็นจำนวน เช่น คำลักษณนาม “โหล” ซึ่งบอกกลุ่มของจำนวน 12 (เช่น เขาสะสมดินสอได้เป็นโหล) หรือคำลักษณนาม “คู่” ซึ่งบอกกลุ่มของจำนวน 2 (เช่น พวกเขาเดินทางเป็นคู่ ๆ) (สถาบันภาษาไทย, 2552: 21) ดังนั้น คำว่า “หมื่นหนึ่ง” ก็อาจมีลักษณะที่คล้ายกับคำลักษณนามบอกจำนวนข้างต้น ในที่นี้ คือ บอกกลุ่มของจำนวนหมื่นหนึ่งหรือประมาณหมื่นกว่า ๆ

5.4.2.1.1.2 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

จากการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ และ 3) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

(32) สมบัติทั้งปวงเป็นของข้า

(พระราชปฤจฉาในรัชกาลที่ 3)

(พระราชปฤจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 12)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สมบัติทั้งปวง” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของข้า” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสมบัติทั้งปวงอยู่ในความครอบครองของข้า

- (33) แลที่บ้านเจ้าพระยาวิไชยเณห์นั้น บัดนี้ก็เป็นของสงฆ์มีผู้เช่าทำนาทุกปี ได้
ยिनว่าค่าเช่าได้ปีละ ๑๐ ตำลึงสองบาทสองสลึง

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 39-40)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย
หน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ที่บ้านเจ้าพระยาวิไชยเณห์” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตาม
ด้วยนามวลี “ของสงฆ์” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าที่ดินที่บ้านเจ้าพระยาวิไชยเณห์นั้นอยู่
ในความครอบครองของพระสงฆ์

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

- (34) แต่เรืออมรแมนสรรค์นั้น จะเป็นด้วยปักเสาศีหรือ หรือจะเป็นด้วยเรือหา
ทราบไม่ ใช้ใบก้าลงไปคราวหนึ่งแล้วก็ตรงเข้าไปฝั่งเสีย หากกลับใบได้
คล่องไม่ ต้องเอาสมอกะออกมาจึงกลับใบใช้ไปได้ ท้าวพระกรุณากับพระยา
สุรเสนาคิดจะแก้เสาศีเสียให้เอนมาข้างท้าย ...

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505: 60)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ใช้ใบก้าลงไปคราวหนึ่งแล้วก็ตรงเข้าไปฝั่ง หาก
กลับใบได้คล่องไม่” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “ด้วยปักเสาศี” และคำที่ทำหน้าที่
เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ด้วยเรือ” ตามลำดับ ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์
ว่าการที่เดินเรือออกไป แต่เรือกลับมุ่งเข้าสู่ฝั่ง และการที่เรือไม่สามารถกลับใบได้คล่อง อยู่ใน
กลุ่มเหตุผลเรื่องการปักเสาศี(ที่ยังไม่ถูกต้อง) หรืออยู่ในกลุ่มเหตุผลที่มาจากตัวเรืออมรแมนสรรค์
เอง (หาทราบไม่)

- (35) ข้าพเจ้าจะขอให้มองซีเอโอโยธาเรศ, ผู้ว่าที่กงสุลฝรั่งเศสทราบ ว่า, เมื่อเวลาที่
ข้าพเจ้าได้ตีพิมพ์หนังสือสัญญานั้น, จะเป็นเพราะท่านเสนาบดีฝ่ายไทย
สั่ง, ฤาขอให้ตีพิมพ์นั้นก็หาไม่ได้. แต่ข้าพเจ้าได้ฉบับหนังสือสัญญาทั้ง
สองนั้น, เหมือนได้ข่าวอย่างอื่น, หาได้อาไศรยแก่ท่านเสนาบดีผู้ใดไม่.

(จดหมายเหตุ บางกอกกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 95)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้าพเจ้าได้ฉบับหนังสือสัญญาทั้งสองนั้น, เหมือนได้ข่าวอย่างอื่น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุภาคย์ “เพราะท่านเสนาบดีฝ่ายไทยสั่ง, ฤาขอให้ตีพิมพ์นั้น” ตามลำดับ ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ข้าพเจ้าได้ฉบับหนังสือสัญญาทั้งสองนั้น เหมือนได้ข่าวอย่างอื่น น่าจะอยู่ในกลุ่มเหตุผลที่ว่าท่านเสนาบดีฝ่ายไทยเป็นผู้สั่งหรือเป็นผู้ขอให้ตีพิมพ์

อย่างไรก็ตาม การปรากฏร่วมกับกลุ่มคำแสดงการปฏิเสธ “หามิได้” ซึ่งหมายถึง ‘ไม่เป็นเช่นนั้น’ นั้น ทำให้สื่อความได้ว่าในท้ายที่สุดผู้เขียนคิดว่ก็ไม่น่าจะใช้เหตุผลดังกล่าว

จากตัวอย่างที่ (34) และตัวอย่างที่ (35) นี้ จะเห็นว่ามีการนำ [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์] ซึ่งแสดงเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุ วางไว้ข้างหน้าหน่วยนาม₁ ซึ่งแสดงเหตุการณ์ที่เป็นผล ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการทำให้เหตุการณ์ที่แสดงสาเหตุมีความโดดเด่น นั่นเอง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี

(36) เขาได้กับแหวนทองวงหนึ่ง, เปนเหมือนกับแหวนที่ขุนนางใส่พวกหนึ่ง
เมื่อครั้งเมืองโรม.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอดเออ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 38)

(37) พวกนั้นเป็นเหมือนพวกเด็ก ๆ ตื่นต่อกรไต้ยินไต้ฟัง

(พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ 4)

(พระราชปุจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 134)

ตัวอย่างที่ (36) และตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยนาม₁ในแต่ละตัวอย่าง ได้แก่ “แหวนทองวงหนึ่ง” และ “พวกนั้น” ส่วนคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลีในแต่ละตัวอย่าง ได้แก่ “เหมือนกับแหวนที่ขุนนางใส่พวกหนึ่งเมื่อครั้งเมืองโรม” และ “เหมือนพวกเด็ก ๆ” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าแหวนทองวงนั้นมีลักษณะที่เทียบได้กับแหวนที่ขุนนางพวกหนึ่งใส่ฯ และพวกนั้นมีลักษณะที่เทียบได้กับเด็ก ๆ ตามลำดับ

- (38) ทุกวันนี้มีที่หลายแห่ง คือวังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ ที่คนเล่าภาษาเปนนีที่ย่างเกรงขาม เมื่อผู้คนข่าวไพร่ทาสลูกนี่ของคนบันดาศักดิ์น้อยแลราษฎรสามัญหนีเข้าไปแอบอิงอาศัยอยู่ เจ้าหม่อมขุนนางถึงรู้จะไปติดตามไม่ได้ จะว่าเปนนีดังที่ช่องที่เขาวงก็คล้ายกัน

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4)

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4, 2540: 96)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เปนนี” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “วังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ดังที่ช่องที่เขาวง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าวังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ มีลักษณะที่เทียบได้กับสถานที่ช่องสุ่มที่เขาวง

5.4.2.1.1.3 หน่วยนาม, + “เปนนี” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม, + “เปนนี” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (39) ตึกนั้นเปนนีเก่านักแลเวลาที่สร้างตึกนั้นไม่มีใครรู้เลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 38)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เปนนี” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ตึกนั้น” กับ กริยาวลี “เก่านัก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตึกนั้นมีลักษณะของความเก่าอย่างยิ่ง

- (40) **นกถือหนังสือ (Carrier Pigeons)**

... อีกประการหนึ่ง, เขาหัดมันไว้, เมื่อมันเปนนีเล็ก ๆ และมีปีกบินได้, แลเขาก็เอาตัวนกนั้น, ไปสู่นกทางไกลได้ร้อยเส้นสองร้อยเส้น, แล้วก็ปล่อยนกนั้น, นกนั้นก็บินมาสู่ที่ของตนได้.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 17)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “มัน” ซึ่งอ้างถึง “นกถือหนังสือ” กับ กริยาวลี “เล็ก ๆ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่านกถือหนังสือซึ่งนำมาฝึกหัดนั้นมีลักษณะของอายุที่น้อยหรือยังเด็ก

(41) ดันข้าวทุกแห่งทุกตำบลเป็นขุมขึ้นอยู่ด้วยน้ำฝน

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 94)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ดันข้าวทุกแห่งทุกตำบล” กับ กริยาวลี “ขุมขึ้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าดันข้าวทุกแห่งทุกตำบลมีลักษณะของความขุมขึ้น

(42) กำปันทันนี้มีไชมารับราชทูต เปนกำปันทันที่มาเที่ยวหยั่งน้ำในทะเล ว่าที่ไหนภูกที่ไหนต้น พวกตุรเกสองค์มองเห็นเปนเรือกลไฟ ก็สำคัญว่าจะมารับราชทูต จึงได้บอกเตลคราฟขึ้นไปถึงกงสุลที่เมืองโกโร ไม่รอรั้งฟังให้แนก่อน การอย่างนี้เปนผิดอยู่

(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 ๗ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราชทูตไทยไปยุโรป, 2467: 120-121)

ตัวอย่างที่ (42) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การอย่างนี้” กับ กริยาวลี “ผิด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการอย่างนี้หรือเรื่องนี้มีลักษณะของความผิด

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

(43) ท้าวพระกรุณากราบทูลว่า ถ้ามดูที่การคิดจะทำเมืองไทรนั้น ก็ว่าการครั้งนี้น่าจะกว่าครั้งก่อน ... ทรงตรัสว่า ๆ อย่างนี้จะเป็นประมาทลูกผู้ชายไปหรือ

(จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 39-40)

ตัวอย่างที่ (43) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “อย่างนี้” ซึ่งอ้างถึงความคิดเรื่องการยกทัพไปตีเมืองไทรว่าเป็นเรื่องง่าย กับ กริยาวลี “ประมาทลูกผู้ชายไป” ตามลำดับ และจากตัวอย่างนี้สัมพันธ์

กริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับกลุ่มคำแสดงการปฏิเสธ “มิ” ซึ่งหมายถึง ‘ไม่’ ด้วย ดังนั้น หน่วยหน้า และหน่วยหลัง จึงแสดงความสัมพันธ์ว่าความคิดที่ว่า การไปตีเมืองไทรเป็นเรื่องง่ายนั้นจะไม่มีลักษณะของความประมาทไป(หรือ)

- (44) ณ วันเดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ เพลาเช้า ฝรั่งแขกเมืองมริกันจะได้ขึ้นเฝ้ากราบถวายบังคม ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และจะเสด็จออกครั้งนี้เป็นออกใหญ่นั้นให้พระยาการศรเพลิงจัดกำหนดเชิญพระแสงปืนหนึ่งที่หลังขวาง หน้าท้องพระโรงข้างหอพระปริตร ๔๐

(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 4 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว)

(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ, 2536: 86)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “จะเสด็จออกครั้งนี้” กับ กริยาวลี “ออกใหญ่” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการจะเสด็จออกในครั้งนี้มีลักษณะของการเสด็จออกครั้งที่ยิ่งใหญ่

- (45) ว่าด้วยเถรวาทผู้แต่งคัมภีร์อิตโนมัตติเรื่องมารวิชัย และทศโพธิสัตว์แอบอ้างเอาพระพุทธรูฏิกา จะเป็นกล่าวต่อพระพุทธรวณะหรือไม่

(พระราชปฤจฉากรมพระราชวังบวรมหาศกดิพลเสพ)

(พระราชปฤจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 76)

ตัวอย่างที่ (45) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เถรวาทผู้แต่งคัมภีร์อิตโนมัตติเรื่องมารวิชัย และทศโพธิสัตว์แอบอ้างเอาพระพุทธรูฏิกา” กับ กริยาวลี “กล่าวต่อพระพุทธรวณะ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่เถรวาทผู้แต่งคัมภีร์อิตโนมัตติเรื่องมารวิชัย และทศโพธิสัตว์ซึ่งแอบอ้างเอาพระพุทธรูฏิกานั้นมีลักษณะของการกล่าวต่อพระพุทธรวณะ(หรือไม่)

- (46) เดือนก่อนนี้เราได้ว่าอกซุเซนว่าอกซุเซนนั้นเป็นจะยังไฟให้ติด, คือถ้าไม่มีอกซุเซนในลมนั้นไฟก็ไม่ติดเลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอดเออ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 37)

ตัวอย่างที่ (46) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “อกซุเซนนั้น” กับ กริยาวลี “จะยังไฟให้ติด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าก๊าซออกซิเจนนั้นอยู่ในกลุ่มก๊าซที่ทำให้ไฟให้ติด

- (47) ฝ่ายช่างชาวยุโรปและอเมริกาถือว่า**สวมหมวกอยู่เป็นไม่ค้ำับ** ต้องถอดหมวกออกถือโบก

(พระราชพจนานุกรมในรัชกาลที่ 4)

(พระราชพจนานุกรมในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 124)

ตัวอย่างที่ (47) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สวมหมวกอยู่” กับ กริยาวลี “ไม่ค้ำับ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่สวมหมวกอยู่มีลักษณะของการไม่ค้ำับ

5.4.2.1.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้นจะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้ มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.4.2.1.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (48) ครั้นถึงวันที่สิบสี่นั้นก็ยุบลงเปนเสกตั่วทั้งสี่เศ. เสกตั่วนั้นก็แห้งคล้ำ, มีศรีผิตกับเสกตั่วอื่นทั้งปวง.

(ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคพระพิศมไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบืช แบรดเลย์, 2388: 18)

ตัวอย่างที่ (48) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “ผีนั้น” และ กริยาวลี, “ยุบลง” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “เสกจด” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าผีซึ่งยุบลงนั้น มีลักษณะของเสกจด

- (49) ประการหนึ่ง, น้ำกรดที่เรียกว่า ไนตรัสแอซิด นั้นมีไนโตรเจน ๔ ส่วน ออกซิเจน ๘ ส่วน. น้ำกรดนี้เขาใช้ เป็น ยามาก, เป็นคีเซียว.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 37)

ตัวอย่างที่ (49) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ใช้(น้ำกรดนี้)” กับ นามวลี “ยา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าน้ำกรด (ไนตรัสแอซิด คือ ไนตรัสแอซิด) ซึ่งนำมาใช้นี้ มีลักษณะของยา

- (50) แลพญาเกาะหมากตอบหนังสือ เป็น อักษร มาลาอายุ

(จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3)

(กรมศิลปากร, 2530: 47)

ตัวอย่างที่ (50) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ตอบหนังสือ” กับ นามวลี “อักษรมาลาอายุ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหนังสือที่ตอบนั้น มีลักษณะของอักษรมาลาอายุ

- (51) ด้วยมีพระบรมราชโองการตรัสเหนือเกล้าสั่งว่าโปรดเกล้าฯ ตั้งพระศรีวรวงษา เป็นที่ พระสุนทรราชวงศา เจ้าเมืองยโสธร

(จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชโองการพระราชทานเจ้าเมือง)

(จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชโองการพระราชทานเจ้าเมือง, 2476: 14)

ตัวอย่างที่ (51) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “โปรดเกล้าฯ ตั้งพระศรีวรวงษา” กับ นามวลี “ที่พระสุนทรราชวงศา เจ้าเมืองยโสธร” (คำว่า “ที่” ในที่นี้ หมายถึง ‘ตำแหน่งหน้าที่’) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตำแหน่งซึ่งพระศรีวรวงษาได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนั้น อยู่ในกลุ่มของตำแหน่งพระสุนทรราชวงศา เจ้าเมืองยโสธร

- (52) แล้วจะได้ตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน บายศรีตอง เป็น
บายศรีดอกไม้มสมโภชพระรัตนตรัยรอบพระระเบียงทั้ง ๓ วัน
(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 4 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว)
(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ, 2536: 23)

ตัวอย่างที่ (52) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน บายศรีตอง”
กับ นามวลี “บายศรีดอกไม้มสมโภชพระรัตนตรัยรอบพระระเบียง” ตามลำดับ หน่วยหน้ากับ
หน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน บายศรีตอง ซึ่งจัดตั้งนั้น
อยู่ในประเภทของบายศรีดอกไม้มสมโภชพระรัตนตรัยรอบพระระเบียง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

- (53) ถ้าหักหลอกว่าศีรษะล้านดีกว่า เพราะพูดเป็นการเล่น ไม่เอื่อมถึงชีวิตชีวัง
(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)
(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 16)

ตัวอย่างที่ (53) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พูด” กับ นามวลี “การเล่น” ตามลำดับ โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าการพูดมีลักษณะของเรื่องเล่น ๑

- (54) ๑ ฅวันพุธเดือน ๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเป็นการเต็มยศ
(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)
เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชชกาลที่ 4 ๗ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)
(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราชทูตไทยไปยุโรป, 2467: 131)

ตัวอย่างที่ (54) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เสด็จออก” กับ นามวลี “การเต็มยศ” ตามลำดับ โดย
แสดงความสัมพันธ์ว่าการเสด็จออกในครั้งนี้มีลักษณะของสภาพที่เต็มยศ

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

- (55) อนึ่ง ลางที่จะแต่งคำสอนสำหรับคนซึ่งปรารถนาจะเรียนคำอังกฤษ. ผู้แต่งหนังสือนี้ปรารถนาจะแต่งให้เป็นประโยชน์แลเป็นที่จำเริญใจแก่ผู้อ่าน.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 9)

ตัวอย่างที่ (55) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปรารถนาจะแต่ง(หนังสือ)ให้” กับ นามวลี “ที่จำเริญใจแก่ผู้อ่าน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความปรารถนาที่จะแต่งหนังสือนั้นก็เพื่อให้มีลักษณะของความเจริญใจที่จะให้เกิดแก่ผู้อ่าน

- (56) จะว่าด้วยเครื่องส่งข่าว, ที่ทำด้วยเครื่องไฟฟ้ากับเครื่องแม่เหล็กติดกัน อย่างหนึ่ง, ทำเป็นที่จะสำแดงให้รู้ข่าวเร็ว.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 54)

ตัวอย่างที่ (56) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำ(เครื่องส่งข่าว)” กับ นามวลี “ที่จะสำแดงให้รู้ข่าวเร็ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเครื่องส่งข่าวซึ่งได้ทำขึ้นนั้น มีลักษณะของสิ่งที่จะสำแดงให้รู้ข่าวเร็ว

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

- (57) ได้บุตรภรรยาที่ดี ๆ อย่างนี้ เพราะกุศลที่ตนรักษาศีลกาเมสุมิจจาไว้เป็นอันดี

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 3)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 20)

ตัวอย่างที่ (57) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “รักษาศีลกาเมสุมิจจาไว้” กับ นามวลี “อันดี” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการรักษาศีลกาเมสุมิจจาไว้มีลักษณะของการรักษาที่ดี

- (58) สมเด็จพระกุฎกุสนธ์ได้ยินเสียงก้องคิลากุศิระพระอัครสาวกเป็นอันดัง...

(พระราชปจณากรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 72)

ตัวอย่างที่ (58) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ไต่ยินเสียงก้องนทิลลาถูกศิระพระอัครสาวก” กับนามวลี “อันตั้ง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเสียงก้องนทิลลาถูกศิระพระอัครสาวกซึ่งไต่ยินนั้น มีลักษณะของความตั้ง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

(59) แล้วตรัสถามท้าวพระกรุณาว่า ได้พูดจากับเจ้าพระยานครฯได้ความเป็นอย่างไรบ้าง

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 39)

ตัวอย่างที่ (59) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พูดจากับเจ้าพระยานครฯได้ความ” กับ นามวลี “อย่างไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความซึ่งได้จากการพูดจากับเจ้าพระยานครฯนั้น มีลักษณะอย่างไร ให้ระบุลักษณะนั้นมา

(60) ด้วยคอแวนแมนกรุงสยามฝ่ายหนึ่ง, กับคอแวนแมนฝรั่งเศสฝ่ายหนึ่ง. มีใจพร้อมกันตกลงได้ตัดสินใจให้สำเร็จความเมืองเขมรอย่างไร,

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอดเออ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 86)

ตัวอย่างที่ (60) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ตัดสินใจให้สำเร็จความเมืองเขมร” กับ นามวลี “อย่างไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการตัดสินใจให้สำเร็จความเมืองเขมรนั้น มีลักษณะอย่างไร ให้ระบุลักษณะนั้นมา

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(61) เสาวเรือนี่ก็เข้ามาได้ ๕ ปีแล้ว ยังอีกปีหนึ่งจึงจะครบ ๖ ปี ถ้าไม่ไว้ใจก็คิดตามช่วยเข้าก็ดี ตามเป็นเปลาะ ๆ ขึ้นไปก็เห็นจะมั่นคงใช้ไปได้

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 114)

ตัวอย่างที่ (61) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ตาม(เสารือลำนี)” กับ นามวลี “เปลาะ ๆ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการตามเสารือลำนีมีลักษณะของการแบ่งระยะ

(62) ครั้งนั้นแผ่นดินฟ้าและแผ่นดินทั้งสองเื่องกันเป็นอันเดียว

(พระราชปจฉากรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ)

(พระราชปจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 98)

ตัวอย่างที่ (62) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “แผ่นดินฟ้าและแผ่นดินทั้งสอง” และกริยาวลี₁ “เื่องกัน” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “อันเดียว” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าแผ่นดินฟ้าและแผ่นดินทั้งสองซึ่งเื่องกันนั้น มีลักษณะของอันเดียวหรือผืนเดียวกัน

(63) บัดนี้สืบทราบแลมีผู้กราบบังคมทูลพระกรุณา ว่าหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์แลบุตรหลานเหลนหม่อมราชวงศ์ทั้งชายทั้งหญิง ขึ้นไปตั้งบ้านเรือนแอบแฝงอยู่ ณ แขวงหัวเมืองเป็นหลายองค์

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 60)

ตัวอย่างที่ (63) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ แลบุตรหลานเหลนหม่อมราชวงศ์ทั้งชายทั้งหญิง” และ กริยาวลี₁ “ขึ้นไปตั้งบ้านเรือนแอบแฝงอยู่ ณ แขวงหัวเมือง” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “หลายองค์” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ แลบุตรหลานเหลนหม่อมราชวงศ์ทั้งชายทั้งหญิงซึ่งขึ้นไปตั้งบ้านเรือนแอบแฝงอยู่ ณ แขวงหัวเมือง มีลักษณะของจำนวนหลายองค์

(64) จึงให้เอาเลื่อย ๆ ศีตะเปน ๔ แสกตัดหูตัดมือตัดเท้าแล้วตัดศีตะเสียบประจารไฉนบ้าน ...

(จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3)

(กรมศิลปากร, 2530: 100)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

- (67) เอมปิรอจ้าวเมืองฝรั่งเศสจึงคิดโทมนัสนัก. ตั้งใจว่าจะเที่ยวหาเหตุซึ่งจะได้
ช่องโอกาสเพื่อจะเอาเมืองขึ้นเปนของตัว. เจ้าเมืองฝรั่งเศสหยากจะได้ที่
สำคัญขึ้นของตัว, เพื่อจะได้มีกำลังเข้มแข็งขึ้นทั่วโลกย์.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 82)

ตัวอย่างที่ (67) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง จำนวน 2 คู่

คู่แรก หน่วยหน้า ได้แก่ กริยาวลี₁ “เอาเมืองขึ้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วย
นามวลี “ของตัว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเมืองขึ้นนั้น ฝรั่งเศสต้องการเพื่อเอาไป
อยู่ในความครอบครองของตนเอง

อีกคู่หนึ่ง หน่วยหน้า ได้แก่ กริยาวลี₁ “หยากจะได้ที่สำคัญขึ้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อม
ซึ่งตามด้วยนามวลี “ของตัว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสถานที่สำคัญนั้น ฝรั่งเศส
อยากได้ไปขึ้นอยู่ในความครอบครองของตนเอง

- (68) ของนี้ข้าพเจ้ายกให้เป็นของผู้นี้ผู้นั้นแล้ว

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 4)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 109)

ตัวอย่างที่ (68) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ กริยาวลี₁ “ยก(ของนี้)ให้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่ง
ตามด้วยนามวลี “ของผู้นี้ผู้นั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าของนี้ ถูกยกให้อยู่ในความ
ครอบครองของผู้นี้ผู้นั้น

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/อนุพากย์

- (69) ก็การทักว่าอันว่าผอมนั้น เมื่อพิเคราะห์ไปเป็นการเอื่อมถึงชีวิตชีวัง แล้วผู้พูด
ไว้ตัวสูงเป็นเหมือนดังบิดามารดา สบประมาทเจ้าของกายผู้ที่ต้องทัก
นั้น ให้เป็นเหมือนดังเด็ก ๆ ไม่รู้จักรักษาตัว

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 16)

ตัวอย่างที่ (69) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง จำนวน 2 คู่

คู่แรก หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “ผู้พูด” และ กริยาวลี, “ไว้ตัวสูง” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนดังบิดามารดา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้พูดซึ่งไว้ตัวสูงมีลักษณะที่เทียบได้กับบิดามารดา

อีกคู่หนึ่ง หน่วยหน้า ได้แก่ กริยาวลี, “สบประมาทเจ้าของกายผู้ที่ตองทักนั้น” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุพากย์ “เหมือนดังเด็ก ๆ ไม่รู้จักรักษาตัว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเจ้าของกายผู้ที่ถูกทักซึ่งถูกสบประมาทนั้น มีลักษณะที่เทียบได้กับเด็ก ๆ ที่ไม่รู้จักรักษาตัว

(70) คนไพร่ ๆ ในประเทศบ้านนอกหนังสือก็อ่านไม่ออก ดวงตราของขุนนางในตำแหน่ง ซึ่งจะบังคับราชการเรื่องไร จะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้จักดู สักแต่ว่าเหนดวงตราที่ตีมาด้วยขาดแลเสนแดง ๆ แล้วก็กลัว ผู้ที่ถือมาว่ากะไรก็เชื่อหมด เพราะฉะนั้นนี่มีคนโกง ๆ คด ๆ แต่งหนังสือเป็นดังท้องตรา แลบาทหมาย อ่างรับสั่งวังหลวง แลวังหน้า ... ก็ว่าการบังคับไปต่าง ๆ ตามใจตัวปราถนา ด้วยการที่มีได้เป็นธรรม แลทำให้ราษฎรเดือดร้อน ...

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4)

(ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4, 2540: 3)

ตัวอย่างที่ (70) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “แต่งหนังสือ” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ดังท้องตรา แลบาทหมายอ่างรับสั่งวังหลวง แลวังหน้า” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหนังสือที่แต่งนั้นมีลักษณะที่เทียบได้กับเอกสารประเภทท้องตราและบัตรหมายซึ่งอ่างรับสั่งวังหลวงและวังหน้า

5.4.2.1.2.3 หน่วยนาม, + กริยาวลี, + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

- (71) ค่ายหน้าก็จะตั้งอยู่ราววัดสระเกศอย่างนี้ว่าห่างกันเป็นมากแล้ว ที่จะให้ห่างกันออกไปกว่านี้ไม่มี

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 41)

ตัวอย่างที่ (71) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ห่างกัน” กับ กริยาวลี “มาก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าระยะห่างระหว่างค่ายหน้ากับวัดสระเกศ มีลักษณะของความมาก

- (72) แลยาขาดหนึ่งนั้นหนักสองบาท, แต่ทว่ากลางขวดดูเหมือนมาก, กลางขวดดูเหมือนน้อย, เหตุว่ายาที่เพนก่อนเม็ดเล็ก ๆ แน่นอยู่ก็เพนน้อย, ที่เพนก่อนโต ๆ พูอยู่ก็เพนว่ามาก

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอดเออ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 40)

ตัวอย่างที่ (72) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เห็น(ยาที่เพนก่อนเม็ดเล็ก ๆ แน่นอยู่)” กับ กริยาวลี “น้อย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ายาที่เห็นนั้น มีลักษณะของปริมาณน้อย

- (73) เจ้าของที่ยอมให้ผู้อาศัยทำของถาวรลงในที่ของตัวแล้ว ก็เหมือนกับยอมให้ที่ดินที่ของถาวรนั้นตั้งอยู่ ก็ซึ่งวางระยะ ๓ ปีนั้น คือจะกันไม่ให้ถ้อยความเกิด แต่ผู้ซึ่งรับมรดก เจ้าของที่เกสือกจะมาไล่ให้หรือให้ถอนของที่จะรื้อจะถอนยากนั้นไป เป็นความลำบากแก่ผู้อาศัย จึงตั้งกฎหมายไว้เป็นแยบคายดังนี้

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4)

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541: 41)

ตัวอย่างที่ (73) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ตั้งกฎหมายไว้” กับ กริยาวลี “แยบคาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากฎหมายซึ่งตั้งไว้นั้น มีลักษณะของความแยบคาย

(74) เมื่อม้าห้อไปถึงแพรที่ขวางอยู่คนนั้นก็กระโดดข้ามได้ทุกระยะ ทำต่าง ๆ

เป็นหน้าอัศจรรย์

(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชชกาลที่ 4 ๗ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราชทูตไทยไปยุโรป, 2467: 66)

ตัวอย่างที่ (74) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำต่าง ๆ” กับ กริยาวลี “หน้าอัศจรรย์” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำต่าง ๆ นั้นมีลักษณะของความหน้าอัศจรรย์

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์

(75) ถ้ามันไม่บอกความ พุดจาเป็นไม่รู้เสียสิ้นแล้ว ก็เอาโทษตีมันเสีย ๔ ที่ ๔

ที่บังเกิด

(จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 37)

ตัวอย่างที่ (75) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พุดจา” กับ กริยาวลี “ไม่รู้เสียสิ้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพุดจานั้นมีลักษณะของความไม่รู้เรื่องทั้งสิ้น

(76) ท้าวอัศฮาด อัครวงศ์ วรรณบุตร ปฤกษาหารือกันชำระว่ากล่าวพิพากษา

ตัดสินโดยยุติธรรมให้เป็นแล้วกัน

(จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชาชาวาทพระราชทานเจ้าเมือง)

(จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชาชาวาทพระราชทานเจ้าเมือง, 2476: 14)

ตัวอย่างที่ (76) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปฤกษาหารือกันชำระว่ากล่าวพิพากษาศติตัดสินโดยยุติธรรมให้” กับ กริยาวลี “แล้วกัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการปรึกษาหารือชำระความว่ากล่าวพิพากษาศติตัดสินความโดยยุติธรรมก็เพื่อให้มีลักษณะของภาวะเสร็จสิ้น

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลักเพียงหน้าที่เดียว คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏใน

โครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

5.4.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ถือว่าเป็นช่วงสมัยแรกที่พบคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ซึ่งหมายถึง คำกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน ดังตัวอย่าง

- (77) พระสังฆราชวัดภูซางตามตำราบอกเพ็ญกวานว่า เกิดวิบัติต่าง ๆ เมืองเวียงจันจะเสียแล้ว เมื่อครั้งก่อนแผ่นดินแยกเมืองก็เสีย ครั้งนี้ก็เป็นเหมือนกัน

(จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3)

(กรมศิลปากร, 2530: 28-29)

ตัวอย่างที่ (77) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลี “แยก” หรือ “เสีย” ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน

จากตัวอย่างที่ (77) นี้ คำว่า “เป็น” อาจพิจารณาว่าเป็นคำกริยาที่แสดงความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ด้วยก็ได้ กล่าวคือ “ครั้งนี้ก็เป็นเหมือนกัน” อาจหมายถึง ‘ครั้งนี้ก็เกิดขึ้นเหมือนกัน’

- (78) ๑ แลเมื่อเพลาค่ำ ๘ ทุ่มเศษ วันเดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำนั้น แผ่นดินไหวสะเทือนบ้านเรือนไกวโยนมากกว่าครั้งก่อน เป็นอยู่ประมาณบาทนาฬิกาหนึ่ง

(จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 135)

ตัวอย่างที่ (78) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลี “ไหว” หรือ “ไกวโยน” ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน

จากตัวอย่างที่ (78) นี้ คำว่า “เป็น” อาจพิจารณาว่าเป็นคำกริยาที่แสดงความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ หรือ ‘บังเกิด’ ด้วยก็ได้ กล่าวคือ “เป็นอยู่ประมาณบาทนาฬิกาหนึ่ง” อาจหมายถึง ‘(เหตุการณ์นี้)ดำเนิน/ปรากฏ/เกิดขึ้นอยู่ประมาณบาทนาฬิกาหนึ่ง’ (1 บาท เท่ากับ 6 นาที) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 622)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’	(คำกริยา, คำคุณศัพท์)
1.2 ความหมายว่า ‘บังเกิด’	(คำกริยา)
1.3 ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’	(คำกริยา)
1.4 ความหมายว่า ‘รู้อิฐ’	(คำกริยาวิเศษณ์)

2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]	สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น · หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/อนุพากย์ • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น · หน่วยนาม₁ + กริยาวลี + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

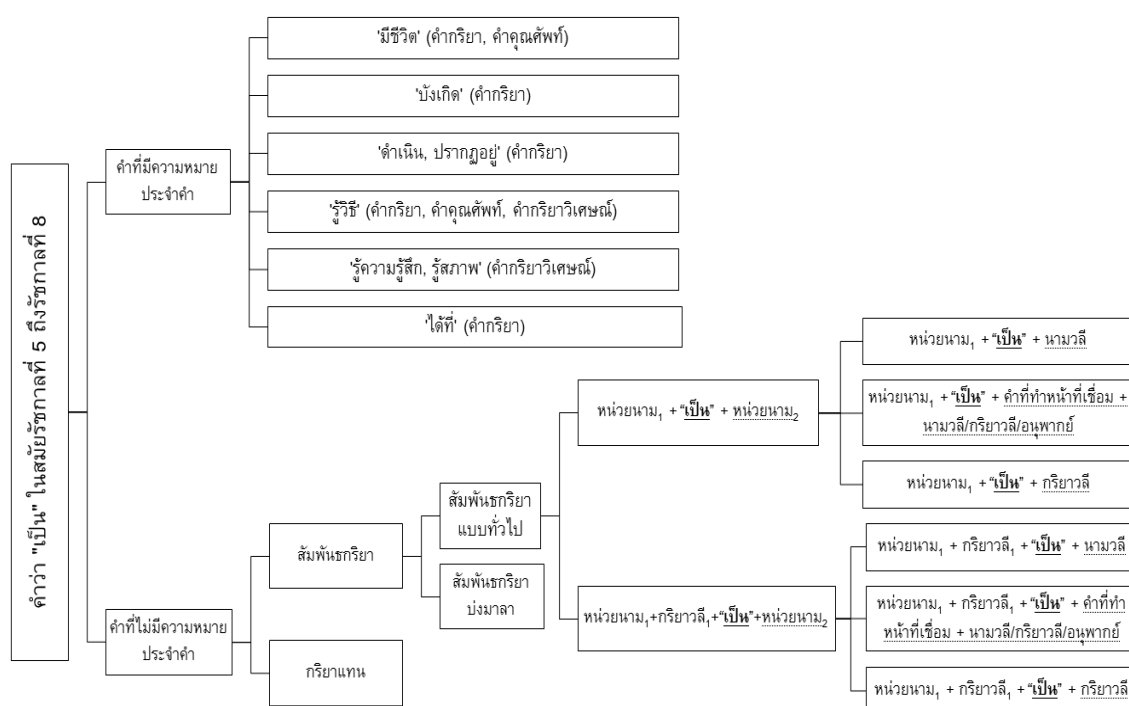
2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ตารางที่ 5.7 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

5.5 คำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 ก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.8 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8

5.5.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบความหมาย 6 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’ ดังนี้

5.5.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยาและหมวดคำคุณศัพท์ ดังนี้

5.5.1.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา

- (1) เปน, คือมีชีวิตอยู่, เช่นไม้สดมีใบแลยอดเขียวช้่นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้น
ว่ายังเปน

(อักขรภิธานศัพท์)

(แดนบ็ช แบรดเลย์, 2514: 401)

- (2) การ เล่น ปี่ นี้ ถูก ลูก หนู แล กรวด เจ็ด คน สี่คน เจ็บ ลำบาก จะ เปน
จะ ตาย เท่า กัน ตาย ณะ ที่ สนาม เล่น สาม คน การ ที่ มัก เกิด เหตุ
ร้าย เช่น นี้ ควร จะ ห้าม อย่า ให้ มี ดี กว่า

(จดหมายเหตุสยามไสมย)

(ชามูเอล เจ. สมิต, 2548: 10)

- (3) จริงนะขอรับ ถึงท่านเปน ๆ อยู่ก็ดูเอาเถอะ หะหะ-ผมจะยิงท่านให้ตาย
กลิ้งทุตอยู่ที่นี้เอง

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 2)

(วชิรญาณ, 2433: 15)

ตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เป็น” หรือ “เป็น ๆ” ในตัวอย่างเหล่านี้ ต่างก็เป็นคำกริยา และสามารถแทนที่ได้ด้วยกริยาวลี ‘(ยัง)มีชีวิต(อยู่)’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ไม้สดมีใบแลยอดเขียวช้่นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้น” “สี่คน” และ “ท่าน” ตามลำดับ

- (4) ตอบว่า, มะนุษย์ธรรมชาติเมื่อยังอยู่ในอุทรนั้น, ยังไม่มีความรู้สึกแล
สัญญาความจำแลเจตนาความคิดอ่าน, แม้แต่เท่าชีวิตความเป็นกับธาตุ ๕
อย่าง คือ ดิน ๑ น้ำ ๑ ลม ๑ ไฟ ๑ อากาศช่องว่าง ๑ เท่านั้น.

ถามว่า, ถ้างั้น, มันมีชีวิตเปนอยู่ได้ด้วยอะไร, มันเอาไครยอาหาร
อย่างไรในทีนั้น.

(รวมงานเขียนของเทียนวรรณ)

(เทียนวรรณ, 2548: 131-132)

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “มีชีวิตรเป็นอยู่” ซึ่งในที่นี้หมายถึง ‘มีชีวิตดำรง(ชีวิต)อยู่’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ได้แก่ นามวลี “มัน” ซึ่งอ้างถึง “มะนุษย์ธรรมดาเมื่อยังอยู่ในอุทร”

- (5) พอยกปั้นจั่นก็ล้มทับตายสามคน ผู้วิเศษว่าให้อาเสโลงทิ้งไว้เถิด แล้วมันก็เปนขึ้นเอง

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 75)

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เปนขึ้น” ซึ่งหมายถึง ‘มีชีวิตขึ้น’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ได้แก่ นามวลี “มัน” (ซึ่งอ้างถึงคน 3 คน)

มีข้อสังเกตว่า คำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (4) มีความหมายแสดงถึงการคงสภาพที่มีชีวิตว่าการที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ส่วนคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เป็น” มีความหมายแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพ จากเดิมที่สิ่งมีชีวิตนั้นตายไปแล้ว แต่ได้มีชีวิตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

5.5.1.1.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์

- (6) เออ ! นางเพ็ง นายเธออยากกินห่อหมก พรุ่งนี้เองไปตลาดดูซื้อปลาช่อน เชื่อง ๆ มาสักตัวหะ เอาที่ตายหะอย่าเอาปลาเปนมาลา

(วชิรญาณ เล่ม 9 แผ่นที่ 33)

(วชิรญาณ, 2436: 292)

- (7) เมื่อเสด็จ ฯ ถึงโรงเรียนเพาะช่างอีกโรงเรียนหนึ่ง ม.บาลิก อาจารย์ใหญ่แห่งโรงเรียนกับภริยานำเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรในบริเวณโรงเรียน ซึ่งเป็นตึกชั้นเดียวโตกว่าโรงเรียนที่ตุ้ยหมก นักเรียนอายุประมาณ ๑๐ ขวบขึ้นไป สอนวิชาหล่อ, บันและเคลือบ สังเกตว่าบันได้ดีมาก เด็กเล็กยังบันตามรูปจริงได้ และใช้ของจริงเป็นแบบ เช่น ไข่มไ้และกบเปน ๆ มาผูกติดไว้กับโต๊ะ เป็นต้น

(จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประภาสอินโดจีน พ.ศ. 2473)

(หม่อมเจ้าวิบูลย์สวัสดิวงศ์ สวัสดิกุล, 2473: 31)

- (8) แต่ส่วนที่ว่าเอาหญิงมีครรภ์เป็น ๗ ลงหลุมฝังนั้น เชื่อว่าเมื่อครั้งพระเจ้าฟ้ารั่วสร้างปราสาทนั้น ไม่ใช่ความจริง

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 105)

ตัวอย่างที่ (6) ถึงตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง ‘ซึ่ง(ยัง)มีชีวิต’ ทำหน้าที่ขยายคำนาม “ปลา” “กบ” และ “หญิง” ตามลำดับ

อนึ่ง คำว่า “เป็น” และ “เป็น ๗” ต่างก็มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ แต่คำว่า “เป็น ๗” มีความหมายเพิ่มเติมว่าเป็นการเน้นย้ำว่าคนนั้นเป็นคนที่ยังมีชีวิตอยู่จริง ๗

5.5.1.2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังนี้

- (9) ครั้นอาด่านอนหลับแล้ว พระจึงชักเอาซี่โครงเบื้องซ้ายของอาดำไปซี่หนึ่งสร้างเปนหญิงขึ้นหนึ่ง ให้ชื่อนางหะวาเพราะฉะนั้นพวกแขกจึงทำกฤษณะไว้ข้างซ้ายแทนซี่โครงของตัว แต่คนบางจำพวกอื่น จึงให้หญิงนอนข้างซ้ายเพราะหญิงนั้นเปนด้วยกระดูกเบื้องซ้ายของบุรุษ หญิงจึงต้องนอนซ้ายเปนธรรมเนียมมาจนทุกวันนี้

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ)

(เจ้าพระยาทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี, 2514: 91-92)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “หญิงนั้น” ในที่นี้ “เปนด้วยกระดูกเบื้องซ้ายของบุรุษ” หมายถึง ‘กำเนิด/เกิดขึ้น/มีชีวิตขึ้นจากกระดูกเบื้องซ้ายของบุรุษ’

- (10) ด้วยพระยาพิพิธโภคัย (ชม) ซึ่งควรนับว่าเป็นผู้มีความเอื้อเพื่อแลได้มาเยี่ยมเยียนหอบพระสมุดเนื่อง ๗ ... บัดนี้ท่านมาถึงกาลวิบัติ อันเปนเหตุทำให้ชีวิตล่วงลับไปโดยเร็ว ด้วยโรคไส้เลื่อน ซึ่งได้เปนเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ร, ศ, ๑๑๓ ได้หาหมอไทยแลหมอชาวยุโรปมารักษาเปนอันมาก อาการหาคลายไม่

(วชิรญาณ เล่ม 9 แผ่นที่ 29)

(วชิรญาณ, 2436: 338)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่ปรากฏขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “โรคใส่เลื่อน” จากตัวอย่างนี้ “โรคใส่เลื่อน ซึ่งได้เป็นเมื่อวันที่ 29 ...” หมายถึง ‘โรคใส่เลื่อน ซึ่งได้ปรากฏขึ้นเมื่อวันที่ 29 ...’

- (11) อังฤษเห็นอก จึงผ่อนผันยอมให้ชาวเมืองเชียงตุงปลุกผี แต่เอาสัญญาว่าให้ขายกันแต่ในพื้นที่เมือง มิให้ส่งผีไปขายในแดนพม่าหรือประเทศอื่น แต่การห้ามนั้นไม่เป็นได้จริง เพราะพวกค้าผีเถื่อนทั้งในเมืองไทยและเมืองพม่าพากันลอบไปซื้อ ใครซื้อชาวเมืองเชียงตุงก็ยอมขายให้

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพฯ)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพฯ, 2502: 77)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่ (ไม่)เกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “การห้าม” จากตัวอย่างนี้ “การห้ามนั้นไม่เป็นได้จริง” หมายถึง ‘การห้ามนั้นไม่เกิดขึ้นได้จริง’

- (12) “ผมไม่อยากจะทำเช่นนั้น ผมมองไม่เห็นเหตุผลว่า ทำไมผมจะต้องข่มขี่ความรักที่เกิดเองเป็นเองด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความรักที่ไร้ความผิดที่นำสงสาร นำสมเพชเวทนา ผมทำดังนั้นแก่ความรักไม่ได้”

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 92)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่ปรากฏขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “ความรัก” จากตัวอย่างนี้ “ความรักที่เกิดเองเป็นเอง” หมายถึง ‘ความรักที่เกิดเองปรากฏ/มีขึ้นเอง’

5.5.1.3 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังนี้

- (13) เธอได้รู้จักฉันในชีวิตที่ฉันเป็นอยู่ในปัจจุบันก็เป็นการดีแล้ว และควรจะเพียงพอแล้ว

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 70)

- (14) หนังสือรามายณะนั้น นักปราชญ์กล่าวว่าไม่ใช่ผีปากเดียว คือ มีผู้แต่งไว้แต่เรื่องพระรามแท้ ๆ ก่อน แล้วจึงมีผู้อื่นแต่งข้อความอื่น ๆ แชกลงไปเป็นแห่ง ๆ ตามรูปหนังสือที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แบ่งเป็น ๖ กัณฑ์ กับมีเป็นกัณฑ์แถมอยู่ข้างท้ายอีกกัณฑ์ ๑ ...

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 3)

ตัวอย่างที่ (13) และตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ชีวิต” (ในที่นี้หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิต) และ “รูปหนังสือ” จากตัวอย่างข้างต้น “เธอได้รู้จักฉันในชีวิตที่ฉันเป็นอยู่ในปัจจุบันก็เป็นการดีแล้ว” หมายถึง ‘เธอได้รู้จักฉันในชีวิตที่ฉันดำเนินอยู่ในปัจจุบันก็เป็นการดีแล้ว’ ส่วน “รูปหนังสือที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้” หมายถึง ‘รูปหนังสือที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้’

- (15) การทุกอย่างจะต้องเป็นไปตามใจตามความต้องการของมุสโสลินี

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 67)

- (16) “ผมตั้งใจจะศึกษาพิเศษในทางธนาคาร เพราะเท่าที่ผมทราบได้ วิชาการธนาคารในเมืองไทยเรายังมีผู้สนใจน้อยมาก งานอาชีพผมก็คงจะเป็นไปในทางนั้น...”

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 38)

ตัวอย่างที่ (15) และตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหูรุธ “เป็นไป” ซึ่งหมายถึง ‘ดำเนินไป’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “การทุกอย่าง” และ “งานอาชีพผม” ตามลำดับ

- (17) แลท่านได้จัดเป็นตำราหรือสุภาสิตเป็นคำสั่งสอนให้เหนประโยชน์ต่าง ๆ ใว้
นั้น เราควรเชื่อถือประพฤติตามแบบแผนซึ่งได้เป็นมา

(วชิรญาณ เล่ม 5 แผ่นที่ 34)

(วชิรญาณ, 2432: 399)

- (18) เงินตราของไทยนั้น แต่โบราณมีเรื่องราวเป็นมาอย่างไร

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2502: 46)

ตัวอย่างที่ (17) และตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นมา” ซึ่งหมายถึง ‘ดำเนินมา’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “แบบแผน” และ “เรื่องราว” ตามลำดับ

5.5.1.4 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏอยู่ใน 3 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดกริยาวิเศษณ์ ดังนี้

5.5.1.4.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และเป็นคำกริยานั้น มีดังนี้

- (19) ...นายเพื่อนนั้นชอบในวิชาหนังสือ จึงอุสาหากเพียรรำเรียนในอักษรวิธี ก็เป็นคนรู้ได้ดีโดยชำนาญผู้หนึ่ง ฝ่ายนายมิตร ชอบในวิชาการช่างต่าง ๆ จึงได้ศึกษาในการช่าง ก็เป็นโดยคล่องแคล่วในการช่างหัตถกรรม จิตรกรรม เหมือนกัน

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 44)

(วชิรญาณ, 2433: 528)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ในที่นี้ “ก็เป็นโดยคล่องแคล่ว” หมายถึง ‘ก็รู้วิธีอย่างคล่องแคล่ว’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” น่าจะได้แก่ “นายมิตร”

- (20) ที่จริงการช่างใด ๆ รวมทั้งการดนตรีย่อมจะมีที่เป็นขึ้นได้โดยหลายอย่างต่างชนิด, สิ่งสำคัญ ๒ อย่างก็คือ เป็นมาด้วยกำเนิด born และเป็นขึ้นด้วยความฝึกหัดจนเคยชิน made.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 74)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นขึ้นได้” “เป็นมา” และ “เป็นขึ้น” ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในหน่วยสร้างพหุกริยาเหล่านี้คือ มนุษย์ จากตัวอย่างข้างต้น “เป็นขึ้นได้” หมายถึง ‘รู้วิธีขึ้นได้’ “เป็นมาด้วยกำเนิด” หมายถึง ‘รู้วิธีมาโดยกำเนิด’ ส่วน “เป็นขึ้นด้วยความฝึกหัดจนเคยชิน” หมายถึง ‘รู้วิธีจากการฝึกหัดจนเคยชิน’

- (21) หมั้นจดลอกนั้น เปรียบเหมือนถ้อยคำสิ่งใดหรือสรรพวิชาสิ่งใดที่เราเห็นอยู่ มีอยู่ในสมุดในคัมภีร์ในตำรา เราได้อ่านได้พบแล้วตรวจดูในถ้อยคำนั้น เห็นว่าเป็นถ้อยคำล้วนแต่สาระ ควรที่จะรับรองปฏิบัติ หรือควรที่จะฝึกหัดให้ เป็นให้ชำนาญ หรือเป็นเครื่องที่เพื่อนบุรุษย์เขาจะต้องควรรู้ด้วยกัน ล้วนแต่เป็นถ้อยคำอันมีคุณ ไม่มีโทษ

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 14)

(วชิรญาณ, 2433: 159)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหูรุธา “ฝึกหัดให้ เป็นให้ชำนาญ” ซึ่งหมายถึง ‘ฝึกหัดให้ รู้วิธีให้ชำนาญ’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในหน่วยสร้างพหูรุธานี้ น่าจะหมายถึง ‘มนุษย์’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป

5.5.1.4.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์

- (22) วัดนี้เป็นวัดเก่า มีพระธาตุเล็กสูงประมาณ ๔ วา รูปเป็นหน้าบรรพชั้นสิงค้อย่างปรางค์ ... พุ่มเข้าบินปนรุ่มร่ามไม่เข้าแบบ แปลว่าเป็นของใหม่ คนไม่ปนทำ ... อนึ่งโบสถ์วัดนี้เป็นโบสถ์เก่าเครื่องประดับแต่ซ่อมแซมใหม่ วิหารเหมือนกันไม่มีสิ่งดีที่ควรจำ ... ที่วัดนี้เขาทำเป็นนาค แต่ คนไม่ปน บั้นชำเสียดแล้ว

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 8, 10)

- (23) บุชบกที่ทรงพระแท่นนั้น ทรงดูได้ คนปนทำ เป็นของรุ่นเก่าด้วย

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 44)

ตัวอย่างที่ (22) และตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายคำนาม “คน” ในที่นี้ “คนไม่ปนบั้น” หมายถึง ‘คนที่ไม่ รู้วิธีบั้น’ ส่วน “คนปนทำ” หมายถึง ‘คน ที่รู้วิธีทำ’

ประโยค “คนไม่ปนบั้น” และ “คนปนทำ” นี้ น่าจะมาจากประโยคที่ว่า “คน(ที่)บั้นไม่ปนบั้น” และ “คน(ที่)ทำไม่ปนทำ” แล้วเกิดการละคำว่า “บั้น” และ “ทำ” ตัวแรกออกไป

5.5.1.4.3 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์

- (24) พุทโธแม่ลำไย ไม่ง้อมันจะอย่างไรเล่า ในเมืองศรีภิรมย์ก็มีอายแก้วคน
เดียวที่ทำเครื่องฝรั่งเปन्ह

(ลครพุด เรื่อง จัดการรับเสด็จ)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2456: 18)

- (25) แต่ความรำคาญอย่างยิ่งก็มีขึ้นอย่างหนึ่ง ด้วยตัวเราพุดภาษาฝรั่งเศสไม่
เปन्ह

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ, 2468: 8)

- (26) มุสโสลินีกล่าวความละมุลละม่อมไม่เปन्ह เพราะลักษณะของมุสโสลินีเป็นคน
แข็งกล้ามาแต่ไหนแต่ไร

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 45)

ตัวอย่างที่ (24) ถึงตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาวิเศษณ์ ซึ่งสามารถ
แทนที่ได้ด้วยวลี ‘อย่างรู้วิธี’ ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “ทำ” “พุด” และ “กล่าว” ตามลำดับ

5.5.1.5 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาล
ที่ 8 นั้น เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่างซึ่งปรากฏเป็นคำกริยาวิเศษณ์ ดังนี้

- (27) แต่นากลัวเรื่องดีไม่ยอมหนาว ต้องปวาร้องกันในพวกที่เคย ถ้าเห็นนอน
เปิดประตูนอนไม่คลุมผ้าจะต้องจับคลุมแลเปิดประตูเสีย ทั้งนี้เพราะมีพ่อจริด
ต่าง ๆ ในชาวเราที่หนาวไม่เปन्ह จนปรอด ๗๐ ยังเก้แง่งางแงงแพรถอดถุง
ดินเดินกันเรื่อย ไม่ใช่ไม่รู้ รู้แล้วแกล้งไม่รู้

(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 100)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “หนาว” ใน
ที่นี้ “หนาวไม่เปन्ह” หมายถึง ‘ไม่รู้รู้สึกหนาว’

5.5.1.6 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ พบเฉพาะที่เป็นคำกริยา ดังนี้

- (28) คราวที่จะปลูกครั้ง¹เขาใช้ปลูกในเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ครั้ง เป็นเต็มที ควรรานตัดกิ่งไม้ที่ครั้งจับลงมาแลเก็บรวบรวมไว้ ชื้อชขาย แลชื้อ ย่อมผ้าไหมได้ทุกอย่าง ... ตัวครั้งที่อยู่ในพรรณก็ออกไต่ติดอยู่ตามกิ่ง ไม้ ... ถ้าตัวครั้งออกจับตามกิ่งไม้เช่นนี้เปนใช้ได้

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 5-6)

(วชิรญาณ, 2434: 52, 64-65)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ครั้ง” (ในที่นี้น่าจะหมายถึง ‘สัตว์’) จากตัวอย่างข้างต้น “เป็นเต็มที” ในที่นี้ หมายถึง ‘ได้ที่/มีลักษณะที่พอดี/มีลักษณะที่บริบูรณ์ที่สุด’

- (29) สรรพสิ่งทั้งปวงมีรูกษชาติแลสัตว์ต่าง ๆ เปนต้น ก็ย่อมจะมีมาพร้อมกับพิภพ โลกซึ่งได้เจริญมาแล้ว แลเมื่อจะหมดไปก็ย่อมจะหมดไปพร้อมกับพิภพโลกที่หมดไปนั้น เพราะสิ่งทั้งปวงมีรูกษชาติแลสัตว์ต่าง ๆ เปนต้น เปนของมีอยู่ สำหรับโลก ก็แต่รูกษชาติหรือสัตว์ทั้งปวงซึ่งได้มีแล้วสำหรับโลกแลยังจะมีต่อไปในข้างหน้าก็ดี ย่อมมีอาการคงรูปอยู่จะได้แปรผันเปนเล็กแลใหญ่โต ผิดปรกติ ที่ได้เคยมีมาแล้วก็หาไม่ได้ มีตัวอย่างเช่นผลไม้ คือ หมากพร้าวแล หมากม่วงเปนต้น เมื่อเคยมีผลหรือมีลำตัวใหญ่เล็กมาอย่างใดก็ย่อมมีอาการ คงอยู่ อย่างที่เคยมีมาแล้วนั้น ฟังเห็นได้ว่าตั้งแต่เราเกิดมาก็ได้หลายปี แล้ว ได้เคยเห็นผลไม้สิ่งใดที่เป็นแล้วในฤดูนั้น ๆ ผลไม้สิ่งนั้นก็ย่อมมีสัณฐาน ใหญ่เล็กเท่ากันกับปัจจุบันที่เราได้เคยเห็นอยู่ในกาลทุกวันนี้มิได้ผิดกันเลย

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 29)

(วชิรญาณ, 2434: 347)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา “เป็นแล้วในฤดูนั้น ๆ” ในที่นี้ หมายถึง ‘ได้ที่/ได้ขนาดแล้วในฤดูนั้น ๆ’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ผลไม้สิ่งใด”

¹ “ปลูกครั้ง” ในที่นี้ น่าจะหมายถึง ‘เลี้ยงตัวครั้ง’

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ พบความหมาย 6 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’

5.5.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

5.5.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่ามี 2 ประเภท ได้แก่ 1) สัมพันธกริยาแบบทั่วไป และ 2) สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน

5.5.2.1.1 สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

สัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งมีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังระบुकุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้านั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่ามีการปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.5.2.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.5.2.1.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำ แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (30) บางปีก็มีไข้เจ็บ บางปีก็เป็นตาแดงเป็นคางทูมเป็นหวัด...เป็นไข้เป็น
จับเป็นฝีตาชแลโรคต่าง ๆ

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ)

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี, 2514: 50)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งน่าจะหมายถึง ‘คน’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี “ตาแดง” “คางทูม” “หวัด” “ไข้” “จับ” และ “ฝีตาชแล” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งมีชีวิตมีอาการป่วยซึ่งอยู่ในกลุ่มของโรคประเภทต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มโรคตาแดง กลุ่มโรคคางทูม กลุ่มโรคหวัด กลุ่มโรคไข้จับสั่น และกลุ่มโรคฝีตาชแล

- (31) ในกระเจาดมีผลองุ่น ทับทิม แดงโม -- ล้วนเป็นผลไม้ที่น่ารับประทาน

(ความพยายาม)

(แม่วัน, 2504: 23)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ล้วน” (ซึ่งอ้างถึง ผลองุ่น ทับทิม แดงโม) กับ นามวลี “ผลไม้ที่น่ารับประทาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าทั้งองุ่น ทับทิม แดงโม อยู่ในประเภทของผลไม้ที่น่ารับประทาน

- (32) แต่ข้าวเปลือกเป็นอาหารที่มีแป้งมากมีสิ่งที่จะบำรุงกระดูก และร่างกาย
น้อย ฉะนั้นว่าเป็นอาหารที่เลวที่สุดสำหรับม้า

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464)

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464, 2464: 58)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้าวเปลือก” กับ นามวลี “อาหารที่มีแป้งมาก” และ “อาหารที่เลวที่สุดสำหรับม้า” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าข้าวเปลือกในตัวอย่างข้างต้นจัดอยู่ใน 2 ประเภท ประเภทแรก อยู่ในกลุ่มอาหารที่มีแป้งมาก ส่วนอีกประเภทหนึ่ง อยู่ในกลุ่มอาหารที่เลวที่สุดสำหรับม้า

- (33) นี่เราหลงสำคัญเสียว่าของที่เขมรเลียนไทยมาทำนั้นเป็นแบบอย่างของ
เขมรเอง ไปทำเลียนของเลียนก็เลยละอะ

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2468: 30)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ของที่เขมรเลียนไทยมาทำนั้น” กับ นามวลี
“แบบอย่างของเขมรเอง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าของที่เขมรเลียนไทยมาทำนั้นมี
ลักษณะของรูปแบบอย่างของเขมรเอง

- (34) ข้าพเจ้าย่อมถือว่ากิจการที่ได้รับมอบหมายมานี้เป็นเรื่องอันสำคัญ

(แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ ทรงสละราชสมบัติ)

(แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ ทรงสละราชสมบัติ, 2478: 97)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “กิจการที่ได้รับมอบหมายมานี้” กับ นามวลี “เรื่องอัน
สำคัญ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากิจการที่ได้รับมอบหมายมานี้อยู่ในกลุ่มของเรื่อง
อันสำคัญ

- (35) ขณะเมื่อใจหนักที่สุด คือเมื่อจะแก้าลงเรือ เมื่อจะแลลับเรือ, ลับสวน,
ลับคลอง, ลับทำน้ำ, ลับหน้าแม่ยอดพิสมัยนั้น เป็นขณะอันน่าอาลัย
อาวรณียิ่ง

(ความไม่พยายาท)

(นายสำราญ, 2544: 37)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เมื่อจะแก้าลงเรือ เมื่อจะแลลับเรือ, ลับสวน, ลับ
คลอง, ลับทำน้ำ, ลับหน้าแม่ยอดพิสมัยนั้น” กับ นามวลี “ขณะอันน่าอาลัยอาวรณียิ่ง” ตามลำดับ
โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า ณ เวลาที่แก้าลงเรือ เวลาที่จะหายไปจากเรือ สวน คลอง ทำน้ำ
หรือคนรักนั้น เวลาเหล่านี้อยู่ในกลุ่มของเวลาที่น่าอาลัยอาวรณียิ่ง

(36) ตรีเศียรไม่ใช่น้องพญาธร เขนแต่ขุนพลเท่านั้น

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 45)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “แต่” ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตรีเศียร” กับ นามวลี “ขุนพล” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตรีเศียรอยู่ในกลุ่มของคนที่(มีความสำคัญแค่)ขุนพลเท่านั้น

(37) งานของอภิรัฐ เป็นแค่ที่ปรึกษา

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 26)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “แค่” ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “งานของอภิรัฐ” กับ นามวลี “ที่ปรึกษา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานของอภิรัฐอยู่ในกลุ่มของงานที่(มีความสำคัญแค่)ที่ปรึกษาเท่านั้น

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

(38) ความที่คาดคะเนเช่นนั้นเขนการผิด

(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 41)

(วชิรญาณ, 2435: 842)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ความที่คาดคะเนเช่นนั้น” กับ นามวลี “การผิด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องที่คาดคะเนเช่นนั้นมีลักษณะของเรื่องที่ผิด

(39) “แน่นอน ฉันจะต่อ จะเป็นบุญคุณหรือไม่ก็ช่าง คุณพ่อท่านต้องฟังนาย ประสม” เสียงของหล่อนเห็นชัดว่าประชด หล่อนใส่น้ำหนักตรงคำว่าฟัง “ท่านว่าท่านต้องฟังและท่านว่าฉันทำทำปึง...”

“ซึ่งเป็นการไม่จริง?” ประสมขัด ยิ้มจนเห็นไรฟัน ซึ่งมยุรีนึกว่าไม่เคยเห็นใครยิ้มมาเกลียดเท่า

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 54-55)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ซึ่งน่าจะหมายถึง ‘เรื่อง’ แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “การไม่จริง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องที่กำลังกล่าวถึงในย่อหน้าแรกอยู่ในกลุ่มของเรื่องไม่จริง

- (40) ครั้นเมื่อหนุมานจะขอรับไปส่งพระราม นางสีดาไม่ยอม โดยแสดงว่าไม่เป็น
การสมควรที่จะให้ผู้ชายแต่งงานตัวอีก

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 53)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “หนุมานจะขอรับไปส่งพระราม” กับ นามวลี “การสมควรที่จะให้ผู้ชายแต่งงานตัวอีก” ตามลำดับ และจากตัวอย่างนี้สัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่” ด้วย ดังนั้น หน่วยหน้าและหน่วยหลัง จึงแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่หนุมานจะขอรับนางสีดาไปส่งพระรามนั้นไม่อยู่ในกลุ่มของการกระทำที่สมควร

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

- (41) อย่างไรเพื่อนเอ๋ย! เจ้า, ผู้มีฝีปากอันเฉียบแหลม มีตาอันคมคาย มียิ้มแย้ม
อันเป็นที่ยวนใจ มีรูปโฉมอันอ่อนแอ่นพึงสวาท จะไม่หลงชื่อเข้าในสารบบ
ของความรักหรือ ?

(ความพยายาม)

(แม่วัน, 2504: 8)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ยิ้มแย้ม” กับ นามวลี “ที่ยวนใจ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการยิ้มแย้มมีลักษณะของความยวนใจ

- (42) “เธอจริงจังกับการจากของเรามากเกินไป คนดี ฉันขอเตือนเธอ เธออาจจะ
ไม่สบาย เธอต้องพยายามข่มใจ” น้ำเสียงของเธอเต็มไปด้วยความปราณี
น้ำเสียงเช่นนี้เป็นที่เสียตบใจข้าพเจ้ายิ่งขึ้น

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 96)

ตัวอย่างที่ (42) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “น้ำเสียงเช่นนี้” กับ นามวลี “ที่เสียดแทงใจข้าพเจ้ายิ่งขึ้น” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าน้ำเสียงเช่นนี้มีลักษณะของการเสียดแทงใจข้าพเจ้ายิ่งขึ้น

- (43) การที่พระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงอำนาจยิ่งปล่อยให้ราชโอรสอันเป็นรัชทายาทมีอายุน้อยเท่านี้ขึ้นไปครองเมืองเหนือ ซึ่งเพิ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับเป็นที่น่าสงสัย เพราะอาจถูกฆ่าได้โดยง่าย

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2502: 52)

ตัวอย่างที่ (43) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การที่พระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงอำนาจยิ่งปล่อยให้ราชโอรสอันเป็นรัชทายาทมีอายุน้อยเท่านี้ขึ้นไปครองเมืองเหนือ ซึ่งเพิ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับเป็นที่น่าสงสัย” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่พระมหากษัตริย์ให้พระราชโอรสซึ่งยังอายุน้อยไปครองเมืองเหนือซึ่งเกี่ยวข้องกันได้ไม่นานนั้น มีลักษณะของความน่าสงสัย

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

- (44) การ ราชการ ฝ่าย เกาะ มะตะแคสคาร แล ประเทศ ฝรั่งเศส เป็น อัน
ขาด กัน แล้ว

(จดหมายเหตุสยามไสมย)

(ชาวมูเอล เจ. สมิท, 2548: 39)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การราชการฝ่ายเกาะมะตะแคสคารแลประเทศฝรั่งเศส” กับ นามวลี “อันขาดกัน” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องราวการระหว่างเกาะมาดากัสการ์และประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะของการจบสิ้นกัน

- (45) วันพฤหัสบดีที่ ๓ สิงหาคม เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศว่า การหยุดงานเป็นอันสิ้นสุดลงแล้ว เหตุการณ์ต่าง ๆ เรียบร้อย

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 72)

ตัวอย่างที่ (45) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “การหยุดงาน” กับ นามวลี “อันสิ้นสุดลงแล้ว” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการหยุดงานมีลักษณะของการสิ้นสุดลงแล้ว

- (46) ชาวญวนเรียกปีชวด ว่า กองจวด, ปีเถาะว่า กองถอ, ปีมะโรงว่า กองโร้ว, ปีจวว่า กองจอ, นับว่ามีเสียงคล้ายของเรา ... ส่วนปีอื่น ๆ นอกนี้มีเสียงไม่ตรงกัน ... ในภาษาญวนเรียกหนูว่า จวด, กระต่ายว่า ถอ, มังกรว่า โร้ว, และสุนัขว่า จอ, เป็นอันใกล้มาก แต่ก็ใกล้กันเพียง ๔ สัตว์เท่านั้น

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 64)

ตัวอย่างที่ (46) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ในภาษาญวนเรียกหนูว่า จวด, กระต่ายว่า ถอ, มังกรว่า โร้ว, และสุนัขว่า จอ” กับ นามวลี “อันใกล้” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าชื่อปีต่าง ๆ 4 ชื่อข้างต้นซึ่งเรียกกันในภาษาญวนนั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงหรือคล้ายกับภาษาไทยมาก

หน่วยนาม, + “เป็น” + คำสรรพนาม

- (47) เช่นถามว่า กำเนิดทศกัณฐ์นั้นเป็นอย่างไร

(ปอเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 72)

ตัวอย่างที่ (47) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “กำเนิดทศกัณฐ์นั้น” กับ นามวลี “อย่างไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ากำเนิดของทศกัณฐ์นั้นมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุนา

- (48) “ฉันชอบท่าน อย่างที่เด็ก ๆ ควรจะชอบบุรุษชราผู้ใจดี”

“คุณหญิงยังไม่ได้ตอบผมถึงเรื่องความรัก ผมหมายถึงความรักฉันสามีภริยา—ฉันชายกับหญิง”

“เธอก็เห็นแล้วว่า ฉันเป็นอะไร ท่านเจ้าคุณเป็นอะไร วัยของเราแตกต่างกันมาก สิ่งนี้เปรียบเหมือนภูเขาสูงใหญ่ที่กั้นระหว่างความรักของเรา ทำให้ความรักของเราพบกันไม่ได้”

“แต่ความรักระหว่างคนแก่กับหญิงสาว ก็อาจมีได้ไม่ใช่หรือครับ?”

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 53)

ตัวอย่างที่ (48) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ฉัน” (ซึ่งอ้างถึง คุณหญิง) และ “ท่านเจ้าคุณ” กับนามวลี “อะไร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคุณหญิงและท่านเจ้าคุณมีลักษณะซึ่งใช้คำว่า “อะไร” แทนที่สิ่งที่รับรู้ร่วมกัน ในที่นี้ คือ คุณหญิงอยู่ในกลุ่มของคนที่มีสามีแก่ ส่วนท่านเจ้าคุณอยู่ในกลุ่มของคนที่มีภรรยาสาว

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

- (49) “โปรดอธิบายให้ตลอดหน่อยครับ” เขาพูดเสียงต่ำ
 “เรื่องมันเป็นยังไง พี่ได้บอกกับเทศาเขาแล้วว่า เมื่อขึ้นไปกรุงเทพ ฯ นั้นได้แวะไปเยี่ยมฉัตร ได้พบกับลูกสาว เทศาชมเชยว่าสวย แต่เสียดายที่ออกจะเปรี้ยวและดูเหมือนมีตัวอะไรมาตอมเสียแล้ว เพราะเห็นเขาขับรถออกจากบ้านด้วยกัน เทศาไม่รู้ว่ามยุรีเป็นคู่หมั้นของเจ้า ถ้ามีจะนั้นก็คงไม่เอาเรื่องนี้มาพูด”

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 7)

ตัวอย่างที่ (49) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “มัน” (ซึ่งอ้างถึง “เรื่อง”) กับ นามวลี “ยังไง” (รูปแปรของ “อย่างนี้”) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความที่กำลังจะตามมา (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่หลังประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

- (50) ...ตัวยังคงไม่รู้ว่าอะไรอยู่นั่นเอง จะว่าก่อนหินธรรมดาก็ใช่ จะว่ารูปพรรณอะไรก็เชิง มันเป็นอย่างนี้

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 84)

ตัวอย่างที่ (50) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “มัน” ซึ่งอ้างถึง ‘ก่อนหิน’ กับ นามวลี “อย่างนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าก่อนหินนั้นมีลักษณะของการอ้างถึงรูปซึ่งอยู่ทางซ้ายมือ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน

(51) ประสงค์สังเกตเห็นแก้มเป็นพวงของหล่อนแดงเรือขึ้น

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 54)

ตัวอย่างที่ (51) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “แก้ม” กับ นามวลี “พวง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าแก้มมีลักษณะของพวง

(52) สังเกตเห็นท่าของ ๔ ประเภท คือ ภาชนะ มีถ้วยชามกุกกวดเป็นต้นอย่างหนึ่ง ตุ๊กตาเด็กเล่นฤถวายเจ้าอย่างหนึ่ง รูปภาพใช้ในการก่อสร้างอย่างหนึ่ง กระเบื้องเคลือบมุงหลังคาอย่างหนึ่ง เนื้อเครื่องเคลือบก็เป็นสองอย่าง

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 59)

ตัวอย่างที่ (52) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เนื้อเครื่องเคลือบ” กับ นามวลี “สองอย่าง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเนื้อเครื่องเคลือบมีลักษณะของ 2 อย่าง

(53) ที่ เมือง นี้ ใน เดือน สิบ หึง จิน คน หนึ่ง คลอด ลูก สาม คน การ เช่น นี้ มี แต่ นาน ๆ คราว หนึ่ง การ นี้ เป็น คราว แรก ที่ ต้อง จด ใน บัญชี สาม โน ครัว ที่ ฮ่อง ก่อง ว่า ใน ครัว หนึ่ง แม่ หนึ่ง คลอด บุตร สาม คน ใน คราว เดียว นั้น

(จดหมายเหตุสยามไสมย)

(ชาวมูเอล เจ. สมิท, 2548: 29)

ตัวอย่างที่ (53) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การนี้” กับ นามวลี “คราวแรกที่ต้องจดในบัญชีสามโนครัวที่ฮ่องก่องว่าในครัวหนึ่งแม่หนึ่งคลอดบุตรสามคนในคราวเดิวนั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ที่แม่คนหนึ่งคลอดบุตร 3 คน ในครั้งเดียวกัน อยู่ในกลุ่มของ เหตุการณ์ครั้งแรกที่มีการจดในบัญชีสามโนครัวที่ประเทศฮ่องก่อง

5.5.2.1.1.2 หน่วยนาม, + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

จากการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ และ 3) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

- (54) แต่ ที่ ทำเนียบ เจ้า คุณ กรม ท่านั้น เดิม เป็น ของ มิสเตอร์ ฟอก ที่ ถึง
แก่ กรรม ได้ ขาย ให้ กับ เจ้า คุณ กรมท่า

(จดหมายเหตุสยามไสมย)

(ชาวมูเอล เจ. สมิต, 2548: 15)

- (55) ฐนันั้น เป็น ของ พระอิศวร เทวดาได้นำมาให้ไว้แต่ท้าวเทวราชสุริยวงศ์
ผู้เปนมหาราชครองนครมิถิลา

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 30)

- (56) แต่การรวมยังไม่ครบบริบูรณ์ทีเดียว ยังขาดนครสำคัญอยู่อีกสองนคร คือ
เวนิช กับ โรม

นครเวนิชนั้น ยัง เป็น ของ ออสเตเรียอยู่

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 25)

ตัวอย่างที่ (54) ถึงตัวอย่างที่ (56) คำว่า “เป็น” ในทั้ง 3 ตัวอย่างเป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยนาม₁ ได้แก่ “ที่ ทำเนียบ เจ้าคุณกรมท่า นั้น” “ฐนันั้น” และ “นครเวนิชนั้น” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของมิสเตอร์ ฟอกที่ถึงแก่กรรม” “ของพระอิศวร” และ “ของออสเตเรีย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าที่ดินที่เป็นทำเนียบของเจ้าคุณกรมท่า ฐนุ และนครเวนิชนั้น อยู่ใน ความครอบครอง ของมิสเตอร์ฟอกที่ถึงแก่กรรม พระอิศวร และออสเตเรีย ตามลำดับ

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

- (57) อีบบางที่ทานทั้งหลายจะคิดว่า คำแก้ศัพทวิจฉัย มีผู้ส่ง ๔ ส่วน ได้ลง
ส่วนเดียนั้น จะเป็นเพราะคำแก่นอกนั้น จะไม่น่าฟังไปทีเดียวก็หา
ไม่ เป็นเพราะความกล่าวซ้ำกันก็มีจึงได้คัดมาลงตามที่ควร

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 4)

(วชิรญาณ, 2434: 43)

ตัวอย่างที่ (57) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คำแก้ศัพทวิจฉัย มีผู้ส่ง ๔ ส่วน ได้ลงส่วนเดียนั้น” กับ
คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุพากย์ “เพราะคำแก่นอกนั้น จะไม่น่าฟังไปทีเดียวก็
หาไม่” และ “เพราะความกล่าวซ้ำกันก็มี” ตามลำดับ ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดง
ความสัมพันธ์ว่าการที่มีผู้ส่งคำแก้ศัพทวิจฉัยมา 4 ส่วน แต่ได้ลงเพียงส่วนเดียนั้นอยู่ในกลุ่ม
เหตุผลที่ว่าคำแก้เหล่านั้นไม่น่าฟังก็ไม่ใช่เสียทีเดียว แต่อยู่ในกลุ่มเหตุผลเรื่องที่ว่าคำแก้เหล่านี้มี
ความซึ่งกล่าวถึงซ้ำกัน

- (58) เมื่อเด็กมาถึงมีไออยู่บ้าง เห็นจะเป็นหวัดเดินทาง แต่ไม่เจ็บอะไรมากมาย
อันใด ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระพันปีแล้ว ว่ายังไม่สนิทสนมเหมือนแต่ก่อน
เห็นจะเป็นเพราะยังกระดากกันอยู่

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดา)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 34)

ตัวอย่างที่ (58) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ยังไม่สนิทสนมเหมือนแต่ก่อน” ส่วน
หน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “เพราะยังกระดากกันอยู่” ตามลำดับ
ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ยังไม่สนิทสนมเหมือนแต่ก่อนนั้นอยู่ใน
กลุ่มเหตุผลที่ว่ายังกระดากกันอยู่

- (59) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้เป็นผู้ที่ควรเรียกได้ว่า-“กษัตริย์ผู้มีกรรม”
เพราะเริ่มแต่เสด็จมาสู่พระครรภ์ได้ราวเดือนหนึ่งก็ถึงเวลาที่ M.Pavi ราชทูต
ฝรั่งเศสยื่นคำขาดแก่-เมืองไทยในเดือนเมษายน ร.ศ. ๑๑๒ และสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวก็ประสูติในเดือนพฤศจิกายนปีนั้นเอง!

จะเป็นด้วยเหตุที่เสด็จมาสู่โลกนี้ในเวลาทีพระชนกชนนีทรงมีทุกข์
หนัก, หรือจะเป็นด้วยต้องทรงพระเจริญขึ้นในระหว่างบ้านเมืองอยู่ใน

ความยุ่งยากต่าง ๆ ต่อมาอีกนานก็ตาม, สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรง
แข็งแรงมาแต่ทรงพระเยาว์จนตลอดพระชนม์ชีพ

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 3)

ตัวอย่างที่ (59) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงแข็งแรงมาแต่ทรงพระ
เยาว์จนตลอดพระชนม์ชีพ” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ด้วยเหตุที่เสด็จมาสู่โลก
นี้ในเวลาที่พระชนกชนนีทรงมีทุกข์หนัก” และคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “ด้วยต้อง
ทรงพระเจริญขึ้นในระหว่างบ้านเมืองอยู่ในความยุ่งยากต่าง ๆ ต่อมาอีกนาน” ตามลำดับ ทั้ง
หน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงแข็งแรงมาแต่
ทรงพระเยาว์จนตลอดพระชนม์ชีพ อยู่ในกลุ่มเหตุผล 2 ประการ คือ ประสติดุชะที่พระชนก
ชนนีมีทุกข์หนัก และทรงเจริญเติบโตขึ้นขณะที่บ้านเมืองมีความยุ่งยาก

จากตัวอย่างที่ (59) นี้ จะเห็นว่ามีการนำ [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม +
นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์] ซึ่งแสดงเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุ ขึ้นต้นย่อหน้า และวางไว้ข้างหน้า
หน่วยนาม₁ ซึ่งแสดงเหตุการณ์ที่เป็นผล ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการทำให้เหตุการณ์ที่แสดงสาเหตุมี
ความโดดเด่น นั่นเอง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

(60) ก็ดวงอาทิตย์นั้นเขาได้เอากล่องใหญ่ส่องดู ก็เห็นว่าเปนมเหมือนน้ำ
ทองแดงเขียวละลายอยู่ในเบ้าดวงโตใหญ่แล้วก็อยู่ใกล้ เขาได้วัดด้วย
เครื่องมือว่าไกลจากพิภพนี้เก้าโกฏิไมล์

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ)

(เจ้าพระยาทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี, 2514: 80)

ตัวอย่างที่ (60) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ดวงอาทิตย์” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วย
อนุพากย์ “เหมือนน้ำทองแดงเขียวละลายอยู่ในเบ้าดวงโตใหญ่” ตามลำดับ โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าดวงอาทิตย์นั้นมีลักษณะที่เทียบได้กับน้ำทองแดงซึ่งเขียวละลายอยู่ในเบ้าที่
ใหญ่โต

- (61) ในขณะที่หวาดตกโรคเป็นประจักษ์เดียวอันคมอยู่กลางนาข้าวที่สุกแล้ว
เกี่ยวเอาพวกชาวเมืองผู้นับถือความสกปรกเป็นสรณะไปนับด้วยร้อยด้วย
พัน เราสามคนกับบ่าวไพร่เรือนเป็นไม่อยอมให้ใครเข้าไปเยี่ยมเยียนเมือง
เป็นอันขาด

(ความพยายาม)

(แม่วัน, 2504: 21)

ตัวอย่างที่ (61) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “อหวาดตกโรค” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วย
นามวลี “ประจักษ์เดียวอันคมอยู่กลางนาข้าวที่สุกแล้ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า
อหวาดตกโรคมีลักษณะที่เทียบได้กับเดียวที่มีความคมซึ่งอยู่กลางนาข้าวที่สุกแล้ว

- (62) มณฑลหนึ่งมีเรลิตังฝรั่งเช่นสมุหเสนาบดีของเรากัน ๑

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ, 2468: 49)

ตัวอย่างที่ (62) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย
หน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เรลิตังฝรั่ง” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี
“เช่นสมุหเสนาบดีของเรากัน ๑” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตำแหน่งเรลิตังของ
ฝรั่งมีลักษณะที่เทียบได้กับตำแหน่งเช่นสมุหเสนาบดีของเรากันหนึ่ง

- (63) ลืมจดไปอีกอย่างหนึ่งแล้ว เมื่อดูวัดพระปรมาภิไธยเมื่อเช้า
นี้ ได้เห็นลูกปราลีเคลือบแตกตกอยู่ในวิหารใหญ่ใบ
หนึ่ง นึกว่าลูกมหวด แต่คิดทำที่ใส่มหวดไม่ถูก ครั้น
เที่ยวบุกดูอื่นต่อไปจึงได้พบยอด แลพบตัวลูกที่ยังมีขา
งามสำหรับคร่อมกับอกไก่ ได้ติดต่อกะทรงดู คง
จะเป็นเช่นเขียนไว้นี้เมื่อมันยังไม่แตก ...

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 78)

ตัวอย่างที่ (63) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ คือ “ลูกปราลี” แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป กับ คำที่ทำ
หน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “เช่นเขียนไว้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าลูกปราลี
นี้มีลักษณะที่เทียบได้กับรูปที่เขียนไว้ทางขวามือ

5.5.2.1.1.1.3 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (64) ห้องที่เปิดเป็นสองห้องติดกัน ห้องนอกมีโต๊ะเขียนหนังสือ เก้าอี้ยาว ห้องในเป็นห้องนอน ตั้งเตียงทองเหลืองกำไหล่ เหมือนอย่างในเรือเบอมา เป็นกว้าง อย่างห้องเรือ แต่ไม่เท่าที่เคยนอน

(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 18-19)

ตัวอย่างที่ (64) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ห้องนอน” กับ กริยาวลี “กว้างอย่างห้องเรือ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าห้องนอนมีลักษณะของความกว้างอย่างห้องในเรือ

- (65) ตาน้อย เป็น น่าสงสารที่สุด ดูหงอยจ้อยไปมาก เพราะไม่มีเพื่อนเล่นๆให้ชวน และยั่วแหย่ให้ร้องไห้เหมือนแต่ก่อน

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 67)

ตัวอย่างที่ (65) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตาน้อย” กับ กริยาวลี “น่าสงสารที่สุด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตาน้อยอยู่ในกลุ่มของคนที่น่าสงสารที่สุด

- (66) พิพิธภัณฑ์เมืองไทย เป็น ดีที่ ๑ ในตะวันออกประเทศนี้

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 69)

ตัวอย่างที่ (66) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พิพิธภัณฑ์เมืองไทย” กับ กริยาวลี “ดีที่ ๑ ในตะวันออกประเทศนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพิพิธภัณฑ์ในเมืองไทยอยู่ในกลุ่มของพิพิธภัณฑ์ที่ดีที่สุดในตะวันออกประเทศนี้

- (67) มุสลิมไม่ยอมปล่อยให้ใครมาชื่นชมยินดีในความสำเร็จของตน เพราะงานที่จะต้องทำต่อไปเป็นสิ่งสำคัญกว่าที่ทำมาแล้ว

(มุสลิมีนี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 83)

ตัวอย่างที่ (67) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “งานที่จะต้องทำต่อไป” กับ กริยาวลี “สำคัญกว่าที่ทำมาแล้ว” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่างานที่จะต้องทำต่อไปมีลักษณะของงานที่สำคัญกว่างานที่ทำมาแล้ว

- (68) ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องอิเหนาเป็นยอดเยี่ยมในบทละคอนในเรื่องควีเยี่ยมยอดเยี่ยมในบทละคอนนอก

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 41)

ตัวอย่างที่ (68) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เรื่องควี” กับ กริยาวลี “ยอดเยี่ยมในบทละคอนนอก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรื่องควีอยู่ในกลุ่มของเรื่องที่ยอดเยี่ยมในกลุ่มบทละครนอก

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (69) ตัวพระแท่นศิลาอาสน์นั้น ประดิษฐานอยู่ท่ามกลางวิหารภายในบุษบกพระแท่นนั้นมีขนาดวัดได้กว้าง ๒ เมตร ๔ เซนติเมตร ยาว ๓ เมตร ๔๙ เซนติเมตร มีความเสียหายที่ไม่ใช่ศิลา ปกอด้วยอิฐปูน ฐานบัลลังก์ทำลายอย่างสิ้นไม่เปน

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 44)

ตัวอย่างที่ (69) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตัวพระแท่นศิลาอาสน์นั้น” กับ กริยาวลี “กอดด้วยอิฐปูน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตัวพระแท่นศิลาอาสน์นั้นมีลักษณะของการกอดด้วยอิฐปูน

- (70) ครั้นเมื่อผู้เปนนทชนั้น มีเงินมาไถ่ตัวรับสารกรมธรรม์คืนไปทำลายเสียแล้ว คนนั้นเองก็เป็นไทย ใครจะเรียกออกชื่ออ้ายอิมี่ชื่ออีก ก็คงเปนนทชนั้นประมาทตามบัญญัติโลก

(รวมงานเขียนของเทียนวรรณ)

(เทียนวรรณ, 2548: 86)

ตัวอย่างที่ (70) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ ใครจะเรียกออกชื่ออ้ายอิมี่ชื่ออีก” กับ กริยาวลี “นทชนั้นประมาทตามบัญญัติโลก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ที่มีผู้จะเรียกผู้อื่นว่าอ้ายหรืออิมี่นั้น มีลักษณะของการนทชนั้นประมาทตามบัญญัติโลก

- (71) นิลอุบล เสตอุบล รัตอุบล ประทุมชาติ ปุณทริกชาติ สัตบงกชบัวขาว ถ้าไม่เทียบอากาศสถานก็ทำให้นับไปเป็น ๖ อย่าง ทั้งสัตบงกชบัวขาวด้วย ที่จริง ๕ เท่านั้น เพราะคำว่าสัตบงกชบัวขาว มิได้เป็นอีกอย่างหนึ่งต่างหาก เป็นอธิบายของคำว่าปุณทริกชาตินั่นเอง

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 29)

ตัวอย่างที่ (71) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “คำว่าสัตบงกชบัวขาว” กับ กริยาวลี “อธิบายของคำว่าปุณทริกชาติ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าคำว่าสัตบงกชบัวขาวอยู่ในกลุ่มของคำที่ช่วยอธิบายความหมายให้แก่คำว่าปุณทริกชาติ

- (72) เพราะพระเจดีย์องค์ใหญ่ที่สร้างในสมัยพระพุทธยอดฟ้า ฯ นั้นหาได้บรรจุอัฐิไม่ เป็นบรรจุพระศรีสรรเพชญ์ไป

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ, 2502: 62)

ตัวอย่างที่ (72) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “พระเจดีย์องค์ใหญ่ที่สร้างในสมัยพระพุทธยอดฟ้า ฯ นั้น” กับ กริยาวลี “บรรจุพระศรีสรรเพชญ์ไป” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่ที่สร้างในสมัยพระพุทธยอดฟ้าฯนั้น อยู่ในประเภทของสิ่งที่บรรจุพระศรีสรรเพชญ์ไป

5.5.2.1.1.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.5.2.1.1.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 นี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(73) ฉันขอถามเป็นคำขาดว่าหล่อนหมายความว่าอย่างไร

(ขนมสมกับน้ำยา)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ม.ป.ป.: 14)

ตัวอย่างที่ (73) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ขอถาม” กับ นามวลี “คำขาด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสิ่งที่ขอมานี้มีลักษณะของคำขาด

(74) ทอดพระเนตรการรีดนมโคใช้เครื่องดูดด้วยแรงไฟฟ้า เครื่องทำให้นมเย็น

เครื่องแบ่งหัวและหางน้ำนมและเครื่องบรรจุลงขวด ก็การตีหัวน้ำนมเป็น

เนย

(จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประพาสชวา พ.ศ. 2472)

(หม่อมเจ้าตำริศดารรงค์ เทวกุล, 2473: 31)

ตัวอย่างที่ (74) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ตีหัวน้ำนม” กับ นามวลี “เนย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหัวน้ำนมที่ตีนั้นมีลักษณะของเนย

- (75) การค้าทางทะเล แต่โบราณมา ว่าในส่วนประเทศทางตะวันออก ย่อมใช้เรือ
สำเภเป็นยานพาหนะ

(ตำนานสุลกากร)

(พระยาอนุমানราชชน, 2482: 21)

ตัวอย่างที่ (75) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ใช้เรือสำเภา” กับ นามวลี “ยานพาหนะ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเรือที่ใช้นั้นอยู่ในประเภทของยานพาหนะ

- (76) มีเรื่องเล่าไว้ว่า กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง ไปบวชเป็นฤๅษี

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 8)

(ประสิทธิ์ แสงทับ, บรรณารักร, 2550: 467)

ตัวอย่างที่ (76) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง” และกริยาวลี, “ไปบวช” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ฤๅษี” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่ากษัตริย์และพราหมณ์ซึ่ง**ไปบวชนั้นอยู่ในกลุ่มของฤๅษี**

- (77) อนึ่งท่านเป็นคนมีสติปัญญาสามารถยวดยิ่ง แลคงเป็นคนรู้ประหยัดบังคับ
 ความประพฤติตนสรรค์แต่ที่ดีได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะอาจที่จะประคอง
 ตัวตั้งแต่แสนขัดสนปนบ่าวสำหรับช่วงใช้ในห้องเรือ แลภายหลังเป็นพ่อ
 ครวในเรือกำปั่นค้าขาย จนยกตัวของตัวเองเชิดชูขึ้นเป็นถึงอรรคมหา
 เสนาบดี

(วชิรญาณ เล่ม 9 แผ่นที่ 10)

(วชิรญาณ, 2436: 114-115)

ตัวอย่างที่ (77) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “ถึง” ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “ท่าน” และ กริยาวลี, “ยกตัวของตัวเองเชิดชูขึ้น” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “อรรคมหาเสนาบดี” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าท่านซึ่งยกตัวเองเชิดชูขึ้นนั้นอยู่ในกลุ่มของอัครมหาเสนาบดี(ซึ่งเป็นตำแหน่งใหญ่และมีความสำคัญในความเห็นของผู้พูด)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”

(78) ชาร์ เจ้า ประเทศ รูเซีย ราชากิเศก เป็น การ ลับ คราว เสด็จ ไป เยี่ยม
ไป เทียว ที่ เมือง มอฮะโก เมื่อ เร็ว ๆ นี้

(จดหมายเหตุดสยามไสมย)

(ซามูเอล เจ. สมิท, 2548: 39)

ตัวอย่างที่ (78) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ราชากิเศก” กับ นามวลี “การลับ” โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าการราชากิเศกนี้มีลักษณะของเรื่องลับ

(79) แต่เป็นสันดานเกิดแต่นิสัยในส่วนตัวของข้าพเจ้าเกลียดชังความชั่วร้าย
หยาบช้าเลวทรามสกุลยิ่งนัก. เห็นการพนันต่าง ๆ เป็นการบ้า -- --

(ความพยาบาท)

(แม่วัน, 2504: 6)

ตัวอย่างที่ (79) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เห็นการพนันต่าง ๆ” กับ นามวลี “การบ้า” โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าผู้พูดเห็นการพนันต่าง ๆ อยู่ในประเภทของสิ่งที่บ้า

(80) มี “ฉันก็เห็นว่าทำการกลางคืนเป็นการลำบากจริง ตามคำของคนที
สรวมเสื่อชาวพุด”

สี่ “ลำบากอย่างไร”

มี “จะไปจะมาก็ลำบาก เดินกลับไปบ้านคนเดียวกลางคืนก็เป็นที่น่าเกรง
ไภยอันตราย จริงไหมล่ะ”

(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 15)

(วชิรญาณ, 2435: 170)

ตัวอย่างที่ (80) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำการกลางคืน” กับ นามวลี “การลำบากจริง” โดย
แสดงความสัมพันธ์ว่าการทำงานกลางคืนมีลักษณะของความลำบากอย่างแท้จริง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

(81) เมื่อได้พบปะกันได้เมื่อใด จะได้พูดจากันให้เป็นที่สบายใจ

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 79)

ตัวอย่างที่ (81) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พูดจากันให้” กับ นามวลี “ที่สบายใจ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพูดจากันก็เพื่อให้มีลักษณะของความสบายใจ

(82) พระธรรมนิเทศทวยหาญแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า นานไปน่าจะต้องหาวิธี
ป้องกันไม่ให้จิตหรือเป็นที่เบื่อหน่ายได้

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 7)

ตัวอย่างที่ (82) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “หาวิธีป้องกันไม่ให้” กับ นามวลี “ที่เบื่อหน่ายได้” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการหาวิธีป้องกันนั้นก็เพื่อไม่ให้มีลักษณะของความน่าเบื่อหน่ายได้

(83) ผู้น้อยาก – อยากที่สุด – ที่จะทำตัวให้เป็นที่ถูกใจเขาอยากให้เขานิยม
ในความงาม ความหู ความน่ารัก หรืออะไรก็ตาม

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 45)

ตัวอย่างที่ (83) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำตัวให้” กับ นามวลี “ที่ถูกใจเขา” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำตัวก็เพื่อให้มีลักษณะของสิ่งที่ถูกใจเขา

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”

(84) ถ้าไม่ได้บุคคลตระกูลต่ำเช่นนี้เล่า กิจของเราจะสำเร็จเป็นอันยาก ฉะนั้น
จำเป็นต้องคบบุคคลที่มีตระกูลต่ำกว่าเราไว้เป็นที่อาศัย

(วชิรญาณ เล่ม 5 แผ่นที่ 37)

(วชิรญาณ, 2432: 434)

ตัวอย่างที่ (84) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “สำเร็จ” กับ นามวลี “อันยาก” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความสำเร็จมีลักษณะของความยาก

- (85) ตาหุ่ยเป็นน่านาสงสารที่สุด ดูหงอยจ้อยไปมาก เพราะไม่มีเพื่อนเล่นยุให้ชนและยั่วแหย่ให้ร้องไห้เหมือนแต่ก่อน ... เพราะเหตุนั้นพ่อจึงให้หญิงรำไฟเข้าไปทูลขอตัวชายเล็กออกมาเป็นเพื่อนหุ่ยด้วยคนหนึ่ง ... ไม่ช้าพ่อเดินค้นเคยเล่นหัวกันดีได้ ตาหุ่ยก็จะได้เพื่อนเล่นกันแทนพี่ชายได้เป็นอันดี

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 67)

ตัวอย่างที่ (85) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ได้เพื่อนเล่นกันแทนพี่ชายได้” กับ นามวลี “อันดี” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ได้เพื่อนเล่นแทนพี่ชายได้มีลักษณะของเรื่องที่ดี

- (86) ทูลกระหม่อมประชาธิปกฯ ก็ทรงฉีกของนั้นเสียให้เป็นอันหมดเรื่อง.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 20)

ตัวอย่างที่ (86) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทรงฉีกของนั้น...ให้” กับ นามวลี “อันหมดเรื่อง” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ทรงฉีกของนั้นก็เพื่อให้มีลักษณะของการจบเรื่องไป

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

- (87) เรลิดังสุปรีเอเห็นว่าถ้าเราให้พบปะก็จะเป็นที่พอใจแกหนังสือพิมพ์ เราตอบว่าจะพบก็ได้ไม่มีความรังเกียจอันใด ... ขออย่าให้เป็นการสนทนาเรื่องราชการบ้านเมือง เข้าใจกันหน่อยนี้ เมื่อพบปะเขาก็มีอชฌาศัย ถ้ามแต่ที่เราได้ไปเห็นฝรั่งเสจัด**จัดการบ้านเมือง**เป็นอย่างไบบ้าง

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2468: 24)

ตัวอย่างที่ (87) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “จัดการบ้านเมือง” กับ นามวลี “อย่างไร” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการจัดการบ้านเมืองมีลักษณะอย่างไร ให้ระบุมาน

(88) ในเบื้องต้นนั้น เราจักเกิดเปอะไร

(วชิรญาณ เล่ม 5 แผ่นที่ 23)

(วชิรญาณ, 2432: 274)

ตัวอย่างที่ (88) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เรา” และ กริยาวลี₁ “เกิด” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “อะไร” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าเราซึ่งจะเกิดในเบื้องต้นนั้นจะอยู่ในกลุ่มอะไร ให้ระบุประเภทมา

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

(89) ตามความที่เคยสังเกต คือเวลาเย็นแลดูท้องฟ้าฝ่ายทิศตะวันตก เห็นสีฟ้าแดงเรื่อ ๆ เปนกลุ่ม หรือเปนเส้นสายตลอดไปตามท้องฟ้า ถ้าได้เห็นสีฟ้าเปนดังนั้น กับต้นผู้เดินเรือในทะเลก็ย่อมรู้ได้ว่า ในเวลาเย็นวันนั้น จะเกิดพายุใหญ่

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 47)

(วชิรญาณ, 2434: 554)

ตัวอย่างที่ (89) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เห็นสีฟ้า” กับ นามวลี “ดังนั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสีของท้องฟ้าซึ่งปรากฏให้เห็นนั้น มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

(90) วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน เวลาเช้า ขึ้นรถยนต์ไปดูนครรม อยู่ห่างนครวัดไปข้างเหนือ ระยะทางประมาณ ๘๐ เส้น

ตรงนี้จะต้องแทรกอธิบายถึงเรื่องตำนานนครรมเสียก่อน เพราะเมืองขอมซึ่งเรียกกันว่า “นครรม” นี้ ในหนังสือไทยแต่โบราณเรียกหลายอย่าง เรียกว่าเมืองยโสธร เช่นในหนังสือยวนพ่ายบ้าง เรียกพระนครหลวง เช่นในหนังสือพระราชพงศาวดารบ้าง ผู้ที่สำคัญว่าเทวสถานบรรยงก์ ซึ่งปรากฏทำเปหน้าเทวดาทั้งสี่ทิศ ชื่อว่านครรมก็มี อธิบายเปนดังนี้ คือในสมัยกาลครั้งหนึ่ง แต่ดึกดำบรรพ์ กรุงกัมพูชาต้องตกเปประเทศราชขึ้นอยู่แก่พระเจ้าแผ่นดินชวา มีพระเจ้ากรุงกัมพูชาองค์หนึ่ง ทรงนามว่า พระเจ้าอินทรวารณ์ ทรงราชย์ในระหว่าง พ.ศ. ๑๓๓๓ จน พ.ศ. ๑๓๕๕ สามารถกู้กรุงกัมพูชากลับเปอิสระได้ แล้วมาเลือกที่หมายจะ

ตั้งราชธานีตรงนี้ได้ลงมือสร้างเทวสถานบรรยงก์ขึ้นก่อน แต่การสร้างเมืองค้างอยู่จนถึงพระเจ้ายโสวรมันราชบุตรได้รับรัชทายาท จึงสร้างเมืองสำเร็จเมื่อระหว่าง พ.ศ. ๑๓๕๕ จน พ.ศ. ๑๓๖๔ แต่ที่นั้นพวกขอมที่กรุงกัมพูชาก็ตั้งต้นมีอำนาจขึ้นโดยลำดับ จนสามารถแผ่อาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ตัวเมืองที่สร้างเปนราชธานีนั้นจึงได้ชื่อว่าเมืองยโศธรบุรี ตามนามของพระมหากษัตริย์ผู้สร้าง แต่คนทั้งหลายเรียกว่า “นครธม” ตรงกับภาษาไทยว่า “นครหลวง” หมายความว่าเปนราชธานี

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2468: 58)

ตัวอย่างที่ (90) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “อธิบาย” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการอธิบายนั้นมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป (หมายถึงข้อความในส่วนที่ขีดเส้นใต้ซึ่งอยู่ตามหลังประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน

(91) พวกมหาดเล็กบางคนก็ยังมีใจนั่งเล่นไฟกันอยู่ได้เป็นวง

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 18)

ตัวอย่างที่ (91) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “นั่งเล่นไฟกัน” กับ นามวลี “วง” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการนั่งเล่นไฟกันนั้นมีลักษณะของวง

(92) ด้วยพระยาราชพงษาจัดการขยายถนนเปน ๔ วา เทียวดูร้านตลาดแลหมู่บ้านแล้ว เดินกลับมาพักอยู่ที่บ้านจีนสมบุญ

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 15)

ตัวอย่างที่ (92) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “จัดการขยายถนน” กับ นามวลี “๔ วา” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าถนนซึ่งถูกจัดการขยายนั้นอยู่ในกลุ่มของจำนวน 4 วา

- (93) ขณะนั้นคุณแม่ซึ่งยืนดูอยู่ข้างฝั่งระหว่างพวกเรา ร้องขึ้นดัง ๆ ว่า “นั่นแหละ แม่ปรุง.” แลด้วยความดีใจของคุณแม่ ท่านชี้มือให้เราดู แลขานชื่อหล่อน เป็นหลายหน

(ความไม่พยายาม)

(นายสำราญ, 2544: 28)

ตัวอย่างที่ (93) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ขานชื่อหล่อน” กับ นามวลี “หลายหน” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการขานชื่อหล่อนมีลักษณะของจำนวนหลายครั้ง

- (94) อิตาลีเจริญมาแล้วแต่โบราณกาล แต่ยังคงแยกกันอยู่เป็นชั้นเล็กชั้นน้อย

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 2)

ตัวอย่างที่ (94) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “อิตาลี” และ กริยาวลี, “แยกกันอยู่” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ชั้นเล็กชั้นน้อย” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่า ประเทศอิตาลีซึ่งแยกกันอยู่นั้น มีลักษณะของชั้นเล็กชั้นน้อย

- (95) อนึ่ง นำประหลาดว่าแมว เป็นสัตว์ที่มีอยู่แพร่หลายแทบทั่วโลก ไฉนจึงขาดไป ? อยากจะเดาว่าประเทศที่ตั้งคงเป็นประเทศที่ไม่ค่อยมีแมว จะว่าเห็น เสือคล้ายแมวอยู่แล้วไม่ต้องเอาแมวมาใส่อีกก็ไม่เชิง เพราะงูใหญ่กับงูเล็ก เป็นสัตว์ประเภทเดียวกันด้วยซ้ำ ยังเอามาแยกตั้งได้เป็นปีละตัว

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 68)

ตัวอย่างที่ (95) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “เอา(งูใหญ่กับงูเล็ก)มาแยกตั้งได้” กับ นามวลี “ปีละตัว” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเอางูใหญ่กับงูเล็กมาแยกตั้งชื่อปีนั้นมีลักษณะของการตั้งชื่อแบบปีละตัว

- (96) เมื่อเสร็จการประชุมล่วงมาหลายวัน เลขานุการเอาต้นฉบับสำหรับหนังสือ “บันทึกสมาคมวรรณคดี” ซึ่งจะพิมพ์เป็นเล่มที่ ๒ มาให้ข้าพเจ้าดู

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 71)

ตัวอย่างที่ (96) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พิมพ์(หนังสือบันทึกสมาคมวรรณคดี)” กับ นามวลี “เล่มที่ ๒” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหนังสือบันทึกสมาคมวรรณคดีที่จะพิมพ์ในครั้งนี้อยู่ในกลุ่มหนังสือลำดับที่ 2

(97) พระยาโกมารกุลฯ ถูกออกก็เพราะแลกเงินผิดเป็นล้าน ๆ เท่านั้น, ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 85)

ตัวอย่างที่ (97) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แลกเงินผิด” กับ นามวลี “ล้าน ๆ” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเงินที่แลกผิดอยู่ในกลุ่มของจำนวนล้าน ๆ

อนึ่ง คำว่า “ล้าน ๆ” สามารถพิจารณาได้ 2 กรณี กรณีแรก “ล้าน ๆ” ในที่นี้อาจจะมาจาก “ล้าน ๆ บาท” แต่มีการละคำลักษณนาม “บาท” ไป อีกกรณีหนึ่ง “ล้าน ๆ” มีลักษณะที่คล้ายกับคำลักษณนามที่ใช้ออกกลุ่ม หมู่ พวกของคำนามที่อยู่รวมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำลักษณนามบอกกลุ่มที่เป็นจำนวน เช่น คำลักษณนาม “คู่” หรือ “โหล” ซึ่งบอกกลุ่มของจำนวน 2 หรือ 12 ตามลำดับ (สถาบันภาษาไทย, 2552: 21) ดังนั้น คำว่า “ล้าน ๆ” ก็มีลักษณะที่คล้ายกับคำลักษณนามที่เป็นคำกลุ่มบอกจำนวนล้านหรือประมาณล้านได้

5.5.2.1.1.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำ

หน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์

จากการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 พบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ และ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

(98) และเมื่อมีผลประโยชน์ทั่วทุกชาติพร้อมกันแล้ว ชาติหนึ่งชาติใดจะแย่งเอาเมืองไทยเป็นของตนเสียก็ยาก

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464)

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464, 2464: 8)

ตัวอย่างที่ (98) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “แย่งเอาเมืองไทย” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของตน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าชาติอื่น ๆ จะแย่งเอาเมืองไทยเพื่อให้เมืองไทยอยู่ในความครอบครองของตน

(99) และเมื่อไปเสียนหมดอำนาจวาสนาแล้ว ดินแดนส่วนมาก ก็เปลี่ยนมือจากฝรั่งเศสไปเป็นของออสเตรีย

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 3)

ตัวอย่างที่ (99) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “ดินแดนส่วนมาก” และ กริยาวลี, “เปลี่ยนมือจากฝรั่งเศสไป” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของออสเตรีย” ทั้งหน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าดินแดนส่วนมากซึ่งเดิมเป็นของฝรั่งเศสนั้น ได้ถูกเปลี่ยนมือไป อยู่ในความครอบครองของออสเตรีย

(100) เมื่อได้หักค่าพิมพ์และค่านายหน้าในการจำหน่ายแล้ว มีเงินเหลือเท่าไร
โรงพิมพ์ต้องส่งไปให้เป็นของสมาคม

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: (2))

ตัวอย่างที่ (100) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ส่ง(เงินที่เหลือ)ไปให้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของสมาคม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเงินส่วนที่เหลือนั้นจะต้องถูกส่งไปให้อยู่ในความครอบครองของสมาคม

หน่วยนาม+กริยาวลี+“เป็น”+คำที่ทำหน้าที่เชื่อมฯเปรียบเทียบ+นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

(101) ข้าพเจ้าพูดเท่านั้น แล้วพูดไม่ออกอีกต่อไป มีสิ่งไรมาจุกคอดหอยเสีย. ข้าพเจ้า
กลายเป็นเช่นเด็ก ร้องไห้สอ้นออกมาดัง ๆ

(ความไม่พยายาท)

(นายสำราญ, 2544: 4)

ตัวอย่างที่ (101) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “ข้าพเจ้า” และ กริยาวลี, “กลายเป็น” ส่วน

หน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เช่นเด็ก” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลัง แสดงความสัมพันธ์ว่าลักษณะของข้าพเจ้าซึ่งเปลี่ยนแปลงไปหรือกลายไปนั้น มีลักษณะที่เทียบ ได้กับเด็ก

- (102) ข้าพเจ้าเองย่อมจะมีความภาคภูมิใจมากเป็นพิเศษในฐานะที่ได้รับ
เกียรติยศเป็นเสมียนองครักษ์ของหม่อมราชวงศ์กิริติ

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 16)

ตัวอย่างที่ (102) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้าพเจ้า” และ กริยาวลี₁ “ได้รับเกียรติยศ” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เสมียนองครักษ์ของหม่อมราชวงศ์กิริติ” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าข้าพเจ้าซึ่งได้รับเกียรติยศนั้นมีลักษณะที่เทียบ ได้กับองครักษ์ของหม่อมราชวงศ์กิริติ

- (103) เมื่อเห็นสายแสงสว่างนั้นชัด แสงสว่างที่วาบออกก็คลายหายไป สักบัดเดียว
หนึ่งสายแสงสว่างนั้นก็กระจายออกเป็นเหมือนหมอกอยู่ในถ้วยแก้ว

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 44)

(วชิรญาณ, 2434: 518)

ตัวอย่างที่ (103) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “สายแสงสว่างนั้น” และ กริยาวลี₁ “กระจายออก” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุภาคย์ “เหมือนหมอกอยู่ในถ้วยแก้ว” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าสายแสงสว่างซึ่งกระจายออกนั้น มีลักษณะที่เทียบ ได้กับหมอกที่อยู่ในถ้วยแก้ว

- (104) ครั้นนาย ช. ไปหาที่ไร อำแดง ฉ. ก็ทำพูดแบายคายบอกไปพราง เพื่อจะให้
นาย ช. ไปขอลูกสาวของตน ส่วนนาย ช. ก็รู้เท่าทันในกริยาที่สำแดงนั้น แต่
เปนนิสัยคนฉลาดก็ทำเป็นว่าไม่รู้เท่าทันเสีย

(วชิรญาณ เล่ม 9 แผ่นที่ 37)

(วชิรญาณ, 2436: 438-439)

ตัวอย่างที่ (104) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำท่า” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี

“ว่าไม่รู้เท่าทัน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำท่าของนาย ช. มีลักษณะที่เทียบได้กับการทำท่าว่าไม่รู้เท่าทันผู้อื่น

5.5.2.1.1.2.3 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (105) กลางวันวันนี้มีเช้า หุงเป็นดีเต็มที มาในเรื่องนี้ต้องระวังอย่างเดี๋ยวอย่าตะกลามกินให้มากเกินไปเท่านั้น คำมีดีก็กินจะกินอะไรมันได้ไปเสียทั้งนั้น
(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)
(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 29)

ตัวอย่างที่ (105) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “หุง(เข้า)” กับ กริยาวลี “ดีเต็มที” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าชาวที่ หุงมีลักษณะของชาวที่ดีเต็มที ซึ่งน่าจะหมายถึงชาวที่ดีเหลือเกิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 474)

- (106) วัดนี้เขาเปลี่ยนเรียกว่าวัดกุฎุมรา ทรงทราบ ตรัสสั่งพระธรรมราชาจารย์ ผู้รั้งตำแหน่งคณะมณฑลนี้ ให้สั่งเรียกตามเดิมว่าวัดทับฝั่ง เพราะเรียกชื่อวัดตาม ตำบลเป็นง่าย
(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)
(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 100)

ตัวอย่างที่ (106) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เรียกชื่อวัดตามตำบล” กับ กริยาวลี “ง่าย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเรียกชื่อวัดตามตำบล มีลักษณะของความง่าย

- (107) ทศกรรณได้นางสีดาไปไว้เป็นน่าน แต่พระรามก็ไม่ทรงรังเกียจ
(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)
(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 91)

ตัวอย่างที่ (107) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ได้นำงสีดาไปไว้” กับ กริยาวลี “นาน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการได้นำงสีดาไปเก็บไว้นั้นมีลักษณะของระยะเวลาที่นาน

- (108) พ่อได้รับจดหมายเธอออกมาเรื่องทำบุญงานปี อุทิศถวายสมเด็จพระพุฒเจ้าหลวง ที่เธอกำหนดไว้เป็นแน่นอนอยู่แล้วนั้นพอยินดี
อนุโมทนา

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระยาตำราญราชานุภาพ)

(สมเด็จพระยาตำราญราชานุภาพ, 2501: 58)

ตัวอย่างที่ (108) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “กำหนด(เรื่องทำบุญงานปี อุทิศถวายสมเด็จพระพุฒเจ้าหลวง)” กับ กริยาวลี “แน่นอน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการกำหนดเรื่องทำบุญงานปีเพื่ออุทิศถวายสมเด็จพระพุฒเจ้าหลวงนั้นมีลักษณะของความแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว

- (109) “คิดถึงพ่อประสงค์ ! คู่หมั้นที่เจ้าปฏิเสธไม่ยอมแต่งงานด้วยเป็นเด็ดขาด
นะรี ?”

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 84)

ตัวอย่างที่ (109) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ปฏิเสธไม่ยอมแต่งงานด้วย” กับ กริยาวลี “เด็ดขาด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการปฏิเสธไม่ยอมแต่งงานด้วยมีลักษณะของความเด็ดขาด

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์

- (110) เรื่องหนังสือต่างประเทศที่จะรวบรวมในหอพระสมุดสำหรับพระนครนี้,
กรรมการได้ปรึกษากันเป็นยุติไว้แต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยัง
เสด็จดำรงตำแหน่งสภานายก...

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464)

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464, 2464: 20)

ตัวอย่างที่ (110) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ปฤกษากัน” กับ กริยาวลี “ยุติไว้แต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังเสด็จดำรงตำแหน่งสมณายก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการปรึกษากันมีลักษณะของการยุติไว้แต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังเสด็จดำรงตำแหน่งสมณายก

- (111) จัน -- ... แต่ผมเชื่ออยู่ในใจว่า ถ้าผู้หญิงเขาจะทำอะไรแล้ว, ถึงผู้ชายจะห้ามเท่าไร ๆ เขาก็คงทำได้
ภิรมย์ – คุณพูดเป็นผีนไปเท่านั้น. ผู้หญิงที่มีผัวแล้วต้องอยู่ใต้อำนาจของผัวทุกอย่าง, สั่งให้ทำอะไรก็ต้องทำ, หรือแม้ไม่สั่งก็ต้องเอาใจให้ถูก.
(ขนมสมกับน้ำยา)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ม.ป.ป.: 7)

ตัวอย่างที่ (111) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “พูด” กับ กริยาวลี “ผีนไปเท่านั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพูดนั้นอยู่ในประเภทของเรื่องที่ผีนไปเท่านั้น

- (112) เรือบินของกรมอากาศยานอังกฤษ ๒ ลำซึ่งบินอยู่นั้นได้ร่อนลงมาต่ำผ่านที่ประทับเป็นเสร็จการสวนสนาม

(จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประพาสชวา พ.ศ. 2472)

(หม่อมเจ้าดำรงดาร์รงค์ เทวกุล, 2473: 31)

ตัวอย่างที่ (112) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ร่อนลงมาต่ำผ่านที่ประทับ” กับ กริยาวลี “เสร็จการสวนสนาม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการร่อนลงมาต่ำผ่านที่ประทับนั้นมีลักษณะของการเสร็จพิธีการสวนสนาม

5.5.2.1.2 สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่

สัมพันธกริยา “เป็น” อีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาเชื่อแน่นี้ ผู้วิจัยพบตัวอย่างครั้งแรกในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ดังตัวอย่าง

(113) เพราะถ้าจะจับฉับบังคับให้เซ็นอะไรที่หลอกหลวงราษฎรแล้ว-เป็นยิงตัวตาย!

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 119)

ตัวอย่างที่ (113) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุภาคย์₁ “ถ้าจะจับฉับบังคับให้เซ็นอะไรที่หลอกหลวงราษฎรแล้ว” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ยิงตัวตาย” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้าจะจับฉับบังคับให้เซ็นอะไรที่หลอกหลวงราษฎร ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(ฉับ)ยิงตัวตายนั้นเกิดขึ้นตามมา และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยว่าการยิงตัวตายจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน หากมีเหตุการณ์ในอนุภาคย์₁เกิดขึ้น

(114) ตั้งแต่ฉันรู้ความขึ้นนี้พอฉันพูดขึ้นมันปั่นหน้ายักษ์ใส่ทันที หาว่าบังคับคลุม
ถูกชนอะไรต่ออะไรต่าง ๆ จะขู่ว่าทำอะไรก็ไม่ฟัง บอกว่าถ้าขึ้นบังคับให้
แต่งงานกับผู้ที่มันไม่รักมันเป็นยอมตาย

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

(ดอกไม้สด, 2516: 2-3)

ตัวอย่างที่ (114) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุภาคย์₁ “ถ้าขึ้นบังคับให้แต่งงานกับผู้ที่มันไม่รัก” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ยอมตาย” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้าขึ้นบังคับให้แต่งงานกับผู้ที่มันไม่รัก ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่มันยอมตายนั้นเกิดขึ้นตามมา และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยว่าการยอมตายจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน หากมีเหตุการณ์ในอนุภาคย์₁เกิดขึ้น

(115) แล้วไปเที่ยววัดเจ็กซึ่งเป็นการตามเคย ใครมาเป็นต้องไป เขาว่าเป็นสิ่งที่ควร
ดูแห่งเดียวเท่านั้น ... วัดเจ็กวัดนี้ที่ขึ้นชื่อว่าใครมาเป็นต้องไปทุกคน

(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 33)

ตัวอย่างที่ (115) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุภาคย์₁ “ใครมา(เป็น)” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ต้องไปทุกคน” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้าใครมา(เป็น)

ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่ทุกคนต้องไปวัดเจ็กนั้นเกิดขึ้นตามมา และสัมพันธ์กริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยการไปวัดเจ็กจะเกิดขึ้นเสมอ หากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

(116) มีอะไรสิ่งใดเกิดขึ้นไม่ว่าทั้งความทุกข์ความสุขซึ่งเป็นที่กระทบใจเมื่อใด
เป็นต้องคิดถึงลูกทุกที

(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศากิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 79)

ตัวอย่างที่ (116) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “มีอะไรสิ่งใดเกิดขึ้นไม่ว่าทั้งความทุกข์ความสุขซึ่งเป็นที่กระทบใจเมื่อใด” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ต้องคิดถึงลูกทุกที” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้ามีสิ่งใดกระทบใจไม่ว่าจะเป็นความทุกข์หรือความสุข ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(พ่อ)คิดถึงลูกเกิดขึ้นตามมาทุกที และสัมพันธ์กริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยการคิดถึงลูกจะเกิดขึ้นเสมอ หากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

(117) ถ้าหลวงประดิษฐ์ฯ กลับมาเมื่อไรเป็นต้องปราบเอาพวกปัจจุบันนี้ออก
หมด

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 126)

ตัวอย่างที่ (117) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “ถ้าหลวงประดิษฐ์ฯ กลับมาเมื่อไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ต้องปราบเอาพวกปัจจุบันนี้ออกหมด” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้าหลวงประดิษฐ์ฯ กลับมาเมื่อไร ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(หลวงประดิษฐ์ฯ)ต้องปราบเอาพวกปัจจุบันนี้ออกหมด และสัมพันธ์กริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยการปราบเอาพวกปัจจุบันนี้ออกหมดจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน หากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลัก 2 หน้าที่

หน้าที่แรก คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏ

ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

อีกหน้าที่หนึ่ง คือ การแสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาเชื่อแน่

5.5.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 พบคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำอีกประเภทหนึ่งด้วย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ซึ่งหมายถึง คำกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน ดังตัวอย่าง

- (118) ทำอะไรไม่สนัดเพราะรู้สึก่อีกสองสามวันก็จะย้ายที่ จึงหมายจะรอไปทำงานที่เรือซึกเซ่น แต่เห็นป่วยการเวลาจึงลงมือไปเสียพลาง จดรายการสิ่งของที่จะไปทำที่ยุโรป แต่ดูยังไม่ยอมเปิดออฟฟิศเขียนอย่างไรก็ขยอก ขนยาก ที่จริงมันรู้สึก่อิดใจถึงพอกก็เปิน

(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 6)

- (119) คนลับบางคนถูกฝ้อานั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้า จำความได้มาจนข้าพเจ้าบวชเปินสามเณรซังก็ได้ยินต่อมา แลส่วนตัวข้าพเจ้าก็ได้เปินมาบ้าง

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 2)

(วชิรญาณ, 2433: 18)

- (120) แท้จริงวิธีทำหรือเครื่องยาที่ประสมนั้นข้าพเจ้าลองสอบสวนไต่ถามดู ก็เห็นว่าไม่สู้จะผิดแผกแปลกกันไปอย่างไรนัก จะเปินอยู่หน่อยก็เครื่องยานั้นแหละจะมีส่วนมืออย่างไม่ใคร่จะตรงกันได้ บางที่ส่วนนั้นมากไปหน่อย ส่วนนี้น้อยไปนิด แปลกกันเล็กน้อยเท่านั้น

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 50)

(วชิรญาณ, 2433: 602)

ตัวอย่างที่ (118) ถึงตัวอย่างที่ (120) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลี “รู้สึก่อิดใจ” “ถูกฝ้อา” และ “ผิดแผกแปลกกันไป” ตามลำดับ ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’	(คำกริยา, คำคุณศัพท์)
1.2 ความหมายว่า ‘บังเกิด’	(คำกริยา)
1.3 ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’	(คำกริยา)
1.4 ความหมายว่า ‘รู้วิธี’	(คำกริยา, คำคุณศัพท์, คำกริยาวิเศษณ์)
1.5 ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’	(คำกริยาวิเศษณ์)
1.6 ความหมายว่า ‘ได้ที่’	(คำกริยา)

2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

คำว่า “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “เป็น” + หน่วยนาม ₂]	คำว่า “เป็น” เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “เป็น” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น หน่วยนาม₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น 	<ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำสรรพนาม หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำลักษณะนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “<u>เป็น</u>” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

2.1.2 คำว่า “เป็น” สัมพันธกริยาบังมาลา

- อนุพากย์/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂

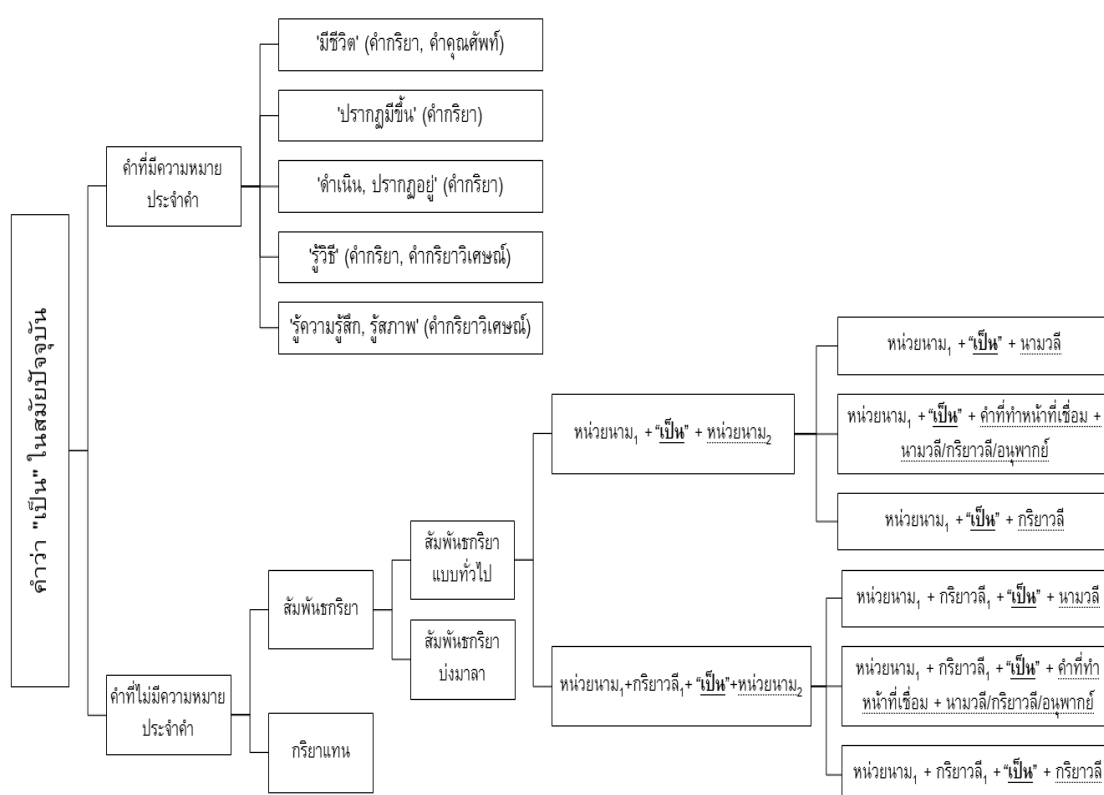
2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ตารางที่ 5.8 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

5.6 คำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9 สิ้นสุดที่ พ.ศ. 2555)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสมัยปัจจุบัน พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ คำว่า “เป็น” ประเภทหลัง พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน

ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของคำว่า “เป็น” แต่ละประเภท ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบันก่อน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.9 แสดงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน

5.6.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในสมัยปัจจุบันพบความหมาย 5 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ ดังนี้

5.6.1.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

จากการเก็บข้อมูลในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยาและหมวดคำคุณศัพท์ ดังนี้

5.6.1.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา

- (1) ลองสังเกตตรงลูกตาของปูและลองแห่ตรงตาปูดู หากว่าลูกตายังกระตุกกระติกอยู่ ก็แสดงว่าปูยังเป็น ๆ อยู่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เป็น ๆ” เป็นคำกริยา หมายถึง ‘มีชีวิต’ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น ๆ” ได้แก่ นามวลี “ปู”

- (2) มิ่งฆ่าน้องสาวทั้งเป็น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “น้องสาว” ในที่นี้ “มิ่งฆ่าน้องสาวทั้งเป็น” หมายถึง ‘มิ่งฆ่าน้องสาวทั้งที่น้องสาวยังมีชีวิต’

- (3) มนุษย์สิ้นทั้งโลกที่ต้องตายเพราะความบาปผิดของตน จึงได้รับการไถ่โทษ และการฟื้นคืนจากความตายก็ยืนยันว่า พระเยซูทรงเป็นพระเจ้า ดังนั้นทุกคนที่เชื่อวางใจในพระองค์จึงไม่ต้องพินาศเพราะบาปอีกต่อไป แต่จะมีชีวิตใหม่เหมือนอย่างที่พระองค์ทรงเป็นขึ้นมาจากความตาย

- (4) เมื่อใดที่สัตว์นรกพลัดตกลงไปในน้ำกรดเย็นเยือกเช่นนั้น ก็จะถูกน้ำกรดเย็นนั้นกัดกินละลาย ร่างสัตว์นรกนั้นเดือดฟูอยู่ชั่วขณะหนึ่งก็สลายตัวไป สัตว์นรกนั้นได้รับความทุกข์ทรมานเจ็บแสบยิ่งนัก แล้วร่างที่สลายตัวไปแล้วนั้นก็กลับฟื้นเป็นขึ้นมาอีก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (3) และตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นขึ้นมา” และ “กลับฟื้นเป็นขึ้นมา” ในที่นี้ หมายถึง ‘มีชีวิตขึ้นมา’ และ ‘กลับฟื้นมีชีวิตขึ้นมา’ ตามลำดับ ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในทั้ง 2 ตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “พระองค์” ซึ่งอ้างถึง พระเยซู และนามวลี “สัตว์นรก”

มีข้อสังเกตว่า คำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) และตัวอย่างที่ (2) มีความหมายแสดงถึงการคงสภาพที่มีชีวิตว่าการที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ส่วนคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (3) และตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” มีความหมายแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพ จากเดิมที่สิ่งมีชีวิตนั้นตายไปแล้ว แต่ได้มีชีวิตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

5.6.1.1.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์

- (5) ถ้ายกคนตายกับยกคนเป็น อะไรจะหนักกว่ากัน
- (6) ในอาหมบราณจีเรียกพิริดูซาไกว่า ตั้งไก่อู เอ็ดไก่อู ตั้งตะไก่อู วิธีการดูซาไก่อูคือเอาไก่อเป็น ๓ ตัววางเรียงบนร้าน บนร้านมีผลไม้ ข้าวสุก อ้อย และเหล้า หมออ่านมนต์บูชายาแสงฟ้า
- (7) เนื้อเต่า เนื้อลัน และเนื้องู ที่เพิ่งถูกฆ่าแหละส่งกลิ่นคาวคลุ้งไปทั่ว เขากระทิง เขาละมั่ง ยังไม่**นับสัตว์เป็น** ๗ เช่น เสือโคร่ง 6 ตัว หมีควาย 3 ตัว หมีหมา 2 ตัวที่ถูกขังไว้ในกรง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (5) ถึงตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เป็น” และ “เป็น ๗” ต่างก็เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง ‘ซึ่ง(ยัง)มีชีวิต’ ทำหน้าที่ขยายคำนาม “คน” “ไก่อู” และ “สัตว์” ตามลำดับ

อนึ่ง คำว่า “เป็น” และ “เป็น ๗” ต่างก็มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ แต่คำว่า “เป็น ๗” มีความหมายเพิ่มเติมว่าเป็นการเน้นย้ำว่า ‘มีชีวิตอยู่จริง ๗’

5.6.1.2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (8) การรักษาในเมืองต้น คุณหมอมจะจ่ายยาปฏิชีวนะ ซึ่งจะนานหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับอาการที่เป็น ถ้ายังไม่หายหรือเป็นมากขึ้น ต้องได้รับการผ่าตัดโดยการส่องกล้อง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่เกิดขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “อาการ” จากตัวอย่างนี้ “อาการที่เป็น” หมายถึง ‘อาการที่เกิด/ปรากฏขึ้น’ ส่วน “เป็นมากขึ้น” หมายถึง ‘เกิด/ปรากฏมากขึ้น’

- (9) ขอให้ระลึกไว้อยู่เสมอว่าความทุกข์ ความสุขเป็นเรื่องที่ธรรมชาติ เพราะมันจะเกิดเอง เป็นเอง หายเอง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” หรือสิ่งที่ปรากฏขึ้น ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “ความทุกข์ ความสุข” ตามลำดับ จากตัวอย่างนี้ “เป็นเอง” หมายถึง ‘ปรากฏขึ้น/มีขึ้นเอง’

5.6.1.3 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาเท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (10) เมื่อหันมามองภาวะทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สิ่งที่เห็นก็คือ นักการเมืองที่เห็นความสำคัญของการช่วงชิงความเป็นใหญ่ มากกว่าที่จะคิดถึงสามัคคี

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ นามวลี “ภาวะทางการเมือง” จากตัวอย่างนี้ “ภาวะทางการเมืองที่เป็นอยู่” หมายถึง ‘ภาวะทางการเมืองที่ดำเนินอยู่’

- (11) คณะกรรมการดำเนินการให้มีการถ่ายทอดแผนกลยุทธ์ลงสู่บุคลากรทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “เป็นไป” ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ได้แก่ นามวลี “การปฏิบัติงาน” จากตัวอย่างนี้ “การปฏิบัติงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน” หมายถึง ‘การปฏิบัติงานที่ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน’

5.6.1.4 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำด้วยกัน ได้แก่ หมวดคำกริยาและหมวดคำกริยาวิเศษณ์ ดังนี้

5.6.1.4.1 คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และเป็นคำกริยา เท่าที่พบ มีเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

- (12) เธอต้องฝึกนั่งสมาธิให้เป็น
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างพหุกริยา “ฝึกนั่งสมาธิให้เป็น” ซึ่งหมายถึง ‘ฝึกนั่งสมาธิให้รู้วิธี’

5.6.1.4.2 คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์

- (13) “หนูคงชอบฟังเพลงมากซินะ อยากเล่นเปียโนเป็นไหมล่ะ”
“หนูเอ่อ หนูอยากเล่นเป็นค่ะ แต่บ้านหนูยากจน ค่าเรียนก็ตั้งแพง แม่คงไม่มีปัญญาส่งหนูเรียนเปียโนหรอกค่ะ”
- (14) เรอยากพูดภาษาเกาหลีเป็นอ่านเป็นค่ะ ถ้าใครมีวิธีการอะไรที่ทำให้เรียนด้วยตนเองได้ ช่วยส่งมาที่อีเมลฉันหน่อยนะคะ
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (13) และตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาวิเศษณ์ หมายถึง ‘อย่างรู้วิธี’ ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “เล่น” “พูด” และ “อ่าน” ตามลำดับ

5.6.1.5 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

จากการเก็บข้อมูลเอกสารในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ เฉพาะที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์เท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (15) แต่ถ้าหักโหมเกินไปจะทำให้ร่างกายรับไม่ไหว ถึงเราจะไม่ใช่มนุษย์
ธรรมดา แต่เราก็เหนื่อยเป็น ล้าเป็น แล้วก็ป่วยเป็น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “เหนื่อย” “ล้า” และ “ป่วย” ในที่นี้ “เหนื่อยเป็น” “ล้าเป็น” และ “ป่วยเป็น” หมายถึง ‘รู้จักเหนื่อย’ ‘รู้จักล้า’ และ ‘รู้จักป่วย’

- (16) เธอนี่จริงๆ เลย หลุดมาจากดาวดวงไหนเนี่ยคุณหนู เธอคิดว่าผู้หญิง หงา
ไม่เป็นหรือไง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “หงา” ในที่นี้ “หงาไม่เป็น” หมายถึง ‘ไม่รู้จักความหงา’

สรุปได้ว่า ในสมัยปัจจุบัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ พบความหมาย 5 ความหมาย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

5.6.2 คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำในสมัยปัจจุบัน พบทั้งที่เป็นสัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

5.6.2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในสมัยปัจจุบันพบว่าพบว่ามี 2 ประเภท ได้แก่ 1) สัมพันธกริยาแบบทั่วไป และ 2) สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่ ดังนี้

5.6.2.1.1 สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

สัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งมีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังระบุงุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้านั้น ในสมัยปัจจุบัน พบว่ามีการปรากฏอยู่ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ดังนี้

5.6.2.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยปัจจุบันพบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้ มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.6.2.1.1.1.1 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยปัจจุบันนี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

(17) ตัวละครไม่เพียงแต่เป็นมนุษย์ได้เท่านั้น อาจเป็นสัตว์ เป็นวิญญาณ เป็นอมมนุษย์ หรือแม้แต่เป็นสิ่งของก็ได้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตัวละคร” กับ นามวลี “มนุษย์” “สัตว์” “วิญญาณ”

“อมมนุษย์” และ “สิ่งของ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตัวละครอยู่ในกลุ่มของมนุษย์ สัตว์ วิญญาณ อมนุษย์ หรือสิ่งของ

- (18) **นารีปราโมทย์เป็นบทเกี่ยวพาราสิ ส่วนพิโรธวาทังเป็นบทตัดพ้อต่อว่า หรือบทแสดงความโกรธ**

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง 2 คู่ความสัมพันธ์ ดังนี้

คู่แรก หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “นารีปราโมทย์” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “บทเกี่ยวพาราสิ” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่านารีปราโมทย์อยู่ในประเภทของบทเกี่ยวพาราสิ

อีกคู่หนึ่ง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “พิโรธวาทัง” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “บทตัดพ้อต่อว่าหรือบทแสดงความโกรธ” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าพิโรธวาทังอยู่ในประเภทของบทตัดพ้อต่อว่าหรือบทแสดงความโกรธ

- (19) **ตัวบ้านนั้นสร้างแบบจีนที่นิยมกันอยู่ คือมีลานกว้างอยู่ตรงกลางก่อนจะถึงตัวตึกใหญ่ และมีตึกเล็กเป็นเรือนบริวารซึ่งล้อมลานกว้างนั้นเอาไว้**

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ตึกเล็ก” กับ นามวลี “เรือนบริวารซึ่งล้อมลานกว้างนั้นเอาไว้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าตึกเล็กมีลักษณะของเรือนบริวารซึ่งล้อมลานกว้างนั้นเอาไว้

- (20) **ฉันไม่กล้ายุ่งกับเขาหรอก เขาเป็นถึงลูกรัฐมนตรีเลยนะ**

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “ถึง” ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “เขา”

กับ นามวลี “ลูกรัฐมนตรี” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเขาอยู่ในกลุ่มของ(คนที่มีความสำคัญถึง)ลูกรัฐมนตรี

- (21) รากฐานของการดำรงชีวิตนั้นอยู่ที่เรื่องชีวิตนี้เอง ส่วนอื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ เช่น อาชีพเป็นเพียงส่วนประกอบให้แก่ชีวิต

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ปรากฏร่วมกับคำบอกความสำคัญ “เพียง” ทำหน้าที่ร่วมกันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “อาชีพ” กับ นามวลี “ส่วนประกอบให้แก่ชีวิต” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าอาชีพอยู่ในกลุ่มของสิ่งที่มี(มีความสำคัญแก่)ส่วนประกอบให้แก่ชีวิต

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

- (22) จากข้อมูลข้างต้นจึงหมายความว่า ตลาดเส้นหมือบแห้งยังไม่มีผู้นำตลาดที่ชัดเจน และแบรนด์ที่มีอยู่ก็ยังไม่เป็นที่คุ้นเคย ivo จึงสบประโກาสนี้ โดยนำอาศัยแบรนด์ที่เป็นที่คุ้นเคยของผู้บริโภคอยู่แล้วจากตลาดบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปเข้ามาต่อยอดทันที

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “แบรนด์” กับ นามวลี “ที่คุ้นเคยของผู้บริโภคอยู่แล้วจากตลาดบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าแบรนด์นี้อยู่ในกลุ่มของแบรนด์ที่ผู้บริโภคคุ้นเคยอยู่แล้วจากตลาดบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป

- (23) เทคนิคนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันนี้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เทคนิคนี้” กับ นามวลี “ที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเทคนิคนี้อยู่ในกลุ่มของเทคนิคที่คนนิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

(24) ผู้หญิงคนนี้เป็นใคร ผมไม่รู้จ๊ะนี่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ผู้หญิงคนนี่” กับ นามวลี “ใคร” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าผู้หญิงคนนี้อยู่ในกลุ่มคนแบบใด ให้ระบุกลุ่มมา

(25) “มีภาพเจนี่ควงฮิมไปพาราคอน”

“ไม่เห็นเลยคะ”

“ความสัมพันธ์กับฮิมเป็นยังไงบ้าง”

“ก็เป็นเพื่อนกันนะคะ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ความสัมพันธ์กับฮิม” กับ นามวลี “ยังไง” (รูปแปรของ “อย่างไร”) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความสัมพันธ์กับฮิมนั้นอยู่ในกลุ่มความสัมพันธ์แบบใด ซึ่งคำตอบที่ระบุว่าอยู่ในกลุ่มของความสัมพันธ์แบบเพื่อน

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

(26) เนื่องจากเราต้องใช้สนามสองในการแข่งขันในอาทิตย์ที่จะถึง ถ้าเกิดเหตุการณ์เหมือนกับอาทิตย์ที่ผ่านมาเราต้องเลื่อนการแข่งขันอีกหรือไม่ เพราะผมดูจากสภาพอากาศแล้วสนามน่าจะยังใช้งานไม่ได้ไปอีกหลายวันเนื่องจากฝนตกเกือบทุกวัน เลยอยากจะออกความคิดเห็นว่า ถ้าเป็นอย่างนี้ ทีมของเราจะลงแข่งในช่วงเช้าได้หรือเปล่า เพราะว่าจะได้ไม่ต้องเลื่อนการแข่งขันไปเป็นอาทิตย์ต่อไปอีก เพื่อที่จะได้ไม่เสียเวลาซ้อมของทีมเรา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ คือ ‘เหตุการณ์’ แต่ไม่ปรากฏรูป กับ นามวลี “อย่างนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

(27) หน้าตาของเขาเป็นแบบนั้นตั้งแต่เกิดเลยใช่ไหม

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ คือ “หน้าตาของเขา” กับ นามวลี “แบบนั้น” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าหน้าตาของเขามีลักษณะของการอ้างถึงหน้าตาในแบบที่คู่สนทนารับรู้ร่วมกันว่ามีลักษณะใด

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน

(28) ที่บ้านเชียง พบลูกบิดที่ทำจากหินคาร์เนเลียนและอาเกต ลูกบิดแก้วเป็น
แท่ง ลูกบิดแก้วเป็นแผ่นกลม ๆ เล็ก ๆ สีส้ม และลูกบิดแก้วสีน้ำเงินอม
ฟ้าอมเขียว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ลูกบิดแก้ว” กับ นามวลี “แท่ง” และ “แผ่นกลม ๆ เล็ก ๆ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าลูกบิดแก้วมีลักษณะของแท่ง และมีลักษณะของแผ่นกลม ๆ เล็ก ๆ

(29) เจมมีเป็นคนแรกที่อนุญาตให้ผมเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับเขาได้อย่าง
ตรงไปตรงมา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (29) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เจมมี” กับ นามวลี “คนแรกที่อนุญาตให้ผมเขียน

เรื่องราวที่เกี่ยวกับเขาได้อย่างตรงไปตรงมา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเจมมีอยู่ใน
กลุ่มของคนแรกที่อนุญาตให้ผมเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับเขาได้อย่างตรงไปตรงมา

- (30) จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเราขณะนี้ประสิทธิภาพคุณภาพงานพิมพ์ของไทย
เราเป็นที่ยอมรับติดในอันดับโลก แต่เราก็ไม่สามารถไปแข่งขันกับจีนได้
เพราะประเทศจีนเป็นที่หนึ่งในระดับเอเชีย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (30) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ประเทศจีน” กับ นามวลี “ที่หนึ่งในระดับเอเชีย”
 (“ที่หนึ่ง” ในที่นี้ น่าจะมาจาก “อันดับหนึ่ง”) ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าประเทศจีนอยู่
ในกลุ่มประเทศอันดับหนึ่งในระดับเอเชีย

- (31) ตัวนี่มเป็นร้อย อัดแน่นอยู่ในลังไม้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ตัวนี่ม” กับ นามวลี “ร้อย ๆ” ตามลำดับ โดยแสดง
ความสัมพันธ์ว่าตัวนี่มอยู่ในกลุ่มของจำนวนร้อย

อนึ่ง คำว่า “ร้อย” สามารถพิจารณาได้ 2 กรณี กรณีแรก “ร้อย” ในที่นี้ อาจจะมาจากร้อย
ตัว” แต่มีการละคำลักษณนาม “ตัว” ไป อีกกรณีหนึ่ง “ร้อย” มีลักษณะที่คล้ายกับคำลักษณนาม
บอกกลุ่มที่เป็นจำนวน เช่น คำลักษณนาม “คู่” หรือ “โหล” ซึ่งบอกกลุ่มของจำนวน 2 หรือ 12
ตามลำดับ (สถาบันภาษาไทย, 2552: 21) ดังนั้น คำว่า “ร้อย” ก็อาจจะมีลักษณะที่คล้ายกับคำ
ลักษณนามที่เป็นคำกลุ่มบอกจำนวนร้อยหรือประมาณร้อยก็ได้

ในสมัยปัจจุบัน นอกจากคำว่า “ร้อย” แล้ว ยังมีคำบอกจำนวนอื่น ๆ ที่สามารถปรากฏ
หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ได้ โดยที่ไม่ต้องปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม ได้แก่ คำบอกจำนวนใน
หลักต่าง ๆ หรือคำบอกจำนวนที่เป็นตัวเลขกลม ๆ เช่น “สิบ” “พัน” “หมื่น” “แสน” หรือ “ล้าน”
จำนวนเหล่านี้ก็จะปรากฏเดี่ยวหรือปรากฏเป็นคำซ้ำก็ได้

5.6.2.1.1.1.2 หน่วยนาม, + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

จากการเก็บข้อมูลในสมัยปัจจุบันพบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ และ 3) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

(32) โรงสีและโรงงานเหล่านี้เป็นของรัฐบาล

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “โรงสีและโรงงานเหล่านี้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของรัฐบาล” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าโรงสีและโรงงานเหล่านี้ อยู่ในความครอบครองของรัฐบาล

(33) ยังมีรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่าง ๆ ที่เป็นของผู้ถูกร้องอีกมาก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “รายการทรัพย์สินและหนี้สินต่าง ๆ” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของผู้ถูกร้อง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่ารายการทรัพย์สินและหนี้สินต่าง ๆ อยู่ในความครอบครองของผู้ถูกร้อง

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

(34) ที่เขาต้องมีสภาพแบบนี้เป็นเพราะอะไร หรือเป็นเพราะเธอไปทำอะไรเขา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ที่เขาต้องมีสภาพแบบนี้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อม

ซึ่งตามด้วยนามวลี “เพราะอะไร” และ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุภาคย์ “เพราะเธอไปทำอะไรเขา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ที่เขาต้องมีสภาพแบบนั้น อยู่ในกลุ่มเหตุผลเรื่องอะไร หรืออยู่ในกลุ่มเหตุผลที่ว่าเธอไปทำอะไรเขา

- (35) การที่ชนกลุ่มน้อยมาอยู่ในขอบเขตแดนของไทย เป็นเพราะอพยพมา
 ไซไหม

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “การที่ชนกลุ่มน้อยมาอยู่ในขอบเขตแดนของไทย” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยกริยาวลี “เพราะอพยพมา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ชนกลุ่มน้อยมาอยู่ในขอบเขตแดนของไทยนั้น อยู่ในกลุ่มเหตุผลที่อพยพมา(ไซไหม)

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี

- (36) ภรรยา 7 ประเภทที่พระพุทธองค์ทรงจำแนกไว้ ได้แก่ ภรรยาที่เป็นเหมือน
เพชรฆาต ภรรยาที่เป็นเหมือนโจร ภรรยาที่เป็นเหมือนนาย ภรรยาที่
เป็นเหมือนแม่ ภรรยาที่เป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว ภรรยาที่เป็นเหมือน
เพื่อน ภรรยาที่เป็นเหมือนทาส

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ภรรยา” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนเพชรฆาต” “เหมือนโจร” “เหมือนนาย” “เหมือนแม่” “เหมือนพี่สาวน้องสาว” “เหมือนเพื่อน” และ “เหมือนทาส” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าบุคคลภรยานั้นมีลักษณะที่ เทียบได้กับบุคคลต่าง ๆ 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเพชรฆาต กลุ่มโจร กลุ่มนาย กลุ่มแม่ กลุ่มพี่สาวน้องสาว กลุ่มเพื่อน และกลุ่มทาส

- (37) ภายหลังบริเวณอ่าวไผ่ก็จะเป็นเสมือนทิวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่ใครจะ
ย่างกรายเข้าไปไม่ได้เลย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “บริเวณอ่าวไผ่นี้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตาม
ด้วยนามวลี “เสมือนทิวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่ใครจะย่างกรายเข้าไปไม่ได้เลย” ตามลำดับ โดย
แสดงความสัมพันธ์ว่าบริเวณอ่าวไผ่มีลักษณะที่เทียบได้กับทิวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่ใครจะย่าง
กรายเข้าไปไม่ได้เลย

5.6.2.1.1.1.3 หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยปัจจุบันนี้ พบเพียงกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์
เป็นหน่วยแก่นเท่านั้น ดังนี้

หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

- (38) ช่วงนี้ เหตุการณ์เป็นปกติ ไม่ต้องซีเรียส

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “เหตุการณ์” กับ กริยาวลี “ปกติ” ตามลำดับ โดย
แสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์มีลักษณะของความปกติ

- (39) ถึงจะอยู่ในบทสนทนาน่ารื่นรมย์แค่ไหน ในใจลึก ๆ ของผมยังเป็นกังวล
เรื่องเธอตลอดเวลา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ในใจลึก ๆ ของผม” กับ กริยาวลี “กังวลเรื่องเธอ
ตลอดเวลา” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าในใจลึก ๆ ของผมมีลักษณะของความกังวล
เรื่องเธอตลอดเวลา

- (40) สูตรกลับบ้านตรงเวลาเพราะกลัวภรรยา ซึ่งเราสามารถแย้งว่า **ข้อความนี้ไม่เป็นจริงเสมอไป** เพราะคนกลับบ้านตรงเวลาบางคนไม่ใช่คนกลัวภรรยา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (40) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม₁ “ข้อความนี้” กับ กริยาวลี “จริงเสมอไป” ตามลำดับ และจากตัวอย่างนี้สัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่” ด้วย ดังนั้น หน่วยหน้าและหน่วยหลัง จึงแสดงความสัมพันธ์ว่าข้อความนี้ไม่มีลักษณะของความจริงเสมอไป

5.6.2.1.1.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂

จากข้อมูลในสมัยปัจจุบันพบว่าหน่วยนาม₂ ในโครงสร้างข้างต้น จะเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นามวลี 2) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุภาคย์ และ 3) กริยาวลี ซึ่งจะทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” ในโครงสร้างนี้ มี 3 โครงสร้างย่อย ดังนี้

5.6.2.1.1.2.1 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี

นามวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยปัจจุบันนี้ มีความหลากหลาย โดยอาจจะเป็นคำนาม/คำนามกับส่วนขยาย เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” เป็นนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นคำสรรพนาม เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน หรือเป็นคำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน ดังตัวอย่าง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย

- (41) ความจริงผู้ที่เคยประสบความยากลำบากจากการต้องโทษมาแล้วน่าจะเข็ดหลาบไม่กล้าจะทำผิดขึ้นอีกเพราะได้รับการลงโทษเป็นบทเรียนมาครั้งหนึ่งแล้ว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ได้รับการลงทะเบียน” กับ นามวลี “บทเรียน” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการลงทะเบียนที่ได้รับมีลักษณะของบทเรียน

- (42) หลังจากนั้นถ้านำข้อมูลไปเขียนเป็นกราฟแสดงค่าทั้งหมด จะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (42) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “นำข้อมูลไปเขียน” กับ นามวลี “กราฟแสดงค่าทั้งหมด” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าข้อมูลซึ่งนำไปเขียนนั้นอยู่ในประเภทของกราฟแสดงค่าทั้งหมด

- (43) Sinclair ผู้อำนวยการของโครงการ **Cobuild** ได้ดำเนินการขยายโครงการดังกล่าวเพื่อให้เป็นคลังข้อมูลภาษาอังกฤษขนาดใหญ่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (43) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี, “ดำเนินการขยายโครงการดังกล่าวเพื่อให้” กับ นามวลี “คลังข้อมูลภาษาอังกฤษขนาดใหญ่” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าโครงการ Cobuild ซึ่งถูกดำเนินการให้ขยายโครงการนั้นก็เพื่อให้มีลักษณะของคลังข้อมูลภาษาอังกฤษขนาดใหญ่

- (44) รถยนต์ขนาดเล็กเรียกว่ารถบี๊กอล์ฟ ขนาดกลางเรียกว่ารถหัวตัด ส่วนใหญ่รถทั้งสองขนาดดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นรถโดยสารที่วิ่งให้บริการไปมาระหว่างชนบทกับในเมือง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม, “รถทั้งสองขนาดดังกล่าว” (ซึ่งอ้างถึง “รถบี๊กอล์ฟ” และ “รถหัวตัด”) และ กริยาวลี, “ถูกนำมาใช้” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “รถโดยสารที่วิ่งให้บริการไปมาระหว่างชนบทกับในเมือง” หน่วยหน้ากับหน่วยหลังแสดง

ความสัมพันธ์วาระถกข้อพิพาทและรถหัวตัดถูกนำมาใช้ให้มีลักษณะของรถโดยสารที่วิ่งให้บริการไปมาระหว่างชนบทกับในเมือง

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”

(45) ในกรณีที่ขอรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน ต้องเป็นที่ดินซึ่งได้แบ่งแยกแล้วออก
โฉนดที่ดินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (45) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แบ่งแยกแล้วออกโฉนดที่ดิน” กับ นามวลี “ที่เรียบร้อยแล้ว” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการแบ่งแยกที่ดินแล้วออกโฉนดที่ดินมีลักษณะของความเรียบร้อยแล้ว

(46) จำปาหลวงนั้น เวลาเมื่อดอกตกๆ จะส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายทั่วบริเวณ
ใกล้เคียงเป็นที่ชื่นใจยิ่งนัก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (46) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “จำปาหลวงนั้น” และ กริยาวลี₁ “ส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายทั่วบริเวณใกล้เคียง” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ที่ชื่นใจยิ่งนัก” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าดอกจำปาหลวงซึ่งส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายทั่วบริเวณมีลักษณะของความชื่นใจยิ่งนัก

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม

(47) ความสิ้นสะท้อนของแผ่นดิน เขาเรียกเป็นอะไร ริกเตอร์ไซ้ใหม่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (47) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เรียก(ความสิ้นสะท้อนของแผ่นดิน)” กับ นามวลี “อะไร” โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเรียกความสิ้นสะท้อนของแผ่นดินอยู่ในกลุ่มของมาตราวัดอะไร ให้ระบุมา มาตราวัดดังกล่าวก็คือ “ริกเตอร์”

(48) “น้ำดอกไม้คะ แล้วหมวยจะเล่นเป็นใครล่ะ”

“อ้าว” น้ำดอกไม้ทำตาระยิบ “ก็เล่นเป็นตัวละครตามบทสิ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (48) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “หมวย” และ กริยาวลี₁ “เล่น” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ใคร” ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์หมวยซึ่งไปเล่นละครนั้น จะมีลักษณะของตัวละครใด ให้ระบุมา จากคำตอบในตัวอย่างข้างต้น ก็ระบุว่ามีลักษณะของตัวละครที่ดำเนินไปตามบท

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน

(49) นักวิทยาศาสตร์ทั่วโลกและองค์การสหประชาชาติได้คาดคะเนว่าผลร้ายจากกรีนเฮาส์เอฟเฟกต์จะเกิดขึ้นในเวลาไม่เกินศตวรรษหน้าโดยอุณหภูมิของโลกอาจสูงขึ้นโดยเฉลี่ย ๒-๔ เซลเซียส ระดับน้ำทะเลอาจสูงขึ้น ๒๐ เซนติเมตร - ๑ เมตร และถ้าปล่อยปละละเลยโลกให้เป็นอย่างนี้ก็จะถึงจุดวิกฤตของโลกได้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (49) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ คือ “ปล่อยปละละเลยโลกให้” กับ นามวลี “อย่างนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าโลกซึ่งถูกปล่อยปละละเลยนั้น มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

(50) ผมจะแก้ไขสูตรเป็นดังนี้ครับ

{colA} C

{colB} MACD()

{colC} MACD()>0

{filter} colC

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (50) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แก้ไขสูตร” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าสูตรซึ่งได้รับการแก้ไขแล้ว มีลักษณะของการอ้างถึงข้อความซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป (หมายถึง ข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ตามหลังประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน

(51) กรมอุทยานฯ ได้ศึกษาข้อมูลของนกอพยพและนกประจำถิ่นจำนวน 10 ชนิด

ใน 76 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อติดตามเส้นทางการอพยพ จำนวนประชากร แหล่งอาศัย และพื้นที่แหล่งทำรังวางไข่ของนกที่ทำรังเป็นกลุ่ม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างนกอพยพกับการระบาดของไข้หวัดนก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (51) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ทำรัง” กับ นามวลี “กลุ่ม” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการทำรังมีลักษณะของกลุ่ม

(52) ชาวเกาหลีใต้จำนวนมากเดินทางไปไต้หวันโดยดีผู้นำเป็นครั้งสุดท้ายที่เมืองกิมแฮ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (52) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เดินทางไปไต้หวันโดยดีผู้นำ” กับ นามวลี “ครั้ง

สุดท้าย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการเดินทางไปไว้อาลัยดีดีผู้นำมีลักษณะของ ครั้งสุดท้าย

- (53) บางครั้งจะมีผู้นำปัญหาบางปัญหาเข้าไปถามพระพุทธรองค์ โดยที่ปัญหา เหล่านั้นจะมีนักคิดในอินเดียสมัยนั้นแสดงความเห็นขัดแย้งกันเป็นหลาย ทาง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (53) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “แสดงความเห็นขัดแย้งกัน” กับ นามวลี “หลายทาง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการแสดงความเห็นขัดแย้งกันมีลักษณะของหลายทาง

5.6.2.1.1.2.2 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี

จากการเก็บข้อมูลในสมัยปัจจุบันพบว่า คำที่ทำหน้าที่เชื่อมที่ปรากฏในโครงสร้าง ดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ 1) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ และ 2) คำที่ทำหน้าที่ เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี

- (54) ผู้ที่อยากทำธุรกิจเป็นของตัวเอง แต่มีเงินไม่มาก ให้ฟังทางนี้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (54) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธ์กริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “อยากทำธุรกิจ” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วย นามวลี “ของตัวเอง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าธุรกิจที่ผู้นั้นอยากทำนั้น อยู่ในความ ครอบครองของผู้นั้นเอง

- (55) คณะกรรมการหมู่บ้านได้ยกศาลาวัดให้เป็นของโรงเรียน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (55) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ยกศาลาวัดให้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “ของโรงเรียน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าศาลาวัดที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ยกให้ อยู่ในความครอบครองของโรงเรียน

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี

(56) ขณะเดียวกันในเวลากลางคืน แสงสว่างจากดวงโคมภายใน จะเปลี่ยนให้

ช่องแสงนี้เป็นเสมือนโคมไฟขนาดใหญ่ที่ส่องสว่างออกไปภายนอก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (56) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “เปลี่ยนให้ช่องแสงนี้” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เสมือนโคมไฟขนาดใหญ่ที่ส่องสว่างออกไปภายนอก” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าช่องแสงซึ่งเปลี่ยนไป(เพราะได้รับแสงสว่างจากดวงโคมภายใน)นั้น มีลักษณะที่เทียบได้กับโคมไฟขนาดใหญ่ที่ส่องสว่างออกไปภายนอก

(57) ก่อนที่เธอจะความจำเสื่อม เธอพูดจาฉะฉานมาก แต่หลังจากความจำเสื่อม

ก็พูดจาเป็นเหมือนผู้ชาย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (57) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “พูดจา” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี “เหมือนผู้ชาย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการพูดจาของเธอมีลักษณะที่เทียบได้กับการพูดจาของผู้ชาย

5.6.2.1.1.2.3 หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี

กริยาวลีในโครงสร้างดังกล่าวในสมัยปัจจุบันนี้ พบเพียงกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นเท่านั้น ดังนี้

หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแทน

(58) วันนี้คุณสวยเป็นพิเศษกว่าใคร

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (58) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “สวย กับ กริยาวลี “พิเศษ” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความสวยมีลักษณะของความพิเศษกว่าใคร

(59) ผู้ตายหีบไม้ไผ่ดีจําเลย ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันเป็นขุลมุน ในที่สุดจําเลยก็ใช้มีดแทงผู้ตายไป 1 ที

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (59) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “ต่อสู้กัน” กับ กริยาวลี “ขุลมุน” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการต่อสู้กันมีลักษณะของความขุลมุน

(60) บางคนคิดว่าหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องการเมืองอีกแล้วหรือ เพราะเห็นมีคำว่าปูรวมอยู่ด้วย อย่าเข้าใจอย่างนั้นเด็ดขาด

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (60) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₁ “อย่าเข้าใจอย่างนั้น” กับ กริยาวลี “เด็ดขาด” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการห้ามว่าไม่ให้เข้าใจอย่างนั้น มีลักษณะของความเด็ดขาด

5.6.2.1.2 สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่

ตัวอย่างของสัมพันธกริยา “เป็น” อีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” ที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาเชื่อแน่ ในสมัยปัจจุบัน มีดังนี้

(61) ต้องบอกว่าอ่านเรื่องราวของครอบครัวนี้ที่ไร ฉันเป็นต้องยิ้มตามทุกที สัมผัสได้ ถึงความความรักและอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (61) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า กับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “อ่านเรื่องราวของครอบครัวนี้ที่ไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ต้องยิ้มตามทุกที” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยค เงื่อนไขว่าเมื่ออ่านเรื่องราวของครอบครัวนี้ที่ไร ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่ฉันต้องยิ้มเกิดขึ้น ตามมาทุกที และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยการยิ้มจะเกิดขึ้นเสมอ หากมี เหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

(62) พวกนั้นเข้าสนามกอล์ฟเมื่อไร เป็นต้องไม่ยอมแพ้ซึ่งกันและกัน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (62) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า กับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “พวกนั้นเข้าสนามกอล์ฟเมื่อไร” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ต้องไม่ยอมแพ้ซึ่งกันและกัน” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ใน ประโยคเงื่อนไขว่าเมื่อพวกนั้นเข้าสนามกอล์ฟเมื่อไร ก็จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(พวกนั้น) ต้องไม่ยอมแพ้ซึ่งกันและกันเกิดขึ้น และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลาเชื่อแน้อยู่ด้วยว่าไม่ยอม แพ้กันจะปรากฏเสมอ หากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

(63) เขาชอบทำตัวเป็นนักแสดงอันธพาล ประเภทตีหัวหมา ด่าแม่ชาวบ้าน โดยเฉพาะ

ตอนที่เขาเมา ถ้ามีอะไรขวางหน้าเป็นถูกเตะ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (63) สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้า กับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ อนุพากย์₁ “ถ้ามีอะไรขวางหน้า” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี₂ “ถูกเตะ” สัมพันธกริยา “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ในประโยคเงื่อนไขว่าถ้ามีอะไรขวางหน้า ก็ จะมีลักษณะของเหตุการณ์ที่(สิ่งนั้น)ถูกเตะเกิดขึ้นตามมา และสัมพันธกริยา “เป็น” ยังบ่งมาลา เชื่อแน้อยู่ด้วยการเตะจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน หากมีเหตุการณ์ในอนุพากย์₁เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ในสมัยปัจจุบัน สัมพันธกริยา “เป็น” มีหน้าที่หลัก 2 หน้าที่

หน้าที่แรก คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภทหรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏ

ในโครงสร้างใหญ่ ๆ 2 โครงสร้าง ได้แก่ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] และ [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

อีกหน้าที่หนึ่ง คือ การแสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาเชื่อแน่

5.6.2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ในสมัยปัจจุบัน พบคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำอีกประเภทหนึ่งด้วย ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ซึ่งหมายถึง คำกริยา “เป็น” ที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน ดังตัวอย่าง

- (64) เราไม่ได้คิดไปเองนะ ช่วงนี้ผู้ติดเชื่อป่วยกันเยอะจริงๆ แถมอาการบางอย่างจะเป็นอาการที่หมอหรือคนอื่นไม่เข้าใจ มันคือ อาการ "คัน" เพราะมันดูเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนทั่วไป แต่มันทรมาณนะ เราคันยิบ ๆ ๆ ๆ ไปทั้งตัว ตอนแรกเราก็นึกว่าเราเป็นคนเดียว ปรากฏว่าพอเขียนในไดอารี่ เพื่อนโทรมาคุยเต็มเลยว่าเป็นเหมือนกัน แกไขไม่ได้เหมือนกัน เลยอุุ่นใจขึ้นมาคิดหนึ่งว่ามีเพื่อนร่วมชะตากรรม
- (65) คอมพิวเตอร์ของผมติดไวรัสเมื่อเดือนก่อน ทำให้เปิดติดบ้างไม่ติดบ้าง ผมก็เลยส่งซ่อม นี่เอากลับมาใช้ได้ไม่ถึงเดือน ก็เป็นอีกแล้ว
- (66) คนท้องส่วนใหญ่จะ**อารมณ์เสีย** **หวาดระแวง** และ**หงุดหงิดง่าย** แล้วเธอละ เป็นบ้างหรือเปล่า
- (67) สมศักดิ์ปวดหลัง**เรื้อรังมานาน** ภรรยาของเขาเป็น แต่ก็ไม่ยอมไปหาหมอทั้งคู่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (64) ถึงตัวอย่างที่ (67) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลี “คันยิบ ๆ ๆ ๆ ไปทั้งตัว” “เปิดติดบ้างไม่ติดบ้าง” “อารมณ์เสีย หวาดระแวง และหงุดหงิดง่าย” และ “ปวดหลังเรื้อรังมานาน” ตามลำดับ ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบันสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

1.1 ความหมายว่า ‘มีชีวิต’	(คำกริยา, คำคุณศัพท์)
1.2 ความหมายว่า ‘บังเกิด’	(คำกริยา)
1.3 ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’	(คำกริยา)
1.4 ความหมายว่า ‘รู้วิธี’	(คำกริยา, คำกริยาวิเศษณ์)
1.5 ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’	(คำกริยาวิเศษณ์)

2. คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

2.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

2.1.1 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาเดี่ยว [หน่วยนาม ₁ + “เป็น” + หน่วยนาม ₂]	สัมพันธกริยา “เป็น” เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “เป็น” + หน่วยนาม ₂]
<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่” • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำสรรพนาม • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี <ul style="list-style-type: none"> • หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

2.1.2 คำว่า “เป็น” สัมพันธกริยาบังมาลา

- อนุพากย์/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂

2.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

ตารางที่ 5.9 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ในสมัยปัจจุบัน

5.7 สรุปลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ที่กล่าวไปในหัวข้อก่อนหน้าเป็นการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ให้เห็นแต่ละช่วงสมัยว่ามีรายละเอียดอย่างไรบ้าง แต่ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำคำว่า “เป็น” ในทุกสมัยมากล่าวรวมกัน โดยจะนำมาสรุปในตารางเพื่อ จะให้เห็นภาพรวมว่าคำว่า “เป็น” ในแต่ละช่วงสมัยมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

การสรุปให้เห็นภาพรวมในแต่ละสมัยนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มสรุปให้เห็นจากประเภทใหญ่ ๆ ของคำว่า “เป็น” ก่อน แล้วค่อยไปสู่ประเภทย่อย ๆ ดังนี้

- การปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย
- การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย
- การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในแต่ละช่วงสมัย
- การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในแต่ละช่วงสมัย

5.7.1 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย

ประเภทของ คำว่า “เป็น”	ช่วงสมัย	สุโขทัย	อยุธยา- ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
คำที่มีความหมายประจำคำ		✓	✓	✓	✓	✓	✓
คำที่ไม่มีความหมายประจำคำ							
• สัมพันธกริยา		✓	✓	✓	✓	✓	✓
• กริยาแทน					✓	✓	✓

ตารางที่ 5.10 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำและคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำที่เป็นสัมพันธกริยานั้นปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และยังปรากฏมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำที่เป็นกริยาแทนนั้น ปรากฏครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ในบรรดาคำว่า “เป็น” ทั้งหมดข้างต้น มีเพียงคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนเท่านั้น ที่ไม่ได้มีความซับซ้อนในด้านการปรากฏ ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำและคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยานั้น จะมีรูปแบบการปรากฏที่ซับซ้อนมาก ดังนั้น จึงนำมาสรุปแยกให้เห็นในตารางต่อ ๆ ไป

5.7.2 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย

ความหมาย	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
‘มีชีวิต’	✓	✓	✓	✓	✓	✓
‘บังเกิด’			✓	✓	✓	✓
‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’				✓	✓	✓
‘รู้วิธี’				✓	✓	✓
‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’					✓	✓
‘ได้ที่’					✓	
จำนวนความหมาย	1	1	2	4	6	5

ตารางที่ 5.11 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำมีแนวโน้มจะมีความหมายเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยาถึงสมัยธนบุรีนั้น มีเพียง 1 ความหมาย หลังจากนั้น จำนวนความหมายก็เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ที่มีจำนวนความหมายมากถึง 6 ความหมาย แต่เมื่อมาถึงปัจจุบันความหมาย “ได้ที่” ได้สูญไป จึงลดลงเหลือเพียง 5 ความหมาย

นอกจากนี้ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละสมัยสามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ความหมาย	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา- ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
'มีชีวิต'	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์
'บังเกิด'			คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา
'ดำเนิน, ปรากฏอยู่'				คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา
'รู้วิธี'				คำกริยาวิเศษณ์	คำกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำคุณศัพท์	คำกริยา คำกริยาวิเศษณ์
'รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ'					คำกริยาวิเศษณ์	คำกริยาวิเศษณ์
'ได้ที่'					คำกริยา	

ตารางที่ 5.12 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในหมวดคำต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านหมวดคำ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘รู้วิธี’ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ สามารถปรากฏได้ในหมวดคำที่หลากหลายขึ้น จากเดิมที่ในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาถึงสมัยธนบุรี สามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยาได้หมวดคำเดียว แต่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา สามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์ได้ด้วย

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ มีการเปลี่ยนแปลงด้านหมวดคำ คือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 เท่าที่พบในข้อมูล คือ สามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยาวิเศษณ์ได้หมวดคำเดียว พอมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 สามารถปรากฏได้ถึง 3 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา หมวดคำกริยาวิเศษณ์ และหมวดคำคุณศัพท์ แต่ในสมัยปัจจุบันปรากฏได้เพียง 2 หมวดคำเท่านั้น คือ หมวดคำกริยา และหมวดคำกริยาวิเศษณ์

5.7.3 การปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาในแต่ละช่วงสมัย

ประเภทของสัมพันธกริยา “เป็น”	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา- ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
สัมพันธกริยาแบบทั่วไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อนั้น					✓	✓

ตารางที่ 5.13 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปพบตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อนั้น พบครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 และในปัจจุบันก็ยังพบสัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทนี้อยู่

สัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 ประเภทนี้ มีความซับซ้อนด้านโครงสร้างแตกต่างกัน สัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทหลังไม่มีความซับซ้อน เนื่องจากปรากฏในโครงสร้างเดี่ยว คือ [อนุภาคย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂] แต่สัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทแรกมีความซับซ้อนมาก ผู้วิจัยจึงจะแยกสรุปให้เห็นในหัวข้อต่อไป

5.7.4 การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในแต่ละช่วงสมัย

การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในแต่ละช่วงสมัยนี้ ผู้วิจัยจะแยกนำเสนอออกเป็น 3 ตาราง ได้แก่ 1) การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งเป็นกริยาเดี่ยวในแต่ละช่วงสมัย 2) การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยาในแต่ละช่วงสมัย และ 3) การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลังในแต่ละช่วงสมัย ซึ่งเป็นการนำผลการศึกษาซึ่งได้จากการปรากฏใน 2 ตารางแรกมาสรุปรวมเป็นอีกตารางหนึ่ง

5.7.4.1 การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งเป็นกริยาเดียวในแต่ละ ช่วงสมัย

โครงสร้างของ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดียว	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลี]						
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]		✓	✓	✓	✓	
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”]		✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]		✓	✓	✓	✓	
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำสรรพนาม]		✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำกลุ่มคำที่แสดงการอ้างถึงสิ่งที่มีร่วมกัน]			✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพยางค์]						
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี]		✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยวลี/อนุพยางค์]		✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยวลี/อนุพยางค์]			✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยวลี]						
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยวลีที่มีคำกริยาคูณฑัพพ์เป็นหน่วยแก่น]		✓ ¹	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคูณฑัพพ์เป็นหน่วยแก่น]		✓	✓	✓	✓	
จำนวนรวม	2	10	12	12	12	9

ตารางที่ 5.14 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป
ซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดียวในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดียวนั้น
ในสมัยสุโขทัยมีเพียง 2 โครงสร้าง และเพิ่มเป็น 10 โครงสร้างในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี เมื่อมาถึง
ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8 ก็ปรากฏให้เห็นมากถึง 12 โครงสร้าง แต่เมื่อมาถึงสมัย
ปัจจุบันลดลงเหลือเพียง 9 โครงสร้าง

¹ จากนี้ไป เครื่องหมาย ✓ ซึ่งปรากฏในตาราง หมายถึง ไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏโดยทั่วไปหรือไม่ใช่
ไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในช่วงสมัยนั้น ๆ

5.7.4.2 การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยาในแต่ละช่วงสมัย

โครงสร้างของ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลี]						
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]		✓	✓	✓	✓	
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”]			✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]		✓	✓	✓	✓	
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำสรรพนาม]	✓			✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำ/กลุ่มคำที่แสดงการอ้างถึงสิ่งที่มีรับรู้ร่วมกัน]			✓		✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]						
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี]			✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]				✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลี]						
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]				✓	✓	
จำนวนรวม	4	5	8	10	11	8

ตารางที่ 5.15 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป
ซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยาในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยานั้น ในสมัยสุโขทัยมีเพียง 4 โครงสร้าง จากนั้นตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 โครงสร้างก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จาก 5 โครงสร้าง ไปจนถึง 11 โครงสร้าง แต่พอมาถึงสมัยปัจจุบัน โครงสร้างก็เหลือเพียง 8 โครงสร้าง

5.7.4.3 การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลังในแต่ละช่วงสมัย

ตารางที่ 5.16 ซึ่งจะนำเสนอต่อไปนี้เป็นผลการนำผลการศึกษาที่ได้จากตารางที่ 5.14 และตารางที่ 5.15 มากล่าวถึงรวมกัน โดยจะมุ่งความสนใจไปที่หน่วยที่อยู่ในตำแหน่งหลังคำว่า “เป็น” เท่านั้น ดังนี้

การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยาแบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลัง (หน่วยนาม ₂)	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[“เป็น” + นามวลี]						
· [“เป็น” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]		✓	✓	✓	✓	
· [“เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”]		✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]		✓	✓	✓	✓	
· [“เป็น” + คำสรรพนาม]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + คำ/กลุ่มคำที่แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน]			✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
[“เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]						
· [“เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี]		✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]		✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]			✓	✓	✓	✓
[“เป็น” + กริยาวลี]						
· [“เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [“เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]		✓	✓	✓	✓	
จำนวนรวม	4	10	12	12	12	9

ตารางที่ 5.16 แสดงการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยที่ตามหลังในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าในสมัยสุโขทัย หน่วยที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปได้นั้น มีเพียง 4 ลักษณะ ในสมัยสุโขทัย และเพิ่มขึ้นเป็น 10 ลักษณะในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี จากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8 ก็เพิ่มขึ้นเป็น 12 ลักษณะ แต่เมื่อมาถึงสมัยปัจจุบันลดลงเหลือเพียง 9 ลักษณะ

สรุปได้ว่า การปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปนั้น จะมีโครงสร้างที่ไม่หลากหลายในสมัยสุโขทัย แต่พอมาถึงในสมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 ก็เห็นว่าโครงสร้างมีความหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่เมื่อมาถึงปัจจุบัน บางโครงสร้างก็ได้สูญไป ซึ่งทำให้มีความหลากหลายน้อยลงเมื่อเทียบกับสมัยก่อนหน้า

ผลการวิเคราะห์ที่กล่าวไปทั้งหมดในส่วนนี้ เป็นการสรุปให้เห็นถึงภาพรวมของคำว่า “เป็น” ซึ่งได้จากข้อมูลภาษาที่ปรากฏจริงในช่วงสมัยต่าง ๆ และในบทต่อไปนั้น ผู้วิจัยก็จะนำข้อมูลภาษาเหล่านี้มาใช้ร่วมกับกรอบการวิเคราะห์หรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาอธิบายเรื่อง “พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย” ว่ามีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่เส้นทาง แต่ละเส้นทางมีลักษณะอย่างไร และสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น มีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ประเภทใด ความหมายใด หรือในโครงสร้างใด

บทที่ 6

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย โดยนำข้อมูลภาษาที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 5 เรื่อง “ลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน” มาพิจารณาร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ อันได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย (semantic change)
- การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization)
- แบบลักษณะภาษา (typology) ของสัมพันธกริยา
- การกลายเป็นคำใหม่ (lexicalization)

สาเหตุที่ต้องใช้แนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายเช่นนี้ เนื่องจากพัฒนาการของคำว่า “เป็น” นั้นมีความซับซ้อนและไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้

การนำเสนอซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปนี้จะมีการนำแนวคิดทฤษฎีข้างต้นมาใช้ในการอธิบายการพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่

6.1 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ (อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย)

6.2 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา (อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์และแบบลักษณะภาษาของสัมพันธกริยา)

6.3 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน (อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์)

6.4 ภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นเข้าด้วยกัน

6.5 พัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ (อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำใหม่)

การนำเสนอในแต่ละหัวข้อนั้น มีรายละเอียดดังนี้

6.1 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำที่จะกล่าวถึงในหัวข้อนี้ จะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ พัฒนาการด้านความหมาย พัฒนาการด้านปริบทการปรากฏ และ พัฒนาการด้านไวยากรณ์ ดังนี้

6.1.1 พัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

การศึกษาเรื่องพัฒนาการด้านความหมาย จะทำให้เข้าใจว่าการที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำมีความหมายที่หลากหลายได้นั้น เกิดขึ้นโดยผ่านการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบใดบ้าง และยังทำให้ทราบว่าความหมายใดน่าจะเกิดขึ้นก่อน ความหมายใดน่าจะเกิดขึ้นทีหลัง

พัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนี้ จะกล่าวถึง 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบแคบเข้าและแบบกว้างออก 2) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยและแบบอุปลักษณะ และ 3) ภาพรวมของพัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ดังนี้

6.1.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบแคบเข้าและแบบกว้างออก

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบแคบเข้า (narrowing) ในที่นี้ หมายถึง คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีหลายความหมาย ต่อมาเปลี่ยนไปเป็นมีความหมายน้อยลง (Campbell, 1999: 257; ดุษฎีพร ชานีโรตศานต์, 2526: 45)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบกว้างออก (widening) ในที่นี้ หมายถึง คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเดียวหรือมีไม่กี่ความหมาย ต่อมาเปลี่ยนเป็นมีความหมายมากขึ้น (Campbell, 1999: 256; ดุษฎีพร ชานีโรตศานต์, 2526: 48)

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 5 ว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ มีจำนวนความหมายทั้งสิ้น 6 ความหมาย ได้แก่

- 1) ความหมายว่า ‘มีชีวิต’
- 2) ความหมายว่า ‘บังเกิด’
- 3) ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’
- 4) ความหมายว่า ‘รู้วิธี’
- 5) ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’
- 6) ความหมายว่า ‘ได้ที่’

ความหมายทั้ง 6 ความหมายนี้ ไม่ได้ปรากฏพร้อมกันในทุกสมัย แต่ละความหมายมีการปรากฏในช่วงสมัยต่าง ๆ ดังจะสรุปให้เห็นอีกครั้งในตารางต่อไปนี้

ความหมาย	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา- ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
‘มีชีวิต’	✓	✓	✓	✓	✓	✓
‘บังเกิด’			✓	✓	✓	✓
‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’				✓	✓	✓
‘รู้วิธี’				✓	✓	✓
‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’					✓	✓
‘ได้ที่’					✓	
จำนวนความหมาย	1	1	2	4	6	5

ตารางที่ 6.1 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำค่า ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นความหมายที่ปรากฏก่อน คือ ในสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยาถึงธนบุรี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 ปรากฏความหมายว่า ‘บังเกิด’ เพิ่มเติมขึ้นมา จากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ปรากฏอีก 2 ความหมายเพิ่มเติม ได้แก่ ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘รู้วิธี’ ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ก็ปรากฏความหมายเพิ่มเติมขึ้นมาอีก 2 ความหมาย ได้แก่ ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’ แต่เมื่อมาถึงสมัยปัจจุบันความหมายได้ลดลงไป 1 ความหมาย เพราะความหมายว่า และ ‘ได้ที่’ ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบันแล้ว

การที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ได้สูญหายไปจากสมัยปัจจุบันนั้น ทำให้จำนวนความหมายของคำว่า “เป็น” มีจำนวนน้อยกว่าสมัยก่อนหน้า ก็สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ซึ่งเคยปรากฏในอดีต แต่ไม่ปรากฏในปัจจุบันแล้วนั้น ได้แก่

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (1) คราวที่จะปลูกครั้ง¹ เขาใช้ปลูกในเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ครั้ง เป็นเต็มที่ ครอบรานตัดกิ่งไม้ที่ครั้งจับลงมาแลเก็บรวบรวมไว้ ซื่อขาย แลใช้ ย้อมผ้าไหมได้ทุกอย่าง ... ตัวครั้งที่อยู่ในพรรณก็ออกไตติดอยู่ตามกิ่งไม้ แลเห็นเป็นฝอยขาวตลอดไปทุกกิ่ง เพราะครั้งออกจับตามกิ่ง ถ้าตัวครั้ง ออกจับตามกิ่งไม้เช่นนี้ปะนใช้ได้

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 5-6)

(วชิรญาณ, 2434: 52, 64-65)

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (1) เป็นคำกริยาเช่นกัน มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ซึ่งแสดงถึง ‘การดำรงชีวิตมาจนมีลักษณะที่พอดี/บริบูรณ์’ คำว่า “เป็น” นี้ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ใช่แล้วในสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) และไม่พบในตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบันที่ผู้วิจัยเก็บมาเป็นตัวอย่างด้วย

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529: 18) ได้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ นี้ ยังคงปรากฏใช้อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2529 เช่น แหนมเป็นหรือยัง ข้าวหมากเป็นแล้ว ปลาแล้วยังไม่เป็น

จากตัวอย่างที่ปรากฏในงานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529) แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘ได้ที่’ ยังคงปรากฏใช้เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) ผู้ใช้ภาษาจำนวนหนึ่งเห็นว่าไม่ใช่แล้วหรือฟังแปลก

ส่วนการที่คำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาถึงธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 มีจำนวนความหมายมากขึ้น

¹ “ปลูกครั้ง” ในที่นี้ น่าจะหมายถึง ‘เลี้ยงตัวครั้ง’

เรื่อย ๆ หรือมีความหมายใหม่เพิ่มเติมขึ้นมาจากสมัยก่อนหน้าแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบกว้างออก

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนั้น พบว่าการที่มีความหมายเพิ่มมากขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบกว้างออกนั้น เป็นเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัย (metonymy) และอุปลักษณ์ (metaphor) ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

6.1.1.2 การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยและอุปลักษณ์

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัย

นามนัย ในงานวิจัยนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ โดยการขยายความหมายไปสู่สิ่งที่อยู่ใกล้ชิดกัน (contiguity) เช่น สิ่งที่อยู่ติดกัน หรือสิ่งที่อยู่แวดล้อม การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นนามนัยนี้ โดยมากมักจะเกี่ยวข้องกับการใกล้ชิดกันของสรรพสิ่งในโลกแห่งความเป็นจริง (Campbell, 1999: 259; Campbell และ Mixco, 2007: 122-123) ดังตัวอย่าง

- ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า คำว่า “ceace” มีความหมายว่า ‘ชากรรไกร’ > ในภาษาอังกฤษสมัยใหม่ คำว่า “cheek” มีความหมายว่า ‘แก้ม’ (Campbell, 1999: 259)
- ในภาษาละติน คำว่า “cathedra” มีความหมายว่า ‘บ้นท้าย’ > ในภาษาสเปน คำว่า “cadera” มีความหมายว่า ‘สะโพก’ (Campbell, 1999: 259)

นอกจากนี้ นามนัยที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ยังหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำที่อาจมีสาเหตุมาจากการที่หน่วยทางภาษาปรากฏใกล้ชิดกัน ปรากฏติดกัน หรือปรากฏต่อเนื่องกันในประโยคหนึ่ง จากนั้นความหมายของหน่วยทางภาษาหนึ่งได้ส่งผลให้หน่วยทางภาษาอีกหน่วยหนึ่งมีความหมายเปลี่ยนแปลงไป Hopper และ Traugott (2003: 87-89) เรียกกระบวนการดังกล่าวว่า “กระบวนการนามนัย” ดังตัวอย่าง

• be going [to visit Bill]
[be going to] visit Bill

(Hopper และ Traugott, 2003: 69, 93)

การที่คำว่า “go” ซึ่งมีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ปรากฏร่วมกับคำว่า “to” ซึ่งแสดง วัตถุประสงค์นั้น ทำให้เกิดการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) เป็น “be going to” ซึ่งเป็นคำช่วยกริยา บ่งอนาคตกาล¹ ในกรณีนี้ Hopper และ Traugott (2003: 89) กล่าวว่า หากคำว่า “go” ปรากฏ ลำพัง หรือไม่ได้ปรากฏร่วมกับคำว่า “to” ก็จะไม่สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เพราะคำ ว่า “to” มีอิทธิพลสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับคำว่า “go” หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การที่คำว่า “go” และ “to” ปรากฏติดกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายขึ้น²

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณ์

อุปลักษณ์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำที่เกิดจาก ความเข้าใจหรือประสบการณ์ที่เรามองสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่นว่ามีความคล้ายกันในบางประการ จึง ทำให้เกิดการขยายความหมายออกไปได้ และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบ อุปลักษณ์ขึ้นแล้ว ความหมายเก่าและความหมายใหม่จะต้องมีความหมายบางอย่างที่ร่วมกัน (Campbell, 1999: 258; Campbell และ Mixco, 2007: 121-122) ดังตัวอย่าง

- ในภาษาละติน คำว่า “folia” มีความหมายว่า ‘ใบไม้หลายใบ’ > ในภาษาฝรั่งเศส คำว่า “feuille” มีความหมายว่า ‘ใบไม้, แผ่นกระดาษ’ (Campbell, 1999: 258) (มีความหมาย แสดงลักษณะที่เป็น ‘ใบ’ ร่วมกัน)
- ในภาษาละติน คำว่า “pensāre” มีความหมายว่า ‘ซังน้ำหนักร’ > ในภาษาสเปน คำว่า “pensar” มีความหมายว่า ‘คิด’ (ในที่นี้คือ ‘ซังน้ำหนักรด้านจิตใจ’) (Mixco, 2007: 121) (มีความหมายแสดงการ ‘ซัง’ ร่วมกัน)

¹ การแสดงวัตถุประสงค์ที่จะทำสิ่งหนึ่ง สามารถแนะนำความหมายได้ว่า จะมีการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคตขึ้น

² Hopper และ Traugott (2003: 69) กล่าวว่า กระบวนการนามนัยซึ่งสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ใหม่ เป็นหนึ่งในกลไกหลักของการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยก็จะนำแนวคิดที่ Hopper และ Traugott (2003) ได้เสนอไว้ข้างต้นมาวิเคราะห์การ เปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในครั้งนี้อย่าง

นอกจากนี้ อุปลักษณ์ ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ยังหมายถึง กระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกลไกการเทียบแบบ (analogy) ซึ่งทำให้หน่วยทางภาษานั้นสามารถปรากฏร่วมกับหน่วยทางภาษาที่หลากหลายขึ้น (Hopper และ Traugott 2003: 84, 93)¹ หรือมีการปรากฏร่วมกับหน่วยทางภาษาซึ่งอยู่คนละหมวดหมู่ได้ (Heine, Claudi และ Hünemeyer, 1991: 48-55) เช่น

- [be going to] visit Bill
- [be going to] like Bill

(Hopper และ Traugott, 2003: 69, 93)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า “be going to” สามารถปรากฏร่วมกับกริยาตัวอื่น ๆ ได้หลากหลายขึ้น เพราะ “be going to” ไม่เพียงแต่จะสามารถปรากฏร่วมกับคำกริยา “visit” (กริยาแสดงการกระทำ) ได้ แต่ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำกริยา “like” (กริยาแสดงสภาพ) ได้ด้วย

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ผลการศึกษาพบว่ากริยาขยายความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำซึ่งผ่านการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยหรืออุปลักษณ์นั้น มีลักษณะดังต่อไปนี้

- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ > ‘รู้วิธี’
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ > ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ได้ที่’

¹ Hopper และ Traugott (2003: 69) กล่าวว่า กระบวนการอุปลักษณ์ซึ่งสัมพันธ์กับการเทียบแบบเป็นกลไกหลักอีกกลไกหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยก็จะนำแนวคิดที่ Hopper และ Traugott (2003) ได้เสนอไว้ข้างต้นมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละเส้นทาง มีรายละเอียดดังนี้

6.1.1.2.1 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’

จากข้อมูลเชิงประวัติ พบว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เริ่มปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยสุโขทัย และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ ปรากฏขึ้นทีหลัง คือ ปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน (ดูตารางที่ 6.1 ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.1)

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยและอุปลักษณ์ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ในที่นี้ หมายถึง การที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

- (2) แม่นั้นเห็นงูซึ่งชดพันอยู่ ณ บนลูกอ่อนนั้นก็ตระนกกตใจกลัว จึงร้องเรียกวุ่นวายว่า ตาหุเอ๋ย ๆ ว่าลูกกูตายแล้ว ว่างูตระบองสลาขึ้นพันอยู่ ณ บนแปลแล จึงตานั้นก็แล่นมาตุลูกอ่อนก็ยังเป็นอยู่

(ว่าด้วยการพระราชทานที่กัลปนา)

(ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 74)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา แสดงความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมประธาน “คน” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต¹

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ก็คือ การที่สิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งยังไม่เกิดหรือปรากฏขึ้นมา ได้เกิดหรือปรากฏขึ้นมา

¹นอกเหนือจากประธานที่เป็น “คน” แล้ว คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ยังสามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อย่าง “สัตว์” และ “พืช” ได้ด้วย (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.2.1)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (3) ครั้นอาตำนอนหลับแล้ว พระจึงชักเอาซี่โครงเบื้องซ้ายของอาตำไปซี่หนึ่ง สร้างเป็นหญิงขึ้นหนึ่ง ให้ชื่อนางหะวาเพราะฉะนั้นพวกแขกจึงทำกฤษเหน็บไว้ข้างซ้ายแทนซี่โครงของตัว แต่คนบางจำพวกอื่น จึงให้หญิงนอนข้างซ้าย เพราะหญิงนั้นเป็นด้วยกระดูกเบื้องซ้ายของบุรุษ หญิงจึงต้องนอนซ้ายเป็นธรรมเนียมมาจนทุกวันนี้

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ)

(เจ้าพระยาทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี, 2514: 91-92)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (4) การรักษาในเบื้องต้น คุณหมอจะจ่ายยาปฏิชีวนะ ซึ่งจะนานหรือไม่นานขึ้นอยู่กับอาการที่เป็น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

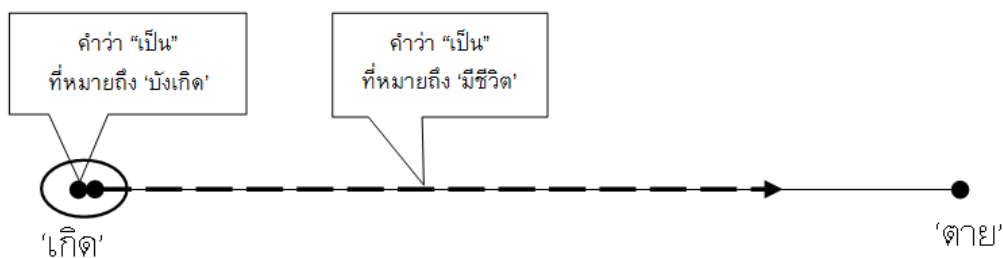
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (3) และตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา แสดงความหมายว่า ‘บังเกิด’ ปรากฏร่วมประธาน “หญิงนั้น” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต และประธาน “อาการ” ซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตตามลำดับ

สรุปได้ว่า คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ สามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตเท่านั้น ส่วนคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ สามารถปรากฏร่วมกับประธานทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตได้

ปัจจัยสำคัญที่น่าจะเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ นั้น คือ การที่คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย ต่างก็ปรากฏเป็นคำกริยาได้ทั้งคู่ และสามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตได้เหมือนกัน (ดูตัวอย่างที่ (2) และตัวอย่างที่ (3) ข้างต้น)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย จะพบว่ามีความใกล้เคียงกันในโลกแห่งความเป็นจริงด้วย เพราะโดยทั่วไป สิ่งมีชีวิตจะต้อง ‘บังเกิด’ ก่อนแล้วจึง ‘มีชีวิต’ ตามมา หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเวลาของเหตุการณ์ ‘บังเกิด’ และ ‘มีชีวิต’ เป็นเวลาที่อยู่ติดกัน ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 6.1 แสดงความใกล้ชิดกันทางความหมายระหว่าง
คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง “มีชีวิต” และคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง “บังเกิด”

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นว่า เวลาของเหตุการณ์ ‘มีชีวิต’ และ ‘บังเกิด’ เป็นเวลาที่อยู่ติดกัน กล่าวคือ เวลาของเหตุการณ์ ‘มีชีวิต’ ได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากเวลา ‘เกิด’ เป็นต้นไป ส่วนเวลาของเหตุการณ์ ‘บังเกิด’ คือเวลา ณ ขณะที่ ‘เกิด’ การขยายความหมายในลักษณะนี้ ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบนามนัย

นอกจากนี้ ยังมีอีกหนึ่งปัจจัยที่น่าจะเอื้อให้คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ขยายความหมายไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ก็คือ การที่คำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำบางคำ เช่น คำที่แสดงถึงแหล่งกำเนิด ได้แก่ คำว่า “ด้วย” (ในที่นี้หมายถึง ‘จาก’) ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (3) การปรากฏร่วมกับคำที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดนี้ ทำให้คำว่า “เป็น” เกิดการเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่คำว่า “เป็น” มีหมายแสดงการคงสภาพของการมีชีวิต (คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’) ได้เปลี่ยนไปเป็นมีความหมายแสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพ (คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘บังเกิด’) หรือกล่าวได้ว่าการที่คำว่า “เป็น” และ “ด้วย” ปรากฏติดกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายขึ้น การเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะนี้ ถือว่าผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบนามนัย

จากนั้นเมื่อคำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ แล้ว คำว่า “เป็น” ก็ไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตอย่างเดี่ยวเหมือนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ แต่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ สามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตด้วยก็ได้ (ดูตัวอย่างที่ (4)) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในขั้นนี้ ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณะ เพราะสามารถทำให้คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ ปรากฏร่วมกับประธานที่อยู่ในหมวดหมู่ที่หลากหลายขึ้น

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ (ปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตเท่านั้น) เป็นคำที่เกิดก่อน ได้ผ่านกระบวนการขยายความหมายแบบนามนัย ทำให้เกิดความหมายอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ความหมายว่า ‘บังเกิด’ จากนั้นก็ผ่านกระบวนการแบบอุปลักษณ์ ทำให้ความหมายว่า ‘บังเกิด’ สามารถปรากฏร่วมกับประธานซึ่งอยู่ในหมวดหมู่ที่หลากหลายขึ้น (ปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต)

6.1.1.2.2 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ > ‘รู้วิธี’

จากข้อมูลเชิงประวัติ พบว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เริ่มปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏขึ้นทีหลัง คือ ปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน (ดูตารางที่ 6.1 ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.1)

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณ์ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ นั้นแสดงการเกิดขึ้นของทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต (จากเดิมที่ยังไม่มีสิ่งนั้น ก็กลายเป็นมีสิ่งนั้นเกิดขึ้นมา) เช่น ตัวอย่างที่ (5) ซึ่งแสดงการปรากฏขึ้นมาของโรคไส้เลื่อน

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (5) โรคไส้เลื่อนนี้เป็นเพราะมีรูเข้าไปตาทอทั้งสองข้าง, ที่ตรงเอนลูกคันระออกจากทอ. ถ้ารูเปนปรกติดีแล้วไส้นั้นก็ออกไม่ได้. ถ้าไม่เปนปรกติแล้ว, รุนั้นก็เบิกกว้างออก, ให้ไส้นั้นอ้อยลงไปตามเอนลูกคันระ.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 59)

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ นั้นก็แสดงการเกิดขึ้นของการรู้ในวิธี (จากเดิมที่ยังไม่รู้วิธีในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็กลายเป็นรู้วิธีขึ้นมา) ดังตัวอย่างที่ (6) ที่คำว่า “เป็น” ได้แสดงความหมายถึงการรู้วิธีในด้านการช่างของนายมิตร (การรู้วิธีในด้านการช่างของนายมิตรเกิดขึ้นเพราะการศึกษาในวิชาช่าง)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(6) ...นายมิตร ชอบในวิชาการช่างต่าง ๆ จึงได้ศึกษาในการช่าง ก็เป็นโดย
คล่องแคล่วในการช่างหัตถกรรม จิตรกรรมเหมือนกัน

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 44)

(วชิรญาณ, 2433: 528)

ปัจจัยสำคัญที่น่าจะเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำ
คำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ นั้น คือ การที่คำว่า “เป็น”
ทั้ง 2 ความหมาย ต่างก็ปรากฏเป็นคำกริยาได้ทั้งคู่

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย จะเห็นว่ามี
ความหมายบางอย่างที่ร่วมกัน คือ แสดงการ ‘มี/เกิดขึ้น’ เหมือนกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ที่มี
ความหมายว่า ‘บังเกิด’ นั้นก็แสดงการมี/เกิดขึ้นของของสิ่งทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ส่วนคำว่า
“เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ แสดงการมี/เกิดขึ้นของการรู้ในวิธี

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ และ ‘รู้วิธี’ มีความหมายว่า ‘มี/เกิดขึ้น’
ร่วมกัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เป็นคำที่เกิดก่อน ได้ผ่านกระบวนการขยาย
ความหมายแบบอุปลักษณะ ทำให้เกิดความหมายอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ความหมายว่า ‘รู้วิธี’

6.1.1.2.3 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ > ‘รู้ความรู้สึก, ฐ สภาพ’

จากข้อมูลเชิงประวัติ พบว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ เริ่มปรากฏตัวอย่างครั้งแรก
ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มี
ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, ฐสภาพ’ ปรากฏขึ้นทีหลัง คือ ปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่
5 ถึงรัชกาลที่ 8 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน (ดูตารางที่ 6.1 ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.1)

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ไป
เป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้ความรู้สึก, ฐสภาพ’ นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลง
ทางความหมายแบบอุปลักษณะ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ จะแสดงการรู้วิธีในการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ว่า
ทำอย่างไร เช่น ว่ายน้ำเป็น ขับรถเป็น ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, ฐสภาพ’

แสดงการรู้ความรู้สึกหรือการรู้สภาวะต่าง ๆ ในร่างกายของตนเองหรือผู้อื่นว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น เหื่อยเป็น ล้าเป็น ป่วยเป็น

ปัจจัยสำคัญที่น่าจะเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ นั้น คือ การที่คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย ต่างก็ปรากฏเป็นคำกริยาวิเศษณ์ ทำหน้าที่ขยายกริยาที่นำมาก่อนได้เหมือนกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในด้านความหมาย ก็พบว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ นั้น มีความหมายบางอย่างที่ร่วมกันอยู่ คือ แสดงการ ‘รู้’ ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหมือนกัน เพียงแต่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ จะแสดงการรู้วิธีในการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ว่าทำอย่างไร ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ แสดงการรู้ความรู้สึกหรือการรู้สภาวะต่าง ๆ ในร่างกายของตนเองหรือผู้อื่นว่ามีลักษณะอย่างไร หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏร่วมกับคำกริยาซึ่งมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ ปรากฏร่วมกับคำกริยาซึ่งมีความเป็นนามธรรมมากกว่า

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ มีความหมายแสดงการ ‘รู้’ ร่วมกัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ เป็นคำที่เกิดก่อน ได้ผ่านกระบวนการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์ ทำให้เกิดความหมายอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

6.1.1.2.4 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

จากข้อมูลเชิงประวัติ ได้แสดงว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นความหมายที่ปรากฏให้เห็นก่อน เพราะปรากฏตัวอย่างให้เห็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัยและปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ปรากฏขึ้นทีหลัง เพราะปรากฏครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (ดูตารางที่ 6.1 ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.1)

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณ์ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ในที่นี้ หมายถึง การที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

- (7) แม่นั้นเห็นงูซึ่งขดพันอยู่ ณ บนลูกอ่อนนั้นก็ตระหนักตกใจกลัว จึงร้องเรียก
วุ่นวายว่า ตาหุเอ๊ย ๆ ว่าลูกกูตายแล้ว ว่างูตระบองสลาขึ้นพันอยู่ ณ บนแปล
แล จึงตานั้นก็แล่นมาตูลูกอ่อนก็ยังเป็นอยู่

(ว่าด้วยการพระราชทานที่กัลปนา)

(ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 74)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธาน “ลูกอ่อน” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ก็คือ การที่มีสิ่งเหตุการณ์ หรือสภาพนั้น ๆ ปรากฏอยู่แล้ว และยังคงปรากฏต่อไปหรือยังดำเนินต่อไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (8) เรื่องนี้น่าจะมีคำตอบพระราชปุจฉา แต่หาพบฉบับไม่แต่การที่เป็นอยู่ในบัดนี้
เป็นอันต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน
จึงจะผูกพัทธสีมาได้

(พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ 4)

(พระราชปุจฉาในชั้นกรูรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 117)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (9) ตามรูปหนังสือที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แบ่งเปน ๖ กัณฑ์ กับมีเป็นกัณฑ์แถมอยู่
ข้างท้ายอีกกัณฑ์ ๑ ...

(ปอเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 3)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (10) เมื่อหันมามองภาวะทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สิ่งที่เห็นก็คือ
นักการเมืองที่เห็นความสำคัญของการช่วงชิงความเป็นใหญ่ มากกว่าที่
จะคิดถึงความสามัคคี

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากตัวอย่างที่ (8) ถึงตัวอย่างที่ (10) จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และประธานของคำกริยา “เป็น” ต่างก็เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต ประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (8) ได้แก่ นามวลี “การ” ซึ่งหมายถึง ‘เรื่อง’ ประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (9) ได้แก่ นามวลี “รูปหนังสือ” ซึ่งเป็นสิ่ง ส่วนประธานของคำกริยา “เป็น” ในตัวอย่างที่ (10) ได้แก่ นามวลี “ภาวะทางการเมือง” ซึ่งเป็นสภาพ

ปัจจัยสำคัญที่น่าจะเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นั้น ก็คือ การที่คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย ต่างก็ปรากฏเป็นคำกริยาเหมือนกัน และปรากฏร่วมกับคำบางคำเหมือนกัน เช่น คำว่า “อยู่”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากความหมาย จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นั้น มีความหมายบางอย่างที่ร่วมกันอยู่ คือ แสดงการ ‘มีอยู่’ เหมือนกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ แสดงการมีอยู่ของชีวิตของสิ่งมีชีวิต ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นั้นก็แสดงการมีอยู่ของสิ่ง เหตุการณ์ หรือสภาพต่าง ๆ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิต ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ มีความหมายแสดงการ ‘มีอยู่’ ร่วมกัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ซึ่งเป็นความหมายที่เก่ากว่า ได้มีการขยายความหมายออกไปแบบอุปลักษณ์ ทำให้เกิดความหมายอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

6.1.1.2.5 คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ได้ที่’

จากข้อมูลเชิงประวัติ ได้แสดงว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นความหมายที่ปรากฏให้เห็นก่อน เพราะปรากฏตัวอย่างให้เห็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัยและปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ปรากฏขึ้นทีหลัง เพราะปรากฏครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แต่ในปัจจุบันคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ไม่ปรากฏใช้แล้ว (ดูตารางที่ 6.1 ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.1)

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ได้ที่’ นี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยและอุปลักษณ์ ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ในที่นี้ หมายถึง การที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่แล้ว และยังคงมีชีวิตต่อไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (11) ถ้าจะคิดชะเนโดยกระดูกจะว่าสัตว์นั้นเปนนาวประมาณเจดวาสองศอก. อันสัตว์เรียกมะตะโตดนั้น, ในเดียนี่ไม่มีใครภบเมื่อสัตว์นั้นยังเปนนอยู่, ได้ภบแต่กระดูก, สัตว์นั้นตายเสียนานแล้ว.

(จดหมายเหตุ บางกอกกรือเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 63)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา แสดงความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏรวมประธาน “สัตว์นั้น” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ได้ที่’ หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดำเนินมาจนถึงจุดที่เหมาะสม จุดที่พอดี จุดที่สมบูรณ์ หรือจุดสิ้นสุด ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (12) คราวที่จะปลุกครั้งเขาใช้ปลุกในเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ครั้ง เปนนเต็มที คราวรานตัดกิ่งไม้ที่ครั้งจับลงมาแลเก็บรวบรวมไว้ ซื่อชาย แลใช้ยอมผ้าไหมได้ทุกอย่าง ... ตัวครั้งที่อยู่ในพรรณก็ออกไต่ติดอยู่ตามกิ่งไม้ แลเห็นเปนนฝอยขาวตลอดไปทุกกิ่ง เพราะครั้งออกจับตามกิ่ง ถ้าตัวครั้งออกจับตามกิ่งไม้เช่นนี้เปนนใช้ไต่

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 5-6)

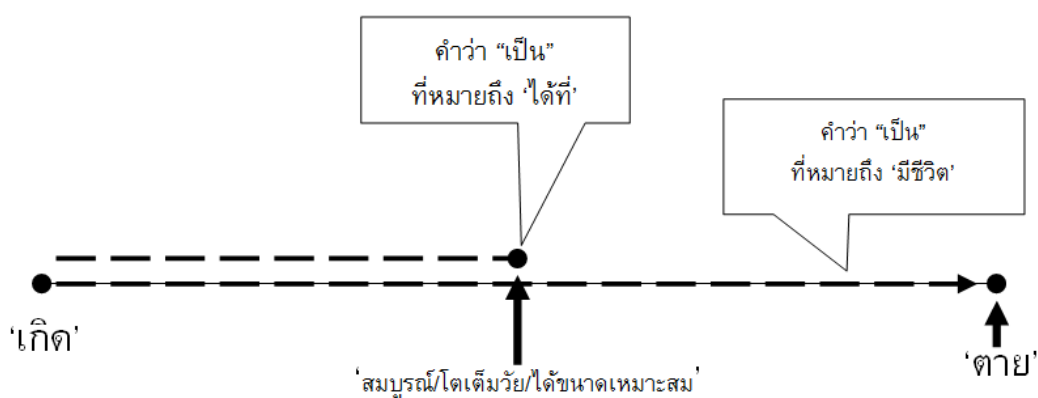
(วชิรญาณ, 2434: 52, 64-65)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา แสดงความหมายว่า ‘ได้ที่’ ซึ่งแสดงถึง ‘การดำรงชีวิตมาจนมีลักษณะที่พอดี/บริบูรณ์’ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ปรากฏร่วมกับประธาน “ครั้ง” หรือ “ตัวครั้ง” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต

ปัจจัยสำคัญที่น่าจะเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ได้ที่’ นั้น คือ การที่คำว่า “เป็น”

ทั้ง 2 ความหมาย ต่างก็ปรากฏเป็นคำกริยาได้ทั้งคู่ และสามารถปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตได้เหมือนกัน (ดูตัวอย่างที่ (11) และตัวอย่างที่ (12) ข้างต้น)

หากพิจารณาด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมาย จะพบว่ามีความใกล้เคียงกันในโลกแห่งความเป็นจริงด้วย เพราะโดยทั่วไป ขณะที่สิ่งมีชีวิตนั้นมีชีวิตอยู่หรือมีชีวิตที่ดำเนินไปนั้น ก็จะต้องมีการเจริญเติบโตหรือมีการพัฒนาทางกายภาพควบคู่กันไปด้วยอยู่แล้ว เช่น ถ้าสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นสัตว์ ก็อาจจะตัวโตขึ้น และเมื่อดำรงชีวิตมาถึงจุดหนึ่ง เช่น จุดที่สมบูรณ์ จุดที่โตเต็มวัย หรือจุดที่ได้ขนาดเหมาะสม จุดดังกล่าวนี้ คือ จุดที่เรียกว่า ‘ได้ที่’ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 6.2 แสดงความใกล้เคียงกันทางความหมายระหว่างคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ และคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘ได้ที่’

จากแผนภูมิต่างนี้ สามารถมองได้อีกมุมมองหนึ่งว่าช่วงเวลาของเหตุการณ์ ‘ได้ที่’ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของช่วงเวลาของเหตุการณ์ ‘มีชีวิต’

นอกจากนี้ ยังมีอีกหนึ่งปัจจัยที่น่าจะเอื้อให้คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ขยายความหมายไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ได้ที่’ ก็คือ การที่คำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายแสดงถึงการสิ้นสุดหรือความสมบูรณ์ เช่น คำว่า “เต็มที่” ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (12) เพราะคำว่า “เต็มที่” น่าจะมีอิทธิพลสำคัญที่ทำให้ความหมายของคำว่า “เป็น” เกิดการเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่เหตุการณ์สิ้นสุดลง ณ เวลาที่ตาย (คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’) ได้เปลี่ยนไปเป็นสิ้นสุด ณ เวลาที่สมบูรณ์ เวลาที่โตเต็มวัย หรือเวลาที่ได้ขนาดเหมาะสม (คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘ได้ที่’) หรือกล่าวได้ว่า การที่คำว่า “เป็น” และ “เต็มที่”

ปรากฏติดกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในลักษณะนี้ ถือว่าผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัย

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ในงานวิจัยของสถาวร พชรบำรุง (2529: 18) ได้ยกตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ซึ่งยังคงปรากฏใช้อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2529 ไว้ เช่น แหมม **เป็น**หรือยัง ข้าวหมาก**เป็น**แล้ว ปลาร้า**ยัง**ไม่**เป็น** คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในตัวอย่างเหล่านี้เป็นคำกริยาและปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นอาหาร ทำให้คำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ แสดงถึงการที่อาหารได้ดำเนินมาจนถึงจุดที่เหมาะสม จุดที่พอดี หรือจุดที่พร้อมนำไปประกอบอาหารหรือรับประทาน

มีข้อสังเกตว่าคำกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในตัวอย่างของสถาวร พชรบำรุง (2529: 18) สามารถปรากฏเดี่ยวและแสดงความหมายว่า ‘ได้ที่’ ได้ (ไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “เต็มที่” ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (12))

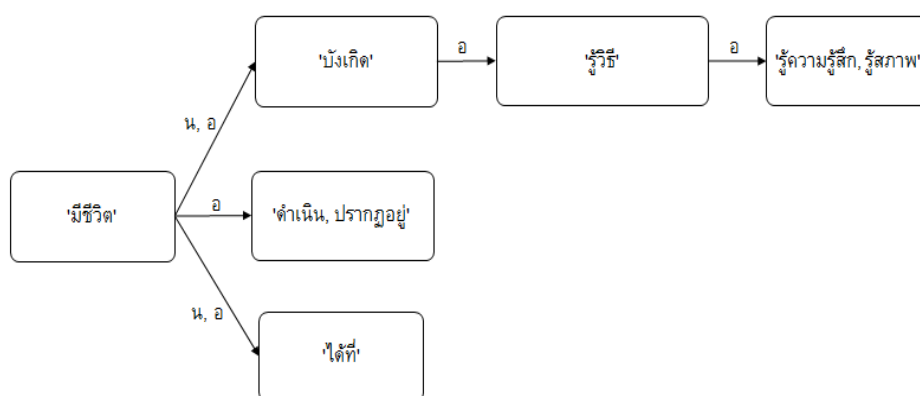
นอกจากนี้ ตัวอย่างดังกล่าวก็แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงร่วมกับประธานได้หลากหลายขึ้น เพราะจากข้อมูลที่ปรากฏพบว่า แต่เดิมคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ซึ่งปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 นั้น สามารถปรากฏร่วมกับประธานซึ่งอยู่ในหมวดหมู่ที่เป็นสิ่งมีชีวิต แต่ในช่วงสมัยพ.ศ. 2529 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เพราะคำว่า “เป็น” นี้สามารถปรากฏร่วมกับประธานซึ่งอยู่ในหมวดหมู่ที่เป็นอาหารได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณะ

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นคำที่เกิดก่อน ได้ผ่านกระบวนการขยายความหมายแบบนามนัย ทำให้เกิดความหมายอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ความหมายว่า ‘ได้ที่’ ในระยะแรกที่มีความหมายนี้ปรากฏ คือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 คำว่า “เป็น” ยังปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตอยู่ ต่อมาคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ ก็ผ่านกระบวนการแบบอุปลักษณะอีก เพราะในพ.ศ. 2529 คำว่า “เป็น” ดังกล่าวสามารถปรากฏร่วมกับประธานที่อยู่ในหมวดหมู่อาหารได้

อย่างไรก็ตาม คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ นี้ ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) แล้ว

6.1.1.3 ภาพรวมของพัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

จากการศึกษาพัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ (ความหมายใดที่เกิดก่อนหรือเกิดขึ้นมาทีหลัง) ข้างต้น สามารถสรุปเส้นทางการเปลี่ยนแปลงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.3 แสดงเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

จากแผนภูมิต่างต้นลูกศร “น, อ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัย และอุปลักษณ์ ส่วนลูกศร “อ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณ์

สรุปได้ว่า เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำมี 3 เส้นทางย่อย และคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เป็นคำต้นกำเนิดของทุกเส้นทาง

6.1.2 พัฒนาการด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

พัฒนาการด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ จะทำให้เห็นการปรากฏร่วมระหว่างคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำกับหน่วยต่าง ๆ ว่าในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ซึ่งในท้ายที่สุดจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์หรือไม่

พัฒนาการด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะคำว่า “เป็น” ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจเท่านั้น ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ และ 2) การเปลี่ยนแปลงปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

ข้อมูลภาษาในอดีต ในที่นี้หมายถึง ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงรัชกาลที่ 8 ได้แสดงว่าคำว่า “เป็น” หรือ “เป็น ๆ” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ สามารถปรากฏร่วมกับคำนามหรือประธานที่มีความหมายเป็น ‘มนุษย์’ ‘สัตว์’ และ ‘พืช’ ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ตามลำดับ

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (13) ถ้าคนตายแล้ว, ไม่มีโลหิตในเส้นนั้น, ก็เกิดลมขึ้นเอง, ในเส้นนั้นบ้างเล็กน้อย. แต่เมื่อเป็นอยู่, ก็ไม่มีลมเลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 19)

- (14) ชั้นสองชั้นสามทำเป็นรูปปั้นด้วยขี้ผึ้งประสม ... รูปผู้หญิงคนหนึ่งนอนหายใจดูเหมือนคนนอนหลับ รูปทั้งปวงแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแลของอื่นตามยศล้วนของจริง ๆ ทั้งสิ้น ดูผิวพรรณสัณฐานเหมือนคนเป็น นิ่งพูดจาปราศไปตามมิตรสหายไปมาเยี่ยมเยียนซึ่งกันแลกัน ฯ

(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราวชุดไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 ฯ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราวชุดไทยไปยุโรป, 2467: 106)

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธานได้แก่ นามวลี “คน” ส่วนตัวอย่างที่ (14) คำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายว่า ‘ซึ่งมีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับคำนาม “คน”

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (15) ถ้าจะคิดชะเนโดยกระดูกจะว่าสัตว์นั้นเป็นยาวประมาณเจดวาสองศอก. อันสัตว์เรียกม้ตะโตดนั้น, ในเดี๋ยวนี้ไม่มีใครภบเมื่อสัตว์นั้นยังเป็นอยู่, ได้ภบแต่กระดูก, สัตว์นั้นตายเสียนานแล้ว.

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 63)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (16) เด็กเล็กยังปั่นตามรูปจริงได้และใช้ของจริงเป็นแบบ เช่น ไข่มุกและกบเป็น ๆ
มาผูกติดไว้กับโต๊ะ เป็นต้น

(จดหมายเหตุร้ายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประภาสอินโดจีน พ.ศ. 2473)

(หม่อมเจ้าวิบูลย์สวัสดิวงศ์ สวัสดิกุล, 2473: 31)

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธาน ได้แก่ นามวลี “สัตว์นั้น” ส่วนตัวอย่างที่ (16) คำว่า “เป็น ๆ” เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายว่า ‘ซึ่งมีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็น ‘สัตว์’ ได้แก่ “กบ”

ตัวอย่างข้อมูลสมัยสุโขทัย

- (17) แม่นชื่อ...สิรพระศรีมหาโพธินครสิงหลนั้นก็ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้า
เอามาปลูกเหนือดิน จึงอธิษฐาน ผิดว่า.....พระพุทธรูปจริงจึงว่าไซ้ร้ จุงให้
เป็น อย่าได้เหี่ยวสักอัน ครั้นอธิษฐานตั้งอันชื่อใบหนึ่งแห่ง.....จึงขึ้นเป็นใบ
เขียวงามหนักหนาแก่กม...

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 53-57)

(กรมศิลปากร, 2526: 66)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (18) เมื่อต้นไม้มิเกิดเปนขึ้นมาแล้ว ตั้งแต่ผลิลำต้นจนกระทั่งโตใหญ่แตกกิ่งใบ
เปล็ดดอกออกผลบริบูรณ์ ไม่นั้นก็ต้องใช้อาหารเปนเครื่องเลี้ยงบำรุงตัว ให้
เจริญขึ้นได้โดยลำดับมา

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 13)

(วชิรญาณ, 2433: 145)

ตัวอย่างที่ (17) และตัวอย่างที่ (18) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธานซึ่งเป็น ‘พืช’ ได้แก่ นามวลี “พระศรีมหาโพธิ” และ “ต้นไม้” ตามลำดับ

การปรากฏร่วมกันระหว่างคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ กับนามวลีที่เป็น ‘พืช’ นี้ นอกจากจะปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ยังปรากฏให้เห็นใน อักษราภิธานศรับท์ (จัดพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ. 2416) ซึ่งเป็นพจนานุกรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วย ดังที่ปรากฏว่า “เปน, คือ มีชีวิตอยู่, เช่น ไม้สดมิใบแลยอดเขียวขึ้นอยู่ ไม่เหี่ยวแห้งนั้นว่ายังเปน” (แดนบิช แบรดเลย์, 2514: 401)

จากการปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการปรากฏร่วมกันระหว่างคำว่า “เป็น” กับนามวลีหรือประธานที่มีความหมายเป็น ‘พีช’ นี้ น่าจะเคยปรากฏเป็นโครงสร้างปกติ เพราะได้ปรากฏเป็นตัวอย่างในพจนานุกรมของสมัยนั้น

ในขณะที่ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบันนั้นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่มีความหมายเป็น ‘มนุษย์’ และ ‘สัตว์’ ได้ แต่ปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็น ‘พีช’ แล้วฟังแปลก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(19) ถ้ายกคนตายกับยกคนเป็น อะไรจะหนักกว่ากัน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายว่า ‘ซึ่งมีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับคำนาม “คน”

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(20) ลองสังเกตตรงลูกตาของปูและลองแห่ตรงตาปูดู หากว่าลูกตายังกระดุกกระดิกอยู่ ก็แสดงว่าปูยังเป็น ๑ อยู่

(21) เนื้อเต่า เนื้อลิ้น และเนื้องู ที่เพิ่งถูกฆ่าแหละส่งกลิ่นคาวคลุ้งไปทั่ว เขากระหิง เขาละมั่ง ยังไม่นับสัตว์เป็น ๑ เช่น เสือโคร่ง 6 ตัว หมีควาย 3 ตัว หมีหมา 2 ตัวที่ถูกขังไว้ในกรง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “เป็น ๑” เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับประธานที่มีความหมายเป็น ‘สัตว์’ ได้แก่ นามวลี “ปู” ส่วนตัวอย่างที่ (21) คำว่า “เป็น ๑” เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายว่า ‘ซึ่งมีชีวิต’ ปรากฏร่วมกับคำนาม “สัตว์”

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ กับนามวลีที่เป็น ‘พีช’ ปรากฏร่วมกันแล้วฟังแปลกในสมัยปัจจุบัน เช่น ?ต้นไม้ที่เขาฝากเธอไว้ ยังเป็นอยู่หรือเปล่า

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ นั้น จะยังคงสามารถปรากฏร่วมกับคำนามหรือประธานที่เป็น ‘มนุษย์’ หรือ ‘สัตว์’ ได้อยู่ แต่ผู้บอกภาษาก็มักจะใช้กริยาวลีว่า “(ยัง)มีชีวิต(อยู่)” หรือ “ยังไม่ตาย” มากกว่าที่จะใช้คำว่า “เป็น” เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(22) คนที่อยู่ในเหตุการณ์ 2489 ในประเทศนี้ยังมีชีวิตอยู่ที่คน

(23) นายกขเล็กปิ่นสียังไม่ตาย หลังถูกลักพาตัว 7 เดือน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

นอกจากนี้ หากต้องการใช้คำว่า “เป็น” เพื่อสื่อความหมายว่า ‘มีชีวิต’ นั้น รูปภาษาที่เป็นที่นิยมมากกว่าหรือปรากฏให้เห็นบ่อยกว่า ก็คือ รูปที่เป็นคำซ้ำ “เป็น ๆ” (ดูตัวอย่างที่ (20) และตัวอย่างที่ (21) ข้างต้น) ซึ่งมักจะปรากฏในบริบทที่ผู้พูดต้องการเน้นย้ำว่าคนหรือสัตว์นั้น มีชีวิตอยู่จริง ๆ

จากการปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ในปัจจุบันสามารถปรากฏร่วมกับนามวลีได้แคบหรือจำกัดกว่าในอดีต

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงอาจสรุปได้ว่า คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ซึ่งถือว่าเป็นคำเนื้อหานั้น ในอดีตมีรูปแบบการปรากฏใช้มากกว่าในปัจจุบัน หรือกล่าวได้ว่า คำกริยาในความหมายดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่ปรากฏใช้ในบริบทที่น้อยลงไปเรื่อย ๆ เมื่อมาถึงปัจจุบัน

6.1.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านบริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏตัวอย่างครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

บริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ในอดีต

ข้อมูลภาษาในอดีต โดยเฉพาะช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 นั้น ได้แสดงว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ สามารถปรากฏได้ในบริบทที่หลากหลายกว่าปัจจุบัน เพราะในช่วงสมัยนั้นคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้สามารถปรากฏเป็นได้ทั้งคำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์

ตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และเป็นคำกริยา มีดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (24) ที่จริงการช่างใด ๆ รวมทั้งการดนตรีย่อมจะมีที่เป็นขึ้นได้โดยหลายอย่างต่างชนิด, สิ่งสำคัญ ๒ อย่างก็คือ เป็นมาด้วยกำเนิด born และเป็นขึ้นด้วยความฝึกหัดจนเคยชิน made.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 74)

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ มีปรากฏใช้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (25) บุษบกที่ทรงพระแท่นนั้น ทรงดูได้ คนเป็นทำ เปนของรุ่นเก่าด้วย

(จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 44)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (26) พุทโธ่แม่ลำไย ไม่ง้อมันจะทำอะไรเล่า ในเมืองศรีภิรมย์ก็มีอ้ายแก้วคนเดียวที่ทำเครื่องฝรั่งเป็น

(ลครพูด เรื่อง จัดการรับเสด็จ)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2456: 18)

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายว่า ‘ซึ่งรู้วิธี’ ทำหน้าที่ขยายคำนาม “คน” และตัวอย่างที่ (26) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ มีความหมายว่า ‘อย่างรู้วิธี’ ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “ทำ”

สรุปได้ว่า ในอดีต คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏได้ในบริบทที่หลากหลาย เพราะสามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำต่าง ๆ ได้ถึง 3 หมวดคำ ได้แก่ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดคำกริยาวิเศษณ์

ในบรรดาคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ทั้ง 3 หมวดคำนี้ เท่าที่ปรากฏในตัวอย่างข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าหมวดคำที่ปรากฏในข้อมูลภาษาไทยสมัยเก่ามากที่สุด ได้แก่ คำกริยาวิเศษณ์ อีกทั้ง ในพจนานุกรมสมัยเก่าและในตำราสอนไวยากรณ์ ยังได้ยกคำว่า “เป็น” ในหมวดคำดังกล่าวไว้เป็นตัวอย่างการใช้ภาษาในสมัยนั้น ๆ ด้วย เช่น พจนานุกรม 4 ภาษาที่มีชื่อว่า ศัพท์ พะจะนะ

พาสาทิ ได้กล่าวถึงตัวอย่างหนึ่งของคำว่า “เป็น” ไว้ว่า “ทำเป็น” และได้ให้คำแปลไว้ว่า ‘He knows how to do it.’ (บุษบา ประภาสพงศ์ และคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ, 2542: 526)

ส่วนหมวดคำที่ปรากฏมากรองลงมา คือ หมวดคำกริยา ในขณะที่หมวดคำคุณศัพท์นั้น พบน้อยที่สุด เพราะปรากฏให้เห็นในเอกสารเรื่องเดียว คือ จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2506: 44)

ปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ในปัจจุบัน

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ซึ่งปรากฏในข้อมูลภาษาศาสตร์สมัยปัจจุบันนั้น สามารถปรากฏได้ในปริบทที่หลากหลายน้อยกว่าในอดีต เพราะคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ในปัจจุบันสามารถปรากฏเป็นคำกริยาหรือคำกริยาวิเศษณ์ได้เท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้ตามลำดับ

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(27) เธอเก่งอะไรบ้าง...หรือเธอไม่เป็นอะไรสักอย่างเลย

(28) “หนูคงชอบฟังเพลงมากซิเนะ อยากเล่นเปียโนเป็นไหมละ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏพร้อมกับประธาน “เธอ” ส่วนตัวอย่างที่ (28) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ มีความหมายว่า ‘อย่างรู้วิธี’ ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “เล่น”

จากการปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ในปัจจุบัน มีการปรากฏในปริบทที่แคบหรือจำกัดกว่าในอดีต เพราะไม่พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ที่เป็นคำคุณศัพท์แล้ว

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ซึ่งยังคงปรากฏใช้ในปัจจุบันนั้น พบว่าหมวดคำที่มีความโดดเด่นในด้านการใช้มากที่สุดยังคงเป็นหมวดคำกริยาวิเศษณ์เช่นเดียวกับในอดีต และคำว่า “เป็น” ในหมวดคำดังกล่าวยังเป็นตัวอย่างที่อยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ด้วย เช่น เด่นเป็น รำเป็น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707)

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และเป็นคำกริยานั้น ในสมัยปัจจุบันพบน้อยมาก จากการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ก็พบเพียงครั้งเดียว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยานั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำประสมหรือสำนวนต่าง ๆ ไปแล้ว เช่น “เป็นงาน” ดังตัวอย่าง

- (29) เพื่อนๆ มีวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ การวางตัว และมีวิธีการเรียนรู้งานอย่างไรเพื่อให้เป็นงานเร็วที่สุดจะ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

รายละเอียดเรื่องคำว่า “เป็น” ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อ 6.5 เรื่อง “พัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ”

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ซึ่งถือว่าเป็นคำเนื่อหานั้น ในอดีต (ปรากฏอยู่ใน 3 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์) มีการปรากฏใช้มากกว่าในปัจจุบัน (ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยาและคำกริยาวิเศษณ์ และหมวดคำกริยาก็ปรากฏให้เห็นน้อยมากในปัจจุบัน) หรือเมื่อเวลาผ่านมาจนถึงปัจจุบันคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ มีแนวโน้มที่ปรากฏใช้ในบริบทที่น้อยลงไปเรื่อย ๆ

จากพัฒนาการด้านบริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำดังที่กล่าวไปข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ และ ‘รู้วิธี’ ซึ่งปรากฏในปัจจุบันมีการใช้ในบริบทที่น้อยกว่าในอดีต การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เช่นกัน เนื่องจากคำที่มีความหมายประจำคำหรือคำเนื่อหานั้นมีแนวโน้มการใช้ลดน้อยลงเรื่อย ๆ

6.1.3 พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในที่นี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ซึ่งจะกล่าวถึง 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และ 2) พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในภาพรวม

6.1.3.1 พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

จากการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” เส้นทางหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์อย่างชัดเจน ดังนี้

- ‘บังเกิด’ > ‘รู้วิธี’ > ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

จากข้อมูลในเชิงประวัติ ผู้วิจัยพบคำว่า “เป็น” ในแต่ละความหมายข้างต้น ปรากฏอยู่ในหมวดคำต่าง ๆ ดังจะสรุปให้เห็นในตารางต่อไปนี้

ช่วงสมัย	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
ความหมาย				
‘บังเกิด’	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา
‘รู้วิธี’ ¹		คำกริยวิเศษณ์	คำกริยา คำคุณศัพท์ คำกริยวิเศษณ์	คำกริยา คำกริยวิเศษณ์
‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’			คำกริยวิเศษณ์	คำกริยวิเศษณ์

ตารางที่ 6.2 แสดงหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำ

‘บังเกิด’ ‘รู้วิธี’ และ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ ในแต่ละช่วงสมัย

¹หากลองเปรียบเทียบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 กับในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จะดูเหมือนว่ามีลักษณะที่ขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ปรากฏแต่คำกริยวิเศษณ์ แต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 กลับพบถึง 3 หมวดคำ ซึ่งหมวดคำหนึ่งใน 3 หมวดคำนี้ มีคำกริยาซึ่งมีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าคำกริยวิเศษณ์

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พบตัวอย่างในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ที่น่าสนใจตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ **เด็กพูกยังไม่เป็น** (D.J. Pallegoix, 1850: 76) คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นคำกริยวิเศษณ์ (เพราะหากแยกประโยคเป็น “เด็กพูก กับ “เด็กยังไม่**เป็น**” จะเห็นว่าประโยคหลังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ จะไม่สามารถทราบได้ว่ายังไม่เป็นอะไร แสดงให้เห็นว่า “ยังไม่**เป็น**” ต้องทำหน้าที่ขยายอะไรอยู่) แต่เป็นคำกริยวิเศษณ์ที่มีคุณสมบัติของคำกริยา เพราะสามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา “ยัง” หรือคำปฏิเสธ “ไม่”

ตัวอย่างดังกล่าวอาจจะเป็นตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลางของการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาไปเป็นคำกริยวิเศษณ์ (สอดคล้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์) หรือจากคำกริยวิเศษณ์ไปเป็นคำกริยา (ขัดแย้งกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์) ก็ได้ การที่จะทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร อาจพิสูจน์โดยการเก็บข้อมูลในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 หรือสมัยก่อนหน้าจำนวนมากกว่านี้

จากตารางข้างต้น หากพิจารณาในด้านหมวดคำจะเห็นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหมวดคำเดียว คือ คำกริยา แต่ในช่วงสมัยหลัง ๆ คือ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหมวดคำอื่น ๆ ได้ด้วย ได้แก่ หมวดคำคุณศัพท์ หรือหมวดคำกริยาวิเศษณ์

ถึงแม้ว่าคำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ จะจัดอยู่ในหมวดคำเนื้อหาทั้งหมด แต่ทั้ง 3 หมวดคำนี้ มีระดับความเป็นไวยากรณ์ที่ไม่เท่ากัน คำคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์จะมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าคำกริยา เนื่องจากคำคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์มีหน้าที่ทางไวยากรณ์คือทำหน้าที่ขยายคำนามและขยายคำกริยา ตามลำดับ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเรื่องหมวดคำในภาพรวมจะเห็นว่าในช่วงต้น คือ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยาหมวดเดียวซึ่งเป็นหมวดคำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า แต่หลังจากนั้น คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ในหมวดคำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์ได้ด้วย ทั้ง 2 หมวดคำนี้ถือว่ามีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าคำกริยา การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

นอกจากนี้ การที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำมีการเปลี่ยนความหมายแล้วส่งผลให้มีการเปลี่ยนหน้าที่ทางไวยากรณ์ตามนั้น ยังสอดคล้องกับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในส่วนของการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (deategorialization) ด้วย ซึ่งหมายถึงการสูญเสียลักษณะทางหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของหมวดคำเดิม (ได้แก่ คำเนื้อหาหรือหน่วยที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า) ไป แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็จะได้คุณสมบัติจากหมวดคำใหม่ (ได้แก่ คำไวยากรณ์หรือหน่วยที่มีความเป็นไวยากรณ์มากกว่า) มาด้วย (Heine และ Kuteva, 2007: 40-42) ดังนี้

คุณสมบัติของ หมวดคำ	คำเนื่อหาที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า > มากกว่า		
	คำเนื่อหาที่มีระดับความเป็น ไวยากรณ์น้อยกว่า	คำเนื่อหาที่มีระดับความเป็น ไวยากรณ์มากกว่า	
	คำกริยา	คำคุณศัพท์	คำกริยาวิเศษณ์
เกณฑ์ตำแหน่ง	[+ประธาน __]	[+หน่วยหลัก __]	[+หน่วยแก่น __]
เกณฑ์การเป็น องค์ประกอบของวลี	[+หน่วยแก่น]	[+หน่วยคุณศัพท์]	[+หน่วยขยาย]
เกณฑ์อื่น ๆ	[+ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาปรากฏได้]	[+ขยายนาม]	[+ขยายกริยา]

ตารางที่ 6.3 แสดงการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม จากคำกริยาไปเป็นคำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์

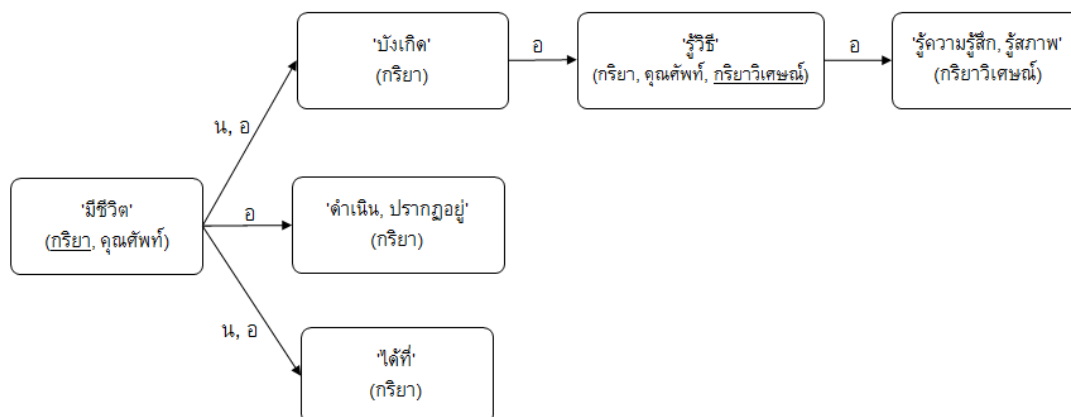
เมื่อคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนั้น ๆ ปรากฏอยู่ในหมวดคำกริยา คำว่า “เป็น” ก็จะมีคุณสมบัติ คือ มีตำแหน่งอยู่หลังนามวลีที่เป็นประธานของประโยค และคำว่า “เป็น” ก็จะมีฐานะเป็นหน่วยแก่นของกริยวลี และยังสามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 3 หัวข้อ 3.1.1)

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคำว่า “เป็น” นั้นได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นคำคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์ คุณสมบัติของหมวดคำก็จะเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ หากคำว่า “เป็น” เป็นคำคุณศัพท์ ก็จะมีตำแหน่งอยู่หลังคำนามที่เป็นหน่วยหลักของนามวลี และคำว่า “เป็น” ก็จะมีฐานะเป็นเพียงหน่วยคุณศัพท์ของนามวลีและทำหน้าที่ขยายนาม แต่ถ้าหากคำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ ก็จะมีตำแหน่งอยู่หลังคำกริยาที่เป็นหน่วยแก่นของกริยวลี และคำว่า “เป็น” ก็จะมีฐานะเป็นเพียงหน่วยขยายของกริยวลี และทำหน้าที่ขยายกริยา (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 3 หัวข้อ 3.1.2 และหัวข้อ 3.1.3)

6.1.3.2 พัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในภาพรวม

จากผลการศึกษาเรื่องพัฒนาการด้านความหมายของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ในหัวข้อ 6.1.1 ข้างต้น และการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในหมวดคำ

ต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.12 ในบทที่ 5 หัวข้อ 5.7.2) ทำให้สรุปพัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในภาพรวมได้ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.4 แสดงพัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในภาพรวม

จากข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน พบว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า “มีชีวิต” สามารถปรากฏได้ใน 2 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา และหมวดคำคุณศัพท์ แต่หมวดคำกริยา คือ หมวดคำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำอื่น ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘ได้ที่’ (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.2.1 หัวข้อ 6.1.1.2.4 และหัวข้อ 6.1.1.2.5 ข้างต้น)

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ปรากฏในข้อมูลตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถปรากฏอยู่ในหมวดคำได้ 3 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดคำกริยาวิเศษณ์ แต่หมวดคำกริยาวิเศษณ์ คือ หมวดคำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1.1.2.3 ข้างต้น)

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงน่าจะสรุปได้ว่า การที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำความหมายหนึ่ง สามารถพัฒนาไปเป็นอีกความหมายหนึ่งได้นั้น คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมายจะต้องมีหมวดคำใดหมวดคำหนึ่งร่วมกัน ซึ่งทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องกัน

6.2 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้ จะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ หัวข้อแรก คือ เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ซึ่งจะทำให้เห็นที่มาของสัมพันธกริยา “เป็น” ว่าพัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ในความหมายหรือหน้าที่ใด ส่วนอีกหัวข้อหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงด้านการปรากฏร่วมของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งจะทำให้เข้าใจว่าเหตุใดการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับหน่วยต่าง ๆ ในอดีตจึงมีความแตกต่างจากปัจจุบัน อีกทั้ง ผลการศึกษาในส่วนนี้ยังสามารถนำไปอธิบายเรื่องพัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบได้ด้วย (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.5)

6.2.1 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป (การเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่ง) และ 2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน่ (การเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่อยู่ในประเภทเดียวกัน) ดังนี้

6.2.1.1 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

ข้อมูลในเชิงประวัติได้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว และยังคงปรากฏในทุกช่วงสมัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏให้เห็นตั้งแต่สมัยแรกที่เก็บข้อมูลนั้น ก็เท่ากับว่าข้อมูลนี้ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป มีที่มาอย่างไรหรือพัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ใด

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงจะใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งมีลักษณะที่เป็นสากลมาเป็นหลักในการสันนิษฐานเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

ก่อนจะเข้าสู่การวิเคราะห์เรื่องเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก่อนว่ามีลักษณะอย่างไร ดังนี้

Heine และ Kuteva (2007: 33-44) กล่าวถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การขยายปริบทการปรากฏ (extension) 2) การที่ความหมายจางลง (desemanticization/semantic bleaching) 3) การสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization) และ 4) การกร่อนเสียง (erosion/phonetic reduction) ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภาษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปริบทการปรากฏ 2) ด้านความหมาย 3) ด้านไวยากรณ์ และ 4) ด้านเสียง ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปนั้น ผ่านกระบวนการข้างต้นเพียง 2 ขั้นตอนเท่านั้น ได้แก่ การขยายปริบทการปรากฏและการที่ความหมายจางลง ดังนี้

การขยายปริบทการปรากฏ หมายถึง การเกิดความหมายทางไวยากรณ์ใหม่ขึ้น เมื่อหน่วยทางภาษานั้นมีการขยายการปรากฏไปสู่ปริบทแบบใหม่ การที่คำคำหนึ่งไปปรากฏในปริบทใหม่ที่แฉะให้เกิดการตีความได้มากกว่าหนึ่งแบบ คือ เป็นความหมายเดิมหรือความหมายใหม่ก็ได้ ในที่นี้จะถือว่าคำคำนั้นเริ่มเข้าสู่กระบวนการขยายปริบทการปรากฏแล้ว (Heine และ Kuteva, 2007: 34-39)

โดยทั่วไป การขยายปริบทการปรากฏก็มักจะเกิดควบคู่ไปกับการที่ความหมายจางลง ซึ่งหมายถึง การสูญเสียความหมายแสดงเนื้อความไปเรื่อย ๆ และได้ความหมายจากปริบทใหม่มาแทน (Heine และ Kuteva, 2007: 39-40) กระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดความหมายจางลง ได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบอุปลักษณ์ (Heine และ Kuteva, 2007: 39-40; Hopper และ Traugott, 2003: 84)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากคำเดิมซึ่งมีความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าไปเป็นคำใหม่ซึ่งมีความเป็นไวยากรณ์มากกว่านั้น จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยตรง คือ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากคำเดิมไปเป็นคำใหม่ทันที การเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องผ่านขั้นตอนหนึ่งซึ่งได้แก่ “ขั้นตอนระหว่างกลาง” (intermediary stage) ก่อน (Heine และ Kuteva, 2007: 36-37) ตัวอย่าง

ที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลางนี้เองจะเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นรอยต่อระหว่างคำต้นกำเนิดกับคำที่เกิดขึ้นใหม่ได้

การเปลี่ยนแปลงซึ่งอยู่ในขั้นตอนระหว่างกลางนั้น สังเกตได้จากตัวอย่าง 2 ประเภท ประเภทแรก คือ คำที่มีความกำกวมหรือหรือคำที่สามารถตีความได้ 2 แบบ (โอกาสที่ตีความเป็นคำเดิมหรือคำใหม่มีเท่ากัน) ตัวอย่างอีกประเภทหนึ่ง คือ คำที่ยังคงเค้าลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้อยู่ (เป็นคำใหม่แล้ว แต่ยังคงเค้าคำเดิมไว้ หรือมีคุณสมบัติของคำใหม่มากกว่าคำเก่า) (Heine และ Kuteva, 2007: 36-37)

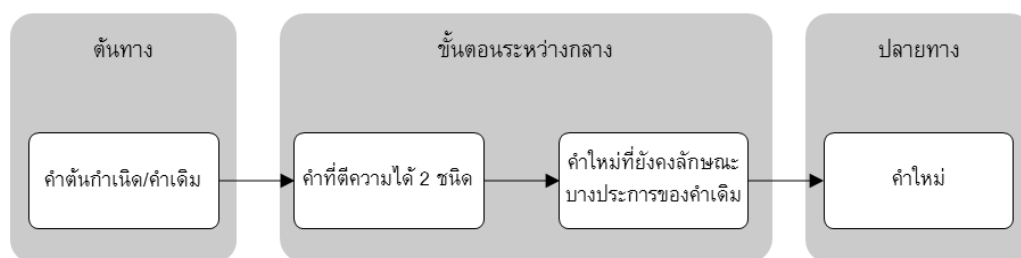
ตัวอย่างคำที่มีความกำกวมหรือสามารถตีความเป็นคำได้ 2 ชนิด เช่น คำว่า “since” ในภาษาอังกฤษ

- (29) I have done quite a bit of writing **since** we last got together. (temporal)
- (30) **Since** Susan left him, John has been very miserable. (temporal or causal)
- (31) **Since** we have a final exam tomorrow, I won't be able to go out tonight. (causal)

ในตัวอย่างที่ (29) คำว่า “since” อยู่ในบริบทที่เป็นเหตุการณ์ซึ่งสัมพันธ์กันทางเวลาดังนั้น คำว่า “since” จึงเป็นคำเชื่อมอนุพากย์บอกเวลาเท่านั้น ตัวอย่างที่ (30) เป็นตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง เพราะคำว่า “since” อยู่ในบริบทที่เป็นเหตุการณ์ซึ่งสัมพันธ์กันทางเวลาและมีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลด้วย ดังนั้น จึงทำให้คำว่า “since” มีความกำกวมทางความหมาย คือ เป็นคำเชื่อมอนุพากย์บอกเวลาก็ได้ หรือเป็นคำเชื่อมอนุพากย์บอกเหตุก็ได้ ในตัวอย่างนี้แสดงว่ามีการขยายบริบทการปรากฏแล้ว และในขณะเดียวกันความหมายที่บอกความสัมพันธ์ทางเวลาก็จางลงหรือลดความสำคัญลงไปด้วย จึงทำให้คำว่า “since” สามารถตีความได้ 2 แบบ ส่วนตัวอย่างที่ (31) เป็นการขยายบริบทและเปลี่ยนแปลงความหมายอย่างสมบูรณ์แล้ว เพราะคำว่า “since” อยู่ในบริบทที่เป็นเหตุการณ์ซึ่งสัมพันธ์กันแบบเหตุผล และเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ที่มีความหมายบอกเหตุได้แบบเดียวเท่านั้น (Hopper และ Traugott, 2003: 80-81)

ส่วนคำที่ยังคงคำลักษณะบางประการของคำต้นกำเนิดไว้อยู่ เช่น คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำกริยากริธาในตัวอย่าง *สมควรกำหนดหน้าที่ของคนไทยเพื่อยังความเป็นไทยให้คงอยู่ตลอดไป* คำว่า “ยัง” ในตัวอย่างนี้ยังคงคำความหมายของคำต้นกำเนิดว่า ‘คงอยู่’ ไว้ (คำต้นกำเนิด ได้แก่ คำว่า “ยัง” ที่มีความหมายว่า ‘มีอยู่’) (สุรีเนตร จรัสจรัสเกียรติ, 2551: 194) เมื่อคำว่า “ยัง” ปรากฏเป็นคำกริยากริธา ก็ถือว่ามีคำใหม่เกิดขึ้นแล้ว แต่การที่ยังคงคำความหมายว่า ‘คงอยู่’ แสดงให้เห็นถึงการเป็นคำใหม่แบบที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์

เมื่อเปรียบเทียบตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ในช่วงตอนระหว่างกลางทั้ง 2 ประเภท ตัวอย่างประเภทหลังถือว่าเป็นตัวอย่างที่อยู่ใกล้ปลายทางของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มากกว่า ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.5 แสดงขั้นตอนของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์²

ในกรณีของคำว่า “เป็น” นั้น จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยก็พบตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลางจำนวนหนึ่งซึ่งจะทำให้สามารถสันนิษฐานเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ได้แก่ ตัวอย่างของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่คงคำความหมายประจำคำบางความหมายไว้อยู่ เช่น

¹ “คำกริยากริธา” (causative verb) ซึ่งหมายถึง คำกริยาที่เมื่อปรากฏในประโยคแล้วจะทำให้เห็นความหมายของเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุซึ่งเกิดก่อน และเหตุการณ์ที่เป็นผลซึ่งเกิดขึ้นทีหลัง (วิภา วงศ์สันติวินช, 2526: 16)

² แผนภูมินี้ ผู้วิจัยปรับจากตารางแสดงรูปแบบการขยายความหมายที่ Heine และ Kuteva (2007: 37) ได้เสนอไว้

- สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ (ดูตัวอย่างที่ (32) ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป)
- สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘ดำเนิน’ (ดูตัวอย่างที่ (36) ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป)

ตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลางเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเหมือนสะพานที่ทำหน้าที่เชื่อมหรือจับคู่คำที่มีความสัมพันธ์กันเข้าด้วยกันได้ ดังนี้

- สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ ทำให้สามารถจับคู่ได้ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ อยู่ในเส้นทางเดียวกัน
- สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘ดำเนิน’ ทำให้สามารถจับคู่ได้ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ อยู่ในเส้นทางเดียวกัน

ส่วนการที่จะทราบว่าคำใดเป็นคำดั้งเดิมหรือคำต้นกำเนิดซึ่งอยู่ต้นทางของเส้นทางการเปลี่ยนแปลง หรือคำใดเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งอยู่ที่ปลายทางของเส้นทางการเปลี่ยนแปลงนั้น ในงานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์เข้ามาช่วยสนับสนุนอีกเช่นกัน กล่าวคือ คำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าก็จะเป็นคำที่อยู่ต้นทาง ส่วนคำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าก็จะเป็นคำที่อยู่ปลายทาง ดังนั้น จึงน่าจะสนับสนุนได้ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป มีเส้นทางการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

การเปลี่ยนแปลงในแต่ละเส้นทาง มีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

6.2.1.1.1 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงข้างต้นเกิดขึ้นเพราะผู้วิจัยพบตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเ้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

(32) ตำรารักษาแผลฟกช้ำที่แตกออก แผลอย่างนี้รักษาอยากกว่าแผลที่ต้องบาท ด้วยอาวุธต่าง ๆ อันคมนั้น, ด้วยเหตุว่าแผลบาทด้วยอาวุธนั้น, จะรักษาไม่ให้เห่นา, ไม่ให้เป็นหนอง, แลให้ติดกันเรวกก็ได้.

(จดหมายเหตุ บางกอกกรือกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 32)

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ตามหลังด้วยนามวลี “หนอง” และการที่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ปรากฏร่วมกับนามวลี “หนอง” จึงทำให้คำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ แฝงอยู่ในคำด้วย หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ยังคงเ้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ อยู่ จากตัวอย่างนี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป กับ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ (แสดง การเกิดขึ้นของสิ่ง เหตุการณ์ หรือสภาพต่าง ๆ) นั้น น่าจะมีความสัมพันธ์กันแบบที่อยู่ในเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การที่จะทราบว้าคำว่า “เป็น” ชนิดใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือคำที่อยู่ปลายทาง ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาช่วยตัดสิน ดังนี้

คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น ต่างก็เป็นคำกริยาทั้งคู่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว คำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า (มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า) ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ เพราะจัดอยู่ในกลุ่มคำเนื้อหาหรือคำที่มีเนื้อความอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน ส่วนคำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป เพราะอยู่ในกลุ่มของคำที่มีลักษณะของคำไวยากรณ์ คือ มีการทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย เพื่อให้เห็นว่าหน่วยหลังระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยหน้า

ตัวอย่างของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ซึ่งเป็นคำที่อยู่ต้นทางของเส้นทางนี้ เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (33) ถ้าแพทย์ทั้งปวงจะปลูกฝีด้วยบุพโพนั้น, ให้เอามือจับเข้าที่ปลีแขนให้หนังนั้นตึงดีแล้ว, จึงเอาปลายมีดพับลับให้แหลมเหมือนใบเข้า, สะกิดเข้าไปที่ได้ ผิดหนัง, ภาโลहितทริบ ๆ ออกแล้ว, จึงเอาปลายขนนกที่ติดบุพโพอยู่แต่ก่อนที่ใส่ไว้ในขวดนั้น, เอาปลายแหลมที่บุพโพติดอยู่นั้นเหบบลงไปในรอบมีด, ให้โลหิตทราบซึมเต็มดูดเอาบุพโพที่ขนนกขนไก่นั้น, ให้ระคนกันเข้าปนอยู่ในแผลนั้นแล้ว, เอาขนนกนั้นเสียบหนึ่งทิ้งไว้ประมาณแปดนาทิสิบนาที. กระทำอย่างว่านี้สักสองแห่งสามแห่ง, เนื้อฝีที่ปลูกจะไม่เป็นที่แผลแรก จะเป็นที่แผลรอง ๆ กันนั้น.

(ปลูกฝีโคให้กันโรคระพิษมิไม่ให้ขึ้นได้)

(แดนบิช แบรดเลย์, 2388: 18)

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยากรรม หรือเป็นคำกริยาที่ปรากฏอยู่ในบริบทที่ไม่มีนามวลีตามหลัง มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

ส่วนปลายทางของเส้นทางนี้ ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งไม่ได้คงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ แล้ว และปรากฏในบริบทที่มีนามวลีตามหลัง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (34) เมื่อสิงโตมันไปจากที่นั้นแล้ว, คนนั้นก็ลุกยืนขึ้น, แต่ตำรงตัวไม่ได้ก็ล้มลงที่นั่น, ที่หลังหยิบป็นแล้วก็คลานลงไปกินน้ำในบึง, กินน้ำแล้วก็พิจารณาดูตีนของตน, เห็นตีนตนนั้นเปื่อยเหมือนกันปลาที่บึงแล้ว. ... เขาก็เอาปืนผูกเข้าที่หลังคลานไปสู่หนทางที่เป็นทางคนเดินนั้น, ... ครั้นคลานถึงหนทางก็คอยอยู่ที่ทางสักครู่หนึ่ง, ก็มีคนเดินทางพาคณนั้นเข้าบ้านได้. แต่ว่าตีนของคนนั้นเสียไปเดินไม่ได้, เปนน้อยไปตั้งแต่วันนั้นไปจนตาย

(จดหมายเหตุ บางกอกกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 42)

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ตามหลังด้วยนามวลี “ง่อย” และเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ไม่ได้คงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ แล้ว

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำต้นกำเนิด ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ซึ่งเป็นคำกริยากรรม หรือเป็นคำกริยาที่ปรากฏอยู่ในบริบทที่ไม่มีนามวลีตามหลัง

(ดูตัวอย่างที่ (33)) คำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เมื่อมีการขยายปริบทการปรากฏไปสู่ปริบทใหม่ ได้แก่ ปริบทที่มีนามวลีตามหลัง และในขณะเดียวกันก็ผ่านกระบวนการที่ความหมายจางลงทำให้คำว่า “เป็น” มีความหมายประจำคำที่ไม่ค่อยชัดเจน หรือเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ (ดูตัวอย่างที่ (32)) จากนั้นความหมายว่า ‘บังเกิด’ ก็จางไปอีก จนหายไปในที่สุด และคำว่า “เป็น” ก็ปรากฏเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปโดยสมบูรณ์ (ดูตัวอย่างที่ (34))

อนึ่ง นอกจากตัวอย่างที่ (32) แล้ว สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ นี้ มักจะปรากฏในปริบทที่สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏร่วมกับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

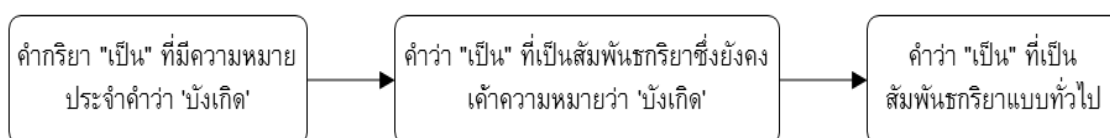
(35) ว่าซึ่งกำหนดอายุสัตว์ในเวจิมทานรกดด้วยอันตรกัลปนั้น เปนด้วยเหตุใด

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจณา เล่ม 1, 2513: 13)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘บังเกิด’ (สัมพันธกริยา “เป็น” มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ แฝงอยู่ในคำด้วย) จากตัวอย่างนี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป กับ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ นั้น น่าจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่อยู่ในเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเดียวกันเช่นกัน

ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปนั้น สรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.6 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

6.2.1.1.2 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงข้างต้นเกิดขึ้นเพราะผู้วิจัยพบตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘ดำเนิน’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(36) “หลวงพิบูลสงครามโทรเลขมาบอกว่า.....ยกกองทัพลงมายึดดอนเมืองไว้แล้ว! หม่อมฉันก็ได้ห้ามเขาแล้ว, เขาไม่เชื่อจะให้ทำอย่างไร, ก็จะต้องได้ แต่ว่ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น!”

แล้วราชเลขาฯ ก็เข้าไปเฝ้าเพื่อเขียนและส่งโทรเลขตอบในทันที. ต่อจากนั้นก็ไม่มีใครมีใจอยู่ที่หนังสือ, โจทก์ก็จ้อกแจ้กด้วยความเห็นว่าสนุกดีบ้าง, วิตกกังวลเหตุการณ์ว่าจะเป็นอย่างไรต่อไปกันบ้างกันเป็นหมู่ ๆ.

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 133)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปที่ตามหลังด้วยนามวลี ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ คำสรรพนาม “อย่างไร” และการที่คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ปรากฏร่วมกับคำว่า “ต่อไป” จึงทำให้คำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘ดำเนิน’ แฝงอยู่ในคำด้วย หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าตัวอย่างนี้ น่าจะทำให้สันนิษฐานได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป กับคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่อยู่ในเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การที่จะทราบคำว่าคำว่า “เป็น” ชนิดใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือคำที่อยู่ปลายทาง ก็ต้องอาศัยแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาช่วยตัดสิน ดังนี้

คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ต่างก็เป็นคำกริยา แต่เมื่อเปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์กันแล้วพบว่าคำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า (มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า) ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เพราะจัดอยู่ในกลุ่มคำเนื้อหาหรือคำที่มีเนื้อความอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน ส่วนคำที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป เพราะอยู่ในกลุ่มของคำที่มีลักษณะของคำไวยากรณ์ คือ มีการทำหน้าที่

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย เพื่อให้เห็นว่าหน่วยหลังระบุกลุ่ม ประเภท หรือ ลักษณะให้แก่หน่วยหน้า

จึงสรุปได้ว่าต้นทางของเส้นทางนี้ น่าจะได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ดังตัวอย่างที่ (37) ส่วนปลายทางของเส้นทางนี้ น่าจะได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ดังตัวอย่างที่ (38)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(37) ข้าพเจ้าเดาได้ว่าจางสาวใช้รูปร่างหน้าตาน่าเอ็นดูไว้คนหนึ่ง สำหรับดูแลบ้านช่องให้เป็นไปตามทำนองความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่น

(ข้างหลังภาพ)

(ศรีบูรพา, 2548: 8)

ตัวอย่างที่ (37) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยา ปรากฏร่วมกับคำว่า “ไป” ซึ่งหมายถึง ‘ต่อไป’ มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และไม่ได้มีนามวลีใดปรากฏตามหลังคำว่า “เป็น” ทั้งนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(38) “รูปร่างท่าทางเป็นยังไรบ้าง”
“คนธรรมดาเรานี้แหละครับ...”

(ศัตรูของเจ้าหล่อน)

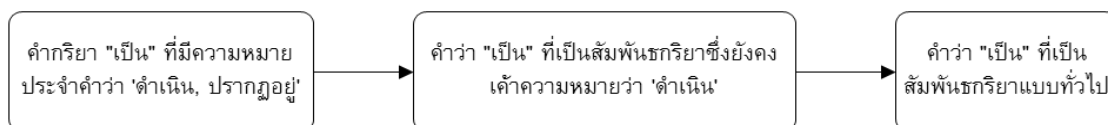
(ดอกไม้สด, 2516: 80)

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “เป็น” ตามหลังด้วยคำสรรพนาม “ยังไร” (รูปแปรของ “อย่างไร”) ซึ่งคำว่า “เป็น” ถือว่าเป็นสัมพันธกริยาที่ไม่ได้คงเค้าความหมายว่า ‘ดำเนิน’ แล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปรากฏในบริบทที่ไม่ได้มีคำที่มีความหมายว่า ‘ต่อไป’ ปรากฏร่วมด้วย

สรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำต้นกำเนิด ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ซึ่งปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายว่า ‘ต่อไป’ และไม่ได้มีนามวลีใดตามหลังคำว่า “เป็น” ทั้งนี้ (ดูตัวอย่างที่ (37)) คำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เมื่อมีการขยายบริบทการปรากฏไปสู่บริบทใหม่ ได้แก่ บริบทที่คำว่า “เป็น” สามารถมีนามวลี เช่น คำสรรพนาม “อย่างไร” ตามหลังได้ทันที แต่ในขั้นนี้คำว่า “เป็น” ยังคงปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายว่า ‘ต่อไป’ อยู่ด้วย อีกทั้ง ยังผ่านกระบวนการที่ความหมายจางลง ทำให้คำว่า “เป็น” มีความหมายประจำคำที่ไม่ค่อยชัดเจนแล้ว หรือเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ที่ยังคงเค้าความหมายว่า ‘ดำเนิน’ (ดูตัวอย่างที่ (36)) จากนั้นความหมาย

ว่า ‘ดำเนิน’ ก็อาจไปอีก จนหายไปไหนที่สุด และคำว่า “เป็น” ก็ปรากฏเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปโดยสมบูรณ์ (ดูตัวอย่างที่ (38))

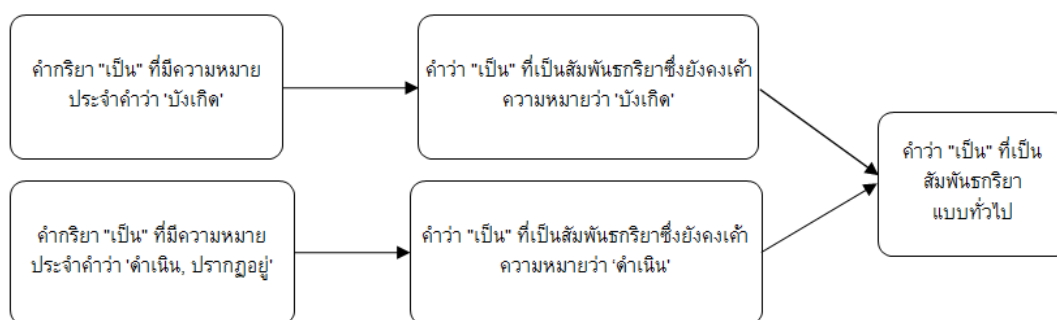
ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปนั้น สรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.7 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง

จากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นในหัวข้อ 6.2.1.1 และ 6.2.1.2 เป็นการเปลี่ยนแปลงของคำซึ่งอยู่คนละประเภทกัน กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาที่มีความหมายประจำคำ (‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’) ไปเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.8 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในหมวดคำกริยาอยู่ ยังไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงข้ามหมวดคำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จากคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์น้อยกว่าไปเป็นคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์มากกว่า

อนึ่ง Pustet (2003: 54) ได้กล่าวว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยามีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘to be alive’ ในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) แต่ผลการศึกษาดังที่กล่าวไปข้างต้นนั้น พบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป พัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ดังนั้น หากพิจารณาเพียงเท่านี้ ก็อาจจะสรุปว่าพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับที่ Pustet (2003) ได้กล่าวไว้

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.1) ว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นั้น ต่างก็มีต้นกำเนิดเดียวกัน คือ มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ซึ่งสรุปพัฒนาการให้เห็นอีกครั้ง ดังนี้

- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็อาจจะสรุปได้ว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปมีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ แต่ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตรง เพราะกว่าจะเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้นั้นต้องผ่านคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำอื่น ๆ ไปก่อน ดังนี้

- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยา “เป็น”แบบทั่วไป
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยา “เป็น”แบบทั่วไป

การที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ไม่สามารถพัฒนาไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปได้โดยตรง แต่ต้องผ่านคำที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ หรือ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ก่อนนั้น อาจเนื่องมาจากตามแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คำที่จะสามารถเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้นั้น มักจะเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ (เช่น “say” ซึ่งหมายถึง ‘พูด, ว่า’) มากกว่าที่จะเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจง (เช่น “whisper” ซึ่งหมายถึง ‘กระซิบ’) (Hopper และ traugott, 2003: 101)

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ถือว่ามีความหมายที่เฉพาะ เพราะแสดงการมีอยู่หรือมีขึ้นของ “ชีวิต” เท่านั้น ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ถือว่าเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ เพราะมีความหมายแสดงถึงการมีขึ้นหรือมีอยู่ของสิ่ง เหตุการณ์ หรือสภาพต่าง ๆ ดังนั้น จึงน่าจะเอื้อให้เกิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้ง่ายกว่า

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวไปข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่มีลักษณะข้ามประเภทกัน คือ จากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำไปเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่อยู่ในประเภทเดียวกัน คือ การเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปไปเป็นสัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” ด้วยกันเอง ดังนี้

6.2.1.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่

จากข้อมูลที่ปรากฏพบว่าสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น เป็นหน้าที่ที่ปรากฏขึ้นก่อน เพราะปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและปรากฏเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนสัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่นั้น เกิดขึ้นภายหลัง เพราะปรากฏในข้อมูลครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 และในปัจจุบันก็ยังพบสัมพันธกริยา “เป็น” ในหน้าที่นี้อยู่ (ดูตารางที่ 5.13 ในบทที่ 5 หัวข้อ 5.7.3)

การเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ไปเป็นสัมพันธกริยาที่บ่งมาลาเชื่อแน่นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เป็นกระบวนการดูดซับความหมายปริบท (absorption of contextual meaning) ดังนี้

การดูดซับความหมายปริบท คือ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่เกี่ยวข้องกับปริบทแวดล้อม (linguistic context) โดยคำจะไปดูดซับความหมายของปริบทแวดล้อมที่คำคำนั้นปรากฏ (Bybee, Perkins และ Pagliuca, 1994: 295-297)

ตัวอย่างของคำในภาษาไทยที่ผ่านกระบวนการดูดซับความหมายปริบท เช่น คำกริยา “ยัง” ซึ่งแต่เดิมเป็นคำที่มีความหมายประจำคำ (เช่น พ่อภูตตาย *ยัง* พิภู คำว่า “ยัง” เป็นกริยา หมายถึง ‘มีอยู่’) ต่อมาเมื่อคำว่า “ยัง” ไปปรากฏในบริบทที่เป็นโครงสร้างการิต ได้แก่ โครงสร้าง [“ยัง” + นามวลี

ตัวอย่างนี้ (40) และตัวอย่างที่ (41) คำว่า “เป็น” ปรากฏในประโยคที่เป็นเงื่อนไขกัน ได้แก่ “ถึงเวลางานเซยิตพระอรรคชายาเมื่อใด เป็นต้องเข้ามาแน่ละ” และ “มีอะไรสิ่งใดเกิดขึ้นไม่ว่าทั้งความทุกข์ความศุขซึ่งเป็นที่กระทบใจเมื่อใด เป็นต้องคิดถึงลูกทุกที” ตามลำดับ

คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างเหล่านี้เป็นสัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่ มีตำแหน่งหน้ากริยาวลีเช่นเดียวกัน คือ กริยาวลี “ต้องเข้ามาแน่ละ” และ “ต้องคิดถึงลูกทุกที”

จากตัวอย่างที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ สามารถปรากฏหน้ากริยาวลีได้ แต่สิ่งที่ต่างกัน คือ สัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแน่ จะมีข้อจำกัดว่าจะต้องปรากฏในประโยคหรือข้อความที่เป็นเงื่อนไข และหน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน่นั้นจะต้องเป็นอนุพากย์หรือข้อความ (อนุพากย์₁/ข้อความ₁) เท่านั้น ในขณะที่สัมพันธกริยาแบบทั่วไปไม่ได้มีข้อจำกัดนี้

นอกจากนี้ การดูดซับความหมายปริบทนั้น น่าจะเกิดขึ้นจากการที่คำ “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำที่แสดงความเชื่อมั่นหรือแน่ใจว่าเหตุการณ์นั้น ๆ จะเกิดขึ้นทุกครั้ง เกิดขึ้นเสมอ เกิดขึ้นอย่างแน่นอน หรือเกิดขึ้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ เช่น การปรากฏร่วมกับคำบอกจำนวน “ทุก” คำบอกโอกาส “แน่” หรือคำบอกความเห็น “ต้อง” (นววรรณ พันธุเมธา, 2549: 52, 70-73) ดังนั้นเมื่อคำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำเหล่านี้เสมอในประโยคหรือข้อความที่เงื่อนไข ก็ทำให้เกิดการดูดซับความหมายที่แสดงความมั่นใจหรือความแน่นอนขึ้น จนทำให้คำว่า “เป็น” สามารถบ่งมาลาเชื่อแน่ได้ด้วยตัวเอง เห็นได้จากการที่ในบางตัวอย่าง สัมพันธกริยา “เป็น” สามารถบ่งมาลาเชื่อแน่ให้แก่กริยาวลีที่ตามหลังได้ โดยที่ไม่ต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “ทุก” “แน่” หรือ “ต้อง” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(42) เพราะถ้าจะจับฉันบังคับให้เซ็นอะไรที่หลอกลวงราษฎรแล้วเป็นยิ่งตัว

ตาย!

(สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475)

(หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2546: 119)

เมื่อเปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์ระหว่างคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปและคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาที่บ่งมาลาเชื่อแน่นั้น พบว่าสัมพันธกริยาประเภทหลังมีความเป็นไวยากรณ์มากกว่า เนื่องจากสัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทแรก แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ที่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง (หน่วยหลังระบุกลุ่มประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยหน้า) เท่านั้น แต่สัมพันธกริยา “เป็น” ประเภทหลังนั้น มีทั้ง

การทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลังในประโยคหรือข้อความที่เป็นเงื่อนไขกัน อีกทั้ง ยังมีการแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ที่เป็นการบ่งมาลาเชื่อแนเพิ่มเติมด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสรุปได้ว่า สัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้พัฒนาไปเป็นสัมพันธกริยาที่บ่งมาลาเชื่อแน โดยผ่านกระบวนการดูดซับความหมายปริบทนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นในหัวข้อ 6.2.1 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.9 แสดงเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ได้พัฒนาไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป และสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ก็ได้พัฒนาไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” ที่บ่งมาลาเชื่อแนอีกขั้นตอนหนึ่ง

6.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านการปรากฏร่วมของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

การนำเสนอในหัวข้อนี้ จะทำให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านการปรากฏร่วมของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยต่าง ๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร เหตุใดการปรากฏร่วมกันในอดีตจึงมีความแตกต่างจากปัจจุบัน และผลการศึกษาในหัวข้อนี้ ก็ยังนำไปใช้อธิบายเรื่องพัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อสุดท้ายของบทนี้ได้ด้วย

ในหัวข้อ 6.2.2 นี้ หากผู้วิจัยกล่าวถึง “สัมพันธกริยา “เป็น” จะหมายถึงเฉพาะสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป เท่านั้น ไม่ได้หมายถึงสัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน

จากการนำเสนอในบทที่ 5 จะเห็นว่าสัมพันธ์กริยา “เป็น” นั้น ปรากฏอยู่ในโครงสร้าง 2 โครงสร้าง ได้แก่

- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]
- [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

ทั้ง 2 โครงสร้างนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวรวมเป็นโครงสร้างเดียว เพื่อให้การนำเสนอง่ายขึ้น ดังนี้

- [หน่วยนาม₁ + (กริยาวลี₁) + “เป็น” + หน่วยนาม₂]

จากข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันพบว่า หน่วยนาม₂ ของโครงสร้างดังกล่าว สามารถเป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท ได้แก่

- นามวลี (เช่น เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น)
- คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ (เช่น เหตุการณ์นี้เป็นเหมือนการจุดประกายให้เพื่อน ๆ มีความรู้สึกว่ายากจะช่วยชาวบ้าน)
- กริยาวลี (เช่น เหตุการณ์นี้เป็นจริงหรือเป็นเท็จกันแน่)

การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” และหน่วยนาม₂ ทั้ง 3 ประเภทข้างต้น ในช่วงสมัยต่าง ๆ สามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ช่วงสมัย	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
ประเภทของหน่วยนาม ₂ ในโครงสร้าง [หน่วยนาม ₁ + (กริยาวลี ₁) + “ <u>เป็น</u> ” + หน่วยนาม ₂]						
หน่วยนาม ₁ + (กริยาวลี ₁) + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลี	✓	✓	✓	✓	✓	✓
หน่วยนาม ₁ + (กริยาวลี ₁) + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์		✓	✓	✓	✓	✓
หน่วยนาม ₁ + (กริยาวลี ₁) + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลี	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ¹

ตารางที่ 6.4 แสดงการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธ์กริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับหน่วยนาม₂ ประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย

¹ จากนี้ไป เครื่องหมาย ✓ ซึ่งปรากฏในตาราง หมายถึง ไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏโดยทั่วไปหรือไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในช่วงสมัยนั้น ๆ

6.2.2.1 การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับนามวลี

ในบรรดาหน่วยนาม₂ ทั้ง 3 ชนิดนี้ นามวลี คือ หน่วยที่สามารถปรากฏตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้เป็นโครงสร้างปกติหรือปรากฏร่วมกันอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน และพบตัวอย่างการปรากฏร่วมกันเป็นจำนวนมากที่สุด (เมื่อเปรียบเทียบกับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์ และกริยาวลี) ในภาษาไทยทุกช่วงสมัยด้วย

Pustet (2003) ได้ศึกษาสัมพันธกริยาที่ปรากฏในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก และได้กล่าวถึงแบบลักษณ์ภาษาของสัมพันธกริยาไว้ว่า ไม่ใช่ทุกภาษาที่มีการใช้สัมพันธกริยา แต่หากภาษานั้นมีการใช้สัมพันธกริยา ภาษานั้นจะต้องมีสัมพันธกริยาปรากฏร่วมกับคำนามเสมอ (Pustet, 2003: 37) โครงสร้างที่สัมพันธกริยาปรากฏร่วมกับคำนามจึงถือว่าเป็นโครงสร้าง “สัมพันธกริยาต้นแบบ” (prototypical copula) ของทุกภาษาที่มีสัมพันธกริยาใช้ ส่วนคำประเภทอื่น ได้แก่ คำคุณศัพท์และคำกริยาอาจปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้ในบางภาษาเท่านั้น

ในกรณีของการใช้สัมพันธกริยาภาษาไทย Pustet (2003) ได้กล่าวไว้ว่าจัดอยู่ในกลุ่มภาษาแบบ “AV” ซึ่งหมายถึงภาษาที่คำคุณศัพท์ (A) และคำกริยา (V) โดยทั่วไป มีลักษณะเหมือนกัน คือ ต่างก็ไม่ต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา (เช่น *เขาหล่อ* และ *เขาวิ่ง* ตามลำดับ) ในขณะที่คำนาม (N) ก็จะมีการแสดงออกที่แตกต่างไป คือ ต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาเสมอ (เช่น *เขาเป็นหมอ*) และผลการศึกษาคำว่า “เป็น” ในงานวิจัยนี้ ก็มีลักษณะสอดคล้องกับที่ Pustet (2003) ได้กล่าวไว้

สาเหตุที่คำนามมักจะต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยานั้น Pustet (2003) ได้ให้เหตุผลว่าเพราะคำนามมีระดับความเป็นภาคแสดงต่ำสุด ในที่นี้หมายความว่ามีความสามารถในการปรากฏตามลำพังในภาคแสดงได้ต่ำสุด เพราะ Pustet (2003) พบว่าคำนามในหลายภาษาไม่สามารถปรากฏเดี่ยว ๆ ในภาคแสดงได้ และภาษาไทยก็มีลักษณะเช่นนี้ ตัวอย่างเช่น **เขา หมอ* จะเห็นว่าทั้งคำว่า “หมอ” ไม่สามารถปรากฏตามลำพังในภาคแสดงได้ ดังนั้น จึงต้องอาศัยสัมพันธกริยา “เป็น” มาช่วย เพื่อให้ภาคแสดงนั้นมีความสมบูรณ์ เช่น *เขาเป็นหมอ*

สรุปได้ว่าการที่สัมพันธกริยา “เป็น” ต้องปรากฏร่วมกับนามวลีเป็นโครงสร้างที่สม่ำเสมอ น่าจะเป็นเพราะนามวลีในภาษาไทยมีระดับความเป็นภาคแสดงต่ำ จึงไม่สามารถปรากฏตามลำพังในภาคแสดงได้ ต้องอาศัยสัมพันธกริยา “เป็น” เข้ามาช่วย เพื่อให้ภาคแสดงนั้นมีความสมบูรณ์

6.2.2.2 การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยนามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์

คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ เท่าที่พบในตัวอย่างข้อมูล มี 3 ประเภท ได้แก่ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ (ได้แก่ “ของ” ในตัวอย่าง *ปากกานี้เป็นของเขา*) คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ (ได้แก่ “เพราะ” และ “ด้วย” เช่น *การที่เขาเลิกกันเป็นเพราะความไม่เข้าใจกัน*) และคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ (เช่น “อย่าง” หรือ “เหมือน” ในตัวอย่าง *ฉันไม่อยากเป็นอย่าง/เหมือนเขา*)

การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของและบอกเหตุ ปรากฏให้เห็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี ส่วนการปรากฏร่วมกับระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ปรากฏให้เห็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 และยังคงปรากฏให้เห็นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (ดูตารางที่ 5.16 ในบทที่ 5 หัวข้อ 5.7.4.3)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่คำที่ทำหน้าที่เชื่อมสามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น สาเหตุสำคัญน่าจะเป็นเพราะกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีแรก หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งแต่เดิมเป็นคำนามหรือคำกริยาได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อม ดังนี้

- “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำนาม “ของ” (‘สิ่ง’)¹ > “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ “ของ”²

จากพัฒนาการข้างต้น จะเห็นว่า คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คือ คำว่า “ของ” จากคำนามที่หมายถึง ‘สิ่ง’ ไปเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของได้

¹ เช่น ในตัวอย่าง “เราก็อเข้าใจว่าแหวนแลอดินั้นเป็นของของคนชื่อนเนียบโปลกานเนียบ” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4)

² เช่น ในตัวอย่าง “นครเวนิสนั้นยังเป็นของออสเตรียอยู่” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

ส่วนคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบสามารถปรากฏในตำแหน่งสัมพันธกริยาได้ อาจจะเนื่องมาจากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของเส้นทางต่อไปนี้

- “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำนาม เช่น คำว่า “อย่าง” (‘แบบ’) > “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ¹
- “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำกริยา เช่น คำว่า “เหมือน” (‘ไม่ต่าง’) > “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ²

จากพัฒนาการข้างต้น จะเห็นว่า คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คือ คำที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำนามไปเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อม เช่น คำว่า “อย่าง” หรือเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาไปเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อม เช่น คำว่า “เหมือน”

อีกกรณีหนึ่ง คือ คำที่ผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คือ คำว่า “เป็น” เอง กล่าวคือ คำว่า “เป็น” แต่เดิมเป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำซึ่งปรากฏร่วมกับคำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุอยู่แล้ว และเมื่อคำว่า “เป็น” ดังกล่าวผ่านกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” ก็ยังคงปรากฏร่วมกับคำเชื่อมบอกเหตุอยู่ ดังนี้

- “เป็น” (คำกริยา ‘บังเกิด’) + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ “เพราะ”/“ด้วย”³ > “เป็น” (สัมพันธกริยา) + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ “เพราะ”/“ด้วย”⁴

¹ เช่น ในตัวอย่าง “ตั้งแต่นี้ไปจะไม่ให้ติดอยู่กับหนังสือจดหมายเหตุที่แปลภาษาอังกฤษนั้นต่อไป. แต่จะให้ตีต่างหาก, เปนสองใบสีน้ำตาลเต็ม ๆ เป็นอย่างฉบับที่มีอยู่แล้ว” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4) คำว่า “อย่าง” อาจจะพิจารณาว่าเป็นคำนามหมายถึง “แบบ” ก็ได้ หรือเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมเทียบได้กับคำว่า “ตั้ง” หรือ “เช่น” ก็ได้

² เช่น ในตัวอย่าง “ท่านในฐานะประธานบอร์ดนั้นเป็นเหมือนที่ปรึกษา” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน) คำว่า “เหมือน” ในตัวอย่างนี้ อาจจะพิจารณาว่าเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างกริยาเรียง “เป็นเหมือน” ก็ได้ หรืออาจจะมีผู้เห็นว่าเป็นคำที่ทำหน้าที่เชื่อมก็ได้ เช่น จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539: 188) กล่าวว่า เป็นคำบุพบท

³ เช่น ในตัวอย่าง “โรคไส้เลื่อนนี้เป็นเพราะมีรูเข้าไปตาทั้งสองข้าง” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4)

⁴ เช่น ในตัวอย่าง “การที่พวกเขาเลิกกันคงเป็นเพราะเกิดความเข้าใจผิดกัน” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน)

สรุปได้ว่าการที่คำที่ทำหน้าที่เชื่อมสามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ นั่น เป็นเพราะกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์นั้นจะเกิดขึ้นกับคำว่า “เป็น” เอง หรือเกิดขึ้นกับหน่วยที่อยู่หลังคำว่า “เป็น” แต่ในที่สุดแล้ว ก็เกิดโครงสร้างที่สัมพันธกริยา “เป็น” ตามด้วยคำที่ทำหน้าที่เชื่อมขึ้น

6.2.2.3 การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับกริยาวลี

การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีนั้น ถึงแม้ว่าจะปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ก็ไม่ใช่โครงสร้างปกติในภาษาไทย เพราะไม่สามารถการปรากฏร่วมกันได้อย่างสม่ำเสมอเหมือนสัมพันธกริยา “เป็น” กับนามวลี

กริยาวลีที่สามารถตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ นั้น แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็แบ่งประเภทกว้าง ๆ ได้เป็น 2 ประเภท กริยาวลีประเภทแรก ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์ (กริยาที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “กว่า” หรือ “ที่สุด” ได้โดยตรง) เป็นหน่วยแก่น ส่วนกริยาวลีประเภทหลัง ได้แก่ กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (43) มุสโสลินีไม่ยอมปล่อยให้ใครมาชื่นชมยินดีในความสำเร็จของตน เพราะงานที่จะต้องทำต่อไป เป็นสำคัญกว่าที่ทำมาแล้ว

(มุสโสลินี)

(หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 83)

- (44) ครั้นเมื่อผู้เปนนทชนั้น มีเงินมาไถ่ตัวรับสารกรมธรรม์คืนไปทำลายเสียแล้ว คนนั้นเองก็เปนนทไทย ใครจะเรียกออกชื่ออ้ายอิมี่ชื่ออ้อก็คง เปนนทหมื่นประมาทตามบัญญัติโลก

(รวมงานเขียนของเทียนวรรณ)

(เทียนวรรณ, 2548: 86)

ตัวอย่างที่ (43) สัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับกริยาวลี “สำคัญกว่าที่” ทำมาแล้ว” ซึ่งมีคำกริยาคุณศัพท์ “สำคัญ” เป็นหน่วยแก่น ส่วนตัวอย่างที่ (44) สัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับกริยาวลี “หมื่นประมาทตามบัญญัติโลก” ซึ่งมีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์ “หมื่นประมาท” เป็นหน่วยแก่น

การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีทั้ง 2 ประเภท ในสมัยต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเภทของกริยาวลีในโครงสร้าง [หน่วยนาม ₁ + (กริยาวลี ₁) + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลี ₂]	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น		✓	✓	✓	✓	✓
หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓
หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น		✓	✓	✓	✓	
หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น				✓	✓	

ตารางที่ 6.5 แสดงการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับกริยาวลีประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้น บริเวณพื้นที่สีเทา คือ การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีประเภทแรก (กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น) ส่วนบริเวณพื้นที่สีขาว คือ การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีประเภทหลัง (กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น)

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” มีแนวโน้มที่จะปรากฏร่วมกับกริยาวลีประเภทแรกมากกว่าประเภทหลัง เนื่องจากพบตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏร่วมกับกริยาประเภทแรกในทุกสมัย บางสมัยอาจจะพบเพียง 1 โครงสร้าง ได้แก่ สมัยสุโขทัย แต่สมัยอื่น ๆ พบทั้ง 2 โครงสร้าง ส่วนสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งปรากฏร่วมกับกริยาวลีประเภทหลังนั้น พบในบางช่วงสมัยเท่านั้น ได้แก่ สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 ส่วนสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบันนั้นไม่พบตัวอย่าง

และหากพิจารณาข้อมูลตามเวลาที่ปรากฏ โดยแบ่งข้อมูลภาษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้อมูลภาษาในอดีตและข้อมูลภาษาในสมัยปัจจุบัน จะพบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ในอดีต โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 8 สามารถปรากฏร่วมกับกริยาวลีทั้ง 2 ประเภทได้ ส่วนในสมัยปัจจุบันสัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับกริยาวลีประเภทแรกได้เท่านั้น

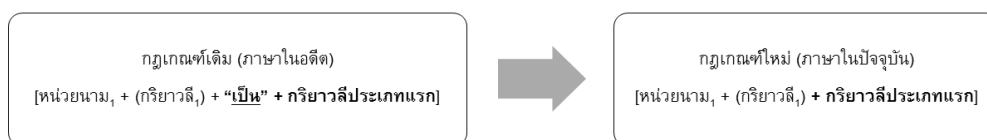
นอกจากนี้ หากพิจารณาเฉพาะการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีประเภทแรก ก็จะพบอีกว่าในอดีต สัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับกริยาวลีประเภทแรกได้หลากหลายกว่าในปัจจุบัน ในที่นี้จะยกตัวอย่างข้อมูลภาษาในบางเอกสารและบางสมัยเท่านั้น ได้แก่ วชิรญาณวิเศษ (วชิรญาณ, 2433-2436) ซึ่งเป็นเอกสารประเภทวารสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังนี้

(45)	เขานับถือว่าพันขาว <u>เปน</u> งาม	(เล่ม 7 แผ่น 38)
(46)	ถ้าจริงก็ไม่ <u>เปน</u> หลอก	(เล่ม 7 แผ่น 36)
(47)	ความร้อนแลความหนาวไม่รุนแรงจะ <u>นี้</u> จึงเห็นว่าฤดูฝน <u>เปน</u> สบาย	(เล่ม 6 แผ่นที่ 14)
(48)	การอ่านหนังสือ <u>เปน</u> ดีที่หนึ่ง	(เล่ม 8 แผ่น 3)
(49)	สัตว์อย่าง <u>นี้</u> <u>เปน</u> น่าสงไสยที่สุด	(เล่ม 6 แผ่น 1)
(50)	อย่าง <u>นี้</u> <u>เปน</u> ไกลปัญหาที่ถาม	(เล่ม 6 แผ่น 7)
(51)	ไทยเรา <u>เปน</u> เร็วกว่าทุกชาติ	(เล่ม 9 แผ่น 37)
(52)	การบำณูซึ่งทำด้วยลูกคิด <u>เปน</u> เร็วกว่าทำด้วยสิ่งอื่น	(เล่ม 7 แผ่น 3)
(53)	จะบ่นว่าไม่สบายก็ <u>เปน</u> ไม่ถูกเลย	(เล่ม 6 แผ่นที่ 49)
(54)	อฉันชอกตัวแอบอยู่ <u>เปน</u> นานจนเท้าเป็นเหน็บชา ไปหมด	(เล่ม 8 แผ่นที่ 53)
(55)	ก็เห็นว่าชนะแท้ <u>เปน</u> แน่หนอน	(เล่ม 8 แผ่นที่ 44)

จากตัวอย่างที่ (45) ถึงตัวอย่างที่ (55) จะเห็นว่าตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” คือกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น หน่วยแก่นที่ว่านี้ก็คือนำคำกริยาคุณศัพท์ “งาม” “หลอก” “สบาย” “ดี” “น่าสงไสย” “ไกล” “เร็ว” “ถูก” “นาน” และ “แน่หนอน” ตามลำดับ

ตัวอย่างเหล่านี้เป็นตัวอย่างการใช้ที่ต่างจากภาษาไทยปัจจุบัน เพราะผู้พูดภาษาไทยปัจจุบันเห็นว่าสามารถตัดคำว่า “เป็น” ทิ้งไปได้ หรือเห็นว่าคำว่า “เป็น” คือส่วนเกินของประโยค ซึ่งแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านการปรากฏร่วมว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ในอดีตสามารถปรากฏร่วมกับกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นได้มากกว่าในปัจจุบัน

ไม่เพียงเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังถือว่าการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในภาษาซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์แบบหนึ่งด้วย (ดุษฎีพร ชานโรตศานต์, 2526: 44) จากกฎเดิมที่มีสัมพันธกริยา “เป็น” กลายเป็นไม่มีสัมพันธกริยา “เป็น” ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.10 แสดงการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในภาษาของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

จากที่กล่าวไปข้างต้นเรื่องการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลี นั้น สามารถสรุปประเด็นหลักได้ 3 ประเด็น ดังนี้

- ประเด็นแรก สัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลี ไม่ได้ปรากฏร่วมกันเป็นโครงสร้างปกติในภาษาไทยทุกช่วงสมัย เพราะมีเพียงกริยาวลีจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่ปรากฏร่วมกันสัมพันธกริยา “เป็น” ได้
- ประเด็นที่ 2 กริยาวลีที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น มีแนวโน้มว่าจะเป็นกริยาวลีประเภทแรกหรือกริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นมากกว่าอีกประเภทหนึ่ง
- ประเด็นที่ 3 ซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติด้านเวลา กล่าวคือ มีกริยาวลีประเภทแรกจำนวนหนึ่งในอดีตที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ แต่ในปัจจุบันไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้หรือปรากฏร่วมกันแล้วจะพังแตก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับกริยาวลีประเภทแรกได้หลากหลายกว่าในปัจจุบัน

จากข้อสรุปทั้ง 3 ประเด็นข้างต้นนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประการแรก กริยาวลีที่สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น มักจะเป็นกริยาวลีที่มีคุณสมบัติของคำนาม

ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มภาษาคำโดด (isolating language) คำคำหนึ่งสามารถทำหน้าที่ได้หลายอย่างโดยที่รูปคำยังคงเดิม เช่น หลายครั้งที่พบว่าคำกริยาสามารถอยู่ในตำแหน่งของคำนามหรือมีหน้าที่ได้แบบเดียวกับที่คำนามมี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการระบุชนิดของคำในภาษาไทยไม่มีความเคร่งครัด ดังนี้

พระยาอุปทิศศิลปสาร (2493, 2546: 135) ได้กล่าวถึง “กริยาที่ใช้เป็นสภาวมาลา” ไว้ ซึ่งหมายถึง กริยาที่ไม่ได้ใช้เป็นกริยาของประโยค แต่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยค มักใช้ลอย ๆ

เช่น *นอนนาน ๆ ไม่ได้* ในตัวอย่างนี้ “นอนนาน ๆ” เป็นกริยาวลีที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นกริยาของประโยค แต่ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค

นววรรณ พันธุมธา (2549: 168, 172) ได้กล่าวถึงหน่วยของประโยคชนิดหนึ่ง ได้แก่ หน่วยนาม หน่วยนามนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคำนามหรือนามวลี แต่หน่วยนามอาจจะเป็นคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่คำนามก็ได้ จะเป็นวลีหรือประโยคก็ได้ แต่ต้องทำหน้าที่เหมือนคำนาม เช่น *แกลังกัน อย่างนี้ไม่ดีเลย* จากตัวอย่างนี้ กริยาวลี “แกลังกันอย่างนี้” ปรากฏในตำแหน่งเดียวกับคำนามหรือนามวลี และทำหน้าที่เหมือนคำนามหรือนามวลีด้วย คือ เป็นประธานของประโยคได้

นอกจากนี้ ในบทความเรื่อง *คำกริยาเป็นกรรมได้หรือไม่* นววรรณ พันธุมธา (2552: 285) ได้กล่าวว่า ถ้าเราถือว่ากรรม คือ คำใด ๆ ที่มารับข้างท้ายคำกริยาแล้วช่วยให้ความหมายสมบูรณ์ คำกริยาก็สามารถเป็นกรรมได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นเพียงคำนามเท่านั้น เช่น

(56) นิตทนความลำบาก

(57) นิตทนลำบาก

ทั้งคำนาม “ความลำบาก” และคำกริยา “ลำบาก” ต่างก็ทำหน้าที่เดียวกัน เพราะสามารถเป็นกรรมได้ทั้งคู่ โดยช่วยขยายความหมายให้แก่คำกริยา “ทน”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำกริยา “ลำบาก” ในตัวอย่างที่ (56) มีความหมายอย่างคำนาม “ความลำบาก” ในตัวอย่างที่ (57) คือ หมายถึง ‘สภาพที่ลำบาก’ เพียงแต่ “ลำบาก” ในตัวอย่างที่ (56) ไม่ได้เติมคำหรือหน่วยคำเติมใดเข้าไปข้างหน้า เพื่อให้ให้อยู่ในรูปของคำนามทางไวยากรณ์

ในกรณีของกริยาวลีที่สามารถตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ก็น่าจะเป็นไปทำนองเดียวกับตัวอย่างที่ (56) และตัวอย่างที่ (57) ข้างต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างข้อมูลในบางสมัย ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(58) ได้ทราบวิธีที่คิดลูกคิดแล้วก็เห็นว่าเปนการเร็ว

(59) การบำณูชี้ทำด้วยลูกคิดเปนเร็วกว่าทำด้วยสิ่งอื่น

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 3)

(วชิรญาณ, 2434: 35-36)

ในตัวอย่างที่ (59) กริยาวลี “เร็วกว่าทำด้วยสิ่งอื่น” ซึ่งมีคำกริยาคุณศัพท์ “เร็ว” เป็นหน่วยแก่นั้น สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับ

นามวลี “การเร็ว” ในตัวอย่างที่ (58) และเมื่อพิจารณาในด้านความหมายและปริบทแวดล้อม ก็พบว่าคำกริยาคุณศัพท์ “เร็ว” ในตัวอย่างที่ (59) มีความหมายอย่างนามวลี ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ‘วิธีที่เร็ว’

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(60) ในอย่างนี้ไม่เปนการยากลำบากอันใดนัก

(61) หน้าที่ของกรมสัมปาทิกอย่างที ๓ แล เปนยากกว่าหน้าที่อย่างอื่น ๆ ทั้งสิ้น

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 1)

(วชิรญาณ, 2434: 4-5)

ในตัวอย่างที่ (61) กริยาวลี “ยากกว่าหน้าที่อย่างอื่น ๆ ทั้งสิ้น” ซึ่งมีคำกริยาคุณศัพท์ “ยาก” เป็นหน่วยแก่นนั้น สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับนามวลี “การยาก(ลำบากอันใดนัก)” ในตัวอย่างที่ (60) และเมื่อพิจารณาในด้านความหมายและปริบทแวดล้อม ก็จะพบว่าคำกริยาคุณศัพท์ “ยาก” ในตัวอย่างที่ (61) มีความหมายอย่างนามวลี ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ‘หน้าที่ที่ยาก’

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

(62) ผู้ใดถือมุกโทษอันเปนลายนลับ ผู้ถือจะเปนหูหนวก, ผู้ใดถือมุกโทษตันหัว คร่ำมีสีตั้งนำไหลไปมา ผู้ถือจะต้องเครื่องศัสตราวุธ.

(ตำรานพรัตน์)

(สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์, 2464: 18)

ในตัวอย่างที่ (62) กริยาวลี “หูหนวก” สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับที่นามวลีทั่วไปปรากฏ และเมื่อพิจารณาในด้านความหมายและปริบทแวดล้อม ก็จะพบว่ากริยาวลี “หูหนวก” มีความหมายอย่างนามวลี ซึ่งในที่นี้ น่าจะหมายถึง ‘อาการหูหนวก’

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

(63) ประการหนึ่งอกซุเซนนั้นเปนที่จะยังไฟให้ติด.

(64) เดือนก่อนนี้เราได้ว่าอกซุเซนว่าอกซุเซนนั้นเปนจะยังไฟให้ติด, คือถ้าไม่มีอกซุเซนในลมนั้นไฟก็ไม่ติดเลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกรีกอด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 31, 37)

ในตัวอย่างที่ (64) กริยาวลี “จะยังไฟให้ติด” สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับนามวลี “ที่จะยังไฟให้ติด” ในตัวอย่างที่ (63) และเมื่อพิจารณาในด้านความหมายและปริบทแวดล้อม ก็จะพบว่ากริยาวลี “จะยังไฟให้ติด” น่าจะมีความหมายไม่ต่างจากนามวลี “ที่จะยังไฟให้ติด”

จากตัวอย่างที่กล่าวไปข้างต้น สรุปได้ว่ากริยาวลีที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ใต้นั้น มักจะเป็นกริยาวลีที่มีคุณสมบัติของนามวลีอยู่ในที่นี้ คือ มีความหมายอย่างนามวลี เพียงแต่ไม่ได้อยู่ในรูปของนามวลีในทางไวยากรณ์

ประการต่อมา กริยาวลีที่ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ใต้นั้น มีแนวโน้มว่าจะเป็นกริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นมากกว่ากริยาวลีที่มีกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากคำกริยาคุณศัพท์เป็นคำที่มีลักษณะคล้ายคำนามมากกว่าคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์ ดังนี้

Pustet (2003: 13-21) กล่าวว่าคำคุณศัพท์ถือเป็นหมวดคำที่มีความคล้ายคลึงกับทั้งคำนามและคำกริยา และเรียกคำคุณศัพท์ว่าเป็นคำที่มีสถานะลูกผสม (hybrid status) ระหว่างลักษณะของคำนามและคำกริยา เช่น หากพิจารณาที่ระดับความคงที่ในด้านเวลา (time-stability) คำนามก็มักจะมี ความคงที่มากหรือเปลี่ยนแปลงได้ช้า เช่น คำนาม “หิน” เมื่อเวลาผ่านไปหินก็ยังเป็นหิน ส่วนคำคุณศัพท์ก็มักจะมีคุณสมบัติที่กำกวม คือ มีการเปลี่ยนแปลงด้วย และมีลักษณะเป็นสภาพด้วย เช่น คำคุณศัพท์ “สวย” ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงระดับเป็น “สวยกว่า” หรือ “สวยที่สุด” แต่ก็ยังคงสภาพที่ “สวย” อยู่ ส่วนคำกริยา ก็จะมีคุณสมบัติของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะมีความหมายที่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน เช่น คำกริยา “เตะ” หรือมีการเปลี่ยนแปลงแบบไม่ฉับพลัน เช่น คำกริยา “อ่าน” (Givón, 1984)

คำคุณศัพท์และคำกริยาในย่อหน้าข้างต้น เทียบได้กับคำกริยาคุณศัพท์และคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์ในงานวิจัยนี้ ตามลำดับ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็อาจสรุปได้ว่าคำกริยาคุณศัพท์ที่มีความคล้ายคลึงกับคำนามมากกว่าคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์ ดังนั้น เมื่อคำกริยาคุณศัพท์มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกับคำนามมากกว่าคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์ จึงทำให้สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้มากกว่า

นอกจากนี้ Pustet (2003) ยังได้สรุปแนวโน้มการใช้สัมพันธกริยากับคำนาม คำคุณศัพท์ และคำกริยา ในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

- คำนาม > คำคุณศัพท์ > คำกริยา

จากลำดับข้างต้นจะเห็นว่าสัมพันธกริยาจะปรากฏร่วมกับคำนามมากที่สุด เพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐานของทุกภาษาที่มีการใช้สัมพันธกริยา รองลงมาคือการปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์ ส่วนการปรากฏร่วมกับคำกริยานั้นจะพบน้อยที่สุด

ลำดับดังกล่าวนี้สามารถอธิบายในมุมมองแบบลักษณะภาษา ซึ่งจะทำให้เห็นลักษณะที่เป็นสากลที่ว่าถ้าในภาษานั้นมีการใช้สัมพันธกริยาร่วมกับคำนาม ภาษานั้นไม่จำเป็นต้องมีสัมพันธกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์หรือคำกริยา แต่ถ้าภาษาใดมีการใช้สัมพันธกริยาร่วมกับคำกริยา ภาษานั้นก็ต้องมีโครงสร้างของสัมพันธกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์และคำนามด้วยเสมอ หรือถ้าภาษาใดมีการใช้สัมพันธกริยาร่วมกับคำคุณศัพท์ ภาษานั้นก็ต้องมีโครงสร้างที่สัมพันธกริยาปรากฏร่วมกับคำนามเสมอเช่นกัน (Croft, 1991: 130, Pustet, 2003: 15-16)

ในกรณีของการใช้สัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทยกับหน่วยต่าง ๆ ก็เป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับทิศทางที่ Pustet (2003) ได้เสนอไว้ ดังนี้

ช่วงสมัย การปรากฏร่วมกัน ระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับหน่วยต่าง ๆ	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
“ <u>เป็น</u> ” + นามวลี	✓	✓	✓	✓	✓	✓
“ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓
“ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น		✓	✓	✓	✓	

ตารางที่ 6.6 แสดงการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปกับนามวลี กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น และกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าสัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีเป็นโครงสร้างปกติหรือเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในทุกช่วงสมัย ส่วนการปรากฏร่วมกับระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นนั้น ถึงแม้ว่าจะพบในทุกช่วงสมัยเช่นกัน แต่ก็ไม่ใช่การปรากฏร่วมกันเป็นโครงสร้างปกติ เพราะมีกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์จำนวนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ในขณะที่การปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” กับกริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นนั้น

นอกจากจะปรากฏให้เห็นเป็นบางสมัยแล้ว ยังพบว่าทั้ง 2 หน่วยไม่ได้ปรากฏร่วมกันเป็นโครงสร้างปกติด้วย เพราะเท่าที่พบในข้อมูล มีกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นจำนวนน้อยมากที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้

จากที่กล่าวไปข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการปรากฏใช้สัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทยกับหน่วยต่าง ๆ น่าจะมีการเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- นามวลี > กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น > กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่คำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น

จากการเรียงลำดับข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวโน้มที่ Pustet (2003) ได้เสนอไว้ และเป็นแนวโน้มที่สอดคล้องกับลักษณะที่เป็นสากลด้วย

สรุปได้ว่าในภาษาไทย สัมพันธกริยา “เป็น” จะปรากฏร่วมกับนามวลีเป็นโครงสร้างปกติ ส่วนการปรากฏร่วมกันระหว่างกริยาวลีกับสัมพันธกริยา “เป็น” นั้นไม่ใช่โครงสร้างปกติที่เกิดขึ้นในภาษาไทย กริยาวลีที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ นั้น มักจะเป็นกริยาวลีที่มีคุณสมบัติของนามวลีอยู่ ซึ่งกริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นก็มีโอกาสที่จะปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้เป็นจำนวนที่มากกว่าเพราะกริยาคุณศัพท์มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกับคำนามมากกว่ากริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์

ประการที่ 3 ในอดีต มีกริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นจำนวนหนึ่งที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ แต่ในปัจจุบัน ทั้ง 2 หน่วยนี้จะไม่ปรากฏร่วมกัน หรือหากปรากฏร่วมกันก็จะฟังแปลก ทั้งนี้ก็อาจเป็นเพราะว่าคำกริยาคุณศัพท์ซึ่งเป็นหน่วยแก่นของกริยาวลีนั้น มีระดับความเป็นคำนามไม่เท่ากันในแต่ละช่วงสมัย จึงทำให้มีลักษณะในการปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” แตกต่างกัน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นในข้อมูลภาษาไทยปัจจุบัน นั้น มีทั้งแบบที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ และไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (65) ห้องนี้กว้างกว่าห้องนั้นมาก
*ห้องนี้เป็นกว้างกว่าห้องนั้นมาก
- (66) ขอเพลงที่คิดว่าใหม่ที่สุดตอนนี้
*ขอเพลงที่คิดว่าเป็นใหม่ที่สุดตอนนี้
- (67) มีใครกังวลเรื่องสัญญาณกริ่งที่ตั้งในตึกเรามั๊ย
มีใครเป็นกังวลเรื่องสัญญาณกริ่งที่ตั้งในตึกเรามั๊ย
- (68) เมื่อให้ยา การทำงานของสมองก็จะกลับมาปกติ
เมื่อให้ยา การทำงานของสมองก็จะกลับมาเป็นปกติ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากตัวอย่างที่ (65) และตัวอย่างที่ (66) จะเห็นว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” มีลักษณะที่บังคับว่าไม่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ แต่ตัวอย่างที่ (67) และตัวอย่างที่ (68) คำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” และ “ปกติ” สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” และ “ปกติ” ในปัจจุบัน มีลักษณะที่เลือกปรากฏว่าจะปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” หรือไม่ก็ได้

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าคำคุณศัพท์เป็นคำที่มีสถานะลูกผสมระหว่างลักษณะของคำนามและคำกริยา จึงทำให้ในบางภาษาคำคุณศัพท์อาจมีลักษณะทางไวยากรณ์ที่คล้ายกับคำนามมากกว่า แต่บางภาษาก็คล้ายคำกริยามากกว่า (Pustet, 2003: 13-21; Wetzler, 1996: 43-56) เช่น

ในภาษาอังกฤษ คำคุณศัพท์จะมีความคล้ายคำนามมากกว่า เพราะคำคุณศัพท์และคำนามมีการแสดงออกทางไวยากรณ์ไปในทางเดียวกัน เช่น ต่างก็ต้องปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาเสมอ (เช่น *he is handsome* และ *he is a doctor* ตามลำดับ)

ในขณะที่บางภาษา เช่น ภาษาไทย คำคุณศัพท์มีลักษณะทางไวยากรณ์ที่คล้ายกับคำกริยามากกว่า เพราะคำคุณศัพท์และคำกริยา มีการแสดงออกทางไวยากรณ์ไปในทางเดียวกัน เช่น ต่างก็ปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยาได้เหมือนกัน (เช่น *อาหารอาจจะอร่อย* และ *เขาอาจจะยิ้ม* ตามลำดับ) หรือต่างก็ปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาไม่ได้เหมือนกัน (เช่น *อาหารอร่อย* (**อาหารเป็นอร่อย*) *เขายิ้ม* (**เขาเป็นยิ้ม*) ตามลำดับ) ด้วยเหตุนี้ จึงมีนักไวยากรณ์หลายคนจัด

คำคุณศัพท์ให้เป็นคำกริยาประเภทหนึ่ง เช่น วิจิตรณ์ ภาณุพงศ์ (55-56) เรียกว่า “คำกริยา อกรรมย่อ” นววรรณ พันธุมธา (2549: 14) จัดให้เป็นคำกริยาประเภท “คำกริยาแสดงสภาพ” หรือในหนังสือ**บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3** จัดให้เป็นคำกริยาประเภท “คำกริยาคุณศัพท์” (สถาบันภาษาไทย, 2552: 33)

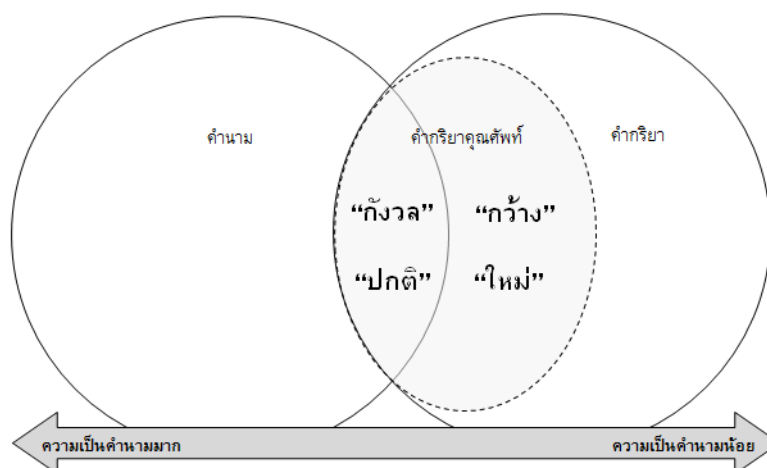
อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาคำกริยาคุณศัพท์ในภาษาไทยเป็นคำ ๆ ผู้วิจัยพบว่าคำกริยาคุณศัพท์ที่ไม่ได้มีการแสดงออกทางไวยากรณ์ที่เหมือนกันทั้งหมด กล่าวคือ มีคำกริยาคุณศัพท์บางคำที่มีการแสดงออกไปในแนวทางเดียวกับคำนาม คือ สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยาได้ การแสดงออกในลักษณะดังกล่าวนี้ถือว่าแตกต่างจากคำกริยาคุณศัพท์ที่ปรากฏโดยทั่วไป

ในกรณีของคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ในตัวอย่างที่ (65) และตัวอย่างที่ (66) ซึ่งไม่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นี้ จัดอยู่ในกลุ่มคำกริยาคุณศัพท์โดยทั่วไป หรืออยู่ในกลุ่มคำกริยาคุณศัพท์ส่วนใหญ่ในภาษาไทยปัจจุบัน

ส่วนคำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” และ “ปกติ” ในตัวอย่างที่ (67) และตัวอย่างที่ (68) ถือว่าเป็นคำกริยาคุณศัพท์ที่มีการแสดงออกไปในแนวทางเดียวกับคำนาม คือสามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ คำกริยาคุณศัพท์ที่มีลักษณะเช่นนี้จะอยู่ในกลุ่มที่เป็นส่วนน้อย นอกเหนือจาก 2 คำข้างต้นแล้ว ก็มีอีกไม่มาก เช่น คำกริยาคุณศัพท์ “จริง” หรือ “เท็จ” (ดังตัวอย่าง เรื่องนี้(เป็น)จริงหรือ(เป็น)เท็จ) หรือหากปรากฏร่วมกันได้ ก็มักจะกลายเป็นคำประสม คำซ้อน หรือสำนวนไปแล้ว เช่น สำนวน “เป็นทุกข์” หรือ “เป็นทุกข์เป็นร้อน” ซึ่งมีความหมายรวมทั้งหน่วยว่า ‘วิตกกังวล, เดือดเนื้อร้อนใจไม่เป็นสุข’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) รายละเอียดเกี่ยวกับคำที่เกิดขึ้นใหม่หรือสำนวนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อ 6.5 เรื่องพัฒนาการของคำหรือสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ

การที่คำกริยาคุณศัพท์จำนวนหนึ่งในภาษาไทยสามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ น่าจะเป็นเพราะมีความเป็นคำนามมากกว่าคำกริยาคุณศัพท์ทั่วไป

หากนำคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” ในตัวอย่างที่ (65) “ใหม่” ในตัวอย่างที่ (66) “กังวล” ในตัวอย่างที่ (67) และ “ปกติ” ในตัวอย่างที่ (68) ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่ปรากฏในภาษาไทยปัจจุบัน มาจัดกลุ่มในแผนภูมิ จะมีลักษณะดังนี้

แผนภูมิที่ 6.11 แสดงระดับความเป็นคำนามของ
คำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” “ใหม่” “ปกติ” และ “กว้าง” ในภาษาไทยปัจจุบัน

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าถึงแม้ว่าคำว่า “กว้าง” “ใหม่” “กังวล” และ “ปกติ” จะเป็นคำกริยาคุณศัพท์เหมือนกัน แต่มีระดับของความเป็นคำนามมากน้อยไม่เท่ากัน คำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” และ “ปกติ” จะมีความเป็นคำนามมากกว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” และ “ใหม่”

อนึ่ง Wetzter (1996) ได้กล่าวว่า การที่คำคุณศัพท์ในภาษาหนึ่ง ๆ มีระดับความเป็นคำนามที่ไม่เท่ากันนี้ ถือเป็นลักษณะสากล เนื่องจากสามารถพบได้ในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก

ส่วน Croft (2002: 233) ได้กล่าวถึงสมมติฐานข้อหนึ่งในมุมมองแบบลักษณะภาษาต่างสมัย (diachronic typology) ไว้ว่าภาษาในปัจจุบันและภาษาในอดีตมีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (uniformitarianism) ซึ่งหมายถึง ลักษณะของภาษาซึ่งมีความเป็นสากลนั้น ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในภาษาในอดีตหรือในปัจจุบัน ก็จะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น การที่คำคุณศัพท์ซึ่งมีความเป็นคำนามไม่เท่ากันนั้นมีลักษณะที่เป็นสากล ก็น่าจะเป็นลักษณะที่ปรากฏอยู่ในภาษาทั้งในปัจจุบันและในอดีต

ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า ในภาษาไทย คำกริยาคุณศัพท์ก็มีระดับความเป็นคำนามไม่เท่ากัน คำกริยาคุณศัพท์ที่มีความเป็นคำนามมาก คือ คำกริยาคุณศัพท์ที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ส่วนคำกริยาคุณศัพท์ที่มีความเป็นคำนามน้อย คือ คำกริยา

คุณศัพท์ที่ไม่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยก็จะนำวิธีดังกล่าว มา พิจารณากับข้อมูลภาษาไทยในอดีตเช่นกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากตัวอย่างข้อมูลในอดีต ผู้วิจัยพบคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” มีการใช้ที่ แตกต่างจากปัจจุบัน ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(69) ห้องที่เปิดเป็นสองห้องติดกัน ห้องนอกมีโต๊ะเขียนหนังสือ เก้าอี้ยาว ห้องใน เป็นห้องนอน ตั้งเตียงทองเหลืองกำไลล่ เหมือนอย่างในเรือเบอมา เพนกวาง อย่างห้องเรือ แต่ไม่เท่าที่เคยนอน

(พระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน เล่ม 1)

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 18-19)

(70) ชาวที่บอกไปนี่เพนใหม่ที่สุดที่เห็นจะน้อยตัวที่ทราบ

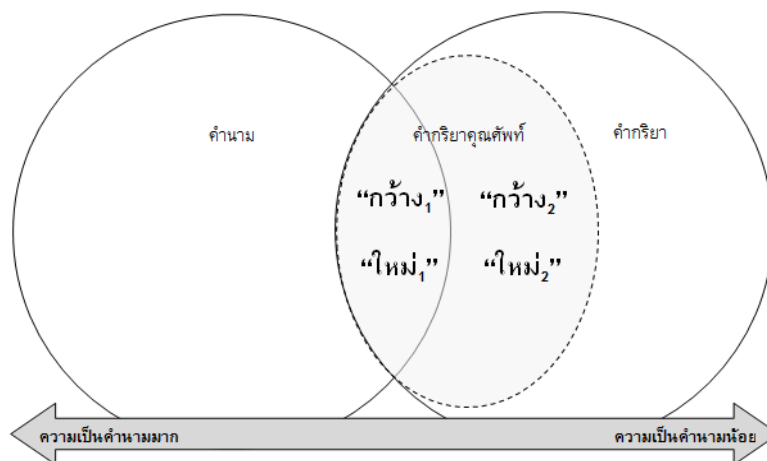
(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 56)

จากตัวอย่างที่ (69) และตัวอย่างที่ (70) จะเห็นว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ การปรากฏร่วมกันเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

การที่คำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” ในตัวอย่างที่ (69) และ “ใหม่” ในตัวอย่างที่ (70) ซึ่ง ปรากฏในข้อมูลในอดีต สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ น่าจะเป็นเพราะเป็น คำกริยาคุณศัพท์ที่มีความเป็นคำนามมาก เช่นเดียวกับคำกริยาคุณศัพท์ “กังวล” ในตัวอย่างที่ (67) และ “ปกติ” ในตัวอย่างที่ (68) ซึ่งปรากฏในข้อมูลสมัยปัจจุบัน

หากนำคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ที่ปรากฏในข้อมูลในอดีตกับในปัจจุบัน มา เปรียบเทียบข้ามสมัยกัน ก็จะพบว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ที่ปรากฏในอดีต (หรือ “กว้าง₁” และ “ใหม่₁”) สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ แต่คำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ที่ปรากฏในสมัยปัจจุบัน (หรือ “กว้าง₂” และ “ใหม่₂”) ไม่สามารถปรากฏร่วม ได้ น่าจะเป็นเพราะในอดีตคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” มีความเป็นคำนามมากกว่า ปัจจุบัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.12 แสดงระดับความเป็นคำนามของคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่”
ในภาษาไทยในอดีตและปัจจุบัน

จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นว่าระดับความเป็นคำนามของคำกริยาคุณศัพท์นั้น อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไป

ประการสุดท้าย การที่กริยาลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่นสามารถปรากฏใน ตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น นอกเหนือจากเหตุผลทางภาษาที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังมีตัวอย่างส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาบังจายภายนอก ได้แก่ การได้รับ อิทธิพลมาจากภาษาอังกฤษ

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารแปลและเอกสารภาษาไทยที่ เขียนโดยชาวต่างชาติด้วย ผู้วิจัยพบตัวอย่างการใช้สัมพันธกริยา “เป็น” ในเอกสารเหล่านี้ จำนวนหนึ่งที่มีโครงสร้างเทียบได้กับโครงสร้างของ verb to be ในภาษาอังกฤษ [subject + verb to be + adjective] เช่น *She is beautiful* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (71) ดว้ยเหตุว่าสิ่งของทั้งปวงที่เป็นเปรี้ยวนั้นก็มือกซุเซินอยู่ในนั้น.
- (72) นิโรเซนนั้นก็เป็นสว่างเหมือนลมอากาศ, แลไม่มีรสไม่มีกลิ่นเลย.
- (73) อหนึ่งมันเป็นเบากว่าลมอากาศศกหนิดหนึ่ง.
- (74) ตึกนั้นเป็นแก่นักแลเวลาที่สร้างตึกนั้นไม่มีผู้ใครรู้เลย.

(75) ราคาห้าแสนหมื่นห้าพันเจ็ดร้อยแปดสิบบรูเปีย, แพงน้อยกว่าในปีขานศักราช
หมื่นแปดพันรูเปีย.

(76) แต่เขาได้ว่าโลกนี้แพงกลมเหมือนลูกส้ม

(จดหมายเหตุ บางกอกเรคคอร์ด)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 29, 37, 45, 71)

จากตัวอย่าง (71) ถึงตัวอย่าง (76) เป็นตัวอย่างที่มาจากหนังสือจดหมายเหตุบางกอกเรคคอร์ดเตอร์ ซึ่งส่วนที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในคราวนี้เขียนโดยหมอบรัดเลย์ ซึ่งเป็นชาวอเมริกัน (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2547: 19)

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในเอกสารนี้มีการใช้สัมพันธกริยา “เป็น” ตามด้วยคำกริยาคุณศัพท์จำนวนมากเป็นพิเศษ และตัวอย่างเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ผู้วิจัยไม่พบในเอกสารอื่น ๆ ที่ปรากฏในสมัยเดียวกัน จึงอาจเป็นไปได้ว่าตัวอย่างเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาแม่ของผู้เขียน นั่นเอง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(77) “ความพยายามแพงหวาน” นี้เป็นคำตามฝรั่งกล่าวไว้

(ความไม่พยายาม)

(นายสำราญ, 2544: 1)

ตัวอย่างที่ (77) เป็นตัวอย่างที่มาจากนวนิยายเรื่องความไม่พยายาม แต่งโดยผู้แต่งคนไทย คือ นายสำราญ หรือ หลวงวิลาศปริวัตร (เหลียม วินทุพราหมณกุล) วัตถุประสงค์ในการแต่งนวนิยายเรื่องนี้ ก็เพื่อให้ล้อไปกับนวนิยายแปลที่แต่งขึ้นก่อน ได้แก่ เรื่องความพยายาม (แม่วัน, 2504) ซึ่งแปลมาจากนวนิยายภาษาอังกฤษเรื่อง **Vendetta!: The Story of One Forgotten sweet** ของ Marie Corelli (รีเนททัย สัจจพันธุ์, 2517: 241-242)

จากตัวอย่างที่ (77) ในส่วนที่กล่าวว่า “ความพยายามแพงหวาน” ซึ่งผู้เขียน คือ นายสำราญได้กล่าวว่า เป็นคำของฝรั่งนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะแปลมาจากประโยคหนึ่งในนวนิยายเรื่อง **Vendetta!: The Story of One Forgotten sweet** ที่ว่า “Revenge is sweet!” (Corelli, 2007:276) จากประโยคนี้ นายสำราญซึ่งเป็นผู้เขียนอาจจะแปลโดยที่ยังคงลักษณะโครงสร้างของภาษาอังกฤษไว้

สรุปได้ว่า กริยาวลีก็สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ หากกริยาวลีนั้นมีความเป็นคำนาม มีความหมายอย่างคำนาม หรือมีคุณสมบัติทางความหมายที่คล้ายกับคำนาม ซึ่งโดยมากก็มักจะเป็นกริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแกน แต่ในบางกรณี การที่กริยาวลีที่มีกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแกนสามารถตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ นั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างในภาษาอังกฤษก็เป็นได้

6.3 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในที่นี้ จะกล่าวถึงที่มาของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนว่ามีพัฒนาการมาจากคำว่า “เป็น” ไດ

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนหรือเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปนี้ แบ่งออกเป็น 2 เส้นทางใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ > กริยาแทน และ 2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน ดังนี้

6.3.1 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ > กริยาแทน

จากข้อมูลที่ปรากฏ ผู้วิจัยได้พบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่มีความกำกวม ได้แก่

- คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนก็ได้ หรือเป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ก็ได้
- คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนก็ได้ หรือเป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ก็ได้

คำว่า “เป็น” ที่มีลักษณะข้างต้นนี้ คือ คำว่า “เป็น” ที่อยู่ในการเปลี่ยนแปลงจากคำหนึ่งไปเป็นอีกคำหนึ่งหรือที่เรียกว่าอยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง ตัวอย่างที่มีความกำกวมเหล่านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เห็นรอยต่อระหว่างคำ 2 ชนิดได้ หรือทำให้ทราบว่าคำทั้ง 2 ชนิดนั้น ๆ มีพัฒนาการอยู่ในเส้นทางเดียวกัน

ส่วนการที่จะตัดสินได้ว่าคำใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือปลายทาง ก็จะต้องใช้ข้อมูลเชิงประวัติมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วจะทำให้ได้ผลการศึกษา ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำไปเป็นคำกริยาแทน มี 2 เส้นทางย่อย คือ

- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

6.3.1.1 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > กริยาแทน

ตัวอย่างข้อมูลที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน มีพัฒนาการซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกัน ได้แก่

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (78) พระสังฆราชวัดกุของดูตามตำราบอกเพ็ญกวางว่า เกิดวิบัติต่าง ๆ เมืองเวียงจันทน์จะเสียแล้ว เมื่อครั้งก่อนแผ่นดินแยกเมืองก็เสีย ครั้งนี้ก็เป็นเหมือนกัน

(จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3)

(กรมศิลปากร, 2530: 28-29)

ตัวอย่างที่ (78) คือ ตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง เพราะคำว่า “เป็น” มีลักษณะกำกวม คือ สามารถเป็นคำได้ 2 ชนิด ชนิดแรก เป็นคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ (สามารถแทนที่ด้วยกริยาลี “เกิดขึ้น”) อีกชนิดหนึ่ง คือ เป็นคำกริยาแทน ทำหน้าที่แทนกริยาลีที่นำมาก่อน ได้แก่ กริยาลี “แยก” หรือ “เสีย”

คำว่า “เป็น” ใน “ครั้งนี้ก็เป็นเหมือนกัน” อาจจะหมายถึง ‘ครั้งนี้ก็เกิดขึ้นเหมือนกัน’ ซึ่งคำว่า “เป็น” สามารถแสดงความหมายว่า ‘บังเกิด’ ได้ด้วยตัวเอง แต่ที่มีความกำกวม คือ สามารถเป็นคำกริยาแทนได้ด้วยนั้น เพราะคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ปรากฏในบริบทที่มีการเชื่อมโยงความ¹ กับประโยคที่นำมาก่อน กล่าวคือ ทั้ง 2 ประโยคพูดถึงประเด็นที่เป็นไปในการทำนองเดียวกัน ดังนี้

¹ การเชื่อมโยงความ (cohesion) หมายถึง ความเกี่ยวพันหรือต่อเนื่องของประโยคต่าง ๆ ในข้อความ (สถาบันภาษาไทย, 2552: 117)

- ครั้งก่อน แผ่นดิน แยกเมืองก็เสีย
- ครั้งนี้ (แผ่นดินเมือง) ก็เป็นเหมือนกัน

ทั้ง 2 ประโยคกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ “แผ่นดินแยก” และ “เมืองเสีย” เหมือนกัน แต่เป็นคนละครั้ง คือ “ครั้งก่อน” กับ “ครั้งนี้” และในประโยคหลังก็อาจจะวิเคราะห์ได้ว่าประธานของคำกริยา “เป็น” ไม่ปรากฏรูป ซึ่งได้แก่ “แผ่นดิน” หรือ “เมือง” หากวิเคราะห์เช่นนี้ คำว่า “เป็น” ก็น่าจะแทนกริยาวลี “แยก” หรือ “เสีย” ได้

จากตัวอย่างที่ (78) ข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างที่ทำให้ทราบว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และกริยาแทน “เป็น” มีพัฒนาการที่อยู่ในเส้นทางเดียวกันเท่านั้น แต่การที่จะทราบว่าคำว่า “เป็น” ชนิดใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือปลายทาง ก็ต้องอาศัยข้อมูลเชิงประวัติอื่น ๆ และแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาช่วยในการวิเคราะห์

จากข้อมูลในเชิงประวัติ พบการปรากฏของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทของคำว่า “เป็น”	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’			✓	✓	✓	✓
คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน				✓	✓	✓

ตารางที่ 6.7 แสดงการปรากฏของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางที่ 6.7¹ จะเห็นว่า คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ เป็นคำที่เก่ากว่า เพราะพบครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 และยังคงปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทนเป็นคำที่ใหม่กว่า เพราะพบครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน

¹ ข้อมูลที่ปรากฏตารางนี้ นำมาจากตารางที่ 5.10 และตารางที่ 5.11 ซึ่งปรากฏอยู่ที่ 5 หัวข้อ 5.7

นอกจากนี้ หากใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จะทำให้วิเคราะห์ได้ว่าคำที่เป็นต้นทางของเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จะต้องมีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า ส่วนคำที่อยู่ปลายทางจะต้องมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า

เมื่อเปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์ของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนแล้ว ก็พบว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า (มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า) เพราะเป็นคำที่มีเนื้อความอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน ส่วนคำกริยาแทนมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า เพราะคำกริยาแทนไม่มีความหมายประจำคำใด ๆ ความหมายของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนจะแปรไปตามบริบทที่ปรากฏ ดังนั้น คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ก็จะเป็นคำที่อยู่ต้นทาง ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทนจึงเป็นคำที่อยู่ปลายทาง

เมื่อข้อมูลเชิงประวัติและข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีลักษณะที่สอดคล้องกัน จึงสรุปได้ว่า ต้นทางของเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (79) ถ้าออกไปถึงแล้ว การจะเป็นมากมายด้วยอ้ายแขกเหล่านั้นพากันกำเรบเข้ากับอ้ายแขกไพร่ไปสิ้น ทำเอาเมืองสงขลาได้แล้ว ก็จะมีเพิ่มเติมทุมเทกองทัพออกไปช่วยให้มากให้ทันการ ทำเอาบ้านเมืองเขตแดนคืนให้จงได้
- (จดหมายหลวงอุดมสมบัติ)
(กรมศิลปากร, 2505ก: 65)

ตัวอย่างที่ (79) คำว่า “เป็น” ไม่ได้แสดงการเชื่อมโยงความประโยคที่นำมาก่อน เหมือนกับตัวอย่างที่ (78) จึงสามารถวิเคราะห์ว่าเป็นคำกริยาซึ่งหมายถึง ‘บังเกิด’ ได้อย่างเดียว ส่วนประธานของคำว่า “เป็น” ได้แก่ “การ” ซึ่งหมายถึง ‘เรื่อง’

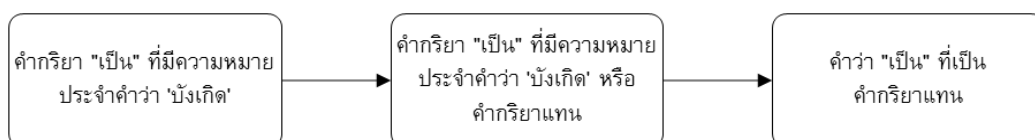
ส่วนปลายทางของเส้นทางการนี้ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (80) คนหลับบางคนถูกผีอำนั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้า จำความได้มาจนข้าพเจ้าบวชเปนสามเณรไข้งก็ไต่ยีนต่อมา แลส่วนตัวข้าพเจ้าก็ได้เป็นมาบ้าง
- (วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 2)
(วชิรญาณ, 2433: 18)

ตัวอย่างที่ (80) คำว่า “เป็น” มีแสดงการเชื่อมโยงความกับกริยาวลีในประโยคที่นำมา ก่อน กล่าวคือ “ข้าพเจ้า” ซึ่งเป็นประธานของคำกริยา “เป็น” ได้ประสบเหตุการณ์ในลักษณะ เดียวกับประธานของประโยคที่นำมาก่อน ได้แก่ “คนหลับบางคน” ดังนั้น คำว่า “เป็น” จึงทำ หน้าทีแทนกริยาวลี “ถูกผีอำ”

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไป เป็นคำกริยาแทนนั้น มีขั้นตอนซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.13 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

6.3.1.2 คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > กริยาแทน

ตัวอย่างที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน มีพัฒนาการซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกัน ได้แก่

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (81) ● แลเมื่อเพลาค่ำ ๘ ทุ่มเศษ วันเดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำนั้น แผ่นดินไหวสะเทือน บ้านเรือนไกวโยนมากกว่าครั้งก่อน เป็นอยู่ประมาณบาทนาฬิกาหนึ่ง ... ไหวโยนไปข้างเหนือมาข้างใต้จนคนชวนไปตั้งตัวไม่ตรง

(จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ)

(กรมศิลปากร, 2505ก: 135)

ตัวอย่างที่ (81) คำว่า “เป็น” มีความกำกวมหรือสามารถเป็นคำได้ 2 ชนิด ชนิดแรกเป็น คำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ อีกชนิดหนึ่ง เป็นกริยาแทน ทำหน้าที่ แทนกริยาวลีที่นำมาก่อน ได้แก่ กริยา “ไกวโยน” สาเหตุที่ดีความว่าคำว่า “เป็น” เป็นกริยาแทน ได้ด้วย เนื่องจากประโยคที่นำมาก่อนและประโยคที่ตามหลังประโยคที่มีคำกริยา “เป็น” ต่างก็ พูดถึงประเด็นเรื่อง การไกวโยนหรือไหวโยนของบ้านเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงความ ว่าประโยคทั้งหมดกำลังกล่าวถึงเรื่องเดียวกันอยู่

สาเหตุสำคัญที่ทำให้คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้เกิดความกำกวมเป็นเพราะประธานของคำกริยา “เป็น” ไม่ปรากฏรูป และจากบริบทก็ทำให้เกิดการตีความประธานไปต่างกัน ซึ่งมีผลทำให้ความหมายของคำกริยา “เป็น” ต่างกันไปด้วย กล่าวคือ “เป็นอยู่ประมาณบาทนาฬิกาหนึ่ง”¹ อาจตีความได้ว่าหมายถึง ‘(เหตุการณ์นี้)ดำเนิน/ปรากฏอยู่ประมาณ 6 นาที’ หรือ ‘(บ้านเรือน)ไวอยู่ประมาณ 6 นาที’

จากตัวอย่างที่ (81) ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน มีพัฒนาการที่อยู่ในเส้นทางเดียวกัน แต่การที่จะทราบว่าคำว่า “เป็น” ชนิดใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือปลายทางของเส้นทางนี้ ในกรณีนี้ต้องอาศัยแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาวิเคราะห์เท่านั้น เนื่องจากข้อมูลเชิงประวัติไม่ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการว่าคำใดเกิดก่อนหรือหลัง เนื่องด้วยพบคำทั้ง 2 ชนิด พร้อมกัน ดังนี้

ประเภทของคำว่า “เป็น”	ช่วงสมัย					
	ศุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’				✓	✓	✓
คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน				✓	✓	✓

ตารางที่ 6.8² แสดงการปรากฏของคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางที่ 6.8 จะเห็นว่า คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ต่างก็ปรากฏให้เห็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงความหมายหนึ่งของคำว่า “บาท” ไว้ว่าหมายถึง ‘ช่วงเวลาเท่ากับ 1 ใน 10 ของชั่วโมง’ หรือ ‘6 นาที’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 622) ดังนั้น “บาทนาฬิกาหนึ่ง” ก็น่าจะหมายถึง 6 นาที

ข้อความนี้ อาจตีความได้ว่าหมายถึง ‘(เหตุการณ์นี้)เกิดขึ้นอยู่ประมาณ 6 นาที’ ด้วยก็ได้ หากตีความแบบนี้ก็จะวิเคราะห์ในลักษณะเดียวกับในหัวข้อ 6.3.1.1

² ข้อมูลที่ปรากฏตารางนี้ นำมาจากตารางที่ 5.10 และตารางที่ 5.11 ซึ่งปรากฏอยู่ที่ 5 หัวข้อ 5.7

หากวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ต้นทางของเส้นทางนี้ ได้แก่ คำเนื้อหาซึ่งเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า ซึ่งก็คือ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ดังตัวอย่างที่ (82)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

- (82) เรื่องนี้น่าจะมีคำตอบพระราชปจณา แต่หาพบฉบับไม่แต่การที่เป็นอยู่ในบัดนี้ เป็นอันต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน จึงจะผูกพัทธสีมาได้

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 4)

(พระราชปจณาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2, 2513: 117)

ตัวอย่างที่ (82) คำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาซึ่งหมายถึง ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เพียงอย่างเดียว ประธานของคำกริยา “เป็น” ได้แก่ “การ” (‘เรื่อง’) ก็ปรากฏรูปอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงทำให้ไม่เกิดความกำกวมในการตีความอย่างตัวอย่างที่ (81)

ส่วนปลายทางของเส้นทางนี้ ได้แก่ คำที่มีความเป็นไวยากรณ์มากกว่า ซึ่งก็คือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน เพราะคำกริยาแทนเป็นคำที่ไม่มีเนื้อความอยู่ในตัว แต่เป็นคำกริยาที่มีความหมายแปรไปตามบริบทที่ปรากฏ ดังตัวอย่างที่ (83)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

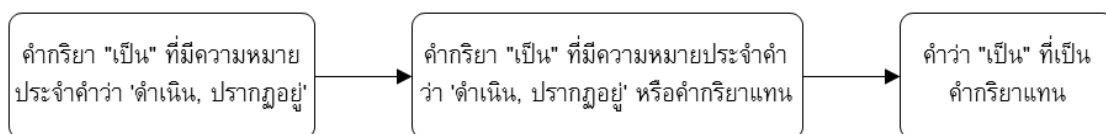
- (83) แท้จริงวิธีทำหรือเครื่องยาที่ประสมนั้นข้าพเจ้าลองสอบสวนไต่ถามดู ก็เห็นว่าไม่สู้จะผิดแผกแปลกกันไปอย่างไรนัก จะเป็นอยู่หน่อยก็เครื่องยานั้นแหละจะมีส่วนมืออย่างไม่ใคร่จะตรงกันได้ บางที่ส่วนนั้นมากไปหน่อย ส่วนนี้น้อยไปนิด แปลกกันเล็กน้อยเท่านั้น

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 50)

(วชิรญาณ, 2433: 602)

ตัวอย่างที่ (83) ประโยคที่มีคำว่า “เป็น” และประโยคก่อนหน้ามีการเชื่อมโยงความกันว่ากำลังพูดถึงเรื่องเดียวกัน คือ วิธีทำเครื่องยา คำว่า “เป็น” ทำหน้าที่แทนกริยาวลี “ผิดแผกแปลกกันไป”

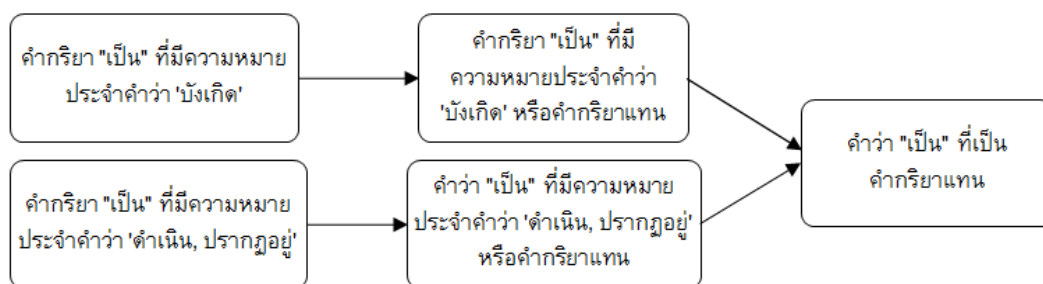
เส้นทางการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำกริยาแทนนั้น มีขั้นตอนซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.14 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง

จากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ซึ่งมีที่มา 2 เส้นทางนั้น สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.15 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

การกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ หรือ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนั้น ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เป็นการขยายปริบทไปสู่ปริบทใหม่และการที่ความหมายจางลง ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำต้นกำเนิด ได้แก่ คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ นั้น มีลักษณะเป็นคำที่มีความหมายอยู่ในตัวเอง (ดูตัวอย่างที่ (79) และตัวอย่างที่ (82)) คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ความหมายนี้ได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เมื่อมีการขยายปริบทการปรากฏไปสู่ปริบทใหม่ ได้แก่ ปริบทที่มีการเชื่อมโยงความกันหรือในปริบทที่ประธานของคำว่า “เป็น” สามารถตีความได้มากกว่าหนึ่ง ในขั้นตอนนี้ ความหมายของคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำต้นกำเนิดนั้น ได้จางลงไปด้วย เห็นได้จากการที่เริ่มมี

ความหมายประจำคำที่ไม่ชัดเจน แสดงให้เห็นว่ามีการสูญเสียคุณสมบัติทางความหมายที่โดดเด่นในตัวเองไป จึงทำให้คำว่า “เป็น” มีความกำกวม เพราะสามารถพิจารณาว่าเป็นคำกริยาแทนได้ด้วย (ดูตัวอย่างที่ (78) และตัวอย่างที่ (81)) จากนั้นก็เกิดความหมายจางลงไปอีก ทำให้คำว่า “เป็น” ไม่มีความหมายในตัวเองอีกต่อไป แต่มีความหมายที่แปรไปตามกริยาวลีในประโยคที่นำมาก่อนแทน ในขั้นนี้ก็จะถือว่าคำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาแทนโดยสมบูรณ์แล้ว (ดูตัวอย่างที่ (80) และตัวอย่างที่ (83))

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเส้นทางข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์น้อยกว่า (คำกริยาที่มีความหมายประจำคำ) ไปเป็นคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์มาก (คำกริยาแทน) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำเดียวกันอยู่ คือ หมวดคำกริยา ยังไม่ได้ข้ามไปหมวดคำไปสู่หมวดคำอื่น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ หรือ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ไปเป็นคำกริยาแทนนี้ ก็สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในอีกประเด็นหนึ่ง ได้แก่ ประเด็นที่ว่าคำที่จะสามารถเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้นั้น มักจะเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ มากกว่าคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจง (Hopper และ traugott, 2003: 101) และในกรณีของคำกริยา “เป็น” คำที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ก็ถือว่าเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ หรือไม่เฉพาะเจาะจง จึงเอื้อให้เกิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นคำกริยาแทนได้

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวไปข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำไปเป็นกริยาแทน ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน อีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ไปเป็นกริยาแทน ดังนี้

6.3.2 คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน

เส้นทางการเปลี่ยนแปลงข้างต้นเกิดขึ้นเพราะผู้วิจัยพบตัวอย่างคำว่า “เป็น” ที่มีความกำกวม คือ สามารถวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ว่าเป็นกริยาแทนก็ได้ หรือเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปก็ได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(84) “ลูกชายอายุ 7 เดือน นอนหลับไม่สนิทเลยคะ ต้องทำอย่างไรดีคะ”

“ลูกสาวดิฉันก็เคยเป็นคะ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

หากพิจารณาจากโครงสร้างและหน้าที่ของคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในตัวอย่างข้างต้น คำว่า “เป็น” ก็ถือว่าเป็นคำกริยาแทน เพราะคำว่า “เป็น” ซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวนี้ สามารถทำหน้าที่แทนกริยาลี “นอนหลับไม่สนิทเลย” ซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนได้

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากทั้ง 2 ประโยคมีความสัมพันธ์แบบคล้ายตามกัน กล่าวคือ ประธานของทั้ง 2 ประโยค ได้แก่ “ลูกชายอายุ 7 เดือน” และ “ลูกสาวดิฉัน” นั้น ถึงแม้จะเป็นคนละคนกัน แต่ก็ประสพภาวะอย่างเดียวกัน คือ “นอนหลับไม่สนิทเลย” ดังนั้น คำว่า “เป็น” จึงมีความหมายตามกริยาลีที่นำมาก่อน

อย่างไรก็ตาม คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างข้างต้นก็ถือมีความกำกวม เพราะสามารถตีความได้ว่าคำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับนามวลีประเภทที่เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน เช่น “แบบนี้” แต่ในที่นี้ไม่ปรากฏรูป ดังตัวอย่าง

(84ก) “ลูกชายอายุ 7 เดือน นอนหลับไม่สนิทเลยคะ ต้องทำอย่างไรดีคะ”

“ลูกสาวดิฉันก็เคยเป็น(แบบนี้)คะ”

หากมีกลุ่มคำ “แบบนี้” ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (84) ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ลูกสาวดิฉัน” กับ นามวลี “แบบนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าลูกสาวดิฉันมีลักษณะของการอ้างถึงกริยาลีซึ่งปรากฏในข้อความก่อนหน้า ได้แก่ “นอนหลับไม่สนิทเลย”

จากตัวอย่างที่ (84) และตัวอย่างที่ (84ก) คือ ตัวอย่างที่อยู่ในขั้นตอนระหว่างกลาง เพราะคำว่า “เป็น” มีลักษณะกำกวม คือ สามารถเป็นคำได้ 2 ชนิด ชนิดแรก เป็นคำกริยาแทนอีกชนิดหนึ่ง คือ เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

การพบตัวอย่างในลักษณะนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ในเบื้องต้นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทนและคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามหลังด้วยคำ/กลุ่มคำ แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันนั้น มีความสัมพันธ์กัน แต่การที่จะทราบว่าคำว่า “เป็น” ชนิดใดเป็นคำที่อยู่ต้นทางหรือปลายทางของเส้นทางการเปลี่ยนแปลง ก็จะต้องใช้ข้อมูลเชิงประวัติมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังจะกล่าวถึงต่อไป

จากข้อมูลในเชิงประวัติ พบการปรากฏของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทของคำว่า “เป็น”	ช่วงสมัย					
	ศุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป + นามวลีที่เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน			✓	✓	✓	✓
คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน				✓	✓	✓

ตารางที่ 6.9 แสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามด้วย นามวลีที่เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางที่ 6.9¹ จะเห็นว่า คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามด้วย นามวลีประเภทที่เป็นคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันเป็นคำที่เก่ากว่า เพราะพบครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 และยังคงปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทนเป็นคำที่ใหม่กว่า เพราะพบครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 และปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน

¹ ข้อมูลที่ปรากฏตารางนี้ นำมาจากตารางที่ 5.10 และตารางที่ 5.16 ซึ่งปรากฏบทที่ 5 หัวข้อ 5.7

ถึงแม้ว่าคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภทข้างต้นจะเป็นคำไวยากรณ์ทั้งคู่ แต่เมื่อเปรียบเทียบระดับความเป็นไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” แล้ว จะพบว่าคำกริยาแทนมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า เพราะคำกริยาแทนไม่มีความหมายประจำคำใด ๆ อยู่ในคำเลย ความหมายของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนจะแปรไปตามบริบทที่ปรากฏ ดังนั้น คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยาแทนจึงเป็นคำที่อยู่ปลายทาง ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น น่าจะมีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า เนื่องจากยังมีเนื้อความแฝงอยู่ในคำบ้าง เพราะหากถอดความคำว่า “เป็น” ความหมายที่เกิดจากการถอดความ จะได้แก่ความหมายว่า ‘มีลักษณะของ’ ดังนั้น คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปก็น่าจะเป็นคำที่อยู่ต้นทาง

เมื่อข้อมูลเชิงประวัติและข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีลักษณะที่สอดคล้องกัน จึงสรุปได้ว่า ต้นทางของเส้นทางนี้ คือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามด้วยคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

(85) ...ครั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงเวียตนามให้กองทัพไปช่วยรักษาเมืองไว้ ฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาจะให้ผู้ใดออกมาว่ากล่าวกับเมืองเขมรโดยดีตามประเพณี เมืองขึ้นเกลือกจะขัดแย้งไม่ปรกติแม้จะขึ้นข่มขี้ให้ราบคาบเล่า ท้าพกรุงเวียตนามก็มาตั้งอยู่หาว่าจะไปช่วยข้างผู้ใดไม่ เกลือกจะขัดข้องในทางพระราชไมตรีอันสุจริตต่อกัน ความเป็นดังนี้จึงให้มีพระราชสาสน์ออกมาแจ้งโดยชื่อตรงไม่อำพราง ตามเรื่องความเมืองเขมรกระทำผิดล่วงเกินต่อกรุง พระมหานครศรีอยุธยา

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173)

(จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173, 2514: 56)

ในตัวอย่างนี้ คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ หน่วยนาม, “ความ” กับ นามวลี “ดังนี้” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าความหรือเนื้อความมีลักษณะของการอ้างถึงข้อความก่อนหน้า (หมายถึงข้อความในส่วนที่เป็นตัวเข้มซึ่งอยู่ก่อนหน้าประโยคที่มีสัมพันธกริยา “เป็น”)

ส่วนปลายทางของเส้นทางนี้ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ซึ่งไม่ได้มีความกำกวมแล้ว เพราะสามารถพิจารณาว่าเป็นคำกริยาแทนได้อย่างเดียว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (86) ถ้าพวกเธอยังไม่ยอมเปิดใจคุยกัน สุดท้ายพวกเธอจะต้องเสียใจอย่างที่ไม่ควรจะเป็น
- (87) น้ำหอมที่ผมสั่งเมื่ออาทิตย์ก่อน ฉีดแล้วไม่หอมเท่าที่ควรจะเป็น ไม่ทราบว่าเป็นของแท้หรือเปล่าครับ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (86) และตัวอย่าง (87) คำว่า “เป็น” ต่างก็เป็นกริยาแทน มีความหมายตามกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน ได้แก่ “เสียใจ” และ “หอม” ตามลำดับ คำว่า “เป็น” ในตัวอย่างนี้ ไม่สามารถวิเคราะห์ว่าเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้แล้ว เนื่องจากคำว่า “เป็น” ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันได้ ดังตัวอย่าง

- (86ก) *พวกเธอจะต้องเสียใจอย่างที่ไม่ควรจะเป็นแบบนี้/แบบนี้/แบบนี้/แบบนี้/อย่างนี้/อย่างนี้
- (87ก) *ฉีดแล้วไม่หอมเท่าที่ควรจะเป็นแบบนี้/แบบนี้/แบบนี้/แบบนี้/อย่างนี้/อย่างนี้

จากตัวอย่างที่ (86) และตัวอย่าง (87) นี้ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ปรากฏในบริบทที่เป็นประโยคเปรียบเทียบ

- พวกเขา จะต้องเสียใจ อย่างที่ (พวกเขา) ไม่ควรจะเป็น_(=เสียใจ)
- (น้ำหอม) ไม่หอม เท่าที่ (น้ำหอม) ควรจะเป็น_(=หอม)

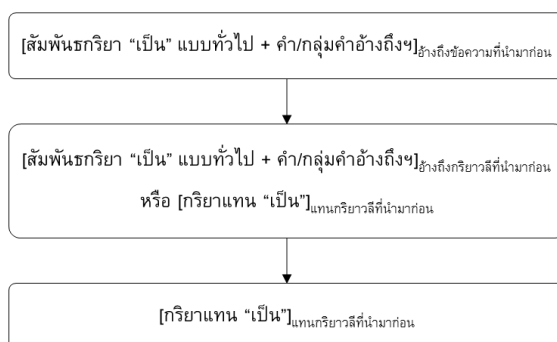
อนึ่ง การกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนั้น ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เป็นการขยายบริบทไปสู่บริบทใหม่และการที่ความหมายจางลง ดังนี้

คำว่า “เป็น” ที่เป็นคำต้นกำเนิดของเส้นทางการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งตามหลังด้วยคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน ทั้ง 2 หน่วยนี้จะทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่ออ้างถึง “ข้อความ” ที่นำมาก่อน และสัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งอยู่ในขั้นนี้ ยังมีเนื้อความแฝงอยู่บ้าง ได้แก่ ความหมายว่า ‘มีลักษณะของ’ (ดูตัวอย่างที่ (85))

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนี้ได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เมื่อมีการขยายปริบทการปรากฏไปสู่ปริบทใหม่ ได้แก่ ปริบทที่ประธานของสัมพันธกริยา “เป็น” และประธานของประโยคที่นำมาก่อน ต่างก็ประสบภาวะอย่างเดียวกัน หรือปริบทที่ทั้ง 2 ประโยคนี้มีความสัมพันธ์แบบคล้ายตามกัน ส่งผลให้สัมพันธกริยาแบบทั่วไปและคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันนั้น ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่ออ้างถึง “กริยาวลี” ที่นำมาก่อน (ในขั้นนี้ทั้ง 2 หน่วยจะไม่ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่ออ้างถึง “ข้อความ” แล้ว) การที่สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏในปริบทใหม่นี้ ทำให้ความหมายว่า ‘มีลักษณะของ’ เริ่มมีความไม่ชัดเจน ส่งผลให้คำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันมีลักษณะที่เลือกได้ว่าจะปรากฏหรือไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “เป็น” ก็ได้ จึงทำให้คำว่า “เป็น” ที่อยู่ในขั้นนี้เกิดความกำกวม เพราะหากคำว่า “เป็น” สามารถปรากฏเดี่ยวแล้วมีความหมายตามกริยาวลีที่นำมาก่อนได้ คำว่า “เป็น” ก็สามารถตีความว่าเป็นกริยาแทนได้ด้วย (ดูตัวอย่างที่ (84) และ (ตัวอย่างที่ (84ก))

จากนั้นคำว่า “เป็น” ได้มีการขยายปริบทการปรากฏไปสู่ปริบทใหม่อีก ได้แก่ ปริบทที่เป็นประโยคเปรียบเทียบ ทำให้คำว่า “เป็น” เกิดความหมายจางลงไปอีกจนไม่เหลือความหมายในตัวเองอีกต่อไป แต่มีความหมายที่แปรไปตามกริยาวลีซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนแทน ในขั้นนี้คำว่า “เป็น” จะไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำ/กลุ่มคำแสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกันได้แล้ว แต่ต้องปรากฏเดี่ยวและเพื่อทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่นำมาก่อน ซึ่งถือว่าคำว่า “เป็น” เป็นคำกริยาแทนโดยสมบูรณ์แล้ว (ดูตัวอย่างที่ (86) และตัวอย่างที่ (87))

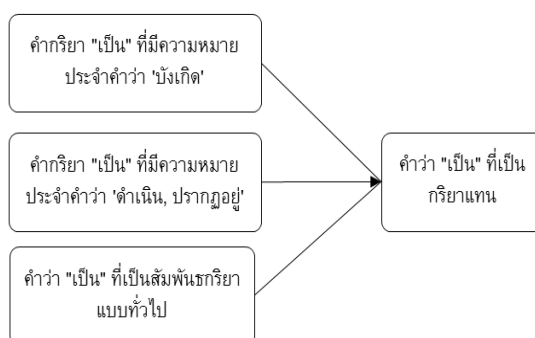
ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนที่กล่าวไปข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.16 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเส้นทางข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์น้อยกว่า (สัมพันธกริยาแบบทั่วไป) ไปเป็นคำกริยาที่มีระดับความเป็นคำไวยากรณ์มาก (คำกริยาแทน) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำเดียวกันอยู่ คือ หมวดคำกริยา ยังไม่ได้ข้ามไปหมวดคำไปสู่หมวดคำอื่น

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปพัฒนาการหรือเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

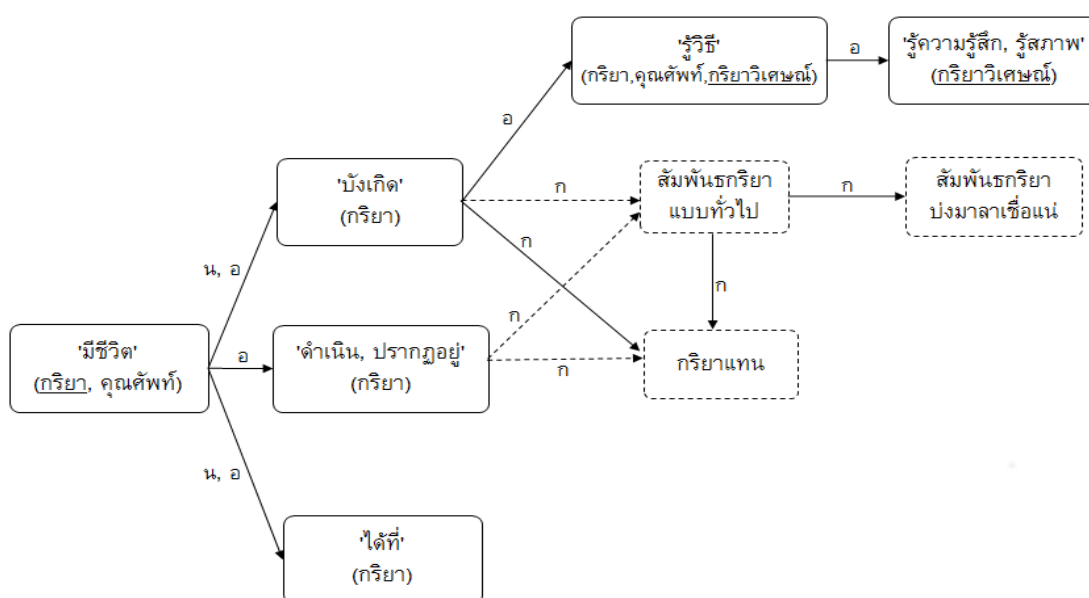

แผนภูมิที่ 6.17 แสดงเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน มีเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงถึง 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนพัฒนามาจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ 2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนพัฒนามาจากคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ 3) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนพัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป หรืออาจกล่าวได้ว่า คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนมีที่มาจากที่หลากหลาย

6.4 ภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

จากพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวไปข้างต้น ได้แก่ พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา และพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ทำให้สรุปภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6.18 แสดงภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนภูมิข้างต้น มีความหมายดังนี้

- กรอบสี่เหลี่ยมที่เป็นเส้นทึบ หมายถึง คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ส่วนกรอบสี่เหลี่ยมที่เป็นเส้นประ หมายถึง คำว่า “เป็น” ที่มีลักษณะของคำไวยากรณ์ ได้แก่ สัมพันธกริยาแบบทั่วไป สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน และคำกริยาแทน
- ลูกศรที่เป็นเส้นทึบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลเชิงประวัติ ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ส่วนลูกศรที่เป็นเส้นประ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่วิเคราะห์ได้จากแนวคิดทฤษฎี เนื่องจากข้อมูลเชิงประวัติไม่ได้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ใดเกิดก่อนหรือเกิดหลัง

- ลูกศรที่มีสัญลักษณ์ “น, อ” หมายถึง ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัยและอุปลักษณะ ลูกศรที่มีสัญลักษณ์ “อ” หมายถึง ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบอุปลักษณะ และลูกศรที่มีสัญลักษณ์ “ก” หมายถึง ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยทุกเส้นทางมีจุดเริ่มต้นมาจากคำว่า “เป็น” เดียวกัน ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดของคำว่า “เป็น” ทั้งหมด และเป็นจุดที่เชื่อมโยงทุกเส้นทางเข้าด้วยกัน

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ จะปรากฏอยู่ใน 2 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา และหมวดคำคุณศัพท์ แต่หมวดคำกริยา คือ หมวดคำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำอื่น ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และ ‘ได้ที่’

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ในความหมายนี้ ถึงแม้จะปรากฏอยู่ใน 3 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดคำกริยาวิเศษณ์ แต่หมวดคำกริยาวิเศษณ์ คือ หมวดคำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ มีพัฒนาการซึ่งแตกออกเป็น 3 เส้นทางหลัก ดังนี้

1) เส้นทางที่ 1 ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 เส้นทางย่อย ได้แก่

1.1) ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > ‘รู้วิธี’ > ‘รู้ความรู้สึก’

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัยและอุปลักษณะ

1.2) ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบงมาลาเชื่อแน

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัยอุปลักษณะ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

1.3) ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัย
อุปลักษณ์ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

1.4) ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > กริยาแทน

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัย
อุปลักษณ์ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

2) เส้นทางที่ 2 ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 เส้นทางย่อย

2.1) ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบ่ง
มาลาเชื่อแน่

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบอุปลักษณ์
และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

2.2) ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบอุปลักษณ์
และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

2.3) ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > กริยาแทน

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบอุปลักษณ์
และการกลายเป็นคำไวยากรณ์

3) เส้นทางที่ 3 ‘มีชีวิต’ > ‘ได้ที่’

- การเปลี่ยนแปลงในเส้นทางนี้ ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัยและ
อุปลักษณ์

หากพิจารณาในภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด จะเห็นว่าพัฒนาการของคำว่า
“เป็น” ในภาษาไทยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความหลากหลาย คือ มีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่
แยกเป็นหลายเส้นทาง (3 เส้นทางหลัก 8 เส้นทางย่อย)

นอกจากนี้ พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความ
ซับซ้อนด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงในหลายเส้นทางมีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงหลายขั้นตอน

และแต่ละเส้นทางก็ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 1 กระบวนการ บางเส้นทางก็ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงมากถึง 3 กระบวนการ

หากพิจารณาเฉพาะพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เกี่ยวข้องกับกรากลายเป็นคำไวยากรณ์ (ลูกศร “ก”) จะพบว่ากรากลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” เป็นแบบหลายเส้นทาง (multiple paths หรือ polygrammaticalization) ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะพิเศษ เพราะไม่ใช่ทุกคำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้วจะมีพัฒนาการในลักษณะนี้ (Craig, 1991: 455-492; Hopper และ Traugott, 2003: 114-115)

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” มีดังนี้

1) เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ 1 เริ่มต้นจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และมีการพัฒนาเป็น 3 เส้นทางย่อย ได้แก่

- ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน
- ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน
- ‘บังเกิด’ > กริยาแทน

2) เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ 2 เริ่มต้นจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ และมีการพัฒนาเป็น 3 เส้นทางย่อย ได้แก่

- ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > สัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน
- ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน
- ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > กริยาแทน

จากเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปและกริยาแทน มีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน เนื่องจากคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ต่างก็มีที่มามากกว่า 1 ที่มา กล่าวคือ พัฒนามาจากทั้งคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน พัฒนามาจากทั้งคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ อีกทั้งยังพัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปด้วย

สรุปได้ว่าเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” มี 2 เส้นทางใหญ่ ซึ่งแบ่งอย่างละเอียดได้เป็น 6 เส้นทางย่อย และในแต่ละเส้นทางยังผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอนด้วย การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ถือว่าพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีลักษณะที่หลากหลายและมีความซับซ้อน ซึ่งถือว่ามีลักษณะพิเศษ เพราะไม่ใช่ทุกคำที่จะมีพัฒนาการเช่นนี้

ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึง พัฒนาการของสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ซึ่งจะทำให้ทราบว่าสำนวนแต่ละสำนวน มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ประเภทใดหรือความหมายใด

6.5 พัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ

คำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ในงานวิจัยนี้หมายรวมถึงทั้งคำประสม คำซ้อน และถ้อยคำที่มีความหมายที่แตกต่างจากเมื่อถ้อยคำนั้นปรากฏใช้ปกติหรือถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตามตัว (จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร, 2521: 5; ราชบัณฑิตยสถาน 2546ก: 1187)

คำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น จะมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

มีเอกภาพทางรูป ซึ่งหมายถึง ไม่เอื้อให้มีการขยายหน่วยใดหน่วยหนึ่งในคำหรือสำนวนนั้น ๆ เพราะมีจำนวนคำที่ตายตัว แต่ถ้าจะมีการขยาย การขยายนั้นก็จะมีขอบเขตครอบคลุมคำหรือสำนวนนั้นทั้งหน่วย เช่น “ปากสว่าง” จะขยายเป็น *ปากจะสว่าง ไม่ได้ ถ้าขยาย จะต้องขยายเป็น จะปากสว่าง อีกทั้ง ยังหมายถึง การไม่เอื้อให้มีการย้ายส่วนใดส่วนหนึ่งไปจากเดิม เพราะมีการเรียงลำดับคำที่ตายตัว เช่น “ชักสีหน้า” จะย้ายตำแหน่งของ “สีหน้า” ออกจาก “ชัก” เพื่อไปไว้ต้นประโยคไม่ได้ เช่น *สีหน้า เขาชักใส่ฉัน (เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ และคนอื่น ๆ, 2528: 51-52; SIL international, 2004)

มีเอกภาพทางความหมาย ซึ่งหมายถึง มีความหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางคำหรือบางสำนวนอาจจะมีเอกภาพทางความหมายชัดเจนมาก คือ ไม่เหลือความหมายตามรูปอยู่เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำหรือสำนวนที่เป็นความหมายอุปมาอุปมัย เช่น “ใจดำ” หรือ “ป้ายสี” แต่บางคำหรือบางสำนวนอาจจะพอมองเห็นเอกภาพทางความหมายได้ไม่ชัดเจนนัก เพราะยังพอมองเห็นความหมายตามรูปได้อยู่ เช่น “ฝังเข็ม” หรือ “ลงสนาม” (เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ และคนอื่น ๆ, 2528: 48)

ในกรณีของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ มีทั้งแบบที่ทราบที่มาของสำนวนได้ง่ายและยาก ในกรณีที่ทราบที่มาของคำหรือสำนวนนั้น ๆ ได้ยากนั้น มีหลายตัวอย่างที่การศึกษาภาษาต่างสมัยทำให้ทราบความเป็นมาได้ ดังจะกล่าวต่อไป

ข้อมูลของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบซึ่งนำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้นำผู้วิจัยได้รวบรวมจากหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ ได้แก่

- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก)
- พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550)
- พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก)
- พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)
- คลังคำ (นววรรณ พันธุเมธา, 2544)
- พจนานุกรมหอราชบัณฑิตยฯ (2543)

ในการวิเคราะห์เรื่องพัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ 2 หัวข้อตามที่มาของคำว่า “เป็น” ก่อนว่ามาจากคำว่า “เป็น” ชนิดใด ได้แก่ 1) คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

ในตอนท้ายของหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ต่อว่าคำและสำนวนต่าง ๆ ที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่แบบใดบ้าง ดังนี้

6.5.1 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

จากการเก็บข้อมูลพบว่า คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

- คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’
- คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

- คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’
- คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

6.5.1.1 คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’

คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เช่น “จับเป็น” “หน้าเป็น” “คำเป็น” “ตัวเป็น ๆ” “เป็นตายเท่ากัน” “ชี้เป็นชี้ตาย” และ “ตัดเป็นตัดตาย” แต่ละคำและสำนวนมีที่มาดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.5.1.1.1 “จับเป็น”

คำประสม “จับเป็น” หมายถึง ‘จับตัวมาได้โดยไม่ทำให้ตาย’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 302) มีความหมายตรงข้ามกับคำประสม “จับตาย” ซึ่งหมายถึง ‘จับตัวมาได้แม้ว่าจะต้องทำให้ตาย’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 301) ตัวอย่างประโยคที่ประกอบด้วยคำประสม “จับเป็น” เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(84) จริงๆ แล้วอยากให้ตำรวจจับเป็นมากกว่า เพราะอยากถามความรู้สึกของคนร้ายว่า เพราะอะไรถึงโหดร้ายเพียงนี้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

เมื่อพิจารณาความหมายของ “จับเป็น” จะพบว่า มีที่มาจากคำว่า “จับ” (‘จับกุม’) + “เป็น” (‘มีชีวิต’) ซึ่งปรากฏแยกกันดังตัวอย่างภาษาในอดีต¹ ดังนี้

¹จากนี้ไป การยกตัวอย่างข้อมูลภาษาในอดีตขึ้นมาก็เพื่อแสดงให้เห็นร่องรอยของคำซ้อน คำประสม หรือสำนวนนั้น ๆ ว่ามีที่มาจากคำว่า “เป็น” ในความหมายใดหรือประเภทใดเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าช่วงสมัยที่กล่าวถึงนั้นจะไม่มีคำซ้อน คำประสมหรือสำนวนนั้น ๆ อยู่ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 ที่ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะพบตัวอย่างคำว่า “จับ” และ “เป็น” ที่ยังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 จะไม่ปรากฏ “จับเป็น” ที่เป็นคำประสมเลย คำประสม “จับเป็น” อาจจะมีปรากฏมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 หรือปรากฏในสมัยก่อนหน้านี้อีกก็เป็นได้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

- (85) ไพร์พลทหารฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยา ไล่พิฆาตฆ่าฟันพม่า มอญ ลาว ข้าศึกล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก แต่จับได้เป็นเอาชั่งไว้ ณ เรือนตรุษทั้งนายและไพร่ ๕๐๐๐ เศษ
(พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ)
(กรมศิลปากร, 2505ข: 11)

ตัวอย่างที่ (85) “จับได้(ข้าศึก)เป็น” หมายถึง ‘จับข้าศึกที่ยังมีชีวิตได้’

6.5.1.1.2 “หน้าเป็น”

คำประสม “หน้าเป็น” หมายถึง ‘หน้าที่แสดงความเบิกบานหัวเราะง่าย’ (นวนวรรณ พันธุมเมธา, 2544: 8) มีความหมายตรงข้ามกับคำประสม “หน้าตาย” ซึ่งหมายถึง ‘หน้าที่ไม่แสดงความรู้สึก’ (นวนวรรณ พันธุมเมธา, 2544: 9) ตัวอย่างประโยคที่ประกอบด้วยคำประสม “หน้าเป็น” เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (86) “แหนะ ว่าแล้วยังมาทำหน้าเป็นอีกนะ ที่หลังฐาจะไม่มาเป็นเพื่อนนีกแล้ว”
“งั้นถ้าไม่ทำหน้าทะเล้นครวหน้าฐาจะมาเป็นเพื่อนนีกไซ้ไหม”
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “หน้าเป็น” น่าจะเกิดจากการประสมคำระหว่างคำว่า “หน้า” + คำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’

“หน้าเป็น” หรือ ใบหน้าที่แสดงความเบิกบานหัวเราะง่ายนั้น คือ ใบหน้าที่มีความรู้สึกเทียบได้กับใบหน้าของคนที่ยังมีชีวิต ในทางตรงกันข้าม “หน้าตาย” หรือใบหน้าที่ไม่แสดงความรู้สึก เทียบได้กับใบหน้าของคนที่ตายไปแล้ว จึงสรุปได้ว่า คำว่า “เป็น” ในคำประสม “หน้าเป็น” มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ นั่นเอง

6.5.1.1.3 “คำเป็น”

“คำเป็น” เป็นคำศัพท์ในทางไวยากรณ์คู่กับ “คำตาย” ซึ่งพระยาอุปกิตศิลปสาร (2493, 2546: 14) ได้ให้นิยามของทั้ง 2 คำไว้ว่า “คำเป็น” คือ คำซึ่งมีเสียงที่ประสมด้วยสระยาวในแม่

ก กา กลุ่มหนึ่ง และเสียงแม่ กง กน กม เกย เกอว อีกกลุ่มหนึ่ง ส่วน “คำตาย” คือ คำซึ่งมีเสียงที่ประสมด้วยสระสั้นในแม่ ก กา กลุ่มหนึ่ง และเสียงแม่ กก กต กบ อีกกลุ่มหนึ่ง

จากนิยามของคำเป็นและคำตายข้างต้น เป็นนิยามที่ใช้กันในแบบเรียนภาษาไทยในปัจจุบัน แต่นววรรณ พันธุเมธา (2552: 64-67) ได้วิเคราะห์ว่าแบบเรียนในอดีตได้กล่าวถึงนิยามของ “คำเป็น” และ “คำตาย” ที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทำให้เห็นที่มาของคำว่า “เป็น” ใน “คำเป็น” ได้ ดังนี้

ในแบบเรียนจินตามณี ซึ่งเชื่อกันว่าแต่งในครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการกล่าวถึง “คำตาย” ไว้เท่านั้น (ยังไม่มีกรกล่าวถึง “คำเป็น” ในแบบเรียนยุคนี้) ความว่า

อักษร ๑๕ เหล่านี้คือ กิ กุ กะ กก กต กบ เกียะ เกือะ เกอะ กัวะ เกะ แกะ
โกะ เกาะ นี้ คำตาย

กน กง กม นั้นอ่านแต่เสียงเดียวตามตัวสูงต่ำ จึงผันเป็นสามคำตาม
ไม้เอกไม้โทนั้นเกิด

...

๑ แจก ก กา ทานห้าม	โดยหมาย
กิ กิ กุ กะ ตาย	แห่งหั้น
เกียะเกือะเกอะกัวะราย	เรียงทั่ว ไปนา
กะกะโกะเกะนั้นั้น	เหล่านี้คำตาย ๗
๑ กกกตกบเหล่านี้	คำตาย
ให้กุลบุตรทั้งหลาย	พึงรู้
กนกงมกบิปราย	สามเหล่า นี้่นา
ควรใส่เอกโทผู้	ปราชไว้เปนเฉลิม ๗
	(ศิลปากร, 2504 :20, 28-29)

จากเนื้อหาในแบบเรียนข้างต้น วิเคราะห์ได้ว่า คำตายเป็นคำที่ผันวรรณยุกต์ไม่ได้ ส่วน กน กง กม ไม่ถือว่าเป็นคำตาย เพราะใช้วรรณยุกต์เอก โท กำกับ และผันเป็น 3 เสียงได้อยู่ (นววรรณ พันธุเมธา, 2552: 65)

ต่อมาใน แบบเรียนจินตามณี ที่เชื่อกันว่าแต่งในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศได้นั้นได้กล่าวว่

...หนังสือเก่าเปนโคลงกิติเป็นคำอ่านกิติ ว่าอักษร ๑๕ เหล่าคือ ก กิ กุ
กะ กิติ กก กต กบ กิติ เกียะ เกือะ เกอะ กุวะ เกะ แกะ โกะ กอะ กิติ ว่าเปน

คำตายสั้น หาไม้โทบมิได้ แลมาแต่งไม้บัดนี้ ในอักษร ๑๕ เหล่าที่ว่าคำ
ตายนั้น คำเพนสั้นมีมากก็ออกไปเพน ๕ คำสั้นทุกคำอีกคือ ตัวเดอม ๑ ลง
ไม้เอก ๑ ลงไม้โท ๑ ลงไม้ตรี ๑ ลงไม้จัตวา ๑ เพน ๕ คำ ดังนี้แล

(ศิลปากร, 2504: 183)

จากข้อความข้างต้น หมายความว่า คำซึ่งเคยเป็นคำตายหรือไม่สามารถผันวรรณยุกต์
ได้ในแบบเรียนฉบับก่อนนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ คำเหล่านี้สามารถผันวรรณยุกต์ได้
แล้ว ดังนั้น จึงเรียกว่าเป็น “คำเป็น” (นวรรณ พันธ์เมธา, 2552: 65)

สรุปได้ว่า ชื่อ “คำเป็น” และ “คำตาย” ที่ปรากฏในปัจจุบันนั้น เป็นชื่อที่ตกทอดมาจาก
แบบเรียนในอดีต แต่นิยามของ “คำเป็น” และ “คำตาย” ในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน
กล่าวคือ ในอดีต “คำตาย” คือ คำที่ไม่สามารถผันวรรณยุกต์ได้ เป็นคำที่ไม่สามารถทำให้
เปลี่ยนแปลงได้แล้ว หรือเป็นคำที่ตายไปแล้ว แต่ในแบบเรียนจินตามณีที่แต่งในสมัยสมเด็จพระ
เจ้าบรมโกศ มีการเสนอให้เพิ่มเครื่องหมายวรรณยุกต์ ทำให้คำที่เคยเป็นคำตายกลายเป็น
“คำเป็น” ขึ้นมา (นวรรณ พันธ์เมธา, 2552: 67)

ด้วยเหตุนี้ “คำเป็น” จึงถือเป็นคำประสมที่น่าจะเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในแบบเรียนจินตามณี
สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแล้ว การที่ “คำเป็น” ในอดีต หมายถึง คำที่สามารถผันวรรณยุกต์ได้
แสดงให้เห็นว่าเป็นคำที่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ หรือเป็นคำที่ยังไม่ตาย จากคำจำกัดความ
เช่นนี้ แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกับคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต’ ได้ นั่นเอง

6.5.1.1.4 “ตัวเป็น ๆ”

พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ได้กล่าวไว้ว่า “ตัวเป็น ๆ” หมายถึง ‘ตัวจริงที่สัมผัสได้’
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 50) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(87) เด็ก ๆ ปลื้มรับของขวัญจากมือ “นายกปู” ตัวเป็น ๆ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำประสม “ตัวเป็น ๆ” ในตัวอย่างข้างต้นปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นคน ได้แก่ “นายกปู”
คำประสมนี้น่าจะมีที่มาจากคำว่า “ตัว” ซึ่งเป็นคำลักษณนาม + “เป็น” (‘มีชีวิต’) ดังตัวอย่างที่ (88)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(88) ปูลาสก้า ตัวเป็น ๆ หั่นกันสด ๆ กล้ากินใหม่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (88) ปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นสัตว์ และสื่อถึงความหมายว่า ‘มีชีวิต’ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าการซ้ำคำทำให้เกิดการเน้นย้ำว่า ‘มีชีวิตอยู่จริง ๆ’ ซึ่งก็สื่อถึงความสดหรือการที่เพิ่งได้สัตว์นั้นมาใหม่ ๆ ดังนั้น “เป็น ๆ” จึงน่าจะมีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ + ‘ความสดใหม่’

คำประสม “ตัวเป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (87) ยังคงค่าความหมายว่าบุคคลที่เจอนั้น คือบุคคลที่ยังมีชีวิต และการเจอแบบ “ตัวเป็น ๆ” ก็คือ การเจอตัวจริง หรือการเจอบุคคลนั้นแบบซึ่งหน้า แบบไม่ได้ผ่านจอโทรทัศน์หรือแบบ “สด ๆ” ซึ่งแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงทางความหมายกับคำว่า “เป็น ๆ” ในตัวอย่างที่ (88) ได้

6.5.1.1.5 “เป็นตายเท่ากัน” “ชี้เป็นชี้ตาย” และ “ตัดเป็นตัดตาย”

คำซ้อน “เป็นตายเท่ากัน” “ชี้เป็นชี้ตาย” และ “ตัดเป็นตัดตาย” มีลักษณะร่วมกัน คือเป็นคำซ้อนที่มีคำว่า “เป็น” กับคำว่า “ตาย” ปรากฏร่วมกัน ดังนี้

6.5.1.1.5.1 “เป็นตายเท่ากัน”

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(89) ชาวียวจุไฟเผาตัวประท้วงรัฐ อากการเป็นตายเท่ากัน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำซ้อน “เป็นตายเท่ากัน” หมายถึง ‘มีอาการปางตาย, ไม่แน่ว่าจะเป็นหรือจะตาย’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707)

คำซ้อน “เป็นตายเท่ากัน” มีที่มาจากคำว่า “เป็น” (‘มีชีวิต’) + “ตาย” + “เท่ากัน” ซึ่งเมื่อแปลความตามตัวหมายถึง ‘การที่มีชีวิตอยู่(ต่อไป)หรือการที่จะต้องตายมี(โอกาส)เท่ากัน’

6.5.1.1.5.2 “ชี้เป็นชี้ตาย”

จากข้อมูลที่พบ คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย” ปรากฏได้ใน 2 บริบท คือ บริบทที่เกี่ยวกับชีวิต (‘การมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต’) และไม่เกี่ยวกับชีวิต ซึ่งทำให้แบ่งได้ 2 ความหมายย่อยเช่นกัน ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (90) 24 ชั่วโมงข้างหน้าถือเป็นช่วงชี้เป็นชี้ตาย¹ของเขา เราทุกคนต่างภาวนาให้ปลอดภัยและกลับมาหายดีเหมือนเดิมโดยเร็ว
- (91) คนมีอำนาจชี้เป็นชี้ตาย₂ให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ 1 ตัวจริงได้ ก็คือนายใหญ่ที่สุดไป
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ตัวอย่างที่ (90) คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₁” หมายถึง ‘กำหนดว่าให้มีชีวิตอยู่ต่อหรือต้องตาย’ ส่วนตัวอย่างที่ (91) คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₂” หมายถึง ‘กำหนดว่าอยู่ต่อหรือต้องไป’

คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₁” ยังคงความหมายที่เกี่ยวกับชีวิต ส่วนคำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₂” ไม่ได้มีความหมายเกี่ยวกับชีวิตแล้ว ดังนั้น คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₁” จึงน่าจะเป็นคำซ้อนที่เกิดขึ้นก่อน เนื่องจากมีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า “เป็น” (‘มีชีวิต’) และ “ตาย” ซึ่งเป็นคำต้นกำเนิดของคำซ้อนนี้มากกว่า

คำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₂” ถือเป็นคำซ้อนที่เกิดจากการขยายความหมายจากคำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₁” โดยการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์ทำให้คำซ้อนดังกล่าวมีความหมายทั่วไปมากขึ้น (‘มีชีวิต’ > ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ หรือ ‘ไม่มีชีวิต’_(=ตาย) > ‘ไม่อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’_(=ไป))

6.5.1.1.5.3 “ตัดเป็นตัดตาย”

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (92) พ่อตัดเป็นตัดตาย ไม่ยอมให้ลูกเข้าบ้าน

(นววรรณ พันธุเมธา, 2544: 215)

¹ ตัวเลข 1 หรือ 2 ที่กำกับอยู่ด้านล่างคำเช่นนี้ เป็นตัวเลขที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นมาเอง เพื่อแยกให้เห็นว่าแม้จะเป็นคำหรือสำนวนที่มีรูปเดียวกัน แต่มีความหมายไม่เหมือนกัน

คำช้อน “ตัดเป็นตัดตาย” หมายถึง ‘ตัดขาดจากกันตลอดไป, ตัดขาดจากกันอย่างเด็ดขาด’ (นววรรณ พันธุมธา, 2544: 215; ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 450) ซึ่งถือว่าเป็นคำช้อนที่มีเอกภาพทางความหมายสูง

คำช้อน “ตัดเป็นตัดตาย” นี้ หากแปลความตามตัวจะได้ว่า ‘ตัดขาดทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และตายไปแล้ว’ เมื่อการตัดขาดเกิดขึ้นทั้งในช่วงที่ยังมีชีวิตและช่วงที่ตาย ดังนั้น จึงมีความหมายว่าตัดขาดตลอดไป ตัดขาดอย่างเด็ดขาด หรือตัดขาดอย่างถาวร โดยปริยาย

อนึ่ง คำว่า “เป็น” ในคำช้อน “เป็นตายเท่ากัน” “ชี้เป็นชี้ตาย” และ “ตัดเป็นตัดตาย” นี้ มีที่มาจากคำว่า “เป็น” หมายถึง ‘มีชีวิต’ ซึ่งเป็นคำคู่ตรงข้ามกับคำว่า “ตาย” ทั้ง 2 คำนี้ มักจะปรากฏร่วมกันเสมอตั้งแต่ในอดีต ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2

(93) ธรรมเนียมธรรมเนียมราษฎรทั้งปวงก็ดี ที่จะไม่มีกรรมนั้นหาไม่ได้ ย่อมมีกรรมทำทุกตัวสตรี ครั้นมีระดูแล้วถึงพบบุรุษก็ดีมิพบบุรุษก็ดี สัตว์ก็มาปฏิสนธิ แต่ทว่าครั้นตั้งได้เกิดเป็นก็มี ตั้งไม่ติดตายตกไปก็มี

(พระราชปจณาในรัชกาลที่ 1)

(พระราชปจณา เล่ม 1, 2513: 175)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

(94) ถ้าคนตายแล้ว, ไม่มีโลหิตในเส้นนั้น, ก็เกิดลมขึ้นเอง, ในเส้นนั้นบ้างเล็กน้อย. แต่เมื่อเปนอยู่, ก็ไม่มีลมเลย.

(จดหมายเหตุ บางกอกกรีกอเดอ)

(หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder, 2537: 19)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(95) แมวกัดก หายไปในน้ำ ๆ ก็พัดเอาตัวแมวไป เปนหรือตายอย่างไร ไม่ทราบความ

(วชิรญาณ เล่ม 7 แผ่นที่ 40)

(วชิรญาณ, 2434: 475)

เมื่อคำว่า “เป็น” และ “ตาย” ปรากฏร่วมกับคำบางคำบ่อย ๆ เช่น คำว่า “เท่ากัน” “ชี้” หรือ “ตัด” ก็อาจทำให้เกิดเป็นคำช้อน “เป็นตายเท่ากัน” “ชี้เป็นชี้ตาย” และ “ตัดเป็นตัดตาย” ได้

เมื่อพิจารณาในด้านความหมายของคำซ้อนแต่ละคำจะพบว่า คำซ้อน “เป็นตายเท่ากัน” และ “ชี้เป็นชี้ตาย₁” ถือว่ามีเอกภาพทางความหมายน้อยกว่าคำซ้อน “ชี้เป็นชี้ตาย₂” และ “ตัดเป็นตัดตาย” เนื่องจากยังมองเห็นความหมายของคำเดิมแต่ละคำที่ปรากฏในคำซ้อนได้ชัดเจนกว่า

6.5.1.2 คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’

คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เช่น “เป็นได้” “เป็นเรื่อง” ดังนี้

6.5.1.2.1 “เป็นได้”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) ได้กล่าวไว้ว่า “เป็นได้” หมายถึง ‘อาจ’ แต่ไม่ได้ให้ตัวอย่างไว้ นอกจากนี้ “เป็นได้” ยังหมายถึง ‘มีโอกาสเกิดขึ้นได้, เป็นไปได้’ หรือเทียบได้กับคำว่า “possible” ในภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างประโยคที่ประกอบด้วยคำประสม “เป็นได้” เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(96) เขาอาจจะมาพรุ่งนี้ก็เป็นได้ ถ้าเขาไม่ติดอะไร

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำประสม “เป็นได้” ในตัวอย่างที่ (96) ซึ่งหมายถึง ‘มีโอกาสเกิดขึ้นได้, เป็นไปได้’ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความหมายไม่มาก เพราะยังพอมองเห็นความหมายได้ว่ามีที่มาจากคำว่า “เป็น” (‘บังเกิด’) + คำว่า “ได้” (‘อาจ, สามารถ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707)) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(97) อังกฤษเห็นอก จึงผ่อนผันยอมให้ชาวเมืองเชียงตุงปลุกผี แต่เอาสัญญาว่าให้ขายกันแต่ในพื้นที่เมือง มิให้ส่งผีไปขายในแดนพม่าหรือประเทศอื่น แต่การห้ามนั้นไม่เป็นได้จริง เพราะพวกค้าผีเนืองทั้งในเมืองไทยและเมืองพม่าพากันลอบไปซื้อ ใครซื้อชาวเมืองเชียงตุงก็ยอมขายให้

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ, 2502: 77)

ตัวอย่างที่ (97) “การห้ามนั้นไม่เป็นได้จริง” สามารถแปลความตามตัวได้ว่า ‘การห้ามนั้นไม่เกิดขึ้นได้จริง’ ในตัวอย่างนี้คำว่า “เป็น” และ “ได้” ยังไม่ได้รวมเป็นหน่วยเดียวกัน

6.5.1.2.2 “เป็นเรื่อง”

พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 74) ได้กล่าวให้ความหมายของคำประสม “เป็นเรื่อง” ไว้ว่า ‘เกิดเรื่อง, เกิดปัญหา, เกิดปัญหาขัดแย้งกัน, ทะเลาะกัน’ ตัวอย่างประโยคที่ประกอบด้วยคำประสม “เป็นเรื่อง” เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(98) บทความนี้ถ้าเผยแพร่ออกไป ก็มีหวังเป็นเรื่อง

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 74)

จากความหมายหนึ่งของคำประสม “เป็นเรื่อง” ได้แก่ ความหมายว่า ‘เกิดเรื่อง’ นั้น ถือเป็นความหมายที่ทำให้เห็นที่มาของคำประสม “เป็นเรื่อง” ได้ว่ามาจากคำว่า “เป็น” ที่หมายถึง ‘บังเกิด’ และตามด้วยคำว่า “เรื่อง” ซึ่งหมายถึง ‘เหตุ, เหตุการณ์’

เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำประสม “เป็นเรื่อง” ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะ มีพัฒนาการเป็นไปโดยลำดับ ดังนี้

- “เป็น” (‘บังเกิด’) + “เรื่อง” (‘เหตุ, เหตุการณ์’) > “เป็นเรื่อง” (‘เกิดเรื่องหรือ เหตุการณ์ที่ไม่ดี’) > “เป็นเรื่อง” (‘เกิดปัญหา’) > “เป็นเรื่อง” (‘เกิดปัญหาขัดแย้งกัน’) > “เป็นเรื่อง” (‘ทะเลาะกัน’)

6.5.1.3 คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’

คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เช่น “ความเป็นไป” “ความเป็นมา” และ “ผลเป็น” เป็นต้น ดังนี้

6.5.1.3.1 “ความเป็นไป” และ “ความเป็นมา”

“ความเป็นไป” หมายถึง ‘สภาพการณ์ที่เป็นไป หรืออาการที่ดำเนินไปของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ข: 122) ส่วน “ความเป็นมา” หมายถึง ‘ที่มา, ภูมิหลัง’ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ตามลำดับ

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (99) ทุกคนควรสนใจความเป็นไปของภาวะโลกร้อน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ข: 122)
- (100) การชำระชื่อเก่าเพื่อหาประวัติความเป็นมาของชื่อนั้น ๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ
เรื่องหนึ่ง
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

“ความเป็นไป” ในตัวอย่างที่ (99) และ “ความเป็นมา” ในตัวอย่างที่ (100) น่าจะมีที่มา
จากคำว่า “ความ” (‘เรื่อง’) ซึ่งเป็นคำนาม + “เป็น” (‘ดำเนิน’) + “ไป”/“มา” ซึ่งปรากฏในอดีต ดัง
ตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (101) ท่านผู้หญิง พ จึงคิดว่า เมื่อการเปนเช่นนี้แล้ว ถึงจะทำอย่างไรๆ พระยา ผ
ก็คงโกรธ แต่ปลุกขึ้นบอกเสียดีกว่านี้เสีย จึงปลุกพระยา ผ ขึ้น แล้วบอก
ความที่เปนไปให้พระยา ผ ทราบ
(วชิรญาณ เล่ม 5 แผ่นที่ 9)
(วชิรญาณ, 2432: 108)
- (102) พอได้คราวเรือเมล์ก็ลงเรือเมล์มากรุงเทพ ฯ ถึงบ้านชี้แจงความที่เปนมา
นั้นให้เมียฟัง
(วชิรญาณ เล่ม 8 แผ่นที่ 9)
(วชิรญาณ, 2435: 101)

“ความที่เปนไป” ในตัวอย่างที่ (101) และ “ความที่เปนมา” ในตัวอย่างที่ (102) สามารถ
แปลความตามตัวได้ว่า ‘เรื่องที่ดำเนินไป’ และ ‘เรื่องที่ดำเนินมา’ ตามลำดับ

6.5.1.3.2 “แผลเป็น”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวว่า “แผลเป็น” หมายถึง
‘แผลที่หายแล้ว แต่ยังมีรอยอยู่’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 744) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (103) มีคนจำนวนมากถามหาผลิตภัณฑ์หรือยาที่จะช่วยให้แผลเป็นมีสีจางลง
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)
(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

เมื่อพิจารณาจากนิยามที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ไว้ คำประสม “แผลเป็น” ก็น่าจะเกิดจากคำว่า “แผล” + “เป็น” ที่หมายถึง ‘ปรากฏอยู่’

นอกจากนี้ พจนานุกรมในอดีต ได้แก่ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ก็ได้กล่าวถึงความหมายหนึ่งของคำว่า “เป็น” ไว้ว่า “คงอยู่ เช่น แผลเป็น” (ยกตัวอย่างคำว่า “แผลเป็น” เป็นตัวอย่างประกอบให้ความหมายว่า ‘คงอยู่’) และในพจนานุกรมเล่มนี้ ยังได้กล่าวถึงคำประสม “แผลเป็น” ไว้โดยเฉพาะด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2493: 606, 628) ซึ่งก็เป็นความหมายเดียวกับที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

จึงสรุปได้ว่าคำประสม “แผลเป็น” นี้ มีที่มาจากคำว่า “แผล” + “เป็น” (‘ปรากฏอยู่’)

6.5.1.4 คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’

คำและสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ เช่น “เป็นงาน” และ “เป็นมวย” ดังนี้

6.5.1.4.1 “เป็นงาน”

พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 กล่าวว่า “เป็นงาน” หมายถึง ‘ทำงานเป็น รู้ว่าควรทำอะไร ทำอย่างไร และทำเมื่อใด’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 79) ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า ‘มีความชำนาญ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(104) คู่มือหีบจับและการพุดจาของเขาก็รู้ว่าเป็นงาน

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 79)

เมื่อพิจารณาจากความหมายของ “เป็นงาน” ในตัวอย่างข้างต้นแล้ว จะพบว่ามีที่มาจากคำว่า “เป็น” (‘รู้วิธี’) + “งาน” (‘การงาน’)

และเมื่อพิจารณาจากความหมายที่พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ไว้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า “เป็นงาน” น่าจะมีพัฒนาการ ซึ่งเรียงลำดับได้ ดังนี้

- “เป็น” (‘รู้วิธี’) + “งาน” (‘การงาน’) > “เป็นงาน” (‘รู้วิธีในการทำงาน’) > “เป็นงาน” (‘มีความชำนาญ, ทำงานเก่ง’)

6.5.1.4.2 “เป็นมวย”

พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 80) ได้กล่าวถึงตัวอย่างของ “เป็นมวย” ไว้ 2 ประการ ได้แก่ ประการที่เกี่ยวกับการชกมวย (“เป็นมวย₁”) และประการที่ไม่เกี่ยวกับการชกมวย (“เป็นมวย₂”) ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(105) ถึงจะขึ้นชกครั้งแรก แต่เขาก็เป็นมวย₁เอาชนะคู่ต่อสู้ได้

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 80)

(106) เขาคุยว่ารอดหมายจับเพราะเป็นมวย₂

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 80)

ตัวอย่างที่ (105) “เป็นมวย₁” หมายถึง ‘ชกเป็น, รู้ว่าจะชกอย่างไรให้ชนะ’ ส่วนตัวอย่างที่ (106) “เป็นมวย₂” หมายถึง ‘รู้ว่าควรทำอะไรเมื่อเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552ก: 80)

เมื่อพิจารณาในด้านความหมายของแต่ละตัวอย่างจะพบว่า “เป็นมวย₁” มีเอกภาพทางความหมายน้อยกว่า “เป็นมวย₂” เนื่องจากยังมองเห็นความหมายของคำเดิมได้ง่ายกว่าว่ามีที่มาจากคำว่า “เป็น” (‘รู้วิธี’) + “มวย” (‘การชกกันด้วยหมัด’)

“เป็นมวย₂” เกิดขึ้นจากการขยายความหมายจาก “เป็นมวย₁” โดยการขยายความหมายแบบอุปลักษณะทำให้สำนวนมีความหมายทั่วไปมากขึ้น กล่าวคือ จากเดิมที่หมายถึง ‘รู้ว่าจะหลบหลีกคู่ต่อสู้’ ซึ่งใช้ในสถานการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องมวย กลายเป็นความหมายใหม่ว่า ‘รู้วิธีว่าหลบหลีกปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ’ ซึ่งเป็นสถานการณ์ทั่วไป ที่ไม่ระบุเฉพาะว่าเป็นเรื่องมวยเท่านั้น

อนึ่ง ทั้ง “เป็นมวย” และ “เป็นงาน” น่าจะมีที่มาจากโครงสร้าง [คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ + นามวลี] โครงสร้างลักษณะนี้ มีตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นน้อยมากหรือในบริบทที่เฉพาะมาก เช่น ในงานวิจัยของสถาวร พัทธบำรุง (2529: 31) ก็ได้ยกตัวอย่างไว้บ้าง ได้แก่ เขาเป็นจักรยาน เขาเป็นงานคร้ว และได้ระบุว่านามวลีที่ตามหลังคำว่า “เป็น” จะมีจำนวนจำกัด แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างดังกล่าวเป็นไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ช่วงนั้น (ประมาณ พ.ศ. 2529) แล้ว และ “เป็นจักรยาน” หรือ “เป็นงานคร้ว” ก็อาจจะเป็นคำประสมหรือสำนวนหรือเป็นหน่วยเดียวกันไปแล้วในช่วงนั้น (แต่ไม่ปรากฏใช้แล้วในปัจจุบัน)

เท่าที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รัฐวิธ’ นี้ มักจะปรากฏในตำแหน่งหลังคำกริยาเป็นโครงสร้างปกติในภาษาไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 (ซึ่งเป็นช่วงสมัยแรกที่พบคำว่า “เป็น” ในความหมายนี้) เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ทำงานเป็น ว่ายน้าเป็น สังเกตได้จากการปรากฏเป็นจำนวนมากในสมัยนั้น ๆ หรือการที่ได้ปรากฏเป็นตัวอย่างในพจนานุกรม ในตำราเรียน หรือตำราไวยากรณ์ของสมัยนั้น ๆ

ส่วนคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รัฐวิธ’ และปรากฏหน้านามวลีนั้น ก็ไม่น่าจะใช้โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในปัจจุบัน เท่าที่พบ ส่วนใหญ่ก็กลายเป็นคำประสมหรือสำนวนไปแล้ว

6.5.2 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยานั้น พบเฉพาะคำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปเท่านั้น ไม่พบตัวอย่างคำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบบ่งมาลาเชื้อแน่

คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น สามารถแบ่งประเภทย่อยตามโครงสร้างเดิมก่อนที่จะเป็นสำนวนได้ ดังนี้

6.5.2.1 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม]

ตัวอย่างของคำและสำนวนที่มีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม] มีจำนวนมาก ในที่นี้จะยกตัวอย่างเฉพาะคำและสำนวนที่น่าสนใจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ “เป็นตัน” และ “เป็นอาทิ” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ “เป็นเงินเป็นทอง” และ “ตาเป็นลับประรด” ดังนี้

6.5.2.1.1 “เป็นตัน” และ “เป็นอาทิ”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้จำแนก “เป็นตัน” ออกเป็น 2 คำ ตั้ง โดยเรียกว่า “เป็นตัน ๑” และ “เป็นตัน ๒” ดังนี้

เป็นต้น ๑ ว. เริ่มแรก, เป็นอันดับแรก, เป็นส่วนเบื้องต้น

เป็นต้น ๒ (ไว) คำที่ใช้แทนเครื่องหมาย ฯลฯ เพื่อละคำหรือข้อความตอนปลายซึ่งอยู่ในประเภทเดียวกันกับคำหรือข้อความที่ยกขึ้นกล่าวเป็นตัวอย่างตอนต้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707, 709)

จากนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า **“เป็นต้น ๑”** ใช้สำหรับแสดงสิ่งที่ต้องการจะกล่าวถึงซึ่งอยู่ในลำดับแรก ดังตัวอย่างที่ (107) ส่วน **“เป็นต้น ๒”** จะทำหน้าที่เหมือนเครื่องหมาย ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ (108)

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(107) อริยสัจ ๔¹ มีทุกข์**เป็นต้น**

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707)

(108) สิ่งของที่ซื้อขายกันในตลาดมี เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ น้ำตาล น้ำปลา **เป็นต้น/ฯลฯ**

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2551: 40)

อนึ่ง ในอักษราภิธานศรับท์ซึ่งเป็นพจนานุกรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ให้นิยามของ **“เป็นต้น”** ไว้ความหมายเดียวว่า **“เป้นต้น, คือเป้นที่แรกฤาที่เดิม ฤาที่หนึ่ง, เขาพูดว่า**เป้นต้น** นั้น”** (แดนบีช แบรดเลย์, 2514: 401)

จึงน่าจะสรุปได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 **“เป็นต้น”** หมายถึง ‘เป็นลำดับต้น, เป็นอันดับแรก’ ซึ่งในสมัยนี้ก็ถือเป็นคำประสมแล้ว แต่เป็นคำประสมที่มีเอกภาพทางความหมายน้อย เพราะยังมองเห็นที่มาของคำเดิมได้ว่ามาจาก สัมพันธกริยา **“เป็น”** + คำนาม “ต้น” (‘ลำดับแรก’) แต่เมื่อมาถึงในสมัยปัจจุบัน คำประสม **“เป็นต้น”** ก็มีความหมายว่า ‘ละส่วนอื่น ๆ ไว้’ หรือตรงกับเครื่องหมาย ฯลฯ เพิ่มเติมขึ้นมา ความหมายใหม่นี้ถือว่ามีเอกภาพทางความหมายมาก เพราะ (แทบจะ)มองไม่เห็นความหมายของคำเดิมแล้ว

¹ อริยสัจ หมายถึง ชื่อธรรมสำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มี 4 ประการ เรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ทุกข์ 2) สมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์) 3) นิโรธ (ความดับทุกข์) และ 4) มรรค (ทางแห่งความดับทุกข์) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 1,337)

พัฒนาการของ “เป็นต้น” น่าจะมีการเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้

- สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม “ต้น” (‘ลำดับแรก’) > “เป็นต้น” (‘เป็นลำดับแรก’) > “เป็นต้น” (‘ละส่วนอื่น ๆ ไว้, ฯลฯ’)

การเปลี่ยนแปลงจากคำประสม “เป็นต้น” (‘เป็นลำดับแรก’) ไปเป็น “เป็นต้น” (‘ละส่วนอื่น ๆ ไว้, ฯลฯ’) นี้ น่าจะเกิดขึ้นมาจากการขยายความหมายแบบนามนัย ดังนี้

จากตัวอย่าง *อริยสัจ ๔ มีทุกข์เป็นต้น* หากแปลความตามตัวก็หมายถึง ‘อริยสัจ 4 มีทุกข์เป็นลำดับต้น’ จากนั้นก็อาจจะเกิดการเนะความหมายต่อไปว่า ‘อริยสัจ 4 มีทุกข์เป็นลำดับต้นและมีสมุทัย นิโรธ มรรค ด้วย แต่ละไว้’ และในที่สุดก็มีการนำเอาความหมายที่เกิดจากการเนะ ซึ่งได้แก่ ความหมายว่า ‘มีส่วนอื่น ๆ ด้วยแต่ละไว้’ มาเป็นความหมายหลักแทน ดังนั้น จึงเกิดคำประสม “เป็นต้น” ที่หมายถึง ‘ละส่วนอื่น ๆ ไว้, ฯลฯ’ ขึ้น

การเนะความหมายที่เกิดขึ้นข้างต้น เป็นการตีความจากเหตุการณ์ที่อยู่ติดกันหรือใกล้เคียงกัน ได้แก่ ‘การกล่าวถึงสิ่งที่เป็นลำดับต้น’ กับ ‘การละส่วนที่เหลือไว้’ กรณีเช่นนี้ ถือว่าเป็นการขยายความหมายโดยผ่านกระบวนการแบบนามนัย

เมื่อความหมายเปลี่ยนจาก ‘การกล่าวถึงสิ่งที่เป็นลำดับต้น’ ไปเป็น ‘การละส่วนที่เหลือไว้’ ก็ทำให้คำประสม “เป็นต้น” มีความทั่วไปมากขึ้น จากเดิมที่เกี่ยวข้องกับการเรียงลำดับเป็นสำคัญ (สิ่งที่อยู่หน้าคำประสม “เป็นต้น” (‘เป็นลำดับแรก’) นั้น ต้องเป็นสิ่งที่เป็นลำดับแรกเท่านั้น) กลายเป็นไม่เกี่ยวข้องกับการเรียงลำดับ (สิ่งที่อยู่หน้าคำประสม “เป็นต้น” (‘ ฯลฯ’) นั้น เป็นอะไรก็ได้ที่ผู้พูดนึกถึงก่อน ก็เลยกล่าวถึงก่อน)

นอกจากคำประสม “เป็นต้น” แล้วยังมีคำประสม “เป็นอาทิ” ที่น่าจะมีพัฒนาการเหมือนกัน ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามของคำว่า “อาทิ” ว่าเป็นคำนามหมายถึง ‘ต้น’ และยังได้ถึงคำประสม “เป็นอาทิ” ไว้โดยเฉพาะว่าหมายถึง ‘เป็นเบื้องต้น’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 1,363) นอกจากนี้ “เป็นอาทิ” ก็ยังมีความหมายว่า ‘ละส่วนอื่น ๆ ไว้, ฯลฯ’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (109) การปฏิบัติงานให้สำเร็จจะต้องมีส่วนประกอบหลายอย่าง เช่น ความพยายาม และความอดทน เป็นอาทิ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าความหมายของคำประสม “เป็นอาทิ” ที่ปรากฏในปัจจุบัน ไม่ได้ต่างจากคำประสม “เป็นต้น” ดังนั้น จึงน่าจะมีพัฒนาการแบบเดียวกัน

6.5.2.1.2 “เป็นเงินเป็นทอง” และ “ตาเป็นสับปะรด”

สำนวน “เป็นเงินเป็นทอง” และ “ตาเป็นสับปะรด” ถือเป็น “สำนวนเปรียบเทียบ” ซึ่งหมายถึง สำนวนที่ประกอบด้วยหน่วยทางภาษาที่แสดงถึง สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ และ/หรือ สิ่งที่น่ามาเปรียบ โดยมีทเชื่อมโยงอยู่ตรงกลาง ในที่นี้ ได้แก่ สัมพันธกริยา “เป็น” (สถาวร พิศรบำรุง 2529: 41, 73, 90)

ในด้านความหมาย สำนวน “เป็นเงินเป็นทอง” นี้ ประกอบด้วย [สัมพันธกริยา “เป็น” + สิ่งที่น่ามาเปรียบ ซึ่งได้แก่ “เงิน” และ “ทอง”] ส่วนสำนวน “ตาเป็นสับปะรด” ประกอบด้วย [สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ “ตา” + สัมพันธกริยา “เป็น” + สิ่งที่น่ามาเปรียบ “สับปะรด”]

สำนวน “เป็นเงินเป็นทอง” มีความหมายรวมทั้งหน่วย หมายถึง ‘มีค่า, มีราคา’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (110) เพราะเวลาทุกนาทีเป็นเงินเป็นทอง ต้องใช้อย่างคุ้มค่า

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ส่วนสำนวน “ตาเป็นสับปะรด” มีความหมายรวมทั้งหน่วย หมายถึง ‘มีพรรคพวกคอยสอดส่องเหตุการณ์ให้อยู่รอบข้าง’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 456) ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (111) พม่าเข้มงวดจะตาย ใครชนอาวุธเข้าไปก็มีแต่ตาย พม่ามีตาเป็นสับปะรด
ถ้าเขาเจอแล้วจับได้เขาฆ่าทิ้งเลย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ในด้านโครงสร้าง ส่วน “เป็นเงินเป็นทอง” มีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธ์กริยา “เป็น” + คำนาม “เงิน” หรือ “ทอง”] ส่วนส่วน “ตาเป็นสับประรด” มีที่มาจากโครงสร้าง [คำนาม “ตา” + สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม “สับประรด”¹]

สัมพันธ์กริยา “เป็น” มีหน้าที่หนึ่งซึ่งมีความโดดเด่นมากในภาษาไทย คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น”

จากตัวอย่างที่ (110) ในส่วนที่กล่าวไว้ว่า เวลาทุกนาทีเป็นเงินเป็นทอง หากตีความตามตัว ก็จะพิจารณาได้ว่า เวลาทุกนาทีมีลักษณะของเงินและทอง ลักษณะที่ว่านี้ ก็คือ การมีค่าหรือมีราคา เมื่อสัมพันธ์กริยา “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำนาม “เงิน” และ “ทอง” ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาเปรียบบ่อย ๆ จึงทำให้เกิดสำนวน “เป็นเงินเป็นทอง” ขึ้น ส่วน “เวลาทุกนาที” ยังไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนดังกล่าวในปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่ได้ปรากฏร่วมกันบ่อยมากพอ

ส่วนตัวอย่างที่ (111) ในส่วนที่กล่าวไว้ว่า พม่ามีตาเป็นสับประรด หากตีความตามตัว ก็จะพิจารณาได้ว่า ตาของพม่ามีลักษณะของสับประรด ซึ่งหมายถึง ตาของคนมีลักษณะของตา สับประรด (ลายที่อยู่บนสับประรดถูกนำมาเปรียบให้เป็น “ตา” ของสับประรด) ลักษณะในที่นี้ ก็คือ การมีตาโดยรอบ ซึ่งก็จะทำให้มองได้โดยรอบโดยปริยาย หากเป็นคน ก็ต้องมีหลายคนจึงจะมองได้โดยรอบได้ เมื่อสิ่งที่ต้องการเปรียบ “ตา” กับสิ่งที่นำมาเปรียบ “สับประรด” ปรากฏร่วมกันบ่อย ๆ จึงทำให้เกิดสำนวน “ตาเป็นสับประรด” ขึ้นมา

ลักษณะของสัมพันธ์กริยา “เป็น” ซึ่งแสดงว่าหน่วยหน้า ‘มีลักษณะของ’ หน่วยหลังนั้น ถือเป็นลักษณะที่เอื้อให้เกิดสำนวนเปรียบเทียบขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกเหนือจากสำนวนที่กล่าวไปข้างต้น ยังมีสำนวน “เป็นหูเป็นตา” (‘ช่วยสดับดรับฟังและดูแลรักษาแทน’) “เป็นหุ่นให้เชิด” (‘อยู่ในฐานะหรือตำแหน่งที่ต้องทำตามที่เขาสั่ง’) “หน้าเป็นม้าหมากรุก” (‘หน้างอ’) เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 709; สถาวร พัทธบำรุง, 2529: 90) ทั้งนี้เป็นเพราะโดยทั่วไป การ

¹ ส่วนเปรียบเทียบกับ นอกจากจะมีที่มาจากโครงสร้าง [(คำนาม) + สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม] แล้ว ยังมีที่มาจากโครงสร้างอื่น ๆ อีก เช่น [คำกริยา + สัมพันธกริยา “เป็น” + คำนาม] ดังตัวอย่าง “ยุ่งเป็น ฝอยขัดหม้อ” [คำกริยา + สัมพันธกริยา “เป็น” + ประโยค] ดังตัวอย่าง “ยุ่งเป็น ยุ่งตักกัน” ผู้สนใจสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ที่งานวิจัยของสถาวร พัทธบำรุง (2529)

เปรียบเทียบ คือ การพิจารณาว่าสิ่งที่ต้องการเปรียบมีลักษณะใดที่เหมือนกับสิ่งที่นำมาเปรียบ บ้าง เช่น เวลาที่มีลักษณะที่มีค่าเหมือนกับลักษณะของเงินและทอง จึงได้นำมาเปรียบกันได้ หรือ การมีตาที่คอยสอดส่องได้รอบทิศมีลักษณะที่เหมือนกับมีตาหลายดวงเหมือนกับตาของ สัปประต เป็นต้น

6.5.2.2 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธ์กริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]

โครงสร้าง [สัมพันธ์กริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” (ในที่นี้หมายถึง คำนาม “การ” (‘งาน, เรื่อง, สิ่ง’) + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น)] ถือเป็น โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในอดีต (จากข้อมูลคือ ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8) ในที่นี้ จะยกตัวอย่างบางสมัย ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

(112) ครั้งนี้เป็นการเร็วอยู่เห็นมิทัน จึงเกณฑ์ให้กรมการเมือง นครสวรรค์ พิจิตร สรรค์บุรี กำแพงเพชร ช่วยทำ

(ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยธนบุรี)

(ยิ้ม ปั่นขยงกักร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, 2523: 18)

(113) ผู้รักษาเมืองนั้นก็ออกมาต้อนรับ พร้อมด้วยกรมการแลทหารที่ประจำเมือง ทั้งปวง แลกำปั่นของโปปที่ทอดสมอในอ่าวนั้น จึงยิงปืนใหญ่ค้ำับ ทูตานุทูตสยาม เป็นการเอิกเกริกใหญ่ยิ่ง

(ว่าด้วยทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมฯ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 25)

(114) ถ้าเสด็จ ฯ ไปวัดพระศรีสรรเพชญเป็นการปรกตินั้น ให้เจ้ากรมปลัดกรมมุ่ง สมปักใหม่เสื่อครุยคาดดาบแห่เสด็จ ฯ

(ตำราหน้าที่ตำรวจ)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 88)

แต่ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในโครงสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “การ” ซึ่งในอดีตเคยเป็นคำนาม ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปเป็นหน่วยคำเติมหน้า “การ-” ในปัจจุบัน ทำให้ในปัจจุบันโครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอได้เปลี่ยนเป็นโครงสร้าง

[สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยคำเติมหน้า “การ-”] แทน เช่น ห่วยใต้ดิน เป็นการพ่นอย่างหนึ่ง

ส่วนโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”] ก็ปรากฏให้เห็นน้อยลงมากเมื่อเทียบกับการปรากฏในอดีต หรือกลายเป็นโครงสร้างที่ไม่ได้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอแล้วในปัจจุบัน เพราะมีที่ใช้บ่อยลง เช่น ปรากฏอยู่ในทำเนียบภาษา¹ บางประเภท เช่น ภาษาที่ใช้ในการรายงานข่าว เช่น “เป็นการด่วน” ในตัวอย่าง แพทย์ต้องนำตัวเขาเข้าห้องผ่าตัด เป็นการด่วน หรือปรากฏใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสื่อสารบางประการ เช่น “เป็นการง่าย” ในตัวอย่าง เป็นการง่ายที่นักเรียนจะเข้าใจเรื่องนี้ ตัวอย่างนี้ ผู้ส่งสารต้องการทำให้คำว่า “ง่าย” เด่น จึงได้นำมาไว้ต้นประโยค และเติมคำว่า “เป็น” และ “การ” เข้าข้างหน้าอีกชั้นหนึ่ง (หากไม่ได้ต้องการทำให้คำว่า “ง่าย” เด่น ก็อาจจะไปไว้ที่ตำแหน่งอื่นที่ไม่ใช่ต้นประโยค เช่น นักเรียนเข้าใจเรื่องนี้ได้ง่าย) นอกจากนี้ ก็อาจจะปรากฏในรูปของสำนวนไปแล้ว เช่น สำนวน “เป็นการใหญ่”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของสำนวน “เป็นการใหญ่” ไว้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสามารถจำแนกได้เป็น 2 บริบท ได้แก่ “เป็นการใหญ่₁” หมายถึง ‘เป็นงานใหญ่, เป็นการเอิกเกริก’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(115) จัดงานสมโภชเป็นการใหญ่₁

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707)

ส่วน “เป็นการใหญ่₂” หมายถึง ‘เกินปรกติ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(116) เมื่อเช่าได้แล้ว เราต้องทำการซ่อมแซมเป็นการใหญ่₂ เพราะบ้านศาลาแดง
ทรุดโทรมมาก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

¹ ทำเนียบภาษา (register) หมายถึง ประเภทของภาษาที่ใช้แตกต่างกันไปตามการใช้หรือบริบท (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548: 214)

เมื่อพิจารณาในด้านความหมายของแต่ละสำนวนจะพบว่า สำนวน “เป็นการใหญ่₁” มีเอกภาพทางความหมายน้อยกว่าสำนวน “เป็นการใหญ่₂” เนื่องจากยังมองเห็นความหมายของคำเดิมได้ง่ายกว่าว่ามีที่มาจากสัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลี “การใหญ่” (‘งานใหญ่’)

ส่วนสำนวน “เป็นการใหญ่₂” ซึ่งหมายถึง ‘เกินปกติ’ ก็เป็นสำนวนที่ขยายความหมายออกมาจากสำนวน “เป็นการใหญ่₁” เพราะความหมายว่า ‘เป็นงานใหญ่, เป็นการเอิกเกริก’ นั้นก็สามารถพิจารณาได้ว่า ‘เป็นงานที่ต่างจากปกติ’ หรือ ‘เป็นงานที่เกินปกติ’ ไปโดยปริยาย

สรุปได้ว่า ในอดีตโครงสร้างที่สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ” ถือเป็นโครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ แต่ในปัจจุบันไม่ถือว่าเป็นโครงสร้างที่สม่ำเสมออีกต่อไปแล้ว โครงสร้างดังกล่าวมีที่ใช้น้อยลงหรือปรากฏอยู่ในรูปของสำนวน เช่น “เป็นการใหญ่”

6.5.2.3 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]

จากข้อมูลในอดีต ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 ผู้วิจัยพบโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”] หรือโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + “อัน” + กริยาวลี] ปรากฏเป็นโครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ในที่นี้จะยกตัวอย่างเฉพาะข้อมูลสมัยอยุธยาถึงธนบุรี ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยอยุธยาถึงธนบุรี

(117) สำเภอันเบานั้นก็หกคว่ำลงเปอันฉับพลัน ... สำเภานั้นก็เปอันหนัก ด้วยน้ำรั่วเข้าไปนั้น ก็ไปในในท้องทะเลนั้นเปอันช้า ... สำเภอันพานิช วิตน้ำเสียแล้วนั้น ก็บังเกิดเปอันเบาก็ไปถึงทำสำเภ

(พระราชปุจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 48-49)

(118) แต่ว่าทหารทั้งปวงไปราชการเปอันมากแล้ว และยังอยู่นั้นเปอันน้อย

(บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส)

(โกษาปาน 2530: 27)

(119) เหตุว่า ภพทั้งสามนั้นเปอันใหม่แต่อดร้อนอยู่เปอันจ

(พระราชปุจฉาของสมเด็จพระเพทราชา)

(ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1, 2510: 44)

จากข้อมูลในอดีตพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” + “อัน” + กริยาวลี น่าจะมีโครงสร้างภายในที่มีลักษณะดังนี้

- [เป็น[อันฉบับปล้น]]
- [เป็น[อันหนัก]]
- [เป็น[อันช้า]]
- [เป็น[อันเบา]]
- [เป็น[อันมาก]]
- [เป็น[อันน้อย]]
- [เป็น[อันใหม่เดือตร้อนอยู่เปนนิจ]]

หากสันนิษฐานตามนี้ ก็เท่ากับเชื่อว่า “เป็น” และ “อัน” ยังไม่ได้ปรากฏร่วมกันเป็นหน่วยเดียวกัน แต่ยังเป็นโครงสร้างแบบ [สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]

จากการเก็บข้อมูลในสมัยปัจจุบัน ไม่พบโครงสร้างที่สัมพันธกริยา “เป็น” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” ในการใช้ภาษาปกติแล้ว ผู้วิจัยพบแต่แบบที่อยู่ในรูปของคำประสมหรือสำนวนไปแล้ว เช่น “เป็นอัน” ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความไว้ โดยเฉพาะว่า ‘รวมความว่า, แสดงว่า’ เช่น เป็นอัน(ว่า)ยุติ เป็นอันสิ้นสุดกันเพียงเท่านี้ และยังมี “ไม่เป็นอัน” ซึ่งหมายถึง ‘ทำได้ไม่เต็มที่’ เช่น ไม่เป็นอันกิน ไม่เป็นอันนอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 709)

นอกจาก “เป็นอัน” และ “ไม่เป็นอัน” แล้ว พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ก็ยังให้นิยามของ “เป็นอันมาก” และ “เป็นอันขาด” ไว้โดยเฉพาะด้วย กล่าวคือ “เป็นอันมาก” หมายถึง ‘มากหลาย, ถมไป’ ส่วน “เป็นอันขาด” หมายถึง ‘แน่นอน, แน่แท้’ ใช้ในประโยคปฏิเสธ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 709)

สรุปได้ว่า ในอดีตสัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน” เป็นโครงสร้างที่สม่ำเสมอ แต่เมื่อมาถึงในปัจจุบัน โครงสร้างดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ แต่อยู่ในรูปของคำประสมหรือสำนวนเท่านั้น เช่น “เป็นอัน” “ไม่เป็นอัน” “เป็นอันมาก” และ “เป็นอันขาด”

6.5.2.4 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำ ลักษณะนาม]

คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำลักษณะนาม] เช่น “เป็น
กลุ่มเป็นก้อน” ซึ่งหมายถึง ‘ที่รวมกันเป็นหมู่เป็นพวก’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) ดัง
ตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(120) แนวการศึกษาของกลุ่มที่สามอาจเรียกรวมๆได้ว่า วัฒนธรรมศึกษา ซึ่งก่อตัวขึ้น

เป็นกลุ่มเป็นก้อนชัดเจนในประเศอังกฤษ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

คำว่า “กลุ่ม” และคำว่า “ก้อน” ต่างก็เป็นคำลักษณะนามที่ใช้กับสิ่งที่อยู่รวมกัน (นววรรณ
พันธุมธา, 2549: 40) ตัวอย่างของสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ตามด้วยคำลักษณะนาม เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

(121) ฉันไม่ชอบทำงานเป็นกลุ่ม

(122) เขาชอบใช้สบูแบบเป็นก้อนมากกว่าสบู่เหลว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

เมื่อคำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำลักษณะนาม “กลุ่ม” หรือ “ก้อน” บ่อย ๆ ก็ทำให้เกิดคำ
ซ้อน “เป็นกลุ่มเป็นก้อน” คำซ้อนนี้ยังมีเอกภาพทางความหมายน้อย เนื่องจากยังมองเห็น
ความหมายของคำเดิมแต่ละคำที่ปรากฏในสำนวนได้

นอกเหนือจากคำซ้อนข้างต้นซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำ
ลักษณะนาม] แล้ว ยังมีคำซ้อนอื่น ๆ อีก เช่น “เป็นหมวดเป็นหมู่” (‘เป็นประเภท’) “เป็นชั้นเป็น
อัน” (‘เป็นสาระ’) “เป็นครั้งเป็นคราว” (‘มีกำหนดเวลาที่ทำให้ทำพอสมควร’) (ราชบัณฑิตยสถาน,
2546ก: 707, 709; นววรรณ พันธุมธา, 2544: 138)

6.5.2.5 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ]

คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ] เช่น “เป็นไร” และ “ไม่เป็นไร” ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามของ “เป็นไร” ว่าหมายถึง ‘เป็นอย่างไรไป’ ใช้ในประโยคคำถาม เช่น นั่นเป็นไรหรือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 708)

จากความหมายที่พจนานุกรมฯ ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ทราบที่มาของสำนวน “เป็นไร” ว่ามีที่มาจากสัมพันธกริยา “เป็น” + คำสรรพนามถาม “อย่างไร” และผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า สำนวน “เป็นไร” ข้างต้น น่าจะมีที่มาจากจากสัมพันธกริยา “เป็น” + คำสรรพนามถาม “อะไร” ด้วย

นอกจากนี้ ยังมีสำนวน “ไม่เป็นไร” ที่หมายถึง ‘ไม่มีอะไรหนักหนา’ หรือเป็นคำปลอบใจว่า ‘ไม่ถือ’ (พจนานุกรมนอกราชบัณฑิตยฯ, 2543: 155) สำนวนนี้น่าจะมีที่มาจากคำว่า “ไม่” + สัมพันธกริยา “เป็น” + คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ “อะไร” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (123) “ฉันได้ยินมาว่าเขาเป็นลมล้มไป เมื่อสองสามวันก่อน ตอนนี้เป็นยังไงบ้าง”
 “ไม่เป็นอะไรแล้วจะ คุณหมอบอกว่าพักผ่อนไม่เพียงพอ ตอนนั้นก็ให้พัก
 เยอะ”

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ TNC: Thai National Corpus)

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

จากที่กล่าวไปข้างต้น สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

- สัมพันธกริยา “เป็น” + “อย่างไร”/ “อะไร” > สำนวน “เป็นไร”
- “ไม่” + สัมพันธกริยา “เป็น” + “อะไร” > สำนวน “ไม่เป็นไร”

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 เส้นทางนี้ มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงเกิดขึ้นด้วย ได้แก่ การสูญเสียเสียงในลักษณะที่เป็นการตัดพยางค์ (clipping, foreshortening) (ดุซงึนพร ชานีโรศานต์, 2526: 23) ในที่นี้ คือ ตัดพยางค์ “อย่าง” หรือ “อะ” ออกไป

6.5.2.6 คำและสำนวนซึ่งมีที่มาจากโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำกริยา]

โครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำกริยา] ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ใช่โครงสร้างที่เกิดขึ้นปกติในภาษาไทยทุกช่วงสมัย แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าจำนวนของคำกริยาในอดีตที่สามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ นั้น มีมากกว่าในปัจจุบัน เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(124) ดั่งนี้ก็เป็นถูกต้อง

(บันทึกสมาคมวรรณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474)

(บันทึกสมาคมวรรณคดี, 2516: 90)

(125) ทศกรรมได้นางสีดาไปไว้เปนนาน แต่พระรามก็ไม่ทรงรังเกียจ

(บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์)

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484: 91)

(126) หนาดูแต่เสือโคร่งตัวหนึ่ง ใหญ่จริง ยังไม่เคยเห็นเสือเป็นใหญ่เท่าตัวนี้

(นิราสนครวัด)

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2468: 12)

(127) แต่นี้เป็นเดาทั้งนั้น

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพฯ)

(บันทึกรับสั่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพฯ, 2502: 69-70)

จากทั้ง 4 ตัวอย่างข้างต้น หากเป็นตัวอย่างในปัจจุบัน ก็ไม่ต้องมีคำว่า “เป็น” ปรากฏ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันโครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + กริยาวลี] ปรากฏใช้น้อยลง

โครงสร้าง [สัมพันธกริยา “เป็น” + คำกริยา] ยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน เช่น เรื่องนี้เป็นจริงหรือเป็นเท็จ นอกนั้นจะปรากฏอยู่ในรูปของคำประสม คำซ้อนหรือสำนวน (ปรากฏร่วมกันแล้วเกิดความหมายใหม่) เช่น “เป็นใหญ่” (‘มีตำแหน่งใหญ่’) “เป็นทุกข์(เป็นร้อน)” (‘วิตกกังวล, เดือดเนื้อร้อนใจไม่เป็นสุข’) “เป็นสุข” (‘มีความสุขกายสบายใจ’) “เป็นงง” (‘ไม่น่าจะงงแต่กลับงง’) “เป็นปลื้ม” (‘ปลื้มมาก’) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707-708; ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 74; อุปกิตศิลป์สาร, พระยา. 2493, 2546: 85)

สรุปได้ว่าในอดีตสัมพันธกริยา “เป็น” สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาได้ ถึงแม้จะไม่ใช้โครงสร้างที่สม่ำเสมอ แต่ก็มีจำนวนมากกว่าปัจจุบัน แต่เมื่อมาถึงในปัจจุบันโครงสร้างดังกล่าวมีการปรากฏใช้น้อยลงไปอีก และมีส่วนหนึ่งที่ได้กลายเป็นคำประสม คำซ้อน หรือสำนวนไปแล้ว

ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะนำเสนอคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบซึ่งได้กล่าวไปข้างต้นว่ามีพัฒนาการซึ่งผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่แบบใดบ้าง

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ผู้วิจัยพบว่าคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบผ่านกระบวนการ 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการสร้างคำและกระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน ดังนี้

1) กระบวนการสร้างคำ

กระบวนการสร้างคำเป็นนิยามที่กว้างที่สุดของกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ หมายถึงวิธีการสร้างคำแบบต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดคำหรือสำนวนใหม่ขึ้นในภาษานั้น ๆ (Brinton และ Traugott, 2005: 32) วิธีการสร้างคำมีหลายวิธี แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการประสมคำ เนื่องจากเป็นวิธีการสร้างคำที่พบในการศึกษาคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ดังนี้

การประสมคำ หมายถึง การเอาหน่วยอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปมารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นคำใหม่ขึ้นมา หากหน่วยที่จะเอามารวมกันนั้นมีความหมายที่ต่างกัน ก็จะได้ “คำประสม” ขึ้นมา แต่ถ้าหากหน่วยที่จะเอามารวมกันมีความหมายที่คล้ายกัน ทำนองเดียวกัน หรือตรงข้ามกัน ก็จะได้ “คำซ้อน” ขึ้นมา นอกจากนี้ หลังจากที่หน่วยอิสระเหล่านั้นรวมกันแล้ว หน่วยต่าง ๆ ที่อยู่ในคำที่สร้างใหม่นั้นจะไม่มีความเป็นอิสระอีกต่อไป หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าหลังจากที่เป็นคำประสมและคำซ้อนไปแล้วคำที่นำมาประกอบกันก็จะมีเอกภาพทางรูป นั่นเอง (Brinton และ Traugott, 2005: 3; เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ และคนอื่น ๆ, 2528: 51-52) ตัวอย่างในภาษาไทย เช่น “กระดาน” + “ดำ” > คำประสม “กระดานดำ” หรือ “เท็จ” + “จริง” > คำซ้อน “เท็จจริง” (วิภาส โภธิแพทย์, ม.ป.ป.: 3)

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ที่ผ่านกระบวนการสร้างคำแบบการประสมคำ เช่น

- “หน้า” + “เป็น” (มีชีวิต) > “หน้าเป็น” (หน้าที่แสดงความเบิกบานหัวเราะง่าย)
- “ตัว” + “เป็น ๆ” (มีชีวิต) > “ตัวเป็น ๆ” (ตัวจริงที่สัมผัสได้)

- “เป็น” (‘มีชีวิต’) + “ตาย” + “เท่ากัน” > “เป็นตายเท่ากัน” (‘มีอาการปางตาย, ไม่แน่ว่าจะเป็นหรือจะตาย’)
- “เป็น” (‘บังเกิด’) + “เรื่อง” > “เป็นเรื่อง” (‘เกิดเรื่อง, เกิดปัญหา, เกิดปัญหาขัดแย้งกัน, ทะเลาะกัน’)
- “แผล” + “เป็น” (‘ปรากฏอยู่’) > “แผลเป็น” (‘แผลที่หายแล้ว แต่ยังมีรอยอยู่’)
- “เป็น” (‘รู้วิธี’) + “งาน” > “เป็นงาน” (‘ทำงานเป็น รู้ว่าควรทำอะไร ทำอย่างไร และทำเมื่อใด, มีความชำนาญ’)
- “เป็น” (‘สัมพันธ์’) + “กลุ่ม” + “เป็น” (‘สัมพันธ์’) + “ก่อน” > “เป็นกลุ่มเป็นก่อน” (‘รวมกันเป็นหมู่เป็นพวก’)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ หากเก็บข้อมูลจำนวนมากกว่านี้ แล้วพบว่าข้อมูลในอดีตมีความแตกต่างจากปัจจุบัน เช่น ในอดีตยังไม่เป็นรวมเป็นหน่วยเดียวกัน แต่ปัจจุบันปรากฏเป็นคำประสมหรือคำซ้อนแล้ว ก็จะได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างคำอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ กระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน ดังจะกล่าวต่อไป

2) กระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน

กระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงหน่วยทางภาษาซึ่งมีความซับซ้อนไปเป็นหน่วยทางภาษาที่มีความเรียบง่ายขึ้น (Brinton และ Traugott, 2005: 3) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องปรากฏในภาษาต่างสมัยกัน

ตัวอย่างคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบที่จะกล่าวถึงนี้ จะเป็นคำและสำนวนซึ่งมีหลักฐานการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน กล่าวคือ ข้อมูลในอดีตได้แสดงให้เห็นร่องรอยว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันหรือยังมีความหมายตามรูป แต่ในปัจจุบันเป็นคำประสมคำซ้อน หรือสำนวนไปแล้ว

นอกจากนี้ คำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบซึ่งได้ผ่านกระบวนการหลอมรวมจนกลายเป็นคำใหม่นั้น ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากวลีที่ปรากฏในประโยค ซึ่งรวมไปเป็นหน่วยเดียวกันเป็นคำประสม คำซ้อน หรือสำนวน ดังตัวอย่าง

- ในอดีต “จับ” + “เป็น” (มีชีวิต)¹ > ในปัจจุบัน “จับเป็น” (จับตัวมาให้ได้โดยไม่ทำให้ตาย)
- ในอดีต “เป็น” (บังเกิด) + “ได้”² > ในปัจจุบัน “เป็นได้” (อาจ, มีโอกาสเกิดขึ้นได้, เป็นไปได้)
- ในอดีต คำนาม “ความ” + “เป็น” (ดำเนิน) + “มา”³ > ในปัจจุบัน “ความเป็นมา” (ที่มา, ภูมิหลัง)
- ในอดีต “เป็น” (สัมพันธกริยา) + “อัน” + กริยาวลี > ในปัจจุบัน “เป็นอัน” (รวมความว่า, แสดงว่า) + กริยาวลี
- ในอดีต “เป็น” (สัมพันธกริยา) + “อัน” + คำกริยา “ขาด”⁴ > ในปัจจุบัน “เป็นอันขาด” (แน่นอน, แน่แท้)
- ในอดีต “เป็น” (สัมพันธกริยา) + “ใหญ่”⁵ > ในปัจจุบัน “เป็นใหญ่” (มีตำแหน่งใหญ่)

อนึ่ง สำนวนเปรียบเทียบ เช่น “ตาเป็นสับประด” (มีพรรคพวกคอยสอดส่องเหตุการณ์ให้อยู่รอบข้าง) ที่ปรากฏในปัจจุบัน หากพบข้อมูลในอดีตที่มีการใช้ในความหมายตามรูปหรือความหมายตรง ก็จะเข้าข่ายการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการหลอมรวมเช่นกัน (คำที่ปรากฏเรียงกันและมีความหมายตามรูป > สำนวนเปรียบเทียบ)

¹ ในอดีตปรากฏให้เห็นว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันในตัวอย่าง “ข้าศึกล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก จับได้เป็นเอาซึ่งไว้ ณ เรือนคร” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4)

² ในอดีตปรากฏให้เห็นว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันในตัวอย่าง “การห้ามนั้นไม่เป็นได้จริง” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

³ ในอดีตปรากฏให้เห็นว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันในตัวอย่าง “ถึงบ้านชี้แจงความที่เป็นมานั้นให้เมียฟัง” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

⁴ ในอดีตปรากฏให้เห็นว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันในตัวอย่าง “การราชการฝ่ายเกาะ มะตะแค สครแลประเทศฝรั่งเศสเป็นอันขาดกันแล้ว” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

⁵ ในอดีตปรากฏให้เห็นว่ายังไม่รวมเป็นหน่วยเดียวกันในตัวอย่าง “ยังไม่เคยเห็นเสือเป็นใหญ่เท่าตัวนี้” (ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า คำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบมีเป็นจำนวนมาก คำและสำนวนเหล่านี้มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่หลากหลาย ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ 2) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ 3) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ 4) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ และ 5) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป

นอกจากนี้ ยังพบว่าคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบนั้น ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำใหม่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) กระบวนการสร้างคำ และ 2) กระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย พร้อมทั้งอภิปรายประเด็นที่น่าสนใจ และเสนอแนวทางการวิจัยที่ต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

7.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ ประการแรก คือ ศึกษาหมวดคำหน้าที่ ความหมาย และปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ในสมัยต่าง ๆ ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ศึกษาพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ผลการศึกษาที่ได้สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

7.1.1 หมวดคำหน้าที่ ความหมาย และปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” ในสมัยต่าง ๆ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในข้อมูลภาษาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และ 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ ซึ่งแบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภท ได้แก่ สัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

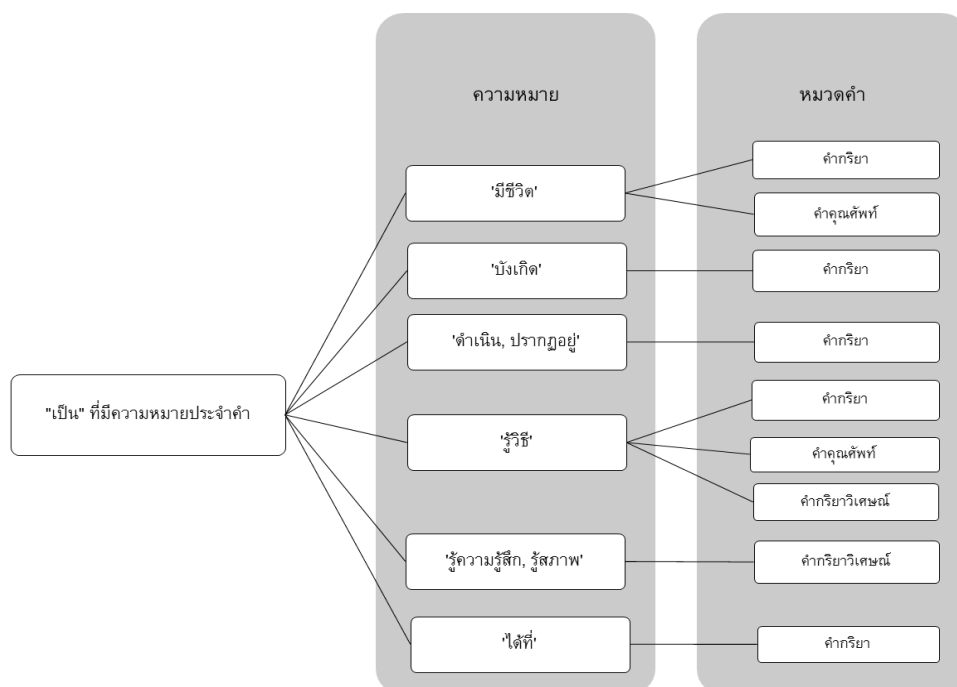
คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำนี้ หากจำแนกตามความหมายจะพบว่า มีทั้งสิ้น 6 ความหมาย ได้แก่

- ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เช่น ปลาตัวนี้ยังเป็นอยู่ (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- ความหมายว่า ‘บังเกิด’ เช่น คนส่วนใหญ่ชอบคิดว่าหวัดเป็นเอง หายเองได้ ไม่ต้องรักษา (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เช่น การพระราชพิธีโสกันต์นี้เป็นไป ๔ วัน มีแห่ ๕ เวลา (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 4)

- ความหมายว่า 'รู้วิธี' เช่น น้องเพิ่งว่ายน้ำเป็น (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- ความหมายว่า 'รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ' เช่น เธอคิดว่าเธอเหงาเป็นคนเดียวหรือไง (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- ความหมายว่า 'ได้ที่' เช่น คราวที่จะปลูกครั้งเขาใช้ปลูกในเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ครั้งเป็นเต็มที่ ควรานตัดกิ่งไม้ที่ครั้งจับลงมาแลเก็บรวบรวมไว้ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5)

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากจำแนกคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำด้วยเกณฑ์การจำแนกหมวดคำของวิจิตร ภาณุพงศ์ (2538) จะพบว่าสามารถปรากฏได้ใน 3 หมวดคำ ได้แก่ 1) หมวดคำกริยา 2) หมวดคำคุณศัพท์ และ 3) หมวดคำกริยาวิเศษณ์

ความหมายและหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำที่พบในข้อมูลทั้งหมด สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 7.1 แสดงความหมายและหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ซึ่งปรากฏในข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ช่วงสมัย ความหมาย	สุโขทัย	อยุธยา- ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
'มีชีวิต'	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์	คำกริยา คำคุณศัพท์
'บังเกิด'			คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา
'ดำเนิน, ปรากฏอยู่'				คำกริยา	คำกริยา	คำกริยา
'รู้วิธี'				คำกริยาวิเศษณ์	คำกริยาวิเศษณ์ คำคุณศัพท์	คำกริยาวิเศษณ์
'รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ'					คำกริยาวิเศษณ์	คำกริยาวิเศษณ์
'ได้ที่'					คำกริยา	

ตารางที่ 7.1 แสดงความหมายและหมวดคำของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำในแต่ละช่วงสมัย

2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ

คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำสามารถแบ่งออกได้เป็นอีก 2 ประเภทตามหน้าที่ ได้แก่ สัมพันธกริยาและกริยาแทน ดังนี้

2.1) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามหน้าที่ ได้แก่ สัมพันธกริยาแบบทั่วไป และสัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน่ ดังนี้

2.1.1) สัมพันธกริยาแบบทั่วไป

สัมพันธกริยาแบบทั่วไป คือ สัมพันธกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธกริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธกริยา “เป็น”

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปนี้ จะมีบริบทการปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1.1.1) สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวนี้ จะปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ซึ่งจำแนกได้เป็นอีก 3 โครงสร้าง ได้แก่

- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + นามวลี] เช่น วาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์] เช่น ที่เขาไม่มาทำงานเป็นเพราะเขาไม่สบาย (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน)
- [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลี] เช่น เขานับถือว่าฟันขาวเป็นงาม (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 5)

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏในโครงสร้างข้างต้น ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

โครงสร้างของ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลี]						
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]		✓	✓	✓	✓	
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”]		✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]		✓	✓	✓	✓	
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำสรรพนาม]		✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำ/กลุ่มคำที่แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน]			✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำลักษณะนาม/คำลักษณะนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]						
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี]		✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเหตุ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]		✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]			✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลี]						
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]		✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]		✓	✓	✓	✓	
จำนวนโครงสร้าง	2	10	12	12	12	9

ตารางที่ 7.2 แสดงการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่เป็นกริยาเดี่ยว ในแต่ละช่วงสมัย

2.1.1.2) สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏเป็น คำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปปรากฏเป็นคำกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยานี้ จะปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] ซึ่งจำแนกได้เป็นอีก 3 โครงสร้าง ได้แก่

- [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + นามวลี] เช่น ในส่วนประเทศทางตะวันออก
ยอมใช้เรือสำเภาเป็นยานพาหนะ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 8)
- [หน่วยนาม₁+กริยาวลี₁+“เป็น”+คำที่ทำหน้าที่เชื่อม+นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]
เช่น ข้าพเจ้ากลายเป็นเป็นเช่นเด็ก ร้องไห้สอ้นออกมาดัง ๆ (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาล
ที่ 5)
- [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + กริยาวลี] เช่น ทศกรรณได้นำสีดาไปไว้เป็น
น่าน (ข้อมูลภาษาสมัยรัชกาลที่ 6)

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปซึ่งปรากฏในโครงสร้างข้างต้น ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง
สมัยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

โครงสร้างของ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อู่ยง-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลี]						
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำนาม/คำนามกับส่วนขยาย]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม “การ”]		✓	✓	✓	✓	
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “ที่”]			✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + นามวลีที่ขึ้นต้นด้วย “อัน”]		✓	✓	✓	✓	
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำสรรพนาม]	✓			✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำ/กลุ่มคำที่แสดงการอ้างถึงสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน]			✓		✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำลักษณะนาม/คำลักษณนามกับคำที่เกี่ยวกับจำนวน]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]						
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกเจ้าของ + นามวลี]			✓	✓	✓	✓
• [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + คำที่ทำหน้าที่เชื่อมบอกการเปรียบเทียบ + นามวลี/กริยาวลี/อนุพากย์]				✓	✓	✓

โครงสร้างของ สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ซึ่งปรากฏเป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา (ต่อ)	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
[หน่วยนาม ₁ + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลี]						
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี, + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]	✓	✓	✓	✓	✓	✓
· [หน่วยนาม ₁ + กริยาวลี, + “ <u>เป็น</u> ” + กริยาวลีที่มีคำกริยาที่ไม่ใช่กริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแก่น]				✓	✓	
จำนวนโครงสร้าง	4	5	8	10	11	8

ตารางที่ 7.3 แสดงการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป
ที่เป็นกริยาคำหนึ่งในหน่วยสร้างพหุกริยา ในแต่ละช่วงสมัย

2.1.2) สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน

สัมพันธกริยาบ่งมาลาเชื่อแน คือ สัมพันธกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/
ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน จะปรากฏในโครงสร้างต่อไปนี้

- [อนุภาคย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂] เช่น ถ้าไม่ไป เป็นต้องโกรธกัน (ข้อมูล
ภาษาสมัยรัชกาลที่ 8)

คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาทั้ง 2 ประเภทซึ่งปรากฏในข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัย
จนถึงสมัยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ประเภทของสัมพันธกริยา “เป็น”	ช่วงสมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สัมพันธกริยา “เป็น” บ่งมาลาเชื่อแน					✓	✓

ตารางที่ 7.4 แสดงการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ในแต่ละช่วงสมัย

2.2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน คือ คำกริยาที่ทำหน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน เช่น *สมศักดิ์ปวดหลังเรื้อรังมานาน ภรรยาของเขาก็เป็น แต่ก็ไม่ยอมไปหาหมอทั้งคู่* (ข้อมูลภาษาสมัยปัจจุบัน) คำว่า “เป็น” แทนกริยาวลี “ปวดหลังเรื้อรังมานาน”

คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนี้ ปรากฏให้เห็นเฉพาะใน 3 ช่วงสมัยหลัง ได้แก่ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 และในสมัยปัจจุบัน

อนึ่ง สมมติฐานข้อแรกของงานวิจัยนี้ คือ คำว่า “เป็น” อยู่ในหลายหมวดคำ มีหลายหน้าที่ หลายความหมาย และมีปริบทการปรากฏที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย

จากผลการศึกษาที่ปรากฏ สามารถสรุปให้เห็นคำว่า “เป็น” ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ หมวดคำ หน้าที่ ความหมาย และปริบทการปรากฏได้ดังนี้

คำว่า “เป็น” ปรากฏอยู่ใน 3 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา หมวดคำคุณศัพท์ และหมวดคำกริยาวิเศษณ์ กล่าวคือ คำที่มีความหมายประจำคำปรากฏอยู่ในทั้ง 3 หมวดคำข้างต้น ส่วนสัมพันธ์กริยาและกริยาแทนก็จัดอยู่ในหมวดคำกริยาได้หมวดเดียว

ส่วนหน้าที่ของคำว่า “เป็น” นั้นอาจกล่าวได้ว่ามี 3 หน้าที่ใหญ่ ๆ คือ

- หน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วย 2 หน่วย หน่วยที่อยู่หลังสัมพันธ์กริยา “เป็น” ระบุกลุ่ม ประเภท หรือลักษณะให้แก่หน่วยที่อยู่หน้าสัมพันธ์กริยา “เป็น” (คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธ์กริยาแบบทั่วไป)
- หน้าที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยค/ข้อความที่เป็นเงื่อนไขและบ่งมาลาแสดงความเชื่อแน่ว (คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธ์กริยาบ่งมาลาเชื่อแน่ว)
- หน้าที่แทนกริยาวลีที่ปรากฏในประโยคที่นำมาก่อน (คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน)

หากพิจารณาในด้านความหมายจะพบว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายประจำคำมากถึง 6 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมายว่า ‘มีชีวิต’ 2) ความหมายว่า ‘บังเกิด’ 3) ความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ 4) ความหมายว่า ‘รู้วิธี’ 5) ความหมายว่า ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ 6) ความหมายว่า ‘ได้ที่’

ส่วนเรื่องปริบทการปรากฏของคำว่า “เป็น” นั้น ในที่นี้ หมายถึง การปรากฏในโครงสร้างต่าง ๆ การปรากฏในหมวดคำต่าง ๆ หรือการปรากฏร่วมกับหน่วยต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างสมัยแล้วพบว่ามีความแตกต่างกัน ดังนี้

จากตารางที่ 7.1 ซึ่งแสดงการปรากฏของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำที่ปรากฏในหมวดคำต่าง ๆ นั้น ก็แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านปริบทการปรากฏ เช่น

- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ มีปริบทการปรากฏที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย คือ ในสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยาถึงธนบุรี คำว่า “เป็น” ปรากฏเฉพาะปริบทที่เป็นคำกริยาเท่านั้น แต่เมื่อมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันพบว่าคำว่า “เป็น” ปรากฏได้ 2 ปริบท คือ ปริบทที่เป็นคำกริยาและคำคุณศัพท์
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘วิธี’ มีปริบทการปรากฏที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย คือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 คำว่า “เป็น” ปรากฏเฉพาะปริบทที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์เท่านั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 พบว่าคำว่า “เป็น” ปรากฏได้ถึง 3 ปริบท คือ ปริบทที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์ คำกริยา และคำคุณศัพท์ แต่เมื่อมาถึงปัจจุบันพบว่าคำว่า “เป็น” ปรากฏได้เพียง 2 ปริบท คือ ปริบทที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์ และคำกริยา

จากตารางที่ 7.2 และตารางที่ 7.3 ซึ่งแสดงการปรากฏของของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในโครงสร้างต่าง ๆ ในแต่ละช่วงสมัย ก็พบว่าในสมัยสุโขทัย สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป ปรากฏให้เห็นเพียง 2 หรือ 4 โครงสร้างเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีปริบทปรากฏที่ไม่หลากหลาย ในช่วงสมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 8 ก็พบว่าสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปมีแนวโน้มที่จะปรากฏในโครงสร้างที่มีความหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่เมื่อมาถึงปัจจุบัน บางโครงสร้างก็ได้สูญไป ทำให้สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปมีปริบทการปรากฏที่น้อยลงเมื่อเทียบกับสมัยก่อนหน้า

นอกจากนี้ จากตารางที่ 7.4 ซึ่งแสดงให้เห็นการปรากฏของสัมพันธกริยา “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ในแต่ละช่วงสมัย ก็แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านปริบทการปรากฏ กล่าวคือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 มีสัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน่เกิดขึ้น ซึ่งปรากฏในโครงสร้าง [อนุพากย์₁/ข้อความ₁ + “เป็น” + กริยาวลี₂] ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านปริบทการปรากฏที่ต่างจากสมัยก่อนหน้า เพราะในสมัยก่อนหน้าไม่พบตัวอย่างข้อมูลสัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้างดังกล่าว

จากที่กล่าวไปข้างต้น จึงสรุปได้ว่าผลการศึกษามีลักษณะที่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อแรก

7.1.2 พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องมาถึงสมัยปัจจุบัน

ผลการศึกษาเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องมาถึงสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 6 ช่วงสมัย ได้แก่

- ช่วงสมัยที่ 1 คือ สมัยสุโขทัย
- ช่วงสมัยที่ 2 คือ สมัยอยุธยาถึงธนบุรี
- ช่วงสมัยที่ 3 คือ สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 4 คือ สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 5 คือ สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 6 คือ สมัยปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9 เก็บข้อมูลถึงพ.ศ. 2555)

การแบ่งสมัยออกเป็น 6 สมัยข้างต้นนั้น ผู้วิจัยพิจารณาจากความเหมือนและความต่างของข้อมูลเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากข้อมูลไม่ได้มีความต่างอย่างมีนัยสำคัญก็จะรวมไว้เป็นช่วงสมัยเดียวกัน แต่ถ้าหากในสมัยหนึ่งมีความแตกต่างจากสมัยก่อนหน้าอย่างชัดเจน เช่น มีคำว่า “เป็น” ประเภทใหม่หรือมีความหมายใหม่เกิดขึ้น ก็จะแยกสมัยนั้นออกจากสมัยก่อนหน้า

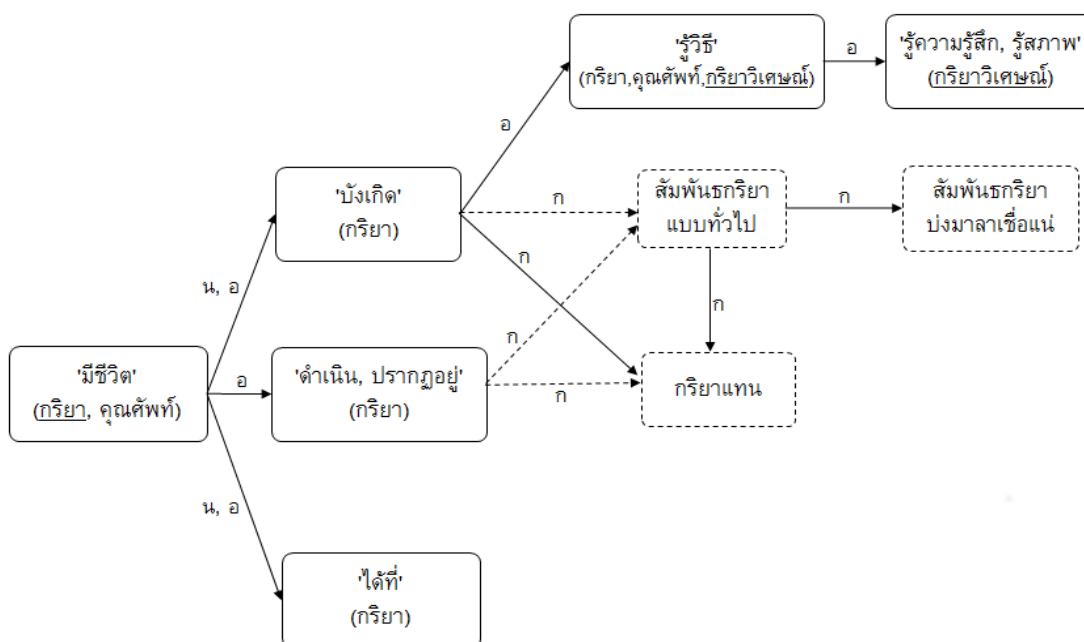
คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในแต่ละช่วงสมัย มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงสมัย ประเภท ของคำว่า "เป็น"	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร.1-ร.2	ร.3-ร.4	ร.5-ร.8	ปัจจุบัน
คำที่มีความหมาย ประจำคำ	'มีชีวิต'	'มีชีวิต'	'มีชีวิต' 'บังเกิด'	'มีชีวิต' 'บังเกิด' 'ดำเนิน, ปรากฏอยู่' 'รู้วิธี'	'มีชีวิต' 'บังเกิด' 'ดำเนิน, ปรากฏอยู่' 'รู้วิธี' 'รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ' 'ได้ที่'	'มีชีวิต' 'บังเกิด' 'ดำเนิน, ปรากฏอยู่' 'รู้วิธี' 'รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ' 'ได้ที่'
สัมพันธกริยา	[+_นามวลี] [+_กริยวลี]	[+_นามวลี] [+_กริยวลี] [+_คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพจน์]	[+_นามวลี] [+_กริยวลี] [+_คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพจน์]	[+_นามวลี] [+_กริยวลี] [+_คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพจน์]	[+_นามวลี] [+_กริยวลี] [+_คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพจน์]	[+_นามวลี] [+_กริยวลี] [+_คำที่ทำหน้าที่เชื่อม + นามวลี/กริยวลี/อนุพจน์]
กริยาแทน				กริยาแทน	กริยาแทน	กริยาแทน

ตารางที่ 7.5 แสดงการปรากฏของคำว่า "เป็น" ที่มีความหมายประจำคำ คำว่า "เป็น" ที่เป็นสัมพันธกริยา และคำว่า "เป็น" ที่เป็นกริยาแทน ในแต่ละช่วงสมัย

จากตารางข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้และมีแถบสีเทา หมายถึง ความหมาย หน้าที หรือปริบทการปรากฏของคำว่า "เป็น" ซึ่งมีความแตกต่างจากสมัยก่อนหน้า

จากการเปลี่ยนแปลงซึ่งปรากฏในข้อมูลทั้ง 6 ช่วงสมัยข้างต้น ประกอบกับการใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบนามนัยและอุปลักษณะ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปพัฒนาการของคำว่า "เป็น" ได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 7.2 แสดงพัฒนาการของคำว่า "เป็น" ในภาษาไทย

จากแผนภูมิข้างต้น¹ เป็นการรวมพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ และคำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำอย่างสัมพันธ์กันและกันและกัน ซึ่ง จะเห็นว่าทั้งหมดมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกัน เพราะต่างก็พัฒนามาจากคำต้นทางเดียวกัน นั่นก็ คือ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’

ผลการศึกษายังพบว่า การเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายหรือหน้าที่หนึ่งไป เป็นอีกความหมายหรืออีกหน้าที่หนึ่งนั้น ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษา 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัย (ลูกศร “น”) กระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบอุปลักษณะ (ลูกศร “อ”) และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (ลูกศร “ก”)

นอกจากนี้ แผนภูมิข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของคำว่า “เป็น” มีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปและกริยาแทน เพราะคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ต่างก็มีที่มามากกว่า 1 ที่มา กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป พัฒนามาจากทั้งคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ก็พัฒนามาจากทั้งคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ และ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เช่นกัน และคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนก็ยัง พัฒนามาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปด้วย

อนึ่ง ภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ที่สรุปได้ในส่วนนี้ เป็นไปตามหลักฐาน ข้อมูลซึ่งอยู่ในขอบเขตของงานวิจัยนี้ หรือเกิดจากการสันนิษฐานโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัย อุปลักษณะ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เท่านั้น หากมีการเก็บ

¹ กรอบสี่เหลี่ยมที่เป็นเส้นทึบ หมายถึง คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ส่วนกรอบสี่เหลี่ยมที่เป็นเส้นประ หมายถึง คำว่า “เป็น” ที่มีลักษณะของคำไวยากรณ์ ได้แก่ สัมพันธกริยาแบบทั่วไป สัมพันธกริยา บังมาลาเชื่อแน และคำกริยาแทน

ลูกศรที่เป็นเส้นทึบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลเชิงประวัติร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ส่วนลูกศรที่เป็นเส้นประ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่วิเคราะห์ได้จากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เนื่องจากข้อมูลเชิงประวัติไม่ได้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ไต่เกิดก่อนหรือเกิดหลัง

หมวดคำที่ขีดเส้นใต้ หมายถึง หมวดคำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” เกิด ความหมายอีกความหมายหนึ่ง เช่น คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ ปรากฏได้ 2 หมวดคำ แต่หมวด คำที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ คือ หมวดคำกริยาเท่านั้น

ข้อมูลมากกว่านี้ หรือใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างกันออกไป พัฒนาการของคำว่า “เป็น” อาจจะต่างไปจากนี้ก็เป็นที่

นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษ่อีกประเด็นหนึ่ง ได้แก่ พัฒนาการของคำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบ ซึ่งทำให้ทราบความเป็นมาของคำว่า “เป็น” ในคำหรือสำนวนต่าง ๆ ว่ามีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ 4 ความหมาย ได้แก่

- คำหรือสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิต’ เช่น “หน้าเป็น”
- คำหรือสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘บังเกิด’ เช่น “เป็นเรื่อง”
- คำหรือสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ เช่น “ผลเป็น”
- คำหรือสำนวนที่มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’ เช่น “เป็นงาน”

อีกทั้ง ยังมีคำและสำนวนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป เช่น “เป็นต้น”

คำและสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” เป็นส่วนประกอบเหล่านี้ ได้ผ่านกระบวนการกลายเกิดเป็นคำใหม่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) กระบวนการสร้างคำ และ 2) กระบวนการหลอมรวมเป็นคำใหม่หรือสำนวน

จากสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า พัฒนาการของคำว่า “เป็น” มีความหลากหลายและซับซ้อนนั้น ผู้วิจัยพบว่าผลการศึกษามีลักษณะที่สอดคล้องกับสมมติฐานนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” มีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่แยกย่อยเป็นหลายเส้นทาง และเส้นทางการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบหลายขั้นตอน และผ่านกระบวนการการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 1 กระบวนการ

ส่วนสมมติฐานข้อสุดท้ายที่กล่าวว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ได้แก่ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) และกระบวนการกลายเกิดเป็นคำใหม่ (lexicalization) นั้น ผลการศึกษาพบว่า นอกจากกระบวนการทั้ง 2 กระบวนการข้างต้นแล้ว ยังมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนามนัยและอุปลักษณะด้วย

นอกจากผลการศึกษาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังมีผลการศึกษาอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าที่ศึกษาเรื่องพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย ดังนี้

1) เหตุใดหน่วยหน้าที่อยู่หน้าและหลังสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปสลับตำแหน่งกันไม่ได้

การที่สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในภาษาไทย มีหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง หน่วยหลังจะระบุ “กลุ่ม” “ประเภท” หรือ “ลักษณะ” ให้แก่หน่วยหน้านั้น ส่งผลให้หน่วยหน้าและหน่วยหลัง มีสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ทั้ง 2 หน่วยนี้ไม่สามารถสลับตำแหน่งกันได้ เพราะหากสลับกันแล้วก็จะผิดไวยากรณ์ (ดูรายละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.1) เช่น

- (1) 4 บวก 4 เป็น 8
*8 เป็น 4 บวก 4

หรือในบางกรณีก็อาจจะพอสลับได้ แต่ไม่เป็นธรรมชาติหรือฟังแปลก เช่น

- (2) สมศักดิ์เป็นพ่อของฉัน
?พ่อของฉันเป็นสมศักดิ์

2) โครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์]¹ เป็นโครงสร้างที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษหรือไม่

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏในโครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์] ไม่ใช่โครงสร้างที่เกิดขึ้นอย่างปกติในภาษาไทย เพราะมีคำกริยาคุณศัพท์บางคำเท่านั้น ที่สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ เช่น

¹ โครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์] เป็นโครงสร้างเดียวกับ [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + กริยาวลีที่มีคำกริยาคุณศัพท์เป็นหน่วยแกน] แต่ที่ผู้วิจัยแปลงโครงสร้างนั้น ก็เพื่อจะได้เปรียบเทียบกับโครงสร้าง [Subject + Verb to be + Adjective] ได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

(3) “ความพยายามเป็นหวาน” นี้เป็นคำตามฝรั่งกล่าวไว้

(ความไม่พยายาม)

(นายสำราญ, 2544: 1)

(4) ความเห็นเช่นนี้เป็นผิด

(วชิรญาณ เล่ม 6 แผ่นที่ 39)

(วชิรญาณ, 2433: 478)

สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปที่ปรากฏในตัวอย่างเหล่านี้ มีความคล้ายคลึงกับ verb to be ที่ปรากฏในโครงสร้าง [subject + verb to be + adjective] ในภาษาอังกฤษ เช่น *She is beautiful* จึงอาจมีผู้ตั้งคำถามว่าโครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์] เป็นโครงสร้างที่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างในภาษาอังกฤษหรือไม่

จากผลการศึกษาพบว่า สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์] มีส่วนหนึ่งที่น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างในภาษาอังกฤษ แต่อีกส่วนหนึ่งไม่น่าจะใช่ ดังนี้

ตัวอย่างที่ (3) เป็นตัวอย่างที่น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอังกฤษ เพราะผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้เขียนน่าจะแปลมาจากประโยคหนึ่งในนวนิยายเรื่อง **Vendetta! The Story of One Forgotten sweet** ที่ว่า “Revenge is sweet!” (Corelli, 2007:276) โดยที่คงลักษณะโครงสร้างของภาษาอังกฤษไว้ อีกทั้ง ตัวอย่างการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” และคำคุณศัพท์ “หวาน” นี้ เท่าที่ปรากฏในข้อมูล พบเฉพาะในเรื่องความไม่พยายามเรื่องเดียวเท่านั้น (ความไม่พยายามเป็นนวนิยายที่ต่างล้าไปกับนวนิยายเรื่องความพยายามซึ่งเป็นนิยายแปล)

ส่วนตัวอย่างที่ (4) เป็นตัวอย่างที่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างในภาษาอังกฤษ เนื่องจากไม่ได้ปรากฏในเอกสารที่เกิดจากการแปล อีกทั้ง ตัวอย่างการปรากฏร่วมกันระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” และคำกริยาคุณศัพท์ “ผิด” นี้ ไม่ได้ปรากฏในเอกสารเดียว แต่ปรากฏในเอกสารอื่นในสมัยอื่นด้วยซึ่งไม่ใช่เอกสารที่เกิดจากการแปลเช่นกัน เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

(5) การอย่างนี้เป็นผิดอยู่

(จดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง)

เรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4 ๗ ปีมะเส็ง พ.ศ. 2400)

(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราชทูตไทยไปยุโรป, 2467: 120-121)

การที่ในภาษาไทยมีคำกริยาคุณศัพท์จำนวนหนึ่งที่สามารถตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้ โดยที่ไม่ได้เกิดจากการแปล น่าจะเป็นเพราะการระบุชนิดของคำในภาษาไทยไม่มีความเคร่งครัด หลายครั้งที่คำกริยาสามารถอยู่ในตำแหน่งเดียวกันกับคำนามได้ เช่น

นิตทนความลำบาก

นิตทนลำบาก

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าคำกริยา “ลำบาก” สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งเดียวกับคำนาม “ความลำบาก” ได้ อีกทั้ง คำกริยา “ลำบาก” ยังมีความหมายอย่างคำนาม คือ หมายถึง ‘สภาพที่ลำบาก’ เพียงแต่ไม่ได้เติมคำหรือหน่วยคำเติมใดเข้าไปข้างหน้า เพื่อให้อยู่ในรูปของคำนามทางไวยากรณ์

ในกรณีของคำกริยาคุณศัพท์ “ผิด” ที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (3) และตัวอย่างที่ (4) ก็น่าจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ รูปเป็นคำกริยา แต่มีความหมายอย่างคำนาม ในที่นี้ คำกริยาคุณศัพท์ “ผิด” มีความหมายว่า ‘เรื่องที่ผิด’

สรุปได้ว่า ตัวอย่างสัมพันธกริยา “เป็น” ที่โครงสร้าง [ประธาน + “เป็น” + คำกริยาคุณศัพท์] นั้น ตัวอย่างส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษ แต่อีกส่วนหนึ่งนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะเกิดจากการแปล แต่โครงสร้างดังกล่าวก็เป็นโครงสร้างหนึ่งในภาษาไทยเช่นกัน เพียงไม่ใช่โครงสร้างที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ เพราะคำกริยาคุณศัพท์ที่ตามหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้นั้น ไม่ใช่ทุกคำ แต่ต้องเป็นคำกริยาคุณศัพท์ที่มีลักษณะบางประการ เช่น เป็นคำกริยาคุณศัพท์ที่มีความหมายอย่างคำนาม (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.2.2.3)

3) เหตุใด คำกริยาคุณศัพท์ในอดีตจึงสามารถปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ได้มากกว่าคำกริยาคุณศัพท์ในปัจจุบัน

จากข้อมูลในอดีต ได้แสดงให้เห็นว่าคำกริยาคุณศัพท์ในอดีตซึ่งปรากฏในตำแหน่งหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ใต้นั้น มีจำนวนมากกว่าในปัจจุบัน เช่น

ตัวอย่างข้อมูลสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- (6) ห้องในเพนห้องนอน ... เพนกกว้างอย่างห้องเรือ แต่ไม่เท่าที่เคยนอน
(พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1)
(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536: 18-19)
- (7) ชาวที่บอกไปนี่เพนใหม่ที่สดที่เห็นจะน้อยตัวที่ทราบ
(ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาฯ)
(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2472: 56)

หากนำตัวอย่างข้างต้นมาเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบัน จะพบว่าคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหม่” ในปัจจุบัน จะปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” ไม่ได้ เพราะหากปรากฏร่วมกันจะมีลักษณะที่ผิดไวยากรณ์ ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลสมัยปัจจุบัน

- (8) *ห้องนี้เป็นกว้างกว่าห้องนั้น
- (9) *นวนิยายเรื่องนี้เป็นใหม่ที่สุดในร้านแล้ว

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากคำกริยาคุณศัพท์ “กว้าง” และ “ใหญ่” มีระดับความเป็นคำนามไม่เท่ากันในแต่ละช่วงสมัย จึงทำให้มีลักษณะในการปรากฏร่วมกับสัมพันธกริยา “เป็น” แตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าระดับความเป็นคำนามของคำกริยาคุณศัพท์คำเดียวกันนั้น อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไป (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.2.2.3)

4) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำเดียวกัน

Kurylowicz (1965) ได้กล่าวถึงนิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่าเป็นเปลี่ยนแปลงจากคำเนื้อหาไปเป็นคำไวยากรณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงจากหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์น้อยไปเป็นหน่วยที่มีสถานะทางไวยากรณ์มากขึ้น

การให้คำนิยามของ Kurylowicz (1965) นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการให้คำนิยามที่กว้าง เพื่อให้ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบข้ามหมวดคำและแบบที่ยังไม่ข้ามหมวดคำ

งานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำในภาษาไทยนั้น ส่วนใหญ่มักจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงแบบข้ามหมวดคำ จากคำเนื้อหาไปเป็นคำไวยากรณ์ เช่น งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาไปเป็นคำบุพบท งานวิจัยของไพทยา มีสัตย์ (2540) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยาไปเป็นคำช่วยหน้ากริยา หรืองานวิจัยของนันทริยา ลำเจียกเทศ (2539) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากคำนามไปเป็นคำสรรพนาม คำลักษณนาม คำบุพบท หรือคำเชื่อมอนุภาค

ในขณะที่งานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงแบบที่ยังไม่ข้ามหมวดคำนั้น ยังมีจำนวนน้อย เช่น งานวิจัยของรุ่งอรุณ ทีชชุนหะเถียร (2545) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากปกจจฉาสรรพนามไปเป็นอนิยมสรรพนาม ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำเดียวกัน คือ หมวดคำสรรพนาม

การศึกษการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้ ก็จะเป็นอีกงานวิจัยหนึ่งซึ่งจะทำให้เห็นตัวอย่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ยังอยู่ในหมวดคำเดียวกันเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เป็น” ส่วนใหญ่ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังอยู่ในขอบเขตของหมวดคำเดียวกัน คือ คำกริยา เช่น เส้นทางกลายเป็นคำไวยากรณ์ดังต่อไปนี้

- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > กริยาแทน
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยาแบบทั่วไป
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > กริยาแทน
- คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป > กริยาแทน

คำว่า “เป็น” ที่อยู่ทางซ้าย คือ คำว่า “เป็น” ที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่า ส่วนคำว่า “เป็น” ที่อยู่ทางขวามือ คือ คำว่า “เป็น” ที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า ในการตัดสินว่าคำว่า “เป็น” ไ้มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยหรือมากกว่ากันนั้น ผู้วิจัยได้ตัดสินโดย

พิจารณาจากเกณฑ์ 2 เกณฑ์ ได้แก่ 1) มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หรือไม่ และ 2) มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเองหรือไม่ ดังนี้

ในบรรดาคำว่า “เป็น” ทั้ง 3 ประเภทข้างต้น ได้แก่ คำกริยาที่มีความหมายประจำคำสัมพันธ์กริยาแบบทั่วไป และกริยาแทน นั้น คำว่า “เป็น” ที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์จะมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่า ได้แก่ สัมพันธกริยาแบบทั่วไป (ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้าและหน่วยหลัง) และกริยาแทน (ทำหน้าที่แทน) ดังนั้น คำทั้ง 2 ประเภทนี้จึงมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าคำกริยาที่มีความหมายประจำคำ

ส่วนในด้านความหมาย มีเกณฑ์ว่าคำใดที่ความหมายอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน จึงถือว่าเป็นคำกริยาที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยที่สุดในทางตรงกันข้าม คำใดไม่มีความหมายอยู่ในตัวเองเลย ก็จะเป็นคำกริยาที่มีระดับความเป็นไวยากรณ์มากที่สุด จากเกณฑ์ดังกล่าวทำให้วิเคราะห์ได้ว่าคำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำมีระดับความเป็นไวยากรณ์น้อยที่สุด ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนมีระดับความเป็นไวยากรณ์มากที่สุด (คำกริยาแทนไม่มีความหมายอยู่ในตัวเอง แต่มีความหมายที่แปรไปตามกริยาวลีซึ่งปรากฏอยู่ในประโยคที่นำมาก่อน) ส่วนคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปนั้น ยังพอมีความหมายแฝงอยู่ในตัวเองบ้าง เพราะยังพอถอดความได้ว่า ‘อยู่ในกลุ่ม(ของ)’ ‘อยู่ในประเภท(ของ)’ ‘มีลักษณะ(ของ)’ จึงมีระดับความเป็นไวยากรณ์ที่มากกว่าคำกริยาที่มีความหมายประจำคำ แต่น้อยกว่าคำกริยาแทน (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 หัวข้อ 6.2.1 และ 6.3)

สรุปได้ว่า การศึกษาพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้ ทำให้เห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงระดับความเป็นไวยากรณ์ของคำแบบที่ยังไม่ข้ามหมวดคำซึ่งยังมีผู้ศึกษาไม่มาก

7.2 อภิปรายผล

นอกจากผลสรุปข้างต้นที่ทำให้พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยแล้ว ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสืบเนื่องมาจากการศึกษาคำว่า “เป็น” อีก 5 ประเด็น ได้แก่ 1) คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 2) ประโยคไร้กริยา 3) การเปรียบเทียบพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในภาษาไทยกับพัฒนาการของสัมพันธกริยาในภาษาต่าง ๆ 4) ผลการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ซึ่งแตกต่างจากสถาวร พัทธบำรุง (2539) และ 5) ข้อมูลภาษาในสมัยสุโขทัย ดังนี้

7.2.1 คำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “เป็น” ไว้ดังนี้

เป็น ๑ ก. คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้าและคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น ท่านเป็นเจ้า เขาเป็นนาย.

เป็น ๒ ก. สามารถ, ได้, เช่น เต็นเป็น รำเป็น. ว. ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย, เช่น ปลาเป็น; ประหนึ่ง เช่น ทำเป็นบ้า.

(ราชบัณฑิตยสถาน 2546ก: 706-707)

ตามหลักเกณฑ์ของพจนานุกรมฉบับนี้ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าคำที่มีรูปเดียวกันมีความหมายที่ต่างกันหรือเป็นอิสระจากกัน ก็จะแยกให้เห็นโดยการใส่เลขกำกับไว้ เช่น คำว่า “ขวัญอ่อน ๑” หมายถึง ‘เรียกผู้ตกใจง่ายคือเด็กหรือหญิงซึ่งมักจะขวัญหายบ่อย ๆ ว่าขวัญอ่อน’ ส่วน “ขวัญอ่อน ๒” หมายถึง ‘ชื่อเพลงไทยทำนองหนึ่ง’ หรือคำว่า “ขัน” ซึ่งมีการใส่เลขกำกับไว้ถึง 4 คำ หรือมีการแยกออกเป็น 4 คำตั้ง ได้แก่ “ขัน ๑” หมายถึง ‘ภาชนะสำหรับตักหรือใส่น้ำ มีหลายชนิด’ “ขัน ๒” หมายถึง ‘ทำให้ตั้งหรือให้แน่นด้วยวิธีหมุนกดแรงเข้าไป’ “ขัน ๓” หมายถึง ‘อาการร้องอย่างหนึ่งของไก่หรือนกบางชนิดเฉพาะในตัวผู้’ และ “ขัน ๔” หมายถึง ‘หัวเราะ’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: (3), 170, 177)

หากพิจารณาจากหลักเกณฑ์และตัวอย่างข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่าหากคำที่มีรูปเดียวกันนั้น มีความหมายที่ต่างกันหรือเป็นอิสระจากกัน หรือมีลักษณะเป็นคำพ้องรูป (หรือที่นักภาษาศาสตร์หรือนักไวยากรณ์หลายคนเรียกว่า “คำพ้องรูปพ้องเสียง”) ซึ่งพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 กล่าวว่าหมายถึง “คำที่เขียนเหมือนกันแต่มีความหมายต่างกัน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 249) ก็จะแยกออกเป็นคำตั้งคนละคำ

สรุปได้ว่าการที่พจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 แยกคำว่า “เป็น” ออกเป็น 2 คำตั้ง ก็น่าจะเป็นเพราะเห็นว่าความหมายของคำว่า “เป็น” ทั้ง 2 คำตั้งมีลักษณะที่แตกต่างกันหรือเป็นอิสระจากกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นที่ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่พจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 ได้เสนอไว้ ดังนี้

ประการแรก หากพิจารณาความหมายของคำว่า “เป็น” ในเบื้องต้น ก็จะเห็นว่าความหมายว่า ‘ประหนึ่ง’ ของ “เป็น ๒” มีลักษณะที่คล้ายคลึง “เป็น ๑” มากกว่า จึงไม่ควรแยกทั้งสองให้อยู่คนละคำตั้งกัน กล่าวคือ พจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวว่า “เป็น ๑” หมายถึง “คำกริยาสำหรับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับคำเพื่อให้เห็นว่าคำหน้าและคำหลังมีภาวะ คือ ความมี ความเป็น เกี่ยวข้องกันอย่างไร” เช่น เขาเป็นนาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546ก: 707) คำว่า “เป็น” นี้ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เขา” ที่อยู่ข้างหน้า กับคำว่า “นาย” ที่อยู่ข้างหลังว่ามีความเกี่ยวข้องกันแบบที่เขามีลักษณะของนาย ส่วนคำว่า “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ประหนึ่ง’ เช่น ทำเป็นบ้า นั้น ผู้วิจัยก็เห็นว่าคำว่า “เป็น” ก็มีลักษณะบางประการที่เหมือนกับ “เป็น ๑” เพราะ คำว่า “เป็น” ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำที่อยู่ข้างหน้าและข้างหลังเช่นกัน ได้แก่ คำว่า “ทำ” และ “บ้า” ว่าความเกี่ยวข้องกันแบบที่การกระทำมีลักษณะของความบ้า ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ควรแยกความหมายทั้ง 2 อยู่คนละคำตั้งกัน เพราะมีความคล้ายคลึงกัน

มีตัวอย่างคำบางคำที่ปรากฏในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 เช่น คำว่า “ยัง” ที่ผู้วิจัยเห็นว่าความหมายบางความหมายหรือบางหน้าที่ของคำนี้มีความแตกต่างกันมาก จนดูเหมือนไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน แต่กลับได้อยู่ในคำตั้งเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำช่วยกริยา เช่น ยังสาวอยู่ และคำว่า “ยัง” ที่เป็นคำบุพบทซึ่งหมายถึง ‘ถึง’ เช่น แจ้งความมายังท่านทั้งหลาย หรือหมายถึง ‘สู่’ เช่น ไปยังบ้าน¹

เมื่อคำว่า “ยัง” ทั้ง 2 หน้าที่ข้างต้น ซึ่งดูเหมือนจะไม่ค่อยมีความเกี่ยวข้องกัน ยังได้อยู่ในคำตั้งเดียวกัน ดังนั้น คำว่า “เป็น ๑” และ “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ประหนึ่ง’ ก็น่าจะที่ได้อยู่ในคำตั้งเดียวกันด้วย เพราะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากกว่า

¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการศึกษาคำว่า “ยัง” ในเชิงประวัติ ก็ทำให้ทราบว่าคำว่า “ยัง” ทั้ง 2 หน้าที่ซึ่งดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกันนั้น มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ คำช่วยกริยา “ยัง” ที่พัฒนามาจากคำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘มีชีวิต, มี, เหลือ’ ส่วนคำบุพบท “ยัง” พัฒนามาจากคำกริยา “ยัง” ที่หมายถึง ‘อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ คำกริยา “ยัง” ทั้ง 2 ความหมายซึ่งเป็นคำต้นกำเนิดนั้น มีความสัมพันธ์กันในแง่ที่ต่างก็สื่อความหมายว่า ‘สภาพที่มีอยู่’ (สุริเนตร จรัสจรุงเกียรติ, 2551) ดังนั้น การที่คำว่า “ยัง” ที่เป็นคำช่วยกริยาและคำบุพบทได้อยู่ในคำตั้งเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว

อีกประการหนึ่ง จากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ จึงน่าจะสรุปได้ว่าคำว่า “เป็น” ไม่ควรแยกเป็น 2 คำตั้ง แต่ควรรวมเป็น 1 คำตั้ง เพราะคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 ทุกหน้าที่หรือทุกความหมายมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

- คำว่า “เป็น ๑” ในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 เทียบได้กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปในงานวิจัยนี้
- คำว่า “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘สามารถ, ได้’ ในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 เทียบได้กับคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ ในงานวิจัยนี้
- คำว่า “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ยังมีชีวิตอยู่, ยังไม่ตาย’ ในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 เทียบได้กับคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ในงานวิจัยนี้
- คำว่า “เป็น ๒” ที่หมายถึง ‘ประหนึ่ง’ ในพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 เทียบได้กับคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปในงานวิจัยนี้ (ซึ่งปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + กริยาวลี₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₁])

จากผลการศึกษาที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 7.2 ข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ทั้ง 4 ข้างต้นไม่ได้เป็นอิสระจากกัน โดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ เป็นคำที่อยู่ต้นทางของเส้นทางที่จะพัฒนาไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘รู้วิธี’ และคำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป หรืออาจกล่าวได้ว่าคำว่า “เป็น” เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันแบบคำหลายความหมาย ซึ่งหมายถึง คำซึ่งมีรูปเดียวกันมีความหมายที่สัมพันธ์กัน (Hopper และ Traugott, 2003: 77)

การที่คำว่า “เป็น” เป็นคำหลายความหมายหรือการที่คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ ได้พัฒนาไปเป็นคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำต่าง ๆ หรือมีหน้าที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นนั้น ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับหลักการประหยัด (principle of economy) ในภาษา เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ได้มากที่สุด คือ ใช้คำที่มีอยู่เดิมเพื่อสื่อความหมายได้กว้างขึ้นหรือทำหน้าที่ได้มากขึ้น (เพียร์ศิริ วงศ์วิภาณนท์, 2545: 312)

7.2.2 ประโยคไร้กริยา

นววรรณ พันธุเมธา (2549: 203) ได้กล่าวว่า ประโยคไร้กริยา หมายถึง ประโยคที่มีหน่วยนาม 2 หน่วย เป็นองค์ประกอบสำคัญของประโยค เช่น

- (10) นี่ ส่วนแบ่งของคุณ
(11) เด็กคนนั้น ลูกสาวคุณสมศรี

ตัวอย่างข้างต้นนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2549: 204) ได้อธิบายว่า หน่วยนามหลัง ซึ่งได้แก่ “ส่วนแบ่งของคุณ” และ “ลูกสาวคุณสมศรี” บอกเล่าเกี่ยวกับหน่วยนามหน้า ซึ่งได้แก่ “นี่” และ “เด็กคนนั้น” ตามลำดับ กล่าวคือ “ส่วนแบ่งของคุณ” ช่วยให้เรา “นี่” ที่ผู้พูดกล่าวหมายถึงอะไร และเด็กคนนั้นเป็นใคร

นอกจากนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2549: 206) ยังได้กล่าวว่า ในบางกรณี ประโยคไร้กริยาบางประโยค ก็อาจจะเติมคำกริยาเข้าไปได้ เช่น อาจเติมคำว่า “เป็น” เข้าไประหว่างหน่วยนาม 2 หน่วยนี้ เช่น

- (10ก) นี่เป็นส่วนแบ่งของคุณ
(11ก) เด็กคนนั้นเป็นลูกสาวคุณสมศรี

ในตัวอย่างที่ (10ก) และตัวอย่างที่ (11ก) นี้ หากวิเคราะห์ตามแนวทางการศึกษาในการวิจัยนี้ จะวิเคราะห์ได้ว่า คำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปซึ่งทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง หน่วยหน้า ได้แก่ หน่วยนาม₁ “นี่” และ “เด็กคนนั้น” ส่วนหน่วยหลัง ได้แก่ นามวลี “ส่วนแบ่งของคุณ” และ “ลูกสาวคุณสมศรี” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่านี่มีลักษณะของส่วนแบ่งของคุณ และเด็กคนนั้นอยู่ในกลุ่มลูกสาวคุณสมศรี

โดยทั่วไป สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏในโครงสร้าง [หน่วยนาม₁ + “เป็น” + หน่วยนาม₂] หากตัดทิ้งไป จะพบว่าผิดไวยากรณ์ ดังตัวอย่าง

- (12) สมศักดิ์เป็นหมอ
*สมศักดิ์ หมอ
(13) สมศักดิ์เป็นพ่อของฉัน
*สมศักดิ์ พ่อของฉัน

สาเหตุที่ในตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) ต้องมีสัมพันธกริยา “เป็น” นั้น Pustet (2003) ได้อธิบายว่าเป็นเพราะนามวลี “หมอ” หรือ “พ่อของฉัน” มีระดับความเป็นภาคแสดงต่ำ ดังนั้น จึงไม่สามารถปรากฏในภาคแสดงได้โดยลำพัง จึงต้องอาศัยสัมพันธกริยา “เป็น” เข้ามาเติมเต็มเพื่อช่วยให้ภาคแสดงมีความสมบูรณ์

ส่วนในตัวอย่างที่ (10) และตัวอย่างที่ (11) ถึงแม้ไม่มีสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏหน้านามวลี “ส่วนแบ่งของคุณ” และ “ลูกสาวคุณสมศรี” แต่นามวลีทั้ง 2 นี้ก็สามารถปรากฏในภาคแสดงตามลำพังได้ ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนี้

การที่สัมพันธกริยา “เป็น” มีลักษณะแบบเลือกปรากฏได้ในตัวอย่างที่ (10) และตัวอย่างที่ (11) นั้น น่าจะเกิดจากการมองเรียงลำดับตามหลักที่ต่างกัน ดังนี้

(10ข) [นี่]เรื่องหลัก [ส่วนแบ่งของคุณ]เรื่องขยาย

(11ข) [เด็กคนนั้น]เรื่องหลัก [ลูกสาวคุณสมศรี]เรื่องขยาย

ตัวอย่างที่ (10ข) และตัวอย่างที่ (11ข) เป็นการมองการลำดับคำโดยพิจารณาการเรียงลำดับตามหลักเรื่องหลัก-เรื่องขยายที่นวรรณ พันธุมธา (2549) ได้เสนอไว้ ซึ่งน่าจะเทียบได้กับ Topic-comment ที่ปรากฏในการศึกษาเรื่องสัมพันธสาร (discourse)

เรื่องหลัก คือ เรื่องที่ต้องการจะพูด ซึ่งจะปรากฏในตำแหน่งหน้า ส่วนเรื่องขยาย คือ การขยายความต่อไปเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการจะพูด ซึ่งจะปรากฏในตำแหน่งหลัง (นวรรณ พันธุมธา, 2549: 257, 266)

นอกจากนี้ นวรรณ พันธุมธา (2549: 266) ก็ยังกล่าวว่าในประโยคที่ไม่มีหน่วยกริยาหรือประโยคไร้กริยา เช่น พรุ่งนี้วันเกิดฉัน ก็สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นการเรียงลำดับตามหลักเรื่องหลัก-เรื่องขยาย ได้เช่นกัน ได้แก่ เช่น [พรุ่งนี้]เรื่องหลัก [วันเกิดฉัน]เรื่องขยาย

(10ค) [นี่]ประธาน [เป็น]กริยา [ส่วนแบ่งของคุณ]ส่วนเติมเต็ม

(11ค) [เด็กคนนั้น]ประธาน [เป็น]กริยา [ลูกสาวคุณสมศรี]ส่วนเติมเต็ม

ส่วนตัวอย่างที่ (10ค) และตัวอย่างที่ (11ค) เป็นการมองการลำดับคำโดยใช้มุมมองเกี่ยวกับการมองว่าเป็นประธาน-กริยา-กรรม แต่ในตัวอย่างทั้ง 2 ข้างต้นเป็นการมองแบบประธาน-กริยา-ส่วนเติมเต็ม การพิจารณาแบบนี้ถือเป็นการมองความสัมพันธ์ระหว่างคำในประโยคที่มีต่อกัน หรือมองในมุมมองวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ ประธานที่ปรากฏโดยทั่วไปก็จะ

เป็นผู้ทำหรือเจ้าของสภาพ ส่วนกริยาที่ปรากฏโดยทั่วไปก็จะปรากฏในหลังประธาน หากคำกริยานั้นยังมีความหมายไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ก็จะมีคำนามที่มีความหมายว่าเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นส่วนเติมเต็มปรากฏในตำแหน่งหลังกริยานั้น

ผู้วิจัยสังเกตว่า ประโยคที่มีหน่วยนาม 2 หน่วยปรากฏรวมกันได้ โดยที่ไม่ต้องมีสัมพันธกริยา “เป็น” นี้ มักจะเป็นประโยคที่หน่วยที่อยู่ข้างหน้าประกอบด้วยคำชี้เฉพาะ เช่น “นี่” “นั่น” “โน้น” “นี้” “นั่น” หรือ “โน้น” นอกจากประโยคที่ (10) และตัวอย่างที่ (11) ข้างต้นแล้ว ยังมีตัวอย่างอื่น ๆ อีก เช่น

- (14) วันนี่ วันจันทร์
- (15) พรุ่งนี้ วันอังคาร
- (16) นี่ ของนอกเลยนะ

Iwasaki และ Ingkaphirom (2005: 221-229) กล่าวว่าคำชี้เฉพาะ “นี่” “นั่น” “โน้น” “นี้” “นั่น” หรือ “โน้น” ถือเป็นคำบ่งชี้บอกเรื่องหรือหัวข้อ (topic marker)

จากตัวอย่างที่ (10) ตัวอย่างที่ (11) และตัวอย่างที่ (14) ถึงตัวอย่างที่ (16) นี้ การที่หน่วยที่อยู่ข้างหน้ามีคำบ่งชี้บอกเรื่องปรากฏอยู่นี้เอง ทำให้ตัวอย่างนั้น ๆ สามารถพิจารณาได้ 2 มุมมอง หากพิจารณาในมุมมองระดับปริจเฉท คือ มองเป็นเรื่องหลัก-เรื่องขยายก็จะมีสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏในตัวอย่างนั้น แต่ถ้าหากพิจารณาในมุมมองระดับวากยสัมพันธ์ คือ มองแบบประธาน-กริยา-ส่วนเติมเต็ม ตัวอย่างนั้นก็จะมีสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏ

ส่วนตัวอย่างที่ (12) และตัวอย่างที่ (13) นั้น การที่หน่วยที่อยู่ข้างหน้าไม่มีคำบ่งชี้บอกเรื่องอยู่ ก็ทำให้พิจารณาประโยคนั้นได้มุมมองเดียว คือ มุมมองระดับวากยสัมพันธ์ว่าเป็นแบบประธาน-กริยา-ส่วนเติมเต็ม ดังนั้น ประโยคเหล่านี้จึงต้องมีสัมพันธกริยา “เป็น” ปรากฏเสมอ

สรุปได้ว่า การที่สัมพันธกริยา “เป็น” ที่ปรากฏระหว่างหน่วยนาม 2 หน่วย ในบางตัวอย่างมีลักษณะที่เลือกปรากฏได้นี้ เป็นเพราะหน่วยที่อยู่ข้างหน้าประกอบด้วยคำชี้เฉพาะ เช่น “นี่” “นั่น” “โน้น” “นี้” “นั่น” หรือ “โน้น” อยู่ คำเหล่านี้ถือเป็นคำบ่งชี้บอกเรื่องได้ด้วย จึงทำให้เกิดการตีความตัวอย่างนั้น ๆ ได้ 2 แบบ คือ ตีความว่ามีการเรียงลำดับแบบเรื่องหลัก-เรื่องขยายก็ได้ หากตีความแบบนี้ซึ่งเป็นระดับสัมพันธ์สาร สัมพันธกริยา “เป็น” ซึ่งมีหน้าที่ในระดับวากยสัมพันธ์ก็ไม่จำเป็นต้องปรากฏ แต่ถ้าหากตีความว่ามีการเรียงลำดับแบบ ประธาน-กริยา-ส่วนเติมเต็ม สัมพันธกริยา “เป็น” ก็จะต้องปรากฏ

7.2.3 การเปรียบเทียบพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปในภาษาไทย กับพัฒนาการของสัมพันธกริยาในภาษาต่าง ๆ

Heine และ Kuteva (2002: 64, 278, 282, 330) Li และ Thomson (1997) และ Stassen (1997: 92) ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดของสัมพันธกริยาไว้ โดยกล่าวว่าสัมพันธกริยาในภาษาต่าง ๆ ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากคำที่มีความหมายต่าง ๆ ดังนี้

- สัมพันธกริยาในภาษาจีนและภาษาอียิปต์ พัฒนามาจากคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะ¹ (คำที่หมายถึง ‘นี้’)
- สัมพันธกริยาในภาษาเยอรมัน พัฒนามาจากคำที่มีความหมายว่า ‘become’ (‘กลายเป็น’) ในภาษาอินโดยูโรเปียนดั้งเดิม
- สัมพันธกริยาในภาษาสเปน พัฒนามาจากคำที่มีความหมายว่า ‘stand’ (‘ยืน’) และ ‘sit’ (‘นั่ง’) ในภาษาละติน

อีกทั้ง Pustet (2003: 54) ยังได้กล่าวว่าสัมพันธกริยา “เป็น” ในภาษาไทย มีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘to be alive’ (‘มีชีวิต’) ในภาษาไทยดั้งเดิม

นอกจากนี้ Stassen (1997: 92 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 54) ยังได้สรุปว่าสัมพันธกริยาในภาษาต่าง ๆ พัฒนามาจากคำกริยาที่แสดงตำแหน่งที่ตั้ง (location) ตำแหน่ง (position) การมีอยู่ (existence) หรือพัฒนามาจากคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘do/make/build’ (‘ทำ/สร้าง’) ‘happen/occur’ (‘บังเกิด/เกิดขึ้น’) ‘go/turn into/come/become’ (‘ไป/เปลี่ยนไป/มา/กลายเป็น’) เป็นต้น

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าในภาษาไทยสัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไปมีเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังนี้

¹Heine และ Kuteva (2002: 109) ได้สรุปว่าสัมพันธกริยามีระดับความเป็นไวยากรณ์มากกว่าคำสรรพนามแสดงการระบุเฉพาะ

- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป
- คำกริยา “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเส้นทางแรก มีลักษณะที่สอดคล้องกับที่ Stassen (1997: 92 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 54) ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ว่าสัมพันธกริยาพัฒนามาจากคำกริยาที่มีความหมายว่า ‘happen/occur’ (‘บังเกิด/เกิดขึ้น’) ส่วนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเส้นทางหลัง น่าจะเทียบได้กับที่ Stassen (1997: 92 อ้างถึงใน Pustet, 2003: 54) ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ว่าสัมพันธกริยาพัฒนามาจากคำกริยาแสดง ‘existence’ (‘การมีอยู่’)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในครั้งนี้ ก็ได้แสดงว่า สัมพันธกริยา “เป็น” มีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘to be alive’ (‘มีชีวิต’) ดังที่ Pustet (2003: 54) ได้กล่าวไว้เช่นกัน ดังนี้

- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘บังเกิด’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป
- คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ > ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ > สัมพันธกริยา “เป็น” แบบทั่วไป

จากเส้นทางการเปลี่ยนแปลงข้างต้นจะเห็นว่าต้นทางของเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของทั้ง 2 เส้นทาง ก็คือ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ แต่คำว่า “เป็น” ดังกล่าวไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสัมพันธกริยา “เป็น” โดยตรง เพราะกว่าจะพัฒนาไปเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปได้นั้น จากข้อมูลที่ปรากฏ ได้แสดงว่าต้องผ่านคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำอื่น ๆ ได้แก่ ‘บังเกิด’ หรือ ‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ก่อน

7.2.4 ผลการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ซึ่งแตกต่างจากสถาวร พ็ชรบำรุง (2529)

สถาวร พ็ชรบำรุง (2529) ศึกษาการใช้คำว่า “เป็น” ในช่วงพ.ศ. 2529 ได้จำแนกคำว่า “เป็น” ออกเป็น 6 ประเภท โดยใช้เกณฑ์ความหมายและวิธีใช้ ดังนี้

- 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘มีชีวิตอยู่’ เช่น *ปลายังเป็นอยู่*
- 2) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘ได้ที่’ เช่น *ข้าวหมากเป็นแล้ว*

- 3) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายแสดงสภาพ เช่น วิทยาเป็นหมอ ยาเป็นเม็ด ๆ
- 4) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘สามารถ, รู้วิธี’ เช่น แดงว่าย่น้ำเป็น
- 5) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายตามคำกริยาหรือข้อความที่มาจากหน้า เช่น งานที่ทำ
ในวันนั้น ไม่ค่อยคืบหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น
- 6) คำว่า “เป็น” ที่เน้นความหมายของคำอื่น เช่น ถ้าเธอยังขึ้นไปฉันเป็นโอรสเธอแน่
ในขณะที่งานวิจัยนี้ ศึกษาคำว่า “เป็น” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน และจำแนก
คำว่า “เป็น” ออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้เกณฑ์ความหมาย ดังนี้

- 1) คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำ ซึ่งมี 6 ความหมายย่อย ได้แก่ ‘มีชีวิต’ ‘บังเกิด’
‘ดำเนิน, ปรากฏอยู่’ ‘รู้วิธี’ ‘รู้ความรู้สึก, รู้สภาพ’ และ ‘ได้ที่’
- 2) คำว่า “เป็น” ที่ไม่มีความหมายประจำคำ ซึ่งแบ่งออกตามหน้าที่ได้เป็น 2 ประเภท
ได้แก่
 - 2.1) คำว่า “เป็น” ที่เป็นสัมพันธกริยา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทย่อย สัมพันธกริยา
แบบทั่วไป และสัมพันธกริยาบังมาลา
 - 2.2) คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน

จากการจำแนกประเภทของคำว่า “เป็น” โดยวิธีการที่ต่างกัน จึงส่งผลให้มีผลการศึกษา
หลายส่วนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ต่างจากสตาวร พัชรบำรุง (2529) ดังจะสรุปให้เห็นในตารางต่อไปนี้

ตัวอย่าง	การวิเคราะห์ของสตาวร พัชรบำรุง (2529) เปรียบเทียบกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัย
(17) แดงมี <u>ตุง</u> เท้า <u>เป็น</u> โหล	<p>สตาวร พัชรบำรุง (2529: 24) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายแสดงสภาพ และ เป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยนาม (“<u>เป็น</u>โหล” ขยายนาม “<u>ตุง</u>เท้า”)</p> <p>ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นคำกริยาตัว หนึ่งในหน่วยสร้างพหูกริยา “มี...<u>เป็น</u>” สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี “มี<u>ตุง</u>เท้า” กับ นามวลี “โหล” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่า<u>ตุง</u>เท้า<u>ที่</u>มี<u>นั้น</u><u>อยู่</u>ใน<u>กลุ่ม</u>ของ จำนวน “โหล” หรือ 12 คู่</p>

ตัวอย่าง (ต่อ)	การวิเคราะห์ของสถาวร พัชรบำรุง (2529) เปรียบเทียบกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัย
(18) ผมขอพบคุณ <u>เป็น</u> ครั้งสุดท้าย	<p>สถาวร พัชรบำรุง (2529: 28) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายแสดงสภาพ และเป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยกริยา (“<u>เป็น</u>ครั้งสุดท้าย” ขยายกริยา “พบ”)</p> <p>ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นคำกริยาตัวหนึ่งในหน่วยสร้างพหูกริยา “ขอพบ...<u>เป็น</u>” สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี “ขอพบ” กับ นามวลี “ครั้งสุดท้าย” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการขอพบนั้นมี<u>ลักษณะของ</u>ครั้งสุดท้าย</p>
(19) เขามาหาฉัน <u>เป็น</u> หลายครั้ง	<p>สถาวร พัชรบำรุง (2529: 34) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นคำที่เน้นความหมายของคำอื่น และเป็นส่วนประกอบของหน่วยขยายในหน่วยกริยา (“เป็น” เน้นความหมายของกลุ่มคำ “หลายครั้ง”)</p> <p>ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นคำกริยาตัวหนึ่งในหน่วยสร้างพหูกริยา “มาหา...<u>เป็น</u>” สัมพันธกริยา “เป็น” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ กริยาวลี “มาหา” กับ นามวลี “หลายครั้ง” ตามลำดับ โดยแสดงความสัมพันธ์ว่าการมาหา<u>นั้นมีลักษณะของ</u>จำนวนหลายครั้ง</p>
(20) ฉันรู้สึกยินดีที่หล่อนไม่ต่อแ่กับฉันอีกต่อไป ถ้าจะ <u>เป็น</u> อย่างนี้ตลอดไป ก็จะต้องอยู่หรือก	<p>สถาวร พัชรบำรุง (2529: 32-33) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายตามคำกริยาหรือข้อความที่มาข้างหน้า และเป็นหน่วยกริยา (คำว่า “เป็น” ใช้แทนข้อความที่ว่า “หล่อนไม่ต่อแ่ฉันอีกต่อไป”)</p> <p>ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว คำว่า “เป็น” และ “อย่างนี้” ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่ออ้างถึงประโยคที่นำมาก่อน คือข้อความที่ว่า “หล่อนไม่ต่อแ่ฉันอีกต่อไป”</p>
(21) ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน <u>เป็น</u> เพราะผมไม่สบาย	<p>สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เน้นความหมายของคำอื่น และเป็นหน่วยกริยา (คำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำเชื่อม “เพราะ”)</p> <p>ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว สัมพันธกริยา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับหน่วยหลัง ได้แก่ อนุภาค “ที่ผมไม่ได้ไปโรงเรียน” กับ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมซึ่งตามด้วยอนุภาค “เพราะผมไม่สบาย” ตามลำดับ ทั้งหน่วยหน้าและหน่วยหลังแสดงความสัมพันธ์ว่าการที่ผมไม่มาโรงเรียน<u>นั้นอยู่ในกลุ่ม</u>เหตุผลที่ว่าผมไม่สบาย</p>

ตัวอย่าง (ต่อ)	การวิเคราะห์ของสถาวร พัชรบำรุง (2529) เปรียบเทียบกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัย
(22) ถ้าเธอยังขึ้นไปฉันทันเป็นโกรธ เธอแน่	สถาวร พัชรบำรุง (2529: 33) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เน้นความหมายของคำอื่น และเป็นหน่วยขยายในหน่วยกริยา (คำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำกริยา “โกรธ”)
	ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาบังมาลาเชื่อแน่ โดยแสดงว่าความโกรธจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน หากเธอยังขึ้นไป
(23) เขาเป็นมวดย	สถาวร พัชรบำรุง (2529: 31) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” มีความหมายว่า ‘สามารถ, รู้วิธี’ และเป็นหน่วยกริยา
	ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า “เป็นมวดย” รวมกันเป็นคำเดียวกันหรือเป็นส่วนนวนไปแล้ว แต่คำว่า “เป็น” ในสำนวนนี้มีที่มาจากคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายว่า ‘รู้วิธี’
(24) หัวหน้าคนใหม่คนนี้นะ งานเป็นงานเลยแหละ	สถาวร พัชรบำรุง (2529: 35) วิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เน้นความหมายของคำอื่น และเป็นหน่วยกริยา (คำว่า “เป็น” ช่วยเน้นความหมายของคำนาม “งาน”)
	ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำว่า “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไป ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยว มีตำแหน่งระหว่างหน่วยนาม 2 หน่วย ซึ่งเป็นคำเดียวกัน ได้แก่ นามวลี “งาน”

ตารางที่ 7.6 แสดงการวิเคราะห์คำว่า “เป็น” ในงานวิจัยของสถาวร พัชรบำรุง (2529)
เปรียบเทียบกับการศึกษาในครั้งนี้

จากตัวอย่างที่ (24) ข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าการที่คำว่า “เป็น” ซึ่งเป็นสัมพันธกริยาแบบทั่วไปอยู่ระหว่างคำที่เหมือนกัน ทำให้มีความหมายในด้านการใช้หรือความหมายในทางวาทปฏิบัติศาสตร์เพิ่มเติมขึ้นมาด้วย กล่าวคือ “งานเป็นงาน” หากวิเคราะห์ในเบื้องต้นอาจจะเห็นว่าเป็นประโยคแบบกำปั้นทุบดิน แต่ถ้าพิจารณาตามแนวคิดของ Grice (1975: 52) ประโยคดังกล่าวถือเป็นประพจน์ที่เป็นสัจนิรันดร์ (tautology) ซึ่งถึงแม้จะละเมิดกฎความร่วมมือในการสนทนา ข้อ 1 คือ กฎปริมาณ เพราะไม่ได้ให้ข้อมูลอะไรเพิ่มเติม แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทจะเห็นว่าประโยคข้างต้นแะความหมายบางอย่าง จากตัวอย่างดังกล่าว ผู้พูดต้องการแะว่าหัวหน้าคนใหม่มีลักษณะที่จริงจังกับการทำงาน

7.2.5 ข้อมูลภาษาในสมัยสุโขทัย

จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 7.1 ถึง ตารางที่ 7.5 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เป็น” ที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยนั้น มีจำนวนความหมาย หมวดคำ หน้าที่ หรือโครงสร้างที่น้อยกว่าสมัยอื่นอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะภาษาดังกล่าวอาจจะเป็นลักษณะภาษาที่เกิดขึ้นจริงในสมัยสุโขทัย แต่ในอีกมุมมองหนึ่งก็อาจเป็นเพราะข้อมูลภาษาในสมัยสุโขทัย ซึ่งยังคงหลงเหลือมาถึงปัจจุบันนั้น มีจำนวนน้อยกว่าข้อมูลในสมัยอื่น จึงทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่หลากหลายมากเท่าสมัยอื่นก็เป็นได้

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับข้อมูลภาษาในสมัยสุโขทัย คือ ภาษาในสมัยสุโขทัยนั้น มีผู้กล่าวว่าเป็นภาษาถิ่น ดังนั้นจึงไม่ควรนำมาศึกษาร่วมกับภาษาไทยสมัยอื่น ดังนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2515: 7) กล่าวว่า ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและภาษาสมัยไทยอยุธยา นั้น ถึงแม้ว่าจะมีความต่างในด้านเวลา คือ สมัยสุโขทัยเกิดขึ้นก่อน ส่วนสมัยอยุธยาเกิดขึ้นทีหลัง แต่ทั้ง 2 สมัยนี้ไม่ได้ต่อเนื่องกัน เพราะเป็นภาษาที่ต่างถิ่นกัน กล่าวคือ สุโขทัยเป็นไทยฝ่ายเหนือ ส่วนอยุธยาเป็นไทยฝ่ายใต้ ดังนั้น ถ้าจะศึกษาลักษณะของภาษา ก็จะต้องแยกศึกษาภาษาสุโขทัย ออกเป็นสายหนึ่ง และภาษาอยุธยาออกเป็นอีกสายหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มต้นของการทำวิจัย ผู้วิจัยก็เลือกที่จะเก็บข้อมูลภาษาไทยสมัยสุโขทัยไว้ เพราะมีความเห็นว่า

- ทั้งภาษาในสมัยสุโขทัยและภาษาในสมัยอยุธยาไม่ได้ถือว่าเป็นคนละภาษากัน แต่ยังถือว่าเป็นภาษาเดียวกัน คือ ภาษาไทย
- หากพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะภาษาไทยในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาแล้วจะพบว่าความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นด้านคำศัพท์ จึงไม่น่าจะมีผลกระทบต่อการศึกษาคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้
- ภาษาในสมัยสุโขทัยมีความเก่ากว่าภาษาในสมัยอยุธยา ซึ่งน่าจะสามารถทำให้เห็นลักษณะของภาษาที่อยู่ในลำดับเวลาที่ต่างกันได้

อนึ่ง ในการศึกษาข้อมูลในเชิงประวัติ และการเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน คำถามหนึ่งที่มีเกิดขึ้นเสมอ คือ จะแบ่งช่วงสมัยของข้อมูลอย่างไร

ในเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงสมัยของข้อมูลอย่างละเอียดออกเป็น 12 สมัยก่อน ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งแบ่งเป็น 9 สมัยตามรัชกาล จากนั้นก็นำข้อมูลทั้ง 12 สมัยมาวิเคราะห์เปรียบเทียบแต่ละสมัยมีความเหมือนและความต่างกันอย่างไร กล่าวคือ หากข้อมูลไม่ได้มีความต่างอย่างมีนัยสำคัญก็จะรวมไว้เป็นช่วงสมัยเดียวกัน แต่ถ้าหากในสมัยหนึ่งมีความแตกต่างจากสมัยก่อนหน้าอย่างชัดเจน เช่น มีคำว่า “เป็น” ประเภทใหม่ มีความหมายใหม่ หรือมีโครงสร้างใหม่เกิดขึ้น ก็จะแยกสมัยนั้นออกมา จากเกณฑ์ดังกล่าวจึงทำให้ได้ผลการศึกษาเป็น 6 ช่วงสมัย ได้แก่

- ช่วงสมัยที่ 1 คือ สมัยสุโขทัย
- ช่วงสมัยที่ 2 คือ สมัยอยุธยาถึงธนบุรี
- ช่วงสมัยที่ 3 คือ สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 4 คือ สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 5 คือ สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
- ช่วงสมัยที่ 6 คือ สมัยปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9 เก็บข้อมูลถึงพ.ศ. 2555)

ในกรณีของคำว่า “เป็น” ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลในสมัยสุโขทัยสามารถนำมาศึกษารวมกับข้อมูลสมัยอื่น ๆ ได้ เนื่องจากด้วยเหตุผลดังนี้

จากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยไม่ได้มีขัดแย้งกับข้อมูลที่ปรากฏในสมัยหลัง ๆ กล่าวคือ คำว่า “เป็น” ทุกความหมาย ทุกหน้าที่ และทุกโครงสร้างที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยก็ปรากฏในสมัยอื่น ๆ ด้วย เช่น ในสมัยสุโขทัยปรากฏคำว่า “เป็น” 2 ประเภท ได้แก่ คำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ และสัมพันธกริยาแบบทั่วไป คำว่า “เป็น” ทั้ง 2 ประเภท ก็ปรากฏในสมัยอื่น ๆ ด้วย (ดูตารางที่ 7.5 ในบทที่ 7)

นอกจากนี้ ข้อมูลของคำว่า “เป็น” ในสมัยสุโขทัย ยังทำให้เห็นพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทยได้ชัดเจนขึ้นด้วย เช่น จากข้อมูลที่ปรากฏ ผู้วิจัยพบคำว่า “เป็น” ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘มีชีวิต’ แล้วปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็น ‘พีช’ เฉพาะในสมัยสุโขทัยและสมัยรัชกาลที่ 5 เท่านั้น ดังนั้น หากตัดข้อมูลสมัยสุโขทัยทิ้งไป อาจจะทำให้วิเคราะห์ว่าการปรากฏร่วมกันนี้เพียง

เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในทางกลับกัน การเก็บข้อมูลในสมัยสุโขทัยด้วยทำให้ทราบว่าการปรากฏร่วมกันดังกล่าวมีมานานแล้ว

สรุปได้ว่า ความเป็นคนละถิ่นระหว่างข้อมูลในสมัยสุโขทัยกับข้อมูลในสมัยอื่น ไม่ได้มีผลกระทบต่อการศึกษาพัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในครั้งนี้

7.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคำว่า “เป็น” ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีคำที่น่าสนใจอีกคำหนึ่ง ได้แก่ คำว่า “คือ” โดยอาจจะศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

7.3.1 การศึกษาคำว่า “เป็น” ในฐานะที่เป็นกริยาแทน

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.2.1.2.2 ว่าคำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทน ไม่สามารถแทนกริยาลักษณะใดซึ่งปรากฏในประโยคที่นำมาก่อนได้ เช่น

(25) สมศักดิ์ : ผมเมื่อไปทั้งหมดตัว

สมศรี : ฉันก็เป็น

(26) สมศักดิ์กินข้าวอยู่

*สมศรีก็เป็น

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (25) สามารถแทนกริยาลักษณะ “เมื่อไปหมดทั้งตัว” ได้ ส่วนคำว่า “เป็น” ในตัวอย่างที่ (26) ไม่สามารถแทนกริยาลักษณะ “กินข้าวอยู่” ได้

ดังนั้น ประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้าต่อไป คือ คำว่า “เป็น” ที่เป็นกริยาแทนนี้ สามารถทำหน้าที่แทนกริยาลักษณะใดได้หรือไม่ได้อีกบ้าง

7.3.2 การศึกษาคำว่า “คือ”

ศึกษาลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “คือ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “คือ” ในภาษาต่างสมัย เนื่องจากยังไม่มีผู้ศึกษาอย่างละเอียด

7.3.3 การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของสัมพันธกริยา “คือ” กับ “เป็น”

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาพัฒนาการของสัมพันธกริยา “คือ” เปรียบเทียบกับพัฒนาการของสัมพันธกริยา “เป็น” มีความน่าสนใจ เพราะน่าจะช่วยให้ตอบคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น เช่น เหตุใดในบางบริบทสัมพันธกริยา “เป็น” และ “คือ” จึงมีการใช้ที่คล้ายกัน ดังตัวอย่าง

(27) เขาเป็นคู่หมั้นของฉัน

(28) เขาคือคู่หมั้นของฉัน

(นววรรณ พันธุมเมธา, 2527ข: 20)

แต่ในบางบริบทกลับมีการใช้ที่แตกต่างกันมาก ดังตัวอย่าง

(29) ลิงกัวโฟนเป็นอะไรนะ ใช้ไม่ได้แล้วหรือ

(30) ลิงกัวโฟนคืออะไรนะ ฉันไม่รู้จัก

(นววรรณ พันธุมเมธา, 2527ข: 20)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1. 2537. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และคนอื่นๆ, คณะบรรณารักษะ. 2548. ประชุมหมายเหตุรับสั่ง ภาค 5 ตอนที่ 1 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. 1213. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

กำชัย ทองหล่อ. 2547. หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท รวมสาส์น (1997) จำกัด.

กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. 2549. หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน อมรา ประสิทธิ์-รัฐสินธุ์, บรรณารักษะ. หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในภาษาไทย, 66-165. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกษาปาน. 2530. บันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี. 2536. ประชุมหมายเหตุรับสั่งภาคที่ 4 ตอนที่ 1. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2528. ประชุมหมายเหตุรับสั่ง ภาคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173. 2514. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.

จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมือง และพระบรมราชาชาวทพระราชทานเจ้าเมือง. 2476. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

จตุพร โคตรกนก. 2539. การศึกษาเปรียบเทียบคำไวยากรณ์ “คือ” และ “เป็น” ในภาษาไทย กับ “kh” และ “cio” ในภาษาเขมร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จรัสดาว อินทรทัศน. 2539. กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2470. ปฐมวงศ์ : พระบรมราชมหাজักรักษัตริย์สยาม. พระนคร: โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2541. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. 2521. ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2536. พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เล่ม 1. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ดอกไม้สด. 2516. ศัตรูของเจ้าหล่อน. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. 2468. นิราสนครวัด. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. 2501. ลายพระหัตถ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพประทานแต่ หม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล ตั้งแต่พุทธศักราช 2476 ถึง พุทธศักราช 2485. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- ดำรงศดำรงค์ เทวกุล, หม่อมเจ้า. 2473. จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประพาสดชวา พ.ศ. 2472. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- ดุษฎีพร ชานีโรตศานต์. 2526. ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ดุษิตสมิต ฉบับพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษา 2464. 2464. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- แดนบิช แบรดเลย์. 2388. ตำราปลูกฝีโคให้กันโรคพิษฝีไม่ให้ขึ้นได้. กรุงเทพฯ: เอ. บี. ซี. เอฟ. เอ็ม.
- แดนบิช แบรดเลย์. 2514. อักขรภิธานศัพท์ = Dictionary of the Siamese Language. พระนคร: องค์การคำของคุรุสภา.

ตำราทางยกทัพ สำนวจคราวเตรียมรบพม่าในรัชกาลที่ 2. 2464. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ-
ธนากร.

ตำราพระโอสถพระนารายณ์. 2460. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ตำราพระโอสถ ครั้นรัชกาลที่ 2. 2459. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละ
ราชสมบัติ. 2478. พระนคร: โรงพิมพ์ยังหลี่.

ทองดี สุรเดโช. 2548. ธรรมะประจำวัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.kalyanamitra.org/>
[2 พฤศจิกายน 2555]

ทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี, เจ้าพระยา. 2514. หนังสือแสดงกิจจานุกิจ. พระนคร: องค์การค้าของ
คุรุสภา.

เทียนวรรณ. 2544. รวมงานเขียนของเทียนวรรณ. นนทบุรี: ต้นฉบับ.

นริศรานูวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. 2506. จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก. พระนคร:
โรงพิมพ์พระจันทร์.

นวรรณ พันธุมธา. 2527ก. การใช้ภาษา. กรุงเทพฯ: พลพันธ์การพิมพ์.

นวรรณ พันธุมธา. 2527ข. การใช้ภาษา 2. กรุงเทพฯ: พลพันธ์การพิมพ์.

นวรรณ พันธุมธา. 2527ค. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

นวรรณ พันธุมธา. 2544. คลังคำ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

นวรรณ พันธุมธา. 2549. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

นวรรณ พันธุมธา. 2552. หนังสืออุเทศภาษาไทย ภาษาไทยนำศึกษาหาคำตอบ. กรุงเทพฯ:
สกสค. ลาดพร้าว

นันทริยา ลำเจียกเทศ. 2539. คำไวยากรณ์ที่กลายมาจากค่านามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชใน
ภาษาไทยล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นายสำราญ. 2544. ความไม่พยายาท. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์.

บรมมหาประยูรวงศ์, สมเด็จพระเจ้าพระยา. 2464. ตำราพันธุศาสตร์. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ-
ธนาการ.

บรรจบ พันธุเมธา. 2541. ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บันทึกรับสั่งสมเด็จพระยาจ่างราชานุภาพ ประทานหม่อมราชวงศ์ สมนชาติ สวัสดิ์กุล.
2502. พระนคร: โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์.

บันทึกสมาคมวรรณคดี. 2516. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์

บุญเตือน ศรีวรพจน์ และ ปรีดี พิศภูมิวิถึ, บรรณาธิการ. 2545. ปูมราชธรรม: เอกสารสมัย
อยุธยา จากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
กรมศิลปากร.

บุษบา ประภาสพงศ์ และคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ. 2542. ศัพท์ พจนานะ พาสา ไทย. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค 1. 2510. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3. 2503. พระนคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี.

ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4. 2459. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ.

ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 29 อธิบายเรื่องราวทูตไทยไปยุโรป. 2467. พระนคร: โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนาการ.

ประชุมพงษาวดาร เล่ม 40 (ประชุมพงษาวดารภาคที่ 65-66) พระราชพงษาวดารการกรุงธนบุรี
จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี. 2512. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา

ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับไป สมัยอยุธยา ภาค 1. 2510. พระนคร: คณะกรรมการ
จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี.

ประชุมหนังสือเก่า ภาคที่ 1. 2459. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ.

ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับจารึกพ่อขุนรามคำแหง. 2547. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรม
ศิลปากร.

- ประสิทธิ์ แสงทับ, บรรณาธิการ. 2550. ประชุมพระราชปจฉา เล่ม 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ประเสริฐ ฒ นคร. 2549. อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม : รวมบทนิพนธ์ "เสาหลักทางวิชาการ".
กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2515. การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นกาญจน์ วัชรปาณ. 2548. "อียาก": การศึกษาเชิงประวัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมนอกราชบัณฑิตยฯ. 2543. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พรทิพย์ ภักธนาวิก. 2515. ลักษณะมาลาในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. 2505. ราชาธิราช. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.
- พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. 2516. สามก๊ก. กรุงเทพฯ: มุลนิธิ ดำรงราชานุภาพ.
- พระราชกำหนดครั้งกรุงศรีอยุธยา. 2476. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- พระราชปจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 และ เล่ม 2. 2513.
กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- พริยะ ไกรฤกษ์. 2532. จารึกพ่อขุนรามคำแหง: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้าหญิง. 2546ก. สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง 2475. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. 2545. ความหมาย. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 (Thai3)
หน่วยที่ 7-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ และคนอื่น ๆ. 2528. การประสมคำด้วยวิธีการกลั่นนามในภาษาไทย.
วารสารภาษาและวรรณคดีไทย 2 (ธันวาคม): 48-57.
- ไพทยา มีสัตย์. 2540. การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554. โครงการคลังข้อมูล ภาษาไทยแห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://ling.arts.chula.ac.th/tnc2/> [กันยายน 2553 – มิถุนายน 2554]

ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. 2472. ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุขถึงพระธิดาพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตกรมงคล. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ม.ป.ป. ขนมสมกับน้ำยา. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2456. ลครพูดเรื่องจัดการรับเสด็จ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2484. บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์. พระนคร: กรมศิลปากร.

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. 2546. การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า แล้ว อยู่ อยู่แล้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มิลินปัญหา ฉบับเจ้าปานเจ้าป้อมครั้งกรุงศรีอยุธยา. 2467. พระนคร: โรงพิมพ์ทิพยรัตน์.

แม่วัน. 2504. ความพยายาม. พระนคร: ก้าวหน้า.

ยาใจ ชูวิชา. 2536. ความเป็นประโยคของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยิ้ม ปัทมยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม. 2523. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยธนบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ยิ้ม ปัทมยางกูร และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม. 2525. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4. 2540. กรุงเทพฯ: ต้นฉบับ.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2493. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546ก. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546ข. ศัพท์ภาษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2550. พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2551. หลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและเครื่องหมายอื่น ๆ หลักเกณฑ์การเว้นวรรค หลักเกณฑ์การเขียนคำย่อ. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2552ก. พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2552ข. รู้จักภาษาไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2470. จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเศวตகுญชร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ.ศ. 2355. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2474. คำแปลมโนษยธรรม 4 ประการ. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ราตรี แจ่มนิยม. 2546. การศึกษาคำบุพพทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2517. อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รุ่งอรุณ ที่มชุนหเถียร. 2545. อนิยมสรรพนามและปจจนาสรรพนาม: การศึกษาเชิงประวัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณภา สรรพสิทธิ์. 2554. การสลับหน้าที่ระหว่างคำนามกับคำกริยาในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วชิรญาณ เล่ม 5. 2432. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเทพผลู บางลำพูล่าง.

วชิรญาณ เล่ม 6. 2433. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเทพผลู บางลำพูล่าง.

วชิรญาณ เล่ม 7. 2434. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเทพผลู บางลำพูล่าง.

วชิรญาณ เล่ม 8. 2435. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเทพผลู บางลำพูล่าง.

- วชิรญาณ เล่ม 9. 2436. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเทพผลู บางลำพูล่าง.
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. 2497. ระยะทางสมเด็จพระสมณเจ้า
เสด็จตรวจราชการคณะสงฆ์มณฑลฝ่ายเหนือ พ.ศ. 2457. ธนบุรี: โรงพิมพ์ดำรงธรรม.
- วิจิตร ลุลิตานนท์. 2485. คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2478 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า
ด้วยบุคคล. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. 2475. มุสโสลินี. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยใหม่.
- วิจิตร ภาณุพงศ์. 2538. โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิบูลย์สวัสดิวงศ์ สวัสดิกุล, หม่อมเจ้า. 2473. จดหมายเหตุรายวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จประพาสอินโดจีน พ.ศ. 2473. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- วิภา วงศ์สันติวนิช. 2526. คำกริยากริณีในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาส โพธิแพทย์, ม.ป.ป. กระบวนการเกิดคำใหม่ในภาษาไทย (Lexicalization in Thai). ม.ป.ท.:
ม.ป.พ. (เอกสารยังไม่ได้ตีพิมพ์)
- ศรีบูรพา. 2548. ข้างหลังภาพ. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ศิลปากร, กรม. 2503. จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี และพระราชวิจารณ์
ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม. 2504. จินตามณี เล่ม 1-2 กับ บันทึกเรื่องหนังสือจินตามณีและจินตามณี ฉบับ
พระเจ้าบรมโกศ. พระนคร: ศิลปบรรณาการ.
- ศิลปากร, กรม. 2505ก. จดหมายเหตุสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พร้อมด้วยอธิบายของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม. 2505ข. พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทาน
ไปยังประเทศจีน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม. 2526. จารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร
- ศิลปากร, กรม. 2530. จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 3 เล่ม 3. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). 2550. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www2.sac.or.th/databases/jaruk/th/main.php> [กันยายน - ตุลาคม 2553]
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) และ สำนักหอสมุดแห่งชาติและศูนย์บริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2551. หนังสือเก่าชาวสยาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www2.sac.or.th/databases/siamrarebooks/wachirayan/> [กันยายน - ตุลาคม 2553]
- สถาบันภาษาไทย. 2552. บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาวร พิชร์บำรุง. 2529. การใช้คำ เป็น ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิท, ซามูเอล เจ. 2548. จดหมายเหตุสยามสมัย. กรุงเทพฯ: สมาคมกิจวัฒนธรรม.
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2552. หนังสือหายาก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.thapra.lib.su.ac.th/dbcollection/rarebook/> [มิถุนายน 2552 – พฤษภาคม 2553]
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548. หนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://library.tu.ac.th/newlib2/newweb/rarebook/rarebook.html> [มกราคม 2552 - ธันวาคม 2553]
- สุกัญญา สุตบรรทัด. 2547. หมอบรัดเลย์กับการหนังสือพิมพ์แห่งกรุงสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุดา รังกูพันธ์. 2547. ระบบญาณลักษณะในภาษาไทย : การศึกษาตามแนวหน้าที่-ปริชาน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรพล ชัยทองวงศ์วัฒนา. 2532. คำกริยาบ่งบอกลักษณะในภาษาไทยกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ. 2551. “ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ห้องสมุดดิจิทัลคิดดี (KIDS-D) และ สำนักหอสมุดแห่งชาติ. 2552. หนังสือหายาก. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://dl.kids-d.org> [มิถุนายน 2552 – พฤษภาคม 2553]

หนังสือจดหมายเหตุ = The Bangkok Recorder. 2537. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

อนุমানราชชน, พระยา. 2482. ตำนานศุลกากร. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2537. กำเนิดและพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงในนามวลีในภาษาไทย:

หลักฐานแสดงการปรับเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของภาษาไทย: รายงานการวิจัย.

กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548. ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการ

พัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2553. ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์. กรุงเทพฯ:

เอเอ็สพี.

อากาศดำเกิง, หม่อมเจ้า. 2519. ละครแห่งชีวิต. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

อุดม วโรตม์สิขิตติ์. 2542. ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

รามคำแหง.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2493, 2546. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

Brinton and Traugott. 2005. Lexicalization and language change. Cambridge: Cambridge University Press.

Bybee, J., Perkins, R., and Pagliuca, W. 1994. The Evolution of grammar: Tense, aspect and modality in the languages of the world. Chicago: Chicago University press.

Bybee, J. 2003. Cognitive processes in grammaticalization. In: M. Tomasello (ed.) The New Psychology of Language, Volume II. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc. 145-167.

- Campbell, L. 1999. Historical linguistics : an introduction. Cambridge: The MIT Press.
- Campbell, L., and Janda, R. 2001. Introduction: conceptions of grammaticalization and their problems. Language Sciences 23: 93-112.
- Campbell, Lyle., and Mauricio Mixco. 2007. A Glossary of Historical Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University (CSEAS). 2005. Thai Database of Three seals Law. [Online]. Available from: http://gjssv.cseas.kyotou.ac.jp/ktsd/01three_seals/ [2010, February]
- Chafe, William L. 1970. Meaning and the Structure of Language. Chicago: Chicago University Press.
- Chanawangsa, Wipah. 1986. Cohesion in Thai. Doctoral Dissertation, Georgetown University.
- Corelli, Marie. 2007. Vendetta!: The Story of One Forgotten sweet. London: Echo Library.
- Craig, Colette. 1991. Way to go in Rama: a case study in polygrammaticalization. In: E. C.Traugott & B. Heine (Eds.), Approaches to grammaticalization Vol. 2, Amsterdam: John Benjamins. 455-492.
- Croft, William. 1991. Syntactic Categories and Grammatical Relations: the cognitive Organization of Information. Chicago: University of Chicago Press.
- Cruse, Alan. 2000. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford: Oxford University Press.
- Dixon, R.M.W. 2002. Copula clauses in Australian languages: A typological perspective. Anthropological Linguistics 44(1). 1-36.
- Enfield, N. J. 2008. Verbs and multi-verb construction in Lao. In A. V. Diller, J. A. Edmondson, and Y. Luo, eds., The Tai-Kadai languages, 83-183. London: Routledge.

- Evans, Vyvyan. 2007. A Glossary of Cognitive Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fries, Charles Carpenter. 1952. The structure of English: An Introduction to the Construction of English Sentences. New York: Harcourt, Brace & World.
- Givón, Talmy. 1984. Syntax : a functional-Typological introduction. Amsterdam: Benjamins.
- Grice, P. 1975. Logic and conversation. In P. Cole and J. Morgan (eds.) Syntax and Semantics 3, 41-58. New York: Academic.
- Halliday, M. and Hassan, R. 1976. Cohesion in English. London: Longman Group.
- Haspelmath, M. 1998. Does grammaticalization need reanalysis?. Studies in Language 22: 49-85.
- Hengeveld, K. 1992. Non-verbal Predication. New York: Mouton de Gruyter.
- Hopper, P.J., and Traugott, E.C. 1993, 2003. Grammaticalization. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heine, B., Claudi, U., and Hünnemeyer, F. 1991. Grammaticalization: A conceptual Framework. Chicago: Chicago University press.
- Heine, B., and Kuteva, T. 2002. World lexicon of grammaticalization. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heine, B., and Kuteva, T. 2007. The genesis of grammar: a reconstruction. Oxford: Oxford University Press.
- Iwasaki, Shoichi, and Ingkaphirom, Preeya. 2005. A reference grammar of Thai. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kessakul, R., and Ohori, T. 2007. Grammaticalization of deverbal markers: toward a cross-linguistic study in the semantic extension of motion verbs. In M. Alves et al. (eds.), SEALS VIII Papers from the 8th Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society 1998, 93-108. Canberra: The Australian National University.

- Kuno, Susumu, and Wongkhamthong, Preeya. 1981. Characterizational and Identificational Sentences in Thai. Studies in Language 5.1, 65-109.
- Kurylowicz, J. 1965. The Evolution of Grammatical Categories. Diogenes 57: 55-71.
- Kullavanijaya, Pranee. 2002. A Historical study of /thîi/ in Thai. In Anthony Diller, and Jerold A. Edmondson (eds.), The Tai-Kadai Languages, 1-28. London: Routledge Press.
- McMahon, A. 1994. Understanding language change. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meillet, A. 1912. L'évolution des formes grammaticales. Scientia 12, 26(6): 384-400.
- Lehmann, C. 1985. Grammaticalization: Synchronic variation and diachronic change. Lingua E stile 20: 303-318.
- Li, Charles N., and Thompson, Sandra A. 1977. A mechanism for the development of copula morphemes. In Li, Charles N. (Ed.), Mechanisms of Syntactic Change. Austin: University of Texas Press. pp 419-444.
- Pallegoix, D.J. 1850. Grammatica linguae Thai. Bangkok: n.p.
- Pothipath, Vipas. 2008. Typology and evolution of cardinal numeral-noun constructions. Doctoral dissertation, University of Edinburgh.
- Pustet, Regina. 2003. Copulas: Universals in the Categorization of the Lexicon. Oxford: Oxford University Press.
- Wetzer, Harrie. 1996. The Typology of Adjectival Predication. New York: Mouton de Gruyter.
- SIL international. 2004. what is an idiom?. [Online]. Available from:
<http://www.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms/WhatIsAnIdiom.htm>
 [2009, July]
- Stassen, L. 1997. Intransitive Predication. Oxford: Clarendon.

- Takahashi, Kiyoko. 2005. The Allative Preposition in Thai. In Sidwell, Paul (ed.) Papers from the 15th Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society 2005, 111-120. Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, The Australian National University.
- Tao, L. 2005. The importance of discourse analysis for linguistic theory: a Mandarin Chinese illustration. In Z. Frajzyngier, A. Hodges & D.S. Rood (Eds.), Linguistic diversity and language theories Vol.72, pp.285-317. Amsterdam: John Benjamins.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ เกิดเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 ที่จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง รางวัลเรียนดีทุนภูมิพล) จากภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2548 และสำเร็จการศึกษาระดับอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จากภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551 จากนั้นในปีการศึกษา 2552 ก็ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในระหว่างพ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2554 ได้รับทุนอุดหนุนการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา